Raftul Denisei

Jeanne Kalogridis

Eu, Mona Lisa

roman

HUMANITAS fiction

Florența, 1482. La îndemnul lui Pico della Mirandola, Lorenzo de Medici îl cheamă pe călugărul Savonarola, dar suflul nou adus în viața religioasă a cetății de predicatorul dominican se transformă repede într-un uragan pustiitor. Mânia „omului lui Dumnezeu" se îndreaptă mai întâi împotriva familiei Medici, apoi asupra întregului oraș, iar comorile artei Renașterii sunt aruncate în vâlvătaia „rugului deșertăciunilor" din Piazza della Signoria. Fiică a unui bogat negustor de stofe, Lisa își vede mama ucisă de un adept al lui Savonarola. Prezentată de tatăl ei familiei Medici, se căsătorește din dragoste cu Giuliano, fiul lui Lorenzo Magnificul, dar se vede despărțită de acesta la scurt timp după nuntă, când Florența, instigată de predicator, se revoltă. Întemnițată, aflând că soțul ei a fost ucis iar tatăl ei e bănuit de trădare, Lisa ia dureroasa hotărâre de a primi cererea în căsătorie a lui Francesco del Giocondo, un influent adversar al familiei Medici. Însă în adâncul inimii îi rămâne credincioasă lui Giuliano, a cărui moarte dorește s-o răzbune. Cel care o va ajuta pe Lisa del Giocondo e un vechi prieten al familiei Medici, nimeni altul decât Leonardo da Vinci, de care este unită, fără să știe, printr-o legătură de sânge.

JEANNE KALOGRIDIS

Eu, Mona Lisa

Traducere din engleză de
CARMEN SĂNDULESCU şi MARIAN BRĂTESCU

HUMANITAS
fiction

Lui George, pentru totdeauna

Mulțumiri

Le sunt nespus de îndatorată următorilor oameni:

Soțului meu, care nu numai că a supraviețuit cancerului, chimioterapiei și complicațiilor din ultimul an, dar, mult mai impresionant, a supraviețuit cu voioșie și îngăduință scrierii acestui roman;

Strălucitilor mei agenți, Russell Galen și Danny Baror, care au supraviețuit amândoi faptului de a mă avea drept clientă de peste douăzeci de ani;

Prietenelor mele, Kathleen O'Malley și Anne Moroz, care au parcurs acest manuscris dificil și și-au oferit cu gentilețe comentariile; și, cel mai mult:

Editorilor mei, Charles Spicer, de la St. Martins Press și Emma Coode de la HarperCollins UK, amândoi niște profesioniști desăvârșiți, dăruiți cu o răbdare infinită. Charlie și Emma au făcut, fiecare în parte, eforturi extraordinare ca eu să pot petrece mai mult timp alături de soțul meu, ca să-l îngrijesc în timpul bolii. Ca rezultat, cartea a venit îngrozitor de târziu. Mi-aș dori să găsesc cuvinte care să exprime profunda mea recunoștință pentru bunătatea lor și regretul că au fost solicitați la limită ca să citească manuscrisul pentru tipar. Vreau să le spun:

Mulțumesc, Charlie. Mulțumesc, Emma.

Lucruri ce s-au petrecut cu mulți ani în urmă adesea ne par vii și mai aproape de prezent, iar multe lucruri care s-au petrecut de curând ne par la fel de îndepărtate ca zilele tinereții.

Leonardo da Vinci, *Codex Atlanticus, fol. 29 v-a*

PROLOG

Lisa
IUNIE 1490

I

Numele meu e Lisa di Antonio Gherardini, deşi prietenilor le sunt cunoscută, simplu, drept Madonna Lisa, iar celor din plebe, drept Monna Lisa.

Înfăţişarea mea a fost aşternută pe lemn, cu ulei de in fiert şi cu pigmenţi scoşi din pământ sau zdrobiţi din pietre semipreţioase şi aplicaţi cu pensule făcute din pene de păsări şi din blana mătăsoasă a animalelor.

Am văzut portretul. Nu seamănă cu mine. Mă uit la el şi văd în schimb chipul mamei şi pe cel al tatălui meu. Le aud glasurile. Le simt dragostea şi durerea şi sunt martoră, din nou, la crima care i-a legat; crima care i-a legat de mine.

Fiindcă povestea mea începe nu cu o naştere, ci cu o crimă comisă cu un an înainte să mă nasc.

Mi-a fost dezvăluită prima oară la o întâlnire cu astrologul, cu două săptămâni înainte de ziua mea de naştere, pe care mi-o serbam pe 15 iunie. Mama m-a anunţat că voi putea să-mi aleg darul. Şi-a închipuit că voi cere o rochie nouă, fiindcă nicăieri nu era lumea mai dornică să se împăuneze cu straie bogate decât în Florenţa mea natală. Tata era unul dintre cei mai bogaţi negustori de lână din oraş şi legăturile sale de afaceri îmi permiteau să-mi aleg mătăsuri somptuoase, brocarturi, catifele şi blănuri.

Insă nu-mi doream o rochie. Fusesem de curând la nunta unchiului meu Lauro şi a tinerei sale mirese, Giovanna Maria. In timpul serbării de după aceea, bunica mea remarcase acră:

— Fericirea asta nu poate dura. Ea e Săgetător cu ascendent în Taur. Lauro e Aries, Berbec. Se vor bate tot timpul cap în cap.

— Mamă... îi reproşase blând mama mea.

— Dacă tu şi Antonio aţi fi dat atenţie unor astfel de lucruri... Bunica se oprise brusc în faţa privirii tăioase a mamei.

Eram curioasă. Părinţii mei se iubeau, dar nu fuseseră niciodată fericiţi. Şi mi-am dat seama că nu discutaseră niciodată cu mine despre astrele mele.

Când am întrebat-o pe mama, am descoperit că nu mi se făcuse niciodată astrograma. Asta m-a şocat. Familiile florentine înstărite îi consultau adesea pe astrologi în chestiuni importante, iar nounăscuţilor li se trasa întotdeauna astrograma. Iar eu eram o creatură rară: copil unic, purtătoare a speranţelor familiei mele.

Şi, copil unic fiind, ştiam prea bine ce putere am, aşa că m-am miorlăit şi am implorat, până când mama, fără tragere de inimă, s-a învoit.

De-aş fi ştiut ce avea să urmeze, n-aş fi stăruit atâta.

Pentru că mama nu era în siguranţă dacă se aventura pe afară, nu ne-am dus noi acasă la astrolog, ci l-am chemat pe el la noi acasă.

De la o fereastră a coridorului de lângă dormitorul meu, am urmărit cum trăsura poleită a astrologului, cu portiera împodobită cu blazonul familiei acestuia, trăgea în curtea din spatele casei noastre. Doi servitori eleganţi l-au întâmpinat când a coborât din trăsură, îmbrăcat într-un *farsetto*, o haină bărbătească mulată pe corp, pe care unii o purtau în loc de tunică. Materialul era un tartan de un violet catifelat, iar deasupra purta o pelerină fără mâneci, din brocart, de o nuanţă mai închisă a aceleiaşi culori. Era un om slab, cu pieptul supt, cu o postură şi nişte mişcări imperioase.

Zalumma, sclava mamei, a înaintat, să-l întâmpine. Zalumma era o doamnă de companie îmbrăcată foarte elegant în acea zi. Îi era devotată mamei, a cărei blândeţe inspira loialitate şi care-şi trata sclava ca pe o prietenă îndrăgită. Zalumma era cercheză, din munţii înalţi din Răsăritul misterios. Oamenii din neamul ei erau renumiţi pentru frumuseţea lor, iar Zalumma – înaltă ca un bărbat, cu părul şi sprâncenele negre şi chipul mai alb ca marmura – nu făcea excepţie. Buclele subţiri ale părului ei erau făcute nu de fierul încins, ci de Dumnezeu, fiind invidiate de toate femeile florentine. Uneori, murmura pentru

sine pe limba ei, care nu suna ca nici o altă limbă auzită de mine vreodată. Ea o numea *adîghabze*[1].

Zalumma a făcut o reverență, apoi l-a condus înăuntru, să se întâlnească cu mama. Aceasta avusese emoții toată dimineața, pentru că astrologul era cel mai renumit din oraș, desigur, și, când astrologul personal al Papei se îmbolnăvise, fusese consultat chiar de Sanctitatea Sa. Eu nu trebuia să mă arăt. Această primă întâlnire era de afaceri și eu i-aș fi deranjat.

Am ieșit din camera mea și am pășit încet pe casa scării, încercând să văd ce se petrecea la două etaje mai jos. Zidurile de piatră erau groase și mama închisese ușa camerei de primire. Nu distingeam nici măcar voci înăbușite.

Întâlnirea n-a durat mult. Mama a deschis ușa și a chemat-o pe Zalumma; i-am auzit pașii grăbiți pe marmură, apoi, o voce de bărbat.

M-am retras de pe scări și m-am repezit iar la fereastra de unde vedeam trăsura astrologului.

Zalumma l-a însoțit la ieșirea din casă, apoi, după ce a aruncat o privire în jur, i-a dat un obiect mic, poate o pungă. El a refuzat la început, dar Zalumma i-a vorbit deschis și stăruitor. După un moment de nehotărâre, el a băgat obiectul în buzunar, apoi s-a urcat în trăsură și a plecat.

Am presupus că ea îl plătise pentru o consultație, deși mă miram ca un om așa de important să-i citească astrele unei sclave. Sau poate că mama uitase, pur și simplu, să-l plătească.

Întorcându-se să intre în casă, Zalumma și-a ridicat privirea din întâmplare și a întâlnit-o pe a mea. Roșind fiindcă fusesem prinsă trăgând cu ochiul, m-am retras.

Mă așteptam ca Zalumma, căreia îi plăcea să mă necăjească atunci când făceam pozne, să aducă vorba despre asta mai târziu, dar ea a păstrat tăcerea asupra subiectului.

---

1 Sau adîgă, limbă vorbită în prezent în republica Adîgheia din actuala Federație Rusă, aparținând grupului de limbi nord-vest caucaziene. (N. tr.)

II

Trei zile mai târziu, astrologul s-a întors. Din nou, m-am uitat pe fereastra de la ultimul cat al casei cum coboară din trăsură şi cum îl întâmpină Zalumma. Eram nerăbdătoare, mama fusese de acord să mă cheme la momentul potrivit. Am bănuit că avea nevoie de timp, ca să îndulcească veştile rele.

De data asta, astrologul îşi etala bogăţia cu ajutorul unei tunici de damasc galben strălucitor, tivită cu blană de jder. Înainte să intre în casă, s-a oprit să vorbească ferit cu Zalumma; ea şi-a pus o mână la gură, ca şi cum ar fi fost uluită de ceea ce-i spusese el. El a întrebat-o ceva. Ea a clătinat din cap, apoi i-a pus o mână pe braţ, ca şi cum i-ar fi cerut ceva. El i-a dat un sul de hârtii, apoi s-a smucit, supărat, şi a intrat cu paşi mari în *palazzo*. Agitată, ea şi-a băgat sulul de hârtie într-un buzunar ascuns în faldurile fustei şi l-a urmat.

Am plecat de la fereastră şi am rămas să ascult din capul scărilor, emoţionată de întâlnire şi nerăbdătoare să fiu chemată.

În mai puţin de un sfert de oră, am tresărit puternic când, jos, s-a deschis o uşă cu atâta forţă, încât s-a trântit de perete. Am alergat la fereastră: astrologul se îndrepta, neînsoţit, spre trăsura lui.

Mi-am ridicat fustele şi am ţâşnit în jos pe scări în cea mai mare grabă, fericită că nu m-am întâlnit nici cu Zalumma, nici cu mama. Cu răsuflarea tăiată, am ajuns la trăsură chiar când astrologul îi dădea vizitiului semnalul de plecare.

Mi-am pus mâna pe lemnul lustruit al portierei şi l-am privit pe omul dinăuntru.

— Vă rog, opriţi-vă! am spus.

El i-a făcut semn vizitiului să-şi ţină caii şi s-a încruntat spre mine cu acreală; dar privirea lui trăda şi o compasiune curioasă.

— Deci tu eşti fiica.

— Da.

M-a măsurat cu atenţie.

— Nu vreau să fiu părtaş la o înşelăciune. Înţelegi?

— Nu.

— Hmm... Văd că nu înţelegi. A făcut o pauză şi şi-a ales cuvintele cu grijă: Mama ta, Madonna Lucrezia, a spus că tu eşti cea care mi-a solicitat serviciile. E adevărat?

— Aşa este.

Am roşit, neştiind dacă recunoaşterea mea nu avea să-l înfurie şi mai tare.

— Atunci, meriţi să afli măcar o parte a adevărului – fiindcă nu-l vei afla niciodată pe tot în casa asta. Tonul îi devenise sincer şi sumbru: Astrograma ta e neobişnuită – unii ar spune că e tulburătoare. Eu îmi iau arta foarte în serios şi-mi folosesc şi intuiţia, iar amândouă îmi spun că eşti prinsă într-un ciclu de violenţe, vărsare de sânge şi minciuni. Ceea ce alţii au început tu trebuie să sfârşeşti.

Am tresărit. Când mi-am regăsit glasul, am spus hotărâtă:

— Nu vreau să am nimic de-a face cu astfel de lucruri.

— Eşti semn de foc împătrit, a spus el. Eşti un temperament fierbinte, un cuptor în care trebuie făurită sabia dreptăţii. În stelele tale, am văzut un act de violenţă, unul care ţi-e trecut şi viitor.

— Dar n-aş face niciodată nimic rău!

— Dumnezeu a rânduit astfel. El are planurile Lui cu destinul tău.

Voiam să-l întreb mai multe, dar astrologul a strigat către vizitiu şi cei doi frumoşi cai negri au pornit să tragă trăsura.

Tulburată, m-am îndreptat spre casă. Întâmplător, mi-am ridicat privirea şi am văzut-o pe Zalumma privindu-mă de la fereastra catului de sus.

Până m-am întors în cameră, plecase. Am aşteptat încă o jumătate de oră acolo, până când m-a chemat mama.

Încă mai stătea jos, în sala mare, unde-l primise pe astrolog. A zâmbit când am intrat, părând să nu ştie de întâlnirea mea cu astrologul. În mână, ţinea un teanc de hârtii.

— Vino, stai lângă mine, a spus ea veselă. Îţi voi povesti despre astrele tale. Ar fi trebuit să-ţi facem astrograma cu mult timp în urmă, aşa că am hotărât că meriţi totuşi şi o rochie nouă. Tatăl tău te va duce azi în oraş, să alegeţi materialul; dar nu trebuie să-i spui nimic despre asta. Altfel, ne va crede prea cheltuitoare.

M-am aşezat ţeapănă, cu spatele drept şi cu mâinile încrucişate în poală.

— Uită-te aici. Mama îşi întinse hârtiile în poală şi îşi puse degetul pe scrisul elegant al astrologului. Eşti în Gemeni, desigur, semn de aer. Ai ascendentul în Peşti, ceea ce înseamnă apă. Luna e în Berbec, semn

de foc. Şi ai multe semne de pământ în astrogramă, ceea ce te face extrem de echilibrată. Asta arată un viitor foarte prosper.

În timp ce vorbea, simţeam cum creşte furia în mine. Îşi petrecuse ultima jumătate de oră pregătindu-se şi încropind o falsă bucurie. Astrologul avea dreptate, nu mă puteam aştepta să găsesc adevărul aici.

— Vei avea o viaţă bună şi îndelungată, avere şi mulţi copii, urmă mama. Nu trebuie să-ţi faci griji în privinţa celui cu care te vei mărita, pentru că eşti atât de dăruită în toate zodiile, încât...

I-am retezat vorba.

— Nu, am spus. Sunt semn de foc împătrit. Viaţa mea va fi marcată de trădare şi vărsare de sânge.

Mama s-a ridicat brusc, iar hârtiile din poala ei au alunecat şi s-au împrăştiat pe podea.

— Zalumma! şuieră ea, cu ochii aprinşi de o furie pe care nu i-o mai văzusem până atunci. A vorbit cu tine?

— Am vorbit eu însămi cu astrologul.

Asta a liniştit-o imediat şi chipul ei a devenit neclinit. Precaută, m-a întrebat:

— Ce altceva ţi-a mai spus?

— Doar ceea ce am zis.

— Nimic altceva?

— Nimic.

Părând secătuită de puteri dintr-odată, căzu din nou în scaunul ei.

Nu m-am gândit nici o clipă că buna şi grijulia mea mamă dorise numai să mă apere de veştile rele. Am sărit în picioare.

— Tot ce mi-ai spus e o minciună. Ce alte minciuni mi-ai mai spus?

Era o cruzime să spun aşa ceva. Mi-a aruncat o privire rănită. Însă eu m-am întors şi am lăsat-o şezând acolo, cu mâna apăsată pe inimă.

Am înţeles curând după aceea că mama şi Zalumma se certaseră cumplit. Întotdeauna se înţeleseseră foarte bine, însă, după a doua vizită a astrologului, mama devenea rece ori de câte ori intra Zalumma în încăpere. Nu voia să întâlnească privirea roabei ei şi nici nu schimba mai mult de două vorbe cu ea. La rândul ei, Zalumma era ursuză şi tăcută. Au trecut câteva săptămâni până să redevină prietene.

Mama nu mi-a mai vorbit niciodată despre astrele mele. Mă gândeam adesea să-i cer Zalummei să găsească hârtiile pe care i le dăduse astrologul mamei, ca să citesc eu însămi adevărul despre destinul meu. Dar, de fiecare dată, un sentiment de groază mă oprea. Deja știam mai mult decât mi-aș fi dorit.

Aveau să treacă aproape doi ani până să aflu despre crima de care eram legată într-un mod ciudat.

PARTEA ÎNTÂI

26 aprilie 1478

III

În sobra şi masiva catedrală Santa Maria del Fiore, Bernardo Bandini Baroncelli stătea în picioare, în faţa altarului, şi se lupta să-şi stăpânească tremurul mâinilor. Nu putea, desigur, aşa cum nu putea să ascundă, în faţa Domnului, întunericul din inima sa. Îşi împreună mâinile, în gestul rugăciunii, şi le ridică la buze. Cu glas nesigur, vorbi în şoaptă, rugându-se pentru reuşita planului sumbru în care se trezise încurcat, rugându-se şi pentru iertare, dacă acesta reuşea.

— Sunt un om bun, îşi îndreptă Baroncelli gândurile spre Atotputernicul. Întotdeauna am dorit binele altora. Cum de m-am trezit aici?

Nu veni nici un răspuns. Baroncelli îşi aţinti privirile asupra altarului, lucrat din lemn închis la culoare şi din aur. Prin vitraliile din cupolă, lumina dimineţii cernea raze aurii, reflectate de intarsiile aurite şi în care străluceau fire de praf. Cu siguranţă, Dumnezeu era aici, dar Baroncelli nu simţea nici o prezenţă divină, doar propria sa nefericire.

— Iartă-mă, Doamne, pe mine, cel mai umil păcătos, murmură el. Rugăciunea sa şoptită se amesteca printre sutele de glasuri înăbuşite din cavernoasa biserică Santa Maria del Fiore. Sanctuarul era unul dintre cele mai mari din lume şi era construit în forma unei cruci latine. La intersecţia braţelor, se afla cea mai mare realizare a arhitectului Brunelleschi: *Il Duomo.* Uluitor prin dimensiunile sale, Domul nu avea nici un suport vizibil. Putând fi văzută din orice punct al oraşului, maiestuoasa cupolă portocalie de cărămidă domina linia orizontului şi, ca şi crinul, devenise un simbol al Florenţei. Era atât de înaltă, încât, atunci când o văzuse prima oară, Baroncelli îşi zisese că atinge, cu siguranţă, Poarta Raiului.

Baroncelli se zbătea pe un tărâm mult mai jos în dimineaţa aceasta. Deşi planul fusese făcut destul de simplu, acum, că sosise ziua strălucitor de dureroasă, era copleşit de presimţiri negre şi de regret. Acest

ultim sentiment îi marcase întotdeauna viața. Născut într-una din cele mai bogate și mai respectate familii din oraș, își risipise averea și se înglodase în datorii la o vârstă înaintată. Își petrecuse viața fiind bancher și nu știa să facă nimic altceva. Singura lui scăpare era să-și mute soția și copiii în Napoli și să implore sprijin financiar de la unul dintre verii lui bogați – lucru pe care apriga lui soție, Giovanna, nu l-ar fi îngăduit niciodată – sau să-și ofere serviciile uneia dintre cele două mari și prestigioase familii de bancheri din Florența: Medici sau Pazzi.

La început, se dusese la cei mai puternici, la Medici. Ei îl refuzaseră, jignire pe care încă o mai resimțea. Însă rivalii lor, Pazzi, îl primiseră în rândurile lor; de aceea se afla azi în primul rând al mulțimii de credincioși, alături de patronul său, Francesco de Pazzi. Împreună cu unchiul său, cavalerul Messer Iacopo, Francesco conducea afacerea internațională a familiei sale. Era un om scund, cu nasul și bărbia ascuțite și cu ochi apropiați sub niște sprâncene negre și prea mari; alături de înaltul și demnul Baroncelli, semăna cu un pitic urât. Baroncelli ajunsese să-l displacă pe Francesco mai mult decât pe Medici, pentru că omul se lăsa pradă unor crize de nervi și-și șfichiuia adesea angajatul cu o limbă otrăvită, amintindu-i lui Baroncelli de falimentul său în cuvinte usturătoare.

Ca să asigure bunăstarea familiei sale, Baroncelli era obligat să zâmbească atunci când cei din familia Pazzi, atât Messer Iacopo, cât și tânărul Francesco, îl insultau și-l tratau ca pe un inferior, când, de fapt, el provenea dintr-o familie cu un prestigiu egal, dacă nu chiar mai mare. Așa că, atunci când s-a pus problema complotului, Baroncelli avusese de ales: ori risca să-și piardă capul, mărturisind totul familiei Medici, ori îi lăsa pe cei din familia Pazzi să-l oblige să le devină complice și obținea o slujbă în noul guvern.

Acum, când îi cerea iertare Domnului în picioare, simți răsuflarea caldă a unui tovarăș de conspirație pe umărul său drept. Omul care se ruga chiar în spatele lui purta rasa din pânză de sac a penitenților.

La stânga lui Baroncelli, Francesco se agită și se uită spre dreapta, pe lângă angajatul său. Baroncelli îi urmări privirea. Se oprise asupra lui Lorenzo de Medici, care, la 29 de ani, era conducătorul *de facto* al Florenței. Teoretic, Florența era guvernată de Signoria, un consiliu format din cinci priori și din șeful statului, gonfalonier al justiției. Acești

oameni erau aleşi dintre cele mai notabile familii florentine. Teoretic, alegerile erau corecte, dar cei mai mulţi aleşi îi erau loiali lui Lorenzo şi gonfalonierul era sub controlul lui.

Francesco de Pazzi era urât, dar Lorenzo era şi mai urât. Mai înalt decât mulţi alţii şi musculos, corpul său frumos era dezavantajat de una dintre cele mai urâte feţe din Florenţa. Nasul lui, lung şi ascuţit, cu vârful ridicat în sus şi cârnit într-o parte, avea şaua turtită, ceea ce-l lăsase pe Lorenzo cu o voce ciudat de nazală. Falca îi era atât de mare, încât, atunci când intra într-o încăpere, bărbia ajungea cu un deget înaintea lui. Profilul său hidos era încadrat de un păr sârmos.

Lorenzo stătea în picioare, aşteptând să înceapă slujba, încadrat de o parte de prietenul şi angajatul său loial, Francesco Nori, şi, de cealaltă parte, de arhiepiscopul de Pisa, Francesco Salviati. În ciuda neajunsurilor fizionomiei sale, Lorenzo emana demnitate şi siguranţă. În ochii săi întunecaţi, uşor bulbucaţi, strălucea o viclenie neobişnuită. Chiar şi înconjurat de duşmani, Lorenzo părea în largul său. Salviati, rudă cu Pazzi, nu-i era prieten, deşi el şi Lorenzo se salutau ca atare; fratele Medici mai mare luptase împotriva numirii lui Salviati ca arhiepiscop de Pisa, cerându-i Papei Sixtus să numească un susţinător al familiei Medici. Papa se făcuse că nu aude cererea lui Lorenzo şi apoi, rupând o tradiţie ce exista de generaţii, îi concediase pe Medici ca bancheri papali, înlocuindu-i cu Pazzi, o insultă şi mai cruntă pentru Lorenzo.

Însă astăzi Lorenzo îl primise pe însuşi nepotul Papei, pe cardinalul Riario de San Giorgio, în vârstă de şaptesprezece ani, ca pe un oaspete de onoare. După slujba din dom, Lorenzo avea să-l conducă pe tânărul cardinal la un festin, la palatul Medici, urmat de un tur al faimoasei colecţii de artă Medici. Între timp, stătea atent lângă Riario şi Salviati, dând din cap când aceştia vorbeau în şoaptă.

Zâmbesc chiar şi în timp ce-şi ascut săbiile, se gândi Baroncelli.

Îmbrăcat fără ostentaţie, într-o tunică simplă, de mătase gri-albăstrui, Lorenzo nu îi observase pe cei doi preoţi în sutane negre, la două rânduri în spatele lui. Preceptorul casei Pazzi era un tânăr pe care Baroncelli îl cunoştea doar drept Stefano; un bărbat ceva mai în vârstă, Antonio da Volterra, stătea alături de el. Baroncelli întâlnise privirea lui da Volterra când intraseră în biserică şi întorsese imediat capul; ochii preotului erau plini de aceeaşi ură mocnită pe care Baroncelli o văzuse în cei ai penitentului. Da Volterra, prezent la toate întâlnirile secrete,

vorbise cu vehemență împotriva „iubirii de tot ceea ce e păgân" manifestată de Medici, spunând că acea familie „ne-a ruinat orașul" cu arta ei decadentă.

Ca și tovarășii lui conspiratori, Baroncelli știa că nu va avea loc nici festinul, nici turul. Evenimentele ce aveau să se petreacă în curând vor schimba pentru totdeauna fața Florenței.

În spatele lui, penitentul cu glugă își trecu greutatea de pe un picior pe altul, apoi lăsă să-i scape un suspin ale cărui sunete doar Baroncelli le putea înțelege. Cuvintele îi erau înăbușite de mantia trasă peste față, ca să-i ascundă trăsăturile. Baroncelli nu fusese de acord să i se permită acestui om să ia parte la asasinat. De ce să aibă încredere în el? Cu cât mai puțini erau implicați, cu atât mai bine... Dar Francesco, ca întotdeauna, trecuse peste cuvântul lui.

— Unde e Giuliano? șoptise penitentul.

Giuliano de Medici, fratele mai mic, era pe atât de frumos pe cât era Lorenzo de urât. Răsfățatul Florenței, după cum fusese numit, era atât de chipeș, se spunea, încât suspinau în urma lui și bărbații, și femeile. Nu era suficient să fie prezent un singur frate în catedrală. Era nevoie de amândoi, altfel, întreaga operațiunea trebuia anulată.

Baroncelli privi peste umăr, spre chipul umbrit al complicelui său cu glugă, și nu răspunse. Nu-i plăcea penitentul, omul dăduse un ton de sfântă fervoare religioasă întregii acțiuni, atât de contagios, încât până și prozaicul Francesco începuse să creadă că înfăptuiau voia lui Dumnezeu astăzi.

Baroncelli știa că Dumnezeu nu avea nimic de-a face cu asta, că era doar un gest născut din gelozie și ambiție.

Lângă el, Francesco de Pazzi șuieră:

— Ce e? Ce-a spus?

Baroncelli se aplecă în jos, ca să șoptească în urechea minusculului său patron:

— Unde e Giuliano?

Urmări cum Francesco se străduia să-și șteargă expresia uluită de pe chipul său de nevăstuică. Baroncelli îi împărtășea neliniștea. Slujba avea să înceapă în curând, acum, că Lorenzo și oaspetele său, cardinalul, erau la locurile lor; dacă Giuliano nu apărea curând, întregul plan avea să se transforme într-un dezastru. Riscul era prea mare, miza era prea mare; prea multe suflete erau implicate în complot, ceea ce lăsa

prea multe limbi slobode. Chiar în acel moment, Messer Iacopo aştepta, împreună cu o mică armată de cincizeci de mercenari perugieni, semnalul clopotului bisericii. Când acesta bătea, el avea să preia controlul asupra palatului guvernamental şi să mobilizeze poporul împotriva lui Lorenzo.

Penitentul se înghesui tot mai în faţă, până când ajunse aproape în rând cu Baroncelli; apoi îşi înălţă capul, ca să privească în sus, spre cupola masivă şi ameţitor de înaltă care se ridica chiar deasupra marelui altar. Gluga din pânză de sac alunecă uşor pe spate, dezvelindu-i profilul. Pentru o clipă, buzele i se întredeschiseră, iar fruntea şi gura i se strâmbară într-o schimă de ură atât de puternică, încât Baroncelli se retrase de lângă el.

Treptat, asprimea din privirea penitentului se domoli; expresia sa se transformă treptat într-una extatică, de parcă l-ar fi văzut pe Dumnezeu însuşi, nu marmura netedă a tavanului boltit. Francesco observă şi stărui cu privirea asupra penitentului, de parcă acesta ar fi fost un oracol gata să se pronunţe.

Iar acesta pronunţă:

— E încă în pat.

Apoi, revenind la realitate, bărbatul îşi trase gluga, pentru a-şi ascunde iarăşi trăsăturile.

Francesco îl prinse pe Baroncelli de cot şi-i şuieră din nou:

— Trebuie să mergem imediat la palatul Medici!

Zâmbind, Francesco îl ghidă pe Baroncelli la dreapta, îndepărtându-se de Lorenzo de Medici, care nu era atent, pe lângă câţiva florentini de vază, ce alcătuiau primul rând de credincioşi. N-au folosit uşa dinspre nord, care dădea în Via de Servi, deoarece ieşirea lor ar fi atras cu siguranţă atenţia lui Lorenzo.

În schimb, cei doi au folosit culoarul exterior, care străbătea toată lungimea sanctuarului, trecând pe lângă coloanele de piatră maronie, groase cât patru oameni, legate între ele de arce albe, ce încadrau ferestre lungi, cu vitralii. Expresia lui Francesco era blândă, în timp ce întâlnea un cunoscut după altul, în primele câteva rânduri, pe care-i saluta înclinând uşor capul în trecere. Baroncelli, ameţit, făcea tot posibilul să murmure câte un salut către cei pe care-i cunoştea, dar Francesco îl împingea atât de repede din urmă, încât abia mai putea să-şi tragă răsuflarea.

Sute de chipuri, sute de trupuri. Goală, catedrala ar fi părut infinit de vastă; plină până la refuz, în această duminică, a cincea după Paşti, părea strâmtă, aglomerată şi lipsită de aer. Fiecare chip care se întorcea spre Baroncelli părea plin de suspiciune.

Primul grup de credincioşi pe lângă care trecură era alcătuit din cei mai bogaţi oameni din Florenţa, cocoşaţi sub greutatea aurului şi a bijuteriilor, a brocarturilor tivite cu blană şi a catifelelor. Mirosul bărbaţilor, de apă de rozmarin şi lavandă, se contopea cu mireasma mai vaporoasă, feminină, de esenţă de trandafiri, toate plutind deasupra izului de fum şi de tămâie care venea dinspre altar.

Papucii de catifea ai lui Francesco foşneau rapid pe marmură; expresia lui deveni mai severă când trecu pe lângă aristocraţie. Aroma de lavandă se înteţi atunci când cei doi bărbaţi trecură pe lângă rânduri de bărbaţi şi femei îmbrăcaţi în mătăsuri şi ţesături fine de lână, împodobite ici cu aur, colo cu argint, ba chiar cu sclipirea unui diamant. Fără să zâmbească, Francesco înclină capul o dată sau de două ori către nişte asociaţi de afaceri. Baroncelli respira greu; vârtejul de chipuri de oameni – martori, cu toţii – îl speria.

Însă Francesco nu încetinea. Când trecură pe lângă negustorii din clasa de mijloc, pe lângă fierari şi brutari, pe lângă artişti, cu ucenicii lor, mirosul ierburilor aromatice lăsă locul celui de sudoare, iar ţesăturile fine, ţesăturilor mai grosolane de lână şi mătase.

Sărmanii stăteau în ultimele rânduri, în spate: dărăcitorii de lână, incapabili să-şi stăpânească tusea, şi boiangiii, cu mâinile lor înnegrite de vopsele. Erau îmbrăcaţi în haine de lână şi de in zdrenţuite, parfumate cu sudoare şi mizerie. Francesco şi Baroncelli îşi astupară gura şi nasul.

În cele din urmă, reuşiră să iasă pe uşile mari, larg deschise. Baroncelli trase adânc aer în piept.

— N-avem timp de laşităţi! se stropşi Francesco şi-l trase în stradă, dincolo de braţele ca nişte cleşti ale cerşetorilor înşiraţi cu picioarele încrucişate pe treptele bisericii, pe lângă clopotniţa înaltă şi zveltă din stânga lor.

Îşi croiră drum prin marea piaţă deschisă, pe lângă baptisteriul octogonal al Sf. Ioan, ce părea insignifiant pe lângă dom. Tentaţia de a alerga era mare, dar prea periculoasă, deşi înaintau într-un ritm care îl făcea pe Baroncelli să gâfâie, în ciuda faptului că avea picioarele de

două ori mai lungi decât cele ale patronului său. După penumbra din dom, lumina soarelui părea prea dură. Era o zi de primăvară fantastic de frumoasă, fără nori; cu toate astea, lui Baroncelli i se părea sumbră.

Au luat-o spre nord, pe Via Larga, numită uneori și „strada familiei Medici". Era imposibil să calci pe gresia ei tocită și să nu simți strânsoarea de fier a lui Lorenzo asupra orașului. Strada lată era mărginită de palatele susținătorilor lui: al lui Michelozzo, arhitectul familiei, al lui Angelo Poliziano, poet și protejat. Mai jos, ascunse vederii, se aflau biserica și mănăstirea San Marco. Bunicul lui Lorenzo, Cosimo, reconstruise catedrala aflată în ruine și fondase faimoasa bibliotecă a mănăstirii; în schimb, călugării dominicani îl venerau și-i ofereau propria sa chilie pentru momentele în care se dedica meditației.

Cosimo cumpărase chiar și grădinile din apropierea mănăstirii, iar Lorenzo le transformase într-o grădină a sculpturii, un teren de încercare pentru tinerii arhitecți și artiști.

Baroncelli și complicele său conspirator se apropiară de intersecția cu Via de Gori, unde cupola vechii catedrale a Florenței, San Lorenzo, domina orizontul la apus. Căzuse în ruină, dar Cosimo, cu ajutorul lui Michelozzo și Brunelleschi, îi redase grandoarea. Acolo îi odihneau acum oasele, mormântul lui de marmură fiind așezat chiar în fața altarului.

În fine, cei doi ajunseră la destinație, *palazzo*-ul Medici, masiv și cenușiu, sumbru și sever ca o fortăreață. Arhitectul, Michelozzo, primise instrucțiuni stricte să nu decoreze clădirea, ca să nu stârnească bănuiala că familia Medici s-ar considera mai presus de cetățenii obișnuiți. Însă clădirea era impunătoare și-așa, potrivită pentru primirea regilor și prinților; regele Carol VII al Franței cinase în sala mare.

Baroncelli se gândi că locuința semăna cu actualul proprietar: parterul era făcut din piatră tăiată neregulat, rustică, primul etaj, din cărămizi egale, iar etajul al doilea era lucrat din piatră perfect șlefuită, fiind terminat cu o cornișă ieșită în afară. Fața pe care o arăta Lorenzo lumii era la fel de bine șlefuită, dar fundația lui, inima sa, era aspră și îndeajuns de rece ca să-i îngăduie să facă orice, pentru a menține controlul asupra orașului.

Le luase doar patru minute să ajungă la palatul Medici, care domina colțul Via Larga cu Via Gori. Aceste patru minute trecuseră de parcă

ar fi fost tot atâtea ore; aceste patru minute trecuseră atât de repede, încât Baroncelli nici nu-şi mai amintea să fi păşit pe stradă.

La colţul sudic al clădirii, cel mai apropiat de dom, se afla *loggia*. Era adăpostită de intemperii, însă cele care o fereau de stradă erau galeriile largi. Aici, cetăţenii Florenţei erau liberi să se întâlnească cu alţii şi să discute, adesea chiar şi cu Lorenzo sau cu Giuliano; multe afaceri se purtau sub tavanul ei de piatră.

In această dimineaţă de duminică, majoritatea oamenilor erau la slujbă; doar doi bărbaţi adăstau în *loggia*, discutând cu glas scăzut. Unul din ei, purtând o manta demnă de un negustor sau poate chiar de un bancher al familiei Medici, se întoarse să se încrunte spre Baroncelli, care înclină capul, neliniştit la gândul că ar putea fi văzut şi ţinut minte.

După alţi câţiva paşi, cei doi conspiratori se opriră la uşile grele, de aramă, ale intrării principale a palatului de pe Via Larga. Francesco lovi cu hotărâre în metal; eforturile sale fură răsplătite, în sfârşit, de apariţia unui slujitor care-i conduse în curtea magnifică.

Astfel începu chinul aşteptării, în timp ce era chemat Giuliano. Dacă Baroncelli n-ar fi fost prins în ghearele fricii, poate că s-ar fi bucurat de împrejurimi. În fiecare colţ al curţii, se afla câte o coloană mare de piatră, legată de celelalte printr-un arc graţios. Deasupra fiecărui arc, se afla câte o friză decorată cu medalioane cu teme păgâne, ce alternau cu blazonul familiei Medici.

Faimoasele *palle* sau bile erau dispuse într-un mod ce semăna suspect de mult cu o coroană. Dacă ascultai povestea spusă de Lorenzo, ele reprezentau adânciturile din scutul unuia dintre cavalerii lui Carol cel Mare, bravul Averardo, care se luptase cu un uriaş înspăimântător şi îl învinsese. Atât de impresionat fusese Carol cel Mare, încât îi permisese lui Averardo să-şi creeze blazonul pornind de la scutul lovit. Familia Medici îşi afirma descendenţa din viteazul cavaler şi familia purta acest blazon de secole. Strigătul: *Palle! Palle! Palle!* era folosit pentru a-i atrage pe oameni de partea familiei Medici. Despre Cosimo cel Bătrân se spunea chiar că decorase până şi toaletele călugărilor cu bilele sale.

Baroncelli lăsă privirea să-i treacă de la un medalion la altul. Unul o înfăţişa pe zeiţa Atena apărând oraşul ce-i purta numele; un altul îl amintea pe înaripatul Icar ridicându-se spre cer.

În sfârşit, îşi lăsă privirea să cadă asupra piesei centrale a grădinii, David sculptat în bronz al lui Donatello. Sculptura i se păruse dintotdeauna efeminată lui Baroncelli. De sub pălăria ciobănească, de pai, a lui David, se revărsau bucle lungi; trupul său gol nu avea o musculatură masculină.

În această zi, Baroncelli fu impresionat de statuie într-un mod cu totul diferit. Văzu răceala din ochii lui David, aşa cum privea băiatul, în jos, spre capul tăiat al lui Goliat; remarcă ascuţişul sabiei din mâna dreaptă a lui David.

Ce rol să joc azi? se întrebă Baroncelli. Pe al lui David, sau pe al lui Goliat?

Alături de el, Francesco de Pazzi măsura pardoseala cu pasul, cu mâinile încleştate la spate şi fixând cu ochii săi mici marmura lustruită. Giuliano ar face bine să apară curând, reflectă Baroncelli, altfel Francesco va începe să vorbească de unul singur.

Însă Giuliano nu apăru. Slujitorul, un tânăr atrăgător, la fel de bine uns ca toate piesele maşinăriei Medici, se întoarse cu o expresie de compătimire exersată.

— *Signori,* iertaţi-mă. Îmi pare foarte rău să vă spun că stăpânul meu e indispus şi că nu poate primi companie.

Francesco abia reuşi să-şi înlocuiască la timp spaima cu jovialitate.

— Te rog, explică-i lui Ser Giuliano că e o problemă extrem de urgentă. Coborî tonul, ca şi cum ar fi împărtăşit o taină: Prânzul de azi e dat în onoarea tânărului cardinal Riario, vezi tu, iar el e tare dezamăgit că Giuliano nu va fi de faţă. Cardinalul e la Dom acum, cu Ser Lorenzo, şi întreabă de stăpânul tău. Din cauza asta, a fost amânată şi slujba şi mă tem că de nu va veni Ser Giuliano cu noi acum, cardinalul se va supăra. N-am vrea să-i spună unchiului său, Papa, când se va întoarce la Roma, că...

Slujitorul înclină graţios capul, arborând o mină uşor preocupată. Însă Baroncelli simţea că nu era prea convins că ar trebui să-şi mai deranjeze stăpânul. Francesco simţea clar acelaşi lucru, pentru că deveni mai insistent.

— Am venit din partea lui Ser Lorenzo, care-l imploră pe fratele său să vină, şi încă repede, pentru că aşteptăm cu toţii...

Tânărul le dădu de înţeles că a priceput urgenţa, împungând aerul cu bărbia.

— Desigur. Îi voi transmite stăpânului meu tot ce mi-ați spus.

Când flăcăul se întoarse, Baroncelli îi aruncă o privire lungă patronului său, minunându-se de talentul acestuia în materie de duplicitate.

Curând, răsunară niște pași pe treptele de marmură ce coborau în grădină și Giuliano de Medici se ivi în fața lor. Dacă trăsăturile fratelui său erau imperfecte, ale lui Giuliano erau fără cusur. Nasul, deși proeminent, era drept și frumos rotunjit la vârf, iar falca sa era puternică și dreaptă; ochii lui, mari și căprui cu nuanțe aurii, erau încadrați de gene lungi, invidiate de toate femeile din Florența. Buzele delicate și bine conturate ascundeau un șir de dinți ca mărgăritarele, iar părul îi era bogat și ondulat, pieptănat cu cărare pe mijloc și dat spre spate, ca să i se vadă mai bine chipul frumos.

La douăzeci și patru de ani, viața era bună pentru Giuliano; era tânăr, energic, avea un chip frumos și o voce plăcută. Însă, cu firea lui blajină și simțitoare, nu făcea niciodată pe cineva să se simtă stânjenit. Purtarea veselă și generoasă îl făcea iubit de cetățenii Florenței. Deși poate că nu dovedea priceperea fratelui său într-ale politicii, era suficient de deștept încât să-și folosească celelalte calități pentru a obține sprijinul oamenilor. Dacă Lorenzo ar fi murit, Giuliano nu ar fi avut nici o problemă să preia frâiele puterii.

In ultimele săptămâni, Baroncelli încercase din greu să-l disprețuiască și nu reușise.

În această dimineață, lumina slabă care începuse să zugrăvească bazele coloanelor arăta că gloria lui Giuliano era mult împuținată. Părul nu-i fusese pieptănat, hainele erau îmbrăcate în grabă, iar ochii îi erau injectați. Pentru prima oară de când își amintea Baroncelli, Giuliano nu zâmbea. Se mișca încet, ca un om apăsat de o armură grea.

Icar, își spuse Baroncelli. S-a înălțat prea mult și acum s-a prăbușit, pârjolit, pe pământ.

Giuliano vorbi, iar glasul său, melodios de obicei, era acum răgușit.

— Ziua bună, domnilor. Înțeleg că pe cardinalul Riario l-a jignit absența mea de la slujbă.

Baroncelli avu o senzație stranie în piept, ca un zbucium al inimii. Giuliano arăta ca un animal resemnat în fața măcelarului. *Știe. N-are cum să știe. Și totuși... știe...*

— Ne pare rău că te deranjăm, spuse Francesco de Pazzi, cu mâinile împreunate într-un gest de scuză. Am venit aici la rugămintea lui Ser Lorenzo...

Giuliano lăsă să-i scape un oftat scurt.

— Înțeleg. Dumnezeu știe că trebuie să avem grijă să-l mulțumim pe Lorenzo.

O sclipire a firii sale adevărate se arătă din nou și el adăugă cu o preocupare aparent sinceră:

— Sper doar că nu e prea târziu să-l asigur pe cardinal că-l țin la cea mai înaltă cinste.

— Da, spuse Baroncelli încet. Să sperăm că nu e prea târziu. Mesa a început deja.

— Să mergem, atunci, spuse Giuliano. Le face semn să se îndrepte spre ieșire. Când ridică brațul, Baroncelli observă că Giuliano se îmbrăcase într-o așa o grabă, încât nu purta nici sabie la șold.

Ieșiră toți trei în lumina dimineții.

Bărbatul încruntat care aștepta în *loggia* ridică privirea când trecu Giuliano.

— Ser Giuliano, îl strigă el. Am o vorbă cu domnia ta, e foarte important.

Giuliano ridică privirea și fu clar că-l recunoscuse.

— Cardinalul! îl zori Francesco, apoi se adresă el însuși bărbatului. Bunule domn, Ser Giuliano întârzie la o întâlnire importantă și te roagă să-l înțelegi.

Și, cu aceasta, îl luă pe Giuliano de braț și îl trase după el, pe Via Larga.

Baroncelli îi urma. Se minuna că, deși era încă îngrozit, mâinile nu-i mai tremurau, iar inima și respirația nu-l mai supărau. Într-adevăr, el și Francesco glumeau și râdeau și jucau rolul a doi prieteni care încercau să-l înveselească pe al treilea. Giuliano zâmbea, dar rămânea în urmă, așa că cei doi conspiratori își făcuseră un joc din a-l trage și a-l împinge cu rândul.

— Nu trebuie să-l lăsăm pe cardinal să aștepte! repetase Baroncelli de cel puțin trei ori.

— Rogu-te, bunule Giuliano, zise Francesco, prinzându-l pe tânărul său cumnat de mânecă. Ce s-a întâmplat de te face să oftezi așa? Doar nu ți-a fost furată inima de vreo neisprăvită de fătucă?

Giuliano coborî privirea şi clătină din cap, nu ca răspuns, ci mai degrabă ca un semn că nu voia să vorbească despre asta. Francesco nu stărui. Însă nu slăbi ritmul deloc şi, în câteva minute, soseau la intrarea principală în dom.

Baroncelli se opri puţin în loc. Gândul că Giuliano se mişca încet, ca împovărat, nu-i dădea pace. Îl prinse pe tânărul Medici şi-l îmbrăţişă strâns.

— Dragă prietene, zise el. Mă mâhneşte să te văd nefericit. Ce trebuie să facem ca să te înveselim?

Giuliano se strădui din nou să zâmbească puţin şi să clatine iar din cap.

— Nimic, bunule Bernardo. Nimic.

Şi îl urmă pe Francesco în catedrală.

Baroncelli, între timp, mai scăpase de o grijă: Giuliano nu purta nici o platoşă pe sub tunică.

IV

În acea dimineaţă târzie de aprilie, Giuliano avea de luat o hotărâre grea. Trebuia să frângă inima unuia dintre cei doi oameni pe care-i iubea cel mai mult pe lume. Una dintre inimi era a fratelui său, Lorenzo; cealaltă era inima unei femei.

Deşi era tânăr, Giuliano avusese multe iubite. Fosta sa amantă, Simonetta Cattaneo, soţia lui Marco Vespucci, fusese considerată cea mai frumoasă femeie din Florenţa, până la moartea ei, cu doi ani în urmă. O alesese pe Simonetta pentru frumuseţea ei. Avea un trup subţire şi piele albă, cu valuri de păr auriu care-i cădea până la şolduri. Era atât de frumoasă, încât o purtaseră până la mormânt cu chipul dezvelit. Din respect pentru soţul ei şi pentru familie, Giuliano urmărise totul de la distanţă, dar plânsese alături de ei.

Chiar şi aşa, nu îi fusese niciodată credincios. Le făcuse curte şi altor femei şi, uneori, se bucurase de talentele târfelor.

Acum, pentru prima oară în viaţa lui, Giuliano îşi dorea o singură femeie: pe Anna. Era frumoasă, desigur, însă inteligenţa ei era cea care-l vrăjise, bucuria ei de a trăi şi măreţia sufletului ei. Ajunsese s-o cunoască treptat, prin conversaţii la banchete şi petreceri. Ea nu cochetase

niciodată, nu încercase niciodată să-l câştige; adevărul era că făcuse tot posibilul să-l descurajeze. Dar nici una dintre zecile de femei florentine care râvneau şi suspinau după afecţiunea lui nu se compara cu ea. Simonetta fusese fierbinte; Anna avea un suflet de poetă, de sfântă.

Bunătatea ei îl făcea pe Giuliano să-şi vadă viaţa de până atunci ca fiind respingătoare. Le abandonase pe toate celelalte femei şi căuta doar compania Annei, tânjea s-o mulţumească doar pe ea. Numai când o vedea, îi venea să-i ceară iertare pentru toate păcatele sale trupeşti din trecut. Tânjea după îndurarea ei mai mult decât după a lui Dumnezeu.

Şi a părut un miracol când, în sfârşit, ea i-a mărturisit sentimentele ei: că Dumnezeu îi crease unul pentru altul şi că era una dintre cele mai crude glume ale Lui faptul că ea era deja dată altui bărbat.

Oricât de mare ar fi fost dragostea Annei pentru el, dragostea ei pentru puritate era şi mai mare. Aparţinea altuia, pe care refuza să-l trădeze. Îşi recunoştea sentimentele pentru Giuliano, dar, când el o încolţise singură, în timpul carnavalului, acasă la fratele lui, şi o implorase, ea îl respinsese. *Datorie,* spusese ea. Vorbise ca Lorenzo, care stăruise întotdeauna ca fratele lui să găsească o partidă avantajoasă şi să se căsătorească cu o femeie care să aducă şi mai mult prestigiu familiei.

Giuliano, obişnuit să aibă tot ce îşi dorea, încercase să negocieze. O rugase să vină cel puţin acasă la el, în taină, doar ca să audă ce avea de spus. Ea a ezitat, dar, în final, a acceptat. Se întâlniseră o singură dată, în *appartamento*-ul de la parter al palatului Medici. Ea acceptase îmbrăţişările şi sărutul lui, dar nu voise să meargă mai departe. El o implorase să părăsească Florenţa, să fugă împreună cu el, dar ea refuzase.

— Ştie. Vocea ei era cuprinsă de nelinişte. Înţelegi? Ştie, şi nu pot îndura să-l rănesc şi mai mult.

Giuliano era un bărbat hotărât. Nici Dumnezeu, nici regulile nu-l opreau, odată ce-şi punea ceva în minte. Pentru Anna, era în stare să renunţe la o căsătorie respectabilă; pentru Anna, era în stare să îndure pedeapsa Bisericii, chiar şi excomunicarea şi perspectiva damnării.

Aşa că îşi alcătuise o argumentaţie puternică. Ea urma să plece cu el la Roma, ca să locuiască într-o vilă a familiei. Medici aveau legături cu Papa; avea să-i obţină o anulare a căsătoriei. Avea să se căsătorească cu ea. Avea să-i dăruiască copii.

Ea se arătase tulburată, își dusese mâinile la gură. El o privise în ochi și văzuse nefericirea din ei, dar și o licărire de speranță.

— Nu știu, nu știu, spusese ea, iar el o lăsase să se întoarcă la soțul ei, ca să ia o hotărâre.

A doua zi, se dusese la Lorenzo.

Se trezise devreme și nu mai putuse să adoarmă. Era încă întuneric, mai erau două ore până la răsăritul soarelui, dar nu fusese surprins să vadă lumină în anticamera fratelui său. Lorenzo stătea la birou, cu obrazul sprijinit în pumn, privind încruntat o scrisoare pe care o ținea aproape de lampă.

Într-o zi obișnuită, Lorenzo ar fi ridicat privirea, și-ar fi alungat încruntarea și ar fi zâmbit, ca să rostească un cuvânt de salut; în ziua aceea însă, părea să fie în toane deosebit de rele. Nu se auzi nici un salut; Lorenzo îi aruncă o privire scurtă, apoi privi din nou scrisoarea. Conținutul ei părea să fie cauza stării sale proaste.

Lorenzo putea fi îngrozitor de încăpățânat uneori, preocupat de aparențe, rece și calculat când era vorba de politică și, uneori, tiranic când era vorba de felul în care trebuia să se poarte Giuliano și cu cine putea să fie văzut. Dar putea să fie și îngăduitor, generos și sensibil la dorințele fratelui său. Deși Giuliano nu-și dorise niciodată puterea, Lorenzo îi împărtășea întotdeauna informațiile, întotdeauna discuta cu el urmările politice ale fiecărui eveniment din oraș. Era clar că Lorenzo își iubea fratele și ar fi împărțit bucuros conducerea orașului cu el dacă Giuliano ar fi arătat vreun interes.

Fusese destul de greu pentru Lorenzo să-și piardă tatăl și să fie obligat să preia puterea atât de tânăr. E drept, avea talent pentru asta, dar Giuliano vedea că îl și uza. După nouă ani, pe frunte i se întipăriseră cute iar sub ochi i se adunaseră cearcănele.

O parte a lui Lorenzo se bucura de putere și era încântată de creșterea influenței familiei. Banca Medici avea sucursale în Roma, în Bruges, în majoritatea orașelor mari din Europa. Și totuși, Lorenzo era adesea epuizat de efortul de a juca rolul de *gran maestro*[1]. Uneori, se plângea:

1 Mare maestru (it.). (N. tr.)

— Nici măcar un suflet din oraşul ăsta nu se căsătoreşte fără binecuvântarea mea.

Era foarte adevărat. Şi, chiar în săptămâna aceea, primise o scrisoare de la o congregaţie din Toscana, care-i solicita sfatul. Preoţii bisericii aprobaseră realizarea statuii unui sfânt; doi sculptori concurau pentru contract. N-ar vrea marele Lorenzo să-şi spună părerea? Astfel de misive se adunau în teancuri mari, în fiecare zi. Lorenzo se trezea înainte de ivirea zorilor şi le răspundea personal. Se agita în legătură cu Florenţa aşa cum face tatăl când e vorba de un copil năzdrăvan şi îşi petrecea fiecare clipă de trezie devotat scopului de a spori prosperitatea oraşului şi interesele familiei Medici.

Însă era conştient că nimeni nu-l iubea decât pentru favorurile pe care le acorda. Numai Giuliano îşi adora fratele cu adevărat pentru ceea ce era. Numai Giuliano încerca să-l facă pe Lorenzo să-şi mai uite grijile şi numai Giuliano îl putea face să râdă. Pentru asta, Lorenzo îl iubea.

De urmările acestei iubiri se temea Giuliano.

Acum, uitându-se la fratele său preocupat, Giuliano se îndreptă de spate şi-şi drese glasul.

— Plec, spuse el cam tare, la Roma.

Lorenzo îşi ridică sprâncenele şi privirea, dar trupul nu i se mişcă.

— De plăcere, sau cu afaceri de care ar trebui să ştiu şi eu?

— Plec cu o femeie.

Lorenzo oftă şi încruntarea îi mai slăbi.

— Distrează-te, atunci, şi gândeşte-te la mine, care sufăr aici.

— Plec cu Madonna Anna, spuse Giuliano.

Lorenzo ridică brusc capul la auzul numelui.

— Glumeşti.

O spuse amuzat, dar, privindu-l pe Giuliano, deveni neîncrezător.

— *Cred* ca glumeşti. Vocea îi deveni o şoaptă: E o nebunie... Giuliano, e dintr-o familie bună. Şi e *căsătorită*.

Giuliano nu se intimidă.

— O iubesc. Nu vreau să trăiesc fără ea. I-am cerut să meargă cu mine la Roma, să locuim acolo.

Lorenzo făcu ochii mari, scrisoarea îi alunecă din mână şi căzu pe podea, dar el n-o ridică.

— Giuliano... Inimile noastre ne mai înşală din când în când. Eşti copleşit de o emoţie; crede-mă, înţeleg. Dar va trece. Dă-ţi două săptămâni, să te mai gândeşti.

Tonul patern al lui Lorenzo nu făcu decât să întărească hotărârea lui Giuliano.

— Am aranjat deja pentru o trăsură şi un surugiu şi am trimis un mesaj servitorilor de la vila din Roma, să se pregătească pentru venirea noastră. Trebuie să obţinem o anulare a căsătoriei, spuse el. N-o spun în glumă. Vreau să mă căsătoresc cu Anna. Vreau să-mi nască copiii.

Lorenzo se lăsă pe spate în scaunul său şi îl privi atent pe fratele lui. Când fu convins că spusese cuvintele serios, Lorenzo lăsă să-i scape un hohot de râs.

— O anulare? Ca favor din partea bunului nostru prieten Papa Sixt, presupun? Ar prefera să ne vadă alungaţi din Italia. Se împinse cu scaunul de lângă birou, se înălţă şi întinse mâna spre fratele său, vorbindu-i pe un ton mai blând: Asta e o copilărie, Giuliano. Înţeleg că e o femeie minunată, dar... E căsătorită de atâţia ani. Chiar dacă aş *putea* să obţin o anulare, asta ar provoca un scandal. Florenţa n-ar putea accepta niciodată aşa ceva.

Mâna lui Lorenzo era aproape pe umărul lui, dar Giuliano se retrase din calea atingerii împăciuitoare.

— Nu-mi pasă ce acceptă sau nu acceptă Florenţa. Vom rămâne la Roma, dacă trebuie.

Lorenzo oftă adânc, de frustrare.

— Nu vei obţine nici o anulare de la Sixt. Aşa că renunţă la visuri. Dacă nu poţi trăi fără ea, ia-o, dar, pentru numele lui Dumnezeu, fă-o discret.

Giuliano luă foc.

— Cum poţi vorbi despre ea aşa? O cunoşti pe Anna, ştii că nu s-ar coborî la adulter. Şi, dacă n-o pot avea, nu voi avea nici o altă femeie. Poţi să pui capăt tuturor peţitoriilor tale chiar acum. Dacă nu mă pot căsători cu ea...

Chiar în timp ce vorbea, simţea cum argumentele lui pălesc. Ochii lui Lorenzo erau plini de o lumină stranie – furioasă şi cumplită, vecină cu nebunia –, o lumină care-l făcea pe Giuliano să creadă că fratele său era capabil de fapte malefice. Văzuse rareori lumina aceasta în ochii

lui Lorenzo – niciodată nu fusese îndreptată împotriva lui –, şi asta-l făcu să îngheţe.

— Ce-o să faci? O să refuzi să te căsătoreşti cu oricine? Lorenzo clătină din cap vehement, iar glasul i se ridică mai puternic: Ai o datorie, o obligaţie faţă de familie. Crezi că poţi pleca la Roma pentru un capriciu, să transmiţi sângele nostru unei grămezi de bastarzi? Să ne pătezi pe toţi cu o excomunicare? Fiindcă asta se va întâmpla cu amândoi, ştii! Sixt nu are chef să fie generos cu noi.

Giuliano nu spuse nimic, simţea că obrajii şi ceafa îi ard. Nu se aşteptase la mai puţin, deşi sperase la mai mult.

Lorenzo continuă, iar mâna care se întinsese către fratele său deveni un uriaş deget acuzator.

— Ai idee ce se va întâmpla cu Anna? Cum îi vor spune oamenii? E o femeie bună. Chiar vrei s-o distrugi? O vei duce la Roma şi te vei sătura de ea. Vei vrea să te întorci acasă, în Florenţa. Şi ea cu ce se va alege?

Lui Giuliano îi jucau pe limbă cuvinte furioase. Voia să spună că Lorenzo se căsătorise cu o femeie cicălitoare, dar el, Giuliano, ar prefera să moară decât să trăiască într-o asemenea tristeţe lipsită de dragoste, că nu s-ar înjosi niciodată să odrăslească copii cu o femeie pe care o disprețuia. Insă rămase tăcut, era el destul de nefericit. Nu avea rost să-l facă şi pe Lorenzo să sufere din pricina adevărului.

Lorenzo lăsă să-i scape un mârâit dezgustat.

— N-o vei face niciodată. Îţi vei veni în fire.

Giuliano îl privi lung.

— Te iubesc, Lorenzo, zise el liniştit. Dar plec.

Se întoarse şi se îndreptă spre uşă.

— Pleacă cu ea, îl ameninţă fratele lui, şi poţi să uiţi că-ţi sunt frate. Să nu crezi că glumesc, Giuliano. Nu voi mai vrea să mai am de-a face cu tine. Pleacă cu ea şi nu mă vei mai vedea niciodată.

Giuliano se uită înapoi, peste umăr, la Lorenzo, şi, deodată, i se făcu frică. El şi fratele lui nu glumeau niciodată când discutau treburi importante şi nici unul dintre ei nu putea fi clintit odată ce lua o hotărâre.

— Te rog, nu mă pune să aleg.

Fălcile lui Lorenzo erau strânse, privirea, rece.

— Va trebui s-o faci.

Mai târziu, în seara aceea, Giuliano aşteptase în apartamentul de la parter al lui Lorenzo până când venise clipa să se vadă cu Anna. Îşi petrecuse toată ziua gândindu-se la ce spusese Lorenzo despre viitorul Annei. Pentru prima oară, se gândi la cum va fi viaţa Annei dacă Papa refuza să le acorde o anulare.

Ea avea să cunoască dezonoarea şi oprobriul, va fi nevoită să-şi abandoneze familia, prietenii, oraşul natal. Copiii ei vor fi numiţi bastarzi şi li se va nega dreptul de moştenire ca Medici.

Fusese egoist. Se gândise doar la el. Vorbise prea uşor despre anulare, sperând că o va face să vină cu el. Şi, până în acel moment, nu se gândise că ea ar putea să-i respingă oferta; era ceva prea dureros.

Acum îşi dădea seama că asta l-ar salva de la o alegere imposibilă.

Însă, când se duse s-o întâmpine la uşă şi-i văzu chipul în lumina aurie, îşi dădu seama că alegerea lui fusese făcută cu mult timp în urmă, în clipa în care îşi dăruise inima Annei. Ochii ei, pielea ei, chipul şi braţele ei emanau bucurie; chiar şi în amurgul plin de umbre, ea strălucea. Mişcările ei, care fuseseră cândva îngreunate de nefericire, erau acum uşoare. Înclinarea capului, dat pe spate ca să-l privească, zâmbetul care îi înflorea pe buze, graţia sprinţară cu care îşi ridică fustele şi se repezi spre el îi transmiseră răspunsul ei mai limpede decât vorbele.

Prezenţa ei îi insufla atâta speranţă, încât se repezi la ea şi o îmbrăţişă. În acea clipă, Giuliano îşi dădu seama că nu-i putea refuza nimic, că nici unul dintre ei nu putea scăpa de roata ce fusese pusă în mişcare. Iar lacrimile care ameninţau să-i curgă nu izvorau din bucurie, erau lacrimi de durere, pentru Lorenzo.

Anna şi el rămaseră împreună mai puţin de o oră. Vorbiră puţin – atât cât Giuliano să-i transmită o oră şi un loc. Nu era nevoie de alte schimburi de cuvinte.

Iar când fu iar plecată – luând cu ea lumina şi încrederea lui Giuliano – el se retrase în camerele lui şi ceru vin. Îl bău stând pe pat şi îşi aminti o întâmplare din copilăria lui.

La vârsta de şase ani, plecase cu Lorenzo şi cu două din surorile sale mai mari, Nannina şi Bianca, la un picnic pe malurile râului Arno. Însoţiţi de o sclavă cercheză, călătoriseră cu trăsura peste Ponte Vecchio, podul construit cu un mileniu înainte, de romani. Naninna fusese

captivată de atelierele aurarilor care mărgineau podul. Fiindcă urma să se mărite în curând, era atrasă de lucrurile femeieşti.

Lorenzo fusese neliniştit şi sumbru. Abia începuse să preia responsabilităţile familiei Medici în anul care trecuse, începuse să primească scrisori care-i cereau patronajul, iar tatăl lor, Piero, deja îşi trimisese fiul cel mare la Milano şi la Roma, în călătorii cu scop politic. Era un băiat neatrăgător, cu ochi mari, dar depărtaţi, cu o mandibulă proeminentă şi cu un păr moale şi castaniu, care-i cădea într-un breton corect tuns peste fruntea palidă şi îngustă; dar inteligenţa care-i strălucea în ochi îl făcea atrăgător într-un mod ciudat.

Se îndreptaseră spre satul Santo Spirito. Giuliano îşi amintea nişte copaci înalţi şi o pajişte cu iarbă înaltă, care cobora spre râul liniştit. Acolo, sclava întinsese un cearceaf pe jos şi scosese mâncarea pentru copii. Era primăvara târziu, o vreme caldă, cu câţiva nori leneşi, deşi cu o zi în urmă plouase. Râul Arno părea făcut din argint viu când îl lumina soarele, şi din plumb, când nu-l lumina.

Purtarea ursuză a lui Lorenzo din acea zi îl întristase pe Giuliano. I se părea că tatăl lor era prea dornic să-l transforme pe Lorenzo într-un adult înainte de vreme. Aşa că, pentru a-l face să râdă, Giuliano alergase spre malul râului şi tropăise prin apă, împroşcând, complet îmbrăcat.

Năzbâtiile lui dăduseră roade. Lorenzo îl urmase, râzând, cu tot cu tunică, mantie şi pantofi. Naninna, Bianca şi sclava ţipau pe mal. Lorenzo nu le ascultase. Era un înotător puternic şi, curând, se îndepărtase destul de mult de mal, apoi se scufundase sub apă.

Giuliano îl urmase timid, dar, fiind mai mic, rămăsese în urmă. Se uitase cum Lorenzo luase o gură mare de aer şi dispăruse sub suprafaţa cenuşie. Când nu reapăruse imediat, Giuliano călcase apa şi râsese, aşteptându-se ca fratele lui să înoate pe sub el şi să-l prindă în orice clipă de picior.

Secundele treceau. Râsul lui Giuliano se transformase în tăcere, apoi în teamă – apoi începuse să-şi strige fratele. Pe mal, femeile – care nu puteau intra în apă din cauza fustelor grele – începuseră să ţipe, speriate.

Giuliano era doar un copil. Nu îşi depăşise încă teama de scufundare, însă dragostea pentru fratele lui îl făcuse să tragă aer în piept şi să se scufunde. Tăcerea din adâncuri îl uluise. Îşi deschisese ochii şi privise în direcţia unde fusese Lorenzo.

Râul era mâlos de la ploile din ajun, iar pe Giuliano îl usturau ochii, în timp ce căuta. Nu vedea decât o formă neregulată la distanță, adânc, sub apă. Nu era o formă umană – nu era Lorenzo – însă era tot ce se vedea și instinctul îi spunea să se apropie de ea. Ieșise la suprafață, trăsese mai mult aer în piept și se silise să se scufunde din nou.

Acolo, la o adâncime cât trei oameni înalți unul peste altul, se aflau crengile strâmbe ale unui copac căzut. Pe Giuliano îl ardeau plămânii, însă sentimentul că Lorenzo e pe aproape îl făcuse să înoate prin apa tăcută. Cu o ultimă zvâcnire dureroasă, ajunsese la ramurile scufundate și își trecuse o mână peste suprafața alunecoasă a trunchiului.

Deodată, deveni foarte amețit și auzea un zgomot în urechi, închise ochii și deschise gura, căutând aer. Aer nu exista, așa că înghiți apa murdară a râului Arno. O vomită imediat, apoi, reflexul îl sili să înghită și mai multă.

Giuliano se îneca.

Deși era un copil, înțelegea că murea. Această înțelegere îl făcu să deschidă ochii, să vadă o ultimă imagine a pământului, pentru a o lua cu el în Rai.

In clipa aceea, un nor se mișcă deasupra, permițând unei raze de soare să străpungă râul ca o suliță, atât de adânc, încât făcu mâlul suspendat în apă să strălucească și lumină zona din fața ochilor lui Giuliano.

Privind spre el, la o distanță de o lungime de braț, se afla Lorenzo, care se îneca. Tunica și mantia i se agățaseră de o creangă răzleață și el se înfășurase în ele, într-un efort nebunesc de a se elibera.

Amândoi frații ar fi trebuit să moară atunci. Insă Giuliano s-a rugat, cu nevinovăția sa de copil: „Doamne, lasă-mă să-mi salvez fratele".

Apoi îi descurcase hainele încurcate de pe creangă.

Lorenzo, eliberat, îl prinsese pe Giuliano de mâini și ieșiseră amândoi la suprafață.

Din acel moment, amintirile lui Giuliano deveneau neclare. Își amintea doar frânturi: el, vomitând pe iarba de pe mal, în timp ce sclava îl bătea pe spate, Lorenzo, ud și tremurând, învelit în cearșaful de picnic, voci care strigau: „Frate, vorbește cu mine!" Lorenzo, în trăsură, în drum spre casă, furios, luptându-se cu lacrimile: „Să nu-ți mai riști niciodată viața pentru mine! Era să mori! Tata nu m-ar fi iertat niciodată...!"

Însă mesajul nerostit se auzea mult mai clar: Lorenzo nu s-ar fi iertat niciodată pe sine însuşi.

Rememorând incidentul, Giuliano înghiţi vinul fără să-i simtă gustul. Şi-ar fi dat bucuros viaţa ca să-l salveze pe Lorenzo – la fel de uşor cum şi Lorenzo s-ar fi sacrificat ca să-şi salveze fratele mai mic. Lui Giuliano i se părea o batjocură faptul că Dumnezeu îi dăduse un astfel de dar ca dragostea Annei, doar ca să-i ceară să-l rănească pe omul pe care-l iubea cel mai mult.

Giuliano stătu ore întregi, privind cum se adânceşte întunericul nopţii şi apoi se dizolvă în cenuşiu, odată cu sosirea zorilor şi a zilei în care urma să plece la Roma. Stătuse aşa până la sosirea insistenţilor săi vizitatori, Francesco de Pazzi şi Bernardo Baroncelli. Nu-şi putea imagina de ce-i păsa cu atâta patimă cardinalului vizitator de prezenţa lui Giuliano la slujbă, însă, dacă Lorenzo îi ceruse să vină, trebuia s-o facă.

Spera că, poate, Lorenzo s-a răzgândit, că furia i-a dispărut.

Giuliano se adună şi, ca un bun frate, veni, aşa cum fusese rugat.

V

Baroncelli şovăi la uşa catedralei. Putea să fugă din calea sorţii înainte să se dea alarma, să alerge acasă, la moşia lui, să urce pe cal şi să se îndrepte spre orice regat în care nici conspiratorii, nici victimele lor nu aveau influenţă. Pazzi erau puternici şi insistenţi, l-ar fi vânat – dar nu aveau nici relaţiile şi nici tenacitatea familiei Medici.

Mergând înainte, Francesco se întoarse şi-l îmboldi pe Baroncelli cu o privire asasină. Giuliano, încă abătut de o durere personală, nu le dădu atenţie şi, flancat de Baroncelli, îl urmă pe Francesco înăuntru. Baroncelli simţi că tocmai trecuse pragul dintre raţiune şi nebunie.

Înăuntru, aerul înceţoşat de fum duhnea a tămâie şi a sudoare. Interiorul enorm al sanctuarului era întunecat, mai puţin zona din jurul altarului, care sclipea în lumina dimineţii târzii ce se strecura prin ferestrele lungi şi arcuite ale cupolei.

Francesco se îndreptă spre altar, urmat îndeaproape de Giuliano şi de Baroncelli. Baroncelli ar fi putut să meargă şi cu ochii închişi

şi şi-ar fi găsit drumul după miros, măsurând duhoarea săracilor şi a clasei muncitoare, parfumul de lavandă al negustorilor şi cel de trandafiri al bogătaşilor.

Înainte de a-l zări pe preot, Baroncelli îl auzi rostindu-şi omilia. Când îşi dădu seama de asta, i se înteţiră bătăile inimii; sosiseră la timp, fiindcă avea să urmeze în curând euharistia.

După drumul prin naos, Baroncelli şi tovarăşii săi sosiră la primul rând de bărbaţi. Murmurară scuze, în timp ce se strecurau spre locurile lor. Urmă un moment de confuzie, când Baroncelli încercă să treacă pe lângă Giuliano, ca să poată sta la dreapta lui, în poziţia dictată de plan. Giuliano, care nu înţelegea intenţia lui Baroncelli, se apropie mai mult de Francesco – iar acesta şopti apoi ceva la urechea tânărului. Giuliano dădu din cap şi îi făcu loc lui Baroncelli; făcând asta, se lovi de umărul penitentului care aştepta în spatele lui.

Francesco de Pazzi şi Baroncelli aşteptară, cu răsuflarea tăiată, să vadă dacă Giuliano se va întoarce să-şi ceară scuze – şi dacă-l va recunoaşte pe bărbat. Însă Giuliano rămase pierdut în nefericirea sa.

Baroncelli îşi lungi gâtul, să privească în lungul rândului, ca să vadă dacă Lorenzo observase; din fericire, fratele mai mare era ocupat să asculte comentariile şoptite de administratorul băncii familiei, Francesco Nori.

Baroncelli nu mai avea altceva de făcut decât să aştepte – şi să pretindă că ascultă predica, încercând în acelaşi timp să-şi împiedice mâna să bâjbâie după mânerul de la şoldul său.

Vorbele preotului păreau lipsite de noimă; Baroncelli se strădui să le înţeleagă. *Iertare,* intona prelatul. *Milostenie. Iubeşte-ţi duşmanii; roagă-te pentru cei ce te asupresc.*

Mintea lui Baroncelli se agăţă de aceste cuvinte. Lorenzo de Medici îl alesese el însuşi pe preotul de duminica asta. Aflase Lorenzo despre complot? Erau aceste cuvinte aparent inofensive un avertisment?

Baroncelli îi aruncă o privire lui Francesco de Pazzi. Nu părea să fi auzit vreun mesaj secret. Privea drept spre altar cu ochii larg deschişi, aprinşi de teamă şi de ură. Un muşchi al feţei i se zbătea nebuneşte.

Predica se termină.

Părțile slujbei începură cu o repeziciune aproape comică: se cânta Crezul. Preoții cântară *Dominus Vobiscum*[1] și *Oremus*[2]. Cuminecătura fu sfințită cu rugăciunea *Suscipe sancte Pater*[3].

Baroncelli trase adânc aer în piept și se gândi că nu va fi în stare să-l mai expire. Ceremonia încetini brusc; în urechi, își auzea bubuitul disperat al inimii.

Diaconul se apropie de altar ca să umple potirul de aur cu vin; un al doilea diacon adăugă apă dintr-o carafa de cristal.

În cele din urmă, preotul luă potirul. Cu grijă, îl ridică spre cer, oferindu-l unui Christos răstignit și îndurerat, sculptat în lemn și suspendat deasupra altarului.

Privirea lui Baroncelli urmări cupa. O rază de lumină întâlni aurul și se reflectă orbitor pe metal.

Din nou, preotul intonă, cu o voce de tenor ce suna vag acuzatoare.

Offerimus tibi Domine[4]...

Baroncelli se întoarse să-l privească pe mai tânărul Medici de lângă el. Expresia lui Giuliano era gravă, ținea ochii închiși. Mâna dreaptă îi era făcută pumn, cu mâna stângă deasupra și amândouă presate strâns pe buze. Ținea capul plecat, ca și cum era pregătit să întâmpine Moartea.

E o prostie, se gândi Baroncelli. Nu avea nici o dușmănie personală față de acest om; chiar îl plăcea pe Giuliano, care nu ceruse niciodată să se nască un Medici. Problema pe care o avea față de el era pur politică și cu siguranță nu atât de mare ca să justifice ceea ce era pe cale să facă.

Francesco de Pazzi îl înghionti zdravăn pe Baroncelli în coaste, transmițându-i foarte clar mesajul: *Semnalul a fost dat! Semnalul a fost dat!*

Baroncelli lăsă să-i scape un oftat neauzit și își scoase cuțitul cel mare din teacă.

---

1 „Domnul fie cu voi", rugăciune cântată în timpul Ofertoriului. (N. tr.)

2 „Să ne rugăm." (N. tr.)

3 „Primește, sfinte Părinte." Această rugăciune nu se mai rostește astăzi în „Noua mesă", în bisericile catolice. (N. tr.)

4 „Îți oferim, Doamne." (N. tr.)

VI

Cu o clipă mai înainte, Lorenzo de Medici vorbea cu cardinalul Raffaele Riario. Deşi preotul îşi termina predica, bogaţii care deţineau puterea în Florenţa nu se sfiau să discute probleme legate de plăceri sau de afaceri – *sotto voce* – în timpul slujbei. Preoţii se obişnuiseră de mult cu asta.

Riario, un băiat slăbănog, nu părea să aibă 17 ani şi, cu toate că era student la Universitatea din Pisa, înscrierea sa acolo se datora clar înrudirii sale cu Papa Sixt, nu inteligenţei sale.

„Nepotul", aşa-l numea Sixt. Era un eufemism cu care papii şi cardinalii se refereau uneori la copiii lor bastarzi. Papa era un om foarte deştept, era limpede că îl făcuse pe acest băiat cu o femeie ce avea alte calităţi decât frumuseţea sau inteligenţa.

Chiar şi aşa, Lorenzo era obligat să-l facă pe cardinal să se simtă bine în timpul vizitei la Florenţa. Riario ceruse în mod special să se întâlnească cu fraţii Medici şi să i se ofere un tur al proprietăţilor lor şi al colecţiei de artă; Lorenzo nu putea refuza. Acesta era aşa-numitul nepot al Papei şi, deşi Lorenzo îndurase umilinţe publice din partea lui Sixt, fiind chiar nevoit să-şi ţină gura când Medici fuseseră înlocuiţi ca bancheri papali de către Pazzi, poate că acesta nu era decât un preambul. Poate că Sixt încerca să repare lucrurile şi această fiinţă slăbănoagă era emisarul lui.

Lorenzo era nerăbdător să se întoarcă la palatul familiei, ca să-şi dea seama dacă aşa stăteau lucrurile; altminteri, vizita cardinalului avea să-l irite teribil. Ar fi fost încă o insultă.

Dar, în caz că nu era, Lorenzo ceruse să se servească un prânz magnific după slujbă, în onoarea cardinalului. Şi, dacă se dovedea că tânărul Raffaele venise doar din dorinţa de a admira operele de artă ale familiei Medici, putea măcar să-i spună unchiului său că Lorenzo îl tratase regeşte. Asta putea servi drept o deschidere diplomatică pe care Lorenzo avea s-o folosească, pentru că era hotărât să smulgă cuferele papale din ghearele băncii Pazzi.

Astfel, Lorenzo se străduia să impresioneze, deşi Francesco Salviati, arhiepiscop de Pisa, stătea cu un zâmbet prefăcut de cealaltă parte a lui Riario. Lorenzo nu avea nici o problemă personală cu Salviati, deşi luptase mult şi amarnic împotriva numirii sale ca arhiepiscop. Fiind

sub controlul Florenței, Pisa merita un episcop din spița Medici, iar Salviati era rudă cu Pazzi, care deja câștigau prea multe favoruri din partea Papei. Deși Medici și Pazzi se îmbrățișau în public ca prieteni, în arena afacerilor și a politicii nu existau adversari mai aprigi. Lorenzo îi scrisese lui Sixt o scrisoare, explicând de ce numirea unei rude a familiei Pazzi ca arhiepiscop de Pisa ar fi dezastruoasă pentru interesele papale și ale familiei Medici.

Sixt nu numai că nu răspunsese, dar, în cele din urmă, îi și concediase pe Medici ca bancheri ai săi.

Cei mai mulți ar fi considerat cererea papală ca Riario și Salviati să fie tratați ca oaspeți de onoare ca pe o palmă usturătoare pentru demnitatea familiei Medici. Însă Lorenzo, diplomat ca întotdeauna, îi primise cu brațele deschise. Și insistase ca dragul său prieten și președinte al Băncii Medici, Francesco Nori, să nu dea nici cea mai mică dovadă de jignire. Când sosiseră veștile că Pazzi fuseseră numiți bancheri papali, iar Medici fuseseră concediați, Nori spumegase. Lorenzo fusese obligat să-și calmeze angajatul, deși trebuia să-și țină în frâu propria furie, și nu mai adusese vorba despre problemă. Nu-și putea permite cheltuiala de energie, era deja prea ocupat să plănuiască cum să-l recâștige pe Sixt.

Așa că schimbase politeți cu tânărul cardinal tot timpul slujbei și, de la distanță, le zâmbise în semn de salut celor din familia Pazzi, care veniseră cu toții. Cei mai mulți se adunaseră de cealaltă parte a catedralei, în afară de Guglielmo de Pazzi, care se lipise de arhiepiscop ca un scaiete. Lui Lorenzo îi plăcea sincer de Guglielmo. Îl știa de când era doar un băiat de 16 ani, când Guglielmo îl escortase la Napoli, ca să-l cunoască pe prințul încoronat Federigo. Bărbatul mai vârstnic îl tratase ca pe un fiu atunci și Lorenzo nu uitase asta niciodată. Guglielmo se căsătorise cu sora mai mare a lui Lorenzo, Bianca, întărindu-și poziția ca prieten al familiei Medici.

La începutul predicii, tânărul cardinal zâmbi într-un fel ciudat, grețos și șopti:

— Fratele dumneavoastră... unde vă e fratele? Am crezut că va veni la slujbă. Speram să-l cunosc.

Întrebarea îl luă pe Lorenzo prin surprindere. Deși Giuliano scosese niște sunete politicoase în legătură cu venirea la slujbă, ca să-l întâlnească pe cardinalul Riario, Lorenzo era sigur că nimeni, iar Giuliano

cel mai puțin dintre toți, nu-i luase în serios promisiunea. Giuliano, cel mai faimos fustangiu din Florența, nu apărea la ceremoniile oficiale sau diplomatice decât dacă Lorenzo stăruia. (Or, n-o facuse în acest caz.) Giuliano se declarase deja inapt să participe la dejunul oficial.

Fusese luat complet prin surprindere cu o zi în urmă, când Giuliano își anunțase dorința de a fugi la Roma cu o femeie măritată. Până în acel moment, Giuliano nu-și luase în serios nici o iubită; nu mai emisese niciodată o astfel de prostie și, cu siguranță, nu vorbise niciodată despre căsătorie. Fusese mereu de la sine înțeles că, atunci când avea să vină vremea, Lorenzo îi va alege mireasa și că Giuliano se va supune.

Însă Giuliano fusese foarte hotărât să-i obțină femeii anularea căsătoriei, o realizare care, în caz că venirea cardinalului Riario nu era un preambul papal, era mai presus de puterile lui Lorenzo.

Lorenzo se temea pentru fratele său mai mic. Giuliano era prea încrezător, prea dornic să vadă binele în alții, ca să-și dea seama că avea mulți dușmani – dușmani care îl urau doar pentru faptul că se născuse un Medici. Nu vedea, așa cum vedea Lorenzo, că vor folosi aventura sa cu Anna ca să-l sfâșie.

Giuliano, suflet blând, se gândea numai la dragoste. Lorenzo nu se bucurase să fie crud cu el. Și nu-l putea învinui pe Giuliano pentru părerea sa nobilă despre sexul slab. Uneori, tânjea și el după libertatea de care se bucura fratele lui. În dimineața asta, mai ales, Lorenzo îl invidia; ar fi zăcut și el în brațele unei femei frumoase, lăsându-l pe Giuliano să se descurce cu nepotul Papei – care încă se mai uita politicos la Lorenzo, așteptând să afle pe unde umbla neascultătorul lui frate.

Ar fi fost nepoliticos să-i spună cardinalului adevărul – că Giuliano nu intenționase niciodată să vină la slujbă sau să-l întâlnească pe Riario – așa că Lorenzo îi spuse o minciună politicoasă.

— Probabil că fratele meu a fost reținut. Va ajunge cu siguranță aici, în curând; știu că e nerăbdător s-o întâlnească pe Sfinția Voastră.

Riario clipi, iar buzele sale de fată se subțiară.

Aha, se gândi Lorenzo. Poate că interesul tânărului Raffaele era mai mult decât o diplomație de suprafață. Frumusețea lui Giuliano era legendară și stârnise pasiuni și printre bărbați, nu numai printre femei.

Guglielmo de Pazzi se înclină peste arhiepiscop și îl bătu încurajator pe umăr pe cardinal.

— Nu vă temeți, Sfinția Voastră. Va veni. Medici își tratează întotdeauna bine oaspeții.

Lorenzo îi zâmbi cu căldură; Guglielmo își coborî privirea fără s-o întâlnească pe a lui Lorenzo și dădu repede din cap, a recunoaștere, dar nu-i întoarse zâmbetul. Gestul părea ciudat, dar Lorenzo fu imediat distras de șoapta lui Francesco Nori.

— *Maestro,* fratele dumneavoastră tocmai a sosit.

— Singur?

Nori aruncă o privire rapidă spre stânga sa, către latura de nord a sacristiei.

— A venit cu Francesco de Pazzi și cu Bernardo Baroncelli. Nu-mi place ce se-ntâmplă.

Lorenzo se încruntă; dar nici nu-i păsa prea mult. Se salutase deja cu Francesco și cu Baroncelli când intrase în catedrală. Instinctele sale diplomatice însă puseră stăpânire pe el; își înclină capul spre Raffaele Riario și spuse încet:

— Vedeți, Sfinția Voastră? Fratele meu a venit.

De lângă el, cardinalul Riario se aplecă și se uită spre stânga, zărindu-l pe Giuliano. Îi adresă lui Lorenzo un zâmbet ciudat, tremurător, apoi, cu o smucire bruscă a capului, își ridică privirea din nou spre altar, unde preotul binecuvânta sfânta cuminecătură.

Mișcarea băiatului fu atât de ciudată, atât de nervoasă, încât Lorenzo simți o ușoară neliniște. Florența era întotdeauna plină de zvonuri, pe care, în majoritate, le ignora; însă Nori spusese de curând că Lorenzo era în pericol și că se plănuia un atac împotriva lui. Ca de obicei, Nori nu putea oferi detalii.

Ridicol, se încruntase Lorenzo. Vor exista întotdeauna zvonuri, însă noi suntem Medici. Papa însuși ne poate insulta, dar nici chiar el nu îndrăznește să ridice mâna împotriva noastră.

Acum simți un ghimpe de îndoială. Pe sub mantie, își pipăi mânerul sabiei și îl strânse bine.

Câteva secunde mai târziu, se auzi un strigăt din direcția în care privise Riario – un glas de bărbat, niște cuvinte de neînțeles, înverșunate. Imediat după aceea, clopotele din clopotnița lui Giotto începură să bată.

Lorenzo știu imediat că așa-zisele zvonuri ale lui Nori erau adevărate.

Primele două rânduri de bărbați se rupseră și scena deveni un dans stângaci de corpuri în mișcare. Ceva mai departe, o femeie țipă. Salviati

dispăru; tânărul cardinal se aruncă spre altar şi îngenunche, suspinând. Guglielmo de Pazzi, îngrozit, începu să-şi frângă mâinile şi să se vaite:

— Nu sunt trădător! Nu ştiam nimic despre asta! Nimic! Jur pe Dumnezeu, Lorenzo, sunt complet nevinovat!

Lorenzo nu văzu mâna care se întindea din spatele lui şi i se aşeză uşor pe umărul stâng – dar o simţi ca pe un fulger. Cu graţia şi forţa ce veneau în urma anilor de antrenament, se smulse din strânsoarea inamicului nevăzut, îşi trase sabia şi se întoarse ca un vârtej.

In timpul mişcării bruşte, o lamă ascuţită îl zgârie chiar sub urechea dreaptă; gemu. Rămase însă în picioare şi cu sabia în mână, gata să pareze alte atacuri.

Lorenzo se confrunta cu doi preoţi: unul tremura în spatele unui scut mic, strângând cam fără inimă o sabie şi aruncând priviri în spate, spre mulţimea care se înghesuia în jurul lui, majoritatea îndreptându-se spre uşile catedralei. Dar fu obligat să-şi îndrepte atenţia spre însoţitorul personal al lui Lorenzo, Marco, un bărbat musculos, care, deşi nu era un spadasin priceput, compensa prin forţă şi entuziasm.

Al doilea preot – cu o privire sălbatică aţintită asupra lui Lorenzo – îşi ridică arma, pentru o a doua încercare.

Lorenzo pară o dată, de două ori. Tras la faţă, palid, neras, acest preot avea privirea cumplită şi gura deschisă, schimonosită, a unui nebun. Avea şi forţa unuia şi Lorenzo fu cât pe ce să se încovoieze sub loviturile lui. Oţelul se ciocnea de oţel, răsunând din bolţile înalte ale catedralei acum aproape pustii. Cei doi luptători încrucişară săbiile, apăsând gardă la gardă cu o ferocitate care făcu mâna lui Lorenzo să tremure. Privi în ochii hotărâtului său inamic şi tresări din cauza emoţiei pe care o citi în ei.

Aşa cum stăteau amândoi, cu săbiile încrucişate, nefiind nici unul dispus să cedeze, Lorenzo aproape că strigă:

— De ce mă urăşti atât?

Pusese întrebarea foarte sincer. Întotdeauna dorise doar binele Florenţei şi al cetăţenilor ei. Nu înţelegea resentimentele celorlalţi la rostirea numelui Medici.

— Pentru Dumnezeu, spuse preotul.

Chipul îi era doar la o lăţime de palmă de cel al presupusei sale victime. Sudoarea îi curgea pe fruntea palidă, iar respiraţia îi era fierbinte

pe obrazul lui Lorenzo. Avea nasul lung, îngust, aristocratic; probabil că provenea dintr-o familie veche şi respectabilă.

— Pentru dragostea lui Dumnezeu!

Şi îşi retrase arma atât de puternic, încât Lorenzo se clătină spre înainte, periculos de aproape de lamă.

VII

Mai devreme, când îşi trăsese cuţitul lung şi îl ridicase deasupra capului, Baroncelli îşi amintise toate zecile de fraze pe care le pregătise pentru clipa asta; nici una nu-i veni pe buze şi ceea ce strigă îi sună până şi lui caraghios:

— Ţine, trădătorule!

Clopotele bisericii tocmai începuseră să bată când Giuliano ridică privirea. La vederea cuţitului, făcu ochii mari, uşor surprins.

Cedând în cele din urmă nebuniei, Baroncelli nu şovăi. Lăsă lama să cadă.

Lorenzo se clătină, dezechilibrat, către adversarul său – şi lăsă să-i scape un răcnet, dându-şi seama că nu are timp să ridice sabia ca să pareze lovitura care venea.

Dar, înainte ca preotul cu priviri sălbatice să verse din nou sângele lui Lorenzo, Francesco Nori păşi în faţa patronului său, cu sabia trasă. Alţi prieteni şi susţinători începură să-i înconjoare pe asasini. Lorenzo deveni vag conştient de prezenţa lui Angelo Poliziano, a bătrânului şi grasului arhitect Michelozzo, a sculptorului de familie Verrocchio, a unui asociat de afaceri, Antonio Ridolfo, a mondenului Sigismondo della Stuffa. Această mulţime începu să-l împingă spre altar.

Lorenzo se împotrivea.

— Giuliano! strigă el. Frate, unde eşti?

— Îl vom găsi şi-l vom apăra. Acum, duceţi-vă! ordonă Nori, indicând cu bărbia spre altar, acolo unde preoţii, în panica lor, lăsaseră să cadă pocalul plin, pătând perdeaua altarului cu vin.

Lorenzo şovăi.

— Du-te! strigă din nou Nori. Ei vin încoace! Treci pe lângă ei, spre sacristia din nord!

Lorenzo habar nu avea cine erau „ei", dar acționa. Strângând încă sabia în mână, sări peste balustrada joasă și sări în construcția octogonală de lemn care adăpostea corul. Băieții de cor țipară, împrăștiindu-se, cu sutanele albe fluturând ca aripile unor păsări speriate.

Urmat de protectorii săi, Lorenzo își croi drum printre băieții de cor care fugeau și se împletici spre marele altar. Fumul înecăcios de tămâie se amestecase cu mirosul vinului vărsat; două candelabre mari, grele, erau în flăcări. Preotul și asistenții săi îl înconjurau acum protector pe smiorcăitul Riario. Lorenzo clipi, privind către ei. Petele de lumină ale lumânărilor aprinse îl orbiră o clipă și, într-un moment de ameteală, își duse mâna la gât; o retrase plină de sânge.

Însă se forță, de dragul lui Giuliano, să nu leșine. Nu-și putea îngădui să fie slab până ce fratele său nu era în siguranță.

În același moment în care Lorenzo alerga spre nord, peste altar, Francesco de Pazzi și Bernardo Baroncelli, jos, își croiau drum spre sud, fără să-și dea seama că trec pe lângă ținta lor.

Lorenzo se opri din alergare, ca să se uite la ei.

Baroncelli deschidea drumul, agitând un cuțit lung și strigând ceva de neînțeles. Francesco șchiopăta foarte rău; avea coapsa însângerată, iar tunica îi era împroșcată cu roșu.

Lorenzo se strădui să vadă dincolo de cei care-l înconjurau, să privească dincolo de corpurile în mișcare de dedesubt, spre locul în care stătuse fratele lui, însă vederea îi era blocată.

— Giuliano! strigă el, cu toată puterea pe care o mai avea, rugându-se să fie auzit peste toată nebunia. Giuliano...! Unde ești? Frate, vorbește-mi!

Mulțimea se închise în jurul lui.

— E bine, spuse cineva, pe un ton atât de ciudat, încât nu reuși să-l liniștească.

Nu era bine ca Giuliano să lipsească. Din ziua morții tatălui lor, Lorenzo își îngrijise fratele cu o dragoste fraternă și paternă deopotrivă.

— Giuliano! strigă Lorenzo din nou. Giuliano!

— Nu e aici, răspunse o voce înăbușită.

Gândindu-se pentru o clipă că fratele său se dusese spre sud, să-l caute, Lorenzo se întoarse în direcția aceea, unde prietenii lui încă mai luptau cu asasinii. Preotul mai mic, cu scutul, fugise, dar nebunul rămăsese, deși pierdea bătălia cu Marco. Giuliano nu se vedea nicăieri.

Descurajat, Lorenzo începu să se întoarcă, dar sclipirea rapidă a oțelului în mișcare îi atrase privirea și îl obligă să se uite din nou în urmă.

Lama îi aparținea lui Bernardo Baroncelli. Cu o răutate de care Lorenzo nu l-ar fi crezut în stare, Baroncelli își repezi cuțitul lung în abdomenul lui Francesco Nori. Ochii lui Nori se măriră când se uită în jos și se văzu străpuns; gura sa formă un „o" perfect în timp ce trupul cădea pe spate, alunecând din sabia lui Baroncelli.

Lorenzo lăsă să-i scape un suspin. Poliziano și della Stuffa îl luară de umeri și-l împinseră mai departe, prin altar, spre ușile înalte ale sacristiei.

— Luați-l pe Francesco! îi imploră el. Să-l ia cineva pe Francesco. E încă în viață, știu!

Încercă din nou să se întoarcă, să-și strige fratele, dar, de data asta, oamenii lui nu-l lăsară să le încetinească marșul neabătut spre sacristie. Lorenzo simți o durere în piept, o apăsare atât de mare, încât crezu că-i va crăpa inima.

Îl rănise pe Giuliano. Când Giuliano spusese: „Te iubesc, Lorenzo... Te rog, nu mă pune să aleg", Lorenzo fusese crud. Îl respinsese, fără ajutor – dintre toate, singurul lucru pe care i-l datora cel mai mult lui Giuliano.

Cum putea să le explice celorlalți că n-ar putea niciodată să-și lase fratele mai mic în urmă? Cum să le explice responsabilitatea pe care o simțea față de Giuliano, care-și pierduse tatăl atât de tânăr și care căutase întotdeauna îndrumare la Lorenzo? Cum putea să le explice promisiunea pe care i-o făcuse tatălui lor pe patul de moarte? Erau cu toții prea preocupați de salvarea lui Lorenzo Magnificul, pe care-l considerau a fi cel mai mare om din Florența, însă se înșelau cu toții.

Lorenzo fu împins dincolo de ușile masive, grele, ale sacristiei. Acestea se trântiră, după ce cineva se aventură afară, să-l aducă pe rănitul Nori.

Înăuntru, camera fără ferestre mirosea a vin de împărtășanie și a praful îmbibat în veșmintele preoților. Lorenzo îi înșfăcă pe fiecare dintre cei care-l împinseseră spre siguranță și le studie fețele, dar fu dezamăgit de fiecare dată. Cel mai mare om din Florența nu era acolo.

Se gândi la cuțitul lui Baroncelli și la sângele strălucitor de pe coapsa și tunica lui Francesco de Pazzi. Vru să se îndrepte spre uși

ca să le deschidă şi să-şi salveze fratele. Dar della Stuffa îi ghici intenţia şi imediat blocă ieşirea cu trupul său. Bătrânul Michelozzo i se alătură, apoi, Antonio Ridolfo; greutatea celor trei bărbaţi ţinu uşile închise bine. Lorenzo fu împins spre marginea exterioară a cadrului de alamă gravat. Era ceva sumbru în expresiile lor, o cunoaştere nespusă, imposibil de rostit, pe care Lorenzo nu putea şi nu voia s-o priceapă.

Lovi alama rece până când îl durură pumnii – apoi continuă să lovească până când începură să sângereze. Învăţatul Angelo Poliziano se chinui să înfăşoare o bucată de stofă de lână, sfâşiată din propria-i mantie, în jurul tăieturii sângerânde de pe gâtul lui Lorenzo. Lorenzo încercă să-l îndepărteze, dar Poliziano stărui, până ce rana fu legată strâns.

In tot acest timp, Lorenzo se frământase.

— Fratele meu! striga el ascuţit şi nu voia să se lase clintit de cei care veneau să-l liniştească, nu voia să fie calmat sau alinat. Trebuie să mă duc să-l găsesc! Fratele meu! Unde e fratele meu...?

Cu câteva clipe în urmă, Giuliano privise uimit cum Baroncelli ridica deasupra capului cuţitul, cu vârful lamei îndreptat direct spre inima mai tânărului frate Medici.

Se întâmplase prea repede ca lui Giuliano să i se facă frică. Instinctiv, se trăsese înapoi şi se lovise de un corp care se strivise atât de tare şi de ferm de al lui, încât nu încăpea îndoială că proprietarul acestuia făcea parte din conspiraţie. Giuliano îi aruncă o privire omului din spatele său, îmbrăcat în robă de penitent, şi suspină când simţi arsura oţelului care-i pătrundea în spate, chiar sub coaste.

Fusese rănit foarte grav. Era înconjurat de asasini şi pe cale să moară.

Aceste adevăruri nu-l supărau atât de mult pe cât îl supăra faptul că era prins în capcană şi nu putea să-l avertizeze pe Lorenzo. Cu siguranţă că fratele lui era următoarea ţintă.

— Lorenzo, rosti el apăsat, în timp ce cuţitul lui Baroncelli coborî, în cele din urmă, fulgerând, cu lama care reflectă o sută de flăcări ale lumânărilor de la altar.

Dar glasul îi fu acoperit de strigătul prostesc şi speriat, al lui Baroncelli:

— Ţine, trădătorule!

Lovitura îl nimeri pe Giuliano între cele două coaste de sus. Se auzi trosnetul surd al oaselor şi urmă un al doilea spasm dureros, atât de puternic, încât îl lăsă fără suflare.

Chipul proaspăt bărbierit al lui Baroncelli, atât de aproape de cel al lui Giuliano, lucea de sudoare. Baroncelli gemu de efort când smulse cuţitul, care ieşi cu un şuierat. Giuliano se luptă să tragă aer în piept, să strige din nou numele lui Lorenzo; îi ieşi ceva mai slab decât o şoaptă.

În clipa aceea, privind cuţitul, pe când Baroncelli se pregătea să-i dea încă o lovitură, Giuliano fu transportat într-un alt loc, în alt timp: la râul Arno, cu mult timp în urmă, într-o primăvară târzie.

Îşi strigă fratele, dar nu vine nici un răspuns; Lorenzo a dispărut în apa tulbure. Pe Giuliano îl ustură ochii. Nu-şi găseşte forţa şi nici suflarea, dar ştie ce trebuie să facă.

Doamne-Dumnezeule, se roagă el, cu sinceritatea unui copil. Lasă-mă să-mi salvez fratele.

Cu o forţă pe care n-o are, se împinge înapoi, în penitent, făcându-l să-şi calce pe tivul hainei şi să cadă, încurcat în roba sa.

Giuliano e liber să fugă, să se îndepărteze de atacatorii săi – dar ştie că ţinta lor trebuie să fie Lorenzo.

Timpul încetineşte, ca în ziua aceea, la Arno. În ciuda letargiei sale, Giuliano se sileşte să creeze o barieră între atacatori şi Lorenzo. Dacă nu poate să strige, ca să-şi avertizeze fratele, poate măcar să-i încetinească pe atacatori.

Aude glasul fratelui său:

— Giuliano! Frate, vorbeşte-mi!

Nu putea spune dacă se auzea din interiorul domului sau dacă era un ecou din copilărie, glasul unui copil de 11 ani care striga de pe malul unui râu. Vrea să-i spună fratelui lui să fugă, dar nu poate vorbi. Se luptă să tragă aer în piept şi se îneacă cu un lichid cald.

Baroncelli încearcă să se strecoare pe lângă el, dar Giuliano se împleteşte anume în calea lui. Francesco de Pazzi se înghesuie pe lângă complicele său conspirator. Vederea sângelui l-a stârnit; ochii lui mici şi negri scânteiază, corpul lui vânos tremură de ură. Ridicând pumnalul – o lamă lungă, aproape la fel de subţire şi de ascuţită ca a unui stilet – încearcă, şi el, să treacă de victima lui Baroncelli, dar Giuliano nu vrea să-l lase să treacă.

Giuliano deschide gura. Ceea ce iese e un şuier chinuit, însă el vrea să strige: Nu vei ajunge niciodată la fratele meu. Voi muri, dar tu nu vei ridica mâna asupra lui Lorenzo.

Francesco mârâie ceva de neînţeles şi loveşte. Neînarmat, Giuliano ridică un braţ drept pavăză; cuţitul îi străpunge palma şi antebraţul. Pe lângă durerea din piept şi din spate, aceste răni nu sunt mai rele decât înţepătura unei insecte. Făcând un pas spre Francesco, spre Baroncelli, îi împinge înapoi, dându-i timp lui Lorenzo să se retragă.

Francesco, omuleţul malefic, dă drumul torentului de ură şi duşmănie adunat de familia sa împotriva familiei Medici. Fiecare propoziţie e punctată de încă o lovitură de pumnal.

— Fii de curve, asta sunteţi toţi! Tatăl tău a trădat încrederea tatălui meu...

Giuliano simte înţepătura muşcătoare în umăr, în braţ. Nu-l mai poate ţine ridicat; braţul îi cade moale pe lângă coapsa şiroind de sânge.

— Fratele tău a făcut totul ca să ne ţină în afara Signoriei.

Răni şi mai grele: din nou în piept, în gât, zeci de lovituri în tors. Francesco e un nebun. Mâna lui, lama lui îl lovesc pe Giuliano atât de iute, încât sunt învăluite într-o ceaţă roşie. Mişcările îi sunt atât de sălbatice şi de neglijente, încât se înjunghie singur în coapsă, ţipând când sângele i se amestecă cu al duşmanului său. Durerea îi sporeşte furia lui Francesco; loveşte iar şi iar.

— L-aţi vorbit de rău pe Sanctitatea Sa.

— Ne-aţi insultat familia.

— Aţi jefuit oraşul.

Giuliano se îneacă. O astfel de calomnie împotriva fratelui său i-ar fi stârnit furia, dar a ajuns să nu mai simtă nimic.

Apele din catedrală sunt mâloase din cauza sângelui; abia mai vede imaginile tremurătoare ale atacatorilor săi pe fundalul trupurilor încâlcite. Baroncelli şi Francesco strigă amândoi. Giuliano le vede gurile căscate, vede sclipirea oţelului gol, împâclită de mâlosul Arno, dar nu aude nimic. În râu, totul e tăcut.

O suliţă de lumină ţâşneşte prin uşa deschisă spre nord, către Via de Servi. Face un pas spre ea, căutându-l pe Lorenzo, dar curentul îl trage puternic acum. E atât de greu să mergi prin apa care se învârteşte...

Dincolo de punctul unde ar putea s-o ajungă, Anna cea cu părul ca pana corbului plânge, frângându-şi mâinile, plângând copiii pe care

i-ar fi putut avea; dragostea ei îl atrage. Însă Lorenzo e cel care îi locuieşte inima în cele din urmă. Lorenzo, a cărui inimă se va frânge când îşi va găsi fratele mai mic. E cel mai mare regret al lui Giuliano.

— *Frate.*

Buzele lui Giuliano formează cuvântul în timp ce el se prăbuşeşte în genunchi.

Lorenzo stă pe malul râului Arno, strângând o pătură în jurul umerilor lui. E ud leoarcă şi tremură, dar e în viaţă.

Uşurat, Giuliano lasă să-i scape un ultim oftat – tot aerul care i-a mai rămas în plămâni – apoi se scufundă înainte şi în jos, în jos, unde apele sunt mai adânci şi întunecate.

VIII

26 aprilie 1478
Către priorii din Milano

Prea iluştrii mei domni,

Fratele meu, Giuliano, a fost asasinat şi guvernul meu e în cel mai mare pericol. E timpul acum, domnii mei, să-l ajutaţi pe supusul vostru, Lorenzo. Trimiteţi câţi soldaţi puteţi, cu toată iuţeala, ca ei să devină scutul şi siguranţa statului meu, ca întotdeauna.

Servitorul dumneavoastră,
Lorenzo de Medici

28 decembrie 1479

IX

Bernardo Baroncelli se îndrepta, în genunchi, într-o căruță mică, trasă de cai, spre sfârșitul său.

Inaintea lui, în vasta Piazza della Signoria, se ridica amenințător marele, implacabilul Palazzo, sediul guvernului Florenței și inima justiției sale. Încoronată de creneluri, fortăreața era un paralelipiped aproape fără ferestre, cu o clopotniță zveltă într-un colț. Cu numai o oră înainte de a fi dus la căruță, Baroncelli auzise clopotul bătând, grav și dureros, adunând martorii la spectacol.

În negura dimineții, fațada de piatră părea de un cenușiu decolorat pe fondul norilor întunecați. În fața clădirii, ridicându-se din mijlocul unei mulțimi pestrițe, formate din bogații și săracii Florenței, se aflau un eșafod ridicat în grabă și spânzurătoarea.

Vremea se răcise foarte mult, iar ultimele suflări ale lui Baroncelli pluteau în fața lui ca o ceață. Partea de sus a mantiei i se deschise, dar nu putu s-o încheie, pentru că mâinile îi erau legate la spate.

În acest fel, nesigur pe picioare și clătinându-se de fiecare dată când roțile întâlneau vreo piatră, Baroncelli ajunse în Piazza. Nu mai puțin de o mie de oameni se adunaseră să fie martorii sfârșitului său.

La marginea mulțimii, un băiețel, un *fanciulo*, zări căruța care se apropia și, într-un falset copilăresc, scoase strigătul familiei Medici: *Palle! Palle! Palle!*

Isteria se văluri prin mulțime. Curând, strigătul colectiv al acesteia tună în urechile lui Baroncelli.

— *Palle! Palle! Palle!*

Cineva din apropiere aruncă o piatră care se rostogoli pe pietrele de râu, lângă căruța scârțâitoare. După aceea, azvârliră doar cu blesteme. Signoria amplasase câteva gărzi călare ca să împiedice tulburările; Baroncelli era flancat de gardieni călare înarmați.

Asta era pentru a nu fi sfâşiat în bucăţi înainte să fie executat cum se cuvine. Auzise povestirile despre soarta crâncenă a tovarăşilor săi conspiratori: cum fuseseră împinşi mercenarii perugieni, angajaţi de Pazzi, din turnul înalt al lui Pallazo della Signoria, cum căzuseră în mulţimea care aştepta jos şi care-i hăcuise în bucăţi cu cuţite şi lopeţi.

Până şi bătrânul Iacopo de Pazzi, care, în timpul vieţii, fusese respectat, nu scăpase de mânia Florenţei. La sunetul clopotului din clopotniţa lui Giotto, urcase pe cal şi încercase să-i adune pe cetăţeni cu strigătul: *Popolo e libertà!*[1]. Era un strigăt de adunare, pentru a răsturna guvernul momentului – în cazul de faţă, guvernul Medici.

Însă populaţia răspunsese cu strigătul: *Palle! Palle! Palle!*

În ciuda păcatului său, i se acordase dreptul la o înmormântare cum se cuvine după execuţie – cu ştreangul încă în jurul gâtului. Însă oraşul fusese atât de plin de ură în acele zile cumplite, încât nu se odihnise în pace prea mult; Signoria hotărâse că ar fi mai bine să-l îngroape din nou, în afara zidurilor oraşului, în pământ nesfinţit.

Francesco de Pazzi şi ceilalţi fuseseră judecaţi rapid; doar Guglielmo de Pazzi fusese cruţat, în urma pledoariei disperate a Biancăi de Medici în faţa fratelui ei, Lorenzo.

Dintre adevăraţii conspiratori numai Baroncelli scăpase – ascunzându-se în clopotniţa domului, în care aerul încă mai vibra de dangătul clopotului. Când calea fusese liberă, fugise călare – fără să spună un cuvânt familiei – spre est, în Senigallia, pe coastă. De acolo, plecase pe mare, spre Constantinopol. Regele Ferrante şi rudele napolitane ale lui Baroncelli îi trimiseseră suficiente fonduri cât să ducă o viaţă de dezmăţ. Baroncelli îşi făcuse amante din sclavele pe care le cumpărase, cufundându-se în plăceri, încercând să îngroape toate amintirile crimelor pe care le comisese.

Însă visele sale erau bântuite mai ales de imaginea lui Giuliano, îngheţată în momentul în care ridicase privirea spre lama sclipitoare. Buclele negre ale tânărului erau răvăşite, ochii inocenţi erau larg deschişi, expresia uşor uimită de brusca apariţie a Morţii.

Baroncelli avusese mai bine de un an la dispoziţie în care să se gândească dacă oraşul ar fi prosperat prin înlăturarea familiei Medici şi înlocuirea ei cu Iacopo şi Francesco de Pazzi? Lorenzo era echilibrat,

1 Poporul şi libertatea! (N. tr.)

precaut; Francesco era coleric, impulsiv. Ar fi devenit repede tiran. Lorenzo era suficient de înțelept încât să cultive dragostea poporului, dovadă și dimensiunile mulțimii care se adunase acum în piață; Francesco ar fi fost prea arogant ca să-i pese.

Lorenzo era, mai mult decât orice, insistent. În cele din urmă, Constantinopolul n-a fost prea departe pentru el. Odată ce agenții săi l-au localizat pe Baroncelli, Lorenzo a trimis sultanului un emisar încărcat cu aur și bijuterii. Astfel a fost pecetluită soarta lui Baroncelli.

Toți criminalii au fost spânzurați în afara porților orașului, apoi au fost băgați grabnic în pământ nesfințit. Baroncelli avea să fie îngropat în aceeași groapă ca și ei, dar, din cauza gravității nelegiuirii sale, execuția sa urma să aibă loc în cea mai cunoscută arenă a Florentei.

Acum, în timp ce căruța duruia pe lângă mulțime, spre eșafod, Baroncelli lăsă să-i scape un geamăt. Teama îl cuprinse mai chinuitor decât orice durere; îi era cumplit de frig, înfiorător de cald, avea o senzație ametitoare de scufundare. Credea că o să leșine, însă pierderea cunoștinței întârzia, cu cruzime.

— Curaj, *Signore,* spuse *nero*-ul. Dumnezeu e alături de domnia ta.

Nero-ul, consolatorul său, mergea alături de căruță. Era un cetățean florentin pe nume Lauro, membru laic al Compagnia di Santa Maria della Croce, cunoscută și drept Compagnia de Neri – Compania celor Negri – deoarece membrii ei purtau toți robe negre și glugi. Scopul Companiei era să ofere consolare și milă celor nevoiași – inclusiv sufletelor chinuite ale condamnaților la moarte.

Lauro rămăsese alături de el din clipa în care sosise în Florența. Avusese grijă ca Baroncelli să fie tratat corect, să i se permită haine bune și hrană, să i se permită să trimită scrisori celor dragi (Giovanna nu răspunsese niciodată rugăminții sale de a o vedea). Lauro ascultase cu bunătate recunoașterea înlăcrimată și plină de regrete a lui Baroncelli și rămăsese în celulă, să se roage pentru el. Consolatorul îi implorase pe Fecioară, pe Christos, pe Dumnezeu și pe Sfântul Ioan, ocrotitorul Florenței, să-i aducă alinare lui Baroncelli, să-i acorde iertarea, să-i primească sufletul în Purgatoriu și, de acolo, în Rai.

Baroncelli nu i se alăturase în rugăciune; Dumnezeu, considera el, ar fi luat-o ca pe un afront personal.

Acum, consolatorul cu glugă neagră mergea alături de el, rostind cu voce tare ceva – un psalm, un imn ori o rugăciune, care plutea în

aer ca un abur alb – însă, din cauza zgomotului făcut de mulțime, Baroncelli nu distingea cuvintele. O singură expresie îi bubuia în urechi și pulsa în ritmul inimii sale.

Palle! Palle! Palle!

Căruța se opri în fața treptelor care duceau la spânzurătoare. Consolatorul strecură un braț pe sub brațul legat al lui Baroncelli și-l ajută cu greu să coboare pe lespezile reci de piatră. Greutatea terorii îl doborî în genunchi pe tremurătorul Baroncelli. Consolatorul îngenunche lângă el și-i șopti la ureche:

— Nu-ți fie teamă. Sufletul tău va urca drept spre Rai. Dintre toți oamenii, tu nu ai nevoie de iertare; ceea ce ai făcut a fost lucrarea lui Dumnezeu însuși, nu o crimă. Sunt mulți dintre noi care te numesc erou, frate. Ai făcut primul pas spre curățarea Florenței de un mare rău.

Glasul lui Baroncelli tremura, așa că abia-și putea înțelege propriile cuvinte:

— De Lorenzo?

— De desfrâu. De păgânism. De dorința de artă profană.

Cu dinții clănțănind, Baroncelli îl privi pătrunzător.

— Dacă tu... dacă și alții... cred asta, atunci, de ce nu m-ați salvat până acum? Salvează-mă!

— Nu îndrăznim să ne facem cunoscuți. Sunt multe de făcut înainte ca Florența, înainte ca Italia, înainte ca lumea să fie pregătită pentru noi.

— Ești nebun, răsuflă Baroncelli.

Consolatorul zâmbi.

— Suntem nebunii lui Dumnezeu.

Il ajută pe Baroncelli să se ridice în picioare; înfuriat, Baroncelli se smuci, îndepărtându-se de el, și se împletici singur pe treptele de lemn.

Pe eșafod, călăul, un bărbat tânăr și subțire a cărui față era acoperită de o mască, stătea între Baroncelli și lațul care-l aștepta.

— În fața lui Dumnezeu, îi spuse călăul lui Baroncelli, te rog să mă ierți pentru fapta pe care trebuie s-o săvârșesc.

Lui Baroncelli i se uscă gura. Însă tonul lui fu uimitor de calm:

— Te iert.

Călăul lăsă să-i scape un suspin de ușurare; poate că fuseseră alți condamnați mai dornici să-și lase sângele să-i păteze mâinile. Îl luă

pe Baroncelli de braţ, de la cot, şi îl conduse spre un loc anume de pe platformă, lângă ştreang.

— Aici.

Glasul îi era ciudat de blând. Şi scoase din mantia sa o batistă albă.

Cu o clipă înainte să fie legat la ochi, Baroncelli privi mulţimea. Aproape de rândul din faţă era Giovanna, cu copiii. Era prea departe ca Baroncelli să fie sigur, dar i se păru că plânsese.

Lorenzo de Medici nu se vedea nicăieri, dar Baroncelli nu avea nici o îndoială că privea. Privea de la vreun balcon ascuns sau de la vreo fereastră; poate chiar din Pallazo della Signoria.

Dedesubt, la picioarele eşafodului, stătea consolatorul, cu o expresie senină şi parcă mulţumită. Într-o clipă de epifanie, Baroncelli îşi dădu seama că Francesco de Pazzi, Messer Iacopo, arhiepiscopul Salviati – toţi fuseseră nişte proşti, micile lor ambiţii serviseră ca piese ale unui plan mai mare, unul care-l umplea de o spaimă aproape la fel de mare ca şi apropiata sa moarte.

Călăul legă batista la ochii lui Baroncelli, apoi îi petrecu laţul peste bărbie şi i-l strânse în jurul gâtului.

Înainte ca trapa de dedesubtul lui să cadă, Baroncelli rosti două cuvinte, adresate sieşi:

— Ţine, trădătorule!

X

În clipa în care trupul lui Baroncelli încetă să mai tresalte, un tânăr artist din faţa mulţimii se apucă de lucru. Cadavrul avea să stea în piaţă zile întregi, până ce descompunerea avea să-l facă să cadă din laţ. Însă artistul nu putea aştepta; voia să surprindă imaginea cât încă mai avea un ecou de viaţă. În afară de asta, tineri huligani, *giovani*, aveau să se amuze în curând, aruncând cu pietre în el, iar ploaia iminentă avea să-l facă să se umfle.

Desena pe o hârtie întinsă pe o planşă din lemn de plop, ca să aibă o suprafaţă tare, pe care să lucreze. Tăiase fulgii de pe pana sa de scris, fiindcă o folosea încontinuu şi orice asperitate de pe ea îi irita degetele lungi; tăiase el însuşi penița, dându-i un vârf fin, ascuţit, şi o înmuia

absent într-o călimară cu cerneală ferogalică brună, prinsă bine de cingătoare. Fiindcă nu putea să deseneze cum trebuie cu mănuşi, îl dureau mâinile de frig, dar nu dădu atenţie durerii. Nu dădu atenţie nici tristeţii care ameninţa să-l cuprindă – fiindcă vederea lui Baroncelli îi trezea amintiri dureroase – şi se concentră în schimb asupra subiectului din faţa lui.

În ciuda tuturor încercărilor de a-şi masca adevăratele sentimente, toţi oamenii şi le dezvăluiau prin semne subtile în expresie, postură şi voce. Regretul lui Baroncelli era evident. Chiar şi în moarte, ochii îi erau plecaţi, ca şi cum ar fi contemplat Iadul. Capul îi era înclinat, iar colţurile buzelor sale subţiri erau trase în jos de vinovăţie. Era un om copleşit de dezgustul de sine.

Artistul se strădui să nu cedeze urii, deşi avea motive pentru a-l dispreţui pe Baroncelli. Însă ura era împotriva principiilor sale, aşa că – asemenea degetelor şi inimii sale care-l dureau – o ignoră şi îşi continuă munca. Găsea de asemenea că pedeapsa cu moartea nu e dreaptă – nici măcar când era executat un asasin ca Baroncelli.

Aşa cum îi era obiceiul, făcu însemnări pe marginea paginii, ca să-şi amintească de culorile şi texturile implicate, fiindcă era o ocazie excelentă ca schiţa să devină o pictură. Scria de la dreapta la stânga, literele fiind o imagine în oglindă a scrisului convenţional. Cu ani în urmă, pe când era elev în atelierul lui Andrea Verrocchio, alţi artişti îl acuzaseră că e ascuns, pentru că, atunci când le arătase schiţele sale, nu-i putuseră înţelege notiţele. Însă el scria aşa pentru că îi era mult mai uşor; confidenţialitatea pe care i-o oferea era doar un folos în plus.

Tichie mică maro. Pana scârţâia pe hârtie. *Vestă neagră de serj, flanelă de lână căptuşită, capă albastră, tivită cu blană de vulpe, guler de catifea stropit cu roşu şi negru, Bernardo Bandino Baroncelli, jambiere negre.* Baroncelli îşi aruncase papucii din picioare în spasmele morţii; era înfăţişat cu picioarele goale.

Artistul se încruntă la numele de familie al lui Baroncelli. Era autodidact, încă se mai lupta să-şi învingă dialectul rustic din Vinci şi scrierea pe litere îi dădea de furcă. Nu conta. Lorenzo de Medici, *Il Magnifico*, era interesat de imagine, nu de cuvinte.

Făcu rapid o schiţă mică în josul paginii, arătând capul lui Baroncelli dintr-un unghi care-i arăta mai bine trăsăturile atinse de tristeţe. Mulţumit de munca sa, îşi începu adevărata muncă, aceea de a înregistra

feţele din mulţime. Cei din primele rânduri – nobilimea şi negustorii mai bogaţi – tocmai începeau să plece, tăcuţi şi sobri. *Populo minuto*, oamenii de rând şi nevoiaşii, rămaseră în urmă, să se distreze, aruncând spre cadavru ocări şi pietre.

Artistul privi cu atenţie cât mai mulţi oameni cu putinţă în timp ce aceştia părăseau piaţa. Avea două motive. Unul, de faţadă, era acela că studia chipurile. Cei care-l cunoşteau erau obişnuiţi cu privirile lui stăruitoare.

Motivul ascuns era rezultatul unei întâlniri dintre el şi Lorenzo de Medici. Căuta un chip anume – unul pe care-l văzuse cu douăzeci de luni în urmă, deşi doar pentru câteva fracţiuni de secundă. Chiar şi cu talentul său de a-şi aminti fizionomiile, memoria îi era înceţoşată – însă inima îi era hotărâtă să reuşească. De data asta, era decis să nu lase emoţiile să-l copleşească.

— Leonardo!

Sunetul propriului său nume îl sperie pe artist; tresări involuntar şi, din reflex, puse dopul călimării cu cerneală, să nu se verse.

Un vechi prieten din atelierul lui Verrocchio era pe cale să plece din piaţă şi se îndrepta spre el.

— Sandro, zise Leonardo, când prietenul lui se află, în sfârşit, în faţa sa. Arăţi ca un prior.

Sandro Botticelli zâmbi. La treizeci şi cinci de ani, era cu câţiva ani mai mare decât Leonardo, în floarea vârstei şi a carierei. Era, într-adevăr, îmbrăcat elegant, cu o pelerină stacojie, tivită cu blană; o tichie neagră de catifea îi acoperea cea mai mare parte a părului auriu, lung până la bărbie, mai scurt decât era la modă. Ca şi Leonardo, era proaspăt bărbierit. Ochii verzi erau închişi pe jumătate, plini de insolenţa care-l caracterizase întotdeauna. Chiar şi aşa, lui Leonardo îi plăcea de el; avea un mare talent şi o inimă bună. În anul care trecuse, Sandro primise câteva comenzi grase de la Medici şi Tornabuoni, între care marea pictură *Primavera*, ce urma să devină în curând un dar de nuntă de la Lorenzo pentru vărul lui.

Sandro privi schiţa lui Leonardo cu un umor viclean.

— Aşa deci. Încerci să-mi furi slujba, după cum văd.

Se referea la fresca pictată nu cu mult timp în urmă pe o faţadă din apropiere de Palazzo della Signoria, parţial vizibilă în spatele eşafodului, acum, că mulţimea începea să se rărească. Primise o comandă

de la Lorenzo în zilele acelea teribile, ce urmaseră morții lui Giuliano: să înfățișeze pe fiecare dintre conspiratorii Pazzi așa cum atârnau în ștreang. Imaginile în mărime naturală inspirau, ca atare, teroarea pe care intenționau s-o provoace. Era acolo Francesco de Pazzi complet gol, cu coapsa rănită plină de sânge; era acolo și Salviati, în odăjdiile sale de arhiepiscop. Cei doi morți erau înfățișați întorși spre privitor – eficient, deși nu era o ilustrare exactă a faptelor. Ca și Botticelli, Leonardo fusese în Piazza della Signoria în clipa în care Francesco, târât din patul său, fusese împins de la cea mai de sus fereastră arcuită din Palazzo, spânzurat chiar de clădire, ca să-l vadă toți. O clipă mai târziu, urmase Salviati și, în clipa morții sale, se întorsese spre tovarășul său de conspirație și – fie dintr-un spasm involuntar, fie într-un ultim acces de furie – își înfipsese dinții în umărul lui Francesco de Pazzi. Era o imagine bizară, atât de tulburătoare, încât chiar și Leonardo, copleșit de emoție, uitase s-o noteze în caietul lui. Chipurile altor bărbați executați, inclusiv cea a lui Messer Iacopo, erau aproape terminate, însă lipsea un ucigaș: Baroncelli. Botticelli luase probabil și el notițe în dimineața asta, intenționând să termine fresca. Însă, la vederea schiței lui Leonardo, ridică din umeri.

— Nu contează, spuse el nepăsător. Fiind suficient de bogat ca să mă îmbrac ca un prior, pot, cu siguranță să las un sărac ca tine să termine treaba. Am lucruri mult mai mari de realizat.

Leonardo, îmbrăcat cu o tunică de artizan, lungă până la genunchi, din pânză de in uzată, și cu o mantie cenușie de lână, își băgă schița la subraț și făcu o plecăciune adâncă, exagerată.

— Ești prea bun, domnul meu. Acum, du-te. Tu ești un cârpaci plătit, iar eu sunt un artist adevărat, care are multe de făcut, până să înceapă ploaia.

El și Sandro se despărțiră zâmbind și cu o scurtă îmbrățișare, iar Leonardo se întoarse imediat la studierea mulțimii. Era întotdeauna fericit să-l vadă pe Sandro, însă întreruperea îl enervase. Erau prea multe în joc; băgă mâna absent în punga de la centură și pipăi un medalion de aur de mărimea unui florin. Pe față, în relief, era scris: „Doliu public". Dedesubt, Baroncelli își ridica deasupra capului cuțitul cel lung, în timp ce Giuliano privea spre lamă cu surprindere. În spatele lui Baroncelli se afla Francesco de Pazzi, cu pumnalul pregătit. Leonardo făcuse schița, redând scena cât mai exact posibil, deși, spre lămurirea privitorului,

Giuliano era prezentat stând față în față cu Baroncelli. Verrocchio făcuse matrița după schița lui Leonardo.

La două zile după asasinat, Leonardo îi trimisese o scrisoare lui Lorenzo de Medici.

Stăpâne Lorenzo, trebuie să vă vorbesc în particular despre un lucru de cea mai mare importanță.

Nu urmase nici un răspuns: Lorenzo, copleşit de durere, se ascundea în reşedința Medici, care devenise o fortăreață înconjurată de zeci de oameni înarmați. Nu primea vizitatori; scrisorile care-i cereau părerea sau favorurile se adunau grămadă, nedeschise.

După o săptămână fără răspuns, Leonardo împrumută un florin de aur şi se duse la uşa fortăreței Medici. Îl mitui pe unul dintre paznici să ducă imediat o altă scrisoare, în timp ce el aştepta în *loggia*, privind cum ploaia răpăia pe străzile pietruite.

Stăpâne Lorenzo, nu vin nici să vă cer favoruri, nici să vă vorbesc despre afaceri. Am informații legate de moartea fratelui vostru, doar pentru urechile voastre.

Câteva minute mai târziu, a fost primit, după ce a fost percheziționat temeinic să nu aibă arme – o prostie, din moment ce nu avusese niciodată o armă şi nici nu avea idee cum s-o folosească.

Palid şi lipsit de viață într-o tunică neagră, simplă, Lorenzo, cu gâtul încă bandajat, îl primi pe Leonardo în biroul său, înconjurat de lucrări de artă de o frumusețe uluitoare. Privi în sus, spre Leonardo, cu ochii înceţoşați de vinovăție şi durere – deşi nici ei nu-i puteau ascunde interesul pentru ceea ce avea de spus artistul.

În dimineața zilei de 26 aprilie, Leonardo stătuse la câteva rânduri distanță de altar, în catedrala Santa Maria del Fiore. Avea întrebări pentru Lorenzo, în legătură cu un proiect comun pe care-l primiseră, el şi fostul său profesor, Andrea Verrocchio, ca să sculpteze un bust al lui Giuliano, şi sperase să-l prindă pe *Il Magnifico* după slujbă. Leonardo participa la slujbă doar când avea afaceri de făcut; găsea natura mult mai demnă de venerație decât o catedrală făcută de mâna omului. Era în relații foarte bune cu familia Medici. În ultimii câțiva ani, stătuse luni întregi în casa lui Lorenzo, ca unul dintre mulții artişti aflați în serviciul familiei.

Spre surprinderea lui Leonardo, în dimineața aceea, Giuliano sosise la slujbă târziu, răvășit și escortat de Francesco de Pazzi și de angajatul acestuia.

Leonardo găsea la fel de frumoși și bărbații, și femeile și la fel de demni de dragostea sa, însă alesese să ducă o viață care nu-i oferea reciprocitate. Un artist nu putea permite furtunilor dragostei să-i întrerupă munca. Cel mai mult se ferea de femei, căci nevoile unei soții și ale copiilor i-ar fi făcut studiile – asupra artelor, lumii și locuitorilor ei – imposibile. Nu voia să ajungă ca maestrul său, Verrocchio, să-și irosească talentul, să accepte orice lucrare, fie că era vorba de crearea de măști pentru carnaval sau de aurirea papucilor unei doamne, ca să-și hrănească familia flămândă. Nu avea niciodată timp să experimenteze, să observe, să-și îmbunătățească tehnicile.

Ser Antonio, bunicul lui Leonardo, îi explicase pentru prima oară acest concept. Antonio își iubise foarte mult nepotul, deși era copilul din flori al unei servitoare. Când Leonardo a crescut, doar bunicul a observat talentul băiatului și i-a dat un caiet cu hârtie și cărbune. Când Leonardo avea șapte ani, stătea în iarba rece, cu un stil cu vârf de argint și cu o tablă de scândură negeluită, studiind cum trecea vântul prin frunzele unei livezi de măslini. Ser Antonio – mereu ocupat, cu umerii drepți și privirea ageră, în ciuda celor optzeci și opt de ani – se oprise în picioare, lângă el, și privea împreună cu el copacii sclipitori.

Brusc și fără nici un avertisment, spuse:

— Nu da nici o atenție obiceiului, băiatul meu. Am avut jumătate din talentul tău – da, am fost și eu bun la desen și dornic, ca și tine, să înțeleg cum funcționează lumea naturii –, însă l-am ascultat pe tatăl meu. Înainte să vin la fermă, i-am fost ucenic, ca notar. Asta suntem noi – o familie de notari. Unul m-a odrăslit pe mine, iar eu am odrăslit un altul, pe tatăl tău. Ce am dat noi lumii? Contracte și cambii și semnături pe documente care se vor transforma în pulbere.

Nu am renunțat la toate visurile mele; chiar și când îmi învățam meseria, desenam pe ascuns. Priveam păsările și râurile și mă întrebam cum funcționează. Dar apoi, am întâlnit-o pe bunica ta, Lucia, și m-am îndrăgostit. A fost cel mai rău lucru care se putea întâmpla, fiindcă am abandonat arta și știința și m-am căsătorit cu ea. Apoi, au venit copiii și n-am mai avut timp să privesc copacii. Lucia mi-a găsit mâzgăliturile și le-a aruncat pe foc.

Dar Dumnezeu ni te-a dat pe tine – cu mintea şi ochii şi mâinile tale uimitoare. Ai o datorie să nu le abandonezi. Promite-mi că nu vei face nici o greşeală; promite-mi că nu vei lăsa niciodată inima să te îndrume.

Tânărul Leonardo promisese.

Dar, când devenise protejatul familiei Medici şi membru al cercului ei de intimi, fusese atras de fratele mai tânăr al lui Lorenzo. Giuliano putea fi adorat la infinit. Nu era vorba doar de înfăţişarea uimitoare a bărbatului – Leonardo era el însuşi foarte atrăgător, numit adesea „frumosul" de către prietenii săi –, ci de bunătatea sufletului său.

Leonardo ţinuse acest lucru pentru sine. Nu voia să-l facă pe Giuliano, mare iubitor de femei, să se simtă stânjenit; nici nu voia să-l scandalizeze pe Lorenzo, gazda şi patronul său.

Când Giuliano apăruse în dom, Leonardo – aflat la doar două rânduri în spatele lui, căci făcuse tot posibilul să fie aproape de Lorenzo, ca să-l poată aborda mai uşor – nu-şi mai luase ochii de la el. Observase comportamentul abătut al lui Giuliano; nu simţise nici milă, nici atracţie, ci doar o revărsare de gelozie cruntă.

Cu o seară în urmă, artistul dorise să vorbească despre comandă cu Lorenzo.

O luase pe Via de Gori, pe lângă biserica San Lorenzo. *Palazzo* Medici se afla drept înainte, la stânga lui, aşa că intră pe străzile care duceau spre el.

Era în amurg. Spre vest, se aflau turnul înalt şi îngust de la Palazzo della Signoria şi marea cupolă curbată a Domului, întunecată pe fundalul unui cer coraliu, ce se stingea treptat în culoarea lavandei, apoi în cenuşiu. Având în vedere ora, străzile nu erau aglomerate şi Leonardo se opri, pierdut în frumuseţea împrejurimilor. Privi cum venea o trăsură spre el şi se bucură de siluetele limpezi ale cailor, cu corpurile lor negre, pe fundalul cerului strălucitor, cu soarele în spatele lor, care înghiţea orice detaliu. Apusul era ora lui preferată, fiindcă lumina care se stingea dădea formelor şi culorilor o delicateţe, un fel de mister calm pe care soarele amiezii îl ardea.

Se pierdu tot mai mult în jocul de umbre al corpurilor cailor, în jocul muşchilor de sub pielea lor, în atitudinea vioaie a capetelor lor ridicate – atât de mult, încât, atunci când ajunseră tropotind la el, trebui

să se adune şi să se ferească repede din calea lor. Traversă prin faţa lor şi se trezi stând pe latura sudică a palatului Medici; destinaţia sa, aflată la mai puţin de un minut distanţă, era Via Larga.

La mică distanţă, în faţa lui, vizitiul trăsurii opri caii; portiera se deschise. Leonardo adăstă puţin şi văzu cum din ea coboară o femeie tânără. Amurgul îi transforma albeaţa deosebită a pielii într-un cenuşiu de porumbiţă, iar ochii şi părul îi erau de un negru nedefinit. Simplitatea rochiei şi a vălului, chipul plecat în jos o identificau ca fiind o servitoare a unei familii bogate. Se vedea un scop în felul în care mergea şi faptul că se furişa, în postura ei, după cum îi fugeau privirile dintr-o parte în alta. Se grăbi spre intrarea laterală a clădirii şi bătu stăruitor.

O pauză, apoi uşa se deschise cu un scârţâit prelung, susţinut. Servitoarea se întoarse la trăsură şi făcu semne insistente cuiva aflat înăuntru.

O a doua femeie apăru din trăsură şi se îndreptă graţioasă, grăbită, spre uşa deschisă.

Leonardo îi spuse numele cu voce tare, fără să vrea. Era o prietenă a familiei Medici, venea des la *palazzo*; vorbise cu ea de câteva ori. Chiar şi înainte de a o vedea bine, îi recunoscuse mişcările, linia umerilor, felul în care capul i se rotea atunci când se întorsese să-l privească.

El făcu un pas şi putu, în cele din urmă, să-i zărească faţa.

Nasul ei era lung şi drept, cu vârful rotunjit în jos, cu nările dilatate; fruntea îi era largă şi foarte înaltă. Avea bărbia ascuţită, însă obrajii erau graţios rotunjiţi.

Fusese întotdeauna frumoasă, însă acum penumbra îndulcea totul, dând trăsăturilor ei o calitate obsedantă, pe care n-o avuseseră înainte. Părea să se topească în aer, era imposibil să spui unde se terminau umbrele şi unde începea ea. Chipul ei luminos, decolteul, mâinile păreau să plutească suspendate în pădurea întunecată formată de rochia şi părul ei. Expresia îi era una de bucurie mascată; ochii ei deţineau secrete sublime, buzele ei schiţau un surâs complice.

În clipa aceea, era mai mult decât umană: era divină.

El întinse mâna, gata să creadă că ar putea trece prin ea, ca printr-o fantomă.

Ea se retrase şi el văzu, chiar şi în penumbră, flacăra strălucitoare a fricii în ochii ei, în întredeschiderea buzelor; nu voia să fie descoperită.

De-ar fi avut o pană, i-ar fi şters cu ea linia adâncă dintre sprâncene şi i-ar fi reînviat aerul de mister.

Îi murmură numele din nou, de data asta ca pe o întrebare, însă privirea ei se întorsese deja spre uşa întredeschisă. Leonardo o urmă şi zări un alt chip cunoscut: al lui Giuliano. Trupul lui era ascuns în întregime în umbră; nu-l văzu pe Leonardo, doar pe femeie.

Iar ea îl văzu pe Giuliano şi înflori.

În clipa aceea, Leonardo înţelese şi întoarse obrazul, copleşit de amărăciune, când uşa se închise în urma lor.

Nu se mai duse să-l vadă pe Lorenzo în seara aceea. Se duse acasă, în micul său apartament, şi dormi prost. Privea tavanul şi vedea trăsăturile ce luminau blând ale femeii care apăruse din întuneric.

În dimineaţa următoare, privindu-l pe Giuliano în Dom, Leonardo întârzie cu gândul asupra pasiunii sale nefericite. Îşi amintea, iar şi iar, clipa dureroasă în care văzuse privirile schimbate între Giuliano şi femeie, când îşi dăduse seama că inima lui Giuliano îi aparţinea ei, iar a ei îi aparţinea lui; şi se blestemă pe sine fiindcă era slab în faţa unui sentiment atât de prostesc ca gelozia.

Fusese atât de prins de reveria sa, încât tresări la o mişcare din faţa lui. O siluetă în robă făcu un pas înainte cu o clipă înainte ca Giuliano să se întoarcă şi să se uite în spatele lui, ca apoi să lase să-i scape un oftat ascuţit.

Urmase strigătul aspru al lui Baroncelli. Leonardo privise sclipirea lamei ridicate. Cât ar dura o răsuflare, enoriaşii speriaţi se împrăştiaseră, trăgându-l pe artist înapoi, odată cu valul de trupuri. El se izbise, luptându-se în van să ajungă la Giuliano, cu gândul să-l apere de alte atacuri, dar nu reuşise nici să-şi menţină poziţia.

În agitaţia nebunească, Leonardo nu văzuse cum lama lui Baroncelli intrase în carnea lui Giuliano. Însă Leonardo văzuse atacul lui Francesco – pumnalul muşcând iar şi iar din carnea lui Giuliano, aşa cum avea să muşte, la rândul lui, arhiepiscopul Salviati din umărul lui Francesco de Pazzi.

În clipa în care înţelesese ce se întâmplă, Leonardo dăduse drumul unui strigăt puternic – nearticulat, ameninţător, îngrozit – către atacatori. În sfârşit, mulţimea dispăruse, în sfârşit, nu mai stătea nimeni între el şi asasini. Alergase spre ei, în timp ce Francesco, încă ţipând, pleca

mai departe. Era prea târziu să-l mai apere pe Giuliano. Leonardo căzu în genunchi alături de bărbatul prăbuşit. Acesta zăcea pe jumătate ghemuit într-o parte, cu gura încă mişcându-i-se; sângele îi făcea spume la gură şi i se revărsa din răni.

Leonardo apăsă cu o mână pe cea mai gravă dintre ele, pe gaura cea mare din pieptul lui Giuliano. Auzea şuieratul slab, gâlgâit, al plămânilor victimei, în timp ce se luptau să elimine sângele şi să tragă aer. Insă eforturile lui Leonardo de a stăvili curgerea sângelui erau zadarnice.

Fiecare rană de pe faţa tunicii verde deschis a lui Giuliano elibera câte un şuvoi de sânge. Şiroaiele se despărţeau şi apoi se reuneau, creând o dantelărie pe corpul tânărului, până când, în final, se uneau în balta întunecată ce creştea tot mai mult pe pardoseala de marmură.

— Giuliano, suspinase Leonardo, cu lacrimile curgându-i pe obraji, la vederea unei suferinţe atât de mari, la vederea frumuseţii atât de mutilate.

Giuliano nu-l auzea. Era dincolo de auz, dincolo de văz; ochii săi pe jumătate deschişi deja priveau spre lumea cealaltă. Când Leonardo se aplecă asupra lui, vomă mult sânge strălucitor, înspumat; membrele îi tresăriră scurt, apoi ochii i se măriră. Apoi muri.

Acum, stând în faţa lui Lorenzo, Leonardo nu spuse nimic despre ultimele suferinţe ale lui Giuliano, fiindcă astfel de amănunte n-ar fi făcut decât să sporească durerea lui *Il Magnifico*. Leonardo nu vorbi despre Baroncelli, nici despre Francesco de Pazzi. În schimb, vorbi despre un al treilea om, unul care încă nu fusese găsit.

Leonardo îşi aminti că văzuse, la periferia câmpului său vizual, o siluetă în robă care păşise înainte, la dreapta lui Giuliano, şi credea că acest bărbat fusese cel care dăduse prima lovitură. Când Giuliano încercase să se îndepărteze de Baroncelli, această siluetă stătuse pe loc, împingând tare victima din spate, ca s-o prindă în capcană. Mulţimea îi blocase vederea lui Leonardo în mare parte, în acel moment. Necunoscutul dispăruse pentru scurt timp, poate căzuse, dar se ridicase repede în picioare. Nici nu se clintise când Francesco lovise sălbatic cu pumnalul, însă rămăsese ferm pe loc, până când Francesco şi Baroncelli plecaseră.

După ce Giuliano murise, Leonardo ridicase privirea şi-l văzuse pe bărbat îndreptându-se repede către uşa care dădea spre piaţă. Se întorsese la un moment dat să se uite în urmă, să se asigure că victima sa murise.

— Asasinule! strigase artistul. Stai!

Era atâta forţă în vocea sa, încât conspiratorul se oprise din mers şi se uitase repede peste umăr.

Leonardo îi reţinuse imaginea cu un ochi antrenat, de artist. Bărbatul purta îmbrăcăminte de penitent, din pânză de sac, iar faţa sa proaspăt rasă îi era parţial umbrită de o glugă. Doar jumătatea din buza de jos şi bărbia îi erau vizibile.

Aproape de coapsă, mâna sa strângea un stilet însângerat.

După ce fugise, Leonardo răsturnase încet cadavrul lui Giuliano pe o parte şi descoperise rana – mică, dar foarte adâncă – în mijlocul spatelui.

Aceste lucruri i le relată lui Lorenzo. Însă nu recunoscu ceea ce ştia în adâncul sufletului său torturat: că el, Leonardo, era răspunzător pentru moartea lui Giuliano.

Vinovăţia sa nu era iraţională. Era produsul unei îndelungate meditaţii asupra evenimentelor care se petrecuseră. Dacă el, artistul, n-ar fi fost atât de copleşit de sentimentele de iubire şi suferinţă şi gelozie, Giuliano ar fi putut să trăiască.

Obiceiul lui Leonardo era să studieze mulţimile – feţe, corpuri, posturi – şi, de aici, obţinea de obicei foarte multe informaţii. Puteai afla aproape la fel de multe de la spatele un om, ca şi de la faţa lui. Dacă artistul n-ar fi fost atât de absorbit de gândurile despre Giuliano şi despre femeie, ar fi observat cu siguranţă tensiunea deosebită a posturii penitentului, fiindcă bărbatul se aflase aproape drept în faţa lui. Poate că ar fi observat ceva deosebit în atitudinea lui Baroncelli sau a lui Francesco de Pazzi, care aşteptau lângă Giuliano. Ar fi simţit neliniştea celor trei bărbaţi şi ar fi înţeles că Giuliano era în mare primejdie.

Dacă ar fi fost atent, ar fi văzut cum duce penitentul mâna, pe furiş, către stilet; ar fi zărit că mâna lui Baroncelli se încorda pe mânerul sabiei.

Şi ar fi fost timp să facă un singur pas înainte. Să ajungă la braţul penitentului. Să se pună între Giuliano şi Baroncelli.

În schimb, pasiunea sa îl redusese la un privitor nătâng, transformat într-un neajutorat de mulțimea care fugea, cuprinsă de panică. Și asta îl costase pe Giuliano viața.

Își plecă fruntea sub greutatea acestei vinovății, apoi o ridică din nou și privi în ochii plini de durere și de nerăbdare ai lui *Il Magnifico.*

— Sunt sigur că acest om era deghizat, stăpâne.

Lorenzo era nedumerit.

— De unde știi asta?

— Din postura lui. Penitenții se autoflagelează și poartă cămăși din păr pe sub robe. Se cocoșează, se crispează și se mișcă foarte încet, din cauza durerii, de fiecare dată când cămașa le atinge pielea. Acest om se mișca liber, postura lui era dreaptă și sigură. Însă mușchii îi erau încordați, din cauza tulburării. Mai cred și că era nobil, având în vedere demnitatea și eleganța ținutei sale.

Privirea lui Lorenzo era pătrunzătoare.

— Ai dedus toate astea din mișcările unui om, ale unui bărbat îmbrăcat într-o robă?

Leonardo îi înfruntă privirea fără să clipească. Îi judeca pe toți oamenii la fel; cei puternici nu-l intimidau.

— N-aș fi venit dacă n-aș fi facut-o.

— Atunci, vei fi agentul meu. Mă vei ajuta să-l găsesc pe acest om.

Așa că, în anul care trecuse, Leonardo fusese chemat de câteva ori în închisoarea din subsolul din Palazzo della Signoria, ca să examineze cu atenție buzele și bărbiile și posturile unor nefericiți. Nici una nu se potrivea cu ale penitentului din catedrală.

În seara de dinaintea execuției lui Baroncelli, Lorenzo, numit acum *Il Magnifico*, trimisese două gărzi să-l aducă pe Leonardo în reședința din Via Larga.

Lorenzo se schimbase foarte puțin fizic – cu excepția cicatricei palide de pe gât. Dacă rana sa nevăzută se vindecase la fel, în această zi și-o redeschisese, proaspătă și sângerândă.

Și Leonardo se lupta sub povara tristeții și a vinovăției. Dacă n-ar fi fost atât de abătut, și-ar fi îngăduit să se desfete cu trăsăturile unice ale lui *Il Magnifico*, mai ales cu nasul lui. Puntea nasului se ridica scurt, chiar dintre sprâncene, apoi se lățea și dispărea abrupt, de parcă Dumnezeu ar fi strivit-o cu degetul Lui mare. Însă nasul se ridica din nou, uimitor de lung abătându-se spre stânga. Forma lui îi făcea vocea aspră

şi nazală şi producea şi alte efecte ciudate. De când îl cunoştea Leonardo, Lorenzo nu stătuse niciodată în faimoasa sa grădină, ca să ridice o floare şi să-i simtă mireasma. Nu admirase niciodată o femeie pentru parfumul ei şi nici nu lua seama la vreun alt miros, fie el agreabil sau dezagreabil; chiar părea luat prin surprindere când cineva o făcea. Era limpede: Lorenzo nu avea simţul mirosului.

În seara aceea, *Il Magnifico* purta o tunică de lână de un albastru adânc; gulerul şi manşetele aveau pe margini blană albă de hermină. Era un învingător nefericit în seara asta, însă părea mai degrabă tulburat decât triumfător.

— Cred că ştii de ce te-am chemat, spuse el.

— Da. Trebuie să mă duc mâine în piaţă, ca să-l caut pe cel de-al treilea bărbat. Leonardo şovăi; şi el era tulburat. Am nevoie de asigurarea dumneavoastră mai întâi.

— Cere-mi şi-ţi voi da. Acum, îl am pe Baroncelli; nu-mi voi găsi liniştea până când nu e găsit şi al treilea asasin.

— Baroncelli urmează să moară şi se zvoneşte că a fost torturat fără milă.

Lorenzo îl întrerupse iute.

— Dintr-un motiv foarte întemeiat. El a fost cea mai bună speranţă a mea de a-l găsi pe omul care mi-a ucis fratele. Însă a insistat că nu-l cunoştea; dacă-l cunoştea, va lua secretul în iad cu el.

Îndârjirea din tonul lui *Il Magnifico* îl făcu pe Leonardo să se oprească.

— Ser Lorenzo, dacă-l găsesc pe al treilea asasin, nu-l pot preda cu conştiinţa împăcată, ca să fie omorât.

Lorenzo avu o tresărire, de parcă ar fi fost lovit în plină faţă; ridică tonul, plin de indignare.

— Ai lăsa să scape un complice la asasinarea fratelui meu?

— Nu. Glasul lui Leonardo tremură uşor. L-am stimat pe fratele vostru mai mult decât pe oricare alt om.

— Ştiu, răspunse Lorenzo încet, într-un fel care spunea că *ştia* întregul adevăr. De aceea ştiu şi că, dintre toţi oamenii, tu îmi eşti cel mai bun aliat.

Adunându-se, Leonardo înclină capul, apoi îl ridică din nou.

— Aş vrea să văd un astfel de om adus în faţa justiţiei, lipsit de libertate, condamnat să muncească pentru binele altora, forţat să-şi petreacă restul vieţii gândindu-se la crima sa.

— Un astfel de idealism e admirabil, răspunse Lorenzo încordat. Făcu o pauză: Sunt un om rezonabil – şi, ca şi tine, cinstit. Dacă sunt de acord că acest complice, în caz că-l găseşti, nu va fi ucis, ci închis, te vei duce în piaţă să-l găseşti?

— Mă voi duce. Şi, dacă nu reuşesc mâine, nu mă voi opri până când nu va fi găsit.

Lorenzo dădu din cap, mulţumit. Privi într-o parte, spre o pictură flamandă de o delicateţe fermecătoare de pe peretele său.

— Trebuie să ştii că acest om... Se opri şi apoi continuă: Asta merge mai departe decât uciderea fratelui meu, Leonardo. Ei vor să ne distrugă.

— Să vă distrugă pe dumneavoastră şi pe familia dumneavoastră?

Lorenzo se întoarse din nou spre el.

— Pe tine. Pe mine. Pe Botticelli. Verrocchio. Perugino. Ghirlandaio. Tot ce reprezintă Florenţa. Leonardo deschise gura să întrebe: *Cine? Cine vrea să facă asta?*, dar *Il Magnifico* ridică o mână, oprindu-i vorbele.

— Du-te mâine în piaţă. Găseşte-l pe al treilea bărbat. Vreau să-l interoghez personal.

Căzură de acord ca Lorenzo să-i plătească lui Leonardo o sumă pentru o „comandă", schiţa cu Baroncelli spânzurat, cu posibilitatea ca o astfel de schiţă să devină un portret. Astfel, Leonardo putea răspunde sincer că se afla în Piazza della Signoria pentru că Lorenzo de Medici voia un desen; nu se pricepea să mintă.

Stând în piaţă, în dimineaţa rece de decembrie a morţii lui Baroncelli, privind cu atenţie la chipul fiecărui bărbat care trecea, se gândi la cuvintele lui *Il Magnifico.*

Ei vor să ne distrugă...

PARTEA A DOUA

Lisa

XI

Îmi voi aminti mereu ziua în care mama mi-a spus povestea uciderii lui Giuliano de Medici.

Era într-o zi de decembrie, la treisprezece ani şi jumătate după ce se întâmplase, iar eu aveam 12 ani. Pentru prima dată în viaţa mea, am stat cu capul dat pe spate în marele Dom, minunându-mă de grandoarea cupolei lui Brunelleschi, în timp ce mama, cu mâinile împreunate pentru rugăciune, îmi şoptea povestea înfiorătoare.

În timpul săptămânii, după slujba de dimineaţă, catedrala era aproape pustie, cu excepţia unei văduve care plângea cu sughiţuri în genunchi, chiar lângă intrare, şi a unui preot care înlocuia lumânările sfeşnicului de pe altar. Ne opriserăm chiar în faţa altarului înalt, unde avuseseră loc evenimentele asasinatului. Îmi plăceau poveştile de aventuri şi încercam să mi-l închipui pe tânărul Lorenzo de Medici, cu spada scoasă, sărind în strană şi alergând pe lângă preoţi, ca să scape.

M-am întors să mă uit la mama mea, Lucrezia, şi am tras-o de mâneca de brocart. Era brunetă, cu ochii negri şi cu pielea atât de frumoasă, încât uneori eram invidioasă, dar ea părea să nu-şi dea seama de înfăţişarea ei uimitoare. Se plângea de părul ei prea drept şi de nuanţa măslinie a tenului ei. Nu conta că avea osatură fină şi mâini, picioare şi dantură încântătoare. Eu eram mare pentru vârsta mea, eram deja mai solidă decât ea, cu bucle castanii terne şi aspre şi pielea pătată de necazurile vârstei.

— Ce s-a întâmplat după ce a scăpat Lorenzo? am şuierat. Ce s-a ales de Giuliano?

Ochii mamei se umpluseră de lacrimi. După cum spunea adesea tatăl meu, o încercau adesea emoţii profunde.

— A murit din cauza rănilor groaznice. Toată Florenţa a înnebunit, toţi cereau sânge. Şi executarea conspiratorilor.

Amintirea a făcut-o să se cutremure.

Zalumma, care stătea de cealaltă parte a ei, s-a aplecat şi s-a încruntat la mine ameninţător.

— N-a încercat nimeni să-l ajute pe Giuliano? am întrebat. Sau era deja mort? Eu m-aş fi dus măcar să văd dacă mai trăia.

— Sstt, m-a admonestat Zalumma. Nu vezi că o întristează?

Mama nu se simţea bine şi agitaţia îi înrăutăţea starea.

— Ea mi-a spus povestea, am răspuns. Nu i-am cerut eu.

— Linişte! a poruncit Zalumma. Eram încăpăţânată, dar ea era şi mai şi. A luat-o pe mama de braţ şi, pe un ton mai cald, a spus: Madonna, e timpul să mergem. Trebuie să ajungem acasă înainte să vi se descopere absenţa.

Se referea la tatăl meu, care îşi petrecuse ziua ca de obicei, ocupându-se de afacerile sale. Ar fi fost şocat să se întoarcă şi să-şi găsească soţia plecată. Era prima dată în mulţi ani când ea îndrăznise să se aventureze atât de departe şi să stea atât de mult timp.

Plănuisem în secret această ieşire de ceva timp. Nu văzusem niciodată Domul, deşi crescusem uitându-mă la cupola lui măreaţă de cărămidă de pe partea cealaltă a râului Arno, din casa noastră de pe Via Maggio. Toată viaţa mersesem la biserica Santo Spirito din apropiere şi mi se păruse grandioasă, cu coloanele sale clasice din interior şi cu arcele din *pietra serena,* o piatră fină, de un cenuşiu deschis. Şi altarul nostru principal se afla sub o cupolă proiectată de Brunelleschi. Crezusem că Santo Spirito, cu cele treizeci şi opt de altare laterale ale sale, era extraordinară până când am stat în marele Dom. Cupola întrecea orice închipuire. Privind-o, înţelegeam de ce oamenii se fereau să stea sub ea după ce a fost construită. De asemenea, înţelegeam de ce unii dintre cei ce auziseră ţipetele în ziua uciderii lui Giuliano se repeziseră afară, crezând că Domul se prăbuşea în cele din urmă.

Era magic ca o structură atât de măreaţă să se înalţe în aer fără o susţinere vizibilă.

Mama mă adusese în Piaţa Domului nu doar pentru a mă minuna de cupolă, ci şi pentru a-mi potoli setea de artă. Mama era de familie bună şi cu o educaţie aleasă, iubea poezia, pe care o citea în italiană şi în latină (mă învăţase şi pe mine aceste limbi). Suferise mult timp că boala ei o împiedicase să-mi împărtăşească frumuseţile oraşului.

Aşa că, atunci când s-a ivit prilejul, am luat o trăsură spre est şi am traversat Ponte Vecchio către centrul Florenţei.

Ar fi fost mai simplu să mergem direct pe Via Maggio până la cel mai apropiat pod, Ponte Santa Trinità, dar asta m-ar fi lipsit de o încântare. Ponte Vecchio era mărginit de *botteghe*[1] ale aurarilor şi ale artiştilor. Fiecare *bottega* dădea direct în stradă şi expunea în faţă, la vedere, creaţia proprietarului. Toate trei purtam cele mai bune mantii îmblănite ale noastre, pentru a ne apăra de aerul rece, şi Zalumma o învelise pe mama cu câteva pături groase de lână. Dar eu eram prea entuziasmată ca să simt frigul; scoteam capul din trăsură pentru a mă uita la plăcuţe de aur, la statuete, la centuri, la brăţări şi la măştile de carnaval. Priveam busturile sculptate în marmură ale florentinilor bogaţi sau portretele aflate în lucru. Mama spunea că, în trecut, pe pod stăteau tăbăcarii şi vopsitorii care îşi vărsau vopselele urât mirositoare direct în Arno. Familia Medici obiectase şi acum râul era mai curat decât fusese vreodată, iar tăbăcarii şi vopsitorii lucrau în zone desemnate ale oraşului.

În drumul nostru spre Dom, trăsura s-a oprit în piaţa cea mare din faţa fortăreţei impresionante cunoscută ca Palazzo della Signoria, unde se întâlneau priorii din Florenţa. Pe zidul proeminent al unei clădiri alăturate, se afla o pictură murală grotescă, ce înfăţişa oameni spânzuraţi. Nu ştiam despre ei decât că erau cunoscuţi drept conspiratorii Pazzi şi că erau răi. Unul dintre conspiratori, un bărbat scund dezbrăcat, se uita cu ochi mari şi cu privirea goală la mine, ceea ce m-a speriat. Dar cel mai tare mă intriga portretul ultimului spânzurat. Silueta lui se deosebea de a celorlalţi, era înfăţişat mai delicat, mai precis. Umbrele sale subtile evocau suferinţa şi remuşcarea unui suflet chinuit. Şi nu părea să plutească, cum păreau ceilalţi, ci avea o umbră. Simţeam că aş putea băga mâna prin zid, pentru a atinge trupul care se răcea al lui Baroncelli.

M-am întors spre mama. Mă urmărea cu atenţie, deşi n-a spus nimic despre pictură şi nici despre motivul pentru care opriserăm acolo. Era prima dată când stăteam mai mult în piaţă, prima dată când am putut să-i privesc pe spânzuraţi de aproape.

— Ultimul a fost pictat de alt artist, am spus.

---

1 Prăvălii. (N. tr.)

— De Leonardo da Vinci, a spus ea. Uimitor, nu-i aşa? E ca Dumnezeu, insuflă viaţă pietrei.

A dat din cap, mulţumită de judecata mea, şi i-a făcut semn vizitiului să meargă mai departe.

Ne-am îndreptat spre nord, spre Piaţa Domului.

Înainte de a intra în catedrală, examinasem panourile în basorelief făcute de Ghiberti pe uşile baptisteriului octogonal din apropiere. Aici, lângă intrarea pentru public de pe latura sudică a clădirii, scene din viaţa lui Ioan Botezătorul, ocrotitorul Florenţei, acopereau zidurile. Dar ce mă interesa cu adevărat era Uşa Paradisului de pe latura nordică. Acolo, în bronzul aurit, Vechiul Testament prindea viaţă în detalii dramatice. M-am ridicat pe vârfuri pentru a atinge curbura largă a aripii unui înger care-i vestea lui Avraam că Dumnezeu îl voia jertfit pe Isaac, m-am aplecat pentru a mă minuna de Moise care primea tablele din mâna lui Dumnezeu. Cel mai mult tânjeam să ating capetele şi grebenele puternice ale boilor ce arau un câmp, pe metalul panoului cel mai de sus. Ştiam că vârfurile coarnelor ar fi fost ascuţite şi reci, dar erau prea sus ca să pot ajunge la ele. M-am mulţumit să mângâi numeroasele capete mici de profeţi şi sibile care decorau uşile ca nişte ghirlande. Bronzul frigea precum gheaţa.

Interiorul baptisteriului nu mi s-a părut la fel de frumos. Un singur lucru mi-a atras atenţia: statuia impresionantă, din lemn închis la culoare, a Mariei Magdalena, sculptată de Donatello. Era o reprezentare fantomatică, spectrală a seducătoarei: în vârstă acum, părul îi era atât de lung şi de răvăşit, încât era înveşmântată în păr aşa cum Sfântul Ioan se înveşmântase în piei de animale. Obrajii îi erau supţi şi trăsăturile asprite de anii de vinovăţie şi remuşcare. Ceva din resemnarea ei îmi amintea de mama.

Toate trei am intrat apoi în Dom şi, când am ajuns în faţa altarului, mama a început imediat să vorbească despre crima care avusese loc acolo cu aproape paisprezece ani în urmă. Am avut la dispoziţie doar câteva clipe pentru a admira măreţia uluitoare a cupolei, înainte ca Zalumma să se îngrijoreze şi să-i spună mamei că era timpul să plecăm.

— Cred că ai dreptate, a încuviinţat mama fără tragere de inimă. Dar mai întâi trebuie să vorbesc cu fiica mea între patru ochi.

Asta a nemulţumit-o pe sclavă. S-a încruntat, dar rangul ei o sili să spună:

— Desigur, Madonna.

Aşa că s-a retras, dar nu departe.

Când mama s-a convins că Zalumma nu se uita, a scos din sân un obiect mic şi strălucitor. O monedă, m-am gândit, dar, după ce mi l-a apăsat în palmă, am văzut că era un medalion de aur, gravat cu cuvintele DOLIU PUBLIC. Sub litere, doi bărbaţi cu cuţite se pregăteau să atace o victimă speriată. În ciuda dimensiunilor reduse, imaginea era detaliată, surprinsă cu o delicateţe demnă de Ghiberti.

— Păstrează-l, spuse mama, dar să fie secretul nostru.

Am privit darul ei lacomă şi curioasă.

— Era într-adevăr atât de chipeş?

— Da, e o reproducere destul de fidelă şi de rară. A fost creată de acelaşi artist care l-a pictat pe Baroncelli.

L-am băgat imediat la cingătoare. Mama şi cu mine împărtăşeam dragostea pentru asemenea mărunţişuri şi pentru artă, deşi tatăl meu nu era de acord să am asemenea lucruri. Ca negustor, muncise din greu pentru averea sa şi ura să o vadă risipită pe orice lucru inutil. Dar eu eram încântată, tânjeam după asemenea lucruri.

— Zalumma, spuse mama, sunt gata de plecare.

Zalumma a venit imediat să ne ia şi a apucat-o din nou pe mama de braţ. Dar, când mama a început să se îndepărteze de altar, s-a oprit.

— Lumânările... a murmurat ea. Au luat foc acoperământele altarului? Arde ceva...

Pe chipul Zalummei s-a citit teama, dar şi-a revenit imediat şi a spus calm, de parcă ar fi fost cel mai firesc lucru din lume:

— Întindeţi-vă, Madonna. Aici, pe jos. Totul va fi bine.

— Se repetă totul, spuse mama pe un ton ciudat, pe care ajunsesem să-l urăsc.

— Întindeţi-vă! porunci Zalumma sever, de parcă i-ar fi vorbit unui copil.

Mama nu păru s-o audă şi, când Zalumma o trase de mâini, încercând s-o silească să se întindă, se împotrivi.

— Se repetă totul, spuse mama repede, înnebunită. Nu vedeţi că se întâmplă din nou? Aici, în acest loc sfânt.

Mi-am folosit greutatea alături de Zalumma şi, împreună, ne-am luptat să o culcăm pe mama, dar era ca şi cum încercam să culcăm un munte nemişcat, care tremura însă.

Brațele mamei s-au ridicat țepene.

— Aici e o crimă, gânduri criminale! țipă ea. Comploturi peste comploturi din nou!

Țipătul ei deveni un mormăit când căzu.

Zalumma și cu mine o țineam, să nu se lovească.

Mama se zbătea pe podeaua rece a catedralei, cu mantia ei albastră desfăcută și cu fustele argintii în jurul ei. Zalumma stătea peste ea, iar eu i-am pus batista între dinți, apoi i-am ținut capul.

Exact la țanc. Mama și-a dat ochii negri peste cap, apoi au început spasmele. Capul, trunchiul, membrele, toate au început să tremure.

Cumva, Zalumma a reușit să se țină de ea, ridicându-se și coborând odată cu spasmele, șoptind aspru în limba ei barbară, iar cuvintele ciudate erau rostite atât de repede, încât am știut că făceau parte dintr-o rugăciune. Și eu am început să mă rog, fără să mă gândesc, într-o limbă la fel de veche: *Ave Maria, Mater Dei, ora pro nobis pecatoribus, nunc et in hora mortis nostrae...*[1]

M-am concentrat asupra batistei de pânză din gura mamei – pe dinții ei care clămpăneau și pe micile pete de sânge de pe batistă – și pe capul care tresărea și pe care-l țineam bine în poală, așa că m-am speriat când un necunoscut de lângă noi a început să se roage tare, tot în latină.

Am ridicat privirea și l-am văzut pe preotul cu robă neagră care îngrijise altarul. Când o stropea pe mama cu lichid dintr-o sticluță, când făcea semnul crucii asupra ei în timp ce se ruga.

În cele din urmă, a venit clipa în care mama a gemut dureros și a rămas nemișcată, iar pleoapele i s-au închis.

Lângă mine, preotul, un tânăr roșcat, cu fața ciupită de vărsat, s-a ridicat.

— E ca femeia din care Isus i-a alungat pe cei nouă demoni, a spus el autoritar. E posedată.

Deși epuizată și clătinându-se de efort, Zalumma s-a ridicat în picioare, fiind cu o palmă mai înaltă decât preotul, și s-a uitat urât la el.

— E o boală, a spus ea, despre care nu știi nimic.

Tânărul preot s-a făcut mic și a spus:

---

1 Sfântă Maria, Maica Domnului, roagă-te pentru noi păcătoșii, acum și în ceasul morții noastre... (N. tr.)

— E Diavolul.

M-am uitat de la chipul preotului la expresia severă a Zalummei. Eram matură pentru vârsta mea şi ştiam ce înseamnă responsabilitatea: numărul tot mai mare de crize al mamei mă obligase să joc rolul de stăpână a casei de multe ori, fiind gazdă pentru oaspeţi şi însoţindu-l pe tata, în locul ei, la sindrofii. În ultimii trei ani, mersesem cu Zalumma la piaţă, în locul mamei. Dar eram neştiutoare în cele lumeşti şi în cele bisericeşti. Nu ştiam încă dacă Dumnezeu o pedepsea pentru vreun păcat din trecut şi dacă crizele ei aveau într-adevăr o origine malefică. Ştiam doar că o iubeam, îmi era milă de ea şi nu-mi plăcea aerul preotului.

Obrajii palizi ai Zalummei s-au înroşit. O cunoşteam bine: îi venise în minte o replică şfichiuitoare, dar şi-a înghiţit-o. Avea nevoie de preot.

Purtarea ei a devenit mieroasă.

— Sunt o biată roabă care n-are dreptul să contrazică un om învăţat, părinte. Trebuie s-o ducem pe stăpâna mea la trăsură. Ne ajutaţi?

Preotul a privit-o bănuitor, dar n-o putea refuza. Aşa că am alergat afară, să-l caut pe vizitiu. Când a adus trăsura în faţa catedralei, el şi preotul au dus-o pe mama la trăsură.

Obosită, a dormit cu capul în poala Zalummei, în timp ce eu îi ţineam picioarele. Ne-am dus direct acasă pe Ponte Santa Trinità, un pod simplu, de piatră, pe care nu erau prăvălii.

Palatul nostru de pe Via Maggio nu era nici mare, nici opulent, deşi tata şi-ar fi permis să-l decoreze mai mult. Fusese construit cu un secol în urmă de stră-străbunicul lui din *pietra serena*, piatră cenuşie scumpă. Tata nu făcuse adăugiri, nu pusese sculpturi şi nici nu înlocuise podelele simple şi uzate sau uşile zgâriate. Evita ornamentele inutile. Am intrat în curte, apoi, Zalumma şi vizitiul au luat-o pe mama din trăsură.

Spre groaza noastră, tatăl meu, Antonio, stătea şi ne privea din *loggia*.

XII

Tata se întorsese devreme. Îmbrăcat cu obişnuitul lui *farsetto* închis la culoare, mantie purpurie şi ciorapi negri, stătea cu braţele încrucişate la intrarea în loggia, ca să ne vadă când veneam. Era un bărbat

cu trăsături aspre, cu păr castaniu-auriu care se închidea spre creştetul capului, un nas subţire şi coroiat şi sprâncene foarte stufoase deasupra ochilor de un chihlimbariu deschis. Dispreţul pentru modă i se citea pe chip: purta barbă şi mustaţă într-o epocă în care bărbaţii se rădeau sau purtau doar un barbişon aranjat.

Cu toate astea, nimeni nu ştia mai multe decât el despre stilurile şi tendinţele florentine ale vremii. Tatăl meu avea o *bottega* în cartierul Santa Croce, lângă vechea Ghildă a Lânii, Arte della Lana. Era specializat în aducerea celor mai fine ţesături de lână pentru cele mai bogate familii din oraş. Se ducea adesea la reşedinţa familiei Medici, pe Via Larga, cu trăsura plină de ţesături vopsite cu *chermisi*, cea mai scumpă vopsea, făcută din cochilii uscate de insecte, din care se obţinea cel mai frumos roşu stacojiu, şi cu *alessandrino*, un albastru scump şi frumos.

Uneori, mergeam cu tata şi aşteptam în trăsură în timp ce el se întâlnea cu cei mai importanţi clienţi si săi în reşedinţele lor. Îmi plăceau aceste plimbări şi lui părea să-i placă să-mi împărtăşească secretele afacerii sale, vorbindu-mi ca unui egal. Uneori, mă simţeam vinovată că nu eram un fiu care să poată prelua afacerea familiei. Eram singura lui moştenitoare, o fată. Dumnezeu nu-i privise cu ochi buni pe părinţii mei şi era de la sine înţeles că mama şi atacurile ei erau de vină.

Şi, acum, nu puteam ascunde că escapada noastră secretă tocmai o făcuse să aibă un alt atac.

Tata era un bărbat stăpânit, dar anumite lucruri îl iritau, iar starea mamei era unul dintre ele, şi-i puteau provoca o furie incontrolabilă. Pe când mă furişam din trăsură pentru a merge în spatele Zalummei şi al celorlalţi, am citit în ochii lui primejdia şi mi-am ferit vinovată privirea.

Pentru moment, dragostea pentru mama i-a copleşit furia tatei. A alergat spre noi şi i-a luat locul Zalummei, apucând-o pe mama cu blândeţe. El şi vizitiul au purtat-o împreună spre casă şi, în timp ce făceau asta, s-a uitat peste umăr la Zalumma şi la mine. Nu a ridicat vocea, pentru a nu o tulbura pe mama, care era pe jumătate trează, dar îi simţeam furia în voce gata să izbucnească.

— Voi, femeile, o veţi ajuta să se culce, apoi vom sta de vorbă.

Era cum nu se poate mai rău. Dacă mama nu ar fi suferit o criză, am fi putut spune că fusese închisă în casă prea multă vreme şi că

merita o ieşire. Dar eram copleşită de un sentiment de vină pentru tot ce se întâmplase şi eram gata să mă supun unei binemeritate mustrări. Mama mă dusese în oraş pentru că-i plăcea compania mea şi voia să-mi arate comorile oraşului. Tata nu s-ar fi deranjat niciodată să facă asta, el disprețuia Domul, numindu-l „prost conceput" şi spunea că biserica noastră Santo Spirito era suficient de bună pentru noi.

Tata a dus-o pe mama sus, în patul ei. Am închis obloanele, ca să nu intre lumina soarelui, apoi, am ajutat-o pe Zalumma să o dezbrace până la *camicia* brodată, din mătase albă, care era atât de fină şi subțire, încât abia putea fi numită veşmânt. Apoi am ieşit în linişte şi am închis uşa după noi.

Tata ne aştepta. Avea din nou brațele încrucişate la piept, obrajii săi uşor pistruiați erau roşii şi privirea lui ar fi făcut să se ofilească şi cel mai proaspăt trandafir.

Zalumma nu s-a speriat. L-a privit direct, curtenitor, dar nu servil, şi a aşteptat ca el să vorbească primul.

Vocea lui era gravă, dar uşor tremurată.

— Ştiai care e primejdia. Ştiai şi, cu toate astea, ai lăsat-o să iasă din casă. Ce fel de loialitate e asta? Ce facem dacă moare?

Vocea Zalummei era calmă şi purtarea ei, respectuoasă.

— Nu va muri, Ser Antonio, criza a trecut şi ea doarme. Dar aveți dreptate, e vina mea. Fără ajutorul meu, n-ar fi ieşit.

— O să te vând! O să te vând şi o să cumpăr o roabă mai responsabilă!

Zalumma şi-a coborât pleoapele şi şi-a înfrânat vorbele. Îmi închipuiam care ar fi fost acestea: *Sunt sclava stăpânei, din casa tatălui ei; am fost a ei înainte de a da ochii cu dumneavoastră şi numai ea mă poate vinde.* Dar n-a spus nimic. Ştiam cu toții că tata o iubea pe mama şi că mama o iubea pe Zalumma. N-ar fi vândut-o niciodată.

— Du-te, spuse tata. Du-te jos.

Zalumma a şovăit o clipă, nu voia să o lase pe mama singură, dar stăpânul poruncise. A trecut pe lângă noi, cu fustele măturând podeaua de piatră. Tata şi cu mine am rămas singuri.

Mi-am ridicat bărbia, sfidătoare. Aşa mă născusem, tata şi cu mine aveam aceeaşi fire.

— *Tu* ai fost de vină, spuse el şi obrajii i se înroşiră şi mai tare. Tu, cu ideile tale. Mama ta a făcut asta ca să-ți facă pe plac.

— Da, eu am fost de vină. Şi vocea mea tremura, dar m-am străduit să mă liniştesc: Mama a vrut să-mi facă pe plac. Crezi că mă bucur că a avut o criză? A mai ieşit şi altă dată, fără alte neajunsuri. Crezi că am vrut să se întâmple asta?

A clătinat din cap.

— O fată atât de tânără şi atât de lipsită de respect! Ascultă-mă: vei sta acasă, lângă mama ta, toată săptămâna. Nu te vei duce la slujbă sau la piaţă. *Ştii* cât de gravă a fost fapta ta? Nu *ştii* cât de speriat am fost când am venit acasă şi n-am găsit-o? Nu-ţi e deloc ruşine că ai făcut-o să sufere atât de tare pe mama ta? Sau nu-ţi pasă deloc de viaţa ei?

Ridicase treptat vocea, aşa că acum ţipa.

— *Sigur* că... am început să spun, dar m-am întrerupt când uşa mamei s-a deschis şi ea a apărut în prag.

Şi tata, şi eu am tresărit şi ne-am întors să ne uităm la ea. Arăta ca o fantomă, se ţinea de clanţă să nu cadă. Zalumma îi despletise părul şi acesta i se revărsa întunecat pe umeri, pe piept, până la brâu. Nu purta decât *camicia* vălurită, cu mânecile ei lungi şi bufante.

Vorba nu-i era decât o şoaptă, dar emoţia din glas se distingea clar.

— Las-o în pace. A fost numai ideea mea. Dacă vrei să ţipi, ţipă la mine.

— Nu trebuia să te scoli, am spus, dar cuvintele mele au fost acoperite de vocea furioasă a tatei.

— Cum ai putut să faci asta, când ştii că e primejdios? De ce trebuie să mă sperii în halul ăsta, Lucrezia? Ai fi putut să mori!

Mama l-a privit cu un aer rătăcit.

— Sunt sătulă. Sătulă de casa asta, de viaţa asta. Nu-mi pasă dacă mor. Vreau să ies din casă, ca toată lumea. Vreau să trăiesc ca o femeie oarecare.

Ar fi spus mai multe, dar tata a întrerupt-o:

— Dumnezeu să te ierte că vorbeşti atât de uşor despre moarte. E voia Lui că trăieşti aşa, judecata Lui. Ar trebui să te resemnezi.

Nu o auzisem niciodată pe mama mea cea blândă vorbind pe un ton plin de venin şi n-o văzusem zâmbind disprețuitor. Dar, în ziua aceea, le-a făcut pe amândouă:

— Nu-l sfida pe Dumnezeu, Antonio, când amândoi ştim adevărul în legătură cu asta.

El s-a repezit orbeşte s-o lovească, iar ea s-a ferit.

M-am mişcat la fel de repede. L-am lovit pe tata în umeri, forţându-l să plece de lângă ea.

— Cum îndrăzneşti? am ţipat. Cum *îndrăzneşti*? Ea e blândă şi bună, nu ca tine!

Ochii lui străluceau de furie. M-a lovit cu dosul mâinii şi am căzut, uimită să mă pomenesc pe podea.

A ieşit repede din cameră, în timp ce eu căutam ceva cu care să arunc după el, dar nu aveam decât pelerina în jurul umerilor, un dar de la el, din lână grea, colorată cu albastru *alessandrino*.

Am făcut-o ghem în pumni şi am aruncat-o, dar a căzut în tăcere pe jos la o distanţă mai mică de un braţ – un gest inutil.

Atunci mi-am revenit, am alergat în camera mamei şi am găsit-o îngenuncheată lângă pat. Am ajutat-o să urce în pat, am învelit-o cu o pătură şi am ţinut-o de mână, în timp ce ea plângea încet, din nou pe jumătate adormită.

— Şştt, i-am spus. N-am vrut. Şi ne vom cere iertare.

A întins mâna orbeşte, căutând-o pe a mea, iar eu i-am strâns-o.

— Se repetă totul, a gemut ea şi ochii i s-au închis în sfârşit. Se repetă totul...

— Taci, am spus, şi dormi.

XIII

Am stat lângă mama tot restul zilei. Când soarele a început să apună, am aprins o lumânare şi am rămas. A venit o servitoare să-mi spună că tata îmi ceruse să cobor şi să iau cina cu el, dar am refuzat. Nu voiam să mă împac cu el încă.

Dar, stând şi privind-o pe mama la lumina lumânării, am simţit că aveam remuşcări. Nu eram mai presus de tata: din dragoste şi din dorinţa de a o apăra, îmi lăsasem furia să mă domine. Când tata ridicase mâna, ameninţând-o pe mama, deşi nu credeam că o va lovi, îl lovisem eu pe el şi nu o dată, ci de mai multe ori. Şi asta deşi ştiam că cearta noastră i-a frânt inima mamei.

Eram o fiică rea. Una dintre cele mai rele, pentru că eram răzbunătoare şi unelteam împotriva celor care-i răneau pe cei pe care eu îi iubeam. Când aveam zece ani, aveam o nouă servitoare, Evangelia,

o femeie îndesată, cu peri negri în bărbie şi o faţă roşie, lătăreaţă. Când a asistat pentru prima dată la o criză a mamei, a declarat, ca şi preotul de la Dom, că mama era posedată de Diavol şi că avea nevoie de rugăciuni.

Vorba asta nu mi-ar fi trezit ura, ci doar antipatia. După cum am spus, încă nu ştiam dacă acest lucru era adevărat, dar ştiam că asemenea cuvinte o stânjeneau pe mama şi o făceau să sufere. Dar Evangelia nu a lăsat lucrurile aşa. De câte ori era în aceeaşi cameră cu mama, îşi făcea cruce şi făcea semnul pentru a evita deochiul: două degete în V, îndreptate în afară, în dreptul ochilor. A început să poarte o amuletă într-un săculeţ, la gât, apoi, a făcut ceva de neiertat: a lăsat o altă amuletă pe clanţa de la uşa mamei. Era pentru a o ţine pe mama închisă în cameră. Când alţi servitori au mărturisit adevărul, mama a plâns. Dar era prea bună şi prea ruşinată ca să-i spună ceva Evangeliei.

Însă eu nu aveam să îngădui pe cineva care o făcea pe mama să plângă. Am intrat pe furiş în camera mamei şi am luat cel mai frumos inel al ei, cu un rubin mare într-o montură delicată de aur, care era cadou de nuntă de la tata.

L-am ascuns printre lucrurile Evangeliei şi am aşteptat. S-a întâmplat ceea ce era de aşteptat: inelul a fost găsit. Tata a dat-o afară imediat pe Evangelia.

La început, m-am simţit mulţumită, se făcuse dreptate şi mama nu avea să mai plângă de ruşine. Dar, după câteva zile, am început să am mustrări de conştiinţă. Aproape toată Florenţa ştia de presupusa faptă a Evangeliei, iar ea era văduvă, cu o fetiţă mică. Nici o familie nu ar fi angajat-o. Cum avea să supravieţuiască?

Mi-am mărturisit păcatul preotului şi lui Dumnezeu. Nici unul nu mi-a adus alinare. În cele din urmă, m-am dus la mama şi i-am spus adevărul, printre lacrimi. A fost aspră şi mi-a spus imediat ceea ce ştiam deja, că distrusesem viaţa unei femei. Spre uşurarea mea, nu i-a spus tot adevărul tatei, ci doar că se făcuse o greşeală îngrozitoare. L-a implorat să o găsească pe Evangelia şi s-o aducă înapoi, ca să-şi recapete onoarea.

Dar eforturile tatei au fost zadarnice. Evangelia plecase deja din Florenţa, pentru că nu putuse să-şi găsească de lucru.

De atunci, am trăit cu această vinovăţie. Cum stăteam şi o priveam în noaptea aceea pe mama care dormea, mi-am amintit toate izbucnirile

de furie din copilăria mea, toate actele de răzbunare pe care le înfăptuisem. Erau multe şi m-am rugat la Dumnezeu, la Dumnezeu care o iubea pe mama şi nu voia ca ea să aibă crize, să mă scape de firea mea îngrozitoare. Ochii mi s-au umplut cu lacrimi: ştiam că tata şi cu mine îi spoream mamei suferinţa de câte ori ne certam.

Când prima lacrimă mi-a curs pe obraz, mama s-a mişcat în somn şi a murmurat ceva. Am atins-o uşor pe braţ:

— Sunt aici.

În clipa în care am rostit cuvintele, uşa s-a deschis încet. Am ridicat privirea şi am văzut-o pe Zalumma cu un pocal în mână. Îşi scoase boneta şi eşarfa şi îşi împletise părul zburlit, dar câteva bucle scăpaseră.

— I-am adus un leac, a spus încet. Când mama ta se va trezi, asta o va ajuta să doarmă toată noaptea.

Am dat din cap şi am încercat să-mi şterg lacrimile, sperând că Zalumma nu va băga de seamă, în timp ce punea pocalul lângă patul mamei.

Desigur că ea vedea totul, deşi era cu spatele la mine când am făcut asta. S-a întors spre mine şi mi-a spus încet:

— Nu trebuie să plângi.

— Dar e vina mea.

Zalumma izbucni:

— Nu e vina ta. N-a fost niciodată vina ta. A oftat amar în timp ce privea în jos, la stăpâna ei adormită: Ce a spus preotul din Dom…

M-am aplecat în faţă, nerăbdătoare să-i aflu părerea.

— Da?

— E o răutate, înţelegi? Mama ta e cea mai bună creştină pe care o cunosc.

A făcut o pauză.

— Când eram foarte mică…

— Când trăiai în munţi?

— Da, când trăiam în munţi, aveam un frate. Era mai mult decât un frate, era geamănul meu.

Amintirea o făcu să zâmbească cu drag.

— Era încăpăţânat şi neastâmpărat, îi scotea mamei peri albi. Iar eu îl ajutam mereu.

Zâmbetul slab şi pieziş a dispărut:.

— Într-o zi, a urcat într-un copac foarte înalt. Voia să ajungă la cer, spunea. L-am urmat cât de sus am putut, dar a urcat atât de sus, încât mi s-a făcut frică şi m-am oprit. S-a cățărat pe o creangă...

Vocea i-a şovăit, apoi, a reluat calmă:

— A mers prea departe. Şi a căzut.

M-am îndreptat în scaun, îngrozită.

— A murit?

— Am crezut că a murit, şi-a spart capul şi a sângerat foarte tare, pe tot şorțul meu. Când şi-a mai revenit şi a putut merge, am ieşit afară, să ne jucăm. Dar a căzut şi a început să tremure la fel ca mama ta. După aceea, n-a putut vorbi o vreme şi a dormit. Apoi, a fost din nou bine, până când s-a întâmplat din nou.

— Ca mama. Am făcut o pauză. Atacurile au... Ele au... El a...?

— Dacă l-au ucis crizele? Nu. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu el după ce am fost despărțiți. Zalumma m-a privit, încercând să vadă dacă înțelesesem subiectul poveştii ei: Fratele meu nu a avut crize înainte de a se lovi la cap. Atacurile au venit după lovitură. Au fost provocate de lovitură.

— Deci... mama s-a lovit la cap?

Zalumma şi-a ferit puțin privirea – poate că-mi spunea doar o poveste, pentru a mă linişti –, dar a dat din cap.

— Cred că da. Tu crezi că Dumnezeu a împins un băiețel din copac, pentru a-l pedepsi pentru păcatele lui? Sau crezi că a fost posedat de Diavol, care l-a făcut să sară?

— Nu, sigur că nu.

— Sunt oameni care te-ar contrazice. Dar ştiam ce suflet avea fratele meu, ştiu şi ce suflet are mama ta şi ştiu că Dumnezeu nu ar fi atât de crud şi nici nu l-ar lăsa pe Diavol să se cuibărească în asemenea suflete curate.

În clipa în care Zalumma a spus asta, îndoielile mi s-au spulberat. În ciuda a ceea ce spuseseră Evangelia şi preotul, mama nu era posedată de demoni. Asista zilnic la slujbă în capela noastră privată, se ruga tot timpul şi avea în camera ei un altar închinat Fecioarei Florii, floarea fiind crinul, simbolul renaşterii şi al Florenței. Era milostivă şi nu vorbea de rău pe nimeni. Pentru mine, era la fel de sfântă ca orice sfânt. M-am simțit uşurată.

Dar un lucru mă frământa încă.

Aici e o crimă, gânduri criminale. Comploturi peste comploturi din nou.

Nu puteam să uit ce-mi spusese astrologul cu doi ani în urmă: că eram înconjurată de minciună şi condamnată să duc la bun sfârşit o faptă sângeroasă începută de alţii.

Totul se repetă.

— Lucrurile ciudate pe care le spune mama... am spus. Şi fratele tău făcea asta?

Trăsăturile fine ca de porţelan ale Zalummei i-au reflectat şovăiala. În cele din urmă, s-a hotărât să spună adevărul.

— Nu. Vorbea de asemenea lucruri înainte să înceapă crizele, de când era mică. Ea... ea vede şi ştie lucruri care nouă, celorlalţi, ne sunt ascunse. Multe dintre lucrurile pe care le-a spus s-au întâmplat. Cred că Dumnezeu a atins-o, i-a dat un dar.

Crimă şi gânduri criminale. De data asta, nu voiam să cred ce-mi spusese Zalumma, aşa că am ales să cred că, în acest caz, era superstiţioasă.

— Mulţumesc, i-am spus. Nu voi uita ce mi-ai zis.

A zâmbit şi s-a aplecat să mă ia cu braţul pe după umeri.

— Gata cu veghea. E rândul meu acum. Du-te şi mănâncă ceva.

Am privit nesigură la mama, pe lângă ea. Încă simţeam vina pentru ce se întâmplase în dimineaţa aceea.

— Du-te, spuse Zalumma. Stau eu cu ea acum.

M-am ridicat şi le-am lăsat, dar nu m-am dus s-o caut pe bucătăreasă. Am coborât, vrând să mă duc să mă rog. Am ieşit în curtea din spate, în grădină. În cealaltă parte a curţii, într-o mică clădire separată, era capela noastră. Noaptea era foarte rece, cerul era înnorat şi fără lună, dar aveam o lampă, ca să nu mă împiedic în fuste sau de o piatră.

Am deschis uşa grea, de lemn, a capelei şi m-am strecurat înăuntru. Interiorul era întunecat şi mohorât, luminat doar de candelele ce pâlpâiau în faţa micilor picturi ale sfinţilor protectori ai familiei noastre: Ioan Botezătorul, îmbrăcat în straie de lână, în cinstea Florenţei, Fecioara Crinului, Santa Maria del Fiore, preferata mamei mele, după care fusese numit Domul, şi Sfântul Anton, care-l purtase pe pruncul Isus în braţe şi după care fusese numit tata.

Cele mai multe capele private ale familiilor florentine erau decorate cu picturi murale mari, înfăţişându-i adesea pe membrii familiei ca sfinţi sau madone. Capelei noastre îi lipseau asemenea decoraţiuni,

în afară de picturile celor trei sfinți. Cea mai mare podoabă a noastră era suspendată deasupra altarului: o statuie mare de lemn a lui Christos crucificat; expresia lui era la fel de chinuită și de tristă ca aceea a Mariei Magdalena în vârstă, care se căia, din baptisteriul Domului.

Când am intrat, am auzit un geamăt ușor, grav. Când am ridicat lampa în direcția zgomotului, am văzut o siluetă întunecată îngenuncheată la grilajul altarului. Tata se ruga din toată inima, cu fruntea pe încheieturile mâinilor împreunate.

Am îngenuncheat lângă el. S-a întors spre mine și lacrimile adunate în ochii săi chihlimbarii au sclipit în lumina lămpii.

— Fiica mea, iartă-mă, a spus.

— Nu, am zis eu, tu trebuie să mă ierți. Te-am lovit.

— Și eu te-am lovit. Tu nu voiai decât să-ți aperi mama. Asta voiam și eu, dar m-am pomenit făcând taman pe dos. Sunt mai în vârstă și ar trebui să fiu mai înțelept. A privit în sus la Christosul cel chinuit: După atâția ani, ar fi trebuit să învăț să mă stăpânesc...

Voiam să-l liniștesc. Am pus o mână pe brațul lui și am spus încet:

— Deci am moștenit firea iute de la tine.

A oftat și și-a trecut blând buricul degetului mare peste obrazul meu.

— Biet copil, nu e vina ta.

Încă îngenuncheați, ne-am îmbrățișat. În clipa aceea, medalionul uitat a ales să-mi alunece de la cingătoare. S-a lovit de podeaua de marmură, a descris un cerc perfect, apoi, a căzut pe o parte.

Tata s-a întins după monedă, a ridicat-o și a privit-o, apoi și-a îngustat ochii și și-a ferit puțin fața, de parcă ar fi fost gata să fie pălmuit. Apoi a spus:

— Vezi, la asta dă naștere furia. La acte de violență.

— Da, am spus eu, nerăbdătoare să închei conversația, pentru a reveni la plăcutul sentiment al împăcării. Mama mi-a povestit despre crima care a avut loc în Dom. A fost un lucru îngrozitor.

— A fost. Nu există nici o scuză pentru crimă. Asemenea violențe sunt fapte abominabile înaintea lui Dumnezeu.

Medalionul de aur, pe care-l ținea tot sus, a lucit în lumina palidă.

— Ți-a spus și care a fost reversul?

Am încercat să înțeleg, dar n-am reușit. La început, am crezut că se referea la monedă.

— Reversul?

— Lorenzo. Dragostea lui pentru fratele ucis l-a făcut să înnebunească în zilele care au urmat. Optzeci de oameni în cinci zile. Câțiva erau vinovați, dar cei mai mulți doar aveau nenorocul de a se înrudi cu cine nu trebuia. Au fost torturați fără milă, sfâșiați în patru, iar trupurile lor sfâșiate și însângerate au fost aruncate pe ferestrele Signoriei. Și ce i-au făcut cadavrului bietului Messer Iacopo...

S-a cutremurat, prea îngrozit de amintire pentru a continua.

— Și totul în zadar, căci nici un râu de sânge nu-l putea învia pe Giuliano. A deschis ochii și s-a uitat la mine: Ai o latură răzbunătoare, copilă. Ascultă ce-ți spun. Răzbunarea nu aduce nimic bun. Roagă-te ca Dumnezeu să te elibereze de ea. Mi-a pus medalionul rece în palmă. De fiecare dată când îl vei privi, să-ți amintești ce ți-am spus.

Mi-am coborât privirea și i-am primit supusă vorbele în timp ce mâna mi s-a închis repede peste comoară.

— Îmi voi aminti.

Spre ușurarea mea, în sfârșit, s-a ridicat și eu i-am urmat exemplul.

— Ai mâncat? l-am întrebat.

A dat din cap că nu.

— Atunci, s-o găsim pe bucătăreasă.

Pe drumul de ieșire, tata a luat lampa și a oftat.

— Domnul să ne ajute, fiica mea. Dumnezeu să ne ajute să nu ne lăsăm din nou pradă furiei.

— Amin, am spus.

XIV

În noaptea aceea, înainte ca Zalumma să se ducă la culcare, am căutat-o și am convins-o să vină în cămăruța mea. Am închis ușa după noi, apoi am sărit în pat și mi-am cuprins genunchii cu brațele.

Și alte șuvițe zburlite și sârmoase îi ieșiseră din cozi și scânteiau în lumina lumânării din mâna ei, care îi dădea feței o încântătoare strălucire stranie și pâlpâitoare, perfectă pentru povestea îngrozitoare pe care voiam s-o aud.

— Spune-mi despre Messer Iacopo, am încercat eu s-o conving. Tata spune că i-au profanat cadavrul. Știu că l-au executat, dar vreau să aflu amănuntele.

Zalumma s-a împotrivit. De obicei, îi plăcea să povestească asemenea lucruri, dar acesta era un subiect care se vedea că o tulbură.

— E o poveste îngrozitoare pentru un copil.

— Toți oamenii mari o știu și, dacă nu mi-o spui, o s-o rog pe mama.

— Nu, spuse ea atât de repede, încât răsuflarea ei aproape că stinse flacăra. Să nu îndrăznești să o superi cu așa ceva. Încruntându-se, a pus lumânarea pe noptiera mea. Ce vrei să știi?

— Ce i-au făcut cadavrului lui Messer Iacopo... și de ce. Nu el l-a înjunghiat pe Giuliano... așa că de ce l-au ucis?

S-a așezat pe marginea patului meu și a oftat.

— Aceste întrebări au mai multe răspunsuri. Bătrânul Iacopo de Pazzi era patriarhul clanului Pazzi. Era un om învățat și foarte respectat de toată lumea. Era cavaler și de aceea îi spuneau „Messer". Nu el a început complotul pentru uciderea fraților Medici. Cred că a fost convins să i se alăture când a fost limpede că ceilalți aveau să continue cu sau fără el.

— Mama ta ți-a spus că, atunci când l-au omorât pe Giuliano, au tras clopotele din campanila de lângă Dom?

— Da.

— Acela a fost semnalul pentru Messer Iacopo să călărească până în Piazza della Signoria și să strige „*Popolo e libertà!*", îndemnându-i pe oameni să se ridice împotriva familiei Medici. Tocmise aproape o sută de soldați perugieni care să-l ajute să cucerească Palazzo della Signoria și credea că cetățenii îl vor ajuta. Dar lucrurile nu au mers așa cum plănuise. Priorii au aruncat cu pietre în el și în armata lui de la ferestre, iar oamenii s-au întors împotriva lui, strigând „*Palle! Palle!*"

Când a fost prins, l-au spânzurat la o fereastră, aceeași fereastră unde-i spânzuraseră și pe Francesco de Pazzi, și pe Salviati. Datorită rangului său și datorită respectului pe care i-l purtau oamenii, a fost primul căruia i s-a îngăduit să-și mărturisească păcatele și să primească ultima împărtășanie. Mai târziu, a fost îngropat în mormântul familiei sale, la Santa Croce.

Dar s-a născut un zvon cum că, înainte de a muri, Iacopo își vânduse sufletul Diavolului. Călugării de la Santa Croce s-au speriat și au dezgropat cadavrul, pentru a-l reîngropa în afara zidurilor orașului, în pământ nesfințit. Apoi, niște *giovani* au dezgropat corpul la trei săptămâni de la moartea lui Messer Iacopo.

Fusese îngropat cu laţul în jurul gâtului şi tinerii i-au târât cadavrul de funie prin tot oraşul. Zalumma a închis ochii şi a clătinat din cap, amintindu-şi. L-au batjocorit zile întregi, de parcă trupul său era o marionetă. L-au dus la reşedinţa lui şi l-au izbit cu capul de uşă, pretinzând că cerea să intre. Eu...

A şovăit şi a deschis ochii, dar nu m-a văzut.

— I-am văzut pe el şi pe *giovani* când mă întorceam de la piaţă într-o zi. Sprijiniseră cadavrul de o fântână şi vorbeau cu el. „Bună ziua, Messer Iacopo!", „Treceţi, vă rog, Messer Iacopo", „Ce vă face familia azi, Messer Iacopo?" Apoi, au lovit cadavrul cu pietre. Scotea sunete îngrozitoare, bufnituri înfundate. Plouase timp de patru zile când fusese îngropat şi era foarte umflat. În ziua când fusese spânzurat, purtase o frumoasă tunică violet. Tunica putrezise şi era acoperită acum cu o mâzgă negru-verzuie, iar faţa şi mâinile lui erau albe ca burta unui peşte. Gura îi era căscată şi limba umflată îi ieşea din gură. Avea un ochi închis şi unul deschis, acoperit cu o pojghiţă cenuşie, şi ochiul acela părea că se uita fix la mine. Părea să ceară ajutor de dincolo de mormânt.

M-am rugat pentru sufletul lui atunci, deşi tuturor le era frică să spună vreo vorbă bună despre Pazzi. *Giovani* s-au mai jucat cu corpul câteva zile, apoi s-au săturat de el şi l-au aruncat în Arno. La Pisa a fost văzut plutind spre mare.

Zalumma a tăcut o vreme, apoi s-a uitat la mine:

— Trebuie să înţelegi, Lorenzo a făcut multe lucruri bune pentru oraş. Dar a menţinut vie ura oamenilor pentru Pazzi. Nu mă îndoiesc că cel puţin unul dintre *giovani* a primit un florin sau doi de la Lorenzo însuşi. Răzbunarea lui n-a cunoscut margini şi, pentru asta, Dumnezeu îl va face să plătească într-o zi.

A doua zi, pentru a-şi cere scuze, tata m-a luat cu el în caleaşcă pentru a livra cele mai bune ţesături de lână ale sale la *palazzo* Medici, de pe Via Larga. Am intrat pe porţile mari de fier. Ca întotdeauna, am rămas în trăsură, în timp ce servitorii priponeau caii, iar tata a intrat pe uşa laterală, însoţit de servitorii familiei Medici, încărcaţi cu mărfurile lui.

A stat înăuntru mai mult decât de obicei, aproape trei sferturi de oră. Mi-am pierdut răbdarea, după ce studiasem faţada clădirii şi-mi secătuisem mintea gândindu-mă ce s-ar putea afla în spatele ei.

În cele din urmă, gărzile de la intrarea laterală s-au dat la o parte şi tata a ieşit. Dar, în loc să se întoarcă la trăsură, a păşit într-o parte şi a aşteptat. Un careu de gărzi cu săbii lungi l-a urmat pe uşă. O clipă mai târziu, a ieşit un singur om, sprijinindu-se cu putere de braţul musculos al altuia. Avea un picior desculţ şi înfăşurat chiar deasupra gleznei în cea mai moale lână pieptănată, din care se făceau păturile nou-născuţilor.

Era pământiu la faţă şi uşor încovoiat, clipind în soarele puternic. S-a uitat la tata, care i-a atras atenţia spre trăsura noastră.

M-am aplecat în faţă pe scaun. Bărbatul, lipsit de frumuseţe, cu un nas mare şi coroiat şi cu falca de jos strâmbă, a privit către mine. După ce i-a spus ceva tovarăşului său, s-a apropiat, strâmbându-se de durere la fiecare pas, abia putând să-şi susţină greutatea pe piciorul beteag. Dar a continuat până când a ajuns la o distanţă cât doi oameni de mine. Chiar şi atunci, a trebuit să-şi întindă gâtul în faţă, pentru a mă vedea.

Ne-am privit netulburaţi o clipă lungă. M-a ţintuit cu privirea şi ochii i s-au umplut de o emoţie ascunsă, pe care nu o înţelegeam. Aerul dintre noi părea să vibreze, de parcă tocmai lovise fulgerul. Mă *cunoştea*, deşi nu ne întâlniserăm niciodată.

Apoi, bărbatul a dat din cap spre tata şi s-a retras în fortăreaţa sa. Tata a urcat în trăsură şi s-a aşezat lângă mine fără un cuvânt, ca şi cum nu se întâmplase nimic neobişnuit. Cât despre mine, n-am rostit nici un cuvânt, eram amuţită.

Tocmai îl întâlnisem pentru prima dată pe Lorenzo de Medici.

XV

Anul Nou a adus străzi acoperite de gheaţă şi un frig cumplit. În ciuda vremii, tata a abandonat parohia noastră Santo Spirito şi a început să traverseze Arno, pentru a participa zilnic la slujbă la catedrala San Marco, cunoscută ca biserica familiei Medici. Bătrânul Cosimo cheltuise mult pentru reconstrucţia ei şi îşi păstrase o chilie acolo, pe care a vizitat-o mai des spre sfârşitul vieţii.

Noul paroh, Fra Girolamo Savonarola, începuse să predice acolo. Fra Girolamo, cum îi spuneau oamenii, venise la Florenţa de la Ferrara

cu mai puțin de doi ani în urmă. Un prieten apropiat al lui Lorenzo de Medici, contele Giovanni Pico, fusese foarte impresionat de învățăturile lui Savonarola și îl implorase pe Lorenzo să trimită după călugăr. Lorenzo fusese de acord.

Dar, când Fra Girolamo a preluat controlul asupra mănăstirii dominicane, s-a întors împotriva gazdei sale. Nu conta că banii familiei Medici salvaseră San Marco de la uitare; Fra Girolamo l-a atacat pe Lorenzo – nu direct, ci indirect. Paradele organizate de Medici au fost declarate păcătoase, antichitățile păgâne colecționate asiduu de Lorenzo erau o blasfemie, bogăția și puterea de care se bucurau el și familia lui erau un afront adus Domnului, singurul care era îndreptățit să dețină puterea lumească. Din aceste motive, Fra Girolamo nu a respectat obiceiul urmat de toți noii parohi de la San Marco: a refuzat să-și prezinte omagiile lui Lorenzo, binefăcătorul mănăstirii.

O asemenea purtare le plăcea dușmanilor familiei Medici și celor săraci și invidioși. Dar tata era vrăjit de profețiile lui Savonarola referitoare la Apocalipsa care urma să vină în curând.

Ca mulți florentini, tata era un om sincer, care se străduia să-l înțeleagă și să-l mulțumească pe Dumnezeu. Fiind un om educat, avea cunoștință de un eveniment astrologic care avusese loc cu câțiva ani în urmă: conjuncția lui Jupiter cu Saturn. Toți fuseseră de acord că marca un eveniment de seamă. Unii spuneau că vestea venirea Antihristului (despre care mulți credeau că era sultanul turc Mahomed al II-lea, care cucerise Constantinopolul și care acum amenința toată creștinătatea), iar alții că vestea o purificare spirituală în sânul Bisericii.

Savonarola credea că prezicea și una, și alta. Tata s-a întors într-o dimineață, după slujbă, cu răsuflarea tăiată; Fra Girolamo recunoscuse în timpul predicii că Dumnezeu îi vorbise direct.

— A spus că Biserica va fi mai întâi pedepsită, apoi purificată și va renaște, a spus tata, cu fața strălucind de o lumină ciudată. Trăim sfârșitul vremurilor.

Era hotărât să mă ia cu el duminica următoare, ca să-l aud pe călugăr predicând. Și a implorat-o pe mama să ne însoțească.

— E dăruit de Dumnezeu, Lucrezia. Îți jur, dacă l-ai asculta cu urechile tale, viața ți s-ar schimba pentru totdeauna. E un om sfânt și, dacă-l convingem să se roage pentru tine...

Mama nu i-ar fi refuzat nimic soțului ei, dar de data asta s-a împotrivit. Era prea frig și mulțimea o agita prea tare. Dacă avea să se ducă la slujbă, avea să meargă la Santo Spirito, biserica noastră, care era aproape și unde Dumnezeu îi va auzi rugăciunile la fel cum i le auzea și pe ale lui Fra Girolamo.

— Și apoi, a spus ea, puteți să-l ascultați și să-mi spuneți și mie după aceea ce a spus.

Tata a fost dezamăgit și cred că și supărat, deși nu a arătat-o față de mama. Era încredințat că, dacă mama s-ar duce să-l asculte pe Fra Girolamo, starea ei s-ar îmbunătăți.

A doua zi a venit la noi un vizitator: contele Giovanni Pico din Mirandola, chiar cel care îl convinsese pe Lorenzo de Medici să-l aducă pe Savonarola la Florența.

Contele Pico era un om inteligent și sensibil, un învățat care-i cunoștea pe clasici, dar care cunoștea și Cabala ebraică. Era și el chipeș, cu păr blond și ochi cenușii, limpezi. Părinții mei l-au primit bine – la urma urmei, făcea parte din cercul intim al familiei Medici și îl cunoștea pe Savonarola. Mi s-a îngăduit să fiu de față, în timp ce Zalumma se învârtea pe acolo, poruncindu-le altor servitori și asigurându-se că pocalul contelui Pico era plin cu cel mai bun vin al nostru. Ne-am adunat în sala cea mare, unde mama se întâlnise cu astrologul. Pico stătea lângă tata, chiar în fața mamei și a mea. Afară, cerul era acoperit de nori plumburii care amenințau să aducă ploaia, aerul era rece și foarte umed – era o zi de iarnă florentină. Dar focul din șemineu răspândea în încăpere căldură și o strălucire portocalie care făcea chipul palid al mamei să strălucească și era reflectată de părul auriu al lui Pico.

Ce m-a frapat cel mai mult la Ser Giovanni, cum voia să i se spună, era căldura lui și faptul că nu era deloc plin de sine. Vorbea cu părinții mei și chiar cu mine de parcă eram egalii săi, ca și cum ne era recunoscător pentru curtoazia cu care-l primiserăm.

Am crezut că a venit strict din motive de socializare. Ca apropiat al lui Lorenzo de Medici, Ser Giovanni se întâlnise cu tata de mai multe ori când tata venise să-și vândă lâneturile. Conversația a început cu sănătatea lui *Il Magnifico*. În ultimul timp, aceasta fusese precară; ca și tatăl său, Piero *il Gottoso*, Lorenzo suferea îngrozitor de gută. Durerea lui fusese în ultima vreme atât de mare, încât nu putuse să se dea jos din pat sau să primească vizitatori.

— Mă rog pentru el, oftă Ser Giovanni. E greu să asişti la suferinţa sa. Dar cred că se va întrema. Cei trei fii ai săi îi dau putere, mai ales cel mic, Giuliano, care îşi petrece tot timpul pe care-l poate răpi studiilor pentru a sta lângă tatăl său. E însufleţitor să vezi un asemenea devotament la o persoană atât de tânără.

— Aud că Lorenzo e la fel de hotărât să câştige o pălărie de cardinal pentru al doilea fiu al său, spuse tatăl meu, cu o uşoară urmă de dezaprobare în voce.

Îşi tot mângâia barba cu buricul degetului mare şi cu încheietura degetului, un obicei pe care îl avea doar când era nervos.

— Da, Giovanni. Pico zâmbi scurt şi şters. E tizul meu.

Îi văzusem pe amândoi fiii. Giuliano era chipeş, dar Giovanni arăta ca un cârnat îndesat, cu picioare subţiri. Fratele cel mai mare, Piero, semăna cu mama lui şi era crescut ca succesor al tatălui său, deşi umbla zvonul că e nătâng şi deci nepotrivit.

Pico şovăi. Pe chip i se citea frământarea.

— Da, Lorenzo ţine foarte mult la asta... deşi, desigur, Giovanni e mult prea tânăr pentru a fi luat în considerare pentru titlul de cardinal. Pentru asta ar fi nevoie de o... reinterpretare a legii canonice.

— Lorenzo se pricepe la reinterpretări, spuse tata abrupt.

Până şi eu auzisem destule despre acest subiect ca să ştiu cât de supăraţi erau majoritatea florentinilor; Lorenzo sporise taxele, ca să plătească pentru titlul de cardinal al lui Giovanni. Tata deveni brusc glumeţ:

— Spune-i Madonnei Lucrezia ce a spus despre băieţii săi.

— A! Pico îşi coborî puţin faţa, în timp ce buzele i se arcuiră uşor în sus. Trebuie să înţelegeţi că nu le spune asta în faţă, desigur. Ţine prea mult la ei ca să le arate vreo urmă de răutate. Aşa cum se vede că ţineţi şi dumneavoastră la fiica dumneavoastră, Madonna.

N-am înţeles de ce mama a roşit. Fusese neobişnuit de tăcută până atunci, deşi era limpede cucerită de conte, ca noi toţi.

Pico n-a părut să-i observe tulburarea.

— Lorenzo spune mereu: fiul meu cel mare e neghiob, cel mijlociu e deştept, iar cel mic e bun.

Zâmbetul mamei era încordat, a dat din cap, apoi, a spus:

— Mă bucur că tânărul Giuliano e o mângâiere pentru tatăl lui. Îmi pare rău să aud de boala lui Ser Lorenzo.

Pico oftă din nou, de data asta uşor abătut.

— E greu să-l vezi aşa, Madonna. Mai ales de când, sunt sigur că soţul dumneavoastră v-a spus de asta, sunt adeptul învăţăturilor lui Fra Girolamo.

— Savonarola, spuse mama încet, mohorându-se la pomenirea numelui.

Messer Giovanni a continuat să vorbească de parcă n-ar fi auzit.

— L-am implorat pe Lorenzo de câteva ori să trimită după Fra Girolamo, dar *Il Magnifico* e supărat că a fost respins de noul paroh de la San Marco. Cred cu adevărat, Madonna Lucrezia, că, dacă lui Fra Girolamo i s-ar îngădui să-l atingă pe Lorenzo şi să se roage pentru el, *Il Magnifico* ar fi vindecat imediat.

Mama şi-a întors faţa, şi Pico a devenit tot mai înfocat.

— O, scumpă Madonna, nu vă feriţi de adevăr. L-am văzut pe Fra Girolamo făcând miracole. În viaţa mea nu am văzut pe altcineva mai devotat lui Dumnezeu sau mai sincer. Iertaţi-mă că vorbesc aşa deschis, dar am văzut cu toţii preoţi care se însoţesc cu femei, mâncăi sau beţivi şi care sunt corupţi de alte lucruri lumeşti. Dar rugăciunile lui Fra Girolamo sunt puternice, deoarece purtarea lui e cuviincioasă. Trăieşte în sărăcie, ţine post, îşi ispăşeşte păcatele cu biciul. Când nu predică sau nu-i ajută pe săraci, se roagă în genunchi. Şi Dumnezeu îi vorbeşte, Madonna. Dumnezeu îi trimite viziuni.

Pe măsură ce vorbea, chipul lui Ser Giovanni se înflăcăra tot mai tare, iar ochii păreau să-i strălucească mai tare decât focul. S-a aplecat în faţă şi a luat-o pe mama de mână cu mare blândeţe şi cu o grijă care nu trăda nici o urmă de necuviinţă. Tata s-a apropiat şi el de ea. Era limpede că-l adusese pe Pico acolo doar pentru acest scop.

— Iertaţi-mi îndrăzneala, dar soţul dumneavoastră mi-a spus că sunteţi suferindă, Madonna Lucrezia. Nu pot îndura să ştiu că o persoană atât de tânără şi de bună nu poate avea o viaţă firească, mai ales când ştiu, cu certitudine, că rugăciunile lui Fra Girolamo vă pot vindeca.

Mama era umilită şi furioasă şi nu se putea uita la Pico. Cu toată puterea emoţiilor ei, răspunse măsurat :

— Şi alţi oameni sfinţi s-au rugat la Dumnezeu pentru mine. Şi eu, şi soţul meu ne-am rugat şi suntem buni creştini, dar Dumnezeu n-a crezut de cuviinţă să mă vindece. În cele din urmă, s-a silit să se uite la Pico. Dar, dacă sunteţi atât de sigur de puterea rugăciunilor lui Fra Girolamo, de ce nu-l rugaţi să se roage pentru mine de departe?

Messer Giovanni se sculase de pe scaun şi se lăsase într-un genunchi în faţa mamei, implorând-o. Şi-a coborât vocea, încât a trebuit să mă aplec şi eu înainte, pentru a desluşi ce spunea în trosnetele focului.

— Madonna, fără îndoială că aţi auzit profeţia despre *Papa angelico*?

Toată lumea din Franţa şi din Italia cunoştea profeţia veche de secole despre Papa angelic, un papă ales nu de cardinali, ci de Dumnezeu, care avea să vină să purifice Biserica de corupţie şi să o unească, cu puţin timp înainte de a doua venire a lui Christos.

Mama dădu scurt din cap.

— E Fra Girolamo, sunt convins de asta în sufletul meu. Nu e un om obişnuit. Madonna, ce aţi putea păţi, dacă aţi veni să-l ascultaţi o dată? O să aranjez să vă întâlnească în particular după slujbă chiar duminica asta, dacă vreţi. Gândiţi-vă, prin mâinile lui Fra Girolamo, Dumnezeu vă va vindeca. Nu mai trebuie să fiţi o prizonieră în casa asta. Doar să veniţi, Madonna...

Mama s-a uitat la tata. La început, cu reproş, pentru că o pusese într-o situaţie stânjenitoare, dar mustrarea i-a dispărut din priviri când i-a văzut chipul.

Nu era nimic prefăcut în expresia tatălui meu, nimic care să trădeze mulţumirea. Ca şi chipul lui Pico, şi al tatei strălucea, nu din cauză că reflecta lumina focului sau inspiraţia divină, ci pentru că se citea pe el cea mai pură şi mai disperată iubire pe care o văzusem vreodată.

Mai mult decât farmecul cuceritor al lui Pico, acest lucru a făcut-o să încuviinţeze. Când i-a răspuns în cele din urmă contelui, privea la tata, şi toată durerea şi dragostea pe care le ţinuse ascunse în suflet i se citeau acum pe chip. Ochii îi străluceau din pricina lacrimilor, care i s-au revărsat pe obraji când a vorbit.

— Doar o dată, i-a spus tatei, nu lui Pico, ce stătea în genunchi. Doar o dată.

XVI

Cerul acelei duminici era albastru, luminat de un soare prea palid ca să poată îmblânzi frigul muşcător. Pelerina cea mai groasă pe care-o aveam, făcută din lână stacojie tivită cu blană de iepure, nu reuşea să-mi ţină de cald cum se cuvine; gerul îmi înţepa ochii şi mă făcea să lăcrimez. Mama stătea în trăsură, nepăsătoare, aşezată între mine şi Zalumma; negrul părului şi al ochilor ei contrasta cu albul capei de

hermină care-i acoperea rochia de catifea verde-smarald. Aşezat în faţa noastră, tata îi arunca soaţei sale priviri pline de grijă, dornic să capete vreun semn de încurajare sau de afecţiune, dar ea se uita pe lângă el, ca şi cum nici n-ar fi ştiut că era de faţă. Zalumma îl pironea pe tata cu privirea, parcă nici nu s-ar fi sinchisit să ascundă indignarea pe care-o simţea.

Contele Pico ne însoţea şi îşi dădea toată silinţa să abată atenţia tatălui meu şi a mea prin tot felul de vorbe plăcute, dar era cu neputinţă să uiţi de umilirea, tăioasă şi amară ca vremea de afară, la care era supusă mama. Totul fusese aranjat pentru o întâlnire în particular cu Fra Girolamo, imediat după slujbă, ca el să-şi aşeze mâinile peste ea şi să se roage pentru ea.

Când ne apropiam de intrarea în biserica San Marco, am rămas cu gura căscată. Nu edificiul îmi stârnea uimirea amestecată cu teamă – era o construcţie simplă din piatră, fără ornamente, zidită cam în acelaşi stil ca şi parohia noastră, Santo Spirito –, ci numărul mare de oameni care, neputând să-şi găsească loc în interiorul sanctuarului, se înghesuiau unii într-alţii la uşă, pe scări şi până în *piazza.*

Dacă n-ar fi fost contele Pico, n-am fi reuşit nicicum să intrăm. Coborând din trăsură, şi-a ridicat vocea şi, pe loc, trei călugări dominicani vânjoşi au venit spre noi şi ne-au condus înăuntru. Păreau să aibă un efect magic asupra mulţimii: toţi se topeau în calea lor ca ceara la flacăra lumânării. M-am trezit stând între mama şi tata nu departe de amvon şi de altarul principal, sub care Cosimo de Medici îşi dormea somnul de veci.

Dacă-l comparai cu Domul, interiorul de la San Marco era aşezat şi oarecare, cu nişte colonade de piatră lipsită de culoare şi un altar simplu. Şi totuşi, atmosfera dinăuntrul sanctuarului era înfierbântată: în ciuda gerului aspru, femeile îşi făceau vânt cu evantaiul şi şuşoteau, agitate. Bărbaţii băteau din picioare – dar nu de frig, ci din pricina nerăbdării –, iar rugăciunile călugărilor erau întretăiate de suspine. Mă simţeam ca în plin carnaval, înaintea unui duel cavaleresc mult aşteptat.

Corul a-nceput să cânte şi s-a pornit procesiunea.

Credincioşii şi-au întors privirile pierdute către alai. În faţă erau tinerii acoliţi, unul dintre ei ducea crucea, iar un altul cădelniţa, um-

plând aerul cu mireasmă de tămâie. După ei venea diaconul şi-apoi preotul însuşi.

Ultimul era Fra Girolamo, semn sigur că lui i se acorda cea mai mare onoare. La vederea lui, oamenii s-au pornit să strige:

— Fra Girolamo! Roagă-te pentru mine! Dumnezeu să te binecuvânteze, Frate!

Cel mai tare răzbătea strigătul: *Babbo! Babbo!* cuvântul duios pe care-l folosesc doar copilaşii atunci când strigă după tatăl lor.

Stăteam în vârful picioarelor şi-mi întindeam gâtul cât puteam ca să-l zăresc cât de cât. N-am prins decât imaginea părelnică a unui veşmânt călugăresc, maroniu şi cam destrămat, în care părea că s-a pierdut o siluetă firavă; gluga îi acoperea capul; îşi ţinea fruntea plecată. Mândria nu se număra printre păcatele lui, am hotărât eu.

După care, intimidat, călugărul s-a ghemuit lângă acoliţi. Abia atunci s-a potolit mulţimea. Totuşi, pe măsura ce se desfăşura serviciul divin, neliniştea părea să crească din nou. În clipa în care corul a intonat *Gloria in excelsis*, oamenii au reînceput să dea semne că nu mai aveau stare. Au fost psalmodiate Epistolele – s-a dat glas Gradualului; iar în timp ce preotul citea din Evanghelie, oamenii murmurau fără contenire – vorbeau cu ei înşişi, cu ceilalţi, cu Dumnezeu.

Şi cu Fra Girolamo. Aveai senzaţia că asculţi zumzăit de insectele sau fojgăit de vietăţi într-o noapte de vară – un zgomot puternic şi neinteligibil.

În clipa când s-a urcat în amvon, asupra sanctuarului s-a coborât o linişte adâncă, atât de adâncă, încât am auzit roţile de lemn ale unei trăsuri lovind pietrele de pe Via Larga.

Deasupra noastră, deasupra osemintelor lui Cosimo, stătea un om micuţ şi uscăţiv, cu obraji scofâlciţi, cu ochi mari, întunecaţi şi uşor holbaţi. Îşi lăsase gluga pe umeri, dezvelind creştetul încoronat de bucle negre, aspre.

Era mai urât decât cel pe care-l denigra cu înverşunare, Lorenzo de Medici. Avea o frunte joasă şi teşită. Dacă te uitai la nasul lui, aveai impresia că cineva îi strivise faţa; şaua nasului îi ţâşnea direct dintre sprâncene, după care cădea abrupt în unghi drept. Avea dinţii de jos strâmbi şi ieşiţi în afară, drept care buza de jos era împinsă mult în faţă.

Un profet mai puţin potrivit nu se pomenise încă. Şi totuşi, nici că se putea o mai mare diferenţă între bărbatul sfios pe care-l zărisem

în timpul procesiunii şi cel care urcase la amvon. Statura noului Savonarola, acest *Papa angelico* mult lăudat, crescuse ca prin farmec; în ochi îi ardea flacăra certitudinii, iar mâinile osoase se lipiseră de marginea amvonului cu o autoritate divină. Era un om transfigurat prin acţiunea unei puteri care-l depăşea, o putere ce radia dinspre trupul lui firav şi vibra în aerul rece care ne înconjura. Pentru prima oară de când intrasem în biserică, am uitat că mi-era frig. Chiar şi dinspre mama, care rămăsese supusă, înfrântă şi tăcută în tot timpul slujbei, s-a auzit o şoaptă de uimire.

De partea cealaltă a tatălui meu, contele şi-a împreunat mâinile într-un gest implorator şi a strigat:

— Fra Girolamo, binecuvântează-ne şi ne vom vindeca!

Am aruncat o privire spre chipul lui ridicat către amvon : era scăldat în lumina devoţiunii. Şi am văzut lacrimile care i-au apărut brusc în ochi. Am înţeles dintr-odată de ce Zalumma îi numise, în batjocură, pe Savonarola şi pe adepţii lui, *piagnoni* – plângăcioşii.

Dar emoţia care ne prinsese pe toţi în vârtejul ei era nesfârşită, adevărată, de nedomolit.

Bărbaţi şi femei deopotrivă stăteau cu mâinile întinse, cu palmele desfăcute într-un gest de implorare.

Iar Fra Girolamo era gata. Privirea lui părea să-i cuprindă pe toţi; s-ar fi zis că ne vedea acolo, pe fiecare în parte, şi că adevereşte valurile de iubire îndreptate spre el. Apoi, cu mâini uşor tremurătoare din pricina emoţiei înfrânate, a făcut semnul crucii deasupra mulţimii – şi, odată cu gestul lui, suspine de fericire s-au îndreptat spre cer şi, în fine, sanctuarul şi-a recăpătat pacea.

Savonarola a închis ochii, şi-a adunat toată forţa interioară şi a început să cuvânte.

— Predica de astăzi porneşte de la capitolul 20 din Ieremia.

Vocea lui, care răsuna cu putere sub cupola arcuită, era surprinzător de ascuţită şi nazală. Şi-a clătinat capul cu mâhnire şi privirea i s-a lăsat în jos, ca sub povara ruşinii.

— În fiecare zi sunt o pricină de râs, toată lumea îşi bate joc de mine... Căci ori de câte ori vorbesc, trebuie să strig: „Silnicie şi împilare!" Chipul i s-a ridicat către înalt, de parcă s-ar fi uitat drept la

Dumnezeu: Dar... iată că în inima mea este ca un foc mistuitor, închis în oasele mele. Caut să-l opresc, dar nu pot...

După care şi-a aruncat ochii spre noi.

— Locuitori ai Florenţei! Deşi unii îşi bat joc de mine, nu mai pot să tăinuiesc cuvântul Domnului. El mi-a grăit şi vorbele Lui ard în mine cu atâta putere, încât trebuie să le rostesc sau să mă las mistuit de focul lor. Luaţi aminte la cuvântul Domnului : Chibzuiţi bine, voi cei bogaţi, căci, vai, năpasta are să se abată asupra voastră! Oraşul acesta nu va mai fi numit Florenţa, ci Vizuina Hoţiei, a Desfrâului şi a Vărsării de Sânge. Atunci veţi fi cu toţii sărmani şi nenorociţi... Se apropie vremuri cum nu s-au mai văzut şi auzit.

Pe măsură ce înainta, vocea i se adâncea şi căpăta mai multă putere. Aerul vibra la unison cu vorbele lui tunătoare; şi tremura sub imperiul unei prezenţe care ar fi putut prea bine să fie însuşi Dumnezeu.

— O, voi, desfrânaţilor, voi, sodomiţilor, voi, cei care îndrăgiţi spurcăciunea! Copiii vă vor fi smulşi cu multă cruzime, târâţi pe străzi şi mutilaţi. Sângele lor va umple albia râului Arno, dar Dumnezeu nu va lua aminte la strigătele lor deznădăjduite!

Am tresărit când o femeie din spatele nostru a slobozit un urlet plin de suferinţă. Între zidurile bisericii răsuna ecoul suspinelor sfâşietoare. Copleşit de remuşcări, propriul meu tată îşi îngropase faţa în mâini şi plângea, cot la cot cu Pico.

Mama însă îşi îndreptase spinarea şi se încordase; brusc m-a apucat de braţ cu un aer protector şi, clipind iute sub imperiul mâniei, şi-a ridicat sfidător bărbia spre chipul lui Fra Girolamo.

— Cum îndrăzneşte! a spus ea, cu privirile aţintite asupra călugărului, care făcuse o pauză ca să dea cuvintelor răgaz să se aşeze.

Mama vorbise îndeajuns de tare încât să se facă auzită peste mulţimea care bocea.

— Dumnezeu aude strigătele copiilor nevinovaţi! Cum poate să spună asemenea lucruri îngrozitoare?

La fel de iute cum mă înşfăcase mama de braţ, tot atât de repede a apucat-o Zalumma pe mama de braţ.

— Gata, Madonna. Ar trebui să te linişteşti...

Şi s-a aplecat spre ea să-i şoptească direct la ureche. Mama a clătinat din cap cu indignare şi mi-a înconjurat umerii cu braţul. M-a strâns

cu putere lângă ea de parcă aş fi fost un copilaş. Zalumma nu a mai acordat nici urmă de atenţie predicatorului sau cetei sale de *piagnoni*. Privirea ei intensă s-a aţintit asupra stăpânei. Şi eu începeam să mă îngrijorez: simţeam respiraţia agitată a mamei, mişcarea iute a pieptului ei, încordarea din braţul care mă strângea.

— Nu e bine ce face, şoptea ea răguşit. Nu e bine deloc...

Atâta lume din biserică plângea sau gemea, vorbind şoptit cu Fra Girolamo şi cu Dumnezeu, încât nici măcar tata nu băgase de seamă ce se întâmpla cu mama; predicatorul îi captivase mult prea mult şi pe el, şi pe Contele Pico.

— O, Dumnezeule! a răcnit Fra Girolamo. Şi-a apăsat fruntea în palme, a slobozit un suspin amar şi-apoi şi-a ridicat faţa brăzdată de lacrimi către Cer: Doamne, eu nu sunt decât un biet călugăr. Nu am cerut să mi Te arăţi; nu am tânjit să vorbesc în numele Tău sau să am parte de viziuni. Dar mă supun cu smerenie voiei Tale. În numele tău, sunt gata să îndur ca Ieremia chinurile la care cei cu sufletul necurat îi supun pe profeţii Tăi.

Şi-a lăsat privirea asupra noastră, iar ochii şi vocea i s-au umplut brusc de tandreţe.

— Plâng... Plâng ca şi voi pentru copilaşi, deplâng soarta Florenţei şi nenorocirile care o aşteaptă. Dar oare cât mai putem să trăim în păcat? Cât mai putem să-l mâniem pe Dumnezeu până să-l silim să slobozească asupra noastră urgia Sa binemeritată? Ca un tată iubitor ce se află, nu vrea să ridice Mâna asupra noastră. Dar când copiii Lui continuă să-L îndurereze rătăcind pe căile cele greşite, când Îl batjocoresc, El trebuie să împartă fiecăruia pedeapsă aspră, spre binele *lor*.

Femei, uitaţi-vă la voi: la giuvaierurile scânteietoare care vă atârnă greu în jurul gâtului şi la urechi. Dacă vreuna dintre voi – măcar *una* dintre voi – şi-ar da seama că a păcătuit prin deşertăciune şi s-ar căi, gândiţi-vă câţi dintre săraci ar avea parte de hrană!

Uitaţi-vă la valurile de mătase, la brocarturi şi catifele, la firele nepreţuite de aur care vă împodobesc trupurile. Dacă măcar una dintre voi s-ar îmbrăca simplu ca să facă voia Domnului, gândiţi-vă câţi oameni ar fi salvaţi de la înfometare!

Şi voi, bărbaţilor, cu preacurvia, cu sodomia, cu lăcomia şi cu beţiile voastre. Dacă v-aţi găsi bucuria numai în braţele soaţelor voastre, Împă-

rația lui Dumnezeu ar număra mai mulți copii. Dacă ați împărți celor săraci jumătate din bucatele de la masa voastră, n-ar mai fi suflare de om înfometat în Florența. Dacă v-ați lepăda de ispita vinului, n-ar mai fi scandaluri și vărsare de sânge în oraș.

Voi, cei înstăriți, iubitori de artă și colecționari de deșertăciuni: cât de mult Îl mâniați înălțând omul la locul de cinste și glorie ce se cuvine doar Divinității. Voi, care faceți paradă dezgustătoare de bogăție, în vreme ce unii pier din lipsa căldurii sau a unui codru de pâine! Lepădați-vă de bunurile cele lumești și căutați să aflați comoara cea nepieritoare.

Dumnezeule Atotputernic! Întoarce inimile noastre de la fața păcatului! Cruță-ne de chinurile care se vor abate fără doar și poate asupra celor care calcă în picioare legile Tale!

Am aruncat o privire spre mama. Se uita cu ochi plini de mânie nu la Savonarola, ci undeva mult în spatele lui, dincolo de zidurile de piatră de la San Marco.

— Mamă, am zis eu, dar ea nu mă auzea. Am căutat să scap din îmbrățișarea ei, dar m-a apucat atât de strâns, încât am țipat de durere. Devenise ca o stană de piatră, iar eu eram prinsă în strânsoarea ei. Zalumma a recunoscut pe loc toate semnele și s-a apucat să-i vorbească blajin și iute: o îndemna să-mi dea drumul și să se întindă puțin, îi spunea că totul are să fie bine.

— *Aceasta* este judecata Domnului! a răcnit mama, și strigătul ei a avut atâta forță încât degeaba m-am luptat să-mi pun mâinile la urechi.

Fra Girolamo a auzit. Și cei adunați în preajma noastră au auzit. Și-au îndreptat privirile spre mama și spre mine, în așteptare. Tata și Pico se uitau la noi și li se citea groaza în ochi.

Zalumma și-a pus brațele pe umerii mamei și a încercat să o tragă în jos, dar era de neclintit ca o stâncă. Vocea i s-a adâncit dintr-odată și a căpătat un timbru pe care nu i-l cunoșteam.

— Ascultați ce vă spun! cuvintele răsunau cu atâta autoritate încât toate suspinele au încetat: În flăcări are să se perpelească până când au să-i cadă mădularele, unul câte unul, până în Iad! Cinci bărbați descăpățânați au să-l tragă în adâncuri!

XVII

Mama a căzut peste mine, cu toată greutatea. M-am ciocnit de tata în timp ce mă prăbuşeam şi eu. Înainte de a atinge marmura rece şi necruţătoare, l-am zărit pe Pico trăgându-l înapoi pe tata. Am căzut pe o parte şi m-am lovit la cap, la umăr şi la coapsă.

În faţa mea se întretăiau crâmpeie fulgerătoare: catifele verzi şi blănuri albe de hermină, tivuri de fuste şi cizme bărbăteşti. În urechi îmi sunau şoapte, exclamaţii şi strigătele Zalummei.

Mama zăcea peste mine, într-o parte. Dădea din picioare, umerii i se mişcau şi-mi împungeau coastele. În acelaşi timp, dinţii îi clănţăneau. Răsuflarea ei îmi şuiera în ureche: era un zgomot care mă înspăimânta. Ar fi trebuit să o ţin de cap, să mă asigur că nu-şi înghite limba sau nu-şi provoacă vreun alt neajuns.

Vorbele Zalummei au început să se desluşească.

— Luaţi-o de mâini! Scoateţi-o afară de aici!

Nişte mâini puternice m-au apucat de încheieturi şi mi-au ridicat braţele deasupra capului. Am fost rostogolită pe spate. Capul mamei mi-a căzut pe piept; am auzit şuieratul prelung şi-apoi clămpănitul sălbatic, când dinţii s-au pocnit. Continua să mă lovească cu pumnii şi picioarele; la un moment dat, a măturat cu o mână pe sub bărbia mea şi m-a zgâriat.

De undeva de la picioarele mele, Zalumma a zbierat:

— Scoateţi-o de *acolo*!

Dintr-odată, tata şi-a revenit în simţiri. Cu o forţă aproape supraomenească, m-a apucat de braţele întinse şi m-a smuls de sub trupul zbuciumat al mamei. Mişcarea a avut darul să-mi provoace un val de durere cumplită în coaste.

Din clipa când m-am eliberat, am fost pe loc uitată. Nu am făcut nici un semn de mulţumire pentru ajutorul dat de tata; în schimb, m-am lăsat în genunchi şi m-am întors spre trupul zguduit de durere al mamei. Zalumma se şi târâse lângă ea şi îşi folosea greutatea propriului corp ca să ţintuiască la pământ picioarele stăpânei sale.

Am reuşit să găsesc marginea îmblănită a capei pe care o purta mama şi să i-o îndes între dinţii care scrâşneau. Numai că era prea târziu. Îşi muşcase limba. Era mânjită de sânge pe buze şi pe dinţi, pe obraji şi pe bărbie; hermina albă care-i încadra faţa era stropită cu pete stacojii.

Deşi îi ţineam capul cu putere, se zbătea cu atâta violenţă, încât, până la urmă, capişonul i-a căzut şi s-a prins sub ea. Degetele mi s-au împletit în pletele ei negre şi mătăsoase; buclele pe care Zalumma le aranjase cu multă grijă de dimineaţă se desfăcuseră şi tot părul era o masă de şuviţe încâlcite.

— E Diavolul însuşi. L-am recunoscut imediat, era preotul de la Santa Maria del Fiore. La fel a făcut şi altă dată, la Dom. Am văzut-o eu. E posedată; diavolul din ea nu poate să-şi ţină capul sus în Casa Domnului.

În jurul nostru, oamenii au prins a murmura şi, încet-încet, totul s-a transformat într-un zumzăit tot mai puternic până când, de deasupra noastră, s-a auzit strigătul lui Savonarola:

— Linişte!

Toţi ochii s-au întors spre el. Era încruntat şi tot chipul purta semnele unei indignări tunătoare, stârnite de un asemenea spectacol. Preotul cu păr roşu s-a retras imediat şi s-a făcut nevăzut în mulţime; ceilalţi s-au îndreptat în linişte spre locurile lor, cu un aer supus.

— Cel Rău nici nu-şi poate dori mai mult decât să întrerupă Cuvântul Domnului! a exclamat Fra Girolamo. Nu trebuie să-l lăsăm! Dumnezeu va birui.

Ar fi continuat, dar tata s-a apropiat de amvon. Cu privirea aţintită asupra monahului, a făcut un gest spre soaţa lui chinuită şi s-a pornit să implore:

— Fra Girolamo, îndură-te de ea şi ajut-o! Adu-i vindecarea chiar acum!

Eu continuam să ţin capul mamei, dar, ca toţi ceilalţi, îl urmăream cu privirea pe priorul de la San Marco şi nici nu cutezam să respir.

Încruntarea îi dispăruse; în ochi i s-a citit preţ de o clipă o oarecare nesiguranţă, după care şi-a redobândit autoritatea.

— Dumnezeu are s-o ajute, nu eu. Vom continua predica. Vom celebra Mesa. În timp ce tata îşi lăsa capul în jos, cu mâhnire, Fra Girolamo a făcut un semn către contele Pico şi către doi călugări dominicani din congregaţie. Aveţi grijă de ea, le-a spus apoi cu voce joasă. Duceţi-o în sacristie şi lăsaţi-o acolo până vin eu.

După care, ridicându-şi vocea, a reînceput să predice:

— Odrasle ale Domnului, asemenea fapte purtătoare de profeţii negre vor spori, până când toţi cei din cetatea noastră se vor căi şi-şi

vor întoarce inimile către Dumnezeu; de nu, ne va lovi o urgie cum nu s-a mai văzut pe faţa pământului...

De aici încolo, n-am mai auzit decât zgomotul predicii, nu şi sensul ei, pentru că doi călugări în rasă maronie au apărut lângă mama. Pico a preluat frâiele.

— Fra Domenico, a zis el adresându-se celui mai voinic, care-avea un cap mare, pătrat şi nişte ochi de neghiob. Am să le spun eu femeilor să se dea deoparte. După care, o ridici pe Madonna Lucrezia – şi a făcut un semn spre mama, care era tot în plină zbatere – şi o duci de aici. Fra Marciano, te rog să-l ajuţi dacă e nevoie.

Nici Zalumma, nici eu nu ne-am clintit.

— Mama nu trebuie luată de aici – s-ar putea să-i facă şi mai rău, am spus eu.

Fra Domenico mi-a ascultat vorbele în tăcere; şi-apoi, cu mişcări calme şi conştiente, a îndepărtat braţele protectoare ale Zalummei şi a apucat-o pe mama de mijloc.

A săltat-o fără nici un efort, împingând-o pe Zalumma, care a căzut pe spate. Zadarnic m-am agăţat cu mâinile de mama, în timp ce capul ei, cu şuviţele de păr atârnând de-a valma, s-a desprins din poala mea. Domenico s-a tras doar un pic la vederea picioarelor care se zbuciumau spasmodic, după care a aruncat-o pe un umăr, cam cum şi-ar căra un brutar sacul de făină. Picioarele mamei îl loveau peste piept, în timp ce braţele îl pocneau în spate, dar nu părea să simtă nimic.

— Opreşte-te! a zbierat Zalumma la călugăr. Arăta aproape la fel de înfricoşător ca şi stăpâna ei. Şalul de sub bonetă se strâmbase, lăsând la vedere vârtejul câtorva cârlionţi; mai rău, primise o lovitură în ochi şi umflătura se şi vedea, iar pleoapa era pe jumătate închisă. Pometele de sub ochiul lovit căpătase o tentă sângerie şi lucioasă; promitea să se transforme într-o vânătaie de toată frumuseţea.

— Las-o în pace! am strigat după Fra Domenico. M-am luptat să mă ridic, dar cei din apropiere îmi călcau peste marginile fustelor şi-atunci am căzut la loc.

— Daţi-i voie să se ridice! a comandat o voce masculină de deasupra mea. Şi oamenii s-au dat la o parte şi au făcut puţin loc liber. Un braţ puternic s-a întins şi m-a tras în sus. M-am ridicat, respirând cu greutate, şi m-am trezit privind în ochii unui străin – un bărbat înalt şi subţire, îmbrăcat în straiele elegante ale celor numiţi *Buonomini*,

cei doisprezece aleşi o dată la fiecare două luni ca să le fie sfătuitori celor opt membri ai Signoriei. Mi-a întors privirea cu o stăruinţă ciudată, ca un semn intens de recunoaştere, deşi nu ne mai întâlniserăm până atunci.

M-am îndepărtat de el pe loc şi m-am luat după Domenico, care îşi croia de-acum drum prin mulţime. Uitând complet că se afla în Casa Domnului, tata făcea paşi grăbiţi în urma lui Domenico, cerându-i să fie blând cu mama.

Însoţitorul lui Domenico, Fra Marciano ne-a oferit mie şi Zalummei câte un braţ, drept sprijin. Într-o tăcere furioasă, Zalumma l-a refuzat, deşi şchiopăta, iar eu i-am împins braţul. Totuşi, pe chipul lui Fra Marciano continua să se vadă aceeaşi grijă binevoitoare. Era mai în vârstă şi firav, părul i se rărise; în ochi i se citea o bunătate calmă.

— Fiţi fără teamă, mi-a spus, la un moment dat. Doamna este cu adevărat în mâinile lui Dumnezeu; nimic rău nu i se poate întâmpla pentru că El n-are să îngăduie.

Eu n-am dat nici un răspuns. Am continuat să merg după Fra Domenico şi povara pe care o ducea, în tăcere ca şi ceilalţi. Până când am ajuns la sacristie.

Era o încăpere mică, mult mai friguroasă decât sanctuarul, care adunase căldura sutelor de trupuri omeneşti; îmi vedeam aburul răsuflării. Fra Domenico a dus-o pe mama în singurul loc cu putinţă: o masă îngustă de lemn, pe care tata apucase să o acopere cu moliciunea capei ei cu blană. Imediat ce călugărul a întins-o pe masă, tata l-a împins cât colo, cu o putere care m-a luat prin surprindere. Gâfâind, cei doi bărbaţi s-au privit în ochi cu ură feroce; o clipă, m-am gândit că erau pe punctul să se ia la bătaie.

Până la urmă, Domenico şi-a ferit privirea. Şi-a lăsat ochii în jos, s-a răsucit şi s-a îndepărtat cu un mers stângaci. Fra Marciano a rămas lângă noi. Avea aerul că ar vrea să ne ofere mângâiere.

La un moment dat, criza mamei a încetat. Acum, zăcea acolo, fără vlagă şi fără mişcare. Tata şi-a scos mantia de culoare stacojie şi i-a acoperit trupul cu ea. Contele Pico i-a pus o mână pe umăr.

Tata a încercat să se tragă într-o parte.

— Cum a putut Dumnezeu să îngăduie una ca asta? Vocea lui avea un ton amar. Şi cum e cu putinţă ca Fra Girolamo să o lase pe mâna unei brute?

Pico a răspuns încetişor, deşi vocea îi căpătase accente bizare de duritate.

— Fra Domenico stă mereu în preajma lui Fra Girolamo; cum ştii prea bine, Antonio. Poate că Dumnezeu a îngăduit ca Madonna Lucrezia să treacă printr-o încercare atât de nedemnă tocmai pentru ca să o poată înălţa şi mai mult. Vindecarea ei are să fie o mărturie miraculoasă. Întăreşte-te în credinţă. Crede în atotputernicia lui Dumnezeu. Nu ne-a adus atât de departe doar ca să ne înşele speranţele.

— Mă rog să fie aşa cum spui, a zis tata. Şi-a dus mâinile la faţă şi şi-a acoperit ochii cu palmele: O văd aşa şi simt că nu pot să suport. Când are să afle ce s-a întâmplat... s-ar putea ca ruşinea să fie prea mult pentru ea.

Şi-a luat mâinile de pe ochi şi a rămas cu privirea pironită asupra mamei. Cufundată în somnul ei letargic, era atât de palidă, încât trăsăturile păreau să-i fi fost făcute din ceară – stropită şi mânjită cu sânge închegat. Cu un gest blând, tata a dat deoparte o buclă care căzuse peste fruntea mamei; chiar atunci, s-a întâmplat să-mi arunc ochii spre Zalumma, care era chiar în faţa lui, de partea cealaltă.

Ura deschisă care i se citea pe faţă m-a uluit. Un sclav nu are dreptul să se poarte aşa, dar eu tot am înţeles-o. O iubea pe mama cu o dragoste de soră şi-l disprețuia pe tata. Totuşi, până în acel moment, îşi ţinuse în frâu sentimentele pe care le avea faţă de el.

M-am simţit tulburată. Cu ceva vreme în urmă, pusesem capăt frământărilor legate de cauza crizelor pe care le făcea mama. Povestea pe care mi-o spusese Zalumma despre fratele ei şi felul cum se lovise el la cap mă convinsese că boala mamei mele avea cauze naturale. Acum, după cuvintele cumplite pe care le rostise la adresa lui Savonarola, nu mai eram atât de sigură. Era cu putinţă ca un suflet atât de bun şi de pios ca al mamei mele să devină unealta Celui Rău?

Vreme de un sfert de ceas, am aşteptat acolo, nefericiţi, în sacristia neîncălzită. M-am înfăşurat strâns în pelerină, dar fără nici un folos. Sudorile care mă trecuseră din pricina eforturilor anterioare îmi răceau tot trupul; respiraţia mi se condensa şi îngheţa pe suprafaţa lânii. Biata mama, în toropeala ei, era scuturată de înfiorarea frigului, în ciuda mantiei care o învelea şi a capei îmblănite pe care zăcea.

În cele din urmă, uşa s-a deschis cu un scârţâit. Ne-am răsucit: în prag apăruse Savonarola, umăr la umăr cu masivul Fra Domenico şi părând mult mai pirpiriu decât se arătase în amvon.

Tata a făcut un pas spre mama şi a pus o mână pe braţul ei. Avea o expresie dură; i s-a adresat lui Savonarola, dar cu ochii aţintiţi asupra lui Fra Domenico.

— Nu avem nevoie de *el*. A făcut un semn către Domenico.

— El este mâna mea dreaptă, a răspuns Fra Girolamo. Dacă el nu intră cu mine, nici eu nu intru.

Tata a clipit şi şi-a plecat privirea, învins. Cei doi călugări se pregăteau să intre; Domenico avea o expresie prudentă.

Chiar din spatele lor a apărut brusc în uşa încă deschisă preotul de la Dom, omul cu păr roşu şi cu faţa ciupită de vărsat.

— Cu siguranţă Dumnezeu te-a adus aici la Florenţa, Fra Girolamo! a exclamat el cu faţa înflorită într-o expresie adoratoare. În fiecare zi, întorci oameni fără număr spre curăţenia căinţei. Sfinţia Ta eşti salvarea întregii cetăţi!

Fra Girolamo s-a căznit să nu se lase doborât de asemenea cuvinte măgulitoare. Îşi întorsese puţin faţa şi privirea, făcând eforturi sincere să-şi păstreze smerenia, dar era limpede că vorbele îi făceau plăcere. Cu vocea lui subţire şi nazală, şi-a rostit replica:

— Domnul este cel care va salva Florenţa, nu eu. Păstraţi-vă devoţiunea pentru Dumnezeu, nu o risipiţi asupra unui om, oricine ar fi el. După care s-a oprit şi a adăugat: Acum am altă treabă.

Ultimele cuvinte erau menite să-l îndepărteze pe preot, care se aşezase exact la intrarea în sacristie blocând drumul, de parcă n-ar fi vrut să-l lase pe monah să treacă mai departe atâta vreme cât nu avea garanţia unei binecuvântări. Numai că, în loc să plece, tânărul şi-a întors ochii spre interiorul sacristiei.

— A, uite-o pe femeia muncită de mulţi diavoli!

Fra Girolamo i-a aruncat o privire ascuţită.

— Să-l lăsăm pe Domnul să judece cauzele suferinţei ei.

După care s-a uitat cu înţeles la Fra Domenico, care părea să manifeste o oarecare simpatie faţă de preot; fără voie, călugărul cel uriaş a făcut un pas către uşă.

Preotul s-a strecurat cu graţie pe lângă dominican şi a pătruns în încăpere înainte să poată fi oprit.

— Dar ai spus chiar Sfinția Ta, Fra Girolamo: Cel Rău a încercat să abată atenția oamenilor ca să nu mai asculte mesajul pe care ți l-a trimis Dumnezeu. Nimeni n-ar fi putut să rostească vorbele pe care le-am auzit de la ea, dacă Diavolul însuși nu s-ar afla în spate. În ochii lui palizi ardea focul unei convingeri neliniștitoare. La fel a făcut și la Dom – a strigat cuvinte pe care numai Diavolul putea să i le pună cu forța pe buze.

Fra Domenico asculta, cu un aer vrăjit. Chiar și blajinul Fra Marciano s-a îndepărtat de grupul nostru ca să-l audă mai bine pe carismaticul preot.

— E adevărul adevărat, Babbo, i-a spus Domenico superiorului său. Prezența Sfinției Tale are darul să-i provoace pe diavoli. Cât de mânioși trebuie să fie pe Sfinția Ta! Cât de înfricoșați! Iată ocazia să arătăm adevărata putere a lui Dumnezeu!

Stingherit din pricina cursului pe care-l luase conversația, Savonarola a trecut pe lângă Domenico și preotul cel roșcat și s-a așezat lângă mama, fix în fața locului în care stăteau tata și Pico.

— E adevărat? l-a întrebat Fra Girolamo pe tata, cu o voce liniștită. A mai avut o asemenea criză în Dom și, înainte de ea, a rostit cuvinte stranii?

Într-o tăcere prudentă, tata s-a uitat la mine și la Zalumma. Zalumma și-a ridicat privirea cu îndrăzneală provocatoare. De-acum capul îi era descoperit și sălbăticia părului ei negru-albăstrui părea coroana de șerpi a Meduzei.

— Nu, a mințit ea. A mai avut crize din cauza unei lovituri la cap, dar nu e nici urmă de Diavol în ea.

Savonarola s-a apropiat de capul mamei și și-a așezat cu blândețe mâinile pe umerii ei. Orice urmă de timiditate se evaporase în clipa când a spus încrezător:

— Să ne rugăm în tăcere.

Toți ne-am supus, plecându-ne capetele; eu îndrăzneam să mai strecor câte o privire furișă pe sub pleoapele pe jumătate închise. Preotul și Domenico au înaintat câțiva pași, după ce călugărul a închis în urma lui ușa de bronz. Amândoi s-au grăbit să se așeze lângă Fra Girolamo. S-au împins până au ajuns pe partea dreaptă a trupului mamei, cât mai aproape cu putință de obiectul adorației lor; mișcarea lor ne-a

silit pe Zalumma şi pe mine să ne deplasăm, până când ne-am trezit pe undeva prin dreptul picioarelor mamei.

Tata – cu ochii tiviți de roşeață – şi-a înclinat fruntea, dar îşi ținea ochii larg deschişi, iar privirea lor continua să fie mai curând fioroasă şi vigilentă. Se ținea pe partea stângă a mamei, cu Pico lângă el.

După o pauză lungă, sprâncenele lui Savonarola s-au mişcat a încruntare.

— Dumnezeu mi-a vorbit. Un păcat neispăşit a cauzat boala acestei femei – un păcat pe care l-a ținut prea mult timp în ea, bine îngropat, şi i-a atins sufletul. Am să mă rog ca Dumnezeu să-i deschidă inima şi să-i ridice povara păcatului, ca să fie izbăvită de orice ispitire a celui rău. Şi-a ridicat fața şi, coborându-şi vocea, l-a întrebat pe tata: Ai cunoştință, domnule, de vreun păcat mare pe care să nu-l fi vrut mărturisit?

Tata s-a uitat spre el cu o surprindere autentică; brusc, a fost copleşit de o asemenea emoție încât n-a mai fost în stare să spună o vorbă. N-a reuşit decât să scoată un suspin plin de neliniște.

Pico s-a întors spre el.

— Antonio, prietene, trebuie să-ți pui nădejdea în Fra Girolamo. Dumnezeu ne-a adus aici cu un scop. Şi totul e spre binele Madonnei Lucrezia.

— E cineva lipsit de credință? Vrea cineva să plece de aici? Fra Girolamo ne-a privit cu intensitate pe fiecare.

— Am să mă rog alături de Sfinția Ta! a spus preotul, cu entuziasm.

Savonarola s-a uitat spre el cu aerul că-l previne.

— Cei care doresc pot să-şi pună mâinile deasupra ei, alături de mine, şi să urmeze în liniște rugăciunea pe care o fac.

— Rugați-vă doar să fie ferită de orice rău, a spus tata cu repeziciune. Rugați-vă doar ca Dumnezeu să-i aducă vindecarea!

Savonarola i-a aruncat o privire care l-a amuțit pe loc. Preotul şi Fra Domenico şi-au aşezat iute palmele pe brațele mamei şi pe talie; tata şi-a lăsat mâna peste brațul ei drept şi Pico a făcut la fel. Zalumma şi cu mine n-am mai avut ce să facem decât să ne punem palmele pe gleznele mamei.

Micul monah şi-a ridicat mâinile, a strâns umerii mamei cu mai multă fermitate şi-apoi a închis ochii.

— O, Doamne! a exclamat el, cu vocea tunătoare pe care o auzisem în timpul predicii, În fața ta stă o femeie, o biată păcătoasă...

Sub puterea mâinilor lui, mama a prins să se mişte. Pleoapele au început să-i tresară. Şi a şoptit, cu voce răguşită:

— Antonio?

Tata a luat-o de mână şi i-a vorbit încetişor:

— Sunt aici lângă tine, Lucrezia. Totul are să fie bine. Fra Girolamo se roagă pentru însănătoşirea ta. Stai liniştită şi pune-ţi credinţa în Domnul.

Cât au vorbit ei, călugărul a continuat să se roage.

— Văd întunecime adânc îngropată aici, o cale pe care poate să pătrundă Satana. Doamne! I-a lăsat trupul pradă hoţiei, l-a smuls de la ea...

Ochii mamei s-au mărit de frică. Deşi era toropită, simţea degetele lui Savonarola încleştându-se pe umerii ei; se mişca fără vlagă, ca şi cum ar fi vrut să se scuture de toate mâinile care o ţineau locului.

— Antonio! Ce spune el acolo? Ce s-a întâmplat?

Chiar atunci, preotul – care începuse să tremure sub imperiul fervorii – a strigat:

— Diavolii o chinuie, o, Doamne!

— Da! a tunat şi Domenico, cu voce adâncă. Diavolii, Doamne!

— Opriţi-vă, a şoptit mama.

Zalumma a intervenit, iar cuvintele ei tăioase şi rapide îi erau adresate mai ales preotului, dar şi lui Savonarola. Între timp, se împingea în spatele mare şi lat al lui Domenico, încercând să ajungă la stăpâna ei.

— Opriţi-vă! O înspăimântaţi! Trebuie să stea liniştită!

— Totul are să fie bine, Lucrezia, spunea tata. Totul are să fie bine.

Savonarola nu-i acorda atenţie nici unuia; el dialoga sincer doar cu Dumnezeu.

— O, Doamne! Nimeni n-o poate salva în afară de Tine. Nici eu nu sunt demn să stau în faţa Ta, dar Te implor cu toată smerenia: Salveaz-o din caznele păcatului. Vindec-o...

Preotul cu faţa ciupită de vărsat, pierdut în vârtejul propriei frenezii, a continuat rugăciunea ca şi cum totul ar fi venit de la el.

— Elibereaz-o din ghearele Satanei! Ascultă-mă bine, Diavole! Nu eu, ci Dumnezeu îţi dă poruncă – pleacă de la femeia aceasta! În numele lui Isus Christos, fugi din trupul ei şi elibereaz-o!

Împins de zelul preacucernic din vorbele preotului, Fra Domenico s-a aplecat şi a înşfăcat zdravăn braţele mamei. Împroşcând stropi de salivă, i-a strigat chiar în dreptul feţei:

— Piei de aici, Diavole, în numele lui Isus Christos!

Mama a exclamat cu voce slăbită:

— Ajută-mă, Antonio, pentru numele lui Dumnezeu...

În acelaşi timp, tata s-a prins cu mâinile de încheieturile groase ale lui Fra Domenico, urlând:

— Ia mâinile de pe ea! Las-o în pace!

Vocea lui Savonarola s-a ridicat cu asprime, ca o dojană severă la adresa preotului, a lui Domenico şi a tatei.

— Cerem de la Tine iertarea păcatelor, vindecarea. Doar atunci, Doamne, îşi va slăbi cel Rău strânsoarea în care o ţine.

— Opriţi-vă imediat! a poruncit Zalumma, acoperind rugăciunile întretăiate. Chiar nu vedeţi ce-i faceţi?

Trupul mamei a devenit rigid. Fălcile au început să i se mişte, picioarele au prins să lovească în masa de lemn. Capul i se smucea dintr-o parte în alta; sângele din limba rănită a ţâşnit împroşcându-i pe bărbaţi.

Zalumma şi cu mine am încercat să ne preluăm locurile dictate de situaţiile urgente, dar călugării şi preotul nu mi-au dat voie să mă apropii de capul mamei.

M-am aşezat, alături de Zalumma, peste picioarele mamei – dar Fra Domenico ne-a împins cât colo cu o mişcare puternică a braţului, fără să ne arunce nici o singură privire. Tata s-a aplecat peste mama şi şi-a strecurat braţul sub umărul ei.

— Uite cum se arată Diavolul! a croncănit Domenico pe un ton triumfător şi s-a pornit pe râs. Piei! Aici nu ai nici o putere!

— Să ne rugăm lui Dumnezeu! a tunat vocea lui Fra Girolamo. O, Doamne, ne rugăm pentru ca această femeie să fie eliberată de păcat, de influenţa Celui Rău. Cerem de la Tine vindecarea ei. Dacă există vreun obstacol, dezvăluie-l chiar acum, Doamne!

— Piei Satană, a continuat preotul, cu aceeaşi putere şi fervoare. Îndepărtează-te de aici, în numele Tatălui!

Cu trăsăturile grosolane luminate de o convingere înfricoşătoare, Fra Domenico era prins în focul încrucişat al rugăciunilor venite dinspre prior şi dinspre tânărul preot. Preluând cuvintele superiorului său, a început şi el să strige:

— Dezvăluie-l chiar acum, o, Doamne! Piei Satană, în numele Fiului!

Pe când îi ieşeau vorbele din gură, trupul mamei s-a săltat iar şi spasmul a fost atât de violent încât bărbaţii au scăpat-o din mână. S-a instalat o tăcere ciudată; preotul şi Savonarola au tresărit şi s-au oprit din rugăciune. Drept răspuns, Domenico şi-a lăsat palmele masive în jos, cu toată forţa, şi le-a aşezat peste inima mamei.

— Piei, în numele Sfântului Duh!

În liniştea neaşteptată, am auzit un sunet slab dar cumplit: un pocnet pe care învelişul de carne l-a înăbuşit. Era sunet de oase sfărâmate: coşul pieptului mamei se făcuse zob. Am început să ţip, fără să fiu conştientă de zbieretele Zalummei şi de urletul furios al tatălui meu.

Ochii mamei au ieşit din orbite. Sângele a ţâşnit de undeva din lăuntrul ei şi s-a pornit să curgă pe la colţurile gurii şi să-i intre în urechi. A vrut să tuşească şi a inhalat numai sânge. Au urmat zgomotele înfiorătoare ale unei fiinţe care se sufoca: căuta cu disperare aer şi dădea doar de lichid. Mama se îneca.

Tata s-a luptat să-l îndepărteze pe Domenico de mama, apoi s-a aşezat iar lângă ea. Fără nici un gând, m-am aruncat asupra trupului masiv al călugărului şi am început să-l bat cu pumnii, vag conştientă că şi Zalumma îl lovea cât putea.

Venindu-mi în simţiri, m-am tras lângă mama. M-am aplecat până când umerii mi-au atins masa, mi-am tras faţa lângă faţa mamei, aproape de unde stătea şi tata. Zalumma era şi ea cu mine, îşi ţinea umărul lipit de umărul meu.

Călugării o abandonaseră. Fra Girolamo îşi îndepărtase mâinile şi se uita la ea, cu o expresie de sinceră nedumerire şi tristeţe; preotul se retrăsese înfricoşat şi îşi făcea întruna semnul crucii. Pico stătea la o oarecare distanţă, încercând să găsească rostul acestui deznodământ cumplit.

Doar tata rămăsese lângă mama.

— Lucrezia! a prins el să strige. O, Doamne, spune ceva, Lucrezia!

Dar mama nu mai avea putere. Mâinile şi picioarele i se mişcau tot mai slab, până s-au oprit de tot. Chipul îi căpătase culoarea pieptului de porumbel. Sângele îi bolborosea pe buze când încerca să tragă aer în piept. Am căutat să-i fiu de ajutor în singurul fel pe care-l ştiam: mi-am lăsat faţa şi mai aproape de faţa ei şi i-am spus că o iubesc şi că totul are să se termine cu bine.

Am văzut cum flacăra groazei i se stingea în ochi, odată cu viaţa însăşi, şi am fost martoră a clipei în care privirea ei a devenit opacă.

XVIII

Fără să-mi pese de sânge, mi-am pus capul pe pieptul mamei. Zalumma îşi lipise buzele de mâna ei; tata îşi apăsa obrazul peste obrazul ei. Toţi trei am jelit-o o bucată de vreme; şi-apoi m-a cuprins un val de furie. Mi-am ridicat faţa udată de lacrimi şi m-am întors să-l înfrunt pe Domenico. Dar n-am apucat să deschid gura şi să-l acuz, pentru că tata s-a pornit să urle, cu o voce sfârâmătoare şi crudă.

— Tu ai omorât-o! s-a năpustit asupra lui Domenico, mâinile i se transformaseră în gheare şi se îndreptau spre gâtul gros al bărbatului. Tu ai omorât-o şi o să plăteşti cu spânzurătoarea!

Chipul călugărului s-a întunecat; şi-a ridicat braţul să se apere. Pico şi preotul cu păr roşu s-au aruncat amândoi asupra tatălui meu şi abia-abia au reuşit să-l ţină locului.

Am strigat la unison cu Zalumma, dând glas disperării noastre clocotitoare.

— Ucigaşule!

Savonarola nu s-a amestecat. După ce preotul şi Pico l-au mai domolit pe tata, Fra Girolamo s-a postat în faţa lui Domenico. Care s-a făcut mic.

— Dumnezeu să mă ierte, a îngăimat el. Nu sunt în stare să fac rău cu bună ştiinţă; a fost un accident, un accident cumplit... O, te rog să mă crezi!

Şi, din spatele meu, s-a auzit vocea tatei, adâncă şi ucigătoare.

— N-a fost nici un accident. Ai avut în gând să o omori...

— Ia ascultaţi, a intervenit Pico cu un ton hotărât. *A fost* un accident şi nimic mai mult. Şi Fra Girolamo şi Fra Domenico au venit aici cu gând de la Dumnezeu, dornici să o vindece.

Savonarola a făcut un pas în faţă şi avea din nou aerul plin de încredere al celui care urcase treptele amvonului.

— Iată cuvintele pe care mi le-a dat Domnul. Madonna Lucrezia a fost eliberată de chinuri. În ceasul morţii, s-a căit pentru toate păcatele

şi-acum sufletul ei se află în Purgatoriu. Veseliţi-vă la gândul că sufletul ei va fi curând în ceata Domnului.

Spusele lui au rupt în două inima tatălui meu.

— E adevărat, a şoptit el. Dar nu e mai puţin adevărat că Domenico a omorât-o.

Fra Girolamo era de neoprit.

— Ce s-a petrecut aici a fost din voia lui Dumnezeu. Fra Domenico n-a fost decât un simplu instrument. Femeilor! Uscaţi-vă lacrimile! Bucuraţi-vă că stăpâna voastră va fi curând în Ceruri.

Cu o privire înveninată, Zalumma a scuipat înspre el şi-apoi s-a întors la suferinţa ei.

— Dumnezeu îi cunoaşte pe cei vinovaţi, i-am răspuns eu. Dumnezeu ştie ce crimă s-a comis aici şi nici unul dintre cuvintele voastre frumoase n-are cum să o ascundă vreodată vederii Lui. Şi ştiu că are să aibă grijă ca şi Fra Girolamo, şi Fra Domenico să îşi primească judecata, în clipa de El aleasă. După care am adăugat: Dacă vreţi să faceţi ceva ca să vă mai spălaţi din păcat, găsiţi o cale să o ducem cu bine la trăsură.

— Se poate aranja, a spus Savonarola. Apoi, am să mă rog la Dumnezeu să te ierte pentru cuvintele pline de ură. Cu timpul, vei ajunge să accepţi ce s-a petrecut aici. Dar mai înainte de orice, o să ne rugăm pentru Madonna Lucrezia şi să cerem ca şederea ei în Purgatoriu să fie de scurtă durată. Pe urmă, am să aduc un preot – aici mi s-a părut că l-a nesocotit anume pe cel care se afla printre noi – să o ungă cu mir. Ni se adresa tuturor, dar privirea îi era îndreptată spre tata, care continua să stea acolo sfidător, imun la toate încercările lui Pico de a-l alina. Să îngenunchem, a mai zis el.

Pico, preotul şi cei doi călugări s-au supus. Zalumma şi cu mine am rămas lângă mama.

Tata a rămas în picioare, puternic, greoi, dintr-o bucată.

— El a omorât-o.

— El a fost Mâna lui Dumnezeu, a contracarat Savonarola. Dumnezeu a răspuns rugăciunilor noastre luând-o la el pe Lucrezia dumitale; curând, ea va fi alături de El, departe de orice chinuri. E o adevărată binecuvântare faţă de viaţa pe care o ducea... un deznodământ mai bun chiar decât o vindecare aici, pe Pământ. Ar trebui să te arăţi recunoscător. A făcut o pauză şi-apoi a poruncit din nou: Îngenunchează,

îngenunchează şi roagă-te cu noi pentru ca sufletul soaţei dumitale să ajungă în Paradis.

Tata a slobozit un suspin care era, în acelaşi timp, şi un răcnet. A rămas în picioare şi şi-a pironit ochii asupra lui Domenico; i se citea iadul în priviri.

Domenico a îngenuncheat lângă superiorul său, apoi şi-a deschis ochii şi a răspuns privirii tatălui meu. Conştiinţa clară a izbândei i se citea pe chip. Avea o expresie de satisfacţie malefică, în care Dumnezeu şi pioşenia nu aveau nici cel mai mic amestec; o străfulgerare de inteligenţă calculată i-a luminat ochii – şi era în ea o infinită ticăloşie rece care m-a lăsat fără suflare.

Uitându-se la tata, Fra Domenico şi-a înclinat capul aproape imperceptibil spre masa pe care zăcea mama; după care, încet şi cu bună ştiinţă, şi-a înclinat capul spre mine.

Tata a văzut totul şi s-a tras înapoi.

— Îngenunchează, a murmurat Domenico, asemeni unui ecou.

Pieptul tatei s-a ridicat în sus şi s-a lăsat cu atâta putere încât am crezut că o să plesnească. Pe urmă, acoperindu-şi faţa cu mâinile, s-a lăsat în genunchi alături de Pico.

Domenico a surâs şi a închis ochii.

Dar eu nu voiam să mă plec. Zalumma nu voia să se plece. Nu am înţeles ce anume se întâmplase între masivul călugăr şi tata; ştiam doar că tata se lăsase călcat în picioare.

Agăţându-mă de trupul mamei, am simţit că niciodată nu l-am dispreţuit atât de mult ca atunci. Nu puteam să spun pe cine uram mai cu foc în acea clipă: pe Dumnezeu, pe Savonarola, pe Fra Domenico sau pe tata, aşa că m-am hotărât să-i urăsc pe toţi.

XIX

După ce preotul de la San Marco i-a administrat ultimele taine, mama a fost dusă în trăsura noastră. De-acum mulţimea se împrăştiase în mare parte – dar chiar şi doborâtă de durere am observat că străinul cu trăsături ascuţite care mă ajutase să mă ridic stătea pe treptele bisericii, cu ochii la noi.

Ne-am întors acasă, trecând peste Ponte Santa Trinità. Înfăşurată în hermina stropită cu sânge şi în catifeaua de culoarea smaraldului, mama zăcea inertă în braţele tatei. El n-a vrut să lase pe nimeni altcineva să se atingă de ea. Pico a ţinut morţiş să vină şi el cu noi. Prezenţa lui era o jignire, după părerea mea, dar trebuie să recunosc că disperarea lui Ser Giovanni era reală. Întâmplările zilei păreau să-l fi distrus de-a binelea.

Tata însă nu-i arunca nici o singură privire şi stătea ţeapăn lângă el, ca nu cumva să li se atingă picioarele sau coatele, din greşeală. Cu glas scăzut se ruga sacadat pentru sufletul mamei, alternând între *Ave Maria* şi *Tatăl nostru*. Când glasul lui Pico i s-a alăturat, a şovăit – de parcă n-ar fi fost deloc dispus să accepte rugăciunile prietenului său – după care s-a îmbunat şi a continuat.

Nefiind în stare să suport priveliştea pe care o aveam în faţa ochilor, m-am uitat pe fereastra trăsurii. Văzute din exterior, San Marco, Via Larga – toate păreau neschimbate, şi asta era o insultă. Oamenii păşeau cu grijă pe străzile îngheţate, căutând să-şi apere feţele de frig, dar nu se vedea nici un semn de doliu, nici urmă de respect faţă de atotputernicia Morţii.

Tata îmi stârnea şi milă, şi furie. În acelaşi timp, eram copleşită de simţul răspunderii, şi din acest gând au pornit toate acţiunile mele odată ce am ajuns în sfârşit acasă. Când trăsura s-a oprit în spatele casei, am fost prima care s-a ridicat.

— Ser Giovanni, m-am adresat eu contelui Pico, de parcă amândoi am fi fost oameni în toată firea şi el mi-ar fi fost egal, trebuie găsit un gropar chiar astăzi şi aranjat totul cu el şi cu un preot, pentru mâine. Şi-ar fi dorit să fie îngropată la Santo Spirito. Vreţi să fiţi atât de amabil...

Nici n-am terminat bine şi Pico mi-a răspuns, cu toată solemnitatea.

— Aş fi onorat, Madonna Lisa. Între timp... s-a întors către tata, care continua să ţină trupul mamei în braţe. Să o ducem înăuntru.

— Sus, în odăile ei, am zis eu. Zalumma, du-te înainte şi acoperă-i patul, ca să nu se murdărească. Trimite-i pe servitori să aducă apă şi prosoape.

Tata şi-a strâns soaţa moartă la piept.

— Am să o duc eu singur.

— Haide, a spus Pico împăciuitor. O să ai nevoie de ajutor, măcar când trebuie să cobori din trăsură.

Tata şi-a păstrat aerul distant faţă de Pico, a continuat să se uite pe lângă el, dar a dat din cap. Bărbaţii au ridicat-o pe mama din trăsură; iar în clipa când a fost eliberată, tata a preluat-o din mâinile lui Pico.

— Acum o duc eu.

Nu era nimic de făcut cu tata, aşa încât Pico s-a îndreptat spre Santo Spirito, iar Zalumma a pornit în goană spre casă.

Eu mergeam cu câţiva paşi în faţa tatei, care murmura frenetic: *Ave Maria, gratia plena Dominus tecum, benedicta tu...* Dumnezeule Atotputernic, fie ca sufletul ei să se înalţe cât mai repede la Tine. E un adevărat iad ce simt acuma şi eu am pus totul la cale, de la început...

Nebunia îi dădea forţă. A intrat în casă fără să-şi piardă vreo clipă ritmul şi a urcat dintr-o suflare treptele înalte şi înguste.

Sus, în faţa odăilor mamei, în dreptul uşii deschise, aştepta Zalumma, cu ochii înroşiţi dar străduindu-se să-şi ţină firea.

— Apa pentru îmbăiere e pe drum, a zis ea, şi am pregătit patul.

Cu o grijă nesfârşită, tata a aşezat trupul mamei pe pat, care era acoperit cu mai multe bucăţi de pânză veche.

— Trebuie să scoatem asta.

Am întins mâna spre frumoasa capă de catifea verde, cu bordura ei de hermină plină de sânge scorojit, întunecat. Zalumma m-a ajutat să o trag de sub trupul mamei. Când am terminat, tata a căzut în genunchi, s-a prins de mâna soaţei sale şi a sărutat-o.

De jos au început să răzbată strigătele de jale ale celorlalţi servitori: tocmai le spusese vizitiul ce se întâmplase. Curând am primit apa şi prosoapele.

— Acum, trebuie să pleci, i-am spus tatălui meu care continua să stea în genunchi. Trebuie să o spălăm.

A clătinat din cap, agăţându-se cu hotărâre de soaţa lui.

— Trebuie să ne rugăm pentru ea. Să ne rugăm până când Dumnezeu ne trimite un semn că ea e în Ceruri şi nu mai are parte de suferinţă. *Adveniat regnum tuum.* Vie Împărăţia Ta.

— Prea destule s-au tras de la rugăciuni astăzi! Pleacă!

Ochii Zalummei erau plini de de furie oarbă.

M-am aşezat între ei.

— Tată, dacă dorești, poți să te rogi într-o altă odaie. I-am desprins încetișor mâna din mâna mamei, după care l-am apucat zdravăn și l-am ajutat să se ridice.

— N-are să dureze mult, i-am spus. L-am condus până afară și am închis ușa în urma lui, cu toată hotărârea.

Apoi m-am întors cu fața spre pat. Și-atunci am văzut-o pe Zalumma, care se uita la stăpâna ei și i-am citit în ochi durerea amestecată cu iubirea cea mai curată. În clipa următoare, ne agățam una de cealaltă, plângând în hohote.

— Cum se poate una ca asta? am spus eu, respirând anevoie, în timp ce-mi țineam bărbia pe umărul ei. Cum a putut Dumnezeu să înfăptuiască un asemenea lucru cumplit?

— Dumnezeu le dă oamenilor puterea de a alege să facă bine sau să facă rău, a șoptit Zalumma. Prea adesea, ei aleg răul.

O iubisem pe mama mai mult decât orice altceva pe lume; cât despre tata, câtă va fi fost dragostea pe care-o simțeam pentru el, era de-acum mânjită.

Acum mai rămânea Zalumma, doar Zalumma. Mama și nevoia de a-i purta de grijă ne ținuseră mereu unite; de-aici înainte, trebuia să ne găsim un alt scop.

Zalumma m-a bătut ușor pe spate, blândă ca și cum ar fi avut de-a face cu un copilaș.

— Gata, gata, a zis ea suspinând.

M-am retras și mi-am venit în fire.

— Uită-te la tine, am spus eu într-un acces de glumă total nepotrivit, cu ochii la coroana sălbatică a părului și la dârele maro-roșcate de pe fața ei. Ai putea să-l bagi în sperieți și pe cel mai puternic dintre eroi.

— Nici dumneata nu ești departe, a răspuns Zalumma, cu un zâmbet slab. Mai bine ne spălăm pe mâini, înainte de orice, și pe urmă trebuie să ne grăbim. Fața i s-a întunecat pentru că se lupta cu lacrimile: O să înceapă să înțepenească.

Fiecare s-a așezat de o parte a patului și ne-am apucat de treabă. Mai întâi am desfăcut șireturile mânecilor extravagante de brocart, brodate cu fir de aur; după aceea, am scos veșmântul greu de deasupra, care era tot din catifea verde. Urma rochia bine strânsă pe corp, *gamurra*, iar la sfârșit, pătată și împroșcată, era *camicia*, lenjeria de mătase ivorie.

Am dat totul jos de pe ea, până a rămas în pielea goală. După care, Zalumma i-a extras din deget inelul de smarald şi mi l-a înmânat solemn. Cerceii şi colierele trebuiau îndepărtate; nici o podoabă nu era permisă.

Din respect, Zalumma mi-a întins unul dintre prosoape şi m-a lăsat pe mine să duc la capăt sarcina de a curăţa sângele de pe faţa învineţită a mamei. Am tot înmuiat prosopul în lighean până când apa a devenit pâcloasă.

Zalumma a băgat de seamă.

— Am să mai aduc nişte apă, a zis ea. Pentru că, deşi eu eram aproape gata cu faţa mamei şi Zalumma cu mâinile ei, încă mai era sânge pe gât şi pe piept.

Când ea a ieşit, am scos din comodă cea mai bună *camicia* de lână albă a mamei şi un văl de pânză de aceeaşi culoare – aşa erau legile şi, după ele, nu puteam să o îmbrăcăm decât cu straie simple, de culoare albă; nu era îngăduit nici un alt material în afară de lână obişnuită şi de pânză. I-am găsit pieptenele şi m-am apucat să-i netezesc părul, cum m-am priceput. Era încâlcit ca vai de el, dar am procedat cu maximă blândeţe, trecând cu pieptenele peste vârfuri, mai întâi, şi-apoi înaintând cu grijă spre rădăcini. Din plete venea miros de apă de trandafiri şi de fier încins.

Pe când îi descurcam firele, i-am ţinut capul în căuşul palmei, ca să pot ajunge la cârlionţii de pe ceafă. La un moment dat, în timp ce îi mişcam capul încetişor şi-i treceam pieptenele peste scalp, am simţit că dinţii lui se lasă şi-apoi se ridică uşor.

Senzaţia a fost destul de ciudată, aşa că m-am oprit, am lăsat jos pieptenele şi, cu degete uşor tremurânde, am descoperit o adâncitură, între tâmplă şi urechea stângă. Am dat la o parte pletele şi am găsit crestătura şi cicatricea.

Mama insistase mereu ca numai Zalummei să-i fie îngăduit să-i aranjeze părul; nici unei alte servitoare. Nici măcar eu nu avusesem voie să mă ating de el.

Chiar atunci s-a întors Zalumma, păşind cu grijă ca să nu verse apa curată. Văzând uluirea care mi se citea pe faţă, ochii i s-au deschis larg. A pus ligheanul pe masa de noapte a mamei şi a închis uşa.

— Are o rană la cap, am spus eu ridicând tonul din pricina emoţiei. O rană şi o cicatrice.

Am urmărit-o cu privirea cât timp a stors două prosoape după ce le muiase; pe urmă, a venit spre mine să-mi întindă unul dintre ele.

— Tu ştiai foarte bine. Ai ştiut de la început. De ce nu mi-ai spus, pur şi simplu? Ai făcut doar o aluzie – dar tu ştiai că rana există.

Mâna care ţinea prosopul l-a lăsat să atârne, fără vlagă; şi-a plecat fruntea în jos, copleşită. Când în sfârşit, şi-a ridicat-o la loc, i se citea în ochi o hotărâre plină de amărăciune. A deschis gura să spună ceva, dar înainte să apuce să scoată vreo vorbă, s-au auzit bătăi în uşă.

Tata a deschis, fără să fie invitat; când şi-a zărit soţia moartă întinsă pe pat, a tresărit şi şi-a ferit privirea.

— Vă rog, a spus el, lăsaţi-mă să mă rog pentru ea aici. Vreau să fiu lângă ea acum, înainte să fie dusă de-aici pentru totdeauna.

Zalumma s-a răsucit spre el, cu pumnii strânşi de parcă s-ar fi pregătit să-l lovească.

— Cum îndrăzneşti! a spus ea clocotind. Cum îndrăzneşti, când ştii că dumneata eşti de vină pentru tot!

— Zalumma, am prevenit-o eu. Tata a făcut un gest greşit şi prostesc ducând-o la Savonarola, dar el credea într-un rezultat fericit.

— E adevărat! a şuierat ea. A dus până la sfârşit ceva ce a început de multă vreme. Pleacă de aici – pleacă imediat şi lasă-ne să ne îngrijim de ea!

Tata s-a retras şi a închis uşa după el, fără să scoată un cuvânt.

Zalumma a rămas cu faţa la uşă. Era încordată şi tremura din tot corpul. I-am pus o mână pe umăr, dar s-a scuturat şi s-a rotit spre mine. Ani lungi de resentimente reprimate s-au pornit de-a rostogolul în cuvinte.

— El a lovit-o! Înţelegi? El a lovit-o şi, cât timp a fost ea în viaţă, am fost oprită cu legământ să nu spun nimic!

XX

M-am simţit ca Sfântul Sebastian – străpuns de o sută de săgeţi, rănit de moarte. N-am putut să dau nici un răspuns.

Tot ce-am putut face a fost să mă mişc greoi, în tăcere. Zalumma şi cu mine am terminat de spălat trupul mamei, apoi am pus pe ea

camicia de lână şi am fixat peste părul neîmpletit, lăsat în voia lui, vălul de pânză.

Am ieşit din cameră şi, în cuvinte pe care nu mi le mai amintesc, am trimis servitorii să se ducă să ia trupul neînsufleţit.

În timp ce mama era înmormântată în cimitir, tata proclama sus şi tare că Savonarola avea dreptate, *Adveniat regnum tuum*, sfârşitul lumii era aproape; un lucru bun, de vreme ce însemna că el o va regăsi curând pe iubita lui Lucrezia.

Mai târziu, când se lăsase seara, tata a venit să-mi vorbească. Eram singură în odaia mamei – ceva mă împinsese spre hotărârea ciudată de a dormi în patul ei – când s-a auzit o bătaie la uşă

— Intră, am spus eu.

Mă aşteptam să fie Zalumma care să mă îndemne din nou să bag ceva în gură.

În loc de Zalumma, l-am văzut pe tata stând în pragul uşii, îmbrăcat în *mantello*, aceeaşi mantie largă şi neagră pe care-o avusese de dimineaţă. Era sfios, nesigur pe el.

— Zalumma, a zis el. Era destul de mânioasă... Ţi-a mai spus şi altceva? Despre mine şi despre mama ta?

I-am aruncat o privire lungă şi dispreţuitoare.

— A vorbit destul.

— Destul? Neliniştea din ochii lui mi-a înteţit ura.

— Destul, am adăugat, încât să-mi doresc să nu mă fi născut niciodată dintr-un tată ca dumneata.

Şi-a ridicat bărbia şi a început să clipească des.

— Acum eşti tot ce mi-a rămas, a şoptit el cu voce răguşită. Singurul motiv pentru care mai respir.

Replica mea plină de cruzime părea să-i fi răspuns la întrebarea pentru care venise, pentru că s-a întors şi a plecat în grabă.

Am avut un somn chinuit în noaptea aceea, am tot visat-o pe mama – se făcea că făcuserăm o mare greşeală, că ea nu murise câtuşi de puţin, că Fra Domenico nu-i provocase moartea. Pe când eram adâncită într-un asemenea vis, m-am trezit; dar nu din pricina emoţiilor, ci pentru că se auzeau mişcări prin încăpere. Mi-am ridicat capul şi am zărit în întuneric silueta înaltă şi familiară a Zalummei. Înainta

spre culcuşul de pe podea pe care dormea de obicei, ca să fie lângă mama. În cele din urmă, şi-a dat seama că eram trează şi mă uitam la ea:

— Acum sunt sclava ta, a zis ea, şi cu asta şi-a luat în primire locul de pe podea şi s-a pregătit de somn.

XXI

Era multă tristeţe la noi în casă. Deşi Zalumma şi cu mine ajunseserăm acum de nedespărţit, tot timpul eram ocupate cu treburi domestice. Eu îmi vedeam de rutina proprie: mersul la piaţă în zilele cenuşii ale iernii, în locul mamei, cumpăratul cărnii de la măcelar şi alte asemenea drumuri scurte necesare bunului mers al tuturor rotiţelor unei gospodării. Eram mereu însoţită de Zalumma şi de vizitiu, dar nu era nimeni să mă instruiască şi eu trebuia să iau toate hotărârile.

Îl ocoleam pe tata cât de mult puteam. Când mâncam împreună, mesele erau neplăcute. De multe ori, rămânea seara în oraş, zicând că avea de lucru, şi cinam de una singură. Deşi îmi doream să fiu iubitoare şi iertătoare ca mama, nu reuşeam să-mi ascund resentimentele; nu reuşeam să fiu bună. Nici măcar o dată nu mi-a trecut prin cap să-mi cer iertare pentru vorbele pline de răutate pe care i le aruncasem, pentru că erau şi acum adevărate.

Se agăţa, în nenorocirea lui, de învăţăturile lui Savonarola. Repeta adesea argumentul major al călugărului cum că sfârşitul lumii era aproape, pentru că numai un asemenea eveniment – sau moartea – l-ar fi putut aduce mai aproape de iubita lui Lucrezia. Presupun că nu avea de ales, trebuia să creadă că Dumnezeu îi luase soţia ca să o cruţe de suferinţă; altfel, s-ar fi văzut obligat să accepte o parte mai mare din vina legată de moartea ei. Altfel, s-ar fi văzut silit să-i socotească pe Savonarola şi pe bruta de Domenico ucigaşi.

De două ori pe zi, se ducea la slujbă la San Marco, iar Giovanni Pico îi era mereu alături.

Pico devenise un oaspete obişnuit al casei. De la o vreme, tata şi cu el se îmbrăcau la fel – cu haine simple şi negre care ar fi putut fi luate drept straie preoţeşti, dacă făceai abstracţie de croiala fină şi de materialul excelent. Deşi tata îl trata pe conte cu o deosebită ospitalitate – se asigura că primeşte, de la bucătărie, cele mai bune bucate şi cel

mai grozav vin – se simțea în el o anume reticență față de Pico, un fel de răceală care nu existase înainte de moartea mamei.

La cină, tata avea obiceiul să repete spusele lui Fra Girolamo. Se chinuia să găsească cele mai potrivite cuvinte, să evoce cât mai exact emoțiile menite să aducă iertarea în inima mea și imboldul de a mă duce cu el la San Marco. Nu reacționam niciodată la afirmațiile lui, ci îmi vedeam de mâncarea care mi-era pusă în față.

De două ori pe zi, fie ploaie, fie soare, mergeam pe jos cu Zalumma la Santo Spirito, biserica de lângă noi. Nu din dorința de a fi pioasă – îi purtam și acum o mare pică lui Dumnezeu –, ci pentru că voiam să fiu aproape de mama. Santo Spirito fusese locul ei preferat de refugiu. Îngenuncheam în biserica rece și rămâneam cu ochii la crucifixul de lemn – Christos răstignit pe cruce. Expresia care se vedea pe chipul lui nu era de suferință, ci de pace adâncă. Speram ca mama să se împărtășească și ea din pacea aceea.

Și așa s-au scurs trei săptămâni amărâte. Și-apoi, într-o seară, după o cină de una singură pentru că tata întârziase, în ușa odăii mele s-a auzit un ciocănit.

Aveam în față exemplarul scump din Dante care fusese al mamei și încercam să hotărăsc în care cerc al Paradisul și-ar stabili Fra Girolamo însuși locul; sau în care cerc al Infernului l-aș consemna eu.

Zalumma era cu mine în odaie. Jelise ea în sinea ei cum putuse, ascunzându-și lacrimile, numai că ea o cunoștea pe mama de mult mai multă vreme decât mine. Mi se-ntâmpla să mă scol noaptea, după vreun vis tulburător, și o vedeam stând în picioare, nemișcată, pe întuneric. Ziua îmi era devotată total, cu patimă. În seara când s-a auzit ciocănitul în ușă, își mijea ochii lângă lampa cu ulei pe care o împărțeam, împodobind cu broderie sofisticată o batistă pentru *cassone*, cufărul meu de zestre.

— Intră, am spus eu fără chef.

Recunoscusem bătaia în ușă și conversația nu mă atrăgea deloc.

Tata a deschis ușa pe jumătate. Pe umeri îi atârna și-acum mantia groasă și nu-și scosese boneta . S-a sprijinit de tocul ușii și, cu un ton obosit, a zis:

— În camera mare sunt țesături. I-am rugat pe servitori să le întindă. Erau prea multe ca să le aduc aici, sus.

Și a dat să plece, ca și cum atâta explicație era de-ajuns.

— Ţesături?

Întrebarea mea l-a făcut să se oprească.

— Alege ce-ţi doreşti şi-am să aduc un croitor. E timpul să-ţi faci o rochie nouă. Să n-ai nici o grijă în ce priveşte cheltuiala. Trebuie să fie cât se poate de elegantă.

Zalumma – care, de la moartea mamei, se străduise şi ea din răsputeri să-l ignore pe tata – s-a întrerupt din cusut şi a aruncat o privire rapidă spre uşă.

— De ce?

Nu-mi trecea prin cap ce îl îndemnase la una ca asta, în afară de vreo dorinţă bruscă de a-mi recâştiga afecţiunea. Numai că o asemenea purtare era la antipodul învăţăturilor lui Savonarola: monahul privea cu încruntare orice paradă de eleganţă.

Tata a oftat. Întrebarea l-a nemulţumit; a răspuns parcă fără să vrea:

— Urmează să participi la o serbare, în palatul lui Lorenzo de Medici.

Il Magnifico – ţinta precisă a tuturor predicilor lui Savonarola împotriva bogăţiei şi a exceselor. Preţ de o clipă, am rămas înlemnită şi n-am avut replică.

El s-a întors şi a plecat, coborând în grabă scările, şi oricât am strigat după el n-a mai venit înapoi.

În noaptea cu pricina, Zalumma şi cu mine am coborât, dar, ca să vedem mai bine darul tatei, ne-am întors dimineaţa, când aveam lumină.

În camera de primire, împăturite cu grijă şi orânduite într-o explozie ameţitoare erau vrafuri de ţesături florentine, dintre cele care-ţi tăiau respiraţia. Tata părea să sfideze legile care limitau luxul în oraş. Nu se vedeau deloc culorile sumbre care s-ar fi potrivit odraslei unuia dintre *piagnoni* lui Savonarola. Erau ţesături albastre ca ochii de păun, albastru-violete, de culoarea turcoazului şi a şofranului, de un verde viu sau de culoarea trandafirilor. Alături de ele, nuanţe delicate pe care oamenii le botezaseră cu nume speciale: „floare de piersic", „pletele lui Apollo", „safir roz". Pentru *camici,* se găseau mătăsuri albe, uşoare ca aerul, unele brodate cu fir de argint, altele cu aur. Alături se vedea un vas cu perle neşlefuite, pe care le puteai adăuga când totul era gata. Erau damascuri strălucitoare, brocarturi grele, catifele gofrate, catifele cu fir gros, dar şi din cele uşoare de mătase, cu fir de aur şi argint. Mi-au rămas ochii pe *cangiante*, o mătase fină, moarată, foşnitoare ca taftaua.

Când o ţineai în dreptul luminii, părea să aibă reflexe de un roşu intens; şi totuşi, dacă o mişcai încetişor, culoarea se schimba în verde smarald.

Zalumma şi cu mine ne-am purtat ca nişte copii cărora tocmai li se dăduse un castron plin de dulciuri: am făcut tot ce ne-a trecut prin cap, am desfăcut ţesăturile şi le-am pus una lângă alta, pe rând, ca să ne imaginăm mai bine rezultatul final. Le-am pus peste un umăr şi de-a curmezişul corpului, după care m-am privit îndelung în oglinda mamei să văd care dintre culori îmi venea cel mai bine. Zalumma îşi spunea deschis părerea despre fiecare. Am şi râs pe înfundate, pentru prima dată după săptămâni întregi.

Dintr-odată m-a lovit un gând, întunecându-mi dispoziţia. Nu reuşisem să înţeleg de ce tatăl meu cel plin de pioşenie îmi îngăduia să iau parte la un banchet în palatul Medici. Mai întâi că trecuse prea puţin timp de la moartea mamei ca să pot fi văzută într-o ţinută de petrecere. Mai apoi, în virtutea devotamentului pe care i-l purta lui Savonarola, el devenise duşman al familiei Medici (fireşte, afacerile nu aveau nici o legătură cu sufletul, deci continua să le vândă mărfuri). Nu exista decât o singură explicaţie pentru dorinţa lui de a-şi trimite fata în veşmânt de gală să-l întâlnească pe *Il Magnifico*: în cazul florentinilor înstăriţi, Lorenzo era mijlocitorul neoficial al tuturor căsătoriilor. Nici o odraslă din clasele de sus nu îndrăznea să se căsătorească fără aprobarea lui şi cele mai multe familii preferau ca Lorenzo să facă alegerea. Urma să fiu studiată cu de-amănuntul, cam ca un viţel înainte de tăiere. Numai că, de obicei, miresele erau trecute de cincisprezece primăveri.

Prezenţa mea în casă era ca un reproş la adresa tatei, o neîncetată aducere-aminte a felului în care distrusese el viaţa mamei.

— Nici nu am împlinit treisprezece ani, am spus eu lăsând ţesătura fermecată să-mi cadă grămadă în poală. Şi totuşi, el abia aşteaptă să scape de mine.

Zalumma a pus deoparte un val de catifea gofrată şi l-a netezit cu mâna, după care s-a uitat drept la mine.

— Chiar *eşti* prea tânără, a zis ea. Dar Ser Lorenzo e foarte bolnav de la o vreme. Poate că tata doreşte să-i ceară sfatul acum, cât *Il Magnifico* se mai află încă printre noi.

— Şi de ce să vrea tata părerea lui, în afară de cazul în care i-a venit ideea să scape de mine dându-mă repede după cineva? am replicat

eu. Altfel de ce ar accepta sfaturile venite de la un Medici? De ce să nu aştepte şi să mă vadă măritată cu unul dintre *piagnoni*?

Zalumma s-a tras aproape de un damasc somptuos, verde-palid, şi l-a ridicat. Soarele poleia suprafaţa lucioasă, netedă a materialului, scoţând la iveală jocul de ghirlande ascuns în ţesătură.

— Ai putea să refuzi, a zis ea. Şi să mai aştepţi câţiva ani, cum spuneai, după care să te măriţi cu unul dintre plângăcioşii lui Savonarola. Sau... – a adăugat ea, înclinându-şi chipul drăgălaş ca să mă vadă mai bine ... – poţi să-l laşi pe *Il Magnifico* să facă alegerea. Dacă eu aş fi mireasa, aş prefera varianta a doua, cu siguranţă.

Am întors ideea pe toate părţile şi am renunţat la *cangiante*. E drept că schimbarea de nuanţe avea darul să intrige, dar ţesătura era prea rigidă, iar roşul şi verdele prea intense pentru tenul meu. M-am ridicat, am luat damascul din mâna Zalummei şi l-am aşezat lângă o catifea gofrată verde-albăstruie, cu un model satinat de frunze, incrustat în pluşul gros.

— Pentru corsaj şi fuste îl vreau pe ăsta, cu bordură din damasc. Şi pentru mâneci, brocartul cu verde şi violet.

Rochia a fost gata într-o săptămână, după care mi s-a spus să aştept. Sănătatea lui *Il Magnifico* era din ce în ce mai şubredă şi nu se ştia sigur când sau chiar dacă întâlnirea va mai avea loc. Aveam un sentiment ciudat de uşurare. Deşi nu-mi făcea plăcere să trăiesc sub acoperişul tatălui meu, ideea de a pleca atât de curând să locuiesc cu un străin îmi surâdea şi mai puţin. Şi, cu toate că traiul în odăile mamei îmi stârnea amintiri dureroase, îmi şi aducea o mângâiere ciudată.

A mai trecut o săptămână. Într-o seară, la cină, tata a fost din cale-afară de tăcut. Deşi repeta adesea spusele călugărului cum că Dumnezeu o luase pe mama la ceruri în marea lui bunătate, şi în noaptea aceea ochii îi trădau nesiguranţa şi vinovăţia.

Nu mă simţeam în stare să mă uit la el prea multă vreme; am terminat repede de mâncat. Când m-am scuzat şi am dat să mă ridic de la masă, el m-a întrerupt.

— Ai fost chemată la *Il Magnifico*. Tonul era tăios: Mâine, spre seară, trebuie să te duc pe Via Larga, la *palazzo*.

XXII

Nu aveam voie să spun nimic nici unui servitor, în afară de Zalumma, a precizat tata. Nici măcar vizitiul nu trebuia să ştie. Tata are să mă ducă el însuşi, în trăsura pe care o păstra pentru afaceri.

Ziua următoare m-a găsit copleşită de nelinişte. Urma să fiu etalată, calităţile şi defectele mele aveau să fie observate şi viitorul avea să-mi fie hotărât în funcţie de ele. Mă aşteptam să fiu studiată şi criticată de Lorenzo şi, probabil, de un grup de femei de rang înalt, alese cu grijă. Aflând apoi că Zalummei nu-i era îngăduit să mă însoţească, nervii mei au fost şi mai zgâlţâiţi.

Croită cu meşteşug ca să sugereze forme femeieşti acolo unde nu existau, rochia era de departe cea mai somptuoasă pe care o purtasem vreodată. Fustele de deasupra, cu o trenă scurtă, erau din catifea verde-albastră cu un model de viţă sălbatică; corsajul era din aceeaşi catifea, cu aplicaţii din damascul de un verde palid al Zalummei. Talia înaltă era prinsă într-o cingătoare din argint delicat. Mânecile erau despicate şi cădeau foarte bine. Fuseseră făcute din brocart, iar ţesătura avea ape turcoaz, verzi şi purpurii, cu fire de argint curat. Zalumma mi-a tras *camicia* prin despicături şi a înfoiat-o, aşa cum dicta moda; alesesem o mătase albă ca pânza de păianjen, înspicată cu fire de argint.

Părul îmi dădea bătaie de cap. Purtam o tichie din brocart împodobită cu perle neşlefuite şi, devreme ce eram nemăritată, puteam să-mi las pletele în voie, pe umeri. Numai că şuviţele vălurite erau în neorânduială şi trebuiau îmblânzite. Cu un vătrai încins, Zalumma s-a chinuit să-l ineleze dându-i o formă cât mai elegantă, dar părul nu voia să stea cu una cu două. Mai mult, efortul Zalummei parcă nu făcea decât să sporească dezordinea.

Cum era un sfârşit de februarie, mi-am pus haina fără mâneci din brocart, cu aplicaţii groase din damasc şi cu hermină albă. Era descheiată la mijloc ca să lase la vedere întreaga splendoare a rochii. La gât purtam colierul de perle neşlefuite al mamei, cu un pandantiv mare de acvamarin. Fusese potrivit să cadă puţin deasupra corsajului, aşa că îi simţeam răceala pe piele.

În cele din urmă, Zalumma m-a dus în faţa unei oglinzi în care te puteai vedea de sus până jos. Am tras aer în piept cu uimire. Niciodată nu mă văzusem într-o postură atât de graţioasă; niciodată nu

semănasem atât de mult cu mama. M-a condus jos, unde mă aştepta tata, şi atunci am văzut că era cât pe ce să-l podidească lacrimile.

M-am aşezat lângă tata în trăsură, cum făceam de atâtea ori când îl însoţeam în vizitele de afaceri, spre casele nobililor. Îmi pusesem o pelerină de lână albastră ca să ascund toaleta rafinată şi să nu încalc legile care restricţionau luxul.

Tata mâna trăsura, cu un aer mohorât şi reticent; se uita în jur, cu ochi slăbiţi, la peisajul de iarnă, şi soarele strălucitor al după-amiezii îl făcea să clipească des. Era îmbrăcat în ţinuta lui obişnuită – tunică simplă de lână neagră şi o pereche de colanţi uzaţi, peste care pusese o mantie neagră – care nu se potrivea câtuşi de puţin cu întrunirea la care eram invitaţi.

Aerul după-amiezii avea o răcoare plăcută, împletită cu miresmele fumului care se ridica din coşurile fără număr. Am înaintat de-a lungul râului Arno, am trecut peste Ponte Vecchio, unde cele mai multe prăvălii erau încă deschise. Mi-a venit în minte exuberanţa care mă cuprinsese la ultima traversare a vechiului pod, alături de Zalumma şi de mama; cu ce încântare mă uitam la creaţiile artiştilor şi ale meşterilor fierari. Acum, stăteam lângă tata şi nu mă simţeam în stare să găsesc în mine nici o fărâmă de bucurie.

După ce am ieşit de pe pod şi am ajuns la Via Larga, mi-am dat seama că – dacă voiam cu adevărat să dau glas întrebării care mă frământa – trebuia să acţionez repede, pentru că nu mai era mult până la destinaţie.

— Fra Girolamo îi condamnă pe fraţii Medici, am spus eu. De ce mă duci la Lorenzo?

Tata s-a uitat în jur şi şi-a frecat bărbia.

— Din pricina unei promisiuni. Pe care am făcut-o cu mult timp în urmă.

Prin urmare, poate că Zalumma avea dreptate. Poate că mama ceruse ca soţul fetei ei să fie ales de cel mai înţelept dintre peţitorii oraşului, iar tata – pe când încă se simţea vrăjit de soţia lui, şi nu de Savonarola – fusese de acord. Iar acum, ştiind că sănătatea lui Lorenzo se şubrezise simţitor, tata se arăta prevăzător şi mă ducea la alegerea ginerelui cu mult înainte de a fi cazul.

La puțină vreme, tata a oprit trăsura în fața porții de la intrarea palatului unde locuia Lorenzo. Un bărbat înarmat a deschis poarta de fier și am înaintat cu trăsura până în apropierea grajdurilor. Așteptam ca tata să se ridice și să mă ajute să cobor din trăsură, după care să-mi dea brațul și să mă însoțească în palat. Era prima dată, în mulți ani de zile, când mă simțeam recunoscătoare pentru că se afla acolo.

Numai că el a făcut ceva surprinzător.

— Așteaptă, a zis el și a întins un braț autoritar, când eu am dat să mă scol. Stai aici.

Am rămas acolo până când, la câteva minute, s-au deschis ușile laterale ale palatului și un bărbat – urmat de două gărzi – a pășit afară, încet, cu mare grijă, sprijinit într-o minunăție de toiag de lemn incrustat cu aur.

Trecuseră câteva luni de când nu-l mai văzusem pe Lorenzo și, între timp, îmbătrânise; deși nu avea decât puțin peste patruzeci de ani, părea cu mult mai în vârstă. Pielea i se îngălbenise și se lăsase. Un singur semn mai vorbea despre tinerețea lui relativă: părul, de un negru pur, fără nici o șuviță sură.

Totuși, chiar și sprijinit în toiag, se mișca cu grație și demnitate, cu aerul stăpân de sine al celui care nu s-a îndoit niciodată de propria importanță. A întors privirea uitându-se la una dintre gărzi și a dat din cap; bărbatul căruia i se adresase gestul s-a grăbit să înainteze și mi-a oferit brațul. L-am luat și i-am dat voie să mă ajute să cobor.

Tata a venit în urma noastră și s-a plecat în fața gazdei care se apropia.

— Domnul fie cu dumneavoastră, Ser Antonio, a spus *Il Magnifico* când a ajuns în dreptul nostru.

— Și cu domnia voastră, Ser Lorenzo, a răspuns tata.

— Așa, deci ea este Lisa noastră.

— Da, chiar ea.

— Madonna Lisa, a spus Lorenzo și s-a înclinat puțin, țeapăn. Iertare că nu pot să fac plecăciunea cuvenită în fața unei tinere atât de frumoase.

— Ser Lorenzo, am făcut reverența completă, după tipic, deși mă simțeam obosită.

Tata mi s-a adresat cu voce înceată și vorbe iuți.

— Lisa, te las în grija lui Ser Lorenzo. Eu am să mă duc aici, în capelă, pentru slujba de seară. Când ești gata, am să vin să te iau.

— Tată, dar... – am început eu; n-am apucat să spun mai mult, pentru că el se şi se plecase din nou în faţa lui Ser Lorenzo şi-apoi pornise în urma uneia dintre gărzi, spre interiorul palatului.

M-am trezit abandonată. Atunci am înţeles intenţia tatei: nimeni în afara celor direct implicaţi n-avea să ştie vreodată că el mă adusese aici. Chiar şi cei care ne văzuseră intrând pe poartă urmau să creadă că venise pur şi simplu de dragul afacerilor – să aducă lâneturi la palatul lui Ser Lorenzo, cum făcuse dintotdeauna – iar fata lui îl însoţea.

Cuprinsă de panică, mi-am întors privirea spre *Il Magnifico.*

Zâmbea cu înţelegere. Avea nişte ochi uimitori; în clipa aceea, se citea în ei un duh de blândeţe şi alinare îndreptat spre mine, dar în profunzime strălucea agerimea şi o sensibilitate care-ţi tăia respiraţia.

— Să nu-ţi fie teamă, tânără Madonna, a spus el cu o voce slabă şi nazală. Din motive de natură personală şi religioasă, tatăl dumitale nu are cum să se simtă bine în adunările noastre; e mai bine să-l cruţăm de o asemenea obligaţie, nu crezi?

Apoi, mi-a oferit braţul liber şi eu mi-am îndoit cotul în aşa fel încât să-l prind uşurel cu mâna de încheietură. Mâinile îi erau noduroase, cu degetele atât de răsucite şi chircite, încât abia reuşea să strângă toiagul. Bănuiam că trecuseră ani buni de când nu mai ţinuse în mână un condei.

Am pornit-o. Simţeam că folosea bastonul ca să se lase pe el cu aproape toată greutatea corpului, drept care m-am străduit să-i fiu mai degrabă un ajutor decât o piedică.

— Da, am spus eu cam prosteşte, pentru că mintea parcă-şi luase zborul. Lui nu i-au plăcut niciodată ieşirile în societate; de fapt, nici nu-mi amintesc care a fost ultima la care să fi luat parte.

— Mă tem că o să trebuiască să mă suporţi pe mine drept escortă, în seara de azi, a zis el în timp ce ne îndreptam spre intrare. Şi îmi pare sincer rău. Toate tinerele de măritat care au intrat în casa mea au fost destul de emoţionate, dar cel puţin celelalte au avut mângâierea să-şi ştie familia aproape.

— Adică mamele şi surorile, am adăugat eu gândindu-mă la cea pe care o pierdusem.

El a încuviinţat din cap şi a spus cu blândeţe:

— Nădăjduiesc, dragă Lisa, că nu te simţi din cale-afară de stânjenită.

— Sunt îngrozită, am răspuns eu cu destulă sinceritate, după care propria mea candoare m-a făcut să roşesc.

El şi-a ridicat faţa spre soarele care scăpăta şi a început să râdă:

— Îmi place că eşti cinstită şi vorbeşti deschis, Madonna. Are să-ţi meargă mai bine decât multor altora.

Am trecut pe lângă mai multe gărzi înarmate şi am pătruns într-un coridor vast cu podele de marmură şlefuită şi cu vitrine în care se vedeau arme şi armuri vechi de secole. De acolo, am ajuns într-un alt coridor, cu pereţii plini de picturi în rame aurite.

— I-am transmis tatălui dumitale condoleanţe pentru moartea mamei, a spus Ser Lorenzo. Aş vrea să le exprim acum şi în faţa dumitale. Madonna Lucrezia era o femeie minunată, înzestrată cu mare frumuseţe şi inteligenţă; nimeni n-avea un suflet mai nobil.

L-am privit pieziş.

— O cunoşteaţi?

A surâs slab.

— Am cunoscut-o pe vremea când era tânără şi sănătoasă.

N-a spus mai mult, pentru că ajunseserăm la capătul coridorului, în dreptul unor uşi înalte, arcuite. Doi servitori, câte unul de fiecare parte, le-au deschis pe loc.

Mă aşteptam la o încăpere de proporţii moderate, cu cel mult o duzină de doamne din nobilimea florentină. Mi s-a arătat ceva cu totul diferit.

Încăperea ar fi putut găzdui cu uşurinţă mai bine de o sută de persoane. Era vastă ca un sanctuar şi cu un tavan foarte înalt. Deşi soarele încă se anina de cer, la apus, înăuntru ardeau torţe şi candelabre de toate felurile. În ciuda dimensiunilor, în sală era destul de cald, dată fiind prezenţa a trei cămine mari, în care focul trosnea vârtos. Şi aici se zăreau armuri şi arme, busturi de marmură aşezate pe socluri, tapiserii care te lăsau cu gura căscată – una dintre ele cu blazonul familiei Medici, cu vestitele bile în albastru şi auriu, culorile Florenţei. Picturi cu tematici păgâne acopereau pereţii; tot ce nu era în umbră era împodobit de ghirlande cu panglici, decorat cu măşti sofisticate, parcă în cinstea carnavalului.

De-a lungul pereţilor erau trase mese lungi de banchet – încărcate cu miel fript, purcei şi toate felurile de orătănii pe care ţi le puteai închipui, dar şi cu nuci, fructe, pâine, brânză şi zaharicale. Totuşi, era clar că n-avea să fie o cină cu etichetă; belşugul de bucate era la dispoziţia oricăruia dintre oaspeţi în orice clipă. Servitorii erau gata să-ţi pună la dispoziţie farfurii şi cuţite sau pocale şi carafe pline de vin. Oaspeţii

îşi luau ce le dorea inima, după care se puneau pe vorbit sau se aşezau pe unul dintre scaunele grupate în locurile cele mai potrivite.

Eu eram ultima venită. S-ar fi zis că vinul cursese în valuri de ceva vreme, pentru că discuţiile erau animate şi cam zgomotoase, făcând concurenţă muzicienilor. Mă simţeam prea copleşită ca să pot număra ca lumea, dar aveam impresia că încăperea găzduia cel puţin treizeci de persoane.

Iar eu eram singura femeie.

Mă aşteptam ca orice discuţie să înceteze, cum se întâmpla de obicei când o fată era preţăluită în vederea căsătoriei. Mă aşteptam ca toţi bărbaţii să se întoarcă, iar Lorenzo să anunţe că am sosit. Mă aşteptam să fiu examinată cu mare atenţie.

Numai că Lorenzo nu a spus nimic şi, în timp ce intram în încăpere, bărbaţii – împărţiţi în grupuri mici, în unele se râdea, în unele se dezbătea aprins, iar în altele se spuneau poveşti – nici măcar nu şi-au ridicat privirile spre noi.

Mă tot uitam cu atenţie în mulţime, crezând că am să descopăr în cele din urmă şi un chip de femeie – poate pe al nurorii lui Lorenzo, Madonna Alfonsina –, dar nu era nici urmă de ea. Aveam în faţă un banchet masculin şi n-am avut cum să nu mă întreb: oare printre cei de faţă se afla şi viitorul meu soţ?

— Ei sunt prietenii mei. Lorenzo şi-a ridicat vocea ca să acopere zgomotul. E ceva timp de când mi-a fost cu neputinţă să mă bucur de compania lor. Cum e vremea carnavalului, m-am gândit că un mic divertisment le-ar prinde bine. Şi-a înclinat capul şi mi-a adresat un zâmbet: Sper că şi dumitale.

Nu am spus nu când el a făcut semn către un servitor, care a adus un pocal – din aurul cel mai fin, ornat cu un lapis lazuli de un albastru atât de închis cum nu mai văzusem. În el era vin îndoit cu apă şi mi s-a părut mai delicios decât orice băusem eu până atunci. Pocalul era plin ochi.

— E cam mult vin aici, am remarcat eu, după care m-am certat amarnic în gând.

Pe faţa lui s-a aşternut o expresie şireată şi şăgalnică.

— S-ar putea să ai nevoie de el.

Aici nu aveam nici o îndoială.

— Nu beţi deloc?

A clătinat din cap şi zâmbetul lui a devenit galeş.

— Mă tem că vremea când mă lăsam în voia poftelor a apus de multişor. Uită-te la ei – şi-a ridicat ochii şi, cu vârful bărbiei lui ascuţite, mi-a arătat un grup restrâns aşezat în centrul încăperii. Aş vrea să te prezint unora dintre prietenii mei cei mai dragi.

Am luat repede o înghiţitură de vin. Prin urmare, până la urmă tot eram supusă judecăţii – şi urmau să o facă unii dintre cei mai apropiaţi familiei Medici. Hotărâtă, mi-am potrivit pe buze un mic zâmbet rezervat şi am pornit-o la braţul gazdei.

Il Magnifico a înaintat către un grup de patru bărbaţi, dintre care trei erau aşezaţi, iar celălalt stătea în picioare lângă o masă pe care se odihneau farfurii cu mâncare şi pocale cu vin. Bărbatul aflat în picioare, lansat acum într-un adevărat discurs, arăta ca un om în preajma vârstei de cincizeci de ani. În părul blond se întrezăreau şuviţe cenuşii, avea un trup cărnos, iar pe faţa rasă se citea buhăiala provocată de băutură. Chiar şi aşa, era clar că fusese destul de chipeş în tinereţe, pentru că avea buze pline, senzuale şi ochi minunaţi, cu pleoape grele. Se cunoştea că este bogat: sub o mantie de culoarea cerului, ale cărei falduri cădeau elegant, purta un *farsetto* de catifea safirie. Într-o mână ţinea o farfurie micuţă, plină ochi; în cealaltă, copănelul unei prepeliţe fripte, pe care îl ridicase ca şi cum ar fi avut darul auzului şi i s-ar fi adresat.

— Vai şi iar vai, scumpă orătanie, zicea el batjocoritor, ce tragic pentru tine că prietenul nostru aici de faţă nu te-a putut salva – şi ce întâmplare că, în schimb, pe mine ţi-a fost dat să mă cunoşti mai întâi!

Un flăcău de vreo optsprezece ani, cu păr negru şi ochi păcurii, se ţinea mai într-o parte. Fruntea înaltă şi boltită părea să se sprijine cu greu pe nişte maxilare atât de mici, încât s-ar fi zis că omul îşi pierduse toţi dinţii; nu-l ajuta nici faptul că avea ochi bulbucaţi şi nici aerul rezervat, posomorât. Îşi ţinea strâns pocalul cu vin şi lua câte o înghiţitură, în timp ce bărbaţii de lângă el se bucurau de o conversaţie amicală. Cel de-al doilea era un om în vârstă, zbârcit şi chel; mai avea doar câteva smocuri de păr care se zăreau pe la tâmple. Iar al treilea...

Ah, al treilea. Era, „prietenul" despre care vorbea cuvântătorul şi mi s-a părut a fi undeva între treizeci şi patruzeci de ani – sau poate fără vârstă, pentru că hainele şi înfăţişarea lui erau ieşite din modă; s-ar fi potrivit mai curând cu Grecia antică sau cu Roma. Purta o tunică

lungă până la genunchi, dintr-un material simplu, trandafiriu, aparent neatins de mâna croitorului. Părul, de un castaniu palid, cu fire aurii şi argintii, cădea în valuri perfecte până aproape de talie, iar barba, la fel de vălurită, era tot atât de lungă. În ciuda ţinutei lui bizare, pur şi simplu nu se afla, în toată încăperea, ceva mai frumos. Avea dinţi albi şi egali, nas îngust şi drept, iar ochii... Dacă Lorenzo avea strălucire, omul acela era ca soarele. În ochi i se citea o sensibilitate deosebită, o agerime de brici.

M-am rugat în sinea mea: *Dumnezeul meu, dacă trebuie să am parte de un bărbat din Florenţa – unul dintre câteva mii – dă Doamne să fie el.*

Lorenzo a rămas undeva în spate, suficient de departe încât să nu-i oblige pe cei patru să-şi întrerupă discuţia ca să ia notă de prezenţa lui. În clipa în care primul bărbat termina de vorbit, bătrânul, care stătea pe scaun chiar lângă frumosul meu filozof, s-a încruntat spre el şi l-a întrebat:

— Înseamnă că e adevărat ce se spune? Că te duci la piaţă să cumperi păsări ţinute în colivie şi pe urmă le dai drumul?

Filozoful meu a zâmbit larg şi fermecător. Omul care stătea în picioare a răspuns în locul lui.

— Chiar eu l-am însoţit de mai multe ori în asemenea ocazii, a spus el. După care şi-a vârât în gură copanul fript şi a extras osul, golit de orice urmă de carne. Şi, în timp ce mesteca, a adăugat cu voce înfundată: Şi aşa face de când era un flăcăiandru.

Bătrânul s-a uitat lung la filozof, parcă nu-i venea a crede.

— Deci dumneata nu mănânci *deloc* carne?

Omul meu a răspuns simplu, fără să se scuze sau să emită sentinţe.

— Nu, domnule. N-am mâncat niciodată de când sunt om în toată firea.

Bătrânul s-a tras înapoi.

— Ce idee revoltătoare! Şi cum se face că, totuşi, ai supravieţuit?

— Mi-am folosit mintea, dar şi aşa abia am scos-o la capăt, dragul meu Marsilo. Plus supa, pâinea, brânza, fructele şi vinul bun.

Şi-a ridicat pocalul şi a băut.

— Dar asta are să-ţi scurteze viaţa, fără doar şi poate! a insistat Marsilo, sincer alarmat. Omului îi trebuie carne, altfel n-are putere!

Filozoful meu a pus pocalul pe masă şi s-a aplecat în faţă, dornic să convingă.

— Să ne luptăm ca să stabilim de partea cui e adevărul? Poate că nu chiar dumneata, Marsilo, dată fiind vârsta dumitale venerabilă, dar Sandro al nostru are să-ţi ţină bucuros locul. Şi-a aruncat privirea în sus spre burta respectabilă a mâncătorului de prepeliţe. E limpede că el şi-a luat partea leului din carnea care se găseşte la Florenţa – mai mult, abia şi-a adjudecat o bucată. Sandro! Dă-ţi jos mantia! Să începem odată şi să lăsăm experienţa directă să hotărască!

Bătrânul s-a pornit pe râs în faţa unei idei atât de nebuneşti; Sandro a răspuns, cu un aer plictisit-zeflemitor:

— Ar fi o întrecere necinstită. Ai călătorit toată noaptea de la Milano până aici ca să vii să-l vezi pe Lorenzo, aşa că eşti obosit. Sunt prea milos ca să profit de pe urma unui prieten vechi – care-ar pierde lupta chiar dac-ar fi cât se poate de odihnit.

S-a făcut o pauză. Lorenzo a prins ocazia şi a păşit în faţă, cu mine cu tot, sprijinită de braţul lui.

— Domnilor.

S-au răsucit. Toţi, mai puţin frumosul filozof, au tresărit când au văzut o fată în mijlocul lor.

— Este aici o tânără doamnă pe care trebuie să o cunoaşteţi. Lorenzo s-a dat un pas înapoi, desprinzându-se de braţul meu şi făcând un gest spre mine de parcă aş fi fost un trofeu: V-o prezint pe Madonna Lisa di Antonio Gherardini, fiica negustorului de ţesături.

Mâncătorul de prepeliţe a pus jos farfuria, şi-a aşezat o mână pe piept şi s-a plecat cu tot dichisul.

— Sandro Botticelli, un biet pictor. Sunt încântat să vă cunosc, Madonna.

— Iar el este dragul meu prieten Marsilo Ficino, a spus Lorenzo arătând spre domnul cel vârstnic care, date fiind vârsta şi nepurinţele sale, nu s-a ridicat. Ficino m-a salutat dând din cap fără nici un interes. Marsilo al nostru conduce Academia din Florenţa şi tot el este ilustrul tălmăcitor al celebrei *Corpus Hermeticum*, aşa încât se bucură de respectul nostru, al tuturor.

— Este o mare onoare, domnilor, le-am spus celor doi bărbaţi sperând că marele Botticelli n-are să ia seama la tremurul din vocea mea. Artistul îşi pusese deja numele pe două capodopere: *Primavera*, desigur,

şi *Naşterea lui Venus*. Ambele luminau pereţii vilei pe care Lorenzo o avea la Castello.

— Tânărul aici de faţă – Lorenzo şi-a coborât vocea şi a surâs uşor în direcţia adolescentului cu păr negru şi aer încruntat care abia-abia dacă voia să se uite spre noi – este talentatul Michelangelo, care locuieşte în casa noastră. Poate ai auzit de el.

— Am auzit, am zis eu, cu o îndrăzneală care parcă sporea în faţa timidităţii cumplite a tânărului. Mă duc să mă rog la biserica Santo Spirito, unde se află şi un foarte frumos crucifix de lemn făcut de mâna lui. L-am admirat mereu.

Michelangelo şi-a plecat faţa şi a clipit – poate în semn de răspuns sau poate nu, dar eu aşa am luat gestul, iar ceilalţi păreau să-l găsească normal.

S-a ridicat şi filozoful meu. Era subţire, drept şi înalt – ca şi chipul, trupul era perfect proporţionat. Când îi căzuseră prima dată ochii pe mine, se trăsese puţin înapoi, ca şi cum s-ar fi simţit tulburat. Pe măsură ce stânjeneala se topea, în locul ei se instala o melancolie ciudată şi tandră.

— Eu sunt Leonardo, a spus el încet, şi vin din orăşelul numit Vinci.

XXIII

Mi-am înăbuşit o exclamaţie de surpriză. Mi-am amintit momentele în care mama şi cu mine rămăseserăm cu ochii la cel mai nou portret de pe zidul din Piazza della Signoria – cel al ucigaşului Bernardo Baroncelli – rod al unei mâini mult mai sigure şi mai elegante. Îl aveam în faţă pe autor.

— Domnule – am spus eu şi vocea mi s-a cam poticnit – mă simt onorată să cunosc un mare artist. Cu coada ochiului, l-am văzut pe Botticelli împingându-l pe Leonardo cu cotul, pasămite în semn de gelozie.

Mi-a luat mâna şi a studiat-o cu atâta intensitate, încât mi s-au aprins obrajii; în privirea lui vedeam mai mult decât admiraţia unui artist. Am citit acolo o apreciere profundă, amestecată cu un fel de afecţiune pe care nu o câştigasem prin nimic.

— Şi eu mă simt onorat să cunosc o adevărată operă de artă care-a prins viaţă. S-a înclinat şi şi-a lipit buzele de mâna mea; avea o barbă la fel de moale ca părul de copil.

Te rog, am repetat eu în gând, *fă să fie el alesul.*

— Credeam că acum sunteţi legat de oraşul Milano, am spus eu întrebându-mă cum de se afla acolo.

— Ce e drept, ducele Milanului este patronul meu, a răspuns el curtenitor eliberându-mi mâna. Deşi cariera mi-am construit-o în întregime prin bunăvoinţa lui *Il Magnifico.*

— E un adevărat geniu, Leonardo al nostru, a exclamat sec Botticelli. La Milano pictează, sculptează, schiţează planuri pentru tot felul de palate magnifice, conduce şantiere pentru viitoare diguri, cântă la lăută şi din voce... După care, s-a întors cu faţa spre vechiul lui amic. Spune-mi, e ceva ce *nu* faci pentru duce?

Tonul întrebării era evident echivoc. Bătrânul Ficino a lăsat să-i scape o umbră de râs înfundat, dar s-a controlat imediat de parcă atunci şi-ar fi amintit de prezenţa lui Lorenzo şi a mea. Lorenzo a îndreptat spre cei doi bărbaţi o privire discretă de atenţionare.

— Cam până aici se întinde priceperea mea, a răspuns blând Leonardo. Deşi e drept că mi-am pus în gând să schimb direcţia de mers a soarelui.

Au urmat hohote de râs – care au pornit din toate piepturile mai puţin dinspre Michelangelo, care s-a ghemuit şi mai aproape de pocal, de parcă zgomotul l-ar fi speriat.

— Dacă e cineva în stare să facă una ca asta, dumneata eşti acela, a spus Ficino pe un ton caustic.

— Bunul meu Leonardo, a intervenit Lorenzo reluându-şi brusc aerul serios. Mi-aş dori ca Madonna Lisa să viziteze curtea – numai că am nevoie de puţină odihnă şi a venit vremea să mă despăt cu una dintre poţiunile cumplite pe care mi le-a prescris doctorul. Vrei să fii atât de amabil?

— Nici nu-mi pot imagina o misiune mai încântătoare.

Artistul mi-a oferit braţul. L-am luat şi, cu toate că-mi pierise tot curajul, n-aveam de gând să mă dau de gol. Era oare un semn că *Il Magnifico* îl considera drept un bun candidat la mâna mea? Perspectiva traiului alături de acest străin fermecător, talentat şi celebru – chiar

şi în îndepărtatul Milano, la curtea ducelui Ludovico Sforza – părea plăcută. Cu toate că eram prea tânără.

— Atunci, am să mă retrag pentru câteva clipe. Lorenzo ne-a salutat, cu o plecăciune scurtă şi ţeapănă.

— E cât se poate de necinstit ca doar unul dintre noi să aibă plăcerea de a vă însoţi, a zis Botticelli urmărindu-l cu privirea.

Leonardo şi cu mine am salutat, la rândul nostru. După care, artistul m-a condus spre nişte uşi îndepărtate. Când ne-am apropiat, servitorii din cele două laturi le-au deschis.

În timp ce treceam peste prag, Leonardo a spus:

— Nu trebuie să ai emoţii, Lisa. Eşti o femeie inteligentă şi sensibilă; te afli printre oameni de seama dumitale, cu nimic mai buni decât dumneata.

— E amabil din partea dumneavoastră, domnule, dar nu mă pot lăuda cu nici un talent. Nu ştiu decât să admir frumuseţea creată de alţii.

— Să ai ochi pentru frumuseţe este un adevărat dar. Ser Lorenzo a fost fericit cu un astfel de talent.

Aerul de afară era rece, dar în jur ardeau câteva torţe mari, iar în mijlocul unui cerc format din pietre puse unele peste altele, se vedea un foc.

— Pot să-ţi ofer mantia mea, Madonna? Şi-a întors spre mine chipul cu trăsături perfecte; lumina soarelui care apunea îi scălda pielea într-o nuanţă care te ducea cu gândul la corali.

M-am uitat la haina cu pricina: era din lână subţire şi închisă la culoare, uzată şi peticită. Am zâmbit.

— Mi-e bine, mulţumesc.

— Atunci, să îţi arăt ce este de văzut. Şi m-a dus către foc. În apropiere, pe un piedestal înalt, era o statuie de bronz înfăţişând un tânăr gol, cu un păr lung şi cârlionţat care-i ieşea de sub o pălărie cam cum poartă ciobanii. Avea un trup neted, cu rotunjimi ca de femeie. Stătea cu o mână rezemată cochet de şold; cealaltă mână era fixată pe mânerul unei spade, al cărei vârf ascuţit se odihnea pe sol. La picioarele lui zăcea grotesc capul retezat al unui uriaş.

M-am apropiat; lumina focului arunca sclipiri pe metalul întunecat.

— E David? am întrebat. Arată ca o fată! Mi-am dus mâna la buze, stânjenită: vorbise gura fără mine. Cine eram eu să judec o asemenea capodoperă?

— Da, a murmurat ghidul meu, dus pe gânduri.

M-am uitat spre el şi am descoperit că fusese tot timpul cu ochii la mine, de parcă nu mai văzuse în viaţa lui vreo femeie.

— David, al marelui Donatello. După o pauză lungă şi de care nici nu părea să-şi dea seama, şi-a revenit şi a spus: E mereu aici. De fapt, a stat de strajă în curtea asta de pe vremea când Lorenzo era băietan. Dar şi alte lucruri au fost aduse aici pentru bucuria ochilor dumitale.

Pentru bucuria ochilor mei? Am cântărit cuvintele şi am decis că Leonardo le spusese din dorinţa de a flata.

Ne-am apropiat de două busturi; fiecare era aşezat pe propriul soclu şi erau atât de tocite, încât n-am putut să-mi dau seama din ce piatră erau făcute.

— După cum arată, sunt destul de vechi.

— Chiar aşa este, Madonna. Unul este bustul lui Caesar Augustus, celălalt al generalului Agrippa şi sunt din vremea Romei antice.

Am întins un deget să ating opera numită *Augustus*. Să traversezi Ponte Vecchio, podul construit de romani cu atâta timp în urmă, era un lucru obişnuit – dar ideea de a vedea o operă de artă, creată după chipul unui om mort de mai bine de o mie de ani, mi-a stârnit o teamă respectuoasă. Însoţitorul meu mi-a eliberat braţul şi m-a lăsat să studiez totul în voie.

— Lorenzo are gustul antichităţilor, a spus el. În casa lui găseşti cea mai mare colecţie de artă din lume, fie artă modernă, fie antică.

M-am apropiat de un alt bust, făcut tot din piatră albă, al unui om mai vârstnic, cu un nas rotund şi noduros şi o barbă amplă, deşi nu atât de impresionantă ca a lui Leonardo.

— Şi aici cine este?

— Platon.

Am simţit iar nevoia să ating piatra cu delicateţe, să-i simt răceala sub degete şi să mi-l imaginez pe omul real, plin de clocotul vieţii, pe care îl reprezenta. Mai era o statuie din vremea noastră – îl înfăţişa pe Hercule. Robust, cu muşchi puternici – aşa era prezentat presupusul ctitor al Florenţei. La un moment dat, am uitat de mine într-atâta încât am lăsat din mână pocalul şi gestul mi-a ieşit din minte cu totul. Cu tot entuziasmul meu, simţeam cum mi se face din ce în ce mai frig; tocmai eram pe punctul să cer să fiu dusă înapoi în casă, când privirea mi-a căzut pe un alt bust – în mărime naturală. Era făcut din teracotă

şi plasat într-un colţ al curţii. Era bustul unui om modern, cu trăsături puternice şi frumoase, un bărbat în floarea vârstei. Ochii mari erau larg deschişi şi pe buze îi juca un fel de început de surâs, de parcă tocmai ar fi zărit un prieten drag. Mi-a căzut cu tronc de la bun început.

— Are un aer cunoscut. M-am încruntat străduindu-mă să-mi aduc aminte cu exactitate unde îl mai văzusem.

— N-ai avut cum să-l întâlneşti, a replicat Leonardo; şi, cu toate că îşi păstra tonul curtenitor, am sesizat în el prezenţa unei emoţii adânci, întunecate. A murit înainte de naşterea dumitale. E Giuliano de Medici, fratele asasinat al lui Lorenzo.

— Pare atât de plin de viaţă!

— Aşa şi era, a răspuns însoţitorul meu şi, în sfârşit, în voce i-a răzbătut durerea.

— Înseamnă că l-aţi cunoscut?

— Da. Am ajuns să-l cunosc bine în perioada când eram un obişnuit al casei Medici. Nu s-a născut pe lume om cu un suflet mai bun.

— Se cunoaşte şi după sculptură. M-am întors cu faţa spre Leonardo. Cine a fost artistul?

— Maestrul meu, Verrocchio, a început-o pe timpul când Giuliano era încă în viaţă. Eu am terminat-o, după moartea lui.

Leonardo s-a oprit şi s-a afundat într-un nor de tristeţe îndepărtată, dar apoi s-a silit să alunge amintirea. Cu mişcări aproape automate, a scos nişte tablete şi o pană care stăteau aninate de centura ascunsă sub faldurile mantiei. Tonul i s-a schimbat şi a devenit mai animat.

— Ai vrea să-mi faci o favoare, Madonna? Să-mi permiţi să-ţi schiţez portretul aşa cum stai aici şi te uiţi la bust?

Am fost şocată, copleşită de ideea că marele artist din Vinci binevoieşte să schiţeze chipul *meu* – eu care eram doar fiica oarecare a unui negustor de ţesături. Nici nu găseam cuvinte să răspund. Leonardo n-a băgat de seamă nimic.

— Stai acolo, Lisa. Ai putea să te muţi puţin mai la dreapta?... Doar... acolo. Da. Acum, ridică-ţi ochii spre mine şi linişteşte-te. Gândeşte-te la Augustus şi Agrippa şi la senzaţia pe care-ai avut-o când le-ai atins feţele. Aşa, închide ochii, inspiră adânc şi lasă aerul să iasă încetişor. Nu, pe mine nu trebuie să mă vezi, eu nu exist. Uită-te la bustul lui Giuliano şi aminteşte-ţi ce-ai simţit când ai dat cu ochii de el, la început de tot.

Am încercat să fac ce mi se spunea, cu toate că emoțiile nu mă lăsau deloc să fac abstracție de chipul lui Leonardo – și mai ales de ochii intenși și arzători care alergau când în sus și când în jos, de la mine la schița lui și înapoi. De câte ori se atingea de hârtie, pana scârțâia puternic.

La un moment dat, a părut să ezite, cu pana bine strânsă între degete. Brusc, parcă artistul din fața mea n-a mai existat și a rămas doar un om care se uita la mine cu un anume dor amestecat cu mâhnire. După care s-a scuturat hotărât și a revenit la ce avea de făcut; pana a prins să scârțâie și mai cu foc.

Soarele dispăruse după linia orizontului, lăsând în urmă o trenă cenușie. Totul se estompa și se întuneca; torțele își sporiseră strălucirea.

— *Respiră*, m-a îndemnat artistul și, cu o tresărire, am realizat că îmi oprisem respirația.

Era greu, dar am găsit undeva în mine puterea să mă înseninez, să scap de spaimă. M-am gândit la surâsul lui Giuliano și la bunăvoința pe care, fără doar și poate, i-o arătase artistului care-i ceruse să pozeze pentru el.

Și când în fine uitasem cu totul de mine, am început să rătăcesc cu privirea dincolo de umerii lui Leonardo, spre fereastra sălii de primire unde ne așteptau festivitățile. Tapiseriile grele care o acopereau fuseseră trase și am văzut un bărbat stând acolo cu ochii la noi și cu spatele luminat de strălucirea încăperii.

Deși își ținea fața în umbră, l-am recunoscut pe privitor după silueta aplecată și ținuta chinuită: era Lorenzo de Medici.

XXIV

Curând după aceea, ne-am întors la banchet. Leonardo n-a avut răgazul să facă decât ceea ce el numea *un cartone* – o schiță sumară, în cerneală, a trăsăturilor mele generale. M-am simțit dezamăgită; în naivitatea mea, mă așteptasem cumva să mă pună față în față cu un portret în toată regula, după doar câteva minute. Da, semăna cu mine fără doar și poate, deși splendoarea rochiei și toca de mare finețe nu erau deloc puse în valoare.

În acel moment, s-a apropiat de noi *Il Magnifico* venind din cealaltă parte a sălii, însoțit de un băiat cu un an sau poate doi mai mare decât

mine şi de un tânăr care trebuie să fi avut douăzeci de ani. În pofida durerilor şi a toiagului, Lorenzo se mişca cu o rapiditate surprinzătoare şi, când a ajuns în dreptul meu, mi-a luat mâna şi a strâns-o cu atâta căldură încât am tresărit.

— Draga mea Lisa, a zis el, nădăjduiesc că ai apreciat cele câteva opere din curte.

— Foarte mult, într-adevăr.

— Totuşi, ele sunt mai nimic pe lângă ce urmează să vezi mai departe. S-a răsucit spre tinerii de lângă el. Mai întâi, dă-mi voie să ţi-i prezint pe fiii mei. El este cel mai mare, Piero.

Cu o plictiseală insolentă care-o depăşea de departe pe cea a lui Botticelli, Piero a oftat încetişor şi s-a înclinat. Înalt şi cu umeri laţi, moştenise aroganţa şi firea neplăcută a răposatei sale mame şi nici urmă din isteţimea şi farmecul tatălui. Toată lumea din Florenţa ştia că el era succesorul ales al lui Lorenzo şi toţi deplângeau această stare de lucruri.

— Iar el el este cel mai tânăr, Giuliano.

I se potrivea numele. Nu aducea aproape deloc cu tatăl său: pe lângă trăsăturile regulate, nasul drept şi dinţii asemenea, avea aceiaşi ochi mari, scrutători ca şi unchiul său dus dintre noi. Totuşi, la fel ca propriul tată, îşi ţinea capul sus, cu o anumită graţie.

— Madonna Lisa, e o plăcere deosebită, a spus el. A procedat precum Leonardo, s-a înclinat adânc şi mi-a sărutat mâna. Când şi-a ridicat fruntea, a rămas cu ochii la mine şi a continuat să-mi ţină mâna cu atâta stăruinţă încât mi-am plecat privirea, stânjenită.

Mi s-a părut că Lorenzo i-a aruncat mezinului o căutătură de avertisment, înainte de a continua.

— Giovanni, al doilea dintre băieţii mei, nu a putut să participe la festivităţi. Băieţi, mergeţi şi faceţi tot posibilul ca dragul nostru Leonardo să fie bine hrănit şi îngrijit, mai cu seamă că vine de la drum lung. Cât despre tine, tânără Madonna... A aşteptat până s-au depărtat băieţii şi-abia apoi a continuat: M-aş simţi cât se poate de onorat dacă ai fi de acord să-ţi arăt operele de artă din odăile mele.

Nu era nici urmă de şagă în vocea lui; era pur şi simplu un gest de curtoazie. Şi totuşi, m-a lăsat de-a dreptul năucită. Nu mă trăgeam dintr-un neam atât de bun încât să pot aspira la căsătoria cu mezinul

lui (Piero era deja însurat cu o tânără din familia Orsini, Madonna Alfonsina); prin urmare, dincolo de expresia unei înalte curtoazii, nu înțelegeam rostul prezentării. În plus, dacă era să fiu prețăluită de eventualii miri – și, în mod special de Leonardo, după cum speram eu – de ce urma să fiu iar îndepărtată de grup?

Poate că agerul *Il Magnifico* dorea să-mi examineze defectele și atuurile mai îndeaproape. În ciuda stării de confuzie, mă simțeam în al nouălea cer. Nici în visele mele nu-mi trecuse prin cap că am să trăiesc clipa în care să pot vedea celebrele colecții Medici.

— Aș fi mai mult decât încântată, domnule, am răspuns cu deplină sinceritate.

Mi-a strâns mâinile cu degetele lui vătămate, de parcă aș fi fost propria lui fiică; se întâmplase ceva cât timp fusese absent din grupul nostru și, orice ar fi fost acel ceva, îi răscolise sentimentele, deși se căznea din răsputeri să le ascundă în fața mea.

L-am luat iarăși de braț și am plecat din sală, ne-am dus înapoi de-a lungul coridoarelor căptușite cu picturi și sculpturi, și-apoi în sus pe niște scări. Mersul îi provoca dureri și respira anevoie, dar și-a încleștat dinții și a reușit să păstreze un ritm lent, cumpănit; și-a vârât bastonul sub braț și s-a sprijinit cu tot corpul de balustradă, în timp ce eu mă țineam strâns de celălalt braț, încercând să-i ofer tot ajutorul de care eram în stare.

În cele din urmă, am ajuns sus. Lorenzo a suspinat din rărunchi și a stat locului o clipă, ca să-și adune puterile.

— Trebuie să ai răbdare cu mine. Vorbele erau rostite într-o suflare precipitată. În ultima vreme am avut puține ocazii să-mi folosesc mâinile și picioarele. Dar, cu fiecare efort, simt cum își recapătă forța.

— Bineînțeles, am murmurat eu și am așteptat până și-a regăsit suflul. Atunci m-a condus spre o ușă mare de lemn – străjuită, ca întotdeauna, de un servitor care a deschis-o la apropierea noastră.

— Aici este biroul meu, a spus el în timp ce intram.

Cum aș putea să descriu o asemenea cameră? Construcția în sine nu avea nimic remarcabil. Era de dimensiuni modeste, avea patru pereți și tavanul jos – ca spațiu nu părea la fel de impresionantă ca sala de primire din casa propriului meu tată, sunt sigură. Și totuși, indiferent unde îmi fixam atenția – pe vreun colț de perete, pe podeaua

de marmură cu intarsii, pe un raft sau un piedestal – ochii îmi căzeau pe o piatră prețioasă, pe luciul unei antichități, pe splendoarea incredibilă a unei creații ieșite din mâinile unuia dintre marii artiști ai lumii.

Mă luase cu amețeală văzând atâta frumusețe adunată într-un singur loc. Am trecut pe lângă două vase de argilă care-mi ajungeau până la umăr, pictate cu modele orientale de mare efect. Lorenzo mi le-a semnalat printr-o înclinare oarecare a capului.

— Un dar din partea sultanului Qa'it-Bey, a spus el. Și-apoi a făcut semn spre perete. Portretul vechiului meu prieten Galeazzo Maria Sforza – duce de Milano – pictat pe vremea când era în viață și Ludovico nu-i luase încă locul. Acolo e un tablou de Uccello și del Pollaiuolo – una dintre picturile mele preferate. (Erau nume pe care le cunoștea orice florentin bine educat, dar puțini aveau marele noroc să se afle față în față cu operele lor.) Și-acolo este una de Fra Angelico.

Fra Angelico: faimosul călugăr dominican care pictase fresce înălțătoare pe zidurile mânăstirii San Marco – și chiar în chiliile fraților – la solicitarea lui Cosimo de Medici. În timp ce studiam pictura, nu m-am putut stăpâni să nu mă întreb dacă Savonarola ar fi fost de acord cu o asemenea risipă de podoabă inutilă. Sfântul Sebastian, cel care ne ocrotește de ciumă, era înfățișat în agonia morții; privirea senină i se ridica spre ceruri chiar în clipa în care, legat de un copac, se frângea – săgeți nenumărate îi străpunseseră tot trupul, ba chiar și fruntea.

Nici nu începusem să mă îmbib de frumusețea atâtor minunății când Lorenzo mi-a solicitat din nou atenția. M-a condus spre o masă lungă care conținea „o parte din colecția mea de monede și pietre" – după spusele lui. O lampă fusese atârnată pe perete chiar deasupra ei și lumina care scăpăra pe metalul lucios și pe pietrele prețioase le făcea să devină de-a dreptul orbitoare. Erau poate cam două sute de piese puse la vedere. Nu-mi trecuse prin cap că s-ar putea să existe, undeva în lumea largă, o asemenea avuție și cu atât mai puțin într-un singur loc, aici la Florența.

— Acolo sunt piese de pe vremea Cezarilor, a zis el arătând spre un șir de monede roase, patinate, multe dintre ele cu un contur neregulat. Altele vin din Constantinopole și din Orient. Uită-te. A ridicat cu stângăcie un rubin mare cam cât jumătate din pumnul lui și mi l-a întins, după care s-a pornit pe râs când a văzut că nu mă arătam

dornică să-l iau. Fără nici o frică, copilă dragă; nu are dinți. Ține-l în dreptul luminii, așa, și uită-te după imperfecțiuni – crăpături sau bule minuscule în structura pietrei. N-ai să găsești nici una.

Am făcut cum mi s-a spus – căutând să nu tremur la gândul că strângeam între degete o avere mai mare decât tot ce deținea întreaga mea familie – și am examinat-o la lumina lămpii, care acum scălda aerul într-o nuanță de un roșu intens.

— E minunată.

El a dat din cap, încântat, în timp ce-i dădeam piatra înapoi.

— Avem și multe medalioane, făcute după desenul celor mai buni artiști ai noștri. Uite unul creat, cu mulți ani în urmă, de însuși Leonardo al nostru. E o piesă rară, au fost turnate puține exemplare. A așezat rubinul la locul lui, fără nici un fel de precauții, după care, cu un aer mult mai plin de respect, a întins mâna spre un medalion de aur. O umbră de melancolie i s-a așternut pe chip.

Am luat medalionul și am citit inscripția de pe el: doliu public. Și uite-l pe Giuliano, ridicându-și zadarnic mâinile ca să se apere de tăișul armelor mânuite de ucigașii lui. În timp ce-i apreciam frumusețea, m-am cutremurat în sinea mea aducându-mi aminte de povestea Zalummei despre cadavrul lui Messer Iacopo. *Optzeci de oameni în cinci zile*, zisese tata. Era cu putință ca omul acesta să fi fost capabil de asemenea crime?

— Te rog să îl iei, ți-l dăruiesc, a spus el.

— Am unul la fel, am răspuns eu – și pe loc m-am simțit roșinată că venisem cu un răspuns negândit la o ofertă incredibil de generoasă. Mi l-a dat mama.

Îmi studiase reacția cu mare atenție; la cuvintele mele, privirea i se ascuțise și mai mult, după care se îmblânzise încet, încet.

— Sigur, a zis el. Uitasem că le-am oferit prietenilor câteva dintre ele.

Mi-a dat în schimb un medalion, cu un portret al bunicului său Cosimo și cu blazonul familiei Medici. Era făcut de un alt artist, foarte priceput, dar căruia îi lipsea delicatețea mâinilor lui Leonardo. Chiar și așa, mă simțeam pur și simplu uluită și copleșită de generozitatea lui *Il Magnifico.*

Pe urmă, deși s-ar fi zis că l-a ajuns oboseala, a insistat să-mi arate o altă colecție, una de camee de calcedoniu – în culori care mergeau

de la albul cel mai străveziu până la cenușiul cel mai întunecat – și o alta, cu pietre de carneol care sclipeau în ape roșii și portocalii. Cele mai multe erau măiastru incrustate în piatră, iar unele aveau intarsii în aur executate de celebrul Ghiberti.

Erau expuse și tot felul de pocale – tăiate în piatră scumpă, împodobite cu geme și suflate cu argint și aur. Numai că de-acum Lorenzo era aproape la capătul puterilor, drept care nu mi-a mai atras atenția asupra nici unei piese. În schimb, m-a condus spre un piedestal pe care se afla o farfurie de mare finețe – puțin mai mare decât cea pe care o foloseam eu la cină.

— Farfuria e tot din calcedoniu, deși cupa în sine e roșcat-maronie, mi-a explicat el într-o șoaptă răgușită. Deasupra, pe fundalul întunecat, se vedea o camee albă ca laptele în care erau incrustate câteva siluete din timpuri străvechi.

— E o raritate și cea mai mare dintre comorile mele. Uite-l pe Osiris ținând cornul abundenței și cea care e așezată acolo e Isis, soția lui. Fiul lor, Horus, ară Pământul. S-a oprit și în voce i s-a strecurat mândria: Cupa a fost folosită de regii și reginele din Egipt în timpul ritualurilor. Însăși Cleopatra a băut din ea. După ce Octavian a înfrânt-o, cupa s-a rătăcit o vreme, după care a apărut iar, la Constantinopole. De-acolo, a ajuns la curtea din Neapole a regelui Alfonso. În cele din urmă, a luat drumul Romei și așa am achiziționat-o eu. Mi-a citit în ochi dorința înăbușită cu stângăcie și a zâmbit: Te rog. Poți să pui mâna pe ea.

Așa am și făcut și am rămas uimită de perfecțiunea ei, care sfida trecerea timpului. Era atât de veche, dar, înainte să ascult vorbele lui Lorenzo, am presupus că văd tot o creație florentină. Marginile erau reci și de o netezime fără cusur. Am surâs și mi-am întors privirea spre Ser Lorenzo; atunci mi-am dat seama că el pe mine mă studia, cu mare bucurie și duioșie; nu se uita la cupă.

Extazul meu a fost curmat de zgomotul unor pași. M-am răsucit și l-am văzut pe Giovanni Pico. Avea în mână un pocal plin cu o licoare de culoare închisă. A fost la fel de surprins să mă vadă pe cât am fost și eu să-l văd pe el. Prinsă pe picior greșit, am dat înapoi. El a zâmbit politicos; eu n-am fost în stare.

— Ca să vezi, e chiar fiica lui Antonio Gherardini, a remarcat el. Mă îndoiesc că-și amintește numele meu. Ce mai faci, draga mea?

Lorenzo s-a uitat la el cu un aer extenuat.

— Prin urmare, o cunoşti pe Madonna Lisa, Giovanni.

— Sunt un apropiat al lui Antonio, a recunoscut Pico şi m-a tratat cu o simplă înclinare a capului.

Nu era politicos, dar n-am ripostat. Nu-l mai văzusem pe contele Pico de la înmormântarea mamei mele. Deşi mai apoi venise adesea să-l viziteze pe tata, eu refuzasem să-l primesc şi rămăsesem închisă în odaia mea. În ciuda purtării curtenitoare de acum, ştia cu siguranţă că îl urăsc. Expresia pe care şi-o luase era bine studiată, dar nu putea să-şi ascundă în întregime curiozitatea faţă de prezenţa mea. Deşi era la el acasă în reşedinţa Medici, se pare că nici nu era inclus în festivităţile serii, nici nu i se împărtăşise motivul lor.

— A cam trecut ora la care trebuia să iei poţiunea prescrisă de medic. Mi s-a adresat zâmbind: Gazda noastră e adesea prea ocupată să îndeplinească dorinţele celorlalţi ca să mai lase vreun gând şi pentru propria bună stare.

Lorenzo a schiţat un început de grimasă.

— Ser Giovanni a fost unul dintre cei mai îndrăgiţi oaspeţi ai casei noastre, vreme de mulţi ani. Nu suntem de acord în toate privinţele... dar rămânem prieteni.

— Am să te convertesc eu până la urmă, a replicat Pico pe un ton binevoitor. Şi totuşi, în aer plutea un soi de crispare, ca şi cum actuala alianţă dintre ei era născută mai ales cu gândul la păstrarea convenienţelor şi din dorinţa fiecăruia de a-l ţine pe celălalt sub ochi.

— Iertare că v-am întrerupt conversaţia. Vă rog, Madonna Lisa, Ser Lorenzo, continuaţi. Am să aştept răbdător până încheiaţi. Dar ai grijă, dragă Lorenzo, să nu-ţi neglijezi sănătatea.

Lorenzo a remarcat mirarea care s-a citit pe faţa mea când a fost pomenită poţiunea. La urma urmelor, ne lăsase singuri în curte pe Leonardo şi pe mine, spunând că se duce să o ia.

— Am fost reţinut... cu alte probleme, a murmurat el, în aşa fel încât să-l aud numai eu.

— Aţi fost cât se poate de amabil, Ser Lorenzo, am zis eu neştiind cum să plec mai repede de acolo, pentru că apropierea lui Pico îmi tăiase tot curajul; amintirea morţii mamei era încă atât de vie. Dar cred că v-ar prinde bine puţină odihnă. Cu permisiunea dumneavoastră, aş vrea să mă retrag.

Poate că sesizase deznădejdea din vocea mea – sau poate că se simțea extenuat – pentru că nu a protestat deloc.

— Lasă aici poțiunea, i-a spus el lui Pico. Du-te și asigură-te că trăsura lui Ser Antonio este gata pregătită și spune-i că fiica lui urmează să vină curând. Îl găsești în capelă. Pe urmă, caută-l pe Piero și trimite-l la mine.

Mi s-a luat o piatră de pe inimă în clipa când Pico a plecat. Imediat după, *Il Magnifico* a zis:

— Prezența lui Ser Giovanni te supără.

M-am uitat în jos la podeaua sclipitoare de marmură.

— Era de față când a murit mama.

— Da, mi-amintesc că a spus ceva despre asta. Nimic nu este mai amar decât pierderea celor pe care-i iubim cel mai mult. O moarte prematură, pornită din urzeli ale răului, provoacă cel mai cumplit soi de durere. Și lesne întoarce inima către ură. M-am lăsat cu totul pradă dorinței de răzbunare când mi-a murit fratele. Ce-am făcut atunci s-a întors acum să mă bântuie.

S-a oprit și a rămas cu ochii pe locul unde stătuse Pico.

— Ser Giovanni este un om al extremelor. Nu se află om mai instruit ca el, și totuși inima lui îi aparține acum monahului Girolamo. Lumea a pierdut în persoana lui un filozof, unul dintre cei mai mari. Ai auzit vreodată de teoria lui – a sincretismului?

Am clătinat din cap.

— Avansează ideea că toate filozofiile și toate religiile conțin în ele sâmburele adevărului – și toate conțin greșeli. Giovanni al nostru a susținut că fiecare dintre ele ar trebui examinată, ca să fie găsite adevărurile comune și să fie eliminate neajunsurile. În fața unei asemenea idei, Papa a sugerat că Giovanni ar trebui pus pe rug. A venit aici acum doi ani, ca să se bucure de protecția mea. Iar acum își oferă sprijinul unui om care ar vrea să mă vadă doborât.

Fața i s-a înnourat dintr-odată. A lăsat să-i scape un suspin adânc.

— Copilă dragă, trebuie să fiu lipsit de politețe și să-ți cer să mă așez în prezența ta. Seara m-a stors de puteri mai mult decât credeam.

L-am ajutat să ajungă la scaun. Acum, nemaifiind în stare să păstreze aparența unei însănătoșiri relative, s-a lăsat greu pe brațul meu. S-a așezat, cu un mic geamăt, sub tabloul cu moartea Sfântului Sebastian și s-a sprijinit de perete. A închis ochii. În umbra pe care-o arunca făclia, părea de două ori mai bătrân decât era. L-am întrebat speriată:

— Să aduc poțiunea?

A zâmbit subțire, după care a deschis ochii și m-a privit cu afecțiune.

— Nu, dar poți să-i dai mâna unui om bătrân, ca să-l alini până vine Piero?

— Bineînțeles. M-am apropiat și m-am aplecat puțin ca să-i prind mâna într-a mea. Era rece și atât de subțiată încât simțeai imediat oasele răsucite.

Și am rămas așa, în liniște până când *Il Magnifico* a întrebat cu voce înceată:

— Dacă te chem aici, ai să vii din nou, Lisa?

— Bineînțeles, am repetat eu, deși nu-mi închipuiam de ce să vrea una ca asta.

— L-ai impresionat din cale-afară pe Leonardo al nostru, a zis el. Mărturisesc că am văzut când ți-a schițat portretul, acolo, în curte. Am să-i dau o comandă să îți facă portretul, când are un răgaz și se poate elibera de îndatoririle pe care le are la curtea din Milano. Ți-ar face plăcere?

De uimire, am rămas fără glas. Primul meu gând s-a dus către tata. O asemenea onoare i-ar ridica mult prestigiul și i-ar spori afacerile, dar mă îndoiam că ar putea să încline balanța în fața devotamentului față de Savonarola și învățăturile lui. I-ar consolida relația cu familia Medici într-un fel care ar stârni categoric dezaprobarea noilor lui prieteni.

Dar acum nu era momentul să dau glas unor asemenea îndoieli. Când mi-a revenit graiul, am spus:

— Ar fi mai mult decât o plăcere, *maestro*. Simpla idee mă umple de entuziasm.

— Bine, a răspuns el și a dat scurt din cap, cu un aer hotărât. E ca și făcut.

Nu am mai vorbit deloc până când ușa a fost deschisă din nou și s-a arătat fiul lui Lorenzo.

— Giuliano, a zis el și tonul i-a trădat iritarea. Eu am trimis după fratele tău. Unde e Piero?

— Nu se simte prea bine, a răspuns Giuliano pe loc. Avea obrajii împurpurați, de parcă ar fi venit în goană la auzul chemării; când m-a văzut acolo, fața i s-a luminat puțin. Nu ți-e bine, tată? (S-a uitat de

jur împrejur şi a zărit imediat poţiunea neatinsă.) A trecut ora când trebuia să bei ce ţi-a prescris doctorul. Îţi aduc imediat cupa.

Lorenzo mi-a lăsat mâna şi a făcut un gest ca şi cum ar fi alungat cuvintele lui Giuliano.

— Mezinul meu, mi-a spus el şi accentul afectuos din voce era de neconfundat, se grăbeşte să-mi îndeplinească dorinţele cu aceeaşi râvnă cu care fiul cel mai mare se grăbeşte să nu le bage în seamă.

Giuliano a zâmbit; ceva din expresia lui mi-a readus în minte bustul de teracotă din curte.

— Îmi pare rău că nu te pot însoţi până la trăsură, când te reîntâlneşti cu tatăl tău, a continuat Lorenzo, dar Giuliano e un tânăr cu simţul răspunderii şi îţi garantez că va veghea să ajungi până acolo în deplină siguranţă. M-a luat iar de mână şi m-a strâns cu o forţă remarcabilă pentru un om atât de atins de umbra bolii: Domnul să fie cu dumneata, draga mea.

— Şi cu dumneavoastră, domnule. Vă mulţumesc că aţi avut bunătatea să mă invitaţi în casa dumneavoastră. Şi pentru că aveţi de gând să comandaţi portretul...

Ne-am desprins unul de altul cam fără voie. Mă încerca o tristeţe ciudată pe când mă prindeam de braţul tânărului Giuliano şi ne îndepărtam de tatăl lui, un om urât şi vulnerabil, înconjurat de bogăţia şi frumuseţea multor secole.

XXV

Pe coridor, Giuliano şi cu mine am trecut pe lângă alte sculpturi, portrete şi vase delicate de porţelan care-mi ajungeau până la talie, scăldate în sclipirea lumânărilor din candelabrele elegante de bronz, argint şi aur. Mergeam învăluiţi într-o tăcere stânjenitoare. Mâna care se sprijinea de antebraţul lui era încordată, iar el se uita fix în faţă şi se mişca cu o demnitate firească, mai potrivită cuiva cu zece ani mai în vârstă. Ca şi stăpânul casei lui, era îmbrăcat în culori întunecate şi avea o tunică simplă, din lâna cea mai fină pe care-o vindea tatăl meu.

— Îm pare rău că boala tatălui meu ţi-a întrerupt vizita, Madonna Lisa.

— Te rog să nu îți ceri scuze, am răspuns eu. Mie îmi pare rău că starea sănătății lui Ser Lorenzo e încă sub semnul întrebării.

În lumina pâlpâitoare, chipul lui Giuliano a căpătat o expresie solemnă.

— Tata nu face deloc caz în fața oaspeților, dar s-a simțit atât de rău în ultimele luni, încât toți am crezut că era pe moarte. E încă foarte slăbit; doctorii i-au spus să nu cheme nici un musafir, dar el era foarte hotărât să-şi vadă iar prietenii. Pe Leonardo voia mai ales să-l revadă. Şi, cu toate că nu mi-a spus, presupun că dorea să te întâlnească în ideea unui aranjament matrimonial viitor?

— Da, am spus eu. Când a pomenit numele artistului de fel din Vinci – care făcuse un efort deosebit să ajungă la această adunare – speranțele mi-au renăscut. Dar ce-mi spui despre tatăl dumitale e îngrozitor. De unde vine răul?

— De la inimă. Giuliano a ridicat din umeri cu un aer frustrat. Cel puțin așa susțin doctorii, dar am impresia că știu mult mai puține decât sunt dispuşi să recunoască. Suferă de gută de când îl ştiu – şi câteodată e atât de cumplit, încât țipă de durere şi când se atinge de aşternuturi. Şi îl dor oasele. Dar, de la o vreme, e chinuit de multe alte suferințe diferite şi doctorul nu pare să-i poată uşura nici una dintre ele. E slăbit; nu poate să mănânce; e neliniştit şi are dureri. Tânărul a clătinat din cap şi s-a oprit din mers. Starea lui mă îngrijorează foarte mult. Are patruzeci şi trei de ani, dar pare să fie un om bătrân. Când eram mic, avea atâta putere; fugea cu noi, copiii, şi se juca ca şi cum am fi fost toți de o seamă. Îi plăcea să mă ridice pe şaua calului şi călăream împreună...

I s-a frânt vocea; s-a oprit puțin ca să-şi vină în fire.

— Îmi pare nespus de rău. Abia îmi pierdusem mama: înțelegeam prea bine spaima care pusese stăpânire pe băiat. Dar se simte mai bine decât înainte, nu?

— Da... a dat el repede din cap fără să se uite la mine.

— Atunci, are să se însănătoşească în continuare. Nu trebuie să vă pierdeți speranța.

Şi-a revenit dintr-odată.

— Iertare, Madonna! Ai venit aici ca oaspete al nostru şi eu m-am apucat să mă plâng. N-ar trebui să te tulbur cu asemenea griji...

— Dar eu chiar vreau să ştiu. Ser Lorenzo s-a purtat cu o asemenea bunătate: îmi arăta colecţiile, deşi se simţea din cale-afară de obosit.

Giuliano a zâmbit cu melancolie.

— Aşa face tata. Adoră să colecţioneze lucruri frumoase, dar nici unul nu-i aduce vreo bucurie adevărată atâta timp cât nu le poate arăta altor persoane şi nu se împărtăşeşte din încântarea lor. I-am auzit pe unii spunând că se poate purta cu cruzime când vine vorba despre afaceri sau politică, dar eu nu am văzut în el decât bunătate. S-a oprit şi a schimbat tonul: Vizita ţi-a fost pe plac, Madonna?

— Foarte mult.

— Ştiu că tata ar vrea să meargă mai departe şi să împartă cu dumneata bucuria de a vedea toată colecţia. Îmi dai voie să-l întreb dacă te-ai putea întoarce să vedeţi mai multe? Am putea aranja să vizitezi şi vila noastră de la Castello. Acolo sunt multe picturi uimitoare şi grădini foarte frumoase.

— Mi-ar plăcea foarte mult.

Deşi un asemenea gând m-a făcut să mă simt grabnic fericită, răspunsul era mai degrabă şovăielnic. Mă îndoiam că tata mi-ar acorda o nouă şansă de a vizita familia Medici. Încă mă întrebam îngrijorată dacă va lua în considerare ideea de a-i permite unui artist – chiar şi unuia atât de renumit ca Leonardo – să intre în casa noastră.

Când mi-a auzit răspunsul, Giuliano a surâs.

— Ar fi minunat, Madonna Lisa! Şi, cum tata nu se simte bine, poate mi-ar îngădui mie să-ţi fiu însoţitor.

Am ştiut atunci că i se aprinseseră călcâiele şi m-am simţit tulburată. Fără doar şi poate, Lorenzo nu mă invitase aici în calitate de mireasă pentru fiul său – mai erau câţiva ani buni până ca Giuliano să ajungă la vârsta când se căsătoreşte un bărbat. Şi, când avea să se căsătorească, mireasa urma să fie odrasla uneia dintre cele mai nobile familii ale Italiei, desigur. În nici un caz n-ar putea să fie fiica unui negustor de lâneturi.

N-am găsit răspunsul cuvenit. Din fericire, ajunseserăm deja în dreptul intrării laterale a clădirii. Acolo nu se vedea nici un servitor; îmi amintesc vag că, pe partea cealaltă, erau oameni care stăteau de gardă, în frig. Giuliano s-a oprit.

— Vă las aici doar o clipă, Madonna, ca să mă asigur că tatăl dumneavoastră vă aşteaptă. Şi mă întorc să vă escortez până la el.

Pe neașteptate, s-a aplecat în față cedând unui impuls de moment și m-a sărutat pe obraz. După care a și dispărut, la fel de repede.

Am fost bucuroasă că a plecat și că nu existase nici un martor. Judecând după fierbințeala feței și a gâtului, sigur mă făcusem roșie de tot, cam cum e culoarea carminului.

Mă simțeam sfâșiată. Eram în fața unui băiat plăcut și arătos – o partidă cu mult peste așteptările mele – și totuși, nu m-am putut opri să nu reacționez cu oarecare frivolitate la sărutul lui. În același timp, gândul m-a îndemnat să-mi aduc aminte că fusesem fascinată de Leonardo. Era mai sigur să-mi îndrept speranțele de căsătorie într-acolo. Deși artistul era rodul unei legături nelegitime cu o servitoare, tatăl lui se număra printre cei mai cunoscuți notari din Florența. Provenea dintr-o familie bună, cu o bogăție și un prestigiu care o puneau cam pe aceeași treaptă pe care se afla familia tatălui meu.

Când Giuliano s-a întors, eram încă prea rușinată ca să-i pot întâlni privirea. M-a condus afară în noaptea rece, pe lângă gărzile cu săbiile lipite de coapse, și m-a ajutat să urc în trăsură fără să facă nici un gest care să amintească de sărut. Iar când m-am instalat lângă tata, n-a spus decât atât:

— Noapte bună, Madonna. Noapte bună, Ser Antonio. Domnul să fie cu voi.

— Și cu voi, am răspuns eu.

Pe când trăsura înainta pe Via Larga, tata avea un aer distant, neliniștit; s-ar fi zis că rugăciunea și meditația nu prea reușiseră să-l mângâie sau să-i ușureze chinul de a fi trebuit să-și lase singurul copil pe mâna dușmanului personal al lui Savonarola. Când a vorbit, nu s-a uitat deloc spre mine.

— Cum a fost? a întrebat el cu un ton cam sec. Ce au făcut, te-au dus să te arate femeilor?

— Nu era nici o femeie acolo. Doar bărbați.

— Bărbați? A întors capul și m-a privit.

— Prieteni de-ai lui *Il Magnifico.* Nu voiam să dezvălui prea multe, dar curiozitatea nu-mi dădea pace. Mulți artiști. Era și Leonardo da Vinci.

Știam prea bine că nu era cazul să pomenesc ceva despre portretul pe care urma să-l comande Lorenzo. Aveam să las astfel de negocieri

pe seama unora care erau mai diplomaţi decât mine. Am tăcut o vreme, apoi am întrebat:

— El are nevastă?

— Leonardo? Cu gândurile aiurea, tata s-a încruntat scrutând drumul în lumina săracă. Nu. E unul dintre cei mai faimoşi sodomiţi pe care-i avem. Cu mulţi ani în urmă, a fost chemat în judecată; după aceea, plângerea a fost retrasă, dar se ştie că trăieşte de o bună bucată de vreme cu „ucenicul" lui, tânărul Salaì, care e şi iubitul lui.

Avea o voce egală, fără inflexiuni – lucru ciudat, dată fiind purtarea lui dezaprobatoare faţă de asemenea bărbaţi.

Apoi tata mi-a pus întrebările care erau de aşteptat: Cine mai fusese acolo? Lăsase Ser Lorenzo să se vadă în vreun fel care credea el că ar putea fi bărbatul potrivit? Ce altceva mai făcusem cât am stat acolo, înăuntru?

Am dat răspunsuri seci şi din ce în ce mai concise. Nu părea să-şi fi dat seama că vorbele fără ocolişuri pe care le spusese despre Leonardo mă duruseră. În cele din urmă a căzut în muţenie, pierdut într-un soi de reverie nefericită şi am mers aşa, fără nici o vorbă, prin oraşul rece şi întunecat. În timp ce treceam peste podul Santa Trinità, acum pustiu, mi-am strâns bine pe lângă mine haina tivită cu blană.

XXVI

Săptămâna următoare mi-am petrecut-o cu o dorinţă nouă: să-l întâlnesc pe tata la cină, cu gândul că poate primise vorbă de la Lorenzo. Încă nu-mi revenisem de pe urma veştii că Leonardo prefera bărbaţii. O parte din mine spera că tata se înşelase sau poate mă minţea ca să descurajeze orice intenţie de a mă căsători cu un artist, de vreme ce el credea că asemenea bărbaţi nu pot fi soţi pe care să te bizui.

Eu ştiam ce ştiam: văzusem în ochii artistului lumina care se naşte din atracţie.

Între timp, am primit un scurt răvaş din partea aşa-zisului sodomit. Mi-a fost strecurat fără ştirea tatei. Când am rupt pecetea, au ieşit la iveală alte două bucăţi de hârtie care-au alunecat pe podea.

Salutări din Milano, Madonna Lisa.

Bunul nostru Lorenzo mi-a comandat să-ți fac un portret. Nu cred că există ceva care să-mi facă mai multă plăcere: frumusețea dumitale se roagă să fie imortalizată. De îndată ce-mi îndeplinesc anumite obligații față de venerabilul duce Ludovico, am să vin la Florența pregătit să rămân mai multă vreme. Am pus alături niște prime schițe pe care le-am făcut, în speranța să te bucuri de ele. Una dintre ele este făcută mai cu atenție, după desenul pe care l-am schițat atunci, în palatul Medici. Pe cealaltă am copiat-o după propriile mele tăblițe și stârnește un interes special printre apropiații familiei Medici.

Abia aștept să încep să lucrez la portret și cuvintele nu pot reda nerăbdarea mea la gândul revederii.

Bunul vostru prieten,
Leonardo

Am recuperat hârtiile de pe podea și le-am examinat cu reverență. Abia acum am înțeles pe deplin de ce Leonoardo fusese cel solicitat să termine sculptura cu chipul lui Giuliano de Medici, după moartea acestuia. Era uimitor cât de bine își amintise trăsăturile mele. Pornind de la desenul grabnic făcut în cerneală pe când ne aflam în curte, realizase – în creion delicat cu vârf de argint, pe fundalul crem al hârtiei – o imagine remarcabilă a chipului meu, a gâtului și umerilor – care părea mai adevărată, mai sacră și mai profundă decât orice reflecție pe care-o puteam vedea în oglindă. Nu eram surprinsă în postura pe care o ceruse, ci mai curând în clipa imediat anterioară, când fusesem cu ochii ațintiți pe bustul de teracotă al lui Giuliano, după care mă întorsesem să mă uit peste umăr. Fața și numai ea, în semiprofil, era conturată cu claritate și umbrele de rigoare erau marcate cu grijă. Părul și umerii erau doar sugerate prin câteva linii. În spatele capului se ghicea vag o structură care-ar fi putut să fie, la fel de bine, o plasă de păr sau un nimb. Pleoapele, vârful bărbiei și zona de sub ochi ieșeau în evidență datorită folosirii atente a plumbului alb.

Colțurile buzelor se arcuiau ușurel: nu era un zâmbet, ci promisiunea unui zâmbet. Era o reflecție a bunătății pe care o văzusem în ochii lui Giuliano, cel dus dintre noi; putea foarte bine să fie imaginea unui înger.

Orbită, am rămas cu ochii la desen mai multă vreme şi abia pe urmă mi-am îndreptat atenţia spre cealaltă pagină.

Era o schiţă făcută oarecum la iuţeală, în tuşe mai aspre. Şi îmi stârnea amintiri. Mai văzusem undeva imaginea şi mi-a luat ceva timp până să-mi aduc aminte că o remarcasem pe zidul de lângă Palatul Signoriei, când eram cu mama.

Înfăţişa un om care atârna în ştreang, cu faţa în jos, cu mâinile legate la spate. Deasupra ei, artistul scrisese: *Execuţia lui Bernardo Baroncelli.*

Era o imagine înspăimântătoare, cu totul nepotrivită pentru a fi trimisă unei tinere; nu-mi imaginam ce-l împinsese pe Leonardo să o facă. Ce legătură avea Baroncelli cu mine?

Iar scrisoarea în sine nu făcea decât să-mi sporească starea de confuzie. *Cuvintele nu pot reda nerăbdarea mea la gândul revederii...* Făcea aluzie la iubire? Atunci de ce semnase răvaşul cu o formulă obişnuită, *bunul vostru prieten.* Prieten şi nimic mai mult. În acelaşi timp, scrisoarea mă umplea de entuziasm: comanda lui Lorenzo era deci reală, nu doar o vorbă în vânt menită să măgulească.

Drept care, în fiecare noapte îl aşteptam pe tata, disperată să aud măcar o vorbă despre portret sau, şi mai important, vreo aluzie la invitaţia de a vizita Castello.

Şi în fiecare noapte mă aştepta o nouă dezamăgire. Tata nu pomenea nimic şi mormăia un răspuns negativ ori de câte ori îndrăzneam să-l întreb dacă primise, de la Ser Lorenzo, vreo veste despre o posibilă căsătorie.

Totuşi, după o asemenea cină descurajatoare, în timp ce mă retrăgeam spre odaia mea, mi-a ieşit în cale Zalumma, cu lampa într-o mână. A intrat şi a închis uşa în urma noastră.

— Nu mă-ntreba cum a ajuns la mine; cu cât ştii mai puţin cu atât e mai bine, a zis ea şi a scos din corsaj o scrisoare sigilată. Am apucat-o repede, cu gândul că era de la Leonardo. Ceara purta urma blazonului Medici, *Palle,* dar conţinutul nu era nici pe departe cel aşteptat. La lumina lămpii pe care o ţinea Zalumma, am citit:

Mult stimată Madonna Lisa,

Iartă-mi libertatea pe care mi-am permis-o în timpul vizitei pe care ai făcut-o la palatul tatălui meu; şi iart-o şi pe cea pe care mi-o iau acum

scriind această scrisoare. Sunt prea îndrăzneț, știu bine, dar curajul îmi vine din dorința de a te revedea.

Tata e grav bolnav. Chiar și așa, mi-a îngăduit să te însoțesc într-o vizită la vila din Castello, cu o escortă aleasă de el și una aleasă de tatăl dumitale. Astăzi, fratele meu Piero îi scrie lui Ser Antonio o scrisoare prin care-i cere să îți dea voie să ne însoțești.

Mă bucur mult de pe acum la gândul să te întâlnesc încă o dată. Până atunci, rămân

Sluga dumitale umilă,
Giuliano de Medici

XXVII

În cele câteva zile care au urmat, mi-am alungat din minte orice gând despre Leonardo da Vinci – deși, în adâncul meu, îmi puneam întrebări în legătură cu schița care-l înfățișa pe Bernardo Baroncelli. În schimb, ca o fetișcană zăpăcită ce eram, m-am gândit numai la clipa în care Giuliano se aplecase spre mine și mă sărutase pe obraz. În vis, am văzut *Venus* și *Primavera,* tablourile lui Botticelli. Tot ce știam despre ele era din descrieri; acum, încercam să-mi imaginez cum ar arăta pe pereții de la Castello. Ba chiar m-am străduit să-mi închipui cam cum ar putea să apară propriul meu portret, dacă s-ar afla lângă ele. Tânjeam să mă scald din nou în frumusețe, cum făcusem sub îndrumarea lui Lorenzo. Noaptea stăteam în pat și, pentru întâia oară de la moartea mamei, eram copleșită de gânduri care mă scoteau din din casa tatălui meu și din noianul de nefericiri.

De la o vreme, afacerile tatălui meu înfloriseră, așa că se întorcea acasă și mai târziu decât de obicei. Mă învățasem să mă retrag fără să mai vorbesc cu el până dimineața. Adesea venea acasă însoțit de Giovanni Pico; stăteau și beau vin tăifăsuind și nebăgând în seamă cina.

Numai că acum hotărârea mea era deosebită: așteptam neclintită, ignorând bolboroselile stomacului. Stăteam ore întregi la masă până când venea și el. Nu-i puneam nici o întrebare; îmi vedeam de treabă și mâncam. Și în fiecare asemenea noapte eram sigură că urma măcar să pomenească o vorbă despre invitația lui Lorenzo. Am făcut la fel timp de patru seri, până când n-am mai putut răbda.

Am rugat-o pe bucătăreasă să păstreze supa caldă, după care m-am așezat la masa pusă. Și am stat acolo vreme de trei ceasuri, poate și mai bine, până când lumânările s-au consumat aproape cu totul, iar foamea mi s-a întețit în asemenea măsură, încât mă gândeam să-i spun bucătăresei să-mi aducă de mâncare.

În sfârșit, a intrat și tata – fără contele Pico, slavă Domnului. La lumina lumânărilor, părea ros de oboseală și cu ținuta în neorânduială. De la moartea soției, nu-și mai făcuse timp să-și aranjeze barba în care se ghiceau fire aurii. Ici colo, părul i se încrețea neelegant, iar mustața, care se lungise peste măsură, îi atingea buza de jos.

Văzându-mă acolo, s-a arătat dezamăgit, dar nu surprins.

— Vino aici și așază-te, am spus eu cu un gest, după care m-am dus să-i spun bucătăresei să aducă mâncarea. Când m-am întors, se așezase dar nu se ostenise să-și scoată mantia, deși focul din cămin făcea destulă căldură.

Am păstrat tăcerea în timp ce bucătăreasa a venit mai întâi cu *minestra*, supa, și a pus-o în fața noastră. După plecarea ei, am lăsat să treacă puțin timp ca să-i dau răgaz tatei să-și savureze cina și-apoi am întrebat – străduindu-mă zadarnic să-mi ascund agitația:

— Ai primit de curând o scrisoare în care este vorba despre mine?

A lăsat din mână lingura, încetișor, și s-a uitat la mine peste masă. În ochii lui de culoarea ambrei nu se citea nimic. N-a dat nici un răspuns.

— De la Lorenzo de Medici, am insistat eu. Sau poate de la Piero?

— Da, am primit o scrisoare, a spus el și a mai luat o lingură de supă.

Îi făcea plăcere să mă chinuie? M-am văzut silită să întreb:

— Și răspunsul dumitale?

S-a oprit, cu ochii la bol, după care – cu o furie stăpânită care m-a făcut să tresar – a trântit lingura de masă.

— N-are să existe nici un fel de răspuns, a zis el. Mi-am ținut promisiunea față de mama ta: am să-l las pe Lorenzo să fie pețitorul tău. Dar ar face bine să aleagă un om cu frica lui Dumnezeu – dacă mai are de trăit și apucă să ia o hotărâre.

Mânia lui a stârnit-o pe a mea.

— De ce nu pot să mă duc? Ce rău poate fi în asta? Nu vezi cât sunt de nefericită? E singurul lucru care poate să-mi aducă alinare.

— N-ai să mai pui niciodată piciorul în casa familiei Medici. Ochii îi scăpărau de furie. Vremea lor se apropie de sfârşit. Dumnezeu îi va doborî; şi va fi crâncenă căderea lor. Desfată-te cu amintirea comorilor de frumuseţe care ţi-au fost arătate, căci curând vor pieri toate şi va rămâne doar cenuşa.

M-am gândit că repetă ca papagalul spusele noului său erou salvator, drept care nu le-am băgat în seamă. Dar am întrebat pe un ton ridicat.

— De unde ştii că mi-au fost arătate comori? De unde ştii?

A ignorat întrebarea.

— Din respect pentru durerea ta şi din dragoste, am avut răbdare cu tine. Dar mă tem pentru sufletul tău. Mâine ai să vii cu mine să asculţi predica lui Savonarola. Şi ai să te rogi lui Dumnezeu să-ţi întoarcă gândul de la lucrurile lumeşti spre cele sfinte. Şi ai să te rogi să fii iertată pentru mânia faţă de Fra Girolamo.

Mi-am încleştat pumnii. I-am ridicat pe masă, înveninată la gândul că o lume strălucitoare şi frumoasă – în care domneau arta şi familia Medici, în care exista Leonardo şi exista şansa ca mâinile lui delicate şi pricepute să-mi zugrăvească propriul chip – urma să-mi fie refuzată.

— *Dumneata* ar trebui să te rogi lui Dumnezeu pentru iertare. Dumneata eşti cel care a provocat boala propriei soţii; şi tot dumneata eşti cel care-a condus-o către moarte. Dumneata eşti cel care acum s-a aliat cu ucigaşii ei şi închide ochii la vinovăţia lor ca să-şi ostoiască propria vinovăţie.

S-a ridicat cu o asemenea iuţeală încât scaunul din spatele lui a scârţâit cu putere pe podeaua de piatră. I s-au umplut ochii de lacrimi furioase; mâna dreaptă tremura din cauza efortului. Se lupta să o ţină pe lângă corp. Nu voia să o ridice ca să dea în cea care-l scosese atât de tare din fire.

— Nu ştii nimic... Nu ştii nimic. Tot ce-ţi cer este din iubire pentru tine! Dumnezeu să te ierte.

— Dumnezeu să te ierte pe *dumneata*, am răspuns.

M-am sculat pe pe scaun, m-am întors brusc cu spatele la el, în învolburarea fustelor. Am plecat din cameră înaintea lui, dar asta nu mi-a oferit decât o slabă mulţumire.

Târziu în noapte, în timp ce stăteam în pat şi ascultam respiraţia Zalummei şi bolboroselile stomacului meu, m-am scufundat în propria

mea de dezamăgire. Faptul că nu-l vedeam pe Giuliano mă făcea să-mi doresc cu şi mai multă ardoare să-l întâlnesc din nou.

În clipele acelea, fie îmi plângeam de milă, fie întorceam pe toate părţile cuvintele tatei. Presupusese el pur şi simplu că *Il Magnifico* n-avea cum să reziste tentaţiei de a-i arăta unui oaspete nou – fie el şi o tânără lipsită de orice importanţă – lucrurile extraordinare pe care le adăpostea biroul său? Sau se ascundea mai mult de-atât în spatele cuvintelor?

Am avut o noapte agitată. Abia când cerul zilei a început să se lumineze m-am trezit de tot, cu mintea limpede şi cu o imagine clară în faţa ochilor.

Îl vedeam în gând pe Giovanni Pico, înveşmântat în negru din cap până-n picioare, ţinând cu grijă în căuşul palmelor poţiunea prescrisă de doctor.

XXVIII

În dimineaţa următoare, în timp ce Zalumma mă ajuta să mă îmbrac pentru mersul la piaţă, s-a auzit o bătaie în uşă.

— Lisa, a strigat tata. Grăbeşte-te! Vizitiul e gata să ne ducă la biserică.

Prin urmare, avea de gând să pună în practică ameninţarea. Inima a început să-mi bată cu putere. Curioasă, Zalumma s-a încruntat la mine.

— Vrea să mă ducă să-l ascult pe Savonarola, am spus eu într-o şoaptă exasperată. N-am de gând să mă duc, martor mi-e Dumnezeu!

Zalumma, care era nesmintit de partea mea, s-a oprit din ce făcea – tocmai îmi prindea mânecile – şi a strigat.

— S-a trezit târziu şi o să fie gata în câteva clipe, Ser Antonio. Puteţi să vă întoarceţi puţin mai târziu?

— Nu pot, a răspuns tata, cu tonul unuia care nu se dă bătut. Am să stau aici până iese din odaie. Spune-i să se grăbească; trebuie să plecăm cât mai repede.

Zalumma s-a uitat la mine şi-a dus un deget la buze – după care s-a mişcat în vârful picioarelor până în dreptul unui scaun şi mi-a făcut semn să o ajut. Împreună l-am ridicat iute şi l-am dus în dreptul uşii. Ea l-a aşezat în aşa fel încât să blocheze intrarea şi-apoi a tras uşor zăvorul.

Pe urmă, cu aerul că n-am făcut nimic rău, m-am întors unde eram şi Zalumma şi-a continuat operaţiunea.

După o pauză lungă, tata a început din nou să bată cu pumnii în lemnul uşii.

— Lisa? Nu mai pot să aştept. Zalumma, trimite-o afară.

Stăteam faţă în faţă cu Zalumma şi amândouă aveam ochii larg deschişi şi privirea gravă. Tăcerea prelungită care a urmat a fost întreruptă de zgomotul încercării de a intra în odaie, după care s-au auzit bombăneli şi alţi pumni în uşă.

— Îndrăzneşti să mă sfidezi! Cum crezi că ai să poţi da ochii cu Dumnezeu când nesocoteşti ce-ţi spune propriul tată, care nu-ţi vrea altceva decât binele?

Pe buze mi se urcau vorbe grele, dar am strâns din dinţi şi mi-am ţinut gura.

— Răspunde-mi, Lisa! Când a văzut că nu primeşte nici un răspuns, a strigat iar: Şi-acum ce-ar trebui să fac? Să aduc toporul?

Dar eu tot nu voiam să deschid gura, deşi temperamentul mă îmboldea. S-a făcut linişte, şi-apoi l-am auzit plângând.

— Nu înţelegi? Nu fac nimic din cruzime, copila mea. Tot ce fac e din iubire pentru tine. Pentru tine! E chiar atât de cumplit gândul să te duci să-l asculţi pe Fra Girolamo, când ştii că asta mi-ar fi pe plac?

Avea un ton atât de jalnic încât m-am simţit aproape mişcată, dar tot n-am scos nici o vorbă.

— Vine sfârşitul lumii, a continuat tata cu acelaşi ton. Sfârşitul lumii; şi Dumnezeu se va arăta ca să ne judece. S-a oprit şi a lăsat să-i scape un suspin din adâncul inimii: Eu simt că se apropie sfârşitul... Te rog, Lisa, nu pot să te pierd şi pe tine...

Mi-am plecat fruntea şi mi-am ţinut respiraţia. În sfârşit, l-am auzit îndepărtându-se; şi-apoi am ascultat paşii care coborau scările. Am aşteptat o vreme, pentru că ne temeam de o înşelătorie. Până la urmă, i-am făcut semn Zalummei să lase drum liber. Ceea ce a şi făcut, iar după ce şi-a aruncat ochii dincolo de uşă ca să confirme absenţa tatei, m-a chemat prin semne în dreptul ferestrei.

Dedesubt, se vedea tata apropiindu-se de trăsură de unul singur. Vizitiul îl aştepta.

Senzaţia de triumf a fost de scurtă durată; ştiam că nu aveam cum să mă ascund de el pe vecie.

În seara cu pricina, n-am coborât la cină. Zalumma mi-a strecurat o farfurie pe furiş, dar nu prea aveam poftă şi abia dacă m-am atins de ceva.

Mai târziu s-a auzit o bătaie în uşă, cum era de aşteptat. Tata a încercat din nou să intre, dar eu trăsesem zăvorul. De data asta, n-a mai strigat; a stat în faţa uşii un timp, după care a suspinat din rărunchi, cu resemnare, şi s-a retras.

Şi aşa s-a întâmplat vreme de peste două săptămâni. Am început să-mi iau mesele în odaie şi mă aventuram să ies doar atunci când ştiam că tata era plecat. Adesea o trimiteam pe Zalumma la piaţă, în locul meu. După o vreme, a încetat să mai vină la uşă, dar – neîncrezătoare – am continuat să stau încuiată în cameră. Când se ducea la slujba religioasă, mă strecuram şi eu la Santo Spirito: ajungeam târziu şi mă rugam în grabă, ca să pot pleca înainte de sfârşitul liturghiei.

Ca şi mama, devenisem prizonieră în propria mea casă.

Au trecut trei săptămâni. A început Postul Paştelui şi zelul tatălui meu a sporit. Se posta tot mai des în faţa uşii mele şi-mi vorbea despre pericolele deşertăciunii, ale lăcomiei şi bogăţiei, despre relele pe care le aduc carnavalul şi toate festivităţile care au loc în timp ce săracii mor de foame. Mă implora să mă duc cu el la biserică. Atâta lume se aduna să-l asculte pe înfocatul Savonarola al Florenţei – unii băteau drumul special venind din satele înconjurătoare, pentru că i se dusese faima – încât se mutase din biserica San Marco în masivul sanctuar San Lorenzo, biserica în care se odihneau oasele răposatului Giuliano. Chiar şi aşa, spunea tata, clădirea nu-i putea adăposti pe toţi credincioşii; se revărsau pe treptele de la intrare şi în stradă. Inimile florentinilor se întorceau spre Dumnezeu.

Eu păstram tăcerea, apărată de lemnul masiv care stătea între noi. Câteodată îmi puneam mâinile la urechi încercând să înăbuş sunetul vocii lui.

Viaţa mea devenise atât de neplăcută, încât a început să mă cuprindă disperarea. Singura mea şansă de scăpare era căsătoria, dar renunţasem la orice speranţă dinspre da Vinci, iar Giuliano era de neatins, din cauza poziţiei sociale înalte pe care o deţinea. Între timp, Lorenzo – singurul căruia îi stătea în putere să rostească numele unui mire convenabil – era prea bolnav ca să poată vorbi.

Şi totuşi, am simţit că îmi creşte inima când, într-o zi, Zalumma s-a întors zâmbitoare de la piaţă şi mi-a strecurat în mâini o altă scrisoare cu pecetea Medici pe ea.

Draga mea Madonna Lisa,

Sunt foarte dezamăgit că tatăl dumitale nu a dat încă nici un răspuns scrisorii noastre în care îi ceream să-ţi îngăduie să vizitezi Castello, împreună cu noi. Nu pot decât să presupun că nu este vorba despre o scăpare, ci despre un refuz tacit.

Iartă-mă că nu am putut scrie mai devreme. Tata a fost atât de bolnav încât încep să-mi pierd orice speranţă. Pietrele preţioase păstrate în vin pe care i le-au administrat doctorii s-au dovedit fără efect. Din pricina stării proaste a sănătăţii lui, nu am vrut să-l tulbur. În schimb, am vorbit cu Piero, fratele meu mai mare, care a fost de acord să-i scrie lui Ser Antonio o altă scrisoare, în numele meu. Îi va da de înţeles tatălui dumitale că, dacă o vizită la Castello i se pare necuvenită, s-ar putea învoi să vin eu în casa voastră – în prezenţa tatălui dumitale şi a fratelui meu, desigur.

Dacă nici această idee nu va fi primită bine, trebuie să pun o întrebare: există în oraş vreun spaţiu public în care să ne putem întâlni din întâmplare?

Îmi cer iertare pentru lipsa de sfială. Vine din dorinţa disperată de a te vedea din nou. Până atunci, rămân

Umilul dumitale servitor,
Giuliano de Medici

Am rămas pe gânduri o vreme, cu scrisoarea în poală. Prima alegere era piaţa, evident. Mă duceam des acolo, deci nimănui nu avea să-i pară ciudat. Totuşi, puteam să mă întâlnesc pe-acolo cu vreun vecin sau cu un prieten de familie, cu soţia sau servitorul vreunui bărbat care-l cunoştea pe tata. Era un spaţiu aglomerat – dar nu atât de aglomerat încât să pot scăpa de ochii ageri ai vizitiului nostru – şi era plin de cunoscuţi. Întâlnirea dintre o tânără şi unul dintre fiii familiei Medici n-ar fi trecut neobservată. Nu mai era nici un alt loc unde vizitiul să mă fi dus des. Dacă îi ceream să mă ducă într-un loc neobişnuit, sigur îi povestea totul tatei.

Zalumma se ţinea în preajma mea, măcinată de curiozitate. Totuşi, buna-creştere îi dicta tăcerea. Aştepta să vadă cât anume eram dornică să-i împărtăşesc.

— Cât ar dura – am întrebat, în cele din urmă – până să ajungă răspunsul la Ser Giuliano?

— Ar fi în mâinile sale până mâine.

M-a fericit cu un zâmbet tainic. Îi povestisem totul despre vizita din palatul Medici: despre bunătatea şi sănătatea şubredă a lui Ser Lorenzo, despre îndrăzneala tânărului Giuliano, despre frumuseţea şi rafinamentul lui Leonardo. Ca şi mine, ştia că nu ma pot mărita cu Giuliano, dar cred că o parte din ea se desfăta atunci când regulile bunei-cuviinţe erau călcate în picioare. Poate că şi ea era pradă unei speranţe nebuneşti: se gândea că, nu se ştie cum, imposibilul ar putea să se întâmple.

— Adu-mi o pană şi hârtie, am spus şi, când le-am avut, am scris un răspuns. Imediat ce l-am împăturit şi l-am sigilat, i l-am dat Zalummei.

După care m-am ridicat, am tras zăvorul de la uşă şi m-am dus jos să-l caut pe tata.

XXIX

Tata m-a îmbrăţişat când i-am spus că am hotărât să mă duc cu el la biserică.

— Două zile, i-am spus. Dă-mi doar două zile ca să mă rog şi să mă pregătesc sufleteşte; pe urmă, vin cu dumneata.

În ziua următoare, întocmai cum promisese Zalumma, scrisoarea i-a fost înmânată lui Giuliano; Giuliano l-a lăsat pe mesagerul necunoscut să aştepte şi a aşternut chiar atunci un răspuns pe hârtie. Seara, în siguranţa odăii mele, l-am citit şi răscitit până când Zalumma a stăruit să sting totuşi lumânarea.

Deşi plouase neîncetat în ajun, seara celei de-a doua zile era frumoasă, atât cât se putea spera pentru un început de aprilie. Când ne îndreptam spre biserica San Lorenzo, soarele atârna în josul cerului şi o briză răcoroasă părea să ţină piept căldurii care venea de la el.

Tata nu exagerase în privinţa numărului de oameni care se duceau să asculte predicile călugărului. Mulţimea acoperea treptele bisericii şi se revărsa spre *piazza*. Şi totuşi, în ciuda adunării impresionante de oameni, nu se simţea în aer pic de entuziasm, nu era nici urmă de vioiciune sau de bucurie. Totul era tăcut ca la înmormântare şi liniştea nu era tulburată decât de suspine şi de rugăciuni rostite în şoaptă. Toate

persoanele erau înveşmântate în culori închise. Nu se zărea nici o femeie care să facă paradă de straie strălucitoare, nici o sclipire de aur sau de pietre scumpe. Părea că un cârd mare de corbi smeriți s-a lăsat pe pământ.

Nu aveam cum să ne facem loc prin mulțime ca să auzim. Preț de o clipă, am simțit că mă îmbolnăvesc de frică: oare tata voia să stăm afară în *piazza*? Dacă se întâmpla aşa, totul era pierdut.

Dar, în timp ce tata mă ajuta să cobor din trăsură, şi-a făcut apariția Giovanni Pico; era clar că ne aşteptase. Când am dat cu ochii de el, am simțit iar că tresar.

Tata l-a îmbrățişat pe Pico, dar îl cunoşteam îndeajuns ca să îmi dau seama că entuziasmul lui era mimat. În zâmbetul lui stăruia doar o urmă de răceală, care a dispărut aproape imediat când s-a tras înapoi – puțin cam prea repede.

Cu brațul pe umerii tatei, contele s-a întors şi ne-a condus spre intrarea în biserică. Mulțimea s-a dat la o parte din fața lui; cei mai mulți l-au recunoscut şi s-au înclinat, ştiind de legătura strânsă pe care o avea cu Fra Girolamo. S-a strecurat cu uşurință în sanctuar, conducându-l pe tata care mă luase de braț şi mă trăgea după el. Zalumma se ținea în urma noastră.

Ultima oară când îl ascultasem pe Savonarola, biserica San Marco fusese plină, dar aici, la San Lorenzo, oamenii renunțaseră la orice fel de amabilități şi convenienţe sociale şi stăteau înghesuiți unul în celălalt, umăr lângă umăr: abia aveau loc să-şi ridice brațele ca să se închine. Deşi era o noapte răcoroasă, în biserică se simțea căldura pe care o degaja numărul mare de trupuri; aerul era închis – încărcat de zgomotul respirațiilor, al suspinelor, al rugăciunii – şi mirosea a sudoare.

Pico ne-a dus spre partea din față a bisericii, unde masivul Domenico ne păstrase un loc. Mi-am întors repede fața, ca nici el, nici ceilalți să nu poată citi ura din privirea mea.

Greoi, călugărul a trecut apoi pe lângă noi, adresându-i câteva vorbe doar lui Pico şi-apoi s-a făcut nevăzut în mulțime. Abia atunci m-am uitat în jurul meu – şi am remarcat chipul aparte şi familiar al unui tânăr deşirat şi taciturn. Mi-a trebuit o clipă şi-apoi mi-am amintit unde îl mai văzusem: la *palazzo* Medici, şezând în tăcere lângă Botticelli şi Leonardo da Vinci. Era Michelangelo, sculptorul.

A început slujba. Serviciul divin a fost scurt, subțiat până la os, în semn de recunoaștere a faptului că oamenii nu veniseră acolo să se împărtășească din Sfintele Taine; veniseră să-l asculte pe Savonarola.

Și el era gata. Imaginea călugărului urât și mititel care s-a prins de marginile amvonului m-a străpuns și mai dureros decât prezența lui Pico sau chiar a lui Domenico, ucigașul.

Când predicatorul a deschis gura și sunetul de raşpel al vocii lui a umplut catedrala, nu mi-am putut opri lacrima care s-a rostogolit pe obraji. Zalumma a văzut-o și m-a strâns tare de mână. Și tata a văzut-o; poate a crezut că tristețea mea izvora din căință. La urma urmelor, mulți dintre ascultători – mai ales femei, dar și câțiva bărbați – începuseră să plângă de la prima propoziție rostită de Savonarola.

Cu greu mă puteam concentra să-i înțeleg cuvintele; n-am prins decât frânturi din predică:

Mi s-a arătat Maica Sfântă și așa mi-a grăit ...

Prăpădul Domnului se apropie... Dacă nu te lepezi de sodomie, o, cetate a Florenței, de spurcăciunea bărbatului care iubește un alt bărbat, Domnul te va nimici. Dacă nu te lepezi de iubirea față de bogății, bijuterii și comori deșarte, în vreme ce săracii plâng după o bucată de pâine, Domnul te va nimici. Dacă nu te lepezi de arta și podoabele care preamăresc păgânătatea și nu dau slava cuvenită lui Christos, Domnul te va nimici. Dacă nu te lepezi de puterea lumească, Domnul te va nimici.

M-am dus cu gândul la Leonardo care, de-acum, trebuie să fi avut înțelepciunea de a se întoarce la Milano. M-am dus cu gândul la Lorenzo, care era silit să rămână, deși inimile oamenilor din Florența erau înveninate împotriva lui. M-am dus cu gândul la fratele lui, Giuliano, ale cărui rămășițe pământești odihneau aici și m-am întrebat dacă nu cumva se îngrozea ascultând totul din Cer.

Nenorocirea are să se abată asupra ta, cetate a Florenței; răsplata se apropie. A venit vremea. A venit vremea.

M-am răsucit și am șoptit ceva la urechea Zalummei. Mi-am ridicat mâna la frunte și m-am clătinat, ca și cum aș fi fost cuprinsă de amețeală. Nu mă prefăceam întru totul.

Ea s-a arătat îngrijorată. S-a înclinat spre tata şi a spus:

— Se simte rău, Ser Antonio. Mă tem că s-ar putea să leşine. Din cauza înghesuielii. Cu îngăduinţa dumitale, am s-o duc afară să ia puţin aer.

Tata a dat din cap şi ne-a făcut semn să plecăm, scurt şi nerăbdător; ochii lui larg deschişi şi strălucitori nu erau îndreptaţi spre noi, ci spre omul din amvon.

Pico era şi el atât de captivat de spusele lui Fra Girolamo, încât nu ne-a dat nici o atenţie. M-am întors şi am constatat că în spatele meu stătea un bărbat înalt şi subţire, cu o bărbie lungă şi ascuţită. Chipul lui trezea amintirea unor clipe neplăcute, deşi nu ştiam de unde să-l iau.

Zalumma şi cu mine ne-am croit anevoie drum prin bariera de trupuri covârşite de pocăinţă – mai întâi până în dreptul uşilor larg deschise, pe trepte şi-apoi prin mulţimea din *piazza*, care se tot străduia să se apropie cât mai mult de biserică, sperând să prindă un cuvânt sau să vadă preţ de o secundă chipul marelui profet.

Când ne-am eliberat, mi-am rotit privirea căutându-l pe vizitiu. Nu părea să fie nicăieri – spre uşurarea mea. Am dat din cap spre Zalumma şi am pornit grăbite spre grădina bisericii, ascunsă în spatele pereţilor înalţi şi a porţii.

Înăuntru – dincolo de pietrele memoriale şi de o potecă mărginită de ţepii tufelor de trandafiri despuiate de flori – stăteau doi bărbaţi îmbrăcaţi în pelerine. Se ţineau sub ramurile unui copac înmugurit – unul era înalt, iar celălalt de înălţime medie. Lumina începea să scadă, dar când cel mai scund şi-a dat jos gluga, l-am recunoscut pe loc.

— Giuliano!

M-am avântat spre el şi el spre mine. Însoţitorii noştri – al lui era încruntat şi purta o ditamai sabie – au rămas cu doi paşi în spate.

Mi-a luat mâna – de data aceasta, cu o oarecare stângăcie – şi s-a plecat să o sărute. Avea degete lungi şi subţiri, cum trebuie să fi fost şi ale tatălui său înainte ca vârsta şi boala să le deformeze. Ne-am uitat lung unul la celălalt şi ne-a pierit graiul. Avea obrajii împurpuraţi şi umeziţi de lacrimi.

După ce s-a luptat să-şi vină iar în fire, a spus:

— Tata e atât de bolnav încât abia mai poate să vorbească; astăzi, nici nu m-a recunoscut. Doctorii sunt îngrijoraţi. Am plecat de lângă el cu mare teamă.

L-am strâns tare de mână.

— Îmi pare rău. Cât se poate de rău... dar a mai fost foarte bolnav şi a reuşit să-şi revină. Am să mă rog pentru el, am să mă rog să-l ajute Dumnezeu să se vindece.

A făcut un semn cu bărbia spre biserică.

— E adevărat ce se spune? Că Savonarola predică împotriva lui? Că spune vorbe grele?

— Nu i-a rostit niciodată numele. Dar îi condamnă pe cei care au bogăţii şi putere şi comori de artă.

Giuliano şi-a plecat faţa; părul castaniu şi cârlionţat, care-i ajungea până la bărbie, s-a lăsat în faţă.

— De ce îl urăşte pe tata? Acum, când suferă atât de mult... Nici nu mai suport să-i aud gemetele. De ce-ar vrea cineva să distrugă tot ce-a făcut familia mea pentru Florenţa? Toată frumuseţea, filozofia, picturile şi sculpturile... Tata e un om bun. A fost totdeauna foarte darnic cu săracii... Şi-a ridicat faţa şi m-a privit: Dumneata nu crezi asemenea lucruri, nu-i aşa, Madonna? Sau ai devenit una dintre *piagnoni*?

— Bineînţeles că nu! M-am simţit atât de jignită de o asemenea presupunere încât tonul meu mânios l-a lămurit pe loc. Nici n-aş fi călcat pe aici, dacă n-ar fi apărut şansa să te întâlnesc. Îl disprețuiesc pe Fra Girolamo.

Umerii i s-au lăsat uşor, semn că s-a liniştit la auzul vorbelor mele.

— Mă bucur... Lisa – pot să vorbesc atât de direct? Am dat din cap şi el a continuat: Îmi pare rău, Lisa, că durerea mea apasă asupra întâlnirii noastre. Pentru că am venit să-ţi vorbesc despre un lucru care ar putea să ţi se pară revoltător...

Am tras aer în piept şi mi-am ţinut răsuflarea.

— Seara când ai venit să ne vizitezi nu-mi iese din minte. Numai la dumneata îmi stă gândul, Lisa, la nimic altceva. Deşi sunt prea tânăr, deşi s-ar putea ca tata să aibă obiecţii, nu-mi doresc nimic mai mult...

Brusc, l-a copleşit ruşinea. Şi-a lăsat ochii în jos, căutând cuvintele potrivite. În ce mă priveşte, abia dacă puteam să-mi cred urechilor, deşi visasem adesea un asemenea moment.

Mă ţinea şi acum de mână; am simţit cum îşi sporeşte strânsoarea până când carnea şi oasele mele au început să protesteze. În sfârşit,

şi-a ridicat privirea spre mine şi a reînceput să vorbească; cuvintele se îmbulzeau la gura lui.

— Te iubesc – nici nu pot să dorm noaptea, e îngrozitor. Nu vreau să trăiesc fără dumneata. Aş vrea să te iau de soţie. Sunt tânăr, dar ştiu ce vreau. Am purtat pe umeri mai multe responsabilităţi decât majoritatea tinerilor de vârsta mea. Tata şi-ar dori o alianţă strategică, sunt convins, dar, când are să-i fie mai bine, n-am nici o îndoială că pot să-mi susţin cauza în faţa lui. Va trebui să aşteptăm un an, poate doi, dar... Până la urmă, n-a mai avut suflu, a tras adânc aer în piept şi, cu ochi lucitori – dar acum nu din pricina lacrimilor, ci de frică – a întrebat: Sigur, mai întâi trebuie să ştiu ce simţi.

Fără să stau pe gânduri, am răspuns:

— Nu-mi doresc nimic mai mult.

Zâmbetul lui a fost orbitor.

— Şi în privinţa sentimentelor?...

— Sunt întocmai ca ale dumitale. Numai că tata n-ar fi niciodată de acord, am spus eu încet. El face parte dintre *piagnoni.*

Îl cuprinsese un entuziasm fără margini.

— Am putea să cădem la o înţelegere cu el. Dacă n-am cere zestre... Dacă i-am da suficienţi bani ca să nu mai fie nevoit să muncească niciodată... L-am cunoscut pe Ser Antonio. S-a purtat întotdeauna cu tot respectul şi pare un om cu minte. Tata e prea bolnav ca să se poată gândi la situaţia noastră... dar am să mă adresez fratelui meu mai mare, Piero. Cu el pot să discut. Până se pune tata pe picioare, logodna va fi gata anunţată. Mi-a făcut întotdeauna pe plac şi nu va fi altfel nici acum.

Vorbea cu o asemenea încredere, încât m-am lăsat şi eu convinsă.

— E cu putinţă?

— Mai mult, a răspuns el. E ca şi făcut: am eu grijă. N-am să renunţ până nu reuşesc. Vorbesc cu Piero diseară şi mă ţin după el şi mâine, dacă e nevoie. Şi tot mâine am să-ţi aduc vestea succesului meu. Unde şi când să ne întâlnim?

— Aici. Nu-mi venea în minte un loc mai bun. La aceeaşi oră.

— Atunci, pe mâine-seară.

Brusc, m-a sărutat pe gură; luată prin surprindere, am dat puţin înapoi – dar aş fi mincinoasă dacă n-aş recunoaşte că am răspuns cu aceeaşi ardoare.

Pentru însoțitorii noștri, sărutul a fost semnalul care i-a făcut să sară și să ne despartă. Giuliano a fost condus către o trăsură care aștepta, în timp ce Zalumma m-a zorit înapoi în biserică.

I-am șoptit Zalummei.

— Sunt eu nebună, sau chiar e cu putință?

Cu mâna pe umărul meu, mă îmboldea înainte. Privea cu atenție spre mulțime.

— Nimic nu e cu neputință, a zis ea.

Acum, chiar că nu mai eram stăpână pe propriile picioare. Nu mai era nevoie să mă prefac.

XXX

N-am închis un ochi în noaptea aceea, știind bine că probabil nici Giuliano nu-și găsea somnul în patul lui de pe cealaltă parte a râului Arno. Am lăsat deoparte orice urmă de supărare pricinuită de vestea că Leonardo avea o slăbiciune pentru bărbați; mi-am zis în sinea mea că mă privise cu atâta admirație doar în calitate de artist care evaluează un posibil subiect de tablou și atât. Scrisese *prieten* și nu avusese nici un fel de alte gânduri.

Dar Giuliano... frumos, inteligent, iubitor de artă și tânăr, ca și mine... nici în vis nu putea să-mi apară un soț mai bun. Iar dragostea pe care mi-o purta mă făcea să-l iubesc, la rândul meu. Totuși, nu-mi puteam închipui nici o ofertă – gen aur, bijuterii, case – care l-ar fi putut convinge pe tata să mă dea după un Medici.

În noaptea aceea, m-am rugat lui Dumnezeu pentru sănătatea lui Ser Lorenzo: să se înzdrăvenească și să-i îngăduie lui Giuliano să mă ia de soție. M-am rugat să îmblânzească inima tatei și să facă în așa fel încât o asemenea cununie să fie posibilă. Și m-am mai rugat ca portretul pe care-l comandase *Il Magnifico* să devină realitate.

Chiar înainte de ivirea zorilor, când întunericul abia începea să bată în cenușiu, am făcut o descoperire foarte neplăcută: străinul care mă salutase în sanctuar era bărbatul care stătuse în spatele meu la San Marco și mă ajutase să mă ridic, în ziua când murise mama.

În dimineața cu pricina, tata a fost încântat când a auzit că aveam de gând să vin din nou la San Lorenzo. Eram obosită, lipsa de somn

îşi spunea cuvântul şi, din cauza nervozităţii, n-am putut să mănânc mare lucru în acea zi. Paloarea urma să-mi ofere o scuză bună, speram eu, ca să mă pot strecura afară din biserică şi de-acolo, în grădină.

Era 6 aprilie. Îmi amintesc data cu precizie din pricina a ceea ce avea să se întâmple.

Dimineaţa fusese senină, dar apusul de soare găsise cerul acoperit de nori cu o culoare din ce în ce mai plumburie; vântul purta cu el mirosul ploii care stătea să vină. De n-aş fi fost atât de disperată să-l văd pe Giuliano, iar tata atât de disperat să asculte învăţăturile profetului, am fi putut prea bine să rămânem acasă ca să ne ferim din calea potopului iminent.

Rândurile credincioşilor care stăteau în afara bisericii crescuseră; păreau să fie şi mai mulţi decât cei pe care-i văzusem cu o seară înainte. Ameninţarea vremii urâte nu avea darul să-i descurajeze câtuşi de puţin.

Şi din nou am fost obligată să dau ochii cu Pico, care ne-a salutat cu obişnuita-i curtoazie mieroasă, şi-apoi cu Fra Domenico, care ne-a ţinut locul de lângă amvon, după care a dispărut. Din cauza agitaţiei, nu-mi prea amintesc mare lucru din slujba religioasă sau din predică; dar cuvintele de început ale lui Fra Girolamo au fost rostite cu atâta forţă încât n-am să le uit niciodată.

— *Ecce gladius Domini super terram cito et velociter!* a strigat el cu atâta vehemenţă încât mulţi dintre cei care-l ascultau s-au speriat. Priveşte sabia lui Dumnezeu, cum se abate repede şi sigur asupra Pământului!

Şi brusc s-a lăsat liniştea printre credincioşi. Singurul sunet care se auzea în catedrala impunătoare era cel al proclamaţiilor răguşite ale lui Savonarola.

Dumnezeu i se arătase şi îi vorbise, susţinea Fra Girolamo. În noaptea care trecuse căutase să scrie o predică despre Lazăr cel înviat din morţi, dar nu găsea deloc cuvintele potrivite – până când Dumnezeu însuşi i le-a spus, cu glas limpede, profetului său.

Răbdarea lui Dumnezeu a fost pusă la grea încercare; El nu mai putea să-şi *stăpânească mânia.* Ziua Judecăţii a venit, este chiar *aici* şi de-acum nimic nu mai putea s-o oprească. Doar cei credincioşi vor fi cruţaţi. Vorbea cu atâta convingere încât a trebuit să mă lupt cu mine ca să nu mă las înfricoşată.

Aerul era închis şi călduţ. Am închis ochii şi m-am clătinat; am simţit brusc că, dacă nu mă eliberam din mulţime, riscam să mi se facă rău

de tot. M-am prins de brațul Zalummei cu o hotărâre disperată. Ea era oricum în așteptarea semnalului meu, dar, văzând cât de sincer era chinul care mi se citea pe față, s-a alarmat.

— Îi este rău, i-a spus ea tatei, dar el era cu desăvârșire fascinat de profet, ca de obicei, și n-a auzit nimic. Drept care Zalumma m-a împins prin baricada de trupuri până afară, în răcoarea înserării.

Cuvintele predicii lui Savonarola erau șoptite din om în om până când își croiau drum în afara bisericii, pe trepte, de unde un țăran le striga cu glas puternic, în beneficiul celor adunați acolo.

Căiește-te, o, tu, cetate a Florenței! Mamelor, a venit timpul să plângeți pentru copiii voștri!

Norii negri și amenințători dădeau înserării întunecimea unei nopți. Vântul rece care bătea dinspre Arno aducea cu el un miros sălciu.

Libertatea de mișcare și aerul curat m-au înviorat cât de cât și eram încă foarte nerăbdătoare să aud ce veşti îmi aducea Giuliano. Ne-am îndreptat spre grădina bisericii; am împins poarta. Înăuntru era întuneric și se zăreau siluetele și mai întunecate ale arborilor; cu fiecare rafală de vânt, ramurile lor se chirceau risipindu-și floarea.

Dar Giuliano nu venise.

Nu venise *încă*, mi-am zis eu cu hotărâre și ridicând vocea ca să acopăr șuieratul vântului, i-am spus Zalummei:

— Așteptăm aici.

Și m-am pornit să aștept, cu privirea lipită de poarta deschisă, de parcă mă străduiam să-i materializez pe Giuliano și păzitorul lui din umbra deasă. Zalumma nu-mi împărtășea speranțele. Își întorsese chipul spre cerul fără stele; era atentă doar la furtuna care se apropia. De la o oarecare distanță, s-a auzit vocea unui bărbat plutind pe aripile vântului.

Iată însuși cuvintele Domnului. Eu nu sunt decât un mesager nevrednic; nu știu de ce m-a ales Dumnezeu. Nu luați în seamă slăbiciunile mele, o, voi oameni ai Florenței, și umpleți-vă inimile de vocea Lui, a Celui care vă spune să luați aminte.

Am stat în așteptare cât am cutezat de mult. Eu aș mai fi stat, dar Zalumma m-a bătut pe umăr.

— A sosit timpul. Altfel, tatăl dumitale ar putea să miroasă ceva.

M-am încăpățânat până ce m-a luat de cot și m-a tras spre poartă. Ne-am îndreptat iar spre biserică; gâtul și pieptul mă dureau din pricina emoțiilor înăbușite. În ciuda vremii rău prevestitoare, mulțimea de pe trepte și din *piazza* nu se subțiase. Mulți aprinseseră torțe și rândurile fremătătoare de oameni semănau cu un soi de șarpe mare și strălucitor.

Nici Zalumma, nici eu nu am avut tăria să ne croim drum înapoi spre locul de unde veniserăm; îndemnurile ei cum că mulțimea ar trebui să-i facă loc unei femei de rang au fost întâmpinate cu hohote disprețuitoare.

M-am răsucit, cu gândul să mă întorc în grădină, dar Zalumma m-a prins de braț.

— Rămâi aici, m-a îndemnat ea grabnic. Nu auzi? Nu mai repetă nimeni cuvintele predicii. Slujba e aproape pe sfârșite; tatăl dumitale are să iasă curând. Și, cu voce mai înceată, a adăugat:Dacă ar fi avut cum să vină, ar fi fost acolo.

Mi-am întors fața și am tresărit la zgomotul apropiat al unui tunet. Din mulțime se auzeau neîncetat murmure.

Un bătrân a zbierat:

— Spune adevărul. Judecata lui Dumnezeu se abate asupra noastră *chiar acum*!

M-am simțit cuprinsă de o spaimă inexplicabilă.

Când tata a reușit să iasă din biserică, urmat îndeaproape de contele Pico, nu m-a certat deloc, așa cum mă așteptasem. Ba dimpotrivă, s-a purtat cu blândețe. În timp ce mă ajuta să mă urc în trăsură, mi-a spus:

— Știu că, în ultima vreme, nu ți-a fost bine și mai știu cât de greu îți vine să-l vezi pe Fra Girolamo... Dar inima are să se vindece cu timpul. Crede-mă, a mai zis el și vocea îi tremura de emoție. Mama ta îți zâmbește duios din Ceruri chiar acum.

Am ajuns acasă cu doar câteva clipe înainte de izbucnirea furtunii.

Noaptea, m-am trezit brusc în zgomotul asurzitor al tunetelor, iar fulgerele erau atât de puternice, încât primele săgeți le-am întrezărit și cu ochii închiși. Furtuna era prea violentă ca să se poată dormi, drept care Zalumma și cu mine ne-am dus la fereastră și am rămas cu privirile dincolo de râul Arno, la spectacolul descărcărilor orbitoare care luminau tot cerul.

Când în sfârşit s-a potolit şi ne-am întors fiecare în patul ei, am căzut într-un somn adânc plin de coşmaruri.

XXXI

În dimineaţa următoare ne-am dus la piaţă. Eram cu mințile aiurea, mă simţeam abătută la gândul că poate Giuliano se răzgândise, că poate tatăl lui sau Piero îl convinseseră în sfârşit ce prostie ar fi fost să se căsătorească cu cineva fără rang.

Totuşi, doar mergând cu trăsura, şi tot am simţit că în oraş se petrecuse ceva de mare importanţă. În *botteghe* cei mai mulţi meşteşugari nici nu-şi puseseră mărfurile la vedere; în prăvăliile care erau deschise, proprietarii stăteau laolaltă cu clienţii, cufundaţi în discuţii serioase. Pe drumurile cele mai circulate, oamenii se adunau grupuri-grupuri şuşotind.

Prima oprire a fost la măcelar. Era un om mai în vârstă, butucănos. Chelise atât de mult încât scalpul rozaliu strălucea în lumina soarelui. Bunica îi fusese clientă şi apoi mama. Lucra cot la cot cu fiul cel mai mic, un puşti al cărui păr auriu se răzise de pe acum în creştet.

Astăzi, zâmbetul măcelarului şi buna lui dispoziţie se evaporaseră. S-a aplecat în faţă cu un aer sumbru; m-am gândit atunci că murise cineva.

— Aţi auzit ce s-a-ntâmplat, Monna Lisa? a zis el înainte să apuc să întreb ceva. Aţi aflat despre Santa Maria del Fiore?

Am clătinat din cap.

— Domul?

— S-a prăbuşit, a spus el cu gravitate. Dumnezeu şi-a aruncat spre el tunetele şi domul cel uriaş a fost pus la pământ, în sfârşit. Şi-a făcut cruce.

Am tras aer în piept cu spaimă. Ce îngrozitor: din frumuseţe de Dom n-au rămas decât pietrele...

— Dar eu l-am văzut, când treceam peste pod, a zis Zalumma cu dispreţ. E în picioare. Dacă s-ar fi prăbuşit, am fi observat amândouă că lipseşte. Uitaţi-vă! a continuat ea arătând într-acolo. Se poate zări şi de-aici!

Măcelarul era categoric.

— Partea centrală. A căzut partea centrală. Ce vedeți e doar cochilia. Dacă nu mă credeți, mergeți să vă convingeți. Eu știu totul de la niște oameni care au fost chiar acolo.

Fiul lui, care despica o căpățână de miel ca să-i scoată creierul, ne-a auzit discutând și a strigat peste umăr.

— Unii spun că de vină e Lorenzo de Medici. Că el are un inel vrăjit în care ține închis un spirit și că spiritul a scăpat cumva noaptea trecută și s-a pornit pe distrugeri.

Tatăl lui a pufnit pe nas și a clătinat din cap.

— Superstiții! Totuși... trebuie să recunosc, întâmplarea te face să te gândești la predicile lui Savonarola. Eu nu am fost adeptul lui, dar s-ar putea ca diseară să mă duc la San Lorenzo ca să aud ce are de spus.

Zdruncinată până în măduva oaselor, am luat spata și rinichii de miel, lăsând creierul pentru un alt client. Ar fi trebuit să urmeze brutarul, dar i-am povestit vizitiului nostru despre catastrofă. Și, cu toate că-i era credincios tatei și nici în ruptul capului nu m-ar fi dus decât în locurile care îmi erau îngăduite, l-am convins lesne să ne repeadă până la Piazza del Duomo, să vedem distrugerile cu ochii noștri.

Drumurile care duceau la Santa Maria del Fiore erau înțesate, dar cu cât ne apropiam mai mult de catedrală, cu atât mai liniștite ne simțeam. Domul de cărămidă roșie se ridica vizibil pe fundalul cerului florentin.

— Zvonuri prosteşti! a bombănit Zalumma. Aiureli bolnave stârnite de nebunul acela.

Nebun, mi-am zis eu. Era un cuvânt care-l descria perfect pe Fra Girolamo, dar unul pe care n-aș fi cutezat să-l folosesc în propria mea casă... și, având în vedere devoțiunea adepților săi, unul pe care nu era sănătos să-l rostești nici pe stradă.

Piazza era plină de trăsuri și de oameni veniți pe jos să vadă distrugerile.

Nu erau la scara spuselor măcelarului, dar fulgerul lovise candelabrul de aramă din vârful cupolei înalte și îl arsese la suprafață. Și fusese afectată structura. Două nișe se prăvăliseră la pământ, una crăpase cupola, iar cealaltă lăsase o gaură mare în acoperișul unei case din apropiere. Căzuseră și bucăți de marmură, care se rostogoliseră în partea de vest a sanctuarului și zăceau pe jos. Oameni veniți pe jos se îngrămădiseră în jurul fiecăreia dintre ele, păstrând o distanță respectuoasă; un

copil a întins mâna să atingă una dintre pietre, dar mama lui l-a smucit repede înapoi, de parcă marmura însăşi se afla cumva sub blestem.

Un bătrân cu părul alb şi-a întins braţul spre apus, către Via Larga.

— Aţi văzut? a răcnit el, părând să se adreseze tuturor. S-au rostogolit în direcţia palatului Medici. Domnul l-a avertizat pe *Il Magnifico* să se lepede de căile cele ticăloşite, dar nu-Şi mai poate stăpâni sfânta mânie!

M-am întors la vizitiu, care stătea şi acum pe capră, minunându-se de ceea ce i se arăta în faţa ochilor.

— Am văzut destul. Du-ne înapoi acasă, repede.

M-am băgat în pat şi i-am trimis vorbă tatei că sunt bolnavă şi n-am să pot asista la slujba de seară, alături de el. Mi-am petrecut ziua cu pricina şi pe cea de după în aşteptarea unei scrisori de la Giuliano, dar scrisoarea n-a sosit.

La cererea tatei, am coborât la o cină târzie. La început am crezut că vrea să mă roage să mă duc cu el la slujbă în dimineaţa următoare, drept care am fost posacă şi m-am străduit să par cât mai amărâtă cu putinţă. De fapt, el venise să-mi dea nişte veşti uluitoare.

— Leii din palatul Signoriei, a început el. Ştiam despre ce era vorba, bineînţeles; fuseseră un dar oferit de Lorenzo. Cei doi lei erau ţinuţi în cuşti şi etalaţi drept simboluri ale puterii florentine. După atâta vreme, unul l-a sfâşiat pe celălalt. Sunt tot felul de semne, Lisa. Prevestiri de rău agur.

Era seara zilei de opt aprilie. Mi-am scos hainele de zi şi m-am aşezat în pat, dar ochii nu mi se închideau deloc; m-am învârtit de pe-o parte pe alta până când am trezit-o pe Zalumma, care a bombănit ceva de neînţeles.

Când am auzit zgomotul unei trăsuri care s-a oprit brusc la noi la *palazzo*, în partea din spate, mi-am tras repede o *camicia* şi m-am grăbit spre coridor să mă uit pe fereastră.Vizitiul cobora deja; nu prea puteam să disting altceva decât siluetele cailor şi mişcările unui bărbat sub flacăra unei făclii pe care o ţinea deasupra capului. Umerii încordaţi ai vizitiului, pasul lui grăbit, toate vorbeau despre un mesaj urgent şi tragic.

S-a dus către *loggia*. M-am îndreptat iute spre capul scărilor, cu urechile la pândă. Omul a început să bată cu pumnii în uşă strigând

numele tatei. A urmat o oarecare harababură, s-au auzit zgomote de paşi amestecaţi dinspre odăile servitorilor adormiţi şi, până la urmă, vizitiul a fost primit înăuntru.

După o vreme, am auzit vocea aspră a tatei şi răspunsul prea slab ca să-l pot desluşi al vizitiului.

Până se răsune pe scări paşii tatei – cu mersul grăbit al cuiva care fusese trezit brusc din somn – eu mă şi înfăşurasem în *mantello.* Nu-mi aprinsesem nici o lumânare, drept care a făcut ochii mari când m-a văzut. Flacăra lumânării pe care-o ţinea în mână arunca o lumină cadaverică peste chipul lui.

— Aşa, deci eşti trează. Ai auzit?

— Nu.

— Îmbracă-te, cât mai repede. Ia-ţi şi pelerina, cea cu glugă.

Nedumerită, m-am întors în cameră şi am trezit-o pe Zalumma. Era adormită şi nu înţelegea nimic din explicaţiile mele, dar m-a ajutat să-mi pun o rochie.

M-am dus jos, unde aştepta tata cu lumină cu tot.

— Orice îţi spune... a început el, după care s-a întrerupt, pradă unei emoţii pe care n-o înţelegeam. Când şi-a revenit, a repetat: Orice îţi spune, eşti fiica mea şi te iubesc.

XXXII

Nu am răspuns, pentru că n-aveam idee ce-aş fi putut să răspund. M-a dus afară; am trecut prin *loggia* şi am ajuns la o trăsură care se afla în aşteptare, cu vizitiul pregătit. La vederea blazonului *Palle* de pe portieră, m-am oprit o clipă din mers. Giuliano? Dar era cu neputinţă – tata nu m-ar fi dat niciodată de bunăvoie.

Tata m-a ajutat să urc în trăsură, a închis portiera şi, prin fereastra deschisă, m-a luat de mână. Nu părea sigur dacă să mă însoţească sau nu. În cele din urmă, a spus:

— Ai grijă. Încearcă să nu fii văzută sau să vorbeşti cu ceilalţi. Nu spune nimănui ce urmează să vezi sau să auzi.

După care s-a dat înapoi şi i-a făcut semn vizitiului să o ia din loc.

Ora târzie îmi tocise ascuțimea minții – dar, pe când trăsura sălta caldarâmul de pe Ponte Vecchio, mi-am dat seama că fusesem chemată.

Drumul a durat mai mult decât mă așteptam. Nu ne îndreptam spre *palazzo* Medici, mergeam undeva în afara orașului. A fost o oră bună de mers pe drumuri de țară. În sfârșit, am trecut pe lângă un șir de copaci ca niște umbre negre și am ajuns pe o alee cu prundiș. A mai trecut o vreme până când vizitiul a oprit caii, între o grădină pătrată, îngrijită și fațada unei case.

Deși orele erau înaintate, la toate ferestrele se vedea auriul luminilor; o casă în care nimeni nu dormea.

Bărbații care păzeau intrarea în vilă își părăsiseră posturile și stăteau prin preajmă, pe lângă torțele aprinse în aer liber, vorbind cu glas scăzut. În timp ce vizitiul mă ajuta să cobor, unul dintre ei și-a strâns degetele peste puntea nasului, chiar sub sprâncene, și-a început să plângă în hohote. Ceilalți l-au potolit, iar un altul dintre ei s-a grăbit să-mi iasă în întâmpinare.

Înăuntru, o servitoare tânără aștepta în holul impozant – un decor de o frumusețe ametitoare.

— Cum se simte? am întrebat, în timp ce o urmam, în pas săltat, de-a lungul coridorului.

— E pe moarte, Madonna. Doctorii nu se așteaptă să trăiască până dimineață.

Vestea m-a săgetat, îmi simțeam inima bolnavă când mă gândeam la Giuliano și la familia lui. Operele de artă pe lângă care am trecut – picturi vibrând în culori vii, sculpturi delicate, suflate cu aur – păreau crude.

Am ajuns în dreptul camerei de dormit a lui Lorenzo, dar ușa era închisă. Ca și cea din palatul de pe Via Larga, anticamera era plină de giuvaieruri, pocale și gravuri în aur. În cameră stătea soția lui Piero, Madonna Alfonsina; stătea într-o rână, era gravidă și deloc plăcută înfățișării în ciuda buclelor ei arămii. Nu purta decât o simplă *camicia* și își aruncase un șal peste umeri. Lângă ea se afla Michelangelo, care-și ținea capul în palme și nici ochii nu și i-a ridicat când am intrat.

Alfonsina, în schimb, mi-a aruncat cea mai înveninată dintre priviri când mi-am făcut reverența și m-am prezentat. Și-a întors fața cu dispreț.

Era clar că își asumase rolul de stăpână a casei și părea mai curând agitată decât copleșită de jale. Avea ochii uscați și plini de mânie, lăsând impresia că deranjul pe care i-l provoca socrul ei o enerva foarte tare.

Marsilo Ficino, bătrânul filozof, stătea la ușă pe post de mesager, din câte se părea.

— Madonna Lisa, a zis el cu voce blândă, și se vedea că se luptă să-și stăpânească lacrimile. Sunt bucuros să te revăd și trist că trebuie să se întâmple în asemenea împrejurări.

A întins mâna să-mi ia brațul și să mă conducă în refugiul lui Lorenzo – dar orice mișcare s-a oprit la auzul unor strigăte care răsunau pe coridor și se apropiau de noi, însoțite de sunetul unor pași rapizi. M-am răsucit și l-am văzut pe Giovanni Pico conducându-l pe Savonarola în direcția noastră; în urma lor veneau Piero și Giovanni de Medici.

Obrajii lui Piero erau roșii și brăzdați de lacrimi.

— Ne-ai trădat aducându-l aici! striga el. De ce nu începi pur și simplu să dai în noi, să ne scuipi acum, când trecem prin cea mai cumplită durere? Ar fi niște fapte mai blânde!

În același timp, vocea lui Giovanni tuna:

— Să nu te faci că nu ne iei în seamă! Îndepărtează-te de el sau chem imediat gărzile!

Pico și Savonarola se apropiau de Ser Marsilo și de ușa închisă, când brusc Alfonsina s-a ridicat, fără să-i pese de șalul care-i alunecase de pe umeri, și l-a plesnit pe Pico cu o asemenea forță încât contele a făcut un pas înapoi.

— Trădătorule! a țipat ea. Îți bați joc de noi aducând maimuța asta sub acoperișul nostru într-o asemenea clipă? Ieșiți de-aici! Ieșiți de-aici, amândoi!

Michelangelo s-a uitat la toată scena cu ochi neajutorați de copil; nici nu s-a repezit să o apere pe Alfonsina, nici n-a rostit vreo vorbă în favoarea profetului său. Marsilo și-a frânt mâinile și a murmurat:

— Madonna, trebuie să te fereşti de orice agitație...

Pico s-a simțit încolțit în fața unei asemenea rezistențe; s-ar fi zis că se aștepta la o reacție mai blândă.

— Nu doresc să produc nici o durere în familie, Madonna Alfonsina – dar trebuie să fac ce-mi dictează Dumnezeu.

Savonarola păstra tăcerea; doar postura lui rigidă arăta că se simțea nelalocul lui.

Ușa camerei s-a deschis; toată lumea s-a întors de parcă ar fi așteptat spusele unui oracol.

În prag stătea Giuliano al meu, încruntat.

— Faceți liniște! Părea mai în etate decât atunci când ne întâlnirăm ultima oară. Nu avea nici cincisprezece ani împliniți și, în timp ce pielea și părul purtau toată strălucirea tinereții, ochii și postura erau ale unei ființe apăsate de multe griji. Ce se întâmplă?

Chiar în timp ce-și rostea întrebarea, ochii i-au căzut asupra lui Savonarola. În priviri a pâlpâit un licăr slab și rapid de dispreț, dar a adoptat imediat o ținută foarte atentă. În ton i s-a strecurat blândețea plină de grijă.

— Am o rugăminte către toți. Nu uitați că tata încă ne poate auzi. Avem o răspundere față de el – el care s-a considerat responsabil pentru noi toți – să facem în așa fel încât ultimele lui clipe să fie cât mai liniștite și mai senine cu putință. Să nu-i mai oferim motive de descurajare.

Uitându-se la fel de urât la Pico și la tovarașul lui, Alfonsina și-a cules șalul de pe jos și l-a aruncat înapoi pe umeri.

Giuliano a observat totul.

— Piero, i-a spus el fratelui mai mare cu un ton aproape oarecare, soția ta n-a mâncat nimic toată ziua. Poți să o însoțești și să ai grijă să primească ceva de mâncare? Tata s-ar simți fericit să știe că e bine îngrijită...

Mânia lui Piero s-a domolit. A dat din cap și a luat-o de umeri pe Alfonsina. Ea și-a ridicat cu drag privirea spre el; era clar că îl iubea și el simțea la fel. Am remarcat schimbarea ușoară de pe chipul lui Giuliano, când s-a uitat la ei: era emoționat, încântat și cât se poate de ușurat că cei doi urmau să aibă grijă unul de celălalt.

După care i s-a adresat celuilalt frate, cardinalul:

— Frate drag, ai terminat cu toate pregătirile?

Corpolent și cu hainele cam șifonate, Giovanni a clătinat din cap. Ca și Giuliano, nici el nu plânsese; stăpânirea de sine pe care o avea părea mai curând să pornească dintr-un fel de a fi rezervat decât din dorința de a-i cruța pe cei din jur.

— Nu am pus la punct chiar toate detaliile serviciului religios. Îmi scapă imnul de început... În tonul lui s-a simțit o urmă de exasperare.

Tata n-a făcut o treabă prea bună când a ales doar fragmentul din Evanghelie şi un imn. La asemenea lucruri trebuie să te gândeşti dinainte cu luare aminte, pentru că lasă o impresie de durată asupra mulţimilor.

Cuvintele lui Giuliano erau sincere.

— Avem încredere că, dintre toate persoanele, vei fi cel care să facă cea mai bună alegere, chiar dacă timpul e scurt. Poate că rugăciunea va fi de ajutor. A suspinat. Dragii mei fraţi, mergeţi şi faceţi tot ce puteţi. Ştiţi că, în clipa când starea tatei se înrăutăţeşte, trimitem imediat după voi. Şi-acum am să mă ocup de oaspeţii neaşteptaţi.

Alfonsina şi cei doi fraţi au trecut pe lângă Pico şi Savonarola cu un aer dispreţuitor. Când s-au îndepărtat îndeajuns încât să nu mai poată auzi, Giuliano a zis încetişor, de parcă i s-ar fi adresat unui copil mult iubit:

— Frate Michelangelo. Ai mâncat ceva?

Fruntea grea s-a ridicat. Ochi negri şi chinuiţi s-au pironit asupra celui care întreba.

— Nu vreau. Nu pot. Nu atâta timp cât el suferă.

— Ţi-ai simţi inima mai uşoară dacă te-ai ruga?

Tânărul sculptor a clătinat din cap.

— Sunt acolo unde-mi doresc să fiu. Eu nu sunt ca ceilalţi, Giuliano. Nu trebuie să-ţi faci griji din pricina mea.

Şi, ca să-şi întărească spusele, s-a ridicat şi şi-a strâns mâinile una într-alta, luptându-se să pară stăpân pe sine. Colţul gurii lui Giuliano s-a strâns cu afecţiune şi o urmă clară de scepticism, dar l-a lăsat în pace pe artist.

Apoi, s-a întors spre Pico şi călugăr:

— Domnilor, vă rog să luaţi loc. Am să mă consult cu tata să văd dacă îşi poate aduna puterile ca să vă primească. Dar mai întâi trebuie să vorbesc cu un prieten. A făcut o pauză. Bunul meu Marsilo, vrei să te ocupi de trebuinţele lui Ser Giovanni şi Fra Girolamo? Au venit de departe şi poate au nevoie de mâncare sau de băutură.

În cele din urmă, m-a luat de braţ şi m-a condus peste prag, după care a închis uşa în urma lui. A fost o clipă, înainte să păşim în cameră, când ne-am uitat unul la celălalt de parcă am fi fost doar noi doi – totuşi nu se simţea nici urmă de bucurie între noi. Părea să fie amorţit, avea ochii plini de încordare.

— A fost frumos din partea dumitale să vii când te-a chemat tata, a spus el de parcă schimba politeţuri cu cineva străin. Trebuie să-mi cer scuze că nu am avut cum să ajung la întâlnirea din grădină...

— Nici măcar să nu pomeneşti despre ea, am spus eu. Îmi pare rău, cât se poate de rău. Tatăl dumitale e un om bun şi dumneata eşti la fel.

Am vrut să-l iau de mână. El s-a tras şi se vedea că se luptă cu emoţiile care se năşteau în el.

— Nu pot... I s-a frânt vocea. Acum trebuie să fiu tare şi orice dovadă de blândeţe face lucrurile mai rele... O fac pentru tata, înţelegi?

— Înţeleg. Dar de ce a trimis după mine?

Întrebarea a părut să-l nedumerească pe Giuliano.

— Te place. Aşa e felul lui. Şi... ştii doar că l-a crescut pe Michelangelo ca pe propiul fiu, nu? Într-o bună zi, l-a întâlnit pe un pământ de-al nostru: stătea acolo şi lucra la schiţa unui faun. Tata a văzut imediat talentul pe care-l avea în faţă. Sigur vede în tine ceva care merită pus în valoare.

M-a condus spre locul unde se afla Lorenzo, sprijinit pe mai multe perne, într-un pat mare acoperit cu blană şi cuverturi de catifea. Privirea îi era înceţoşată. M-a privit cu ochi goi în timp ce mă apropiam de pat. În încăpere plutea un miros fetid.

Pe un scaun, la mică distanţă, stătea un alt bărbat. În dreptul lui era o măsuţă pe care se vedeau un pocal, mai multe geme, un mojar şi un pistil.

— Doctorul tatălui meu, a zis Giuliano şi a arătat spre el. Pier Leone, Madonna Lisa Gherardini.

Doctorul a dat scurt din cap, fără să scoată o vorbă. Chipul îi era apatic, ca şi întreg trupul – covârşit de neputinţa care i se citea în ochi.

— Ceilalţi... a hârâit vocea lui Lorenzo. Atunci mi-am dat seama că nu mai vedea atât de bine încât să ştie cine sunt. Giuliano s-a grăbit să se aşeze pe scaunul de lângă pat.

— Toţi sunt bine, tată, a zis Giuliano cu voce veselă. Nu trebuie să-ţi faci griji din cauza lor. Piero a dus-o pe Alfonsina să-i dea ceva de mâncare. Giovanni se ocupă de pregătirile pentru slujbă. Şi Michelangelo... S-a oprit ca să scornească o minciună pioasă: Se roagă în capelă.

Lorenzo a murmurat ceva.

— Da, l-am văzut chiar acum, a mai spus Giuliano. Rugăciunea i-a făcut foarte bine. Nu trebuie să-ţi faci griji.

— Băiat bun, a cârâit Lorenzo. Orbecăind şi cu mare efort, a reuşit să ridice nițel o mână; fiul lui s-a prins de ea şi s-a aplecat atât de mult încât umerii aproape că li se atingeau. Băiatul meu cel bun... şi pe tine cine te alină?

— Eu sunt ca tine, tată, a replicat Giuliano, cu umor. M-am născut fără să am nevoie de alinare. Şi-a ridicat vocea uşor: Dar să ştii că ai un oaspete. Lisa di Antonio Gherardini. Ai trimis după ea.

M-am apropiat până când şoldul mi s-a lipit de marginea patului.

— Zestrea, a spus bărbatul din pat; respirația lui mirosea a mormânt.

— Da, tată.

Fața lui Giuliano abia dacă era la un deget distanță de cea a tatălui său. A zâmbit, iar Lorenzo, care abia reuşea să-i desluşească chipul, a schițat şi el un zâmbet.

— La fel ca fratele meu. Atât de bun.

— Dar nu pe cât de bun eşti dumneata, tată. Nici pe departe atât de bun. Giuliano a făcut o pauză şi-apoi s-a întors cu fața spre mine şi a spus, cu aceeaşi voce limpede, ca să se facă auzit de Lorenzo: Tata doreşte să îți spună că a făcut cele cuvenite pentru zestrea ta.

Lorenzo a horcăit: se lupta să respire. Giuliano şi doctorul s-au grăbit amândoi să-l aplece puțin în față, ceea ce a părut să-i uşureze chinul. Când şi-a revenit, a făcut un semn către fiul său şi i-a şoptit câteva cuvinte pe care n-am reuşit să le descifrez; Giuliano a râs uşurel.

— Un prinț, a zis el. Şi, în ciuda inimii uşoare pe care o afişa, i-a cam pierit vocea când s-a uitat spre mine şi mi-a spus: Destui bani încât să te căsătoreşti cu un prinț, dacă doreşti.

Am zâmbit cu gândul că Lorenzo m-ar putea vedea, dar privirea mi-era ațintită asupra lui Giuliano.

— Atunci, înseamnă că n-ați ales bărbatul?

Lorenzo n-a auzit, dar fiul lui ştia deja răspunsul.

— Nu l-a ales. Mi-a încredințat mie însărcinarea.

M-am lipit de pat şi m-am tras mai aproape de omul care stătea să moară. Am ridicat vocea:

— Ser Lorenzo. Mă auziți?

Pleoapele i s-au mişcat; a şoptit ceva repede, cu limba îngreunată, lipită de gura uscată. N-am reuşit să-mi dau seama ce spusese. Giuliano şi-a ridicat ochii.

— Te aude.

Cu îndrăzneală, am întins mâna spre mâna lui. Era lipsită de viață și deformată până la hidoșenie, aproape ca o gheară, totuși am apropiat-o de buze cu sinceră afecțiune și considerație. A fost conștient de gestul meu. Ochii lui s-au umplut de tandrețe.

— Ați fost atât de bun cu mine, fata unui negustor de stofe; ați fost atât de generos cu atâția oameni. Frumusețea, arta pe care ne-ați dăruit-o tuturor, Ser Lorenzo – sunt datorii pe care n-avem cum să le plătim niciodată...

Ochii i s-au umplut de lacrimi; de pe buze i-a scăpat un geamăt.

Nu știam dacă era un semn de durere sau de emoție și m-am uitat spre Giuliano în caz că era nevoie de intervenția doctorului; el a clătinat din cap.

— Ce pot să fac ca să-mi arăt recunoștința? am stăruit eu. În ce fel, cât de mic, aș putea să vă ușurez suferința?

Lorenzo iar a șoptit ceva, dar acum am ghicit cuvintele din mișcarea buzelor, înainte ca fiul lui să le repete.

— Roagă-te...

— Așa am să fac. Am să mă rog pentru dumneavoastră în fiecare zi a vieții mele. M-am oprit și l-am strâns de mână, înainte să-i dau drumul. Doar să îmi spuneți pentru ce mi-ați arătat atâta bunăvoință.

S-a căznit mult să rostească vorbele clar, ca să le pot auzi direct de pe buzele lui și nu prin intermediar.

— Pentru că te iubesc, copila mea.

Vorbele m-au făcut să tresar. Mi-am zis că poate, în agonia morții, Ser Lorenzo delira, era pradă unor emoții puternice și nu prea își dădea bine seama ce spune. În același timp, mi s-au părut adevărate. Mă simțisem apropiată de Ser Lorenzo din prima clipă în care îl văzusem. Recunoscusem pe loc în persoana lui un prieten drag. Drept care am răspuns, cu deplină onestitate:

— Și eu vă iubesc.

La care Giuliano și-a întors fața, ca tatăl lui să nu-și dea seama cât se lupta să nu-și piardă stăpânirea. Lorenzo, cu chipul luminat de adorația cea mai curată, a încercat să-l bată pe braț:

— Adu-i puțină mângâiere...

— Așa am să fac, am spus tare.

După care a rostit ceva care n-avea nici o noimă.

— Întreabă-l pe Leonardo...

A tras iute aer în piept şi a lăsat mâna să-i cadă, de parcă efortul l-ar fi sleit. Privea dincolo de mine la ceva sau cineva care nouă ne era invizibil; pe urmă, şi-a strâns pleoapele şi tristeţea i-a schimonosit faţa. Vocea îi era tot o şoaptă, însă agitaţia îi dădea o oarecare forţă, aşa încât am înţeles fiecare cuvânt.

— Al treilea om. Am dat greş... Cum să mă duc aşa? Acum, poate Leonardo; el şi cu fata...

Delirul unui om care stă să moară, mi-am zis eu, dar Giuliano s-a întors brusc spre tatăl lui, cu ochii îngustaţi. El a înţeles foarte bine ce voia să spună Lorenzo şi ce a înţeles l-a tulburat.

— Nu-ţi face griji în privinţa asta, tată. Nu-ţi face griji. Mă ocup eu de tot.

Lorenzo a îngăimat un răspuns pe jumătate înăbuşit. În sinea mea am hotărât că spusese: *Cum pot să mă duc la el când am dat greş?* Picioarele i s-au mişcat uşor sub cuverturi.

Giuliano şi-a ridicat privirea spre mine.

— E mai bine să-l lăsăm să se odihnească puţin.

— Rămâneţi cu bine, Ser Lorenzo, am zis eu cu voce tare.

N-a părut să mă audă. Capul i se legăna pe pernă; ochii lui erau şi-acum fixaţi undeva în trecut.

Mi-am îndreptat spatele şi am plecat de lângă pat. Giuliano m-a însoţit şi împreună ne-am îndreptat spre uşă şi spre micul intrând care ne oferea o oarecare intimitate.

Nu ştiam cum se cădea să-mi iau rămas-bun de la el. Voiam să-i spun că, până în acea clipă, fusesem doar o fetişcană prostuţă care se lăsase dusă de valul unei pasiuni stârnite de farmecul lui ca om de lume şi de scrisorile pe care mi le scrisese, o fetişcană care crezuse că s-a îndrăgostit pentru simplul fapt că tânjea după o viaţă plină de frumuseţe şi de artă, eliberată de chinul pe care-l trăia sub acoperişul tatălui ei.

Voiam să-i spun că abia acum se bucura cu adevărat de iubirea mea – o iubire la fel de reală ca sentimentele pe care le-aş fi avut pentru un frate, sânge din sângele meu. În plus, eram uluită şi recunoscătoare că o persoană capabilă de atâta compasiune şi atâta forţă mă alesese pe mine.

Nu i-am spus nimic de teamă să nu-i provoc plânsul, dar n-am putut să rezist să nu-l îmbrăţişez înainte de plecare; mânaţi de afecţiune sinceră şi durere, ne-am strâns tare în braţe fără să scoatem o vorbă.

A deschis uşa şi m-a dat în grija lui Marsilo Ficino, după care a închis-o din nou. Am fost condusă până la trăsură. Era o noapte senină şi răcoroasă. M-am aplecat pe fereastră şi m-am uitat la stele, prea mâhnită ca să pot lăcrima.

Când m-am întors acasă, tata stătea în holul mare de la intrare, în dreptul căminului. Focul arunca un roşu de coral peste chipul lui chinuit. Am trecut pe lângă el şi a sărit în picioare. S-a apropiat de mine şi toată faţa lui era un mare semn de întrebare.

— Mi-a lăsat o zestre mare, am spus scurt.

S-a uitat la mine cu priviri atente, scormonitoare.

— A mai spus şi altceva?

Am şovăit, dar m-am hotărât să fiu sinceră.

— Că mă iubeşte. Şi că Giuliano e un om bun. Începuse să aiureze şi a mai spus câteva lucruri care n-aveau nici o noimă. Atâta.

În ochii lui se citea o tristeţe fără sfârşit. Şi-a plecat capul. *E îndurerat,* am înţeles eu. *Suferă...*

Şi-a ridicat fruntea dintr-odată.

— Cine mai era acolo? Te-a văzut cineva?

— Lorenzo, Giuliano, Piero, soţia lui şi Giovanni... şi Michelangelo. M-am dat puţin înapoi. Nu mă simţeam deloc în stare să povestesc evenimentele serii. M-am gândit mai bine şi am adăugat: Pico l-a adus pe Savonarola. Familia a fost foarte afectată.

— Pico! a zis el şi, înainte de a se putea controla, a întrebat: Era şi Domenico acolo?

— Nu. Te rog, am să-ţi spun totul altă dată. Eram la capătul puterilor. Mi-am ridicat fustele şi am urcat scările, fără să-mi pese că tata stătea în spatele meu, urmărind fiecare pas pe care-l făceam.

În odaia mea, Zalumma dormea adânc. Ca să n-o trezesc, am preferat să rămân îmbrăcată şi m-am aplecat peste pervaz, cu ochii numai la stele. Ştiam că luceau şi peste vila de la Careggi şi simţeam cumva că, dacă mă uitam la ele, rămâneam legată de cei care stăteau de veghe acolo.

Cred că stăteam aşa de vreo oră, când o lumină a izbucnit sus pe cer, apoi a străbătut spaţiul întunecat al nopţii lăsând în urmă o fâşie strălucitoare care s-a stins curând.

Am reauzit vocea tatei. *Prevestiri. Semne rele.*

Aşa îmbrăcată cum eram, m-am întins în pat, dar n-am adormit. Cerul abia prindea să se lumineze când am auzit dangătul clopotelor.

XXXIII

Trupul neînsufleţit al lui Lorenzo a fost depus în biserica unde fusese înmormântat şi fratele său. Toată suflarea Florenţei a venit să-i aducă un ultim omagiu, chiar şi cei care se arătaseră până de curând de acord cu ideile lui Savonarola, cum că *Il Magnifico* era un păcătos şi un păgân, iar Dumnezeu avea să îl doboare, fără doar şi poate.

Şi tatăl meu a vărsat lacrimi.

— Lorenzo a fost un om violent în tinereţe şi a făcut multe fapte rele, a zis el. Dar a devenit mult mai bun odată cu vârsta.

Giovanni Pico a venit în vizită să discute despre plecarea lui Lorenzo dintre noi, de parcă orice ştiri pe care i le-aş fi adus eu tatei erau prea puţin importante. Nu eram singura care văzuse cometa, în noaptea aceea; servitorii de la Careggi erau şi ei martori.

— Pe patul de moarte, Ser Lorenzo l-a primit pe Savonarola şi prezenţa monahului i-a adus o mare mângâiere, a explicat Pico, ştergându-şi ochii şi abia legând cuvintele, după nenumăratele pahare cu vin pe care i le oferise tata. (Am fost surprinsă văzând că trecerea la cele veşnice a lui Lorenzo îi producea o suferinţă atât de amară.) Sunt convins că s-a căit cu adevărat de toate păcatele, pentru că l-am văzut sărutând crucea de mai multe ori şi rugându-se alături de Fra Girolamo.

În ziua aceea, Savonarola nu şi-a ţinut predica. Iar oamenii care până mai ieri se îmbulziseră pe treptele bisericii San Lorenzo ca să-l asculte pe profetul Florenţei aşteptau acum răbdători să îl vadă pentru ultima oară pe cel mai mare dintre ocrotitorii cetăţii. Cu toată trecerea de care se bucura Pico, ne-am văzut nevoiţi să stăm ore întregi în picioare, laolaltă cu ceilalţi.

Am pătruns în biserică puţin după ora prânzului. Trupul lui Lorenzo era lângă altar, într-un simplu sicriu de lemn pus pe un piedestal. Fusese înveşmântat într-o robă simplă de pânză albă, iar mâinile – cu degetele întinse şi aranjate atent ca să nu pară atât de rău deformate – îi erau aşezate deasupra inimii. Ochii fuseseră închişi, buzele păreau să fi încremenit într-un surâs. Scăpase de orice suferinţă, nu se mai simţea covârşit de povara atâtor răspunderi.

Mi-am ridicat privirea şi l-am văzut pe Giuliano la mică distanţă de sicriu, între fratele lui Piero şi un străjer. În spatele lor se vedea chipul

palid şi descompus al lui Michelangelo şi, lângă el, era artistul de la Vinci, cu un aer neobişnuit, de o severitate solemnă.

Vederea lui Leonardo nu mi-a adus nici o bucurie, nici o speranţă: nu mă gândeam decât la Giuliano şi m-am uitat la el până când privirile ni s-au întâlnit. Era secătuit de atâta plâns şi-acum nu mai avea puterea să lăcrimeze. Îşi păstra o expresie stăpânită, dar i se citea suferinţa chiar şi în înclinarea umerilor.

Când m-a văzut, i s-a aprins o lumină în priviri. Ar fi fost nepotrivit să vorbim sau chiar să arătăm vreun semn de recunoaştere – dar, în acea singură clipă, am aflat tot ce doream să ştiu. Era exact aşa cum îmi închipuisem: nu vorbiserăm mult despre faptul că tatăl lui îi încredinţase lui sarcina de a-mi alege un soţ, dar el nu uitase.

Nu trebuia decât să am răbdare.

În dimineaţa următoare, m-am dus ca de obicei cu Zalumma la Santo Spirito. Când s-a încheiat slujba şi am păşit afară sub razele soarelui primăvăratic, Zalumma a rărit pasul şi a rămas undeva în spatele celor care se îndepărtau.

— Mă întreb, a zis ea, dacă mi se îngăduie să o văd pe mama dumitale.

Nu am răspuns pe loc. Rana mea era încă prea proaspătă ca să mă pot duce, fără şovăială, la locul unde era îngropată mama.

— Fie cum doreşti, am spus eu. Eu am să rămân aici, pe trepte.

— Nu vrei să vii? a întrebat Zalumma, cu o privire melancolică pe care nu i-o prea ştiam.

M-am întors într-o parte şi mi-am lăsat ochii să alunece peste crengile unduitoare ale arinilor. Abia când i-am auzit paşii îndepărtându-se m-am liniştit.

Nu a trecut mai mult de o clipă de când stăteam acolo, încălzindu-mă la soare şi străduindu-mă să nu mă gândesc la mama, şi mi-a ajuns la urechi, din imediata apropiere, o discuţie serioasă. O voce era a Zalummei; cealaltă, era vocea unui bărbat şi îmi suna oarecum cunoscut.

M-am răsucit. La preţ de nici un minut distanţă de mine, printre cripte şi pietre funerare, statui şi tufe de trandafiri, Zalumma stătea de vorbă cu Leonardo. Îl vedeam din profil, ţinea în mână o tăbliţă de lemn. De sub boneta roşie, părul îi cădea în valuri până mai jos de umeri; îşi scurtase barba. Probabil că mi-a simţit privirea, căci s-a întors şi a zâmbit larg, după care a făcut o plecăciune.

Am schițat o reverență scurtă și am rămas locului în timp ce el se apropia. Zalumma mergea pe lângă el, cu un aer de complicitate. Știuse că avea să-l găsească acolo.

— Madonna Lisa, a spus el în cele din urmă. Deși zâmbea, avea un aer grav, pentru că Florența se afla încă sub doliu. Iertare că vin să te deranjez într-un moment nepotrivit.

— Nu este nici o supărare, am răspuns. Sunt bucuroasă de întâlnire.

— Și eu la fel. Am plecat pe loc de la Milano când am auzit că *Il Magnifico* are clipele numărate, dar am ajuns prea târziu, din nefericire. Stau la *palazzo* Medici și am aflat că s-ar putea să te găsesc astăzi aici. Sper că nu e un gest prea necugetat din partea mea, dată fiind situația atât de tristă... Mă întrebam dacă n-aș putea să te conving să îmi pozezi.

Am deschis gura fără să mă gândesc la ce spuneam.

— Bine, dar Ser Lorenzo s-a dus dintre noi. Nu mai există nici o comandă.

A răspuns repede și hotărât.

— Mi-am primit deja plata.

Am suspinat.

— Nu cred că tata ar fi de acord. El crede că arta e o prostie. Este unul dintre adepții lui Savonarola.

— E aici cu dumneata?

M-am uitat la tăblița din mâna lui. Îi adăugase hârtie nouă; o pungă mare stătea aninată de centura artistului. Mi-am dus mâna la păr și am coborât-o spre rochie.

— Aveți de gând să mă desenați așa cum sunt *acum*?

Întrebarea l-a amuzat și i s-au încrețit colțurile ochilor.

— Ești desăvârșită așa cum te afli.

M-am speriat un pic.

— Nu pot să stau multă vreme. Se știe că vin pentru slujbă, după care mă întorc acasă. Dacă întârzii, servitorii încep să se întrebe pe unde am umblat și pot să-i spună ceva tatei când se întoarce.

— Ai venit să te reculegi la mormântul mamei dumitale, a spus Zalumma cu voce tare.

I-am aruncat o privire.

Leonardo scosese deja ceva din punga de la brâu: o bucată de cărbune ars legată de un bețigaș curățat cu nisip.

— Ştiu că ţi-am trimis o copie; am avut schiţa pe care-am făcut-o seara, în curtea palatului Medici şi de-acolo am pornit. Dar sunt nemulţumit de ea.

— Nemulţumit!

— Evident, seamănă cu dumneata, dar eu vreau... ceva mai mult de-atât. Nu mă pricep prea bine să o spun, dar dacă ai avea încredere în mine, pur şi simplu... şi ai sta acolo doar câteva minute, nu mai mult. Nu doresc câtuşi de puţin să îţi duc necazuri. Servitoarea dumitale aici de faţă are să ţină seama la timpul scurs.

M-am învoit. M-a condus undeva în apropierea bisericii, până în dreptul unui pietroi rotund care se afla la umbra unui stejar. Acolo m-am aşezat. El m-a rugat să mă întorc uşor şi să-mi arunc iarăşi privirea peste umăr, încât faţa să fie în semiprofil.

A apucat cărbunele – făcut, după cum mi-a explicat, dintr-o crenguţă de salcie pe care o arsese în cuptor până se înnegrise – şi a început să deseneze cu iuţeală. Contururile au apărut primele.

După un minut, două de tăcere, am întrebat:

— Cum se face că v-aţi amintit toate trăsăturile mele cu asemenea uşurinţă – după ce m-aţi văzut doar o dată? Schiţa din seara aceea era foarte vagă. În schimb, desenul pe care mi l-aţi trimis... acolo se vedea că v-aţi amintit şi cel mai mic amănunt.

A rămas atent la desen şi mi-a răspuns oarecum nepăsător.

— Memoria poate fi educată. Dacă vreau să-mi amintesc un chip, îl studiez cu mare atenţie. Şi noaptea, când stau în pat, îmi apar în faţa ochilor toate trăsăturile, una câte una.

— Eu n-aş reuşi niciodată să mi le amintesc aşa bine!

— De fapt, e simplu. Gândeşte-te la nasuri: există doar zece tipuri de profil.

— Zece tipuri! am zis eu râzând scurt. La care el şi-a ridicat o sprânceană, iar eu mi-am înăbuşit pe loc zâmbetul şi m-am străduit să rămân cu faţa destinsă, cum fusesem înainte.

— Zece tipuri de profil: drept, ascuţit, acvilin, turtit, rotund, adunat, unele cu un gheb deasupra liniei de mijloc, altele cu un gheb sub linie. Dacă îţi întipăreşti toate tipurile în memorie, atunci îţi faci un depozit la care poţi apela şi care te ajută să-ţi aminteşti.

— Uluitor.

— Apoi, desigur, nasurile sunt de *unsprezece* tipuri diferite, dacă le priveşti din faţă. Egale de sus până jos sau groase la mijloc, groase la rădăcină sau groase la capăt... dar te plictisesc.

— Deloc. Şi nările?

— Ele sunt o categorie aparte, Madonna.

M-am luptat să-mi înăbuş dorinţa de a râde. După o vreme, am adus vorba despre ceva mai interesant:

— Staţi la palatul Medici. Înseamnă că sunteţi cu adevărat un apropiat al familiei.

— Atât cât poate fi cineva din afară.

— Mă întrebam cum... cum o duc fiii?

— Giovanni e bine, ca de obicei. El nu s-ar simţi afectat nici dacă ar veni sfârşitul lumii. Piero... cred că Piero şi-a dat seama în sfârşit de gravitatea situaţiei în care se află. Lumea din jur i-a tot vorbit, de ani de zile, despre responsabilitatea care ar urma să-i revină la moartea tatălui său. De-acum abia totul a devenit real şi în ochii lui.

— Şi Giuliano? am întrebat eu, cam prea repede. A băgat de seamă, şi-a plecat puţin privirea şi a zâmbit uşor, cu tristeţe.

— Giuliano suferă. Nimeni nu i-a fost mai drag lui Lorenzo decât el.

— E un om foarte bun.

Chipul artistului s-a îndulcit; s-a oprit, cărbunele din mâna lui s-a îndepărtat uşor de hârtie.

— Aşa este, a zis el. A fost mulţumit când a aflat că vreau să onorez comanda.

— Adevărat?

A zâmbit văzându-mi izbucnirea de bucurie.

— Da. Cred că-ţi apreciază prietenia în mod deosebit.

M-am îmbujorat, amuţită.

— Perfect! a zis el; cărbunele a prins să zboare peste foaie. Rămâi aşa...

Am rămas ferecată într-o tăcere plină de emoţii. El s-a uitat la mine şi a desenat repede, după care s-a uitat iarăşi lung la mine... Vreun gând tulburător l-a făcut să roşească şi să-şi plece privirile. Şi-a aţintit ochii asupra desenului, dar era clar că nu-l vedea.

Şi totuşi ceva văzuse el. În mine văzuse acel ceva şi îl recunoscuse. Parcă s-ar fi dat o luptă în sufletul lui. S-a uitat într-o parte, de teamă

ca ochii să nu-i dezvăluie gândul tainic. Până la urmă, şi-a recâştigat stăpânirea de sine şi a continuat să deseneze până când Zalumma a spus:

— A venit vremea.

M-am ridicat şi mi-am scuturat fustele de praf.

— Când ne mai vedem?

— Nu ştiu, a răspuns el. Mâine trebuie să mă întorc la Milano. Poate că până la viitoarea întâlnire am să pot face o schiţă care să mă mulţumească. Dacă se întâmplă aşa, am s-o transfer pe şevalet, ca să pot începe pictura. Acum, când Lorenzo s-a dus... pentru fiii lui vin timpuri grele. Dacă lucrurile se înrăutăţesc, s-ar putea ca prietenia cu familia Medici să nu mai fie un avantaj. În cazul în care te gândeşti la o căsătorie...

Se simţea stânjenit pentru că spusese prea mult; s-a oprit.

M-am tras înapoi şi m-am încruntat; simţeam că îmi ard obrajii. De ce spunea una ca asta? Credea că mă interesează Giuliano pentru vreun câştig personal sau prestigiu?

— Trebuie să plec, am spus şi m-am pregătit să-mi văd de drum.

M-a oprit un gând. M-am răsucit iar spre el şi l-am întrebat:

— De ce doriţi să-mi pictaţi portretul?

Acum era el cel care dădea semne de nelinişte.

— Credeam că am răspuns la întrebare.

— Nu banii sunt motivul. Şi-atunci care este?

A deschis gura să spună ceva şi a închis-o la loc. Când s-a hotărât în sfârşit să vorbească, a zis:

— Poate că o fac pentru Giuliano. Poate că o fac pentru mine.

Iubita mea Lisa,

Îţi scriu din două motive. Mai întâi, ca să-ţi dau de veste că am de gând să-l implor pe fratele meu Piero să-mi îngăduie să-i cer tatălui tău mâna dumitale. Va trebui să aşteptăm să treacă doliul, firește.

Iar acum pot să-ţi cer aşa cum se cade să mă ierţi că nu am apărut la locul şi la momentul convenit. Ştiu cât de mult trebuie să te fi durut şi poate chiar te-ai gândit că nu mai ţin la dumneata. Nu este deloc adevărat, ba dimpotrivă.

Mai apoi, trebuie neapărat să-ţi mulţumesc. Cuvintele pe care i le-ai spus tatei – despre tot binele pe care l-a făcut oraşului şi oamenilor lui – au fost înţelepte şi pline de compasiune. Şi i-au mers la inimă. O fiică

nu s-ar fi purtat cu mai multă dulceață și n-ar fi reușit să-i aducă mai multă mângâiere.

Sunt atât de puțini cei care au înțeles adevăratele sentimente ale tatei, deși el s-a gândit doar la ceilalți, în ultimele clipe. Când și-a dat seama că era pe moarte, i-a chemat alături pe cei mai buni prieteni și a făcut tot ce i-a stat în putință ca să le aducă mângâiere, în loc să-i lase pe ei să-l aline.

Mai mult, a fost atât de îngăduitor încât a primit ca Giovanni Pico să-l aducă pe Savonarola în camera lui. Dumnezeu să mă ierte, dar nu mă pot împiedica să-l urăsc pe călugărul acela care l-a ponegrit tot timpul pe tata pentru lucrurile bune pe care le-a făcut. A fost patronul atâtor și atâtor artiști, a sprijinit Academia Platoniciană, i-a distrat pe cei săraci cu serbări și spectacole de circ – toate au fost tratate drept păgâne și, din pricina lor, tata urma să ardă în focul iadului dacă nu s-ar fi căit. Dacă aș fi știut că asemenea vorbe avea monahul de gând să spună, nu l-aș fi lăsat să intre în cameră.

Omul acela micuț și urât repeta la nesfârșit șirul acuzațiilor lui, implorându-l pe tata: Căiește-te pentru tot sângele pe care l-ai vărsat!

Drept răspuns, tata și-a întors fața la perete. Doar la stăruința mea și a mai multe gărzi am reușit să-l îndepărtăm pe monah. Cum a putut să fie atât de crud și să-l numească pe tata ucigaș – tata, care n-a recurs niciodată la vreo armă decât dacă trebuia să se apere?

După care Fra Girolamo s-a întors către mine și a spus: Ar fi înțelept din partea dumitale dacă te-ai căi și ai cădea în genunchi, pentru că trufia dumitale și a fraților dumitale oricum are să vă aducă acolo, curând.

Chiar atunci m-a chemat tata, așa că m-am grăbit să vin lângă el. Aiura. A pus una și aceeași întrebare de nu știu câte ori. Te rog, a zis. Te rog, te rog mult să-mi spui unde este el? I-am spus că nu înțeleg despre cine vorbește, dar dacă îmi spune numele, imediat îl aduc la el. La care el a scos un geamăt și a spus: Ah, Giuliano, după atâția ani, n-am reușit să-mi țin cuvântul!

La scurtă vreme, starea lui s-a înrăutățit și doctorii au încercat să-i dea o altă poțiune, pe care n-a putut să o înghită. A dormit puțin și somnul îi era agitat, după care s-a trezit și mai slăbit decât înainte. M-a strigat de mai multe ori, dar degeaba îl țineam de mână și încercam să-l alin: nu-i mai aduceam mângâiere. Pe urmă, a devenit foarte tăcut și am auzit cum se lupta să tragă aer în piept. Părea că se aștepta să audă ceva.

După o vreme, se pare că a şi auzit, pentru că a zâmbit şi a spus în şoaptă, cu mare bucurie: Giuliano... eşti chiar tu. Slavă Domnului că ai ajuns la liman.

Puţin mai târziu, şi-a dat duhul.

De un timp, mă tulbură foarte mult o bănuială. Nu-mi dă pace. Am ajuns că cred că leacurile prescrise de doctor în ultimele luni ale vieţii tatălui meu i-au făcut mult rău.

Crede-mă că asemenea gânduri nu sunt născute doar de suferinţă; bănuiesc că a existat o conspiraţie menită să grăbească moartea tatei – sau poate chiar să o provoace. Suspiciunile mi-au fost întărite de un lucru: pe doctorul personal al tatei, Pier Leone, l-au găsit înecat într-o fântână la două zile după moartea tatei. Se spune că a fost sinucidere, moartea pacientului său l-ar fi descurajat peste măsură.

Signoria s-a adunat pentru un vot special care să-i îngăduie fratelui meu Piero să preia funcţia tatei, deşi nu are decât douăzeci de ani. Acum, e agitat din cale-afară şi nesigur, drept care nu pot să-l tulbur şi mai mult vorbind despre căsătorie. Deocamdată. Trebuie să-i fiu sprijin în asemenea clipe, nu să-l tulbur.

Sufăr şi mai mult când ştiu că nu am putut să-ţi vorbesc la înmormântarea tatei şi că nu am reuşit să te văd în seara aceea, la San Lorenzo.

Ar fi înţelept să distrugi scrisoarea de faţă; dacă avem duşmani, nu mi-aş dori niciodată ca dumneata să devii ţinta lor.

Vreau să ştii că am să te iubesc mereu. Vreau să ştii că am să vorbesc cu Piero în primul moment prielnic.

Al dumitale pentru totdeauna,
Giuliano

XXXIV

În următoarele câteva luni, pe când primăvara lăsa locul verii, viaţa mea s-a transformat într-un lung chin al aşteptării. N-aveam nici o veste de la Leonardo, n-am primit nici o scrisoare şi nici o schiţă ieşită din comun de la Milano. Şi mai rău încă, Giuliano nu mai trimisese nici o vorbă.

Între timp, fratele lui mare mare stârnea o grămadă de bârfe în oraş. Atenţia lui Piero se îndrepta mai mult spre distracţii şi femei decât

spre diplomație și politică. De mult se tot spunea că lipsa de discernământ și trufia lui Piero îl aduceau adesea la disperare și pe tatăl lui.

Mai ales trufia. S-a dovedit că Lorenzo avusese dreptate. La doar câteva luni după moartea lui *Il Magnifico*, Piero a reușit să-i îndepărteze pe doi dintre cei mai apropiați sfătuitori ai tatălui său și să strice relațiile cu cei mai mulți dintre membrii Signoriei. Faptul că mama lui, Clarice, făcuse parte din nobilul și puternicul clan Orsini, care se socoteau a fi neam de prinți, nu era deloc de ajutor; cum nu era nici căsătoria lui Piero cu Alfonsina Orsini din Neapole. Era considerat un intrus – doar o treime florentin și două treimi os domnesc.

Savonarola s-a folosit cu iscusință de asemenea idei în predicile sale, stârnindu-i pe cei săraci împotriva celor care-i împilau, deși avea grijă să nu rostească niciodată numele lui Piero. Ura față de Medici a început să crească. Era prima dată când oamenii vorbeau pe față împotriva familiei, pe străzi și chiar în palate impunătoare.

Cât despre mine, în nefericirea mea, nici o scuză nu mă mai ajuta să evit predicile lui Fra Girolamo. Le înduram, sperând ca supunerea mea să îmblânzească inima tatei și să-l îndemne poate să-l primească pe Giuliano ca pețitor. Prin urmare, mă pomeneam de două ori pe zi în biserica San Lorenzo, ascultându-l pe micul dominican înflăcărat. Către sfârșitul lunii iulie, când a murit Papa Inocențiu, Savonarola a proclamat sfârșitul lui drept un alt semn al mâniei lui Dumnezeu. La jumătatea lui august, când un nou Papă s-a suit pe tronul Sfântului Petru, chipul lui Savonarola s-a făcut roșu de mânie. Cardinalul Rodrigo Borgia, acum Papa Alexandru al VI-lea, a cutezat să se instalaze la Vatican cu tot cu cei trei copii nelegitimi pe care-i avea: Cesare, Lucrezia și Jofre. Și, spre deosebire de cei mai mulți cardinali și papi din trecut, el nu vorbea despre ei numindu-i nepoate și nepoți; insista ca ei să fie recunoscuți drept odraslele lui. Se mai zvonea că în palatul papal apăreau femei ușoare, aveau loc orgii și beții. Dovadă că mânia lui Dumnezeu avea să se abată cât de curând.

Zalumma era mereu lângă mine, în biserică; pe față îi plutea o expresie visătoare. Era limpede că nu medita la vorbele profetului, cum s-ar fi putut crede. Știam că se afla în cu totul altă parte, poate în munții pe care-i iubea atâta și pe care-i părăsise când era fată. Și eu rătăceam prin alte locuri. Ochii minții plăsmuiau în fața mea vila de la Castello și minunățiile adăpostite în ea; alteori, revedeam vizita pe care o făcusem

în biroul lui *Il Magnifico* şi-mi aminteam strălucirea impresionantă a unui rubin sau netezimea fără cusur a cupei de calcedoniu din care băuse Cleopatra.

Reveriile mă ajutau să rezist până la sfârşit, când Savonarola termina de vorbit; mă ajutau să rezist în fiecare seară, când cinam cu tata şi Giovanni Pico, care bea mult prea mult vin şi, de multe ori, sfârşea prin a se porni pe plâns. Atunci, tata îl ducea la el în birou şi stăteau de vorbă, în linişte, până în toiul nopţii.

A venit toamna, pe urmă iarna şi pe urmă Anul Nou. Zalumma mi-a strecurat o scrisoare cu sigiliul Medici, pe care l-am rupt nerăbdătoare, cu un amestec de bucurie sălbatică şi disperare.

Madonna Lisa, aşa începea scrisoarea şi, odată cu cele două cuvinte atât de distante, orice speranţă s-a prăbuşit.

Mintea mea nu mai ştie ce să născocească. Piero nu vrea cu nici un chip să-mi îngăduie să mă căsătoresc cu dumneata. Respinge ideea; îmi caută o mireasă care să întărească rangul familiei şi să-i asigure lui o poziţie mai puternică, în calitate de urmaş al tatei. Lui nu-i stă mintea decât la politică, nu la dragoste. Fratele meu Giovanni, cardinalul, a hotărât că trebuie să mă căsătoresc cu cineva din familia Orsini şi nici nu vrea să audă de altceva.

Dar eu nu am să primesc. Îţi spun asemenea lucruri nu pentru că aş vrea să te descurajez, ci mai curând ca să-ţi explic tăcerea îndelungată şi să te asigur că sunt mâhnit, dar foarte hotărât. Nu am de gând să-mi unesc destinul cu al nimănui altcuiva. Faptul că nu am avut cum să te văd nu mi-a stins dorul; dimpotrivă, l-a înteţit. Nu mă gândesc zi şi noapte decât la dumneata şi la o cale care ar putea să ne aducă împreună. Mă străduiesc trup şi suflet să găsesc această cale.

Am să fiu lângă dumneata curând, iubirea mea. Pune-ţi credinţa în cuvintele mele,

Giuliano

Am dat drumul scrisorii şi am izbucnit într-un plâns nestăpânit. Nu aveam nici un pic de credinţă – nu credeam în bunătatea lui Dumnezeu, în învăţăturile necruţătoare ale lui Savonarola, nu credeam că Giuliano va scăpa de rigorile datoriei şi ale statutului social. Nu eram altceva decât fiica unui negustor de ţesături, faţă de care Lorenzo

manifestase un interes neînsemnat, care trezise în Giuliano sentimente neghioabe de iubire – sentimente care se vor stinge cu timpul, fără doar şi poate.

Mi-am dorit să las flacăra lămpii să mistuie scrisoarea, să o rup în mii de bucăţele, să le arunc cât pot de sus şi să mă uit cum se aştern pe podea ca un strat de praf.

Înnebunită, am împăturit scrisoarea cu grijă şi am ascuns-o în locul unde ţineam şi alte comori: medalionul lui Giuliano şi cel cu chipul lui Cosimo şi blazonul Medici; desenul pe care mi-l făcuse Leonardo şi scrisoarea de la el; şi scrisorile lui Giuliano, între care şi cea pe care mă rugase să o ard.

XXXV

1493 – anul de după moartea lui Lorenzo, primul an plin al domniei lui Piero – a fost sumbru pentru mine. Mi s-au pornit sângerările lunare şi am făcut tot ce mi-a stat în putinţă să mă ascund de tata, mituind spălătoreasa ca s-o fac să nu-i pomenească tatei despre pânzeturile pătate. Chiar şi aşa, tata a început să se gândească să mă mărite. Îşi ţinuse cuvântul faţă de mama, zicea el; nu era vina lui că Lorenzo murise înainte să-şi spună părerea. Firește că nu-mi putea încredinţa soarta unui neghiob ca Piero, care arătase cam câţi bani făcea ca peţitor al Florenţei – oblăduise câteva căsătorii care stârniseră dezaprobare printre vechile familii. Nu, tata se gândea la un bărbat distins, care să fie bine văzut în societatea florentină, dar să fie, în acelaşi timp, un om al lui Dumnezeu. Când va veni vremea, urma să-i îngăduie să mă curteze.

Din fericire, eram încă foarte tânără, iar ideile despre căsătorie ale tatălui meu erau doar simple vorbe. În ciuda supărării dintre noi, ştiam că tata mă iubea şi că îi era cumplit de dor de mama. Eram singura fiinţă care-l lega de ea şi deci nu se grăbea deloc să se despartă de mine.

În acelaşi an, legenda despre *Papa angelico* – acel papă care urma să fie ales de însuşi Dumnezeu, nu de om – s-a contopit cu o altă poveste, mai veche, care proclama venirea unui al doilea Carol cel Mare. El avea să readucă Biserica la vechea ei curăţenie, după care avea să unească toată creştinătatea sub conducerea spirituală a acestui *Papa angelico.*

Faptul că regele francez se numea Carol sau că își pleca urechea la asemenea legende și le lua în serios nu ajuta câtuși de puțin. Nici faptul că pusese ochii pe Neapole și hotărâse că principatul de la malul mării îi aparținea de drept. La urma urmelor, fusese smuls de sub stăpânirea francezilor, cu numai o generație înainte, de către tatăl bătrânului rege Ferrante, Alfonso cel Mărinimos. Orașul găzduia și acum baroni devotați Franței, care ar fi fost gata să-și pună armele în serviciul adevăratului lor cârmuitor, Carol.

Savonarola profita de pe urma unor asemenea idei și le împletea cu viziunea lui religioasă. Era îndeajuns de iscusit încât să nu spună deslușit cum că el însuși ar fi fost viitorul papă angelic, dar începuse să susțină că regele Carol va fi spada răzbunătoare a Domnului. Carol va trece Italia prin foc și pară și o va îngenunchea spre căință, iar credincioșii ar trebui să-l întâmpine cu brațele deschise.

Poate că Fra Girolamo și cei mai devotați dintre adepții său erau dornici să vadă un rege străin invadând Italia, dar toți cei pe care-i cunoșteam își pierdeau cumpătul când auzeau asemenea vorbe. Ne apăsa pe toți sentimentul că se adună peste noi nori grei, prevestitori de soartă rea. Către sfârșitul anului, toată lumea din Florența înțelesese că regele Carol plănuia să invadeze Neapole în luna iunie a următorului an.

— O, Doamne! a strigat profetul, în timpul unei predici din perioada postului. Te-ai purtat cu noi ca un părintre mânios. Ne-ai alungat din preajma Ta. Grăbește dreapta pedeapsă, grăbește pârjolul, ca să putem să fim una cu Tine cât mai curând!

A vorbit despre o arcă pe care cei care se căiau se puteau sui ca să își afle adăpost de furia care avea să vină. Și-a încheiat predica spunând: *Cito! Cito!* Iute! Iute!, cuvinte care îi îndemnau pe credincioși să-și caute refugiul până nu era prea târziu.

Dar, odată cu sfârșitul unui alt an, primăvara lui 1494 a adus cu ea speranțe noi – pentru mine, cel puțin. Mult timp după ce renunțasem la visul de a-l revedea pe Giuliano, Zalumma mi-a așezat în poală o altă scrisoare cu sigiliul Medici pe ea.

Lisa mea cea mai iubită,

Poate că acum ai să crezi că sunt un om care își ține cuvântul. Nu am renunțat și iată roadele: fratele meu Piero mi-a îngăduit în sfârșit să îți cer mâna. Inima mea se bucură nespus; pământul a devenit pentru mine un adevărat rai.

Sper că lunga mea tăcere nu te-a făcut să te îndoieşti de sentimentele pe care le am pentru dumneata şi mă rog la Dumnezeu ca sentimentele dumitale să nu se fi schimbat. Buna credinţă mă îndeamnă să te avertizez, totuşi: nouă, celor din familia Medici, ne-au ajuns la urechi murmurele de nemulţumire la adresa noastră şi acuzaţiile nedrepte la adresa lui Piero. Preţuirea oamenilor s-a transformat în duşmănie; iar dacă tatăl dumitale şi dumneata veţi considera cererea mea în căsătorie drept acceptabilă, e bine să ştii că intri într-o familie a cărei influenţă se află în declin. Piero se declară încrezător şi spune că totul va fi bine, dar eu mă tem că lucrurile ar putea lua o altă întorsătură. A primit o scrisoare de la ambasadorii lui Carol: se cere ca armata franceză să poată trece nestingherită prin Toscana, se cer arme şi soldaţi. Piero este de părere că nu poate da un răspuns limpede; legăturile de familie îl obligă să-i ajute pe cei din Neapole, iar Papa Alexandru a emis o bulă prin care l-a proclamat pe Alfonso de Calabria drept rege al acestui ţinut sudic. Sanctitatea Sa a ameninţat cu retragerea prerogativelor de cardinal ale fratelui nostru Giovanni dacă Piero nu reuşeşte să apere oraşul de înaintarea lui Carol.

Pe de altă parte, tuturor membrilor Signoriei li se cere, prin lege, să jure că nu vor ridica niciodată armele împotriva Franţei, iar Florenţa s-a bazat dintotdeauna pe comerţul cu ea. Drept care fratele meu cel mai mare se găseşte pus într-o situaţie fără ieşire. Nici sfaturile care se bat cap în cap ale consilierilor nu au cum să-l ajute. Arată-le oamenilor că lucrurile stau aşa cum ar trebui să stea, îi spune unul dintre ei. Şi-atunci fratele meu dă cu piciorul într-o minge în plină stradă, se joacă sub ochii cetăţenilor, ca să le dea impresia că viaţa îşi urmează cursul firesc. Care este rezultatul? Oamenii spun că nu e bun de nimic, îl numesc Zuccone, cap de dovleac.

Nu mă pot împiedica să cred că este victima unor eforturi de a discredita şi a distruge casa noastră.

Gândeşte-te bine la toate înainte de a-mi scrie, iubirea mea, şi trimite-mi răspunsul dumitale. Dă-mi de ştire dacă sentimentele dumitale pentru mine s-au schimbat. Şi, dacă îmi trimiţi vorbă, am să vin! Imediat ce îmi este îngăduit să-l vizitez pe tatăl dumitale, am să îţi scriu ziua şi ora.

Număr clipele până când am să ajung să te văd din nou. Fericirea mea stă acum în mâinile dumitale.

Fie că e da, fie că e ba, rămân
Al dumitale pentru totdeauna,
Giuliano

Scrisoarea mi-a căzut din mâini. Mi-am prins obrajii îmbujorați în palme. Firește că Zalumma stătea chiar lângă mine, nerăbdătoare să afle ce conținea scrisoarea.

Mi-am ridicat ochii spre ea. Chipul parcă îmi încremenise de atâta adâncă uluială, vocea avea un ton aproape alb.

— Vine aici să îmi ceară mâna.

A făcut și ea ochi mari și ne-am uitat una la alta câteva clipe bune; după care, fiecare s-a apucat de umerii celeilalte și ne-am pus pe chicotit precum copiii.

XXXVI

I-am scris imediat lui Giuliano. Aveam speranțe atât de mari, încât n-am vrut să-mi amintesc insultele tatei la adresa familiei Medici sau amenințarea lui cum că mă da va după un om cu frica lui Dumnezeu. Dimpotrivă, m-am agățat de promisiunea lui Giuliano: că va găsi el calea prin care să se ajungă la o înțelegere. La urma urmelor, era fiul lui *Il Magnifico,* expert în diplomație și în arta compromisului. Aveam încredere că el putea să facă imposibilul. Și, pentru că eu nu mă pricepeam la diplomație – mai ales când venea vorba despre tata –, mi-am ținut gura și nu i-am spus nimic despre gândurile lui Giuliano.

A început Postul Paștelui. În prima zi de vineri, Savonarola a urcat în amvon. Ne-a spus că un „nou Cyrus" se pregătea să treacă Alpii – nu era regele persan din vremurile vechi, ci era Carol, care trebuia să treacă pe acolo în marșul său către Italia, firește.

Dacă mai înainte oamenii îl priveau pe Fra Girolamo cu o venerație amestecată cu spaimă, acum îl socoteau un semizeu, pentru că – în mințile lor – el era cel care prezisese, cu doi ani înainte, „necazuri cu Franța" – o vorbă des folosită.

— Dumnezeu îl călăuzește, proclama Savonarolo vorbind despre acest nou Cyrus. În fața lui fortărețele vor cădea și nici o armată nu-i va putea ține piept. Iar cel care conduce Florența se va purta ca un om care și-a băut mințile, făcând pe dos față de cum ar trebui. După ce îl criticase pe Piero, predicatorul și-a îndreptat săgețile către Papa Borgia: Tu, biserică a lui Christos, ești pricina pentru care s-a ridicat furtuna! Și iarăși a vorbit despre Arcă, unde dreptcredincioșii își puteau

găsi refugiul în fața potopului care va veni. Și-a încheiat predica cu același strigăt: *Cito! Cito!* Iute! Iute!

Între timp, regele Carol și-a mutat curtea de la Paris la Lyon, mai în sud – prea aproape de Toscana. Toți locuitorii din Florența au devenit neliniștiți; cei care până atunci își băteau joc de Fra Girolamo au început și ei să-i asculte vorbele.

Cu vreo câteva săptămâni înainte de Paște, într-o dimineață cenușie și înnorată, Zalumma și cu mine ne-am întors de la piață destul de repede. O burniță ușoară îmi umezea fața și părul. Cu ceva vreme înainte, tata anunțase că, în timpul postului, urma să renunțe nu doar la carne, ci și la pește. Cum eram obligați cu toții să ținem pasul cu pioșenia lui, nu a mai fost nevoie să ne oprim nici la măcelar, nici la vânzătorul de pește.

În timp ce trăsura noastră dădea colțul să ajungă în spatele casei, am zărit o caleașcă având blazonul Medici pe portiere. Nu era acolo de mult: superbii cai albi încă respirau zgomotos de pe urma drumului. Vizitiul se afla la locul lui și ne-a zâmbit prietenos, în semn de salut.

— Dumnezeu să ne aibă în pază! a șoptit Zalumma.

M-am dat jos și i-am poruncit vizitiului nostru să ducă mâncarea la bucătărie. Mă mâniasem pe tata: aranjase o întâlnire cu cel care mi-era curtezan când eu eram plecată. În același timp, chiar simplul fapt că-l primise pe Giuliano mă surprindea. Se reaprindea în mine speranța că alesul meu era în stare să-și convingă nu doar fratele, ci și pe tata.

Mânia mi s-a transformat în groază când mi-am dat seama cum arăt. Ca să-l potolesc pe tata, începusem să mă îmbrac în haine neatrăgătoare, de culoare închisă, ba chiar mă supusesem ideii învechite de a purta topaze, pietre despre care se spunea că ar domoli focul lui Eros și le-ar ajuta pe fecioare să-și păstreze castitatea. În ziua cu pricina, alesesem o rochie cu guler înalt din lână maronie, care se potrivea bine cu topazele din colier. Arătam întocmai ca o *piagnona* plină de cucernicie. Vălul ușor de culoare neagră nu reușise să-mi ferească părul de umezeală și o mulțime de cârlionți ieșiseră la iveală.

Am luat-o pe Zalumma de mână.

— Trebuie să faci cumva. Trebuie să auzi ce vorbesc! Du te!

N-a avut nevoie de alte îndemnuri. S-a pornit pe loc, aproape în fugă, în timp ce eu mă îndreptam mai încet, cu puțina demnitate de care mă mai simțeam în stare, spre casă.

Ușa dinspre camera de primire era deschisă, încă o dovadă că nimeni nu se aștepta să ajung înapoi atât de repede.

Am auzit vocea liniștită și serioasă a tatălui meu și m-am simțit ușurată; mă așteptam să fie plină de ostilitate. Când treceam pe lângă ușa deschisă, și-a ridicat privirile.

Dacă aș fi fost dăruită cu mai mult sânge rece, aș fi putut să merg mai departe, dar m-am oprit să mă uit la Giuliano. Din respect pentru tata, alesese o ținută de om cu vederi conservatoare – haine de lână albastră fără nici o podoabă și o mantie de un albastru atât de închis, încât bătea în negru. Ochii mei nu-l mai văzuseră de luni bune: din dimineața înmormântării tatălui său. Crescuse. Era mai înalt, avea fața mai netedă și mai colțuroasă, umerii mai fermi și spatele mai lat. Mi s-a luat o piatră de pe inimă când am văzut că tata îl primise cum se cuvenea: ceruse vin și mâncare.

Giuliano m-a privit și el atent; strălucirea care i se vedea pe față mi-a tăiat răsuflarea.

— Lisa, a spus tata. Preț de o clipă, m-am gândit că poate mă poftește să intru, dar el a zis: Du-te la tine în odaie.

Am urcat scările, amorțită. Am auzit vocea Zalummei: întreba dacă Ser Antonio mai dorește vin. Știam că ea are să-mi servească drept ochi și urechi, dar era prea puțin. M-am instalat în odaia mea de odihnă, dar nu mă puteam liniști, așa încât mi-am luat inima în dinți și am ieșit pe coridor. Nu auzeam ce se petrecea acolo jos – vocile erau prea potolite ca să pot deslușì ceva – drept care, neajutorată, mi-am lipit privirile de fereastră și m-am uitat la vizitiu și la cai.

Vocile potolite erau un semn bun, am zis eu în sinea mea. Giuliano, un diplomat înnăscut, a descoperit cum să-l aducă pe tata pe calea cea bună.

M-am chinuit timp de câteva minute, până când în sfârșit l-am văzut pe Giuliano ieșind din *loggia* și traversând curtea, în drum spre trăsură.

Am deschis larg fereastra și i-am strigat numele.

S-a răsucit și s-a uitat spre mine. Distanța era prea mare și ne împiedica să stăm de vorbă, dar am aflat tot ce voiam să știu dintr-o privire.

Era foarte amărât. Totuşi, a ridicat o mână spre mine, de parcă ar fi vrut să mă atingă, şi-apoi şi-a apăsat palma peste inimă.

Atunci am făcut un lucru de nemărturisit: mi-am ridicat fustele cât de sus am putut şi am luat-o la goană pe scări, fără să ţin cont că aş putea să cad, hotărâtă să-l opresc pe Giuliano, să mă sui cu el în trăsură şi să pornesc departe de casa în care mă născusem.

Aş fi putut să reuşesc – dar tata a ieşit chiar atunci din camera în care îl primise pe oaspete şi, dându-şi seama încotro mă îndreptam, s-a aşezat în faţa uşii şi mi-a tăiat calea.

Am ridicat mâinile gata să-l lovesc – sau poate doar să-l împing din drum. M-a apucat de încheieturi.

— Lisa, ai înnebunit?

— Dă-mi drumul! am strigat eu cu atât mai chinuită cu cât auzeam trăsura lui Giuliano huruind spre poartă.

— Cum se face că ştii despre ce e vorba? I s-a schimbat vocea: de la uimire trecuse la mânie. Cum se face că ştii de ce a venit? Ce te-a făcut să crezi că a fost altceva decât o problemă de afaceri? Şi cum de ai ajuns să fii îndrăgostită de el în asemenea măsură? M-ai mințit, ai ţinut totul în ascuns. Tu înţelegi cât de primejdios poate fi jocul tău?

— Cum ai putut să-l respingi, când ai văzut cât de mult ne iubim? Dumneata ai iubit-o pe mama – cum te-ai fi simțit dacă ai fi cerut-o şi ai fi fost refuzat? Dacă tatăl ei te-ar fi respins? Nu-ți pasă deloc de fericirea mea!

În loc să-şi ridice vocea, cum făcusem eu, el a coborât tonul.

— Dimpotrivă, a zis el. De fericirea ta îmi pasă cel mai mult – şi e motivul pentru care l-am respins. După care, cu o izbucnire de nerăbdare, m-a întrebat: Când mergi pe stradă, nu auzi cât de nemulțumiți sunt oamenii? Familia Medici a atras asupra sa mânia lui Dumnezeu şi pe cea a oamenilor. Dacă eu mi-aş da fata unuia dintre ei aş pune-o singur în calea primejdiei. Nu mai e mult până la venirea regelui Franţei şi braţul lui aduce prăpădul Domnului; ce se va alege atunci de Piero şi de fraţii lui? Mergi cu mine de două ori pe zi la slujbă. Cum se face că nu ai auzit tot ce a spus Savonarola?

— Fra Girolamo nu ştie nimic, am răspuns eu cu aprindere. Giuliano e un om bun, dintr-o familie de oameni buni şi am să mă mărit cu el, într-o bună zi!

Cu o asemenea iuțeală a ridicat mâna să mă lovească peste față încât nici n-am apucat să văd; în clipa următoare, îmi apăsam palma pe locul dureros.

— Dumnezeu să mă ierte, a zis el, la fel de surprins de ceea ce făcuse ca și mine. Dumnezeu să mă ierte, dar prea mă zgândări. Cum poți să vorbești despre căsătoria cu unul din familia Medici? Nu ai auzit ce spune profetul despre ei? Nu ai auzit ce vorbesc oamenii?

— Am auzit. Nu-mi pasă ce gândiții dumneata, Fra Girolamo sau oamenii.

— Mă îngrozești. Țin la tine și de aici spaima mea. Mi-e teamă pentru tine. De câte ori trebuie să spun unul și același lucru? Ai apucat-o pe o cale plină de primejdii, Lisa. Calea sigură e cea despre care vorbește Fra Girolamo. Calea sigură e calea bisericii. După care a scos un suspin cutremurător: Am să mă rog pentru tine, copilă. Ce altceva aș putea să fac?

— Roagă-te pentru amândoi, am răspuns cu dușmănie.

M-am răsucit cu arțag și am pornit în grabă pe scări în sus.

XXXVII

Zalumma nu reușise să asculte toată discuția dintre tata și Giuliano, dar auzise îndeajuns ca să știe că tata refuzase oferta care i se făcuse – o bucată de pământ și zece mii de florini. Când, în cele din urmă, Giuliano a întrebat ce fel de ofertă i-ar fi surâs tatei și ce-i stătea în putință să facă pentru a-și dovedi bunele intenții, tata a răspuns.

— Ser Giuliano, știți că sunt unul dintre discipolii lui Fra Girolamo.

— Da, a recunoscut Giuliano.

— Atunci, înțelegeți de ce vă refuz cererea; înțelegeți și de ce nu am de gând să cedez niciodată. După care tata se ridicase și spusese că discuția s-a încheiat.

Mărturisirile Zalummei nu se încheiau aici.

— Numai că, a zis ea, m-am uitat la privirea lui Giuliano și la felul cum își încleștase fălcile. E ca unchiul lui: n-are să renunțe niciodată. Niciodată.

Toată primăvara și vara am nutrit speranțe. Eram sigură că urma să primesc vorbă de la Giuliano.

Într-adevăr, când vărul de-al treilea al lui Piero a pus la cale un complot împotriva lui – fiind dornic să-şi primească recompensa de la francezi – mi-am zis că mai rău de atât nu se putea întâmpla. Iar când Piero a evitat greşeala făcută de tatăl lui cu cei din familia Pazzi şi i-a pedepsit pe conspiratori cu arest la domiciliu – o dovadă de generozitate menită să-i potolească pe detractori – m-am simţit foarte uşurată. Oamenii n-aveau de ce să-l mai critice pe Piero de aici înainte, desigur.

Numai că Florenţa era schimbătoare şi crudă. La urma urmelor, îi exilase pe Petrarca şi pe Dante, cei pe care acum îi proslăvea drept fiii ei cei mai vrednici. Piero s-a dovedit un om slab, nevolnic – aşa s-a spus.

Alături de tata şi de contele Pico – peste care se aşeza tot mai mult un aer de suferinţă – am ascultat predica de Paşte a lui Savonarola. Se străduise pe cât îi stătea în putinţă să dea glas cuvintelor lui Dumnezeu, a zis el. Acum era ultima dată: n-avea să mai rostească o altă predică până când Domnul nu-i poruncea iar să urce în amvon. Mi-am adunat puterile ca să nu zâmbesc, uşurată.

Fie ca toată lumea să se îndrepte cât poate de repede spre adăpostul Arcei lui Dumnezeu, a mai spus. Noe vă cheamă acolo chiar astăzi. Uşa este larg deschisă, dar va veni vremea când se va închide şi mulţi se vor căi că nu au intrat la timp.

N-aveam nici cea mai mică intenţie să intru şi nici să mă scufund în căinţă. Dimpotrivă, mă bucura gândul că urma să fiu cruţată de sentinţele lui Fra Girolamo. Mă duceam şi acum, de două ori pe zi – însoţită de Zalumma şi de tata, dar fără Pico cel mieros, slavă Domnului – la slujba de la Santo Spirito; unde era îngropată mama, unde amintirea ei îmi aducea tihnă, unde Dumnezeu era un tată drept şi iubitor, mult mai dornic să salveze suflete şi să-i mângâie pe cei bolnavi decât să-i chinuie pe cei păcătoşi.

Nu-mi trebuia nici un Dumnezeu ca să am parte de chinuri; inima mea mi le oferea cu prisosinţă. Într-una dintre seri, după cină, închisă în odaia mea, am aşternut pe hârtie un singur rând. Cu pana pe care o folosise mama. După ce am semnat scrisoarea, am împăturit hârtia de două ori, cu grijă, şi am sigilat-o cu ceară roşie.

I-am încredinţat-o Zalummei.

S-a aşezat în faţa mea cu braţele încrucişate peste piept. Era înspăimântătoare, cum stătea acolo, cu părul ei negru zbârlit care îi încadra faţa palidă.

— Nu mai e chiar aşa de uşor, a zis ea. Tatăl dumitale îmi supraveghează orice mişcare.

— Atunci, se poate duce altcineva la palatul Medici. Nu-mi pasă cum faci; doar să ai grijă să ajungă.

— Mai întâi, trebuie să-mi spui ce ai scris.

Dacă ar fi fost vorba despre oricine altcineva în afară de Zalumma, care o îngrijise pe mama cu atâta devotament, atentă la toate semnele bolii ei, care fusese alături de mine la moartea ei, i-aş fi amintit pe loc că, pentru o sclavă, dădea semne de obrăznicie primejdioasă. Am oftat şi-apoi am rostit cuvintele care-mi răpiseră somnul atâtor şi atâtor nopţi.

— Sunt gata să vin la dumneata; nu-mi trebuie decât un semn şi un prilej!

Era ceva mai mult decât scandalos; fără încuviinţarea tatălui, nici nu se punea problema unei căsătorii în toată regula. Riscam să fiu condamnată nu doar de societate, ci şi de Giuliano.

Stăteam acolo, cu un aer obosit, şi aşteptam să înceapă tirada Zalummei.

Dar am aşteptat degeaba. M-a privit îndelung, în linişte. După care a spus încet, dar cât se poate de hotărât:

— Am să plec cu dumneata, se-nţelege.

A luat scrisoarea şi a vârât-o în sân. M-am întins şi i-am strâns mâna cu putere. Nici una nu a zâmbit: conspiraţia noastră era o problemă mult prea serioasă. Dacă tata refuza să-şi dea consimţământul, rangul n-ar fi fost cu nimic mai bun decât cel al unei metrese.

Mult iubita mea Lisa,

Scrisoarea dumitale m-a mişcat atât de mult încât îmi vine să plâng. Mă simt copleşit de smerenie acum când ştiu că, de dragul meu, eşti gata să rişti oprobriul. Şi mă simt îndemnat să fac mai mult ca să devin vrednic de o fiinţă ca dumneata.

Dar nu îţi pot îngădui să vii la mine acum.

Să nu crezi cumva, nici măcar pentru o clipă, că am de gând să renunţ la dumneata sau la dragostea noastră; eşti în fiecare gând al meu. Însă, cum sunt sigur că îţi dai seama, faptul că-mi scrii e în sine o primejdie. Şi un asemenea gând mă nelinişteşte încă şi mai mult decât despărţirea pe care trebuie să o îndurăm.

Fără îndoială că ai auzit despre încercarea de a-l înlătura pe Piero, pusă la cale de verii noştri Lorenzo şi Giovanni. Şi, între timp, situaţia noastră s-a înrăutăţit şi mai mult. Chiar astăzi Piero a primit o scrisoare de la ambasadorii noştri la Lyon. Carol i-a alungat de la curte; acum sunt în drum spre Toscana. Şi bancherii noştri au fost puşi pe drumuri.

A scăzut oare focul iubirii mele? Niciodată. Dar nu pot să îndur gândul că te-ai putea aşeza de bunăvoie în calea primejdiei. Ai răbdare, iubirea mea. Lasă timpul să treacă, să se aşeze cumva treburile cu regele Carol. Îngăduie-mi un răgaz să caut un mijloc de a-l domoli pe tatăl dumitale, pentru că nu pot să-ţi cer să vii la mine în împrejurări atât de nefericite – cu toate că, aşa cum spuneam, faptul că dumneata ai fi gata să o faci mă mişcă până în adâncul sufletului. Eşti o femeie puternică; tata ar fi foarte mândru de dumneata.

Când am să fiu încredinţat că eşti în siguranţă, am să trimit după dumneata.

Până atunci, rămân
Al dumitale pentru totdeauna,
Giuliano

Nu am răspuns şi nici n-aş fi putut. La ce-ar fi folosit să dau glas durerii, ba chiar mâniei pe care mi-o stârnise fiindcă nu mă chemase la el de îndată? Ce legătură avea iubirea noastră cu politica?

Ultima parte a verii a fost tristă. Vremea s-a schimbat şi a devenit apăsătoare. Au murit o grămadă de peşti. Îi zăreai plutind pe apele râului Arno, le vedeai carnea putrezită lucind argintat în lumina soarelui. Duhoarea s-a strecurat în tot oraşul. Credincioşii spuneau că este mirosul Morţii, care se apropie în marş, traversând munţii. În ciuda tăcerii profetului, tot mai mulţi dintre locuitori, unii chiar şi din rândurile nobilimii, se supuneau învăţăturilor sale şi renunţau la hainele elegante. Pete de negru, de gri, de albastru şi maro închis colorau străzile. Duse erau nuanţele mândre desprinse parcă din coada păunului – de albastru şi verde şi violet –, dusă era veselia şofranului şi bogăţia roşului aprins.

Urcaţi pe Arcă... cito, cito!

Peste tot domnea frica. Oamenii se simţeau pierduţi în lipsa lui Savonarola, care le spunea ce gândeşte Dumnezeu, şi-atunci schimbau între ei şoapte îngrozite, povestind despre tot felul de prevestiri şi semne

rele: despre nişte nori, văzuţi pe cerul oraşului Arezzo, care păreau aidoma unor războinici călare, cu săbiile ridicate deasupra capetelor; despre un călugăr de la Santa Maria Novella care a fost copleşit, chiar în timpul slujbei, de o viziune – un taur aprins ca focul îşi izbea coarnele de zidul bisericii; despre o furtună cumplită, la Puglia – întunericul pe care l-a adus a fost brusc săgetat de un fulger orbitor a cărui lumină a dezvăluit nu doar unul, ci trei sori atârnaţi pe cer.

Tata părea să fi uitat de cererea în căsătorie a lui Giuliano şi de ideea unui soţ dintre adepţii lui Savonarola. Părea mai tulburat decât de obicei şi cu mintea aiurea. După spusele Zalummei, cei din familia Medici refuzau să-şi mai cumpere lâneturile de la el, punând capăt unei înţelegeri care dura încă de pe vremea lui Cosimo de Medici şi a străbunicului meu. Afacerile mergeau prost: deşi stofa de lână era preferata celor mai avuţi dintre *piagnoni,* tata nu-şi mai putea vinde ţesăturile în culori vii; îi era tot mai greu să le vândă şi pe cele în culori mohorâte, pentru că oamenii nu se înghesuiau să cheltuiască bani pe haine în vremuri atât de nesigure.

Dar mai erau şi alte lucruri care-l nelinişteau şi pe acelea nu le puteam ghici. Se ducea dis-de-dimineaţă la slujba de la Santo Spirito, apoi la prăvălie şi nu se mai întorcea acasă până seara. Eram convinsă că mergea şi la slujba de seară, fie la Dom, fie la San Marco, şi probabil că se întâlnea acolo cu prietenul lui Pico. Totuşi, nu spunea nimic despre ce făcea, venea acasă târziu şi lua cina cu Ser Giovanni, fără să-i mai pese dacă eram acolo să îi întâmpin sau nu.

Până în luna august, regele Carol îşi şi mobilizase trupele şi trecuse Alpii; Cyrus cel atotcuceritor îşi începuse marşul spre Toscana. *Ce are de gând să facă Piero de Medici ca să ne vină în ajutor?* întrebau oamenii. Tata pufnea dezaprobator.

— Se distrează făcând sport şi umblând cu tot felul de femei; se joacă în timp ce Roma arde, la fel ca Nero.

Isteria colectivă s-a înteţit în septembrie: mercenarii care li s-au alăturat francezilor au făcut ravagii cumplite în Rapallo, oraş de pe coastă, la sud de Torino şi Milano. Soldaţii aceştia nu semănau deloc cu *condottieri* italieni, care jefuiau fără restricţii şi călcau recoltele sub copitele cailor, în schimb cruţau vieţile oamenilor. Nu, săbiile plătite cu simbrie erau ale cumpliţilor elveţieni, pentru care bogăţiile nu erau de ajuns: ei tânjeau după sânge. Şi îl vărsau omorând orice suflet care

le ieşea în cale. Străpungeau cu sulița bebeluşi care sugeau la sânul mamei; jupuiau de vii femei cu burta la gură. Retezau capete, mâini şi picioare. Rapallo se transformase într-un cimitir sinistru de rămăşiţe umane neîngropate, în plină descompunere, care zăceau unele peste altele în lumina soarelui.

Iar noi, toţi cei din Florenţa, eram înnebuniţi; chiar şi tata, care aşteptase cândva cu multă nerăbdare sfârşitul lumii, era înfricoşat. Oamenii căutau un sprijin, un cuvânt de mângâiere, dar nu de la Piero de Medici, nici de la membrii Signoriei, ci de la omul care ţinea de-acum în palmă inima întregului oraş: Savonarola, monahul de la San Marco. Glasul mulţimii s-a ridicat cu atâta stăruinţă încât el a renunţat la tăcerea pe care şi-o impusese şi a fost de acord să ţină o predică sub cupola marelui Dom, de Sfântul Matei.

Ştiind că va veni lume câtă frunză şi iarbă, am ajuns la marginea pieţei Domului în zori, când soarele abia se ridica pe cer, iar lumina era încă cenuşie. Cerul era acoperit de nori roşietici, prevestitori de ploaie.

Când am ajuns, treptele bisericii, grădina şi chiar întregul spaţiu pătrat din jur erau deja neîncăpătoare pentru numărul mare de oameni; vizitiul nostru nici n-a putut să intre cu trăsura în piaţă. Am fost nevoiţi, Zalumma, tata şi cu mine, să coborâm şi să ne croim drum pe jos.

Iubirea faţă de aproapele nu se vedea prin preajmă. Tata, bărbat dăruit cu un trup puternic, se împingea fără pic de curtoazie în oamenii din faţa lui, deschizând un culoar, doar atât cât să avem loc noi două, care-l urmam îndeaproape.

Ne-a luat aproape un ceas să ajungem în biserică. Aici, odată tata recunoscut, am fost trataţi ca nişte adevăraţi demnitari. Nişte călugări dominicani ne-au însoţit tot restul drumului până în partea din faţă a lăcaşului, într-un loc cu vedere directă la amvon. Deşi se adunase atât de multă lume, băncile din interiorul bisericii erau aşezate ca de obicei şi ni se rezervaseră locuri.

Iar acolo ne aştepta Giovanni Pico. Am fost uluită de înfăţişarea lui. În ultimele luni, venise la noi în casă aproape în fiecare noapte, dar eu nu coborâsem nici măcar atât cât mi-ar fi trebuit ca să-i arunc o privire. Am constatat că îmbătrânise mai mult decât te-ai fi aşteptat, se scofâlcise, iar pielea îi căpătase o paloare cenuşie. Sprijinindu-se cu nădejde în toiag, a încercat să se ridice când ne-a văzut, dar picioarele îi tremurau atât de rău, încât a trebuit să renunţe. Tata s-a aşezat

lângă el şi s-au pornit cu repeziciune pe vorbit, cu voce scăzută. În timp ce mă uitam la ei, am întrezărit în spatele lor o siluetă cunoscută: Michelangelo. Îmbrăcat cum era, în haine negre, cât se poate de simple, era limpede că intrase în rândurile plângăcioşilor. Austeritatea veşmintelor îi scotea şi mai mult în evidenţă negrul adânc al ochilor, al părului, bolta pronunţată a frunţii palide şi îngustimea bărbiei. Când a dat cu ochii de mine, şi-a lăsat faţa în jos, stânjenit.

N-aş putea să spun cât am aşteptat până să înceapă slujba; ştiu doar că a trecut mult şi că, în tot acest timp, m-am rugat pentru Giuliano; mi-era mult mai teamă pentru viaţa lui decât pentru propria mea viaţă.

În cele din urmă a început procesiunea. Mirosul de tămâie s-a răspândit în aer. Congregaţia, corul, ba chiar şi preotul – toţi păreau buimaci. Am trecut cu chiu, cu vai prin toate etapele ritualului, murmurând răspunsurile fără să le auzim, fără să ne gândim la înţelesul lor. Nu ne gândeam decât la apariţia profetului.

Chiar şi mie – fiinţă păcătoasă, iubitoare a familiei Medici şi admiratoare a artei lor păgâne – mi s-a părut greu chinul aşteptării. Când, în sfârşit, a urcat treptele amvonului, eu – ca şi Pico, ca şi tata şi Zalumma – ca şi orice alt suflet din catedrală, inclusiv preotul, n-am îndrăznit nici să respir. Tăcerea care s-a aşternut în acea secundă părea cu neputinţă, date fiind cele peste o mie de suflete care stăteau înghesuite în sanctuar, plus alte câteva mii care se aflau pe trepte şi în piaţă. Când Savonarola şi-a aruncat ochii asupra adunării, nu s-a auzit altceva decât bubuitul îndepărtat al unui tunet.

După lunile petrecute în post şi recluziune, Fra Girolamo căpătase o paloare înfiorătoare şi era tras la faţă. Acum nu mai avea aerul omului care ştia că are dreptatea de partea sa, în ochi nu i se citea nici urmă de încredere, ci doar agitaţie şi mâhnire. Îi tremura buza de jos, de parcă s-ar fi căznit să-şi stăpânească lacrimile. Îşi ţinea umerii în jos, iar mâinile i se agăţau de marginea amvonului cu disperare, ca şi cum ar fi dus în spate o povară.

Oricare ar fi fost cuvintele care îi stăteau pe buze, ele îl striveau sub greutatea lor cumplită. Şi-a trecut degetele osoase prin cârlionţii negri şi încâlciţi, după care şi-a strâns mâinile cu putere şi a slobozit un geamăt.

Liniştea care s-a lăsat apoi îţi străpungea urechile. Ultima dată, profetul ne spusese povestea lui Noe, ne îndemnase din nou să urcăm

în Arca Domnului ca să ne punem la adăpost de potopul care avea să vină. Ce are să mai spună acum?

În cele din urmă, a deschis gura şi, cu o voce atât de înfiorătoare încât părea un ţipăt sfâşietor, a rostit:

— *Ecce ego adducam diluvii aquas super terram.* Iată, aduc potop de apă asupra pământului!

În vastitatea lăcaşului au început să răsune strigăte. În faţa noastră şi în laterale, bărbaţi şi femei laolaltă leşinau şi alunecau de pe bănci pe podea. Zalumma m-a apucat de mână şi m-a strâns cu forţă, ca să-mi provoace durere, să mă aducă înapoi în firea mea; parcă ar fi vrut să-mi spună *Nu te lăsa prinsă. Nu lua parte la toată nebunia asta.*

În dreapta mea, tata şi Pico s-au pus pe jelit – tata lăcrima în linişte, iar Pico plângea în hohote apăsate, sfâşietoare. Nu erau singurii; în scurtă vreme, aerul s-a umplut de bocete şi de invocări ale lui Dumnezeu.

Nici măcar profetul nu s-a mai putut stăpâni. Şi-a acoperit chipul urât cu mâinile şi a început să plângă; durerea îi scutura tot trupul.

A trecut o vreme până când Fra Girolamo şi cei care îl ascultau au reuşit să-şi revină; ce a spus după aceea nu-mi mai amintesc. Ştiu doar că, pentru prima oară, m-am gândit atunci că oraşul Florenţa pe care îl ştiam eu ar putea să dispară – şi, odată cu el, Giuliano.

XXXVIII

În noaptea aceea, când am reuşit în fine să adorm, m-am visat în bazilica San Marco, lângă altar, acolo unde era îngropat Cosimo. Lăcaşul era atât de înţesat, oamenii îşi doreau cu atâta ardoare să-l asculte pe profet, încât mă simţeam strivită între trupurile lor transpirate şi încinse: până într-atât încât abia mai puteam să trag aer în piept.

M-am dat seama că greutatea care mă împingea dinspre partea stângă era trupul lui Fra Domenico. Am încercat să mă trag deoparte, cu o mişcare plină de ură şi dezgust, dar nişte forme fără chip s-au împins iar în mine, m-au ţinut de mâini şi de picioare, m-au ţinut locului.

— Dă-i drumul! am strigat eu, fără să-mi dau seama că vorbesc atât de tare şi fără să înţeleg ce spun. Abia după ce am rostit vorbele

l-am văzut pe Giuliano al meu, aruncat de-a curmezişul peste spatele lat al trupeşului călugăr. Capul îi atârna până aproape de genunchii lui Domenico, deci chipul îi era ascuns.

Copleşită de trupurile care mă striveau şi de teroare, am strigat iar la Fra Domenico:

— Dă-i drumul!

Dar călugărul cel masiv părea şi surd, şi mut. Se uita înainte, spre amvon. Brusc, Giuliano – stând tot aşa cu faţa în jos, cu părul atârnând şi obrajii încinşi – şi-a întors privirea spre mine.

— Totul se repetă, Lisa, nu înţelegi? Mi-a zâmbit, căutând să mă liniştească şi a spus iar: Totul se repetă.

M-am trezită cuprinsă de panică. Zalumma stătea lângă mine şi bătea în lemnul patului. Se pare că strigasem în somn.

De atunci încolo, m-am simţit ca apostolul Pavel pe drumul Damascului: îmi căzuseră solzii de pe ochi şi nu mai puteam să pretind că nu văd. Situaţia lui Giuliano şi a familiei sale atârna de un fir de păr. Florenţa se clătina pe marginea unei prăpastii şi nu puteam să mă aştept la împrejurări mai sigure. Era foarte posibil ca ele să nu se arate niciodată.

Răsăritul soarelui mi-a oferit lumină: am scris altă scrisoare.

Numeşte un loc şi un moment – sau nu răspunde nimic dacă nu mă vrei. Oricum ar fi, am să vin la dumneata cât de curând.

De data aceasta, n-aveam să-i spun nici măcar Zalummei ce conţinea scrisoarea.

S-a scurs o săptămână. Tata, care era încântat să-mi arate toate neajunsurile lui Piero, avea noutăţi: în oraş sosise un trimis al lui Carol care apăruse în faţa Signoriei şi ceruse ca regele francez să fie lăsat să treacă nestingherit prin Florenţa. Dorea un răspuns imediat, căci regele urma să sosească foarte curând.

Signoria nu putea da nici un fel de răspuns, pentru că membrii ei erau obligaţi să obţină de la Piero un da sau un ba, înainte de orice; iar Piero, prins şi-acum între sfaturile pe care le primea, nu a putut să răspundă pe loc.

Trimisul a plecat, fierbând de indignare şi chiar a doua zi toţi negustorii florentini au fost alungaţi din Franţa. Multe prăvălii de pe Via

Maggio, care depindeau în mare măsură de afacerile cu Franța, au fost închise imediat.

— Oamenii nu mai au cu ce să-și hrănească familiile, zicea tata. E drept, de când afacerea lui fusese afectată, ne văzuserăm siliți să trăim cu mai puțin. Renunțaserăm de mult la carne. Lucrătorii lui – cei care tăiau firele, dărăcitorii și pieptănătorii, filatorii și boiangiii – începeau să fie încolțiți de foame.

Și totul era din vina lui Piero de Medici. Ca să preîntâmpine o revoltă, el dublase numărul gărzilor care păzeau sediul guvernului, Palazzo della Signoria, ca și numărul celor care apărau propria lui casă.

Am ascultat cu răbdare cuvintele grele ale tatei; am luat cunoștință de mârâielile servitorilor din jurul nostru și am tăcut.

Până și Zalumma s-a uitat cu înțeles către mine și mi-a spus:

— În zilele de astăzi, nu e deloc bine să fii prietenul familiei Medici.

Mie nu îmi păsa. Îmi făcusem planul și curând avea să vină și vremea să-l pun în aplicare.

XXXIX

Către sfârșitul lui octombrie, Piero – care se hotărâse în sfârșit să nu-i mai bage în seamă pe sfătuitori – a pornit călare spre nord, cale de trei zile, însoțit doar de câțiva prieteni. Tința lui era fortăreața de la Sarzana, unde regele Carol își instalase tabăra. Inspirându-se dintr-o faptă a tatălui său – care, de unul singur, îi ieșise cândva în cale regelui Ferrante și, punând la bătaie tot farmecul său, evitase un război cu Neapole – Piero spera ca gestul lui plin de cutezanță să poată salva Florența de soarta pe care o avusese Rapallo.

Odată Piero plecat, Signoria s-a simțit liberă să-și exprime pe față opoziția. Șapte emisari au mers pe urmele lui Piero, cu gândul de a-l ajunge din urmă și de a sta cu ochii pe cea mai mică mișcare pe care o făcea. Fuseseră instruiți să-i spună regelui Carol că, orice ar spune Piero, Florența îi aștepta cu bucurie pe francezi.

Până la 4 noiembrie, fiecare locuitor aflase că, fără să fi fost ademenit în vreun fel, Piero îi cedase lui Carol fortărețele de la Sarzana, Pietrasanta și Sarzanella. Tata era furibund.

— O sută de ani! a tunat el şi a dat cu pumul în masă atât de tare, încât au zdrăngănit vasele. Atâta ne-a luat să cucerim pământurile astea şi el le-a pierdut într-o singură zi!

Membrii Signoriei erau la fel de mânioşi. În cursul aceleiaşi cine, am aflat că se hotărâseră să trimită spre Pisa un grup restrâns care să-l întâmpine pe Carol. Piero nu trebuia să se numere printre aceşti trimişi – dar Fra Girolamo, da.

Asemenea veşti erau atât de neliniştitoare încât mă lua cu ameţeală, dar hotărârea mea era de neclintit, iar planurile mele de neschimbat.

În ziua de 8 noiembrie, am plecat cu trăsura de una singură, lăsând-o pe Zalumma acasă, chipurile fiindcă nu se simţea bine.

Fiind sâmbătă dimineaţa, ca orice bun florentin, tata se dusese la băile publice.

Ca să trecă peste Arno, vizitiul a luat-o pe Ponte Vecchio. Unele *botteghe* erau închise din pricina restricţiilor impuse de francezi, dar erau încă destule prăvălii care-şi scoseseră la vedere mărfurile, în ciuda pericolului de asediu asupra oraşului. Podul roia de trecători, călăreţi şi trăsuri.

În cele din urmă, am ajuns la piaţă – nu era chiar atât de multă lume acolo, dar forfoteala se întindea până spre cele patru colţuri, fiecare marcat de o biserică. Domul de cărămidă portocalie al lui Brunelleschi se înalţa spre cer, alături de turnul palatului Signoriei. Neveste însoţite de servitori, bărbaţi în căutarea unui bărbier se învârteau de colo până colo. Mă îmbrăcasem într-o rochie simplă, închisă la culoare, iar la gât purtam topazul. În corsaj ascunsesem medaliile de aur, ca să-mi poarte noroc. Ţineam în mână coşul pe care îl purta mai mereu Zalumma – deşi, cu acea ocazie, aşternusem o pânză pe fundul lui.

I-am văzut pe bărbieri, cu briciurile lor sclipitoare şi bolurile cu lipitori, pe spiţeri cu prafurile şi unsorile lor, pe negustorii de zarzavaturi şi fructe cântându-şi mărfurile fragede, uite-l pe brutar şi coşurile lui cu pâine aburindă, bine mirositoare...

Şi, puţin mai departe, se vedea dugheana măcelarului, cu iepuri jupuiţi şi găini jumulite de pene, atârnând cu susul în jos.

Nicicând nu mi s-a părut atât de straniu un loc care-mi era bine cunoscut.

Înainte de plecare, i-am spus într-o doară vizitiului că urma să trec pe la măcelar astăzi, deşi nu mai cumpăraserăm nimic de la el de săptămâni întregi. Aveam nevoie de oase pentru supă, am zis eu.

I-am cerut să mă aştepte lângă dughenele negustorilor de verdeţuri şi fructe. Vizitiul a oprit caii şi nici măcar nu s-a uitat spre mine când coboram din trăsură şi mă îndreptam spre măcelar.

De fapt, totul a fost atât de simplu – atât de iute, de uşor, de înspăimântător. Măcelarul era un om bun, un om al lui Dumnezeu, dar vremurile erau grele şi nesigure. S-a lăsat cumpărat, deşi bănuia cam care era sursa pungii pline cu florini de aur.

Când mă apropiam, el tocmai râdea cu o femeie tânără pe care o întâlnisem adesea în piaţă, deşi nu fuseserăm niciodată prezentate una alteia. Avea un chip dulce, iar acum se roşise şi îşi dusese mâna la gură încercând să ascundă lipsa unui dinte din faţă.

Când a dat cu ochii de mine, zâmbetul măcelarului a pierit; s-a apucat să împacheteze grăbit, într-o pânză, o coadă groasă şi roşie de bou.

— *Buon appetito,* Monna Beatrice; fie ca bucata asta de carne să-l ţină pe soţul dumneavoastră sănătos şi în putere. Dumnezeu să vă ocrotească! S-a răsucit apoi spre cealaltă femeie care îşi aştepta rândul: Monna Cecilia, iertare, am o treabă urgentă, dar Raffaele se ocupă imediat de dumneavoastră... În timp ce fiul lui lăsa deoparte satârul şi se apropia să preia clienta, măcelarul s-a grăbit să spună, mai tare decât era cazul: Monna Lisa. În spate sunt bucăţi de carne tocmai bună de prăjit. Aveţi de unde alege. Veniţi cu mine...

M-a condus îndărătul unei draperii, pe care mâinile lăsaseră în timp o mulţime de pete maronii, şi am ajuns în partea din spate a dughenei. Din fericire, lumina era atât de firavă încât n-am văzut carcasele care atârnau în jur, în schimb auzeam piuitul puilor închişi în cuşti. Mirosul de sânge şi de măruntaie era atât de puternic încât mi-am astupat nasul.

Până la ieşire era puţin de mers. În lumina soarelui, pe pietrele calde ale pavajului lucea sângele care se scurgea din dreptul dughenei; se îmbibase şi pe poalele fustelor mele. Dar spaima m-a părăsit curând, pentru că, la câţiva paşi mai încolo, aştepta o altă trăsură – numai că era neagră şi lipsită de orice fel de blazon. Dar l-am recunoscut pe vizitiu – care mi-a zâmbit iarăşi în semn de salut.

Acei câțiva pași păreau imposibil de dus până la capăt, interminabili. Eram sigură că aveam să mă împiedic și să cad. Totuși, am reușit să ajung până la trăsură. Portiera s-a deschis și, printr-un miracol, m-am trezit înăuntru: stăteam lângă Giuliano, iar coșul rămăsese pe jos, la picioarele mele.

Vizitiul a îndemnat caii. Roțile au scârțâit și am pornit-o la drum, departe de măcelar, departe de vizitiul care mă aștepta, departe de tata și de casa mea.

Giuliano era minunat, desăvârșit și ireal ca o pictură. Purta un *farsetto* de mire, din catifea gofrată de culoarea carminului, brodată cu fir de aur, și prinsă la gât cu o piatră mare de rubin. S-a uitat la mine cu ochi mari de uimire – aveam părul lipsit de orice podoabă și voalul negru transparent, rochia de un maro posomorât, mânjită de sânge pe poale – ca la o apariție nemaivăzută.

Am început să vorbesc în grabă, pe nerăsuflate; nu-mi puteam stăpâni tremurul din voce.

— Am adus rochia, firește. Am să trimit pe cineva să-mi aducă sclava, după ce se termină totul. E acasă și îmi strânge lucrurile... Vorbeam și în cap îmi răsunau gândurile: *Lisa,ești nebună. Acum apare tatăl tău și pune capăt întregii povești. Sau se întoarce Piero și te azvârle afară din palat.*

Eram gata să trăncănesc mai departe, dar el m-a apucat de mâini și m-a sărutat.

O trăire nouă a pus stăpânire pe mine, o căldură în pântece, gata să mă topească. Topazul, pus în sfârșit la încercare, a dat înapoi. Am răspuns cu aceeași ardoare și am ajuns la *palazzo* cu părul și hainele în dezordine.

XL

Dacă viața mea ar fi fost la fel ca a altor fete, căsătoria ar fi fost pusă la punct de un *sensale*, un mijlocitor, cel mai probabil Lorenzo însuși. Tata ar fi plătit cel puțin cinci mii de florini și ar fi consemnat suma în registrul de stare civilă al orașului, pentru că altfel cununia n-ar mai fi avut loc.

După anunțarea logodnei , viitorul meu mire ar fi oferit un prânz și, în timpul lui, de față cu prietenii și familia, mi-ar fi dăruit un inel.

În ziua nunții, aș fi purtat o rochie strălucitoare, după un model făcut chiar de Giuliano, cum cerea obiceiul. M-aș fi urcat pe un cal alb și, urmată pe jos de femeile din familia mea, aș fi traversat călare Ponta Santa Trinità și aș fi luat-o pe Via Larga, până la reședința Medici. În fața noii mele case ar fi fost întinsă o ghirlandă de flori și n-aș fi îndrăznit să trec peste ea până n-ar fi venit viitorul meu soț să rupă lanțul.

De acolo, am fi mers la biserică. După ceremonie, m-aș fi întors pe jos la casa tatălui meu și aș fi dormit de una singură. Abia în ziua următoare, după festin, s-ar fi consumat căsătoria.

Pentru mine însă, n-avea să fie nici un *sensale*; Lorenzo murise și mi-era cu neputință să mai aflu vreodată care credea el că ar fi fost bărbatul cel mai potrivit pentru mine. Nu aveam decât hotărârea de neclintit și dorul, ale lui Giuliano și ale mele.

Cât despre zestre, Lorenzo și nu tata o plătise de mult – deși Giuliano, prin relațiile pe care le avea la Signorie înregistrase toată suma sub numele lui Antonio di Gherardini. Eram convinsă că, în momentul în care tata avea să descopere înșelăciunea, avea să ceară ștergerea sumei din registru.

Rochia era făcută după un model ales de mine și o purtasem cu trei ani înainte când vizitasem palatul Medici; o rochie cu fuste din catifea gofrată de un verde-albastru intens, cu un model satinat de frunze și un corsaj în care aceeași catifea se combina cu un damasc de un verde palid. Crescusem între timp, iar Zalumma și cu mine făcuserăm tot felul de modificări febrile, în mare taină: lungiserăm fusta și mânecile, lățisem corsajul cât să poată intra în el corpul unei femei, nu al unei fetițe.

Nu călăream pe un cal alb, nici o femeie din familie nu mă însoțea – nici măcar Zalumma, care ar fi știut cel mai bine cum să mă liniștească. O servitoare pe nume Laura, o femeie blândă poate cu doi ani mai mare decât mine, m-a ajutat să mă îmbrac într-unul dintre dormitoarele neocupate – sub un portret din tinerețe care înfățișa chipul acru al Claricei de Medici. Avea pe ea un șorț și o rochie atât de mohorâtă încât eu păream fastuoasă. Am ținut morțiș să păstrez medaliile de aur ale lui Lorenzo lângă inima mea.

În timp ce servitoarea trăgea de *camicia* prin despicătura mânecilor şi se uita atent ca să fie sigură că ambele părţi sunt la fel de înfoiate, ochii mi s-au oprit pe chipul doamnei Clarice.

— Aici erau odăile ei?

Laura şi-a ridicat privirea spre portret, cu sclipirea şugubeaţă a cuiva care ştia ce ştia.

— Da, Madonna. Acum sunt ale Madonnei Alfonsina. E plecată la Poggio a Caiano de câteva zile. Bănuiesc că Ser Giuliano nu are să-i dea de veste despre dumneavoastră decât atunci când se întoarce.

Am tremurat; puteam să-mi închipui reacţia ei.

— Şi ceilalţi?

— Ştiţi că Ser Piero s-a dus la Sarzana... Când am dat din cap că da, a continuat: Nu trebuie să vă faceţi griji dinspre partea lui; el priveşte lucrurile cu bunăvoinţă. Dar mai este şi Eminenţa Sa Ser Giovanni, cardinalul. S-a dus să ia parte la slujbă şi mai are şi întâlniri de afaceri. El nu ştie nimic. Nu cred că Ser Giuliano are de gând să-l anunţe dacă nu e nevoie.

A pus mâna pe o perie elegantă – din cele ale viitoarei mele cumnate, după cum am presupus.

— Să-l periem, nu?

Am dat din cap. Dacă aş fi încercat vreo coafură mai sofisticată în dimineaţa aceea, tata sau servitorii ar fi băgat de seamă – aşa că am procedat ca de obicei: mi-am lăsat pletele pe umeri, cum îi stă bine unei tinere necăsătorite. Pe urmă, Laura mi-a pus pe cap toca de brocart pe care o adusesem cu mine. La urmă, mi-am pus colierul de perle neşlefuite al mamei cu pandantivul mare de acuamarin.

Când am pus mâna pe el, mi-a venit greu să nu mă gândesc la mama şi la căsătoria ei nesăbuită, la nefericirea în care trăise şi murise.

Laura şi-a aşezat uşor mâna peste cotul meu.

— Nu se cade să fiţi tristă în asemenea clipe! Madonna, vă căsătoriţi cu bărbatul care are cea mai nobilă inimă şi cea mai iscusită minte din toată Toscana. Trăim vremuri grele, dar, câtă vreme sunteţi lângă Ser Giuliano, nu aveţi de ce să vă temeţi. Ia priviţi, ca să aveţi idee ce au să vadă ochii soţului dumneavoastră, când vă duceţi spre el. Nu se află pe lumea asta ceva mai plăcut privirii.

Şi mi-a dat o oglindă magnifică, din aur masiv bătut cu diamante.

I-am înapoiat oglinda, după ce-am aruncat o privire iute, nemulțumită. Îmi trecuse prin minte că nuanțele rochiei mele se bat cap în cap cu auriul și roșul de carmin al hainelor lui Giuliano.

Crezând că totul era gata, am dat să mă îndrept spre ușă, dar Laura s-a grăbit să spună:

— Nu, ținuta nu este completă!

S-a apropiat de un scrin și a scos din el un voal lung – de un alb transparent ca pânza de păianjen, brodat în fir de aur, cu unicorni și grădini de vis. Mi l-a pus pe cap cu solemnitate, acoperindu-mi fața; tot ce era în jur a devenit brusc neclar și scânteietor.

— Madonna Clarice l-a purtat când s-a căsătorit cu Ser Lorenzo, a zis ea, și Alfonsina când s-a căsătorit cu Piero. Giuliano a avut mare grijă și l-a dus la preot să-l sfințească din nou, pentru dumneavoastră. Laura a zâmbit: Acum e gata totul.

M-a condus spre catul de jos, unde era capela privată a familiei Medici. Mă așteptam să găsesc pe cineva șezând în fața ușii, dar coridorul era pustiu. Am simțit că mi se face rău, atât eram de îngrijorată văzând una ca asta.

Cuprinsă de panică, m-am întors spre Laura.

— Zalumma, am îngăimat eu. Sclava mea... ar fi trebuit să ajungă până acum, cu lucrurile mele. Giuliano trebuia să trimită o trăsură să o ia.

— Să mă duc să aflu ce s-a întâmplat cu ea, Madonna?

— Te rog, am spus eu.

Hotărârea mea era luată și urma să merg până la capăt, dar absența Zalummei mă tulbura mult. Contasem pe faptul că avea să fie lângă mine, la nunta mea, așa cum fusese și lângă mama, la nunta ei.

Laura s-a dus să întrebe ce și cum. După câteva clipe, când s-a întors, veștile nu erau cele pe care mi le doream.

— Aici n-a ajuns nici o vorbă, Madonna. Trăsura încă nu s-a întors.

Mi-am cuprins tâmplele în palme.

— Nu pot să aștept până vine.

— Atunci, dați-mi voie să vă fiu eu însoțitoare, a zis Laura cu voce liniștitoare și plină de bun-simț. Nu e nimeni în toată reședința care să fie mai bun cu mine decât Ser Giuliano; aș fi foarte onorată să am grijă de mireasa lui.

Am tras aer în piept şi am dat din cap. Situaţia cerea ca nunta să aibă loc cât mai repede cu putinţă, înainte ca totul să iasă la iveală.

Laura a deschis uşa capelei şi l-am văzut pe Giuliano, alături de preot, aşteptând în faţa altarului. Lângă ei stătea sculptorul Michelangelo – o surpriză, de vreme ce umbla vorba că se certase cu Piero şi că plecase, încă de luna trecută, la Veneţia. Prezenţa lui m-a tulburat. Faptul că Pico era primit în sânul familiei Medici mi se părea suficient de rău. Iar acum, iată un altul dintre aleşii lui Savonarola chiar aici, la propria mea nuntă.

Neliniştea mea s-a spulberat după o singură privire în direcţia mirelui. Giuliano s-a uitat lung la mine, cu bucurie, cu dor şi cu frică. Până şi mâinile preotului, care ţineau o cărticică, tremurau. Văzând spaima care-i stăpânea, propriile mele temeri s-au risipit.

Pe aripile acestei stări de linişte încăpăţânate, am început să păşesc spre altar – în timp ce Laura îmi ducea trena – şi mi-am îngăduit, totodată, să mă îmbăt de frumuseţea magnifică a capelei. Un panou al altarului înfăţişa cu mare delicateţe Adoraţia Pruncului. Peretele perpendicular din stânga mea purta o altă frescă, zugrăvită într-un stil mai robust şi plin de culoare: cei Trei Magi pornind în căutarea Pruncului.

Unul dintre magi era tânăr, îmbrăcat după moda florentină şi călărea pe un cal alb, gătit cu un valtrap roşu-auriu. Am recunoscut feţele celor care veneau după el călare: bătrânul Piero de Medici şi fiii lui, Lorenzo – neplăcut vederii, chiar şi sub imperiul tinereţii idealizate – şi chipeşul Giuliano. Lorenzo îşi aţintise privirile spre Prunc, dar fratele lui era cu faţa către privitor şi se uita stăruitor undeva în depărtări, cu o o solemnitate care nu-i era în fire.

Nu mi-a venit deloc bine când am recunoscut, într-un colţ al peretelui, obrazul fermecător al lui Giovanni Pico.

Deşi era aproape miezul zilei, în capelă era întuneric. Erau aprinse o mulţime de lumânări şi lumina lor făcea să scânteieze foiţa de aur de pe pereţi şi scotea în evidenţă culorile uimitoare: rozul şi coralul, turcoazul şi verdele de pe aripile îngerilor şi din penajul păsărilor, roşul şi auriul veşmintelor, albul şi albastrul ameţitor al cerului, verdele adânc al dealurilor şi copacilor.

— Opriţi-vă, Madonna, mi-a şoptit Laura.

Smulsă din contemplarea frescei, m-am uitat de jur împrejur, bui macă. Abia când preotul a făcut un gest, m-am uitat în jos şi am văzut ghirlanda de trandafiri uscaţi şi flori sălbatice întinsă pe podeaua capelei.

Giuliano a îngenuncheat şi a rupt ghirlanda în două cu o mişcare atent chibzuită. Nimeni altul n-ar fi putut să mă câştige mai deplin. S-a ridicat, m-a luat de mână şi m-a tras încetişor lângă el, în faţa altarului.

În ciuda emoţiilor şi a tinereţii, Giuliano era stăpân pe sine; s-a întors spre Michelangelo cu aerul sigur al bărbatului care a avut ceva răspunderi de purtat.

— Inelul, a spus el.

Michelangelo i-a întins inelul lui Giuliano. Exista, în conspiraţia dintre ei, un firesc care m-a făcut să cred că fuseseră prieteni apropiaţi, aproape ca fraţii pentru o vreme, devotaţi aceloraşi cauze, împărtăşind aceleaşi secrete. Şi acest gând m-a tulburat.

Giuliano mi-a luat mâna şi mi-a strecurat inelul în deget. Inelul fusese făcut după toate rigorile privitoare la verighete: era o fâşie subţire din aur simplu, fără nici o podoabă. Mai era şi larg, drept care Giuliano m-a făcut să-mi strâng degetele pumn ca să fie sigur că nu alunecă, după care mi-a şoptit la ureche:

— Ai mâinile şi mai fine decât credeam. O să-l dăm la ajustat, ca să fie pe măsură.

A dat din cap către preot şi ceremonia a pornit.

Nu-mi amintesc nici un singur cuvânt, ci doar faptul că Giuliano i-a răspuns preotului cu o voce puternică, în timp ce eu a trebuit să-mi dreg glasul şi să repet vorbele ca să mă pot face auzită. Am îngenuncheat în faţa altarului de lemn la care Cosimo, Piero, Lorenzo şi Giuliano cel de dinainte îşi spuseseră rugăciunile. M-am rugat nu numai pentru fericire în căsătorie, dar şi pentru soţul meu şi familia lui. M-am rugat să fie cu toţii la adăpost de primejdii.

Şi-apoi totul s-a încheiat. Eram căsătorită – în împrejurări ciudate şi nesigure –, căsătorită cel puţin în ochii lui Dumnezeu, dacă nu şi în cei ai tatei şi ai Florenţei.

XLI

Mica noastră petrecere de nuntă s-a mutat în anticamera apartamentului lui Lorenzo, acolo unde, cu trei ani în urmă, *Il Magnifico* mă încurajase să ating cupa Cleopatrei. Acea comoară a Antichităţii

dispăruse, la fel cum dispăruseră şi aproape toate vitrinele cu monede, geme şi statuete din aur. Mai rămăsese doar o casetă cu gravuri şi camee, iar vinul fusese turnat în pocale incrustate în pietre semipreţioase, cu intarsii din aur.

Într-un colţ al încăperii, doi muzicieni cântau la lăută. Pe o masă, în jurul căreia se încolăceau ghirlande de flori, erau vase cu smochine şi brânză, migdale şi prăjituri. Deşi Laura mi-a adus o farfurie, n-am putut să mănânc nimic, în schimb am băut vin neîndoit cu apă pentru prima dată în viaţa mea.

Am rugat-o iarăşi pe Laura să întrebe dacă Zalumma venise sau nu. A plecat şi m-a lăsat acolo, la cea mai nestrălucitoare petrecere cu putinţă: eram doar trei, soţul meu, Michelangelo şi cu mine. Preotul plecase mai devreme.

Cu stângăcie, după ce Giuliano îi dăduse un ghiont, Michelangelo şi-a ridicat pocalul – din care nu băuse deloc până atunci – şi a spus:

— În cinstea miresei şi a mirelui. Fie ca Dumnezeu să vă dăruiască o sută de fii sănătoşi!

Preţ de o clipă, sculptorul mi-a adresat un zâmbet timid. A luat o înghiţitură şi a pus pocalul jos. Am băut şi eu o înghiţitură zdravănă.

Vinul m-a înţepat la limbă şi mi-a pus sângele în mişcare.

— E timpul să îmi iau la revedere de la fericita pereche, a zis Michelangelo, după care s-a înclinat şi a luat-o din loc, dornic să scape cât mai curând.

În clipa când a dispărut, m-am întors spre Giuliano.

— Mă tem de el.

— De Michelangelo? Glumeşti! Proaspătul meu soţ zâmbea; reuşise să-şi recâştige stăpânirea de sine şi făcea tot ce putea ca să pară în largul lui. Am fost crescuţi împreună, ca fraţii!

— Tocmai de aceea îmi fac griji, am spus eu. Primejdia la adresa ta e cu atât mai mare. Ştii bine că tata mă sileşte – mă silea – să fiu de faţă la predicile lui Fra Girolamo. Şi l-am văzut pe sculptor acolo aproape de fiecare dată. Şi el face parte dintre *piagnoni.*

Giuliano şi-a plecat privirea; pe faţă i s-a aşternut o expresie gânditoare.

— E unul dintre *piagnoni,* a zis el cu o voce ciudată. Dă-mi voie să-ţi pun o întrebare: dacă te-ai simţi ameninţată de către *piagnoni*, care crezi că ar fi cea mai bună cale de apărare?

— Gărzile, am răspuns eu. Băusem mai mult vin ca de obicei, iar neliniștea îmi tulbura mințile.

Giuliano a surâs.

— Da, sigur că te poți bizui pe gărzi. Dar nu e mai bine să știi ce plănuiește dușmanul? Și poate să găsești o cale de a întoarce planurile în favoarea ta?

— Atunci, am început eu, vrând să fac o afirmație necugetată, *Michelangelo e spionul vostru.* Noroc că s-a auzit o bătaie în ușă înainte să apuc să rostesc vorbele.

Sperasem să fie Laura cu veşti despre sosirea Zalummei – dar era un servitor, cu un aer încurcat.

— Iertare, Ser Giuliano. A venit un oaspete. E nevoie de prezența dumneavoastră chiar acum…

Soțul meu s-a încruntat.

— Cine este? Am poruncit să nu…

— E tatăl doamnei, domnule.

— Tata? am reuşit eu să îngaim.

Giuliano a dat din cap uitându-se la servitor, după care m-a luat pe după umeri ca să-mi alunge spaima.

— Fii pe pace, Lisa. M-am aşteptat la asta şi sunt gata să stau de vorbă cu el. Am să-i dau toate asigurările şi, când se liniştește, am să trimit după dumneata.

Apoi, pe un ton calm, i-a spus servitorului să rămână cu mine până la întoarcerea Laurei; după care urma să o am pe ea alături. Giuliano m-a sărutat încetişor pe obraz şi a ieşit.

N-aveam altceva de făcut decât să mă învârt prin încăpere. Am ridicat pocalul minunat de calcedoniu şi am luat o ultimă înghițitură de vin, apoi l-am pus la loc. Nici un fel de licoare, fie ea cât de tare şi de multă, nu era în stare să-mi alunge frica. Pe deasupra, mă simțeam şi mânioasă – mânioasă pentru că soarta mea nu depindea de mine, ci era mai curând prilej de discuție între bărbați; ei hotărau totul.

Mă plimbam în sus şi în jos şi marginile fustelor foşneau încet la atingerea marmurei cu intarsii. N-aş putea să spun de câte ori străbătusem încăperea de la un capăt la celălalt când uşa s-a deschis din nou.

A intrat Laura. Servitorul a plecat şi ea a rămas. În clipa în care am rămas singure, am întrebat-o:

— Zalumma nu a venit, nu-i aşa?

S-a uitat spre mine deloc dornică să dea un răspuns:

— Nu. Vizitiul nostru a fost trimis înapoi fără ea. Iertare că nu v-am spus mai devreme, Madonna. Am aflat totul înainte de ceremonie – dar ar fi fost o cruzime să vă pricinuiesc o asemenea supărare chiar atunci.

Vestea m-a lovit din plin. Îl iubeam pe Giuliano şi nu voiam să-l părăsesc – dar nu-mi puteam închipui cum mi-ar fi fost viaţa dacă tata o oprea pe Zalumma să vină la mine. Zalumma fusese de faţă la naşterea mea şi era cea mai puternică legătură dintre mine şi mama.

S-a scurs aproape un ceas. M-am aşezat pe un scaun şi Laura a rămas în picioare lângă mine, murmurând cuvinte de mângâiere.

N-am auzit nici unul dintre ele: eu vorbeam cu mine în gând. Acum trebuia să ţin cont de sentimentele soţului meu. De dragul lui Giuliano, am să fiu stăpână pe mine, cu orice preţ.

Gândurile mele pline de hotărâre au fost întrerupte de un zgomot puternic; ceva lovise obloanele de lemn ale ferestrei, care fuseseră trase.

Laura s-a grăbit într-acolo, dar s-a retras repede când s-a auzit o altă bufnitură puternică – un obiect se izbise în peretele de afară, chiar sub locul unde stăteam noi.

M-am ridicat şi m-am strecurat chiar lângă ea, ca să pot arunca o privire în stradă.

Cu părul încă umed de la baie, tata stătea aplecat în mijlocul Viei Larga, gata să apuce altă piatră. Coborâse din trăsură şi dăduse drumul hăţurilor. Buimăcit, calul făcea câţiva paşi înainte, pe urmă dădea înapoi; cel care mâna trăsura din spate a început să strige în gura mare:

— Hei, dumneata de colo! Dă-te la o parte! Dă-te la o parte! Nu se poate să-ţi laşi trăsura în mijlocul drumului!

Tata n-a dat semn că l-ar fi văzut sau auzit. Când să pună mâna pe piatră, una dintre gărzile palatului a răcnit:

— Pleacă de aici! Pleacă de aici până nu te arestez!

Mai mulţi trecători – un membru al Signoriei, cocoţat pe cal, un servitor ducând un coş plin de pâine, o femeie jegoasă cu haine peticite, care-şi mâna din urmă copiii la fel de jegoşi şi cu tălpile goale – se şi opriseră locului şi se holbau la scena în plină desfăşurare. Era miezul zilei de sâmbătă şi pe toată lăţimea străzii se vedeau trăsuri, trecători şi călăreţi.

— Atunci arestează-mă! a strigat tata. Atunci o să afle toată lumea că cei din familia Medici cred că pot fura orice îşi doresc – până şi pe fiica unui biet om!

Chiar şi de departe, vedeam urmele furiei pe chipul lui. Venise în goană aici, fără mantie şi fără bonetă. Apucase piatra şi se ridicase, gata să o azvârle. Omul de gardă a făcut un pas înainte, şi-a ridicat sabia ameninţător.

Eram cu două caturi deasupra lor. M-am aplecat pe fereastră.

— Opriţi-vă amândoi!

Şi străjerul, şi tata au îngheţat; şi-au ridicat privirile spre mine. La fel au făcut şi cei câţiva gură-cască. Tata şi-a lăsat braţul în jos; la fel a făcut şi omul de gardă cu sabia.

Habar n-aveam ce să spun.

— Sunt bine, am strigat eu. Mi se părea îngrozitor să trebuiască să vorbesc despre asemenea lucruri într-un asemenea fel. Zgomotul de pe stradă m-a silit să zbier cât mă ţinea gura: Dacă mă iubeşti, te rog să consimţi, tată.

Tata a lăsat piatra să cadă şi şi-a strâns braţele în jurul lui, de parcă ar fi încercat să ţină în frâu suferinţa; după care şi-a ridicat iar mâinile şi le-a fluturat, uitându-se tot către mine.

— Ei au pus mâna pe tot, nu vezi? Vorbea cu voce aspră, ca un nebun. Au pus mâna pe tot şi acum te vor şi pe tine. Nu vreau – nu pot să-i las să te aibă.

— Te rog. M-am aplecat atât de mult pe fereastră încât Laura m-a prins de mijloc. Te rog, nu poţi să-mi îngădui să fiu fericită?

— Rămâi cu *el*, a strigat tata, şi ăsta nu va fi pentru tine decât începutul suferinţelor!

Nu era urmă de ameninţare în ce spunea; din voce răzbătea doar durerea. Şi-a întins mâna spre mine şi a mângâiat încetişor aerul, de parcă m-ar fi atins pe obraz.

— Lisa! Lisa mea! Ce pot să-ţi spun ca să mă fac auzit?

În dimineaţa aceea, când plecasem de acasă, îmi adunasem toată ura pe care o simţeam faţă de el ca să găsesc puterea de a fugi. Mi-am amintit felul în care, cu mult timp în urmă, o lovise pe mama; cum o silise să se ducă la Savonarola, de unde i se trăsese moartea. Şi, mai rău decât orice altceva, faptul că îi trădase memoria aliindu-se cu ucigaşii ei.

Acum însă nu aveam în faţa ochilor decât un biet om care îşi strigase păsurile în văzul şi auzul lumii până când răguşise, lăsând deoparte orice ruşine. Am revăzut iubirea de netăgăduit care se oglindea în ochii lui când o ruga pe mama să meargă la Fra Girolamo, în speranţa că el i-ar putea aduce vindecarea. M-am gândit la suferinţa crâncenă pe care trebuie să o fi îndurat când şi-a dat seama că rugăminţile lui n-au făcut decât să-i aducă moartea.

— Te rog, a spus el tot cu mâna întinsă, pe parcă ar fi putut cumva să mă atingă. Aici nu te pot apăra! Nu eşti în siguranţă. Nu eşti în siguranţă. Te rog, vino cu mine acasă.

— Nu pot, am răspuns şi lacrimile mi-au căzut pe caldarâm. Ştii că nu pot. Dă-mi binecuvântarea dumitale; atunci o să te putem primi şi o să ne bucurăm împreună. E atât de simplu.

Şi chiar mi se *părea* simplu. Tata nu avea altceva de făcut decât să se ridice, să intre în *palazzo*, să ne îmbrăţişeze şi-atunci viaţa mea ar fi fost întreagă.

— Tată, te rog. Intră în casă şi vorbeşte cu soţul meu.

Şi-a lăsat mâna în jos, înfrânt.

— Copilă... vino acasă.

— Nu pot, am repetat eu, cu o voce atât de răguşită şi înceată încât nu m-a mai auzit bine. Dar a înţeles ce spusesem. A rămas locului o clipă, tăcut şi zdrobit, apoi s-a urcat în trăsură. Durerea aprigă îi dezvelise dinţii într-un rânjet; a mânat caii şi s-a îndepărtat în galop.

XLII

Laura a închis obloanele, în timp ce eu mă ştergeam la ochi cu mâneca delicată de brocart.

M-am aşezat, copleşită. Fusesem atât de fericită că aveam să-l văd pe Giuliano, de înspăimântată că evadarea mea putea să eşueze, încât uitasem că-l iubeam pe tata. Şi că, în ciuda nemulţumirii poporului faţă de Piero, în ciuda învăţăturilor lui Savonarola, el continua să mă iubească. Cumva ar fi trebuit să-mi dau seama că rănindu-l pe el îmi sfâşiam carnea.

Laura s-a ivit cu un pocal plin de vin; am clătinat din cap şi m-am ridicat. Bietul Giuliano urma să sosească după o întâlnire cât se poate

de supărătoare cu tatăl meu. Îi fusese oricum destul de greu să obțină acordul lui Piero și încă nu câștigase încuviințarea celuilalt frate, Giovanni. Dar lucrurile erau înfăptuite și nu-mi venea în gând decât fericirea de a fi în doi.

Am aruncat o privire spre chipul îngrijorat al Laurei.

— Unde e camera nupțială?

A fost oarecum luată prin surprindere. Afară era încă lumină, la urma urmelor.

— Aici, Madonna. Și a făcut un gest spre ușa care ducea la cameră.

— Dormitorul lui Lorenzo?

— Lui Ser Piero nu i-a fost deloc la îndemână să doarmă acolo. Soțul dumneavoastră era fiul preferat, știți, și cred că mutându-se în odăile tatălui său s-a simțit mai împăcat.

Am lăsat-o pe Laura să mă conducă în cameră. Era spațioasă, avea podeaua dintr-o marmură splendidă, deschisă la culoare, iar pereții erau acoperiți de picturi strălucitoare. Totuși, în comparație cu restul palatului, aici parcă plutea un oarecare spirit spartan. Ca și în anticameră, am rămas cu impresia că multe obiecte de valoare fuseseră îndepărtate și depozitate în altă parte.

Stafia lui Lorenzo nu era acolo. Petale uscate de trandafiri fuseseră presărate pe pat, umplând încăperea cu parfumul lor suav. Pe un birou din apropiere, un vas de sticlă cu vin de culoarea granatelor și două pocale lucrate în aur, cu incrustații complicate, alături de o farfurie cu migdale și fructe glasate.

— Ajută-mă să mă dezbrac, i-am spus Laurei. Dacă cererea mea a luat-o prin surprindere, și-a ținut bine firea. Mi-a scos toca și mânecile, mi-a desfăcut șireturile rochiei. M-am eliberat de greutatea veșmântului și am privit-o pe Laura cum îl împăturea frumos și îl punea bine, lângă celelalte lucruri ale mele, în dulapul lucios și negru care adăpostea hainele lui Giuliano.

Acum nu mai aveam pe mine decât *camicia*, suavă și curată ca pânza mătăsoasă țesută de păianjen. Zalumma făcuse tot ce-i stătea în putință ca să mă pregătească pentru noaptea nunții, dar eu mă luptam și acum să nu mă las copleșită de emoții.

— Simt nevoia să rămân singură, am spus. Vrei să-i spui soțului meu că îl aștept aici?

Fără o vorbă a închis încet ușa în urma ei.

M-am apropiat de birouaș, am turnat puțin vin într-un pocal și am luat o înghițitură. Am savurat-o cu grijă; încercam să mă desfăt cu gustul lui delicios, ca într-un soi de anticipare a plăcerii și bucuriei pe care aveam să o simt întâmpinându-l pe Giuliano. Lângă carafă, se afla o punguliță de catifea. Am pus mâna pe ea și, pipăind am ghicit ce era: o bijuterie, darul ales de mire pentru mireasa lui. Am zâmbit.

Totuși, cum mă găseam în dreptul măsuței, n-am avut cum să nu observ că era acolo un obiect care nu se potrivea cu locul, de parcă cel care citea fusese brusc întrerupt și chemat de alte treburi. Sigiliul de ceară verde fusese rupt, drept care scrisoarea zăcea acolo pe jumătate desfăcută. Aș fi putut să n-o bag în seamă, dar o singură privire mi-a pus în fața ochilor un scris cunoscut. N-am putut să rezist: am lăsat din mână pocalul și am luat scrisoarea.

Nu purta nici o semnătură și nici nu reieșea de nicăieri cui anume îi era adresată.

Doriți să mă eliberați de orice obligație de a-l descoperi pe acel penitent – cel pe care tatăl dumneavoastră l-a numit al treilea om. Însă am obligația morală să-mi continui căutările, deși speranțele ca el să mai fie în viață sunt slabe.

Toate eforturile mele de a face ca Milano să treacă de partea dumneavoastră au dat greș. Am să vă spun adevărul despre moartea ducelui Gian Galeazzo: asasinii au fost trimiși chiar de unchiul lui, Ludovico Sforza, care – fără să se oprească măcar atât cât ar fi cerut doliul după moartea fratelui – s-a autoproclamat duce, trecând peste tânărul fiu al lui Gian Galeazzo, moștenitorul de drept. Cât timp este Ludovico la putere, Milano nu vă mai este prieten. Am aflat-o chiar din gura noului duce, care a ajuns să aibă deplină încredere în mine. A picurat numai otravă împotriva dumneavoastră în mintea lui Carol și a ambasadorilor lui, iar acum se pregătește să vă trădeze, în speranța de a pune mâna pe și mai multă putere.

Neîncrederea lui față de Florența este urmarea ideilor pe care consilierii lui și anumiți asociați i le strecoară în minte cu răbdare, de ani de zile. Toate acestea, la care s-au adăugat roadele iscodelilor mele, m-au dus la concluzia de neclintit că Ludovico al nostru se află sub înrâurirea unor oameni care sunt mână în mână cu piagnoni.

Ultima frază m-a făcut să tresar și m-a umplut de nedumerire. *Piagnoni* erau creștini de bună-credință, sinceri, chiar dacă mult prea

plini de râvnă. Ce e drept, Savonarola credea că regele Carol fusese ales de bunul Dumnezeu să pedepsească Italia pentru ticăloşia ei – dar de ce-ar vrea să-l influenţeze pe ducele de Milano? Şi cum era cu putinţă ca existenţa unor consilieri care să-l asmută pe Ludovico împotriva Florenţei să-l ducă pe autor la asemenea concluzie: că *piagnoni* erau de fapt răspunzători?

Dar eram încă şi mai nedumerită văzând scrisul – foarte personal, cu litere aproape perfect verticale, f-uri şi l-uri lungi şi înflorite, n-uri late şi îngroşate. Şi cu ortografia nesigură, pe alocuri. A mai trecut o clipă şi atunci mi-am amintit unde mai văzusem acel scris.

Salutări din Milano, Madonna Lisa,

Bunul nostru Lorenzo mi-a comandat să-ţi fac un portret...

XLIII

Am auzit cum se deschidea uşa, mi-am ridicat privirea şi nu prea am reuşit să duc până la sfârşit gestul de a pune scrisoarea la loc, înainte de intrarea lui Giuliano.

O singură privire încărcată de vinovăţie mi-a spus despre el trei lucruri: mai întâi, că intrase în încăpere cu un zâmbet forţat, deci era limpede că avusese un schimb de cuvinte grele cu tata; mai apoi, că zâmbetul i-a pierit şi a rămas cu gura căscată şi ochii mari când a văzut că nu aveam pe mine decât cămaşa: şi, în fine, că i-au picat ochii pe scrisoarea din mâna mea şi-atunci celelalte emoţii au pălit în faţa neliniştii pline de grijă şi a nemulţumirii de sine.

A luat scrisoarea şi m-a întrebat blând, dar tulburat:

— Ai citit-o?

— De ce ar vrea *piagnoni* să-l influenţeze pe Ludovico Sforza? Credeam că îi interesează mai ales Dumnezeu, nu politica.

În timp ce împăturea scrisoarea şi o punea în birou, i-a apărut o cută în colţul gurii.

— Am fost nesăbuit când am lăsat-o aici, la vedere. De-a dreptul nesăbuit. E adevărat că m-au chemat repede şi m-am gândit că o să am timp destul până ajungi în cameră...

— Recunosc scrisul lui Leonardo. Acum sunt soția dumitale și nu trebuie să-ți mai faci griji pentru tot ce știu sau nu știu. Sunt în stare să-mi țin gura.

— Nu asta mă supără, a început el. Ducele de Milano a fost dintotdeauna gata să sară în ajutorul familiei noastre, ne-a fost aliatul cel mai de preț. Când aveam nevoie de trupe în plus, știam că puteam conta pe el. Când unchiul meu Giuliano a fost asasinat, tata i-a scris ducelui cerându-i ajutorul și l-a primit neîntârziat. Iar acum... S-a uitat într-o parte și s-a încruntat ușor: Acum, nu ne mai bucurăm de sprijinul lui, tocmai când avem mai mare nevoie de el, a spus el și a suspinat ușor. Iar eu sunt cel care te-a amestecat în toate astea.

— Nu dumneata m-ai amestecat. Aș fi venit oricum, fie că spuneai da, fie că spuneai ba. Am făcut un semn cu bărbia către birouașul în care se afla scrisoarea. Dacă mă paște vreun pericol, acesta e doar urmarea a ceea ce sunt acum. Cu sau fără scrisoare.

— Știu, a recunoscut el, cu o undă de chin în glas. Am ajuns să-mi dau seama că, dacă vreau să te știu cu adevărat în siguranță, ar trebui să te pun sub protecția mea. A reușit chiar să zâmbească: Dumneata ești chiar mai încăpățânată decât mine. Măcar știu pe ce picior stai. Îți dai seama... adică sigur îți dai... că lucrurile s-ar putea înrăutăți. Am putea fi nevoiți să plecăm din Florența o vreme. Nu doar să mergem la una dintre vilele de la țară. Am și scos din oraș mai multe obiecte neprețuite, ca să le știu păstrate la loc sigur... și mi-am pus deoparte lucrurile personale, dacă Doamne ferește...

S-a tras puțin înapoi și s-a uitat la mine cu ochii strălucitori ai lui Lorenzo, doar că ai lui aveau o anumită deschidere față de lume care lipsea din privirea tatălui său.

— Ne-am duce să stăm la Roma, unde Giovanni are mulți prieteni buni și ne-am bucura de protecția Papei. E cu totul altfel decât la Florența – mai cald și mai aglomerat...

— Nu-mi pasă, am spus eu încet.

Am făcut un pas spre el. Era cu un cap mai înalt decât mine și, cu lățimea pieptului, depășea distanța dintre umerii mei. Avea pe el tot acel *farsetto* bine croit, din catifea roșie și îl purta cu eleganța înnăscută a unui prinț. Frumusețea lui nu era clasică, precum cea a lui Leonardo, agentul lui secret. Avea buza de sus subțire și marcată de o cicatrice oblică, semn al unei lovituri din vremea copilăriei, iar bărbia îi era

puțin ieșită în afară, amintind foarte vag de conturul deformat al feței lui Lorenzo. Puntea nasului îi era lată, iar vârful, ușor în vânt; avea sprâncene foarte groase și închise la culoare. Când zâmbea, făcea o gropiță în obrazul stâng. Am întins un deget și am atins gropița. A suspinat din rărunchi.

— Ești atât de frumoasă că nu-mi vine să cred, a spus el. Cu atât mai mult cu cât ai aerul că nici măcar nu-ți dai seama.

Mi-am pus brațele pe umerii lui.

— Avem nenumărate motive să ne facem griji: familia dumitale, tatăl meu, regele Carol, Signoria, ducele de Milano, Florența însăși. Dar acum nu putem să facem nimic în nici o privință. Putem doar să ne bucurăm că ne aflăm aici, doar noi doi, față în față.

N-a avut de ales: s-a aplecat și m-a sărutat. Acum nu ne-am mai zvârcolit, gâfâind unul în brațele celuilalt, cum făcuserăm în trăsură. Eram soț și soție și ne-am apropiat unul de celălalt cu seriozitate, cu gravitate. M-a așezat cu delicatețe pe pat și s-a lungit lângă mine ca să-și strecoare mâinile sub veșmântul de mătase și să le plimbe încetișor peste gâtul meu, peste sâni și peste pântec. Am început să tremur, și nu era doar din pricina agitației.

Am ridicat mâinile cu îndrăzneală și le-am lăsat să alunece peste umerii lui acoperiți de catifea, peste pieptul puternic și peste adâncitura din mijlocul lui. După care, pentru că voiam mai mult de atât, am început să caut pe bâjbâite, încercând să-l eliberez din *farsetto.*

S-a ridicat pe jumătate.

— Aici, a zis el arătând spre gulerul înalt al veșmântului.

Fără să stau pe gânduri, am dat din cap dojenitor.

— Ce te face să crezi că știu cum să scot hainele unui bărbat?

— Ai un tată...

— Și pe el îl îmbracă servitorii, nu eu...

A căpătat un aer de cățel spășit.

— Ca și pe mine.

Ne-am pornit amândoi pe râs.

Giuliano și-a aruncat privirea spre ușă.

— Nu, nici gând, am zis eu. Ai spus că sunt încăpățânată: lasă-mă să-ți mai dau o dovadă.

A fost greu, dar în cele din urmă, haina a cedat. Ca și Giuliano.

Când eram doar o copilă, am trăit o clipă de căldură pură, când am simțit că m-am deschis cu totul, că am fost una cu universul. Fusesem bolnavă, atât de grav încât cei din preajma mea vorbeau cu voci coborâte despre moarte. Îmi amintesc că îmi stătea pe piept o greutate înspăimântătoare, simțeam că mă înec, că nu mai am putere să respir.

Au adus vase și o albie de lemn. Au umplut-o cu apă aproape opărită și mama m-a scufundat în ea.

Când apa mi-a ajuns până la gât, aburul mi-a învăluit încetișor obrajii; preaplinul de căldură mi-a pătruns în oase. Mă uitam în jos spre carnea trupului care se înroșise și mă gândeam – cu mintea mea de copil – că are să se topească, are să se facă una cu apa caldă. Am închis ochii, fericită, și am simțit cum mi se dizolva pielea, până când n-a mai existat nimic altceva decât inima mea care bătea și apa. Orice urmă de greutate se împrăștiase în cele patru vânturi.

Eram vie. Puteam să respir.

În brațele lui Giuliano am simțit același lucru. Era căldură; era deschidere. Era contopire. Puteam să respir.

— Până la urmă Leonardo are să-mi facă portretul? am întrebat încet când ne-a învins oboseala. Eram dezbrăcați și stăteam întinși peste așternuturile fine și cuvertura stacojie. Se făcuse deja după-amiaza târziu și soarele care se pregătea de culcare își strecura lumina dulce-amăruie printre șipcile obloanelor.

Totul se petrecuse atât de firesc, încât eram surprinsă. Mă așteptasem să am nevoie de îndrumări, mă gândisem că o să fiu stângace, dar încrederea lui Giuliano și instinctele m-au călăuzit fără greș. După atâta efort, mi s-a făcut frig și, spre marea mea rușine, Giuliano a chemat un servitor să facă focul în cămin. M-am înfășurat și am stat așa locului până când a plecat servitorul. Abia atunci m-am lăsat înduplecată, cu vorbe dulci: am lăsat totul deoparte și m-am cuibărit în brațele lui Giuliano.

— Portretul tău? Giuliano a slobozit un suspin lung. Da, sigur că da. Tata i l-a cerut. Când vine vorba despre asemenea lucruri, Leonardo e groaznic, să știi. N-a terminat niciodată cele mai multe comenzi pentru care l-a plătit tata. Dar... a zis și mi-a zâmbit malițios. Am să-l somez. Am să-i pun tălpile pe jar. Am să-l leg cu lanțuri la el în

atelier şi n-am să-i dau drumul până nu e gata portretul. Chipul dumitale trebuie să fie cu mine mereu.

Am chicotit.

Giuliano a profitat ca să atace alt subiect.

— L-am pus pe unul dintre cei mai buni agenţi ai noştri să-l viziteze pe Ser Antonio.

M-am crispat pe loc.

— Nu se poate discuta cu tata.

Giuliano mi-a atins uşor vârful nasului, de parcă ar fi încercat să-mi abată durerea.

— Ştiu. L-am întâlnit. Astăzi e mult prea supărat; se simte adânc jignit. Să-i dăm un răgaz. Omul meu are să aştepte câteva zile. Până atunci, o să-l supraveghem pe tatăl tău, ca să fim siguri că nu face vreun lucru necugetat.

Spioni, m-am gândit eu cu nelinişte. Cineva avea să stea în preajma casei tatălui meu, cu ochii pe el, şi avea să-i raporteze lui Giuliano tot ce făcea. Deşi gândul mă supăra, îmi aducea uşurare în acelaşi timp. Cel puţin ştiam că tata n-avea cum să se arunce în râul Arno fără să intervină nimeni.

— Omul meu are o vârstă respectabilă, este un bun creştin şi are să-l trateze cu mult respect pe Ser Antonio. Am dovedit lipsă de înţelepciune când am crezut că tatăl dumitale ar putea fi ademenit să te dea de acasă pentru bani sau pământ; este un om de caracter. Deşi nu-i împărtăşesc iubirea faţă de Fra Girolamo, îl înţeleg: vrea să fie sigur că te-ai căsătorit cu un bărbat onorabil şi pios, că n-ai să-ţi petreci zilele într-un lux deşănţat, ci ai să ţi le dedici bunului Dumnezeu şi soţului tău. Şi să ştii, Lisa, a mai spus Giuliano întorcându-şi faţa spre mine – capul meu se odihnea pe braţul lui, aproape de umăr –, eu cred în Dumnezeu şi în nevoia omului de a-şi păstra integritatea. Dacă tatăl dumitale ne cere să ne ducem să ascultăm predicile lui Fra Girolamo, aşa am să fac.

Sinceritatea lui m-a mişcat, dar ultimele cuvinte m-au făcut să pufnesc.

— Atunci, ai să te duci de unul singur, am murmurat eu, deşi cuvintele lui îmi umpleau inima de speranţă. Dacă Giuliano se pleca într-atât încât să îndure până la capăt predicile duşmanului de moarte al familiei Medici, l-ar impresiona pe tata... şi pe toţi locuitorii Florenţei.

Privirile mi-au poposit asupra celor trei panouri pictate care acopereau tot peretele din fața noastră. Mai devreme, din pricina agitației, nu observasem decât niște vagi pete de roșu, galben și negru. Abia acum mi-am dat seama că erau imagini dintr-o bătălie crâncenă aflată în plină desfășurare.

O lance ascuțită străpungea pieptul unui călăreț, ridicându-l cu totul din șa; oameni și cai de-a valma, morți sau în agonie, zăceau de jur împrejur, printre coifuri răsturnate și scuturi scăpate din mâini. Era o imagine cumplită, plină de haos și furie. Mi-am ridicat capul de pe brațul lui Giuliano și m-am încruntat.

— Aha, a zis Giuliano și a zâmbit. Uccello, *Bătălia de la San Romano*, locul unde Florența a învins Siena acum un veac.

— Dar e cât se poate de violentă. Trebuie să fi fost primul lucru pe care Lorenzo îl vedea dimineața și ultimul pe care îl vedea noaptea. De ce ar vrea cineva să aibă o privelițe atât de neliniștitoare în propria odaie de dormit?

Strălucind de entuziasm, Giuliano s-a ridicat din pat, așa gol cum era, și s-a îndreptat spre panoul central.

— Tatei îi plăcea mult, dar nu violența îl atrăgea pe el, ci atitudinea căpitanului, Niccolò da Tolentino. A fost un adevărat erou. Vezi? El e aici în mijloc, conduce atacul. Mi-a arătat un călăreț – singurul care mai avea coif – din prima linie; își îndrepta lancea spre inima adversarului. Este un om neînfricat. Deși are în față o armată numeroasă, crede în izbândă. Și uite aici un exemplu minunat: ceea ce pictorii numesc noua perspectivă. Uită-te – cu degetul mare și arătătorul a măsurat dimensiunile unuia dintre soldații căzuți – și vezi cât de mare este omul acesta dacă îl așezi lângă căpitan.

Am tresărit. Dimensiunile omului căzut erau abia cât o parte din trupul căpitanului.

— Ce mic este! am spus eu râzând. Dar, de fapt, este firesc: dacă te uiți la cineva care stă întins, trupul lui pare mai mic decât e în realitate. Și – uite mai departe. Vezi cât de mici sunt bărbații de acolo, ca să dea impresia că se află la mare distanță?

Giuliano a zâmbit, încântat.

— Dacă n-ai fi femeie, aș spune că ar trebui să te faci artist! Nu știam că ești atât de iscusită. Da, ai înțeles întocmai magia perspectivei. Uccello a fost printre primii care au folosit-o. Tata avea un simț artistic

nemaipomenit şi ochiul format. Piero şi Giovanni nu au nici cea mai mică idee despre minunile de artă care se află în jurul lor. E mare păcat.

Am zâmbit şi eu.

— Înţeleg că Ser Lorenzo te-a iubit din cale-afară dacă te-a învăţat asemenea lucruri.

Mi-a fugit gândul la Lorenzo, suferind şi împresurat de duşmani, hrănindu-şi curajul din imaginea războinicului de mult dispărut.

Giuliano a dat din cap, cu un aer mai serios.

— Din toată familia, eu l-am înţeles cel mai bine. Şi el m-a înţeles pe mine. Piero seamănă mai mult cu mama, iar Giovanni... S-a oprit şi a râs scurt: Nu ştiu sigur cu cine anume seamănă el. Poate cu străbunicul nostru Cosimo. Ştie să se pună în valoare cu dibăcie.

Amurgul aducea cu el primele semne ale înserării. De la focul din cămin, Giuliano a aprins două lumânări, după care a venit înapoi în pat şi s-a cuibărit lângă mine, suspinând ca după o oboseală foarte plăcută.

— De ce şi-ar dori *piagnoni* să lucreze mână în mână cu ducele de Milano ca să-l alunge pe Piero de la putere?

Buna dispoziţie i-a pierit. S-a sprijinit într-un umăr şi s-a răsucit spre mine. Chipul îi era în penumbră.

— Nu ştiu de ce, a spus el. Dar ştiu sigur că îşi doresc prăbuşirea familiei noastre. Tata a făcut multe lucruri lipsite de înţelepciune – unele chiar la marginea legii. A furat din fondul de zestre al oraşului ca să cumpere titlul de cardinal pentru Giovanni, iar în tinereţe şi-a tratat duşmanii fără nici un fel de milă. Era gata să facă orice ca să apere familia. Sunt mulţi oameni, multe familii şi grupuri care aveau destule motivele să-l urască. Însă el avea un dar: ştia să se pună la adăpost, ştia să-şi facă aliaţi, învăţase – mai ales în anii de maturitate – când să dea înapoi şi să nu-i bage în seamă pe cei care îl ameninţau sau îl vorbeau de rău. Giuliano a făcut o pauză. Piero şi Giovanni... sunt amândoi inteligenţi, fiecare în felul lui, dar nu sunt ca tata. Nu îşi dau seama câtă greutate are părerea oamenilor. Nu ştiu să îndeplinească rolul de conducători cu modestie. Iar Piero... primeşte de la sfătuitorii lui sugestii care se bat cap în cap şi-atunci se simte depăşit şi nu mai face nimic. Eu i-am spus să se ducă la Sarzana – cum s-a dus tata înaintea regelui Ferrante, sperând să poată împiedica lupta. Numai că eu am vrut să-l însoţesc. Nu te mai lua după sfătuitorii tăi, i-am

spus. Ascultă de sfaturile mele. Dar el voia să arate că poate să facă totul de unul singur, fără ajutorul meu. Mă rog, tata n-a ascuns niciodată faptul că eu eram preferatul lui. Îi spunea mereu lui Piero să fie atent, atunci când avea să-şi ia în primire rolul de conducător al familiei, şi să nu facă nimic fără să se consulte cu mine. Iar Piero s-a simţit mereu gelos din pricina asta. Nu îl învinuiesc, dar... A clătinat din cap: A fost o greşeală să cedeze Sarzana şi celelalte două fortăreţe... Îl cunosc pe Piero; nu ştie la sfaturile cui să plece urechea, aşa că nu mai ia în seamă pe nimeni şi acţionează de unul singur, sub imperiul emoţiilor. Drept care acum Signoria e furibundă şi l-au trimis pe Fra Girolamo să stea de vorbă cu regele francez. Am să-i spun lui Piero cum cred că ar fi cel mai bine să îndrepte lucrurile şi trag nădejde ca măcar acum să mă asculte.

În glas i se simţea mâhnirea. Avea mintea ascuţită şi iute a lui Lorenzo îmbinată cu firea dulce a unchiului după care fusese numit. O nepotrivire în ordinea naşterilor îl privase de statutul pentru care natura îl înzestrase – şi, dintr-o asemenea pricină, totul se putea duce de râpă.

— Înţeleg că *piagnoni*... am zis eu încercând să-l aduc de unde pornisem. Savonarola are şi ţeluri politice? Îşi doreşte Florenţa pentru el însuşi... sau poate vrea să aibă şi Milano?

S-a uitat la mine şi s-a încruntat.

— E ceva mai complicat de atât. Am mai mulţi agenţi care se ocupă...

Unul dintre ei era Leonardo.

— Cât de încurcat. Am destul timp...

Am fost întrerupţi de o bătaie la uşă şi am auzit vocea unui bărbat.

— Ser Giuliano?

— Da?

— Fratele dumneavoastră s-a întors de la Sarzana. Vă aşteaptă în sufragerie.

— Spune-i că vin imediat.

Mă şi ridicasem din pat şi îmi trăgeam pe mine *camicia*. Giuliano s-a uitat la mine, după care şi-a aruncat ochii spre colanţii lui, care zăceau aruncaţi peste *farsetto* undeva în apropierea căminului, şi s-a întors iar spe mine.

— Trimite vorbă Laurei şi valetului meu, a strigat el, să vină să ne ajute.

XLIV

După ce ne-am îmbrăcat, Giuliano m-a condus în jos pe scări şi am pornit să străbatem palatul vast şi pustiu; paşii noştri răsunau pe marmura strălucitoare. Coridoarele erau şi ele mai goale decât mi le aminteam: multe dintre operele de artă fuseseră îndepărtate.

— Poate că n-ar trebui să vin şi eu, am şoptit eu apăsat, ţinându-mă strâns de braţul lui. Piero vrea să discutaţi politică.

De fapt, mi-era teamă de el. Cu toate asigurările pe care mi le dăduse Giuliano, nu eram sigură că cel mai mare dintre fraţii Medici arătase vreo urmă de entuziasm când îşi dăduse încuviinţarea în privinţa căsătoriei. Avusesem deja o înfruntare dureroasă cu tata şi nu simţeam nevoia să mai am una cu Piero.

Giuliano a părut să-mi citească gândurile.

— E adevărat, fratele meu nici n-a vrut să audă de căsătoria cu tine la început. Dar eu am stăruit. L-am convins că e bine din punct de vedere politic. La urma urmelor, oamenii se arătau nemulţumiţi pentru că Piero este fiul unei descendente a familiei Orsini, plus că s-a şi căsătorit cu cineva din acelaşi neam. I-am tot spus: Ai pus deja la cale o alianţă serioasă cu nobilii Orsini – iar Giovanni e cardinal, ceea ce face ca Papa şi Biserica să fie şi ei aliaţii noştri. Acum a venit vremea să strângem legăturile cu oamenii obişnuiţi, să arătăm că nu ne considerăm os domnesc, cum spune lumea. Până la urmă, m-a ascultat. E drept că Alfonsina şi Giovanni sunt împotrivă – dar sunt sigur că ai să-i câştigi de partea noastră cu farmecul tău.

Ne-am oprit în faţa unei uşi înalte de lemn sculptat şi lăcuit. Giuliano a deschis-o, apoi mi-a făcut semn să intru.

Căldura şi lumina m-au întâmpinat pe loc. În căminul masiv de pe peretele din faţă ardea un foc zdravăn. Pe masa lungă, era un sfeşnic cu mai mult de douăsprezece lumânări; în aer se simţea mirosul de ceară încinsă. Pereţii erau acoperiţi cu fresce pe teme pastorale – Bachus cu ciorchinii lui de struguri, nimfe şi satiri care se ţineau de zburdălnicii în timp ce Pan cânta la nai...

În încăpere se aflau doi oameni. Unul era în dreptul focului şi dădea din mâini, agitat. Era îmbrăcat ca un prinţ, într-o tunică de catifea safirie bordată cu satin de culoarea purpurei. La gât purta un colan de aur greu de care atârna o piatră mare de ametist, iar diamantele de pe degete

sclipeau în bătaia focului. Avea umeri laţi, talie îngustă, iar colanţii îi scoteau în evidenţă coapsele şi pulpele puternice. Ţi-era uşor să ţi-l imaginezi pe străzile din Florenţa, dând cu piciorul în minge.

— Cum îndrăznesc să mă jignească în asemenea hal! perora el cu amărăciune. Cum îndrăznesc, când eu tocmai am salvat oraşul! Ar fi trebuit să mă întâmpine ca pe un erou, şi ei...

Şi-a ridicat privirea, uitându-se chiorâş la noi pentru că-l sileam să se întrerupă.

Al doilea stătea la masă. Cu un aer impasibil, desprindea carnea de pe oasele unui fazan fript. Purta veşmântul roşu aprins al cardinalilor, o tichiuţă roşie de mătase şi un inel cu rubin. Când am intrat, şi-a răsucit scaunul pe jumătate ca să se uite mai bine la noi. Degetele şi buzele îi erau groase, capul mare şi lat, iar pieptul şi mai lat. A lăsat din mână furculiţa şi cuţitul şi s-a ridicat.

— Giuliano! Cine este ea? Era surprins, dar nu lipsit de politeţe. Avea o voce adâncă şi de o frumuseţe care te vrăjea, în ciuda trăsăturilor urâte şi a ochilor mici şi suspicioşi.

— Cine este? a zis şi Piero, ca un ecou al vorbelor rostite de fratele său. Şi s-a apropiat de lumina candelabrului, dând la iveală un chip care semăna izbitor cu al mamei sale: buze subţiri şi bărbie moale.

— Cred că-ţi aminteşti, Piero. Ea este soţia mea, Madonna Lisa di Antonio Gherardini. Lisa, el este fratele meu, Piero di Lorenzo de Medici.

Răspunsul soţului meu l-a lăsat pe Giovanni cu gura căscată.

— Antonio, negustorul de ţesături? Ţi se pare o glumă bună?

— Te rog să n-o insulţi pe soţia mea, a răspuns Giuliano pe un ton ameninţător. Gherardini sunt de neam bun. Piero şi-a dat acordul cu ceva timp în urmă.

Piero a dat din mână nerăbdător.

— Aşa e. Numai că nu este deloc momentul potrivit pentru o întâlnire cu tânăra doamnă, acum când suntem asaltaţi din toate părţile... S-a înclinat: Iertare, Madonna; avem de discutat probleme de familie. Giuliano, ne-o poţi prezenta pe viitoarea ta soţie mai târziu.

— Nu pleacă nicăieri, frate drag. Face parte din familie. Preotul ne-a cununat astăzi de dimineaţă.

Piero a scăpat un suspin de uluire. Giovanni a căzut la loc pe scaun şi şi-a dus mâna la piept. Apoi a vorbit cu acea voce melodioasă care, în ciuda agitaţiei, era plăcută auzului.

— Trebuie să obţinem o anulare. Nu poţi să iroseşti sămânţa Medici pe o femeie oarecare.

M-am făcut roşie. Mânia mi-a alungat orice urmă de frică.

Giuliano s-a pornit pe vorbit, cu o voce înfierbântată.

— Nu este o femeie oarecare. Este soţia mea şi rămâne aici, sub acoperişul soţului ei. Căsătoria s-a consumat şi n-am de gând să tolerez nici un fel de discuţie despre anulare. S-a întors către Piero: Cât despre problemele noastre – le ştie, prin urmare rămâne aici. Şi amândoi o să o îmbrăţişaţi şi o să-i uraţi bun venit în familie.

Giovanni s-a ridicat iar şi m-a privit într-un fel curios. S-a apropiat şi mi-a luat mâinile; palmele lui erau cărnoase şi moi. A zâmbit şi a spus:

— Am să te sărut Lisa, pentru că eşti atât de frumoasă. După care a ridicat o sprânceană, şi-a aruncat ochii pieziş spre Giuliano şi a continuat: Dar ar fi simplu să aranjez...

— Nici nu vreau să aud, a spus Giuliano.

— Bine, atunci... a răspuns Giovanni, cu aerul diplomatului resemnat. Vino să stai lângă mine, Madonna Lisa. Vino şi tu, Giuliano. E momentul banchetului vostru nupţial, nu? După consumarea căsătoriei, e nevoie de un banchet. Am să trimit după servitori. S-a ridicat şi a tras de un lanţ care atârna într-o firidă, după care s-a întors iar la masă şi ne-a făcut semn să luăm loc.

Piero era prea agitat ca să-mi dea mâna sau să mă sărute. A rămas unde era, de partea cealaltă a mesei, în faţa lui Giuliano, în timp ce eu m-am aşezat lângă cardinal.

— Urările de bun venit trebuie să mai aştepte. Tocmai m-am întors de la Signoria. Le-am dat totul... ce mai vor acum? Am salvat Florenţa – cu un preţ mic: câteva fortăreţe şi câţiva ducaţi...

— Câţi?

Piero şi-a coborât brusc vocea.

— Două sute de mii.

Giuliano nu a reacţionat, ci doar s-a uitat lung la fratele lui mai mare; era limpede că ştia dinainte.

Giovanni şi-a izbit pocalul de masă cu atâta forţă încât stropii de vin au sărit pe tăblie.

— Dumnezeule mare! a strigat el. Unde ţi-era mintea? Nici nu e de mirare că Signoria nu vrea să stea de vorbă cu tine! Nici nu e de

mirare că l-au trimis pe omul ăla care tot dă zor cu prostiile lui despre Judecata de Apoi – pe Savonarola – la Pisa.

Piero s-a răsucit spre el, gata de apărare.

— Savonarola? S-a dus la Pisa? Acum își bat joc de mine pe față!

Tonul lui Giuliano trăda oboseală, frustrare.

— N-ai citit scrisoarea pe care ți-am trimis-o?

Încă o dată, Piero și-a ferit privirea.

— Nici nu-ți închipui cât de prins am fost, cât de ocupat... Nu puteți să mă învinuiți că am scăpat din vedere un amănunt.

— N-ai citit-o, a zis Giuliano calm. Dacă ai fi citit-o, ai fi aflat că membrii Signoriei au fost supărați când au auzit despre fortărețe și despre bani. Francezii râd de noi. Nu cred că se așteptau deloc să capete Sarzana și cu atât mai puțin Sarzanella, Pietrasanta, plus un munte de bani. Signoria are tot dreptul să fie furioasă. În scrisoare, îți ceream să te întorci aici ca să punem la punct o strategie prin care să îi convingem pe membri.

Piero și-a lăsat umerii în jos, dezumflat; nuanțele care țineau de negocieri și diplomație erau mai presus de înțelegerea lui. Totuși, a mai încercat să se apare, cu o zvâcnire de sfidare.

— Frățiorule drag, a spus el cu voce joasă, trebuia să mă duc la ei de unul singur. Trebuia să fac toate astea de unul singur, altfel cine m-ar mai respecta? Eu nu sunt tata...

— Nici unul dintre noi nu este, a răspuns Giuliano cu blândețe. Dar toți trei împreună putem să ne ridicăm la înălțimea lui.

Orice discuție a încetat: tocmai intrase un servitor. Giovanni i-a spus să aducă vin și mâncare „pentru îndrăgostiții noștri". Când omul a plecat, a reînceput și discuția.

Între timp, Piero își reînnoise indignarea.

— M-am oprit în dreptul palatului nostru când am intrat prima oară în oraș – nu sunt chiar complet netot. În fața *loggiei*, aștepta o mulțime de oameni; păreau dornici să afle ce vești am adus. Le-am adus vestea cea bună, le-am spus că am rezolvat problemele cu Carol. Și am făcut cum ai sugerat: am dat poruncă servitorilor să le arunce dulciuri și să le dea vin, exact cum a făcut tata când s-a întors, după negocierile cu regele Ferrante. Dar s-ar fi zis că nimeni nu avea chef de sărbătorit. Mi-au băut vinul și mi-au mâncat mâncarea, dar au continuat să se uite lung la mine, de parcă făcusem ceva greșit. Așa că m-am dus la palatul Signoriei.

Era obiceiul ca cei mai înalți demnitari ai Florenței să locuiască în palat cât timp erau în funcție; acolo își luau masa și chiar dormeau adesea.

— Știți ce au făcut? M-au alungat! Au trimis un servitor la ușă să-mi spună:Veniți mâine – acum e vremea cinei. I-am arătat eu ce cred! a mârâit Piero. Nu sunt chiat atât de netot. Știu că oamenii sunt nemulțumiți. N-am lăsat nimic la voia întâmplării. Am vorbit cu Paolo. Opt sute de soldați de-ai lui Orsini – cinci sute călare și trei sute pedeștri – se află la poarta San Gallo așteptând un semn de la mine, dacă se lasă cu necaz.

— Cine ți-a spus să faci una ca asta? Giuliano și-a strâns fața în mâini, cu uimire și mâhnire, după care și-a lăsat repede palmele în jos.

— Dovizi.

Ser Piero Dovizi era sfătuitorul cel mai apropiat al lui Piero.

— Am să-ți mai spun o dată: nu trebuie să te încrezi în Dovizi! Nu cred că are cele mai bune intenții. Nu-ți dai seama cum arată toate astea? Și Signoria, și poporul sunt deja furioși că ai hotărât fără să ceri acordul nimănui. Acum ai adus cu tine o armată. Ce îi împiedică să creadă că ai de gând să pui mâna pe toată puterea?

— N-aș face niciodată așa ceva!

— Ei nu știu asta. Dușmanii noștri se folosesc de orice prilej ca să hrănească lumea cu zvonuri. Trebuie să fim prudenți, să ne gândim la urmările pe care le-ar putea avea acțiunile noastre. Oricare dintre cei care locuiesc lângă poarta San Gallo –țăran sau din altă clasă – are să vadă acolo o armată. Ei știu că francezii se îndreaptă încoace – și îi văd pe soldați. Ce o să creadă? Giuliano a clătinat din cap. Știi ce le-a spus Savonarola în predica de săptămâna trecută, după ce toată lumea a aflat că francezii au prădat Fivizzano și au făcut multă vărsare de sânge nevinovat?

Mi l-am imaginat imediat pe Michelangelo stând liniștit în marea de oameni de la San Lorenzo, ascultând și memorând cu grijă tot ce se spunea.

— Le-a spus tuturor că el a prezis venirea lui Carol încă de acum doi ani, când spunea că sabia lui Dumnezeu se va coborî din ceruri și îi va zdrobi pe toți păcătoșii din Florența. Ne va zdrobi pe *noi*, cu alte cuvinte, și pe toți cei care nu sunt de acord cu Fra Girolamo. Nu înțelegi că Savonarola joacă pe coarda spaimelor și răscolește

îngrijorarea oamenilor privind un război între Florența și Franța? Și într-acolo are să se îndrepte gândul tututor, dacă văd că soldații și-au făcut tabără la poarta orașului. De ce nu te sfătuiești cu mine când faci asemenea lucruri?

Piero și-a lăsat capul în jos, apoi a rămas cu ochii la foc; chipul i s-a destins, și-a pierdut orice urmă de aroganță și indignare.

— M-am străduit să fiu ce și-ar fi dorit tata să fiu. Dar, oricât m-aș strădui, dau greș. Am făcut cum mi-ai spus: am căutat să negociez condițiile trecerii prin oraș a regelui Carol – iar acum Alfonsina e atât de pornită pe mine, încât nici nu-mi vorbește. Am senzația că are de gând să rămână veșnic la Poggio a Caiano. Am fost silit să-l mint pe Paolo Orsini ca să obțin trupele lui; el nu are idee că am de gând să-l las pe Carol să treacă pe aici cu oamenii lui. Și, când totul are să ajungă la urechile Papei, și el are să ne deteste. Ce-ar trebui să fac?

— În primul rând, să-ți stăpânești firea, a răspuns Giuliano pe un ton ușurel. Să renunți la gesturile nerușinate. Haideți să ne sfătuim la noapte și să vedem cum ar fi mai bine să vorbești cu demnitarii orașului mâine. Și o să mergem toți trei la palatul Signoriei. Cât despre Alfonsina, familia Orsini și Papa – găsim mai târziu o cale să îi împăcăm. Soarta Florenței are prioritate.

— Cel puțin tu reușești să-ți păstrezi cumpătul, a zis Piero cu un glas melancolic, în semn de capitulare.

Chiar atunci a apărut o servitoare cu vin și pocale, iar în urma ei se înșirau alții. Aduceau farfurii pline cu carne, brânzeturi, dulciuri și tot felul de delicatese, care mai de care. Până la urmă, s-a așezat și Piero lângă noi, dar nu și-a putut învinge tulburarea și nici măcar n-a încercat să se alăture conversației noastre mai ușurele. Și eu am mâncat, dar, ca și Piero, eram frământată de griji și nu mi-am desprins ochii de pe chipul lui Giuliano.

În noaptea aceea, am stat de una singură în dormitorul lui Lorenzo în timp ce soțul meu punea la punct, cu frații lui, cum să-i convingă pe membrii Signoriei. Eram obosită mai mult decât pot spune, pentru că nu închisesem un ochi în noaptea dinainte; și totuși, nu puteam să dorm. La durerea stârnită de scena cu tata, se adăuga lipsa Zalummei. Mi-era foarte dor de ea și mă înnebunea gândul că nu știam cum o pedepsise tata pentru vina de a fi participat la conspirație. Nu știam nici ce i s-ar putea întâmpla lui Giuliano, când se ducea cu fratele lui

la Signorie – încă un motiv de îngrijorare. Mă hotărâsem de pe-acum să-l conving să nu se ducă – la naiba cu Florența – sau să-mi îngăduie să merg cu el. Simțeam o spaimă copilărească: mi-era că, dacă-l lăsam să se ducă, s-ar putea să nu-l mai văd niciodată.

Stăteam cuibărită în pat, cu ochii larg deschiși. Lampa era tot aprinsă, focul ardea în cămin, iar lumina arunca umbre mișcătoare pe pereți și de-a lungul picturii înfățișând bătălia de la San Romano. L-am privit îndelung pe căpitanul asediat, așa cum trebuie să fi făcut și Lorenzo vreme de ani buni.

Focul dădea căldură mare – servitorii casei Medici nu făceau economie de lemne – și am început să asud sub cuverturile de catifea și blană. M-am ridicat și m-am dus să deschid fereastra.

Afară se întindea cerul acoperit de nori; nu se vedea nici o stea. Aerul rece mirosea a ploaie. Am întins o mână și, când am retras-o, burnița o acoperise cu un strat umed.

— *Ecce ego adducam diluvii aquas super terram,* am șoptit fără să-mi dau seama de unde-mi veniseră cuvintele. *Iată, aduc potop de ape peste pământ.*

XLV

Giuliano s-a întors în cameră înaintea ivirii zorilor. Lampa continua să ardă și în lumina ei se vedeau ridurile fine pe care le avea în jurul ochilor – părea cu zece ani mai în vârstă. N-am scos o vorbă despre politică sau despre cum plănuiseră să le vorbească celor de la Signorie sau despre cum aș fi dorit eu ca el să nu se ducă acolo. În schimb, l-am luat în brațe și am făcut dragoste. Asta merita și de asta avea nevoie.

Era nouă noiembrie. Dimineața a adus cu ea un aer atât de înnecat încât ne-am trezit destul de târziu. Când am deschis ochii îmi răsuna în minte vocea lui Lorenzo, vorbele lui pe patul morții:

Al treilea om. Am dat greș... Cum să mă duc așa? Acum poate l conturlo: el și cu fata...

După care m-a trecut un fior de spaimă, când mi-a revenit în minte scena cu tata; iar senzația a fost și mai și, când mi-am amintit că

Giuliano promisese să-şi însoţească fratele la întâlnirea de astăzi cu Signoria. După o clipă de buimăceală, mi-am dat seama că mă treziseră clopotele care-i chemau pe credincioşi la slujba de duminică. Nu auzisem niciodată un cor de clopote care să bată cu atâta putere. Eram obişnuită cu clopotele de la Santo Spirito, dar aici, în mijlocul oraşului, auzeam dangătele de la San Marco, San Lorenzo, Santa Maria del Fiore, toate aflate în apropiere.

Lângă mine, întins pe burtă, cu un braţ azvârlit deasupra capului şi celălalt întins pe lângă trup, Giuliano dormea, surd la chemarea clopotelor.

M-am ridicat încet din pat şi mi-am întins mâna spre ţesătura argintie a *camiciei.* Acum era împăturită şi pusă cu grijă pe un scaun. Am început să tremur. Focul se stinsese şi rămăsese doar jarul. Atentă să nu-l trezesc pe Giuliano, am ridicat o blană de pe pat şi m-am înfăşurat în ea.

Am deschis uşa care dădea spre anticameră, cu gândul să ies pe coridor şi să strig după un servitor; m-a întâmpinat un val de căldură. În cămin sfârâia un foc sănătos şi, chiar lângă uşă, tolănit pe un scaun, stătea un om de vreo treizeci de ani. Era cel mai înalt bărbat pe care-mi fusese dat să-l văd – aproape un uriaş, plin de muşchi şi cu oase mari. O sabie vârâtă în teacă, cu mânerul strălucind în lumina portocalie a focului, îi atârna la şold. Un scut mare din piele stătea sprijinit de perete, lângă el.

În mâinile mari ţinea o carte, deschisă pe la mijloc; când am deschis uşa, a închis-o repede, cu un aer vinovat. Ca mai toate fetele de negustor din Florenţa, eram suficient de şcolită ca să recunosc *Paradisul* lui Dante. A pus cartea pe podea, lângă el, şi s-a ridicat adresându-mi un zâmbet dezarmant. A trebuit să-mi las capul pe spate ca să mă uit la el.

— Bună dimineaţa, Madonna Lisa. Avea o voce gravă. Sper că aţi dormit bine. Să trimit după un servitor? Cineva care să pună lemne pe foc?

— Am nevoie doar de Laura, dacă se poate, şi îmi trebuie un lighean cu apă fierbinte. Soţul meu doarme încă, aşa că aş vrea ca totul să se facă în linişte...

— Sigur. Omul s-a înclinat şi l-am urmărit o clipă, cât s-a dus la uşa care dădea spre coridor. Dincolo de ea, erau alţi doi oameni înarmaţi: s-au ridicat, iar el le-a dat ordine cu voce înceată.

M-am întors în cameră şi am constatat că Giuliano se şi trezise. L-am întâmpinat fericită, l-am sărutat, de parcă nici nu m-aş fi speriat îngrozitor văzând gărzile acolo.

Am asistat la slujbă în capela familiei, cu Michelangelo şi alţi câţiva apropiaţi. După care am luat masa târziu, în tihnă, cu Piero, Giovanni şi Michelangelo – şi iarăşi am văzut bărbaţi înarmaţi postaţi în faţa uşii. Când mergeam spre sufrageria familiei, Giuliano mi-a explicat că, în mod normal, fraţii îşi luau mesele alături de prieteni şi de sfătuitori, dar astăzi preferau intimitatea. Nu m-am putut împiedica să gândesc că *siguranţa* era un cuvânt mai potrivit decât *intimitatea*, de vreme ce coridoarele erau înţesate de gărzi.

Giovanni era de o politeţe distantă şi nu părea preocupat de apropiata întâlnire a fratelui mai mare cu Signoria; dacă încă mai nutrea planuri privind anularea căsătoriei lui Giuliano, le-a păstrat doar pentru el. Michelangelo şi-a ţinut ochii în farfurie şi doar din când în când ne-a aruncat câte o privire timidă. Giuliano nu înflorise lucrurile cu nimic spunând că Lorenzo îl crescuse pe Michelangelo ca pe fiul lui. Într-adevăr, fraţii îl tratau ca pe un egal.

Piero era încruntat şi se tot scărpina pe gât de parcă l-ar fi durut; era încordat. Giuliano era stăpânit şi avea o purtare plăcută, menită să ne liniştească şi pe mine, şi pe Piero. Discuţia a fost uşurică până în clipa când Giuliano a spus cu veselie:

— Norocul e de partea noastră. Astăzi, Antonio Loreno este *proposto.* Am dedus că Loreno se număra printre prieteni – un lucru bun, pentru că cel care avea rol de *proposto* era singurul membru care putea supune discuţiei o anumită problemă. Timp de o zi, avea la el cheile de la turnul Signoriei, unde se aflau clopotele care îi chemau pe toţi florentinii în piaţă.

— Loreno?

Piero şi-a ridicat ochii din farfurie cu urme de speranţă în privire. Giuliano a dat din cap.

— Are să facă în aşa fel încât să intri, ca să te poţi face ascultat de membrii Signoriei. A făcut o pauză: Care crezi că e cel mai bun moment? După-amiaza târziu? În timpul vesperelor. Măcar atunci nu au să-şi găsească scuze cum că sunt prea ocupaţi cu treburi sau stau la masă.

Piero s-a gândit puțin, după care s-a grăbit să îmbrățișeze ideea de parcă ar fi fost a lui.

— Da. A dat din cap cu putere. Mergem în timpul vesperelor. Vreau să vii cu mine. Și să luăm cu noi cam douăzeci de oameni înarmați. Și... pe Dovizi.

Giuliano și-a dat ochii peste cap și a suspinat.

— Pe cine ai de gând să asculți? Pe mine, sau pe el? Ai uitat ce ți-am spus astă-noapte? Toate sfaturile pe care ți le-a dat ți-au atras nemulțumirea poporului. Ascultă ce îți spun, nu ne mai este prieten.

— Te ascult, a spus Piero cu o voce egală. Dar îl vreau acolo și pe Dovizi. De dragul aparențelor.

Giuliano n-a mai scos o vorbă, dar știam că era nemulțumit.

Pe negândite, Michelangelo a rupt tăcerea stânjenitoare cu un anunț cât se poate de nepotrivit, rostit cu un glas timid.

— Mâine plec la Veneția.

Nici unul dintre frați n-a comentat vestea în vreun fel.

Ziua a trecut prea repede. Giuliano a avut de rezolvat tot felul de treburi și s-a întâlnit cu agentul unei bănci – deși bănuiam că omul cu pricina i-a adus mai curând vești de natură politică decât financiară. Laura mi-a periat părul, după care l-a strâns pe ceafă într-un coc și l-a înfășurat într-unul din gingașele fileuri de aur ale Alfonsinei.

— La urma urmelor, a zis ea, sunteți o femeie măritată și nu se cade să vă lăsați pletele pe umeri ca fecioarele.

După care m-a dus să văd bucătăriile și interiorul palatului, inclusiv apartamentele în care locuiau soția lui Piero, Alfonsina, și copiii lor. Apoi, mi-a arătat biblioteca, cu rafturile ei înalte din lemn sculptat pe care stăteau nenumărate tomuri legate în piele și suluri de pergament.

Mi-am ales o copie după cartea lui Petrarca – *Canzoniere* – unde erau mai bine de trei sute de sonete. Majoritatea celorlalte volume erau în greacă (care îmi era complet necunoscută) sau în latină (pe care nu o stăpâneam cum se cuvine). Am luat cu mine cărticica și m-am întors în dormitorul lui Lorenzo. I-am zâmbit cu blândețe bărbatului cu statură de Goliat care îmi purta de grijă – am intrat și m-am așezat pe un scaun, lângă focul care abia fusese atâțat, gata să citesc.

Petrarca mi se păruse o alegere potrivită. Scria în grai toscan, deci nu era nevoie să mă obosesc prea mult, acum când șovăiam cu gândurile

învălmăşite, iar poezia lui de dragoste ar fi dat măsură întreagă bucuriei mele şi motivului ei: Giuliano. Totuşi, pe măsură ce întorceam paginile, nu găseam acolo decât chin. Sonet după sonet în care nu descopeream nimic despre frumuseţea pasiunii, ci doar despre mâhnirea şi suferinţa pe care ea le poate produce. Îl aveam în faţa ochilor pe bietul Petrarca jelind moartea Laurei, femeia iubită care nu răspunsese niciodată sentimentelor lui:

...candoarea frunţii-n aur pur scăldată,
şi zâmbetul străfulgerându-mi ceaţa
ca soarele când râde dimineaţa
un pumn sunt azi de pulbere uscată

Şi eu trăiesc; trăiesc şi-mi sorb otrava
durerilor...

Am luat în derâdere lacrimile care s-au pornit să-mi curgă din ochi şi le-am şters repede, certându-mă în gând. Nu mă numărasem niciodată printre cei pe care poezia îi face să plângă. Dar a urmat o altă strofă care m-a tulburat:

...de dragul ei m-apucă-n lacrimi zorii,
căci chiar de-n trup sunt una cu pământul,
*mi-e doru-n piept săd*it *de sus, din stele.*

De sus, din stele. Mi-am adus aminte de un lucru la care nu mă gândisem de multă vreme: întâlnirea cu astrologul şi cuvintele usturătoare pe care i le spusesem mamei, care nu făcuse decât să încerce să mă cruţe de gânduri rele. Îmi răsuna în minte vocea astrologului: *În stelele dumitale am văzut un act de violenţă, unul care-ţi este şi trecut, şi viitor.*

M-am gândit la mama care murise din pricina lui Savonarola şi m-a cuprins o spaimă cum că Giuliano – viitorul meu – avea să fie următoarea lui victimă.

— Opreşte-te, mi-am spus atunci cu voce tare, după care am aruncat o privire vinovată către uşă crezând că poate vorba mea ajunsese la urechile uriaşului de pe partea cealaltă. Nu s-a auzit nici un glas,

nici o mişcare. Am clătinat uşor din cap ca să-mi limpezesc mintea, m-am încruntat şi m-am întors la carte. Eram hotărâtă să găsesc ceva plin de fericire, ceva luminos – ceva de bun augur, care să contracareze răul.

Am răsfoit iarăşi paginile şi am dat peste alte cuvinte, scrise în graiul toscan curgător al lui Petrarca.

Il successor di Carlo che la chioma
Co la corona del suo antiquo adorna,
Prese ha già l'arme per fiaccar le corna
A Babilonia, e chi da lei si noma;

Urmaşul Împăratului ce pleata
cu-a lui coroană astăzi şi-o-ncununa
pornit-a Babilonia s-o răpună
şi neamurile ce-i îngroaşă gloata.[1]

Am închis cartea, am pus-o jos şi m-am dus în dreptul focului. Era o căldură teribilă; mi-am strâns braţele peste piept, tare de tot, ca să nu las frica să scape din mine. Toate se legau într-un fel anume: Leonardo, al treilea bărbat, moartea lui Lorenzo, *piagnoni*... şi eu.

Când mi-am ridicat privirile, am dat iar peste *Bătălia de la San Romano*, cu steagurile ei viu colorate zburând pe aripile unui vânt imaginar. Căpitanul Tolentino arăta tot curajos şi hotărât, doar că acum părea foarte singur; s-ar fi zis că duşmanii aveau să-l copleşească în scurt timp.

Giuliano nu s-a întors decât după-amiaza târziu – mai era atât de puţin timp până la ceasul când trebuia să plece încât am chemat-o pe Laura şi am trimis-o după el, ca să fiu sigură că vine să mă vadă înainte de a porni în misiune.

Nu mai purta pe chip masca veseliei; în ochi îi stăruia o privire serioasă, pe frunte i se vedea un început de încruntare. A venit însoţit

1 Versiunea în limba română a poemelor a fost preluată din *Cantonierul lui messer Francesco Petrarca*, traducere de Eta Boeriu, Editura Dacia, Cluj, 1974. (N. tr.)

de un valet, care l-a ajutat să pună pe el o tunică de un gri închis, fără nici un fel de podoabe.

Când valetul a ieşit, i-am spus firesc:

— Arăţi ca un *piagnone.*

El nici n-a zâmbit.

— Va trebui să plec curând. Ţi-a arătat Laura unde sunt odăile lui Giovanni?

— Da.

— Bun. A făcut o pauză. Ştiam că îşi alege cuvintele cu multă grijă: Dacă, din vreun motiv oarecare, Piero şi cu mine suntem reţinuţi... dacă zăbovim sau dacă se întâmplă orice care să-ţi producă îngrijorare, du-te imediat la Giovanni. El are să ştie ce e de făcut.

Eu m-am făcut că nu-l iau în serios. Ca să-mi ascund neliniştea, mi-am luat un aer dezaprobator:

— Ce anume ar putea să-mi producă griji? Şi de ce ar trebui să mă duc la Giovanni?

Buzele soţului meu s-au strâns uşor, semn că se hotărâse să fie sincer până la capăt.

— Lucrurile noastre sunt gata împachetate. Giovanni ştie unde se află şi ştie unde să te ducă. Am hotărât un loc în care să ne întâlnim. Aşa că, dacă suntem reţinuţi cumva...

— Vreau să merg cu tine. Nu pot să stau aici.

A râs uşor, un râs fără nici o urmă de veselie. Eram femeie, iar femeile nu aveau ce să caute la palatul Signoriei. Plus că îl cunoşteam prea bine pe Giuliano: ştiam că nu m-ar lăsa niciodată să-l însoţesc într-o misiune atât de primejdioasă.

— Lisa. M-a prins de umeri cu blândeţe. Am ajuns la o înţelegere cu regele Carol; deşi s-ar putea ca membrilor Signoriei să nu le placă. M-am purtat prosteşte când l-am lăsat pe Piero să se ia în continuare după poveţele lui Dovizi – l-a încurajat să facă numai lucruri care au pus familia într-o lumină rea. N-ar fi trebuit să las lucrurile să ajungă până aici. Interesele noastre bancare mi-au luat o grămadă de timp şi am lăsat prea mult din ceea ce ţine de politică pe seama lui Piero. Chiar dacă lui Piero n-are să-i fie pe plac, de astăzi înainte am să mă implic mai mult. Dovizi nu va dormi sub acoperişul nostru la noapte. De acum încolo, Piero are să asculte doar de sfaturile mele.

S-a oprit şi s-a uitat spre fereastră. Ştiam că aştepta sunetul clopotelor.

— Trebuie să pleci, nu-i aşa?

Drept răspuns, mi-a prins obrajii în mâini.

— Te iubesc. M-a sărutat uşor. Şi am să mă întorc repede, promit. Nu-ţi face griji.

— Bine, am zis eu. Te las să pleci fără mine, dar cu o condiţie.

— Care? a căutat să-şi ia un glas jucăuş.

Legătura dintre scrisoarea lui Leonardo şi cuvintele lui Lorenzo pe patul de moarte mă nedumerea şi mă rodea. Mi-era teamă că ocazia de a afla adevărul se subţia cu repeziciune.

— Să răspunzi la o întrebare. Cine e al treilea bărbat? Penitentul?

Şi-a lăsat braţele să cadă pe lângă corp. Buzele i s-au întredeschis şi m-a privit încruntat, de parcă i-ar fi pierit graiul.

— După atâta vreme... îţi aduci aminte ce a spus tata? După care s-a adunat: Era pe moarte. Nu ştia ce spune.

— Nu ştii să minţi. Ce a vrut să spună?

Giuliano s-a dat bătut.

— E cel care a reuşit să scape, a spus el şi chiar atunci s-au pornit clopotele.

Amândoi am tresărit, dar eu am ţinut-o pe a mea. Timpul se scurgea cu iuţeală şi dorinţa de a şti mă cuprinsese pe de-a-ntregul, de parcă şi soarta lui şi a mea depindeau de acel lucru.

— Cum adică să scape?

— I-au prins pe toţi cei implicaţi în conspiraţia care a dus la uciderea unchiului meu. Un singur om a scăpat.

— Tatăl dumitale l-a văzut?

A clătinat din cap, nerăbdător, cu tot trupul pregătit de plecare.

— Leonardo, a zis el. Leonardo l-a văzut. Unchiul meu a murit în braţele lui. Trebuie să plec, Lisa. Sărută-mă.

Simţeam nevoia să plâng, atât eram de îngrijorată; n-am făcut decât să îl sărut.

— Gărzile sunt în faţa uşii, a spus el repede, şi au să te anunţe dacă este cazul să te duci la Giovanni. Stai aici. Laura are să-ţi aducă ceva de mâncare.

A deschis uşa, a întors capul să se mai uite o dată la mine. Pe chipul luminat de flăcările focului îi strălucea tinereţea; ochii îi scânteiau de nerăbdare.

— Te iubesc.

— Te iubesc, am spus şi eu.

A închis uşa. M-am dus la fereastră şi am deschis-o, fără să-mi pese de frig. Norii se spărseseră în sfârşit şi am zărit portocaliul de coral al soarelui în josul cerului. M-am aplecat puţin şi am ascultat glasul clopotelor. După care, i-am văzut în fine pe Piero şi Giuliano urcându-se pe cai; i-am urmărit plecând, însoţiţi de vreo treizeci de alţi bărbaţi.

— Leonardo, am zis cu voce tare, deşi nu era nimeni care să mă audă. Ştiam că suntem cumva legaţi unul de celălalt şi amândoi de năpasta care sigur avea să vină curând.

XLVI

Am ascultat armonia în cascadă a clopotelor care chemau la slujbă, până când ultimul dangăt s-a stins în aerul plin de vibraţii. Simţeam că ar fi trebuit să cobor în capelă, unde Giovanni şi Michelangelo asistau cu siguranţă la vespere. Simţeam că ar trebui să îmi întorc gândurile spre Dumnezeul îndurător al mamei mele şi să-l rog să-mi ocrotească soţul. Numai că, în clipa aceea, eram mult prea neliniştită ca să pot sta de vorbă cu Dumnezeu sau cu oricine altcineva. De fapt, eram mult prea neliniştită ca să-i pot da ascultare lui Giuliano şi să rămân răbdătoare în odaia de dormit.

Eram îmbrăcată tot cu rochia de nuntă, de vreme ce Zalumma nu mai ajunsese deloc cu celelalte haine; pentru că se făcuse răcoare, îmi pusesem pe deasupra şi haina de brocart, tivită cu blană. Ceva m-a îndemnat să mă opresc şi să-mi iau cele două medalioane de aur din birouaş, unde le pusese Laura în ajun când mă ajutase să mă dezbrac. Le-am dat drumul în buzunarul hainei de brocart şi mi-am făcut apariţia în anticameră.

Uriaşul meu s-a ridicat.

— Aveţi nevoie de ceva, Madonna Lisa?

— Nu. Mă duc doar până la bucătărie să-mi iau ceva de mâncare, am mințit eu cu voioşie şi l-am fericit cu cel mai strălucitor zâmbet de care eram în stare.

Pe chip i-au apărut semne de tulburare.

— Dar Ser Giuliano a dat ordine…

Am zâmbit cu şi mai multă convingere.

— Ca eu să nu plec din cameră. Ştiu. Dar a mai spus că, dacă îmi este foame, drumul până la bucătărie nu are cum să fie periculos. În plus, m-am plictisit de Petrarca şi voiam să iau altă carte din bibliotecă.

— Putem să vă aducem noi mâncare – orice vă doriţi. Şi dacă ne spuneţi ce carte...

— Ei, eu nu cunosc bine biblioteca. Nu ştiu ce carte să cer.

Mi-am schimbat tonul, ca să-mi pledez cauza.

— E o rugăminte. Şi nu lipsesc decât un minut.

— Prea bine, a zis el, călcându-şi pe inimă. Dar, cu tot respectul, vă rog să nu zăboviţi. Ser Giuliano nu m-ar ierta niciodată dacă s-ar întoarce şi eu n-aş putea să-i spun exact unde sunteţi. M-a condus până la uşa anticamerei şi s-a oprit să le dea instrucţiuni şoptite celor două gărzi care erau acolo. În timp ce înaintam pe coridor, l-am auzit pe unul dintre ei urmărindu-mă de la distanţă.

Am coborât, trecând pe lângă alţi oameni înarmaţi care făceau de gardă. N-aveam nici cea mai mică dorinţă să ajung la bucătărie, firește; nu voiam decât să-mi abat gândurile. Şi m-am pornit să cutreier prin curte.

Era aproape aşa cum îmi aminteam: acolo, în mijloc, se afla bronzul făcut de Donatello, un David lucios cu alură feminină. Lângă el, un bust din piatră al lui Platon. Dar multe dintre piesele antice dispăruseră şi, mai cu seamă, dispăruse sculptura din teracotă care-l înfăţişa pe Giuliano cel vârstnic.

Auzisem despre celebrele grădini Medici şi ştiam că se întindeau dincolo de curte. Am trecut pe sub o arcadă din *pietra serena* care unea două coloane, am ajuns la o *loggia*, am ieşit din ea şi am ajuns într-un loc în care clădirea dădea spre un alt spaţiu deschis.

Aici am găsit o grădină după toate regulile artei: era cam cât o treime din vasta suprafaţă a palatului. În centrul pajiştilor de un verde strălucitor se intersectau două alei acoperite cu dale, străjuite de o parte şi de alta de ghivece mari cu pomi fructiferi. Printre copaci erau tufe de trandafiri, pline de ţepi şi tunse în aşteptarea iernii. În spatele tufelor, la intervale bine studiate, vedeai statui de un stat de om, aşezate pe piedestale înalte. Cea care mi-a atras atenţia o arăta pe evreica Iudita, ţinând în mâna încleştată părul duşmanului ei căzut la pământ, Olofern. În mâna cealaltă avea o sabie mare, ridicată deasupra capului, gata să-l descăpăţâneze pe Olofern.

Iar pe lângă pereți, așezate în grămezi bine ordonate, se vedeau rânduri-rânduri de arme și piese de armură: scuturi, coifuri, săbii lungi, buzdugane, pumnale și lăncii care mă trimiteau cu gândul la capodopera lui Uccello.

Vederea lor m-a luat cu fiori: în tot acest timp, familia Medici se pregătise de luptă.

Mi-am ridicat privirea spre un grup restrâns de soldați care se aflau în preajmă, stând de vorbă. S-au oprit și s-au uitat lung la mine, cu priviri curioase și lipsite de prietenie.

Poate că totul era doar urmarea acțiunilor lui Piero, rodul neliniștii și a lipsei lui de încredere – mi-am zis în sinea mea. Cum erau și trupele de soldați ai lui Orsini care-l așteptau în dreptul porții San Gallo. Poate că Giuliano nu fusese niciodată de acord cu un asemenea gest sau nu-l crezuse necesar.

Și totuși, m-am îndreptat spre unul dintre mormanele de cuțite și am scos, cu grijă, un pumnal cu tot cu teacă – pe cel mai mic dintre ele. Bărbaților nu le-a plăcut; unul dintre ei a făcut o mișcare de parcă ar fi fost gata să vină spre mine și să mă oprească, dar ceilalți l-au ținut în loc. La urma urmelor, acum făceam parte din familia Medici.

Am scos pumnalul din teacă și l-am studiat în lumina razelor tot mai palide ale soarelui care apunea. Era din oțel curat, cu tăiș dublu și un vârf ascuțit ca un brici. Răsuflarea mi s-a întețit când l-am vârât la loc în teacă și-apoi l-am ascuns în buzunarul interior al hainei de brocart.

Omul care mă urmărise de când plecasem din casă rămăsese sub arcadă. I-am aruncat o privire sfidătoare, știind că mă văzuse luând arma. N-a spus nimic.

L-am lăsat să mă urmărească până la bibliotecă. Gata cu Petrarca.Voiam ceva sec, care să nu stârnească emoții și să-mi ceară cât mai multă concentrare. Voiam să-mi abat gândurile de la orice necaz. Drept care am ales o carte de învățat latina, pentru începători. Dacă totul se desfășura conform planurilor – dacă Signoria și Piero puteau fi reconciliați – îmi propuneam să-i studiez mai bine pe clasici, pentru că ar fi urmat să stau de vorbă cu mulți cărturari. Nu voiam să apar vreodată drept o țărancă neștiutoare de carte și să-l pun pe soțul meu în situația de a roși pentru mine. Și începusem de pe-acum să mă gândesc cum să-i fac o impresie bună noii mele cumnate.

M-am întors în camera mea şi am închis uşa, ceea ce le-a adus o mare uşurare celor care mă păzeau. Mi-am scos haina de brocart şi am pus-o pe scaun, după care m-am aşezat lângă foc. Cartea era făcută ca pentru un copil care se apuca să înveţe latina. Am deschis-o şi am citit:

Video, vides, videt, videmus, videtis, vident...

Eu văd, tu vezi, el vede şi aşa mai departe. Dacă aş fi fost liniştită, aş fi zburat de la o pagină la alta, dar mi-erau gândurile atât de împrăştiate, încât mă uitam la cuvinte fără să înţeleg nimic. Ca să pot să mă adun cât de cât, am început să citesc cu voce tare.

Am ţinut-o tot aşa timp de câteva minute, când am fost întreruptă de un sunet care venea de afară – tânguirea melancolică şi joasă a unui clopot, pe care lumea îl numea de obicei „vaca" pentru că suna la fel ca o talangă.

Era clopotul care-i chema pe cetăţenii Florenţei să se adune în Piaţa Signoriei.

XLVII

Am scăpat cartea, am dat fuga la fereastră şi am tras obloanele. Afară încă mai era puţină lumină şi mi-am aruncat privirea în lungul străzii, spre Piaţa Signoriei. Chemarea clopotului se întetea. Îi vedeam pe servitorii care ieşeau din palatele elegante şi se uitau lung la mişcările pe de stradă, pe trecătorii care se opreau locului şi-şi întorceau faţa spre piaţă, încremeniţi. Chiar dedesubtul meu, o mică armată de bărbaţi a ieşit în grabă pe intrarea principală şi pe cele laterale ale clădirii în care mă aflam, cu scuturile în dreptul piepturilor, cu săbiile scoase din teacă şi strâns ţinute în mâini.

M-am agăţat cu disperare de un gând. Cetăţenii fuseseră convocaţi; puteam să presupun că nu pentru a sărbători căderea lui Piero. Se putea foarte bine să fi fost convocaţi ca să-i sărbătorească triumful.

Am stat aplecată peste pervazul ferestrei preţ de o veşnicie – ca şi vecinii mei – aşteptând un semn. Clipe chinuitoare s-au scurs până l-am avut. A venit încet, dinspre răsărit şi dinspre sud şi părea, la început, doar un uruit îndepărtat. Şi-apoi un singur glas, limpede şi puternic, s-a ridicat peste suflarea vântului.

Popolo e libertà! Popolo e libertà!

Pe loc l-am revăzut în faţa ochilor pe Messer Iacopo călare, în piaţa mare, străduindu-se în zadar să atragă poporul de partea cauzei sale. Doar că acum, în aceeaşi piaţă, se găseau soţul meu şi fratele lui – iar strădaniile lor fuseseră la fel de zadarnice.

Am revăzut în faţa ochilor cadavrul vineţiu şi murdar al lui Messer Iacopo, scos din mormânt şi târât pe străzile oraşului.

Sub fereastra mea, servitorii fugeau la loc în palate, trântind uşile în urma lor; trecătorii se împrăştiau care încotro, luând-o spre locul în care îi chema clopotul sau cât mai departe de el.

M-am smuls de la fereastră şi mi-am tras pe mine haina de brocart. Nu-mi adusesem nimic altceva cu mine, deci nu mai aveam nimic altceva de luat – dar instinctul m-a făcut să mă opresc în dreptul uşii. M-am întors, am deschis sertarul birouaşului, am dat peste scrisoarea de la Leonardo şi am azvârlit-o pe foc.

Du-te la Giovanni, zisese soţul meu.

M-am îndreptat grăbită spre anticameră. Gărzile plecaseră de acolo. Am ieşit în fugă pe coridor şi-acolo l-am văzut pe Michelangelo care venea spre mine, tot în fugă. Nu mai avea nici urmă de sfială. S-a uitat în ochii mei. Ne-am oprit în clipa când nu mai aveam mult şi ne ciocneam; abia suflam amândoi.

— Unde e Giuliano? S-a întors? am întrebat.

Vorbele lui aproape că s-au suprapus cu ale mele.

— Trebuie să fugi de aici, Madonna! Du-te repede la Giovanni!

— Giuliano…

— Nu l-am văzut. Nu cred că s-a întors. Dar ştiu sigur că şi-ar dori să te ştie lângă fratele lui.

M-a luat de umăr şi m-a dus în jos pe scări, prin curte şi apoi în sus pe alte scări. Mergea atât de repede încât chiar alergând mi-era greu să ţin ritmul; m-am împiedicat de două ori în fuste.

Când am ajuns, Michelangelo a deschis uşa. Cu mişcări calculate şi calme, Giovanni explica ceva unei perechi de servitori: îi instruia unde anume să fie duse cuferele în care se găseau lucrurile lui. Doar când s-a uitat spre noi i-am citit în ochi starea de agitaţie, dar în voce nu avea nici o şovăială.

— Ce s-a întâmplat?

— Trebuie să ai grijă de Madonna Lisa, a răspuns imediat Michelangelo şi din glas era limpede că nu-i făcea plăcere situaţia. I-ai promis

fratelui tău. Acolo unde mă duc eu nu e un loc sigur, unde să poată merge şi ea.

— A, da. Cu un pocnet al degetelor, Giovanni a pus capăt discuţiei cu servitorii care au plecat, gâfâind, roşii la faţă sub povara greutăţilor pe care le duceau. Bineînţeles.

Michelangelo s-a întors către mine.

— Mă rog lui Dumnezeu să ne reîntâlnim în împrejurări mai fericite. După care a plecat. Paşii lui iuţi au răsunat o vreme de-a lungul coridorului.

Giovanni stătea acolo, arătând impecabil în roba şi tichia lui roşie. Era proaspăt ras şi dichisit, de parcă s-ar fi pregătit pentru un vizitator de rang înalt. Era prea răvăşit, poate prea înspăimântat ca să se mai prefacă. S-a uitat la mine fără pic de curtoazie. Eram o belea, o greşeală.

— Du-te să te pregăteşti pentru plecare, a zis. Am s-o trimit pe Laura să te ajute.

Nu l-am crezut nici o clipă. Am făcut un semn spre hainele pe care le purtam.

— Nu am ce să iau. Port pe mine tot ce am adus.

Ceea ce era adevărat, dacă nu socoteam rochia de un maro ponosit pe care tata mă punea să o port; nu puteam decât să mă bucur că o lăsam acolo.

— Atunci du-te în odăile tale. Cardinalul m-a examinat cu atenţie şi a adăugat: Uite ce se întâmplă, nu sunt decât câţiva dintre membrii Signoriei care încearcă să stârnească o revoltă. Cu puţin noroc, fraţii mei – a ezitat puţin chiar înainte de a rosti ultimele două cuvinte; ştiam că pe buze îi fusese numele lui Giuliano – reuşesc să liniştească lucrurile. Între timp, mă duc spre ei să le sar în ajutor. A slobozit un suspin, de parcă s-ar fi resemnat cu gândul de a se arăta îndurător: Nu trebuie să te îngrijorezi. N-am să te las aici.

— Mulţumesc, am spus eu.

— Du-te. Am s-o trimit pe Laura să stea cu tine.

Am traversat iar curtea palatului şi m-am întors în camera de dormit a lui Lorenzo. N-am putut să rezist şi m-am apropiat de fereastra deschisă, care umpluse camera cu un val de aer rece, în ciuda focului aprins. Afară, începea să se întunece; făcliile pâlpâiau în depărtare. Veneau dinspre apus, dinspre San Marco, în jos pe Via Larga. Cei care le ţineau în mâini strigau cât puteau:

Palle! Palle! Palle!

Am rămas cu ochii la siluetele care păreau să se întrupeze din întuneric. Cei mai mulți erau călare, câțiva mergeau pe jos. Erau oamenii cu stare – însoțiți de servitorii lor, prieteni și membri ai familiei – care locuiau în palatele de pe Via Larga, o enclavă cu simpatii pro-Medici.

Lumina făcliilor lucea pe mânerele săbiilor scoase din teci, pe aurul colanelor, pe fețetele pietrelor prețioase. Au ajuns și s-au înșirat lângă bărbații care păzeau intrarea în palatul Medici.

Palle! Palle!

Venind din direcție opusă, dinspre Piața Signoriei, strigătul *Popolo e libertà!* a început să prindă formă umană: se apropiau siluete întunecate, slab luminate de cârpele aprinse agățate de prăjini sau de cozile măturilor.

Abbasso le palle! Jos bilele!

Vârfurile ascuțite ale furcilor, ascuțișurile lănciilor zimțate, îndoite, muchiile lucioase ale ciomegelor se profilau pe cer.

Cu puțin înainte ca cele două forțe să se ciocnească, dintre cei care îi sprijineau pe Medici s-a desprins un nou contingent. De sus de unde eram cocoțată, nu distingeam chipurile – nici măcar pe cel al călărețului care ținea în mână o lampă. Însă am recunoscut stacojiul capei, umerii lați și ținuta plină de demnitate: Giovanni înainta încet, înconjurat de mai mulți soldați înarmați.

Văzând primejdia care se apropia a strigat cu un glas frumos, tunător.

— *Palle!* Oameni buni ai Florenței, ascultați-mă!

Dar oamenii buni ai Florenței nu voiau să asculte. O piatră a zburat prin aer, lovind calul negru al lui Giovanni. Calul s-a dat înapoi. Giovanni a liniștit animalul, dar a luat o hotărâre: decât să-i înfrunte pe opozanți față în față, cardinalul și grupul lui au ales să o ia la galop pe o alee, spre nord.

Nu puteam decât să mă rog sperând că-și păstra intenția de a ajunge în piață.

În timp ce Giovanni și oamenii lui piereau din fața ochilor mei, cetățenii furioși înaintau. Numărul lor părea nesfârșit; în lumina slabă, șirurile se întindeau cât vedeam cu ochii. Celor care veneau pe jos li se alăturau dușmani mai înstăriți ai casei Medici: călări, cu buzdugane, cu lăncii zdravene, cu săbii și iatagane turcești.

Dându-şi seama că sunt copleşiţi numeric, mulţi dintre susţinătorii casei Medici s-au îndepărtat, lăsând gărzile palatului să se lupte de unele singure.

Vedeam siluete înspăimântătoare, auzeam sunete înspăimântătoare.

Un ţăran a fost străpuns în stomac şi ridicat în vârf de lance; un negustor a căzut în genunchi când un buzdugan i-a zdrobit capul. Un bărbat din gardă s-a prăbuşit şi i-am auzit ţipătul răguşit, când un ţăran l-a străpuns cu dinţii furcii. Un altul s-a aplecat să-şi ia de jos făclia şi a dat foc corpului străpuns.

Pictura lui Uccello nu avea cum să capteze mirosurile, zgomotele, învălmăşeala grăbită. El zugrăvise războiul ca pe un spectacol măreţ; eu îl vedeam sub ochii mei ca pe o nebunie.

Dedesubtul meu se auzeau bătăi furioase, sunet de metal şi carne care se izbeau de lemn, răsunând în toată casa. Unii dintre răzvrătiţi ajunseseră la uşă.

Laura nu venise; am ştiut atunci că nici n-avea să mai vină. M-am hotărât să plec, dar pe când mă dezlipeam de fereastră, mi-a atras atenţia o mişcare agitată pe aleea cea mai apropiată.

Călăreţii care se apropiau cu repeziciune ţineau în mâini făclii şi lămpi ca să-şi lumineze calea. Pe urmele lor venea o mulţime furioasă, gălăgioasă. M-a cuprins speranţa că poate era Giuliano. M-am aplecat şi mai mult pe fereastră. Cum grupul se apropia de intrarea în palat, unde se dădeau lupte, l-am recunoscut pe Giovanni. Abia când a ajuns sub locul unde mă aflam am reuşit să disting ceva din strigătele lui disperate

— Renunţă... Piero... *Popolo e libertà!*

Iar cetăţenii furioşi care îl urmăriseră până aici, cetăţenii care aruncau în el şi în oamenii lui cu pietre, au strigat pe bună dreptate: *Trădătorule! Trădătorule!*

Am fugit de la fereastră. Mi-am ridicat cât am putut de sus fustele şi am luat-o în jos pe scări, de-a lungul coridoarelor, am traversat curtea, am trecut prin *loggie* şi am ieşit în grădină. Acum nu se mai găsea nici o armă acolo – era doar Giovanni, obosit, respirând cu greutate, mergând cu paşi mari spre palat, cu doi soldaţi pe urmele lui.

— L-ai văzut? am spus eu cât de tare puteam. Gălăgia de dincolo de ziduri era cumplită.

Giovanni era doar cu gândul la cele practice. Bunătatea pe care o întrezărisem în el mai devreme dispăruse cu totul, înlocuită de o hotă râre rece. A trecut pe lângă mine fără să-mi arunce o privire, fără să încetinească şi, când am fugit după el, a răspuns scurt:

— N-am putut să ajung în piaţă.

— Atunci nu l-ai văzut? Nu l-ai văzut pe Giuliano?

— Piero e aici.

A întins mâna undeva în spate. M-am repezit la gardul de lemn şi am deschis poarta. Am trecut de poartă şi m-am trezit în zona nepavată din faţa grajdurilor. Mirosea a bălegar şi a fân şi a cai încinşi, cu valtrapuri de piele. Treizeci sau patruzeci de bidivii, ţinuţi în frâu de călăreţi, băteau pământul cu copitele. Bărbaţii vorbeau tare, discutau cum să facă să se aventureze iar în afara porţilor cu cât mai puţine pagube. Am trecut în revistă feţele, fără să o zăresc pe cea care mă interesa.

— Giuliano! am strigat eu. Unde e Giuliano?

Cei mai mulţi, prinşi în vârtejul gândurilor de bătălie, m-au ignorat total; câţiva m-au privit curioşi, dar nu au dat nici un răspuns.

O mână fermă mi s-a aşezat pe umăr. M-am răsucit şi l-am văzut pe Piero, asudat şi cu faţa sumbră, cu ochi sălbatici.

— Unde e Giuliano?

— N-a mers deloc bine, a zis el şi eşecul părea să-i fi înţepenit trăsăturile. Blestemat să fie Loreno – ne-a trădat. Nu m-a lăsat să intru pe uşa principală. N-am putut să accept o asemenea insultă: Intră doar dumneata, prin uşa laterală, şi lasă-ţi armele. Adică ce sunt eu, un servitor? Mi-am pierdut firea, i-am trimis pe toţi la dracu', iar Loreno, fecior de târfă ce este, a predat duşmanilor mei cheia turnului cu clopot...

L-am apucat de braţ.

— *Unde e Giuliano?*

S-a dat un pas înapoi.

— Giuliano e tot în piaţă. Încearcă să liniştească mulţimea. Văzând furia care mi se citea pe faţă, s-a grăbit să adauge: A fost ideea lui. Eu n-am vrut să-l las acolo. Ştie că, dacă lucrurile iau o întorsătură urâtă, îl aştept la poarta San Gallo...

M-am întors, cuprinsă de dezgust. În timp ce mă îndreptam spre grajduri, în minte mi-a încolţit un plan.

— Trebuie să pleci cu noi! a strigat Piero în urma mea. O să-mi aducă lucrurile imediat... Eşti gata cu toate?

Nu l-am băgat în seamă. Era acolo un şir lung de padocuri, din câte văzusem, şi aproape toate păreau goale. Un bărbat vârstnic se certa cu doi soldaţi. Am ridicat vocea acoperindu-i pe toţi trei.

— Un cal! Am nevoie de un cal, imediat!

— I-auzi, a zis bărbatul vârstnic, care era cu siguranţă starostele grăjdarilor. A început pe un ton imperios; cred că, în toată nebunia, m-a luat drept una dintre cameriste, dar când s-a uitat mai bine la rochia mea, şi-a schimbat purtarea: Iertare, Madonna – sunteţi soţia lui Giuliano, nu-i aşa? Aveţi nevoie de un cal? Ser Piero ştie? Din câte am înţeles, consideră că o trăsură e mai uşor de apărat şi poate să vă transporte şi lucrurile...

— S-a răzgândit, am zis eu. Şi nu am nici un fel de lucruri de dus. A zis că trebuie să-mi daţi un cal *acum.*

Un grup de şase oameni înarmaţi şi-a făcut apariţia lângă noi.

— Sunt gata căruţele? a întrebat unul dintre ei. Ser Piero vrea cât mai multă apă şi mult fân pentru drum.

Bărbatul cel vârstnic a ridicat o mână drept răspuns şi-apoi s-a întors spre mine.

— Uite cum stau lucrurile, Madonna. Nu am decât atâţia cai câţi mai sunt în grajduri. S-a răsucit cu faţa spre soldaţi. Şi doar atâta fân şi apă cât mai există...

Tremurând de furie, m-am întors cu spatele la el şi m-am îndepărtat, trecând iute pe lângă soldaţi fără să-i văd. Am înaintat prin faţa mai multor padocuri, în timp ce starostele grăjdarilor se certa cu cei şase. Unul mai gol decât celălalt: Totuşi, exista un padoc – la capătul cel mai îndepărtat – în care am zărit o iapă. Putea să fie chiar animalul pe care starostele îl oprise ca să-şi scape pielea, la nevoie. Stătea acolo gata înşeuată, cu frâul pus şi, când m-am apropiat de ea, a fornăit pe nări. Era un cal sur şi-avea doar o pată neagră pe bot. Când am deschis poarta şi am intrat în padoc, iapa s-a tras înapoi, şi-a lăsat capul în jos. S-a uitat la mine cu priviri întunecate şi neliniştite; albul ochilor îi strălucea.

— Uite cum stau lucrurile, am spus eu, luându-mă fără voie după starostele grăjdarilor. Dacă cineva e speriat rău, eu sunt aceea.

Am pus mâna pe botul ei catifelat şi tremurător; i-am simţit căldura răsuflării pe piele.

— Pot să te încalec? am întrebat.

Eu eram învățată să călătoresc în trăsuri; tata credea că femeile nu sunt înzestrate pentru călărit. În cazul meu, poate că avea dreptate. Întreprinderea se dovedea dificilă. Amândouă eram neliniștite, iar eu eram prea scundă. A trebuit să mă urc pe o găleată întoarsă ca să-mi fac vânt, cu stângăcie, și să ajung în șa. Fustele lungi cu trenă nu făceau decât să mă îngreuneze. Odată cocoțată în șa, mi-am înfășurat fustele în jurul picioarelor cât am putut de bine și mi-am aranjat haina pe deasupra.

Iapa era învățată cu o mână mai puternică decât a mea, dar am îndemnat-o s-o ia înainte, știind că urma s-o apuce pe drumul cel mai scurt ca să iasă din grajduri. Din fericire, ruta ei preferată nu trecea pe lângă locul unde se afla starostele.

Când am ajuns în curte, am continuat să o las în voia obișnuinței, de vreme ce știa bine drumul care ducea la Via Larga.

Gărzi înarmate se învârteau în fața porții zăvorâte. În vârful porții se zăreau țepușele cu ascuțișul lor mortal, iar de-a latul ei erau trase bare metalice groase cât un braț de om. Printre gratii, vedeam umbrele negre ale soldaților care se profilau pe fundalul jocului de lumină și întuneric. Se mișcau foarte puțin; ei erau ariergarda, ultima linie de apărare care stătea între cei dinăuntru și mulțimea de afară.

Pe partea pe care mă găseam, am văzut un soldat care stătea în dreptul zăvorului. Am ajuns lângă el și m-am aplecat.

— Hei, dumneata de colo. Deschide poarta.

Și-a ridicat privirea spre mine. Nici măcar lumina săracă nu putea ascunde ce i se citea pe față: mă credea nebună.

— Au să te sfâșie în bucăți, Madonna.

— Toată lumea de afară e buimacă. Nimeni n-are să observe de unde am apărut. Nimeni nu știe cine sunt. Nu sunt înarmată. Cine să mă atace?

A clătinat din cap.

— E primejdios pentru o doamnă.

Am început să-mi pipăi buzunarul hainei de brocart – am dat deoparte pumnalul vârât în teaca lui – și am extras unul dintre medalioane. Nici măcar nu m-am uitat să văd care din ele era. Făcliile aruncau pe el doar atâta lumină cât să-i scoată în evidență strălucirea.

— Uite aici. Valorează mai mult de un florin. Poate cu mult mai mult.

L-a luat, s-a încruntat şi brusc şi-a dat seama ce era. A aruncat priviri piezişe şi vinovate în jur, după care fără să mai scoată o vorbă, a tras încet zăvorul şi a împins poarta – doar cât să mă pot strecura, pentru că presiunea trupurilor din afară o împiedica să se deschidă prea mult. Iapa şi cu mine ne-am prelins prin deschizătură. Fierul aspru mi-a zgâriat rău fluierele picioarelor şi mi-a agăţat firele delicate ale rochiei şi ale hainei de brocart.

În momentul când am trecut de ea, poarta s-a închis imediat în urma mea. Zăvorul a fost tras; oricât de sumbre păreau lucrurile, nu mai era cale de întoarcere.

M-am trezit în mijlocul unui grup de vreo patruzeci de bărbaţi, care păzeau poarta. Erau aşezaţi umăr la umăr. Iapa a luat-o din loc trecând chiar pe lângă ei şi am simţit o parte din greutatea trupurilor îmbibate de sudoare.

— Măicuţă preacurată! a strigat unul dintre ei, cu năduf.

Un altul a exclamat:

— Pe toţi dracii, ea de unde a mai apărut?

Săbiile lor mi-au prins trena, mi-au făcut zob marginile fustelor, mi-au crestat pielea – şi precis au atins crupa iepei, pentru că a nechezat a durere. Dar o mânam neobosit, cu fermitate, spre locul unde se dădea bătălia.

Acolo, oamenii se luptau la lumina făcliilor atârnate pe pereţii palatului. Umbrele gărzilor păreau să plutească pe deasupra cetăţenilor răzvrătiţi; contururile negre ale săbiilor ridicate se întindeau dincolo de graniţele realităţii: s-ar fi zis că erau capabile să străpungă oameni care se aflau la o distanţă bunicică.

Am mânat iapa silind-o să intre în plină încăierare. Aerul era rece, dar duhnea cumplit a fum, a grăsime arsă, râncedă. Zgomotul era înnebunitor: „vaca" Signoriei răsuna şi acum, caii nechezau, iar oamenii blestemau. Cei care nu blestemau recurgeau la strigătul dătător de însufleţire al lui Messer Iacopo.

Dar nu auzeam pe nimeni dând replica *Palle! Palle!*

Trupurile dănţuiau de jur împrejur cu o asemenea iuţeală, într-o lumină atât de sărăcăcioasă, încât nu puteai să-l deosebeşti pe prieten de duşman. Aici nu era nici un steag plin de culoare, forţele nu erau aliniate de o parte şi de alta. Şi nu era nici urmă de erou care să con-

ducă atacurile. O sabie a vâjâit prin aer în spatele meu, cât pe ce să-mi reteze piciorul. Iapa a zvâcnit în față, cu tot cu mine; în locul unde eram noi a și apărut imediat un țăran.

Nu-l vedeam pe soldatul din spatele meu împărțind lovituri în stânga și în dreapta, dar vedeam ce rămânea în urma lui. Lama s-a lăsat în jos și s-a înfipt cu zgomot între gâtul și umărul țăranului. Omul a scos un țipăt, atât de sălbatic și ascuțit încât te lua cu răcori. Sângele a țâșnit din rană și a început să se împrăștie cu repeziciune, un șuvoi negru care se scurgea peste piepții hainei celui rănit, și mai departe până unde culoarea se topea în umbră. Țăranul a căzut în genunchi. Continua să urle, cu sabia încă înfiptă în carnea lui, în timp ce soldatul se căznea să-și recupereze arma. În cele din urmă, sabia a fost smulsă, cu un fel de plescăit cumplit , după care s-a abătut din nou, de data aceasta asupra capului. A căzut asupra nefericitului țăran cu o asemenea forță încât – preț de o bătaie a pleoapelor – un vârtej de stropi roșii a rămas în aer.

Omul a căzut în față, lovindu-se de copitele iepei mele.

Am întors capul, m-am uitat în spate și am întâlnit privirea unui ucigaș: un soldat Medici, de vârsta lui Giuliano sau chiar mai tânăr. În ochi i se citea un fel de teroare înfiorătoare. Era clar că nu observase nimic: nici că eram o femeie îmbrăcată în veșminte alese, nici că nu eram înarmată, nici că veneam din direcția palatului. Părea să știe doar un singur lucru: că trebuie să-și ridice iarăși sabia și s-o abată asupra cuiva. Iar eu stăteam chiar în calea lui.

Mi-am strâns capul între umeri și am îndemnat calul s-o ia la galop. Am făcut cărare prin mulțime. Am trecut prin ziduri de carne și oase, metal și lemn, izbindu-mi genunchii și umerii.

Curând, am ieșit la loc deschis și m-am îndreptat spre răsărit, pe Via Larga, trecând pe lângă *loggia* și intrarea din față a palatului. Nu erau decât câțiva ani de când Lorenzo mă preluase de acolo și mă dusese înăuntru. Gărzile palatului erau încă prinse în mici grupuri încleștate în luptă, dar ușile masive de la intrare fuseseră abandonate și o mână de răzvrătiți încercau să forțeze intrarea cu o bârnă grea de lemn. Am luat-o pe aleea pe care o folosise Giovanni ca să se ferească din calea mulțimii. Am trecut pe lângă biserica San Lorenzo, pe lângă Baptisteriul Sfântului Ioan și am ajuns în Piața Domului. Pe străzi

rătăceau pâlcuri, pâlcuri de oameni – colo, trei călăreți, doi călugări, un biet cuplu de părinți fugind de mama focului, copiii care urlau îngroziți în brațele lor.

Abia când am ajuns lângă Dom, numărul tot mai mare de oameni m-a silit să încetinesc. M-am trezit brusc înconjurată doar de bărbați; doi dintre ei țineau în mâini crengi rupte cărora le dăduseră foc. Le-au ridicat și mai mult ca să mă vadă bine.

Erau *giovani,* tâlharii străzilor.

— O doamnă atât de frumoasă, a strigat unul cu respect prefăcut. O doamnă atât de frumoasă care s-a aventurat așa, călare, cu fustele ridicate până la brâu! Ia uitați-vă, ce glezne delicate!

M-am uitat urât la ei, începeam să-mi pierd răbdarea. Mi-am aruncat privirile în jur. Era multă lume care m-ar fi putut auzi, ce e drept, dar sunetul clopotului Signoriei era mult mai puternic aici și toată lumea striga și alerga spre piață. Nu eram deloc sigură că ar băga cineva în seamă strigătele unei femei singure.

Nu voiam să încep să țip – nu încă.

— Lăsați-mă să trec, am mârâit eu și am scos pumnalul din haină; e drept că era vârât în teacă.

Huliganii au început să râdă cu dispreț; parcă ar fi fost o ceată de câini întărâtați.

— Ia te uite, a exclamat unul. Lisa di Antonio Gherardini știe să muște!

Avea bărbia ascuțită și era uscățiv, iar buclele părului blond i se răreau în creștet.

— Raffaele! am lăsat pumnalul în jos cu ușurare. Era fiul măcelarului. Slavă Domnului, Raffaele, vreau să trec...

— Vreau să trec, m-a maimuțărit Raffaele. Unii dintre tovarășii lui s-au pornit să chicotească. Ia uitați-vă la ea, băieți. E dintre *ai lor.* Nici nu sunt două zile de când s-a căsătorit cu Giuliano de Medici.

— Fata unui negustor? s-a mirat careva. Minți!

— Pe Dumnezeul meu că da, a zis Raffaele cu hotărâre. Vorbele lui și privirea care-i stăruia în ochi m-au făcut să trag pumnalul din teacă. Ce s-a întâmplat, Monna Lisa? Giuliano al tău te-a și lăsat baltă?

Mi-am încleștat mâna pe pumnal.

— *Vreau* să trec...

Raffaele a rânjit cu ură.

— Hai să vedem cum faci.

Ceva a zburat pe lângă mine, în întuneric. Iapa a nechezat de durere şi a dat înapoi. M-am ţinut în şa cu disperare, dar o altă piatră m-a pocnit în încheietură şi mă durea de parcă îmi luase mâna foc. Cu un ţipăt ascuţit, am scăpat arma.

A urmat altă piatra şi-apoi alta. Lumea a început să se clatine. Am scăpat hăţurile, nu mai ştiam unde mă aflu şi m-am prăbuşit – lovindu-mă de crupa calului şi de pietrele din caldarâm.

Zăceam într-o rână, mă durea tot trupul şi eram îngrozită pentru că nu puteam să respir. Deasupra capetelor strălucea lumina focului. Mi-am forţat privirea să mă uit spre ea, dar flacăra continua să se rotească în faţa ochilor. Curând, a fost eclipsată de chipul lui Raffaele, pe jumătate învăluit în umbră, pe jumătate strălucind de gânduri viclene.

— Iat-o şi pe prinţesa care abia a ieşit de la adăpost, a zis el cu voce înmuiată în venin. Habar nu ai să te ţii pe cal şi să mânuieşti o armă. Uite. Mi-a fluturat pumnalul în faţa ochilor. Aşa se ţine un cuţit. A făcut o pauză; a răsucit lama cu vârful în jos şi a îndreptat-o spre mine. Şi aşa se foloseşte un cuţit…

Aer. Pumnalul mă înspăimânta, dar nu atât de mult cât faptul că nu puteam să respir; pieptul, coastele refuzau să se clintească. În jur, totul s-a întunecat şi mai tare, a devenit neclar.

Am auzit o altă voce, plângăreaţă:

— N-am putea mai întâi să ne distrăm puţin cu ea?

Şi o alta.

— Aici, în văzul lumii?

— Cui crezi că-i pasă? Uită-te, nici măcar unul singur nu aruncă vreo privire încoace!

Şi Raffaele, acum dezgustat:

— Tocmai ea, care abia a fost aranjată de un Medici?

Pumnalul, o pată argintie, s-a mişcat puţin până când a rămas proptit în gâtul meu; doar să fi înghiţit şi m-ar fi tăiat. Încă vedeam mâna lui Raffaele şi mânerul de piele neagră.

După care, şi mâna, şi pumnalul au dispărut. Lumina a fost înghiţită de beznă.

XLVIII

Oare am murit? m-am întrebat. Dar nu – suferința mi s-a transformat într-o durere cumplită de cap și un junghi în umăr. Dintr-odată, din piept mi-a ieșit un suspin cutremurător și am tras aer în piept cu disperarea unui om care stă să se înece.

N-am observat decât niște umbre vagi în jur, n-am deslușit decât câte o vorbă care se ridica deasupra sunetului metalic de copite, dangătului de clopot și zgomotului mulțimii.

Deasupra mea am văzut deodată niște bărbați călare, cu făclii în mâini. Dezorientată cum eram, mi se părea că sunt câteva sute, uriași negri cu siluete prelungi, purtând flăcări care păreau niște diamante portocalii de mărimi colosale.

Unul dintre călăreți a prins a vorbi. Avea tonul cuiva care deține o funcție importantă.

— Ce faceți aici cu tânăra doamnă?

De undeva de lângă mine, Raffaele a răspuns cu glas timid:

— Este un dușman al poporului... mireasa lui Giuliano... o spioană.

Omul de pe cal a spus câtea cuvinte. La mine nu au ajuns decât: ...la Signorie... protecție...

Am fost ridicată pe sus. Durerea ascuțită provocată de răni m-a făcut să mă vait.

— Stați liniștită, Madonna. N-avem nici o intenție să vă facem rău.

Am fost aruncată de-a latul pe cal, cu burta lipită de spinarea lui, în timp ce capul și picioarele îmi atârnau de-o parte și de alta. Un bărbat s-a ridicat în șa în spatele meu. Frâul mă zgâria pe spate.

Am pornit. Părul mi-a ieșit din chingile fileului de aur al Alfonsinei; fileul a căzut, o comoară pe care cine știe ce suflet norocos avea s-o găsească. Fața mi se lovea de pielea încinsă a calului; mi-a crăpat o buză și am simțit gustul de sare și sânge. Nu vedeam altceva decât piatra întunecată, nu auzeam altceva decât clopotul și strigătele. Ambele s-au întețit. Până la urmă, sunetul clopotului s-a făcut atât de puternic încât îmi bubuia capul cu fiecare dangăt. Ne aflam în Piața Signoriei. Am încercat să mă îndrept cumva, să-mi ridic capul. În buimăceala mea, îmi trecea prin cap să-l strig pe Giuliano, dar călărețul m-a împins la loc.

În timp ce traversam piața, furia cuprindea mulțimea cu iuțeala unui fulger. Scoteau strigăte ascuțite, sălbatice.

— Uite-l cum se duce, ticălosul!

— Sus de tot! La a treia fereastră! Uite-l cum atârnă în ştreang!

— *Abvasso le palle!* Moarte neamului Medici!

M-am zbătut ca un peşte prins în cârlig, părul mi-a căzut peste ochi. Mi-am înfipt mâna în el, încercând să văd ceva din poziția mea cu capul în jos, dar n-a fost de nici un folos. Nu deosebeam decât câteva siluete întunecate, strânse unele într-altele.

M-a cuprins panica gândindu-mă la Francesco de Pazzi, atârnând gol de o fereastră înaltă, cu dinții arhiepiscopului Salviati înfipți în umăr. Mi-am amintit ce spunea tata, *Optzeci de oameni în cinci zile... azvârliți de la ferestrele palatului Signoriei.*

Atârnam pe cal, moale ca o cârpă.

— Giuliano, am şoptit eu ştiind bine că, într-o asemenea zarvă, nimeni n-avea cum să mă audă. Giuliano, am spus iar şi m-am pornit pe plâns.

M-au băgat într-o celulă la Bargello, închisoarea de lângă palat. Era o cămăruță fără ferestre, murdară, cu podele pline de pete şi pânze pe păianjen pe la colțuri. Avea trei pereți obişnuiți; al patrulea consta din mai multe rânduri de piatră – care-mi ajungeau până la talie – şi mai multe gratii care se ridicau până în tavan. Uşa era şi ea tot de fier. Pe podea fusese aruncată o mână de paie, iar în mijloc trona un hârdău mare care era folosit drept latrină. Firește că, nefiind ferestre, în cameră nu se vedea mai nimic; singura geană de lumină venea de la făclia de pe coridorul de afară.

Eram trei persoane în celulă: eu, Laura şi o doamnă de trei ori mai în vârstă decât mine, îmbrăcată în mătăsuri şi catifele minunate de culoare vineție. Părea să fie din neamul Tornabuoni – familia nobilă din care se trăsese mama lui Lorenzo.

Când gardianul m-a adus înăuntru, gemeam de durere, dar m-am prefăcut că nu o recunosc pe Laura. Apoi, deşi trecuseră ore bune de când omul plecase, noi tot nu ne-am uitat una spre alta.

În prima noapte, nu ne-a băgat nimeni în seamă. Omul care m-a adus n-a mai apărut deloc. După o vreme, clopotul – care suna să ne spargă urechile, din turnul de lângă noi – a încetat să mai bată. Scurtă

mi-a fost bucuria. Pentru că apoi, ceas după ceas, auzeam mulțimea de afară amuțind brusc... și, după o clipa de tăcere, izbucnind în strigăte răgușite de bucurie.

Îmi închipuiam că aud cântecul frânghiei care se încorda.

Doamna Tornabuoni, albă și delicată ca o perlă, răsucea o batistă între degete și plângea fără contenire. Mă vârâsem într-un colț și-mi acoperisem cu fustele făcute ferfeniță picioarele pline de vânătăi. Laura stătea lângă mine, ghemuită. Într-o clipă în care mulțimea amuțise, am întrebat-o încet:

— Giuliano...?

Răspunsul ei a venit plin de neliniște.

— Nu știu, Madonna; nu știu...

S-a înălțat un alt strigăt și amândouă ne-am cutremurat.

Dimineața, au luat-o pe Laura și n-au mai adus-o înapoi.

Mi-am spus în sinea mea că, în orașul luminat al Florenței, femeile nu erau niciodată executate, în afară de cazul în care se dovedeau a fi ucigașe de rând... sau trădătoare. Sigur îi dăduseră drumul Laurei sau, în cel mai rău caz, o alungaseră din oraș.

M-am mângâiat cu gândul că nu mai auzeam mulțimea scoțând strigăte de bucurie. Liniștea nu putea să însemne decât că execuțiile încetaseră.

Clătinându-mă, m-am ridicat în picioare. Am icnit când m-a săgetat durerea de umăr. Cea mai mică mișcare îmi dădea junghiuri. De frig, nu-mi mai simțeam nici mâinile, nici picioarele; pereții și podeaua de piatră erau reci ca gheața. Dar mă îndurera mult mai mult faptul că-mi pierdusem inelul de cununie și celălalt medalion de aur.

Am trecut pe lângă doamna din neamul Tornabuoni și m-am așezat în dreptul ușii mâncate de rugină. Femeia se oprise din plâns și-acum se clătina pe picioare, mai ales că nu se așezase mai deloc în noaptea de dinainte. Pe fața albă, ochii păreau două vânătăi; vinețiul intens al rochiei îi făcea să fie și mai izbitori. M-am uitat spre ea și mi-a aruncat o privire în care nu citeai decât deznădejdea și furia. Am întors iute capul.

M-am încordat să-l aud pe gardian. Cât timp fusese Laura acolo, nu pronunțasem numele lui Giuliano ca să nu o incriminez, dar acum îmi stătea pe limbă. Când în sfârșit a apărul temnicerul, am strigat încetișor.

— Ce se ştie despre Giuliano de Medici?

N-a răspuns pe loc, dar a venit în dreptul uşii. A început să caute în mănunchiul zornăitor de chei, mormăind în barbă. S-ar fi zis că îi era greu să o aleagă pe cea potrivită, aşa că a încercat una dintre ele. Nu s-a potrivit, drept care a pescuit una asemănătoare, închisă la culoare şi tocită. Cheia a zăngănit şi s-a tot poticnit în încuietoare, dar până la urmă uşa s-a deschis cu un scârţâit prelung.

— Giuliano de Medici, a zis el sarcastic. Dacă ai vreo ştire despre ticălosul ăla, ar fi bine să ciripeşti tot ce ştii, când îţi vine rândul.

Nu s-a uitat la mine deloc.

— Madonna Carlotta, a adăugat el, nu lipsit de amabilitate. Vreţi să mă însoţiţi? E o problemă simplă. Priorii Signoriei vor să vă pună nişte întrebări. Nu au de gând să vă facă nici un rău.

În ochii ei, în tonul ei era venin pur.

— Nici un rău... mi-au făcut deja cel mai mare rău cu putinţă!

— Aş putea să chem ajutoare, a spus el simplu.

S-au înfruntat din priviri preţ de o clipă; apoi bătrâna a ieşit şi s-a aşezat lângă el. În urma lor, uşa a fost trântită şi încuiată.

Nu-mi păsa. Nu-mi păsa deloc. *Dacă ai vreo ştire despre ticălosul ăla, ar fi bine să ciripeşti...*

Nici măcar n-am mai simţit durerea din umărul rănit. Asemenea vorbe nu puteau fi spuse decât despre un om viu. Giuliano plecase şi ei nu ştiau încotro.

M-am dus la loc în colţul meu şi m-am aşezat cât am putut de bine, cu umărul lipit de perete pentru ca răceala lui să-mi amorţească durerea. Am auzit clopotele bătând, dar am aţipit un pic şi n-am reuşit să-mi dau seama de câte ori sunaseră.

Când m-am trezit, luasem o hotărâre: am să recunosc faptul că mă căsătorisem cu Giuliano. O asemenea crimă nu aducea neapărat pedeapsa cu moartea – chiar şi când fusese mânat de setea răzbunării, Lorenzo le cruţase pe femeile din neamul Pazzi. Mai curând, aducea exilul, ceea ce mi-ar da libertatea de a-mi căuta soţul.

M-am gândit la cuvintele cele mai potrivite pe care să le rostesc în faţa membrilor Signoriei. Am să arăt limpede cât de mult îl preocupa pe Giuliano binele Florenţei. Am să scot în evidenţă faptul că s-a

căsătorit cu mine, fiica unui negustor – ceea ce dovedea clar că îi privea pe cetățenii mai puțin înstăriți drept egalii săi.

Când în sfârșit am auzit pașii temnicerului și zornăitul cheilor, m-am ridicat în picioare cu stângăcie. În ciuda hotărârii și a planului iscusit pe care-l făcusem, îmi tremurau mâinile și limba mi s-a lipit de cerul gurii, acum uscat.

Alături de temnicerul care se apropia pășea Zalumma, cu ochii larg deschiși. Când a dat cu ochii de mine, a deschis gura și am auzit un suspin de ușurare, de bucurie – și de groază; bănuiesc că arătam ca vai de mine.

Temnicerul a adus-o până în dreptul barelor de la ușă, și-apoi s-a tras puțin înapoi. Am întins mâna spre ea, dar spațiul dintre zăbrele nu-mi îngăduia să-mi strecor decât degetele.

— Nu vă atingeți! a mormăit temnicerul.

Mi-am lăsat mâna în jos. Când am văzut-o acolo s-a ridicat din mine un hohot atât de adânc încât m-a luat și pe mine prin surprindere. Și odată ce m-am pornit, am simțit că nu mă mai puteam opri.

— A, nu, a spus ea cu tandrețe și a întins o mână spre mine. Temnicerul a bombănit din nou și ea și-a îndepărtat mâna. Nu și nu. Pentru că nu ajută cu nimic...

Chiar în timp ce rostea vorbele, lacrimile îi alunecau pe obraji. M-am luptat să-mi recâștig stăpânirea de sine.

— Nu am nimic. O să vrea doar să îmi pună întrebări. Și, cum nu știu nimic, o să treacă repede.

Zalumma s-a uitat într-o parte, cu o privire ciudată, după care și-a întors iarăși ochii spre mine.

— Trebuie să fii curajoasă.

Am înțepenit.

— E aici la închisoare, cu alți bărbați. Noaptea trecută, au dat foc la casă, dar servitorii au reușit să stingă flăcările, până la urmă – au salvat multe lucruri. Dar... Și-a vârât capul între umeri; am văzut cum își înghițea lacrimile.

— Doamne Dumnezeule! Giuliano – spune-mi repede – e cumva rănit? Spune-mi că nu are nimic!

Și-a ridicat ochii spre mine, cu o privire ciudată.

— Despre Giuliano nu știu absolut nimic. Judecătorul a venit noaptea trecută și l-a arestat pe tatăl dumitale.

XLIX

— Nu. Am făcut un pas înapoi.

— Judecătorul şi oamenii lui au scotocit prin fiecare colţişor al casei, au luat odaie cu odaie şi au desfăcut totul. Au descoperit scrisorile de la Giuliano...

— Nu.

— ...şi, adăugând faptul că Lorenzo a fost, vreme de ani lungi, cel mai bun client al tatălui tău – l-au acuzat că a fost spion în solda familiei Medici. Zalumma şi-a lăsat ochii în jos. Vocea a prins să-i tremure: L-au torturat.

În egoismul meu, nu mă gândisem decât la mine şi la Giuliano. Ştiusem bine că, prin căsătoria mea, zdrobisem inima tatei, dar socotisem că merita. Acum înţelegeam că, din cauza încăpăţânării mele, preţul pe care trebuia să-l plătească era mult mai mare.

— O, Doamne, am zis eu cu un geamăt. Spune-le – spune-le să-mi pună *mie* întrebări. Spune-le că el nu ştie absolut nimic despre familia Medici, iar eu ştiu totul. Oamenii... m-am luptat să mă îndrept, cuprinsă de un val de inspiraţie, şi am înşfăcat zăbrelele încercând să prind privirile sleite ale temnicerului. Oamenii care erau pe Via Larga sâmbătă, după cununia mea! L-au văzut pe tata strigând la mine, din mijlocul străzii. Eu eram în *palazzo* Medici, la o fereastră. El mă implora să vin acasă; era cu totul împotriva căsătoriei mele şi împotriva familiei Medici. Să-l întrebe pe Giovanni Pico! Tata îi este loial lui Savonarola – să o întrebe pe servitoare, pe Laura!

— Am să le spun, a promis Zalumma. Temnicerul venise iar lângă ea şi-i făcea semn să plece. Am să le spun! a mai strigat ea, în timp ce se îndepărta pe coridor.

Următoarele ore mi le-am petrecut singură în celulă şi nici măcar nu mai aveam prezenţa temnicerului ca să-mi mai abată atenţia: rămăsesem doar eu şi cu mine gândul că eram cea mai ticăloasă dintre fiice. Ce altceva aş fi putut să fac? Cum să-l apăr pe tata? Am tot stat acolo, nenorocită, tânjind să aud zgomot de paşi, voci de bărbaţi, zgomotul metalic al cheilor.

Până la urmă le-am auzit. M-am dus grăbită spre uşă şi am început să pipăi zăbrelele de fier cu degetele.

Acum, temnicerul însoțea un bărbat înveșmântat într-un albastru de o eleganță sobră care vorbea despre importanța lui; poate un membru al Signoriei sau un *Buonomo*, unul dintre cei doisprezece aleși să-i consilieze pe membrii Signoriei. Era înalt și subțire, cu un aer cât se poate de serios, și avea în jur de patruzeci de ani. În păr i se zăreau destule fire argintii, dar avea sprâncene foarte negre și groase, apropiate una de cealaltă. Nasul îi era lung și subțire și bărbia ascuțită.

M-am uitat lung la el și el m-a privit cu gravitate. Mi-am dat seama că îl mai văzusem, în biserică, la predicile lui Savonarola. Când mama era în criză și mă aruncase la podea, mă ajutase să mă ridic și ne făcuse loc să plecăm de acolo.

— Madonna Lisa? a întrebat el, cu voce politicoasă. Di Antonio Gherardini?

Am dat din cap.

— Eu sunt Francesco del Giocondo. S-a înclinat ușor. Nu am fost prezentați unul altuia, dar poate îți amintești de mine.

Numele mi-era cunoscut. El și familia lui erau negustori de mătăsuri destul de înstăriți, ca și tata.

— Îmi amintesc. Ai fost de față când a murit mama, la San Lorenzo.

— Mi-a părut foarte rău când am auzit, a zis el, de parcă am fi purtat o conversație la cină.

— De ce ai venit dumneata aici?

Avea ochi de un albastru pal – culoarea cerului oglindită într-o bucată de gheață –, iar marginea fiecărui iris era înconjurată de un cerc întunecat. Și-a îngustat ușor privirea și m-a cercetat cu mare atenție. Gulerul tunicii pe care o purta era tivit cu hermină albă, ceea ce îi adâncea culoarea gălbejită a feței.

— Ca să vorbim despre Ser Antonio, a zis el.

— E nevinovat, am spus eu iute. Nu avea habar că eu plănuiam să fug la Giuliano, nu făcea decât să vândă lâneturi familiei Medici; toată lumea știe cât îi este de devotat lui Fra Girolamo și cum îi urmează învățăturile...

Și-a ridicat o mână cerând liniște.

— Madonna Lisa, pe mine nu e cazul să mă convingi. Sunt convins de nevinovăția lui Ser Antonio.

M-am lăsat în jos sprijinindu-mă de zăbrele.

— I-au dat drumul?

— Încă nu. A lăsat să-i scape un suspin uşor. Se află într-o situaţie destul de încurcată: anumiţi priori consideră că are legături evidente cu familia Medici. Toată lumea pare să fie cuprinsă de un soi de nebunie, chiar şi unii dintre cei mai înalţi demnitari, din păcate. Noaptea trecută – în ciuda sfaturilor mele – membrii Signoriei l-au spânzurat pe contabilul lui Lorenzo chiar la una dintre ferestrele clădirii în care suntem. Se pare că domnul cu pricina l-a ajutat pe Lorenzo să jecmănească oraşul de o mare parte din fondul de zestre. Şi înţeleg că ai descoperit de propria dumitale piele cât de porniţi sunt oamenii să distrugă pe oricine şi orice le-ar aduce aminte de numele Medici. Oamenii judecătorului fac tot ce pot ca să-i liniştească, dar... Şi iarăşi a suspinat. Multe palate au fost jefuite, unora li s-a şi dat foc. Toate cele de pe Via Larga şi de prin alte locuri.

— Tata este un apropiat al lui Giovanni Pico, am spus eu furioasă pentru că-mi simţeam tremurul din voce. El poate să depună mărturie că tata nu era un prieten al neamului Medici.

— Pico? a murmurat el. Înainte să se întoarcă iar spre mine, i-a apărut un licăr în priviri. Era unul dintre asociaţii lui Lorenzo, nu-i aşa? Dar vai, e chinuit de o boală care îl topeşte văzând cu ochii. Mi s-a spus că este prea bolnav ca să se mai poată ridica din pat sau chiar să mai vorbească. Se pare că nu mai are cum să o ducă mult.

— Atunci Laura, servitoarea care a fost cu mine în celulă. Ea a văzut...

— Nu le putem cere priorilor să creadă în vorbele unui servitor al casei Medici.

— Ce ar trebui să fac? Ce *aş putea* să fac? Tata e cu desăvârşire nevinovat.

— Eu am o oarecare influenţă, a zis el cu un calm înnebunitor, asupra lui Corsini şi Cerpellone, duşmanii cei mai înverşunaţi ai lui Piero. Aş putea să mijlocesc în favoarea tatălui dumitale.

— Ai vrea? am spus eu apucând iar barele cu nerăbdare, deşi chiar atunci a apărut un gând îndepărtat care mă nedumerea: *De ce nu a făcut-o până acum?*

Şi-a dres vocea.

— Depinde în întregime de dumneata.

Am dat drumul zăbrelelor şi am făcut un pas înapoi. M-am uitat lung la el până când tăcerea prelungită l-a silit să vorbească.

Era un om rece. Doar un om rece ar fi putut să spună ce a spus el fără să roşească.

— Sunt văduv, a zis el. A trecut prea mult timp de când am rămas fără soţie. Am aşteptat ca Dumnezeu să mă îndrume spre femeia potrivită, o femeie de caracter, o femeie care să vină dintr-o familie bună. Să fie tânără, puternică şi să-mi poată aduce pe lume fii.

Am făcut ochii mari, îngrozită. El nu dădea nici un semn de stânjeneală.

— Te urmăresc de mai multă vreme. De fapt, ori de câte ai venit să-l asculţi pe Fra Girolamo. Eşti foarte frumoasă, cred că ştii. Uneori, aruncai o privire peste umăr şi mă gândeam că poate te uitai în direcţia mea, poate te uitai la mine, ştiind că sunt acolo. Pentru că n-aveai cum să nu mă observi. Ştiu că eşti o femeie capabilă de pasiune, Madonna. Scrisorile către cel pe care-l considerai viitorul dumitale soţ sunt la mine. Nimeni dintre cei care au legătură cu Signoria nu ştie nimic despre ele, deocamdată. Şi am aranjat lucrurile în aşa fel încât tânăra care a fost cu dumneata în celulă să păstreze tăcerea. Nimeni nu trebuie să ştie că *dumneata* ai avut ceva de-a face cu familia Medici. Pot să distrug scrisorile. Pot să vă feresc, pe dumneata şi pe tatăl dumitale, de orice urmări.

A făcut o pauză, de parcă s-ar fi aşteptat la un îndem să continue, dar eu amuţisem. Atunci am văzut la el primele semne de emoţie autentică: s-a uitat în jos către botforii pe care-i avea în picioare şi obrajii i s-au colorat uşor. S-a foit nervos şi botforii s-au târşâit de piatră.

După care şi-a recâştigat stăpânirea de sine şi s-a uitat drept la mine.

— Vreau să mă căsătoresc cu dumneata. Am anumite sentimente faţă de dumneata şi speram...

— Nu pot, l-am întrerupt eu. Eram sigură că înţelege de ce.

Chipul i s-a înăsprit.

— Ar fi păcat ca tatăl dumitale să treacă prin alte suferinţe. Sau să moară.

Dacă n-ar fi fost zăbrelele care ne despărţeau, m-aş fi aruncat asupra lui ca un bărbat şi l-aş fi înhăţat de gât.

— Aş face orice ca să-l salvez pe tata! Dar nu pot să mă căsătoresc cu dumneata. Sunt căsătorită cu Giuliano de Medici.

A pufnit încet; avea o privire nemiloasă.

— Giuliano de Medici, a zis el nepăsător, este mort. A fost aruncat de pe cal când trecea peste Ponte Santa Trinità şi s-a înecat în Arno.

L

Mi-a fost limpede că după mine se dusese Giuliano. Pesemne că lăsase în urmă mulţimea din Piaţa Signoriei şi se îndreptase spre reşedinţa Medici. Poate că Piero plecase de-acum sau poate că nu – dar Giuliano trebuie să-şi fi spus cumva că eu mă întorsesem la casa tatălui meu.

Ser Francesco mi-a spus că un om care patrula în zonă i-a pescuit trupul din râu. Îl dusese imediat la priori, care l-au recunoscut şi l-au îngropat undeva în afara zidurilor cetăţii înainte ca cineva să-şi pună în gând să-l profaneze. Locul de îngropăciune era secret. Nici măcar membrii Signoriei nu-l pomeneau între ei, ca nu cumva să se pornească o vânătoare pe urmele rămăşiţelor şi de aici noi răzmeriţe.

N-aş putea să vă spun ce am făcut atunci. N-aş putea să vă spun pentru că nu-mi aduc aminte. Se spune că Dumnezeu, în nemărginita lui înţelepciune, le ajută pe mame să uite durerile facerii ca să nu le fie teamă să mai aducă pe lume alţi copii. Poate că aşa a făcut şi cu mine, ca să nu-mi fie teamă de o nouă iubire.

Singurul lucru pe care mi-l amintesc de atunci este clipa când l-am reîntâlnit pe tata. Era pe înserat şi o perdea uşoară de fum arunca şi mai mult întuneric în jur. În piaţa mare era pustiu; cât vedeai cu ochii, doar o trăsură solitară şi soldaţii plătiţi de Signoria, care patrulau călare sau pe jos.

Cineva azvârlise vopsea de culoare închisă peste portretele conspiratorilor Francesco de Pazzi, Salviati şi Baroncelli. Cu senzaţia că ochii acestora mă priveau, m-am agăţat de braţul lui Ser Francesco şi am coborât scările palatului cu paşi şovăielnici spre o lume nouă, plină de grozăvii.

La capătul scărilor, trăsura pe care o comandase Ser Francesco şi în care se afla tata şi-a deschis portiera. Ser Francesco m-a ajutat să urc – cu mâna pe cotul meu şi cu o privire surprinzător de sfioasă, de parcă ar fi fost un tânăr care abia începea să-mi facă avansuri – şi a spus:

— O să fiţi primiţi cu mâncare şi băutură. Am aranjat eu totul.

M-am uitat lung la el, încă prea amorțită. Nu pusesem nimic în gură toată ziua, dar ideea de a mânca mi se părea aproape o jignire. Am întors capul și am intrat în trăsură.

Tata stătea pe banchetă, cu un umăr sprijinit de peretele trăsurii și tot corpul întins pe o parte. Își ținea o mână cu mare băgare de seamă. Obrajii învinețiți îi erau atât de umflați, încât nici nu-i vedeam ochii. Iar mâna...

Îl torturaseră cu menghina. Degetul mare de la mâna dreaptă era mult lăsat în jos și umflat ca un cârnat; în locul unde ar fi trebuit să fie unghia, se vedea o rană deschisă de un roșu stacojiu. La fel făcuseră și cu degetul arătător: trăseseră de el cât se putuse. Acum zăcea acolo, umflat, lângă degetul mare.

Când l-am văzut, m-au podidit lacrimile.

— Fata mea, a șoptit el. Slavă Domnului, copila mea dragă.

M-am așezat lângă el și l-am luat în brațe, atentă să nu ating mâna rănită.

— Îmi pare rău. I s-a frânt vocea. Te rog să mă ierți. Îmi pare atât de rău...

Când l-am auzit ce spune, toată furia s-a topit.

— Îmi pare rău, atât de rău...

Înțelegeam. Nu regreta doar situația în care ne aflam sau promisiunea pe care fusesem forțată să o fac ca să-i câștig libertatea. Îi părea rău pentru tot: pentru că o lovise pe mama, pentru că o dusese la San Lorenzo; îi părea rău că Fra Domenico o omorâse și el nu fusese în stare să lupte pentru cauza ei. Îi părea rău pentru ziua plânsă a nunții mele și pentru spaima pe care o trăsesem noaptea trecută gândindu-mă la el și pentru mila care-mi sfâșia inima acum.

Și mai presus de toate, îi părea rău pentru Giuliano.

În dimineața următoare, când m-am trezit liniștită în patul meu, am găsit-o pe Zalumma aplecată deasupra mea. În priviri i se citea o asemenea fereală, încât mi-am înăbușit nevoia de a vorbi chiar înainte să o văd că-și duce degetul la buze.

Soarele strălucea la ferestrele din spatele ei cu putere și lumina mă împiedica să văd ce-avea Zalumma în mâini.

M-am încruntat și m-am ridicat în capul oaselor cu o strâmbătură, pentru că mă dureau toate. Zalumma mi-a vârât în mâini o hârtie împăturită.

— M-am strecurat sus, a zis ea şoptit, atât de şoptit încât a trebuit să fac un efort ca să o aud, din pricina foşnetului pe care-l făceau hârtiile pe care mi le dăduse. Cum am văzut că a venit judecătorul cu oamenii lui, am urcat repede aici ca să încerc să ascund scrisorile. Dar n-am avut timp. Asta e tot ce-am putut să salvez.

Le-am întins frumos – o bucată mare de hârtie, împăturită atent şi una mică, îndoită la jumătate. Şi am rămas cu ochii în poală, uitându-mă la propriul meu chip, schiţat măiestru în creion cu vârf de argint, şi la un desen în cerneală de culoare închisă: Bernardo Baroncelli atârnând în ştreang.

În oraş, ordinea a fost restabilită destul de repede. Dar, până atunci, toate statuile care-l înfăţişau pe Lorenzo de Medici au fost răsturnate, toate însemnele în piatră ale blazonului Medici, de pe orice clădire ar fi fost ele, au fost răzuite cu dalta. La patru zile după fuga lui Piero, Signoria a anulat legea care-i trimisese în exil pe cei din familia Pazzi şi a încurajat toate progeniturile asasinilor lui Giuliano să se întoarcă în oraş. A fost emis un act care decreta că Francesco şi Iacopo de Pazzi acţionaseră în numele libertăţii celor mulţi.

A doua zi după plecarea familiei Medici, Savonarola s-a întâlnit cu regele Carol ca să negocieze condiţiile intrării trupelor lui în Florenţa. La o săptămână după nunta mea, regele Carol a intrat triumfător în oraş, unde a fost întâmpinat ca un erou. Ser Francesco şi-ar fi dorit mult să-l însoţesc, pentru că priorii dăduseră ordine ca toţi florentinii care erau sănătoşi să fie de faţă, îmbrăcaţi în straie de sărbătoare.

Eu nu m-am dus. Toate hainele mele bune fuseseră arse în noaptea răzmeriţei, iar rochia de nuntă era făcută praf. Şi, în plus, era nevoie de mine acasă pentru lucruri mai importante. Mâna tatei era roşie şi plină de puroi; era scuturat de febră. Am stat lângă patul lui zi şi noapte, i-am tot schimbat compresele umede de pe frunte şi i-am pus cataplasme pe rănile care supurau. Zalumma a rămas lângă mine să mă ajute, dar noua cameristă a tatei, Loretta, s-a dus la spectacol şi pentru noi.

Îmi plăcea Loretta. Avea privirea ascuţită şi mintea la fel; spunea adevărul chiar şi atunci când nu era deloc cazul.

— Carol e un idiot, ne-a spus ea. N-are nici atâta bun-simţ încât să-şi ţină gura închisă. Stă aşa, cu gura deschisă, şi când respiră i se

văd dinții mari și strâmbi. E urât – îngrozitor de urât! Un nas ca un cârlig, mare și plin de noduri.Cred că-i dă fiori și lui Fra Girolamo.

Zalumma s-a pornit încet pe râs. I-am făcut semn să tacă. Eram în pragul camerei în care dormea tata. În spatele nostru, tata căzuse într-un somn liniștitit ca de moarte, după o noapte agitată, în care durerile îl chinuiseră rău. Închisesem obloanele ca să-l feresc de strălucirea soarelui dimineții.

— Da, și cu toate astea, când a trecut ieri pe sub poarta San Frediano, a fost un spectacol impresionant, a mai zis Loretta. Membrii Signoriei erau sus pe o platformă, în haine de culoare purpurie cu hermină la gât. Și era o hărmălaie! Toate clopotele din oraș băteau și, când a început și răpăitul tobelor, am crezut că-mi iau foc urechile. Și n-am auzit de când mă știu eu de vreo armată cu uniforme atât de frumoase – ce să spun, până și servitorii purtau catifea brodată cu fir de aur, armura cavaleriei gravată în fel și chip și toți aveau steaguri brodate cu aur... Și-apoi a venit Carol. Știam că el trebuie să fie, pentru că mergea călare pe un armăsar negru și-avea armura bătută cu pietre scumpe. Patru cavaleri stăteau în jurul lui – doi de fiecare parte – și-i țineau deasupra capului un baldachin de mătase. A fost minunat, de-a dreptul minunat – până când Carol s-a oprit, s-a dat jos de pe cal și s-a urcat pe platformă, lângă priori. E cel mai ciudat omuleț pe care l-am văzut vreodată. Un cap mare, cu păr de culoarea aramei frecate, aproape rozaliu, și un corp mititel – arată ca un copilaș care abia s-a ridicat pe picioare. Un copilaș cu pantofi mari cât potcoavele de cal. Nu știu ce se întâmplă cu picioarele lui. A fost foarte caraghios. Toată lumea aștepta ca regele Carol sau priorii să înceapă să vorbească și, în liniștea din jur, o fetiță de lângă mine a zis tare și răspicat: Dar e *mic* de tot! Și oamenii din preajma mea s-au pus pe râs – nu prea tare, totuși. N-avea nici un rost să stârnim necazuri. Așa e deci bărbatul care ne-a făcut să tremurăm de frica morții atâta vreme. Un omuleț. Iar cei de la Signorie i s-au adresat în latină – și n-a înțeles nici o vorbă! Unul dintre cei care-l însoțeau a trebuit să-i traducă totul în franceză. Știți ce mi-a zis un bărbat care era și el acolo,în mulțime? Un nobil cu educație, un om foarte inteligent. Mi-a spus – încet, bineînțeles pentru că în ziua de azi nu știe cine te poate asculta – că regele Carol și-a dorit să invadeze orașul Neapole pentru că a auzit că e o zonă bună pentru vânat, că vremea e mereu frumoasă și cum lui îi e foarte dragă

vânătoarea... Şi pe urmă i-au ajuns la urechi vorbele pe care Savonarola le spunea despre el şi-atunci şi-a zis că nu i-ar strica o mică plimbare.

Pe Zalumma povestea o fascina, dar eu m-am întors cu spatele şi m-am dus iar în camera tatei. Nu voiam să aud că regele francez era un bufon care nimerise cumva drumul spre Toscana şi care, din motive de-a dreptul neghioabe, provocase moartea soţului meu şi căderea familiei Medici.

Oricum, nu-mi lăsam gândurile să se abată prea mult de la tata. Acum, nu-mi mai rămăsese decât el, el şi Zalumma. Era tot ce mai aveam.

M-am temut sincer că tata trăgea să moară. Erau nopţi când dinţii îi clănţăneau atât de tare şi trupul îi era cuprins de asemenea spasme violente, încât mă băgam în pat şi îl ţineam în braţe, în speranţa că prin căldura mea îi uşurez suferinţa. Dormeam în odaia lui; într-a mea abia dacă mai intram.

Încet, încet şi-a mai revenit, deşi degetul mare şi arătătorul au rămas deformate şi, în locul unde ar fi trebuit să fie unghiile, avea cruste negre.

Zalumma se mişca pe lângă mine ca o stafie. Era singura căreia îi spusesem despre moartea lui Giuliano. Priorii nu făcuseră informaţia publică, de teamă ca mormintele din afara zidurilor cetăţii să nu fie toate răscolite de profanatori.

Aveam doi soldaţi francezi care stăteau la noi acasă. Signoria insistase ca familiile înstărite să-i găzduiască şi să-i hrănească pe soldaţii lui Carol. Eu nu mă duceam la piaţă şi nici nu ieşeam deloc în oraş, aşa încât abia dacă i-am văzut. De la ferestrele din odaia tatei sau în trecere, când ieşeau de acolo, doar atunci i-am zărit.

Câteodată, dădeam cu ochii de ei când Ser Francesco venea să ne viziteze. În primele zile, când oraşul era în fierbere, iar tata bolnav, nu-şi făcea apariţia prea des. Însă, când a fost limpede că tata avea să supravieţuiască, Ser Francesco a venit să-şi prezinte omagiile. Recunosc, atunci când tata, palid şi tras la faţă, l-a întâmpinat cordial, am simţit că fierb.

Dar mi-am spus că nu făcea decât să-i zâmbească omului care-i salvase viaţa. Mai mult, Ser Francesco a continuat să ne fie de ajutor: *bottega* tatălui meu fusese arsă şi toate lâneturile lui, fie furate, fie mistuite în flăcări. Casa fusese vandalizată, drept care mobila de la parter

şi mai toate hainele, rufăria, tapiseriile şi pânzeturile pieriseră în foc. Ser Francesco ne trimisese mâncăruri alese, îi poruncise spiţerului să trimită unguente şi alte ingrediente pentru cataplasme, vorbise cu bărbierul să vină să deschidă cu briciul rănile purulente ale tatei şi propriul lui doctor se prezentase la noi să pună lipitori pe trupul bolnavului. A făcut toate astea fără să-mi ceară să rămân singură cu el – de fapt, chiar fără să facă cea mai mică aluzie la învoiala noastră. Singura dată când a reuşit să-mi vorbească între patru ochi, în timp ce-l conduceam către odaia tatei, mi-a spus încet, în aşa fel încât tata să nu-l poată auzi:

— Am lăsat nişte bani în grija Zalummei, pentru mobilă şi celelalte lucruri pe care tatăl dumitale le-a pierdut din pricina răzmeriţei. N-am vrut să par îngâmfat şi să le aleg eu însumi. Dumneata cunoşti gusturile lui Ser Antonio mai bine decât mine. S-a oprit: Îmi pare rău pentru ce urmează să spun: contele Pico a murit. Ştiu că tatălui dumitale are să-i fie greu. Poate că ar fi mai bine să nu-i dăm asemenea veşti până nu se pune pe picioare.

Am dat din cap. Şi m-am uitat la el – m-am uitat în adâncul ochilor de un albastru îngheţat – şi am văzut ceva care semăna mult cu afecţiunea, cu dorinţa de a fi pe plac. Numai că nu erau ochii lui Giuliano, iar asta mă umplea de amărăciune. Cea mai mică aluzie la Lorenzo, Cosimo sau orice nume care ar fi avut o cât de vagă legătură cu familia Medici îmi ardea inima ca un fier înroşit.

Când Loretta a spus odată, într-o doară, că regele Carol ceruse ca Piero de Medici să fie readus la putere, m-am întors spre ea ca o furie şi i-am poruncit să iasă din încăpere. A doua zi, după o noapte în care nu reuşisem să închid un ochi, apăsată de tot ceea ce ştiam, i-am cerut scuze Lorettei şi am pus-o să mă ţină la curent cu noutăţile.

— Signoria nici nu vrea să audă, a zis ea. Savonarola se dusese la Carol şi-i spusese că Dumnezeu avea să-l distrugă dacă îi ajută cumva pe cei din neamul Medici să revină la putere.

S-au scurs două săptămâni. Carol şi soldaţii lui aveau pretenţii din ce în ce mai mari şi abuzau din ce în ce mai mult de gazdele lor. Florentinii nu-i mai priveau ca pe nişte eroi; ajunseseră să-i socotească o mare pacoste.

În ziua de 27 – la optsprezece zile după cununia mea cu Giuliano – Savonarola s-a dus iarăşi la regele Carol. De data aceasta, i-a spus monarhului că este voia lui Dumnezeu ca armata franceză să meargă mai departe; dacă nu, riscă să înfrunte mânia divină. Iar Carol, prostănacul de Carol, l-a luat în serios.

A doua zi, duşi erau francezii.

A sosit şi luna decembrie. Tata s-a înzdrăvenit cât să se poată ridica din pat, deşi s-a mâhnit foarte şi s-a închis în tăcere când i s-a spus că Giovanni Pico era mort. Nici măcar vizitele lui Ser Francesco, cu discuţiile despre nunta din iunie şi pregătirile necesare, nu reuşeau să-l înveselească.

Eu, pe de altă parte, m-am îmbolnăvit.

La început, am crezut că m-am îmbolnăvit de inimă rea. Era firesc ca durerea care-mi măcina inima să fi cuprins tot corpul. Îmi simţeam mâinile şi picioarele ca de plumb; câteodată, cel mai mic efort mă lăsa fără suflare, ostenită şi abia aşteptam să mă duc să mă întind. Mă dureau sânii. Mâncarea îmi făcea scârbă. La un moment dat, scârba devenise atât de mare încât n-am mai suportat să intru în bucătărie.

Într-o seară, am renunţat la cină şi m-am băgat în pat, m-am învelit în blănuri – pentru că frigul părea să mă atace cu vârf şi îndesat în iarna aceea. Zalumma mi-a adus de jos una dintre mâncărurile care-mi plăceau cel mai mult: prepeliţă friptă cu ceapă şi salvie. Şi, că să mă tenteze şi mai mult, adăugase câteva smochine dintr-un compot abia luat de pe foc.

Mi le-a adus la pat şi a venit cu tava chiar sub nasul meu. M-am uitat la mica vietate friptă, în crusta ei lucioasă şi fragedă şi la sucurile care i se îmbibaseră în piele. Odată cu aburul s-a ridicat şi aroma puternică a salviei... şi m-am ridicat din pat, cu un salt disperat, copleşită de o greaţă care m-a cuprins dintr-odată, cu o putere pe care n-o mai simţisem de când mă ştiam.

Zalumma s-a dat imediat la o parte, dar n-am reuşit să ajung la lighean. Mirosul de fum şi de lemn încins care venea dinspre cămin s-a amestecat cu aroma fripturii; am căzut în genunchi şi am început să vomit şi sufletul din mine. Din fericire, nu înghiţisem toată ziua decât apă şi puţină pâine.

Pe urmă, cum stăteam pe vine, sprijinită de perete, cu ochii închiși, tremurând și răsuflând anevoie, am auzit-o pe Zalumma: a ieșit repede cu tot cu tavă. Într-o clipă s-a și întors, a curățat pe jos și a venit să-mi pună o cârpă rece pe frunte.

Când în sfârșit i-am luat cârpa din mână, am deschis ochii și m-am șters pe față, m-a întrebat:

— Când ai sângerat ultima dată?

Am clipit din ochi, pentru că nu înțelegeam ce voia. Avea un aer grav, de-a dreptul sever.

— Cu două săptămâni înainte, am început eu și m-a podidit plânsul.

— Gata, gata. Și-a așezat mâna pe umărul meu. Atunci n-are de ce să-ți fie teamă. Ești doar foarte obosită, prea multă tristețe te-a obosit din cale-afară și lipsa de mâncare te-a îmbolnăvit.

— Lasă-mă să termin, m-am căznit să vorbesc, mă poticneam la aproape fiecare cuvânt. Cu două săptămâni... înainte de cununie.

— O...

Lacrimile îmi curgeau pe obraji, dar am văzut-o cum calcula în gând. Eram aproape la jumătatea lui decembrie. Căsătoria mea cu Giuliano se consumase pe nouă noiembrie. Erau cinci săptămâni de atunci.

— Ești însărcinată, a spus ea.

Ne-am uitat lung una la alta multă vreme, fără să scoatem un cuvânt.

Brusc, am dat drumul unui hohot de râs. Ea m-a prins de mână și a zâmbit. La fel de brusc, mi-am întors fața și am rămas cu ochii în flăcările din cămin, lovită de melancolie.

— Vreau să o văd pe mama, am zis.

LI

Două zile mai târziu, Zalumma m-a înfofolit bine ca să mă apere de frig. Cu permisiunea tatei, ea și cu mine am luat trăsura și ne-am dus la cimitirul de la Santo Spirito. Dacă m-aș fi ținut bine pe picioare, am fi putut merge pe jos.

Vizitiul ne-a așteptat în nartex, în vreme ce noi, femeile ne-am dus afară în cimitir. Aerul rece îmi înțepa nările și ochii: îmi dădeau

lacrimile. Vârful nasului Zalummei era roşu. Ne-am ridicat gluga de la capă – aveam cape noi, un alt dar făcut de Ser Francesco.

Iarba uscată şi frunzele erau îngheţate şi se sfărâmau sub picioarele noastre în timp ce ne îndreptam spre locul în care era îngropată mama.

Mama zăcea într-o criptă de marmură albă şi roz care arunca străluciri de perlă în locurile unde răzbătea câte o rază palidă de soare. În virtutea dorinţelor tatei, placa ei comemorativă era de o mare simplitate în comparaţie cu mai toate cele din jur: împodobită cu doi heruvimi cu plete cârlionţate. Unul stătea pe lespede, cu faţa şi un braţ ridicate spre cer, de parcă ar fi contemplat raiul unde se afla ea. Celălalt se uita cu gravitate la privitor, cu degetul arătător al mânuţei lui bucălate îndreptat spre numele ei:

ANNA LUCREZIA DI PAOLO STROZZI

Dacă vremea n-ar fi fost duşmănoasă, cred că m-aş fi aşezat acolo lângă ea, pe jos, şi prezenţa ei mi-ar fi adus alinare şi pace. Dar am rămas în picioare – nici pe ele nu eram prea sigură – şi am zis în sinea mea: *Mamă, să ştii că eu o să am un copil.* Mi-am aşezat mâna înmănuşată pe lespede; ardea ca gheaţa şi m-am gândi cât de reci trebuie să-i fie oasele.

— Acum trei ani, am spus apoi cu voce tare. Acum trei ani, tot în ziua asta, m-a dus la Dom. Şi atunci a fost frig, doar că frigul nu mă supăra atât de tare.

— E ziua ta de naştere, a zis Zalumma. Părea gata să plângă. Voia să facă ceva pentru dumneata în ziua cu pricina.

Durerea o făcea uitucă, mi-am zis eu. Am ţâţâit uşor din limbă şi mi-am luat un aer mai sprinţar. Zalumma plângea foarte rar şi nu puteam îndura să o văd cu lacrimi în ochi.

— Ce prostie. Unde ţi-e mintea? Ştii bine că ziua mea de naştere e în iunie. Într-o zi de 15, ca astăzi.

Zalumma şi-a lăsat capul în jos.

— Mama dumitale încerca mereu să facă ceva în acea zi. Ceva care să nu bată la ochi, dar eu ştiam, bineînţeles.

M-am întors spre ea. Ştia ce spune. Se uita înainte, cu ochii pe mormântul mamei; nu avea puterea să-mi înfrunte privirea.

— Cu neputinţă, am zis eu încet.Toată lumea ştie că ziua mea de naştere e în iunie.

— Te-ai născut la moşia de la ţară a bunicii dumitale. Tatăl dumitale a trimis-o acolo pe Madonna Lucrezia când sarcina a început să se vadă. Şi a rămas acolo vreme de aproape un an după naşterea dumitale. (Chipul Zalummei se înroşise. Ea, care se arătase de când o ştiam încrezătoare, vorbea acum sfioasă, poticnindu-se la fiecare două vorbe.) Aşa au căzut ei la învoială, ea şi tatăl dumitale. Iar ea m-a pus să jur că n-am să spun nimănui. Dacă ar fi fost vorba doar despre *el*...

Trăsăturile ei armonioase s-au schimonosit de ură. Uitasem cu totul de frig.

— Ce spui acolo nu are nici o noimă, Zalumma. Nici o noimă. De ce crezi că atâta lume...

— Tatăl dumitale a mai avut o soţie înainte, a spus ea în grabă. O femeie foarte tânără. Au fost căsătoriţi vreme de patru ani, după care ea a murit de fierbinţeală. Dar n-a adus pe lume nici un copil. Lumea a dat vina pe ea, bineînţeles. Bărbatul nu este niciodată pus la îndoială. După care el s-a căsătorit cu mama dumitale. Au trecut trei ani şi, din nou, nici un copil. Până când... Zalumma s-a răsucit spre mine şi-acum era aşa cum o ştiam, iar în ochi i se citea exasperarea. Doamne, copilă dragă! Uită-te în oglindă! Nu aduci nici un pic cu Antonio! Toată lumea vede foarte bine...

— Ce vede toată lumea? Mă simţeam ca ultima proastă, pentru că nu voiam să înţeleg ce-mi spunea – dar bănuiesc că înţelesesem totul de la bun început. Eram în pragul lacrimilor: Ştiu că nu semăn deloc cu tata, dar... *ce* vede lumea foarte bine?

Şi-a pus mâinile pe umerii mei, ca să mă aline, de parcă abia acum îşi dădea seama că ceea ce îmi spunea avea darul să mă îndurereze.

— Te rog să mă ierţi, Madonna. Te rog să mă ierţi. Mama ta l-a iubit pe Giuliano de Medici.

— Giuliano... am început eu, după care m-am oprit. Eram pe punctul să spun că Zalumma era *nebună*, că Giuliano – Giuliano *al meu* – nu o întâlnise niciodată pe mama, aşa că era curată nebunie să spui că îl iubea.

Numai că mi-a revenit în minte un anumit moment când eram în curtea palatului lui Lorenzo, alături de Leonardo, şi artistul îmi ceruse să-i pozez în faţa statuii lui Giuliano, cu aerul ei ciudat de familiar.

Mi-am amintit privirea pricepută, bine antrenată a lui Leonardo şi cu câtă fidelitate îmi reprodusese chipul în schiţă, deşi nu mă întâlnise

decât o dată. Mi-am amintit şi de Lorenzo, care stătea în dreptul ferestrei şi se uita lung la noi. Şi am înţeles că era cu ochii la artist şi aştepta un semn din partea lui.

Mama trebuie să fi ştiut de la bun început că eram copilul lui Giuliano. Tata, în gelozia lui, a ascuns-o de ochii lumii cu câteva luni bune înainte să mă nasc şi a continuat să o ţină departe mult timp după. Tot din cauza geloziei o şi lovise, când ea îi mărturisise că e însărcinată.

Au fost zvonuri despre aventura lor, firește. Când Giuliano a murit, mama şi Antonio au căzut de acord să pună la cale o poveste, pentru ca tata să nu ajungă de ruşine: urma să mă nască în taină, la casa de la ţară a mamei ei, şi să se întoarcă cu mine la Florenţa când aş fi ajuns la vârsta la care minciuna să nu bată la ochi.

Am fost botezată târziu; data mea falsă de naştere a fost trecută în registrul oraşului.

În felul acesta, nimeni nu avea cum să suspecteze că aş fi fata lui Giuliano de Medici. Nimeni, cu excepţia astrologului, plătit de Zalumma în taină, pentru ca ea şi cu mama – în curiozitatea ei disperată – să afle adevărul despre destinul meu.

Nimeni, cu excepţia lui Leonardo şi Lorenzo, care recunoscuseră de departe trăsăturile omului pe care-l iubiseră.

Zalumma şi cu mine am făcut drumul spre casă în tăcere.

De ce, o întrebasem eu în cimitir, *nu mi-ai spus toate astea mai devreme? De ce ai aşteptat până acum?*

Pentru că mama dumitale m-a pus să-i promit că am să păstrez secretul faţă de dumneata, a răspuns ea şi vorbele au fost aproape un strigăt, atât de puternică era emoţia care o stăpânea. *Şi mai târziu, era limpede că traiul alături de tatăl dumitale te făcea atât de nefericită şi nu avea nici un rost să-ţi sporesc nefericirea. Plănuisem să-ţi spun în ziua în care te-ai cununat cu Giuliano.*

Vorbesc acum pentru că meriţi să ştii adevărul despre copilul pe care îl porţi.

Simţeam nevoia să plâng, dar lacrimile mi se opriseră cumva în gât. Mi-am amintit şoapta lui Lorenzo, *Te iubesc, copilă*; mi-am amintit-o pe mama când mi-a dat medalionul, ca să-l păstrez cu luare-aminte.

Iar acum medalionul era dus şi nu mai aveam nimic care-mi aducă aminte de tatăl meu adevărat sau de soţul meu – care îmi era văr.

Poate că ar fi trebuit să fiu mânioasă pe tata – pe Antonio – pentru că o lovise pe mama aflând că poartă prunc. Dar nu aveam în faţa ochilor decât mâinile lui zdrobite, degetele însângerate cu unghiile smulse din carne. Şi nu-mi veneau în minte decât cuvintele tatei, pe care mi le spusese înainte să mă duc la căpătâiul lui Lorenzo.

Orice îţi spune, eşti fiica mea.

Trebuie să fi trăit cu groaza că aveam să aflu adevărul în noaptea aceea; şi totuşi mă lăsase să plec.

Când am ajuns acasă, m-am dus sus în odăile mele şi n-am mai coborât la cină. Oricum n-aş fi fost în stare să mănânc. Zalumma mi-a adus pâine şi sare.

Tot nu vorbeam una cu alta. Mintea mea lucra de zor revăzând toate întâmplările din trecut, iar Zalumma părea să înţeleagă. Am stins lampa şi m-am întins în pat, dar am rămas cu ochii deschişi. Am privit în gol, pe întuneric, preţ de un ceas, două sau trei.

Şi-apoi m-am ridicat în capul oaselor, cu inima bătându-mi nebuneşte. Mi-am adus aminte de schiţa în cerneală a lui Bernardo Baroncelli; dintr-odată am înţeles de ce mi-o trimisese Leonardo. Şi mi-am amintit câteva dintre ultimele cuvinte pe care le auzisem din gura soţului meu.

Leonardo. Leonardo l-a văzut; unchiul meu a murit în braţele lui.

Leonardo l-a văzut: el ştia cine era omul care îl ucisese pe tatăl meu adevărat, Giuliano. Omul pe care, când trăgea să moară, Lorenzo îl numise „al treilea bărbat."

De dragul mamei, de dragul meu, doream răzbunare.

Către Leonardo da Vinci, la curtea lui Ludovico Sforza, ducele Milanului:

Ser Leonardo,

Vă scriu pentru că am aflat de curând un anumit lucru – despre mine, despre legătura dintre mama şi fratele asasinat al lui Lorenzo de Medici, Giuliano. Am impresia, după felul în care v-aţi purtat în seara când ne aflam în curtea palatului Medici, că ştiţi de mult lucrul despre care vă vorbesc.

Iertată fie-mi îndrăzneala, dar simt că pot să am încredere în dumneavoastră ca într-un prieten. Giuliano mi-a spus că aţi fost în Dom în

ziua asasinatului şi că sunteţi singurul care deţine informaţii – în legătură cu identitatea unui anume bărbat care se afla şi el în catedrală în acea zi. Din câte am înţeles, bărbatul cu pricina a fost de negăsit până acum.

Acest om mă interesează în mod deosebit. Vă rog, Ser Leonardo, aţi putea să-mi spuneţi tot ce ştiţi despre el?

Dacă aveţi cum să-l descrieţi – sau chiar să-i faceţi o schiţă a trăsăturilor, aşa cum vi le amintiţi, v-aş fi foarte îndatorată.

Dacă e încă în viaţă, sunt hotărâtă să-l găsesc. Nu mai am multe alte lucruri pentru care să trăiesc.

Fie ca Dumnezeu să vă ocrotească,
Lisa di Antonio Gherardini
Via Maggio
Santo Spirito, Florenţa

LII

Scrisoarea am compus-o în zori. Şi, din clipa în care i-am dat-o Zalummei, am aşteptat cu nerăbdare un răspuns, sperând din tot sufletul că scrisoarea n-avea să fie confiscată pentru că făcea referire la familia Medici.

În aceeaşi dimineaţă, m-am silit să cântăresc în minte un lucru tare neplăcut: Francesco şi tata fixaseră nunta pentru luna iunie. Viitorul meu soţ insistase să-mi ofere o rochie de nuntă aşa cum se cuvenea, făcută după un model ales de el, şi mai spusese că Zalumma şi cu mine trebuia să avem un răgaz: ca să putem umple lada de zestre cu haine noi şi cu lenjerie brodată de mâinile noastre. Vechea mea *cassone* fusese mistuită în foc, cu tot cu hainele din ea.

În plus, Francesco ţinea să-mi ofere o ceremonie de nuntă după toate regulile tradiţiei, ca şi cum aş fi fost o mireasă castă – ca şi cum Giuliano nici n-ar fi existat, ca şi cum n-aş fi fugit niciodată din casa tatei ca să fiu a lui. Vara era anotimpul pe care îl alegea lumea pentru nunţi, având în vedere că era vremea cea mai potrivită pentru procesiunea lentă a alaiului nupţial prin oraş, mai cu seamă că miresele erau însoţite de familie, iar familia mergea pe jos.

Dar n-aveam cum să ocolesc faptul că, la ora la care ar fi însemnat să mă sui pe calul alb al miresei, urma să fiu gravidă în şapte luni. Francesco ar fi aflat atunci că l-am mințit când i-am spus că am rămas castă. Mai rău, ar fi aflat că e copilul lui Giuliano. Când o văduvă se recăsătorea, copiii ei erau adesea priviți cu ochi răi în casa noului soț. Şi n-aş fi îndurat să fiu despărțită de copilul lui Giuliano.

Nu cunoşteam decât o singură soluție: să-l conving pe Francesco cum că ar fi copilul lui. Şi nu exista decât o singură cale, îngrozitoare.

A trecut o zi până când să găsesc prilejul.

Se ținea, la noi acasă, un fel de consiliu de familie: puneam la punct toate amănuntele legate de rochia mea de mireasă. Tatăl vârstnic al lui Francesco, Ser Massimo – un om liniştit şi mohorât – şi sora lui văduvă, o stafie fără culoare pe nume Caterina, erau şi ei de față. Toți cei trei frați ai mirelui meu locuiau la țară, prea departe ca să poată veni în pripă, dar urmau să vină la oraş în iunie. Din partea familiei mele, erau şi mai puține rude, pentru că toți cei din partea tatei locuiau în Chianti şi nu aveau cum să ia parte, iar mama îşi pierduse două surori încă de la naştere şi alte două, mai mari ca ea, din cauza ciumei. Prin urmare, nu rămăseseră decât unchiul Lauro şi soția lui, Giovanna Maria, care şi-au adus cu ei doi băieți mai răsăriți, o doică şi trei copilaşi care o țineau tot într-un chirăit. Giovanna Maria era iarăşi grea. Era umflată şi avea o față rotundă ca luna; Lauro părea hărțuit, iar pe frunte i se vedea un început de chelie.

Cerusem ca întâlnirea să aibă loc mai către seară – la cină, pentru că mai toate crizele de vomă mă apucau dimineața şi la prânz. Mai târziu, mă puneam cât de cât pe picioare şi, deşi nu reuşeam să mănânc decât foarte puțin şi mirosul anumitor mâncăruri mă întorcea pe dos, nu eram în primejdie să vărs în fața oaspeților.

Numai că pericolul de a mă pune pe plâns era la fel de mare. Gândul că mă pregăteam pentru o altă nuntă la nici o lună după ce-l pierdusem pe Giuliano mă răvăşea cumplit. Dimineața şi tot restul zilei n-am făcut altceva decât să plâng. La apusul soarelui, când şi-au făcut apariția noile mele rude, le-am întâmpinat cu un zâmbet mecanic şi cu ochi roşii, umflați de atâta plâns.

Tata înțelegea. De-acum se înzdrăvenise pe deplin şi, grație intervenției şi recomandărilor făcute de Francesco, negoțul lui se punea

iar pe roate: culmea, prin vânzarea de marfă către familia Pazzi, reîntoarsă din exil.

Robust şi serios, m-a prins bine de braţ şi a stat acolo, alături de mine, când ne-au sosit oaspeţii. La cină, s-a aşezat lângă mine, pe locul pe care ar fi stat mama, şi a dat răspuns întrebărilor care îmi erau adresate, când a simţit că eram prea copleşită şi nu-mi găseam cuvintele. Iar când m-am ridicat şi m-am îndreptat grăbită spre bucătărie – după ce tatăl lui Francesco a întrebat ce fel de flori să aibă ghirlanda pe care urma să o întindă în stradă – a venit şi tata după mine. Şi, când m-a văzut că-mi şterg o lacrimă, m-a luat în braţe şi m-a sărutat pe păr, drept care m-am pornit pe plâns de-a binelea. El credea că jelesc doar de dorul soţului meu mort; nu-şi dădea seama că îmi jeleam şi propria soartă, că pasul îngrozitor pe care urma să-l fac mă întrista.

Stăruisem să nu se mai pună nici un fel de salvie în mâncăruri, drept care am reuşit să mănânc câte ceva şi să beau puţin vin când a venit vremea închinărilor. În clipa în care cina era pe sfârşite şi erau luate farfuriile, aveam deja vocea răguşită de atâtea răspunsuri pe care fusesem obligată să le strig, conversând cu tatăl surd al lui Francesco.

Puţin mai târziu, a început discuţia despre rochie. Francesco ne-a arătat schiţa modelului pe care şi l-ar fi dorit el: o rochie cu talie înaltă, cu un corsaj de formă pătrată. Mânecile nu aveau aspectul obişnuit, ca de clopot; erau strâmte, croite după forma braţelor, iar accentul se punea pe *camicia*, care era trasă prin mai multe despicături şi înfoiată. Răscroiala de la gât era destul de adâncă, drept care şi pe acolo ieşea la iveală o bună parte din *camicia.*

Am rămas surprinsă. Viitorul meu soţ era considerat un *piagnone* în toată puterea cuvântului, şi totuşi îmi aşezase în faţă un model după ultima modă spaniolă, abia adus în oraş pe filiera curţii papale a neamului Borgia.

Francesco, aşezat şi el lângă mine, a pus pe masă un mănunchi de mostre de ţesături. Deasupra trona un damasc strălucitor de culoarea argintului şi un *cangiante* roş-galben atât de fin încât părea impalpabil.

— Şi ca podoabe, granate şi perle pentru tocă, dacă îţi sunt pe plac.

Nici una dintre culori sau dintre pietre nu mi se potrivea.

— A! a zis el. E reticentă! Atunci, nu se mai pune problema.

A împachetat materialele şi le-a pus imediat deoparte.

Mişcarea a avut darul să-l irite pe tatăl lui.

— Nu ea e cea care trebuie să aleagă.

— Tată, a zis Caterina tăios, Francesco a venit aici să asculte părerile tuturor.

Giovanna a intervenit şi ea.

— Ceva în culori proaspete, ca florile de primăvară sau ceva delicat ca florile de la începutul verii? a propus ea. Cu roz şi alb. Catifele şi satin, cu perle neşlefuite.

— Are pielea măslinie, a replicat Caterina. Cu un roz palid are să pară trasă la faţă.

Tata m-a luat de mână pe sub masă şi m-a strâns. Acum manifesta faţă de Francesco acelaşi soi de rezervă ciudată pe care i-o arătase şi lui Pico, după moartea mamei.

— Modelul este încântător, a spus el. Sunt sigur că îi place şi Lisei. De-a lungul anilor, am observat că, dintre toate culorile, cel mai bine îi vin nuanţele de albastru, de verde şi de violet – şi, cu cât sunt mai intense, cu atât e mai bine. Şi safirele... Vocea i s-a poticnit preţ de o clipă, după care şi-a recăpătat puterea: Safirele erau pietrele preferate ale mamei ei şi sunt şi ale ei. Safire şi diamante.

— Mulţumesc, a zis Francesco. Mulţumesc mult, Ser Antonio. Atunci Lisa va avea safire şi diamante. Şi tonuri bogate de albastru care să se asorteze, poate şi tonuri de violet.

— Nu e nevoie să-i faci pe plac, a zis Ser Massimo cu un aer supărat şi ar fi continuat să zică, dar fiul lui a ridicat un deget şi l-a oprit.

— Nu e nevoie, dar am s-o fac, a spus Francesco. Speram cândva la o mireasă modestă, cu un chip drăguţ. Dar n-am îndrăznit niciodată să sper că am să câştig o soţie care să fie şi modestă, şi strălucitor de frumoasă. Orice femeie atât de încântătoare trebuie să se *simtă* şi mai încântătoare în rochia de mireasă. Îi datorez acest lucru.

Mi-am lăsat ochii în jos şi m-am uitat la masă; poate că alţii au socotit că am reacţionat ca o mironosiţă.

— Un discurs de toată frumuseţea, a spus Caterina. Abia mai târziu am simţit zeflemeaua din vocea ei.

— Ce norocoasă eşti, Lisa! a exclamat Giovanna Maria, aruncând o privire cu înţeles către soţul ei, Lauro. Norocoasă că ai găsit un bărbat care te măgulеşte, care ţine cont de părerile tale.

Seara era un chin, dar până la urmă s-a încheiat şi la masă au mai rămas doar tata şi Francesco. Pe masă rămăseseră acum doar pocalele

noastre şi un candelabru. Clipa când trebuia să încep să-mi ţes urzeala de minciuni se apropia cu repeziciune. Mi-am ridicat pocalul la buze, după care l-am pus la loc repede când am văzut cât de tare îmi tremurau mâinile.

Tata şi Francesco vorbeau cu voce scăzută, aplecându-se în faţă fiecare pe partea lui, ca să nu mă simt prinsă la mijloc. Francesco stătea cu schiţa rochiei întinsă în faţa lui şi arăta spre fustă.

— Nu trebuie să fie o ţesătură prea groasă, cred eu, a zis el. Cam toată lumea optase pentru catifea în cazul fustei – dar, chibzuind mai bine, Francesco se gândise că alegerea fusese influenţată de faptul că noaptea aceea de decembrie era deosebit de friguroasă. În iunie se face cald, Lisa. Ce crezi?

Chiar şi în urechile mele glasul mi-a sunat uimitor de stăpânit.

— Cred că tata este obosit şi ar trebui să se retragă, am zis eu.

— Lisa, a făcut tata cu reproş. Ser Francesco n-a terminat discuţia despre rochie. Şi e îndreptăţit să-şi savureze vinul.

— Desigur. El ar trebui să-şi savureze vinul, iar dumneata ar trebui să te retragi.

Francesco s-a întors către mine şi a ridicat o sprânceană.

Tata a clipit repede, de câteva ori, şi a tras încet aer în piept. M-a studiat preţ de o clipă.

— Ce e drept… sunt obosit, a zis el, în cele din urmă.

Nu că nu-i puteai da crezare. Stătea cu mâinile încrucişate pe masă şi umerii îl ajutau să se susţină; simţeai că altfel s-ar fi aplecat în faţă, sub o povară care nu se vedea cu ochiul liber. Flăcările din cămin trimiteau sclipiri pe firele aurii ale părului, dar de-acum aurul se amestecase cu argintul. Privirea lui ascundea multe taine; pe una dintre ele o ştiam.

S-a ridicat şi a pus o mână pe umărul lui Francesco.

— Domnul fie cu tine.

A rostit vorbele aproape ca şi cum l-ar fi avertizat. După care s-a aplecat şi m-a sărutat pe obraz, cu un aer mâhnit. Mi-am încleştat degetele pe piciorul pocalului şi am ascultat paşii care se îndepărtau de încăpere, traversau holul cel mare şi o luau în sus, pe scări.

Nici nu se stinsese bine sunetul lor când l-am auzit pe Francesco spunând:

— Am adus un dar pentru dumneata. Şi-a vârât mâna sub mormanul de ţesături şi a scos la iveală un pătrat micuţ de satin roşu, legat cu o panglică. Ţi-ar plăcea să-l vezi?

Am dat din cap. M-am aşteptat să mi-l dea mie, să mă lase să-l desfac eu, dar nu: el a tras de panglică şi, din luciul satinului, a ieşit la vedere ceva strălucitor.

Ochii lui Francesco luceau şi ei; lumina din ei era ciudată. A ridicat mâna în care ţinea darul şi a aşezat-o în dreptul lumânărilor: era un pandantiv cu smarald. Lanţul aluneca pe degetele mâinii lui, în timp ce piatra se rotea încet, iar aurul în care era montată arunca scântei. Ochii lui Francesco erau încordaţi, buzele i se desfăcuseră.

— Erai atât de dornică să-l vezi pe tatăl dumitale plecat. Aveai vreun motiv pentru care voiai să rămâi singură cu mine?

— Poate că aveam.

Vorbeam foarte încet. Poate că lui i s-o fi părut că o făceam anume – un glas scăzut este mai atrăgător –, dar altul era motivul: dacă aş fi vorbit mai tare, mi s-ar fi auzit tremurul din voce. Am îndrăznit chiar să zâmbesc uşor.

— Ai fost vreodată cu el? m-a întrebat Francesco. Şi m-a străpuns cu privirea: Tatăl dumitale spune că ai stat acolo mai puţin de o zi.

Mi-am coborât ochii spre pocalul din mâna mea şi am clătinat din cap. Prima minciună.

Răspunsul meu i-a fost pe plac şi l-a stârnit.

— Uită-te la mine, a zis el şi s-a pornit să joace bijuteria în faţa ochilor mei. Îl vrei?

— Ce anume?

— Colierul. S-a aplecat spre mine, îi simţeam respiraţia pe faţă. Glasul i s-a oţelit şi a căpătat mlădieri periculoase: Spune-mi că îl vrei.

Am îngăimat uimită:

— Îl... îl vreau.

— Ce-ai fi în stare să faci ca să-l ai?

Vorbele i-au ieşit din gură de parcă ar fi fost plesnetul unui bici.

Mi-am stăpânit furia şi m-am uitat la el. Îmi ziceam în gând: *Am să mă ridic şi am să-ţi spun să pleci. Am să strig după servitori. Am să-ţi interzic să mai pui piciorul în casa noastră.* Îmi ziceam în gând: *Dacă îl dezamăgesc, are să plece şi toată lumea are să afle că port în pântece copilul lui Giuliano. Dacă îl dezamăgesc, are să-l dea iar pe tata pe mâna celor de la Signoria, să-l interogheze.*

— Tot ce doreşti, am răspuns în şoaptă.

— Vorbeşte mai tare. Ca şi cum ar fi chiar aşa. Priveşte-mă în ochi.

L-am privit în ochi. Am repetat cuvintele.

S-a ridicat imediat, s-a dus la uşă şi a închis ambele canaturi. Din alţi câţiva paşi, a şi venit înapoi în dreptul meu şi mi-a tras scaunul de lângă masă, cu o mişcare aprigă. După care s-a aplecat şi a început iar să legene colierul în faţa ochilor mei.

Era încins rău de tot, gâfâia, ochii îi străluceau sălbatic.

— În genunchi, a zis atunci. Imploră-mă să ţi-l dau.

Furia mă mistuia. M-am uitat în jos şi m-am străduit să gândesc până unde eram gata să merg ca să-l feresc de primejdie pe copilul lui Giuliano. Pe copilul nostru. Până unde eram gata să merg ca să-l feresc de primejdie pe tata. M-am lăsat în jos de pe scaun şi am căzut în genunchi.

— Te rog să mi-l dai.

— Aşa. Era roşu la faţă, tremura plin de însufleţire. Deci ăsta este preţul dumitale. Preţul dumitale, a mai zis o dată şi a aruncat colierul cât colo.

Bijuteria a căzut pe covorul din faţa căminului.

M-am ridicat de jos. Mă aşteptam să mă sărute, dar pe el nu-l interesa deloc faţa mea. M-a împins spre masă şi a măturat, cu o mână, toate pocalele. Unul dintre ele a şi căzut şi s-a făcut praf pe podeaua de piatră.

M-a împins pe tăblia solidă de stejar; picioarele îmi atârnau la margine, iar vârfurile botforilor atingeau podelele. Mi-am apăsat palmele pe şolduri ca să-mi ţin fustele, dar el s-a aplecat şi a tras de ţesătură ca un apucat. S -a auzit un pârâit puternic: *camicia,* lenjerie franţuzească din cea mai fină, se rupsese.

Cu mişcări iuţi, şi-a coborât colanţii negri şi şi-a ridicat cămaşa. Nu-şi pusese nici un *farsetto* sub tunică. Faptul că mă zbăteam nu făcea decât să-i înteţească pofta. Imediat ce mi-am dat seama, am făcut un efort şi m-am lăsat pe spate, moale, supusă, chiar şi atunci când mi-a ridicat braţele deasupra capului şi mi-a ţintuit încheieturile cu o forţă nebună.

Se purta ca un animal, nici urmă de iubire în ceea ce făcea. M-a pătruns cu atâta putere încât, de durere, mi-a scăpat un strigăt.

Atunci am plecat de acolo. Nu mai eram în trupul meu, mă mutasem în luminile şi umbrele care se jucau pe tavan. Şi în mirosul lumânărilor care ardeau aproape de capul meu, în căldura care venea dinspre cămin.

Devenisem o fortăreaţă. El era ca un berbec care căuta să-mi surpe zidurile. Dar fortăreaţa a rămas în picioare, până la urmă. Giuliano şi copilul nostru se aflau în siguranţă, de partea cealaltă a zidurilor.

Mi-am venit în fire şi în trup, cu senzaţia că un lichid fierbinte curge în mine şi-apoi afară din mine. Am gâfâit când a ieşit din mine cu aceeaşi violenţă cu care mă pătrunsese. Mi-am pus mâna între picioare şi-atunci mi-am dat seama că fusesem rănită.

M-am ridicat încetişor şi mi-am pus tălpile pe podea, cu mişcări poticnite. El continua să gâfâie, în timp ce îşi potrivea cămaşa la loc în colanţi, îşi aranja tunica şi centura. A simţit că mă uit la el şi a zâmbit. Era vesel şi-avea un aer ghiduş.

— Lisa, Lisa. Tare bine ţi s-ar potrivi rolul Izabelei din Biblie. Du-te şi ia-ţi răsplata.

Chipul mi s-a înăsprit. Mi-am întors privirile.

— Du-te, a zis el ameninţător. Sau să-i chem chiar acum pe servitori, să ia de aici pocalele? Nu, mai bine să-l chem pe tatăl dumitale şi să-i spun ce ai făcut?

M-am închis în mine şi, în tăcere, m-am dus încet până unde zăcea colierul şi l-am cules de pe jos. Piatra se încălzise din pricina focului. Avea o culoare intensă, un verde etern scânteietor.

Nu văzusem în viaţa mea ceva mai urât.

S-a apropiat şi el. Mi-a pus colierul la gât. Odată tranzacţia încheiată, s-a transformat. A redevenit amabil, plin de solicitudine.

— Aşa, a spus el cu blândeţe. Înainte de a-i chema pe servitori – a făcut semn cu capul spre cioburile de pe podea – dă-mi voie să te ajut. Eu sunt de vină că ai părul încâlcit şi rochia în dezordine.

L-am lăsat să mă atingă. A prins buclele rătăcite la loc în plasa de mătase, mi-a netezit fustele.

— Îmi pare rău că s-a rupt frumuseţe de *camicia.* Va trebui să o înlocuiesc imediat cu una şi mai de soi.

Am strigat după fata de la bucătărie şi recunosc că îmi tremura glasul. În timp ce ea strângea cioburile, Francesco glumea pe seama propriei lui stângăcii. Eu n-am scos nici o vorbă.

Când am rămas iarăşi singuri, n-am vrut să-l însoţesc până la uşă. N-am reacţionat nici când s-a înclinat şi mi-a urat, cu glas scăzut, noapte bună.

M-am dus sus în odaia mea şi mi-am dat jos hainele, cu ajutorul Zalummei.

Am azvârlit *camicia* într-un colţ al camerei. Eram bucuroasă că se sfâşiase. Aş fi aruncat-o oricum: puţea a Francesco.

Zalumma adusese un lighean şi o bucată de pânză, ca să mă spăl. Numai văzându-le şi m-a podidit plânsul. Zalumma m-a luat în braţe şi m-a mângâiat pe spate, la fel cum făcea şi mama când eram copil.

Zalumma nu m-a lăsat să arunc *camicia*, aşa ruptă şi plină de pete cum era. Mai mult, şi-a înţepat un deget şi a stors cât mai multe picături de sânge pe care le-a lăsat să curgă pe poale, în faţă şi la spate: roşul sângeriu se lăfăia pe albul ameţitor de pur. După care, a împăturit-o cu mare grijă, a învelit-o într-o bucată de pânză, a legat-o şi a pus să-i fie trimisă lui Francesco, la prăvălia din oraş.

LIII

Două zile mai târziu, Francesco a venit iar la noi, pasămite ca să discutăm noutăţi legate de rochie şi să aranjăm o probă. Acum, el a fost cel care a dat de înţeles că tata ar trebui să ne lase singuri.

Eu n-am protestat deloc; ştiam că aşa urmau să fie lucrurile. Discutasem serios cu Zalumma, care fusese de acord că, de dragul pruncului, nu aveam ce altceva să fac decât să mă supun poftelor lui. Cu cât mă dăruiam mai des lui Francesco, cu atât mai uşor avea să fie convins că odrasla era cu adevărat a lui.

De data aceasta, mi-a adus cercei cu diamante şi opale, care se prelingeau pe gâtul meu ca nişte lacrimi.

Curând, Francesco a renunţat să mai caute pretexte pentru vizite şi a devenit un oaspete obişnuit la masa noastră de seară. Am adunat o mulţime de bijuterii, deşi darurile lui erau tot mai modeste. Tata ştia de-acum că era cazul să plece de la masă mai devreme. Când eram între noi, nu vorbeam despre Francesco. Sufeream fiecare de unul singur.

Două săptămâni mai târziu, după o altă întâlnire cu Francesco – la fel de brutală ca de obicei – i-am spus tatei în treacăt că nu am mai sângerat la sorocul cuvenit.

A pufnit pe nas ca unul care avea multă experienţă, dar acum se potolise, drept care s-a purtat cu o oarecare blândeţe.

— E prea devreme ca să ştii cu adevărat, Lisa. Nu-ţi face griji. De vină sunt nervii, fără doar şi poate. Ai să vezi.

Am mai lăsat să treacă o săptămână. Şi-apoi am rugat-o pe bucătăreasă să-mi facă felul preferat de mâncare: prepeliţă cu salvie şi ceapă. M-am aşezat la masă lângă Francesco şi, când mi-am primit farfuria, m-am aplecat uşor peste orătania micuţă, cu pielita ei aurie şi crocantă, şi am tras aroma pe nas.

Rezultatele au fost cele aşteptate. Mi-am dus mâna la gură şi am fugit de la masă, dar n-am reuşit să ies din încăpere la vreme. M-am sprijinit de perete şi am început să vărs chiar acolo, de faţă cu tata şi cu Francesco.

Chiar şi în halul în care mă simţeam, tot am auzit un scaun care a fost împins cât colo. Când, în cele din urmă, gâfâind, am fost în stare să-mi întorc capul şi să mă uit spre ei, l-am văzut pe tata în picioare, cu pumnii încleştaţi şi cu ochii pironiţi asupra viitorului meu soţ. Acum nu mai căuta să-şi ascundă nici furia, nici ura.

A venit o servitoare să cureţe mizeria şi să mă spele pe faţă. Tata a cerut să fie luate farfuriile şi să se deschidă ferestrele, să pătrundă aerul curat. Când m-am simţit cât de cât bine şi ne-am reaşezat cu toţii, am spus:

— Nu vreau să mă mărit în iunie. Aş prefera ca nunta să fie în martie.

Tata s-a uitat în sus; socotea în gând. După care, s-a uitat iar la Francesco, de parcă voia să-l sfredelească cu privirea până în adâncul sufletului. Pe Francesco l-au cam trecut fiori de groază.

— Pe 5 martie, a zis tata, iar tonul lui era atât de categoric şi prevestitor de rele, încât nici logodnicul meu, nici eu nu am avut nimic de spus.

Vreme de o săptămână, tata a refuzat să ne mai lase singuri după cină – dar curând, probabil a căzut cumva la învoială cu Francesco; pentru că am ajuns să fiu din nou la cheremul viitorului meu soţ.

Acum, când Francesco ştia că eram însărcinată, n-a mai venit cu nici un dar. În schimb, îmi cerea să cerşesc împreunarea în sine, de vreme ce starea în care mă aflam era urmarea limpede a poftelor mele deşănţate. Mă silea să mă înjosesc şi să spun despre mine cuvinte îngrozitoare: să mă numesc târâtură, desfrânată, târfă.

Mi-era teamă să nu înnebunesc. Mă gândeam cu groază la ziua de 5 martie.

Şi ea a sosit, mult prea devreme. Era o zi umedă, răcoroasă şi neobişnuit de caldă faţă de ce fusese până atunci: o iarnă aprigă. Pe cerul gri-albăstrui pluteau nori groşi. Mi-ar fi fost uşor să merg călare pe un cal alb şi să traversez podul până la casa lui Francesco, dar noi avuseserăm în vedere o zi friguroasă, aşa că eu, tata şi Zalumma am mers în trăsură, iar unchiul Lauro, cu soţia şi copiii au venit după noi, într-o căruţă.

Rochia de pe mine era dintr-o catifea de un albastru intens, vibrant, cu o cingătoare lată dintr-un brocart de aceeaşi culoare. Din pricina taliei îngroşate, purtam cingătoarea imediat sub sâni. Zalumma o ţinea una şi bună că arăta ca şi cum aşa ar fi fost modelul. Francesco îmi dăduse un colier din aur cu safire şi, ca să-mi acopăr creştetul luase un lucru atât de scump încât mă simţeam neliniştită doar ştiindu-l pe cap: o plasă în care se întreţeseau fire gingaşe de aur şi o ploaie de diamante micuţe. De câte ori îmi mişcam capul, diamantele scânteiau în soare şi întrezăream, cu coada ochiului, străluciri de curcubeu. Dimineaţa era pe la jumătatea ei. Mă încercau greţurile şi mă aplecam des pe fereastră să mă bucur de aerul curat şi răcoros.

Am trecut de Via Maggio şi ne-am îndreptat spre răsărit, mai exact spre Borgo Sant' Iacopo, lăsând în urmă cartierul nostru, Santo Spirito. De acolo, am trecut peste Ponte Vecchio, unde era mare animaţie. Bărbaţii şi băieţii au văzut trăsura drapată în satin alb şi au început să strige; unii se ţineau de glume, alţii de măscări, iar alţii ne felicitau.

Eu alesesem ruta. Pentru vizitiu ar fi fost mai la îndemână să treacă peste podul Santa Trinità, dar pentru mine era prea greu să mă uit într-acolo, să văd apele râului Arno şi să-mi închipui cum îşi găsise Giuliano sfârşitul.

Iată-ne ajunşi în zona Santa Maria Novella; de-acolo am luat-o pe Via Por Santa Maria, pe urmă spre răsărit pe Via Vaccherecia, locul

unde se găseau prăvăliile cu mătăsuri, inclusiv cea a lui Francesco. Stăteau toate în umbra turnului – Arte della Seta – al ghildei mătăsarilor.

Palatul soțului meu se întindea pe o stradă laterală, în spatele unor porți negre de fier. Fusese construit special pentru el și prima lui mireasă. Era în stil clasic roman, zidit din piatră de un cenușiu atât de pal, încât avea o strălucire albă în lumina soarelui. Avea forma unui dreptunghi și părea o construcție puternică și cu adevărat elegantă. Se ridica până la înălțimea a patru caturi și era cu fața spre nord și cu spatele spre căminul familiei noastre. Era prima oară când o vedeam.

Pe când ne apropiam de porți, am auzit un strigăt. Francesco stătea în fața casei, cu palma întinsă înainte și degetele răsfirate, în semn că trebuia să ne oprim. Lângă el, tatăl lui, adus de spate și trei bărbați de vârstă mijlocie, cu părul negru: frații lui. Toți purtau *mantelli* de culoare închisă.

Am scos capul pe fereastră să mă uit la drum. O ghirlandă împletită din panglici de satin, alb lucitor și albastru închis, era întinsă pe pietrele pavajului, întinzându-se de la un capăt al străzii la celălalt.

Nu aveai de unde să iei flori în martie.

În timp ce frații lui scoteau strigăte de bucurie și făcea glume cu două înțelesuri, Francesco – cu un zâmbet sfios – s-a dus și a tras de o panglică. Ghirlanda s-a desfăcut brusc chiar la mijloc și, pe când bărbații din jur aplaudau, el s-a grăbit să îndepărteze cele două jumătăți atât cât să lase loc trăsurii să treacă.

A făcut totul cu pricepere; la urma urmelor, eu eram cea de-a treia soție. Prima murise dând naștere unui copil, cea de-a doua se îmbolnăvise de fierbințeală. Înțelegeam prea bine de ce se arătaseră nerăbdătoare să se vadă pe lumea cealaltă.

Poarta de fier s-a deschis larg. Și pe ea au ieșit călare Francesco și frații lui, urmați de două căruțe în care se afla restul familiei. Alaiul meu nupțial a pornit-o spre est, ca și cele ale soțiilor de dinainte: spre cupola din cărămidă portocalie care se profila pe cer în întreaga ei vastitate – Santa Maria del Fiore. M-am aplecat din nou pe fereastra deschisă, recunoscătoare pentru aerul curat, care se răcorea simțitor cu fiecare clipă. Cerul se încărcase de nori grei, aducători de ploaie.

Tata a repetat vechea zicală:

— O mireasă cu rochia udă e o mireasă fericită. Ploaia în ziua nunții e aducătoare de noroc, cum ar veni.

În cele din urmă, am ajuns în marea Piață a Domului și ne-am oprit. Am așteptat o vreme dându-le răgaz lui Francesco și celor din familia lui să intre înaintea noastră în Baptisteriu, care fusese zidit pe pământul unde se înălțase cândva un templu antic închinat zeului Marte. Aici era locul unde orice bun florentin se boteza, în pruncie, și se cununa, la vremea potrivită.

În timp ce viitorul meu soț și oaspeții se așezau pe locurile lor, am așteptat mult și bine, luptându-mă cu greșurile. Chiar în clipa în care eram sigură că nu mai era mult și îmi venea rău, s-a dat semnalul și am fost silită să îmi țin firea și să fiu gata de ceremonie. Zalumma mi-a ridicat trena și am coborât. Tata, bântuit de neliniște, m-a luat de braț cu duioșie.

Braț la braț cu el, am trecut dincolo de uimitoarele uși făcute de Ghiberti. Trăisem în acest oraș de când mă știam, dar nu pătrunsesem decât o singură dată în interiorul acelui octogon de piatră. Am pășit peste podelele de marmură ornate cu spirale și siluete de grifoni, am văzut pereții aurii și mi-am ridicat privirile spre cupola îmbrăcată în foiță de aur.

Preotul și Francesco mă așteptau în fața altarului din marmură albă – cu un aer demn, respectuos, tandru.

Drumul până la ei a fost un șir de senzații neclare: trena lungă de catifea care se întindea în spatele meu, scânteierea diamantelor, albastrul mânecii, albul sclipitor al mătăsii subțiri ca pânza de păianjen. Jocul de ape al mozaicului cu chipul lui Christos, în nuanțe de albastru și roșu sau de galben șofraniu la scena Judecății de Apoi, unde erau înfățișați păcătoșii perpelindu-se în iad, chinuiți de diavoli.

Tata s-a ținut strâns de mine – cât a putut de strâns – până când a venit momentul să mă dea. Când m-a lăsat în grija lui Francesco și s-a tras înapoi, a plâns.

A urmat o slujbă care părea să nu se mai termine. M-am poticnit la multe rugăciuni pe care le știam din copilărie, am ascultat predica preotului fără să înțeleg nici un cuvânt. Cu cât stăteam mai mult în picioare, cu atât mi-era mai teamă să nu leșin. De câte ori îngenuncheam, eram încredințată că n-am să mai fiu în stare să mă ridic.

— Vrei? a întrebat preotul în cele din urmă.

Francesco mirosea a rozmarin. M-am uitat spre el, am văzut aerul amăgitor al unui om care voia să pară blând și prin el mi-am văzut

viitorul nefericit. Mi-am văzut copilul venind pe lume, l-am văzut pe tata îmbătrânind. Am văzut amintirea lui Giuliano pălind ca o şoaptă în vânt.

— Da, am spus.

Glasul meu m-a surprins şi pe mine, atât era de puternic, atât era de neşovăitor. Da, până la moartea tatei. Până la moartea tatei şi până când am să reuşesc să-mi iau copilul şi să ne facem scăpaţi.

De undeva a apărut un inel – un alt cerculeţ subţire şi simplu de aur – care a prins a străluci în lumina lumânărilor. Doar că de data aceasta era prea strâmt, dar Francesco mi l-a îndesat pe deget cu forţa, ca să-l facă să intre. Nu mi-am îngăduit nici măcar să mă strâmb de durere.

Sărutul lui Francesco a fost sfios. Au urmat alte sărutări, multe sărutări şi multe chipuri şi multe cuvinte abia murmurate.

Braţ la braţ cu soţul meu, am ieşit afară în piaţă şi am tras aer în piept. După-amiaza era cenuşie; în aer plutea ceaţa. Mi s-a aninat de faţă, moale ca aburul care se ridică deasupra apei; doar că era rece la atingere.

LIV

Când totul s-a încheiat, alaiul s-a întors la noua mea casă. De data aceasta, trăsura noastră a intrat huruind pe porţile mari de fier negru şi a pătruns pe o alee circulară pavată de curând, care ne-a purtat pe lângă un şir dens de lauri tineri. Uşile de la intrare, făcute din lemn sculpat cu motive sofisticate, erau atât de înalte cum nu mai văzusem. La est, se vedea o *loggia* mare, cu un aer oficial, unde, când vremea se arăta mai blândă, erau întâmpinaţi oaspeţii.

Trăsura s-a oprit şi Francesco m-a ajutat să cobor, în timp ce Zalumma şi-a bătut capul cu trena lungă pe care o târam după mine. Ghemuiţi pe nişte piedestale înalte, doi lei de piatră maiestuoşi păzeau intrarea. Am păşit printre ei şi uşile s-au deschis în faţa noastră de parcă ar fi fost vrăjite.

Un servitor ne-a condus spre o încăpere de pe partea stângă: un hol mare, cu pereţii de un alb străveziu şi podeaua de marmură pală cu intarsii negre, în stil clasic. Mai departe, treceai pe sub o arcadă, şi ajungeai la sufragerie şi masa lungă care se vedea era acoperită în

întregime cu platouri pline ochi cu mâncare. Încăperile erau atât de mari încât ar fi fost mai potrivite pentru un prinț și suita lui decât pentru grupul nostru. Ce e drept, focul care ardea în sufragerie nu prea reușea să alunge răcoarea. Era un loc rece, convențional.

Noul meu soț era un om foarte bogat.

Eu trăisem într-o casă care-avea mai mult de un secol, cu ziduri simple și mobilă obișnuită. Eram învățată cu podele inegale de piatră, roase de pașii mai multor generații, cu scări care se afundau la mijloc, cu uși ale căror margini erau înnegrite de atingerea unui număr nesfârșit de mâini.

Casa în care mă aflam acum nu avea nici zece ani, podelele erau perfect drepte, netede și lucioase, pe uși nu se vedea nici o urmă, iar metalul zăvoarelor și al balamalelor strălucea de nou ce era. Nu îmi plăcea deloc.

Nici una dintre rudele tatei de la țară nu se arătase, dar frații lui Francesco își aduseseră soțiile și copiii. Imediat ce familia lui a intrat după noi în casă, alături de unchiul Lauro și liota lui, clădirea parcă n-a mai părut atât de goală, deși sunetul vocilor se izbea de pereți. Când a început să curgă vinul în pocale, s-au pornit și râsetele, unele chiar zgomotoase și aspre.

Obiceiul pretindea ca eu să merg călare pe un cal alb până la locul cununiei, după care să mă întorc pe jos la casa tatălui meu și să petrec o noapte acolo, în singurătate castă. Nunta nu se cuvenea consumată decât în cea de-a doua noapte, după o zi de festin.

Dar am călcat în picioare obiceiurile și la prima mea nuntă și la a doua. Nu am mers călare pe un cal alb. Nici nu m-am întors pe jos la casa tatei, o hotărâre care fusese luată din trei motive: avusesem febră în săptămâna dinainte și încă mă simțeam slăbită de pe urma ei, vremea era neîndurătoare, iar eu eram însărcinată. Ultimul dintre ele nu fusese pomenit pe față, dar mi se îngroșase talia atât de tare încât era clar pentru aproape toată lumea. Lucrul în sine nu a stârnit decât o îngrijorare trecătoare, pentru că logodna oficială era considerată o legătură la fel de puternică precum căsătoria în sine. Multe dintre miresele Florenței erau nevoite să-și lărgească rochiile de mireasă înainte de a se duce la San Giovanni și nimeni nu le ținea de rău.

Am mai întâmpinat un rând de oaspeți, priori și *Buonomini*, cei de un rang cu Francesco. Și a început banchetul de nuntă, o masă care

ar fi stârnit nemulțumirea lui Savonarola: miei la frigare, doi purcei fripți, trei gâște și o lebădă, fazani fără număr, mai mulți iepuri și zeci de pești, supă și prăjituri, zaharicale frumos prezentate, șase feluri diferite de paste, cu mai multe feluri de brânză, cu nuci și cu fructe uscate.

Mirosul de mâncare îmi dădea senzația că mi-a vârât cineva un pumn în gură. Totuși, am zâmbit până când au început să mă doară obrajii. Mi s-a spus, de o sută de ori și mai bine, că sunt cea mai frumoasă mireasă pe care o văzuse Florența vreodată. Am răspuns mecanic, curtenitoare.

S-au rostit fel de fel de urări, între care și cea obișnuită pentru tinerii abia căsătoriți: să rămân însărcinată în noaptea nunții. Mi-am ridicat pocalul în dreptul gurii, dar am ținut buzele bine strânse: aroma vinului mi-a făcut atât de rău, încât a trebuit să-mi țin respirația.

N-am mâncat decât puțină pâine și o bucățică de brânză, deși aveam în față o farfurie plină. Am aranjat mâncarea cu atâta dibăcie încât să pară că am luat mai mult.

După mâncare, a început dansul. Cânta un cvartet pe care-l angajase Francesco. Dacă trecusem de cununie și de masă, m-am simțit mai ușurată o vreme. Eram ostenită, dar am râs și m-am jucat și am dansat cu noii nepoți și noile nepoate pe care le aveam; m-am trezit că îi priveam cu o melancolie pe care abia mi-o descopeream.

M-am întors la un moment dat și am descoperit că și tata se uita la mine, copleșit de același sentiment.

Dar, când soarele a început să coboare pe cer, nuntașii au plecat, iar tata s-a întors la casa lui acum lipsită de orice urmă de familie – până și Zalumma îl părăsise.

Când Francesco mi i-a prezentat pe câțiva dintre servitori mă simțeam de-a dreptul amorțită: cameristele lui, Isabella și Elena; valetul, Giorgio; bucătăreasa, Agrippina; una dintre fetele de la bucătărie, Silvestra; și vizitiul, Claudio. Mai toți dormeau la parter, în aripa dinspre sud-vest, care dădea spre spatele palatului. Le-am repetat numele cu voce tare, deși știam că n-aveam să le țin minte mai mult de o clipă. Inima îmi bătea cu putere și bubuitul mă împiedica să-mi aud până și vocea. Erau și alții pe care nu i-am cunoscut – ajutoarele de grăjdari și starostele grăjdarilor, o altă bucătăreasă, care se simțea rău, un băiat care era folosit ca mesager.

Elena, o femeie cu un chip blând, păr de culoarea castanei şi privire senină ca a unei madone, ne-a dus pe amândouă – Zalumma şi cu mine – în sus pe scări până la al treilea cat. Am trecut pe lângă odăile lui Franceso, de la al doilea cat, şi am ajuns la încăperile de proporţii impresionante care erau de-acum ale mele. Ţinând lampa cât mai sus, mi-a arătat mai întâi camera copiilor, cu leagănul uitat sub o pictură a Maicii Domnului – în care chipul ei părea înţepenit, iar pruncul din braţe aducea a bărbat – şi apoi locul gol unde ar trebui să stea doica. Înăuntru frigul era atât de pătrunzător, încât mi-am zis că în căminul de aici nu se făcuse niciodată vreun foc. După care am făcut un tur al odăilor mele: scaune, o masă pe care stătea o lampă aprinsă, un birou şi o etajeră cu mai multe cărţi care să răspundă gustului femeiesc: poezie de dragoste, psalmi în limba latină.

Nici aici nu ardea pic de foc, dar era mai cald, având în vedere că ne aflam cu două etaje deasupra căminului bine încins din sufragerie şi cu doar un etaj deasupra odăilor lui Francesco.

Camera de zi şi camera copiilor erau în partea din faţă a clădirii, iar ferestrele lor dădeau spre nord. Încăperea unde avea să stea Zalumma (şi pe care o împărţea cu Elena şi Isabella) era orientată spre sud, la fel ca şi odăile mele. Elena ne-a dus apoi spre odăile servitorilor şi am avut răgazul să arunc o privire de jur împrejur: nici dormitorul meu de acasă nu fusese atât de încăpător sau atât de bine pus la punct.

Am traversat coridorul şi Elena a deschis uşa camerei nupţiale, camera mea.

Camera avea un aer femeiesc. Pereţi albi, podeaua din marmură în culori pestriţe – crem, roz şi verde – căminul şi poliţa dintr-un granit alb care strălucea în lumina unui foc vesel. În faţa căminului, erau două scaune delicate, tapiţate cu brocart de un verde pal, tocmai bune pentru o doamnă. Pe peretele din spatele lor, se vedea o tapiserie mare: două femei care culegeau portocale dintr-un pom. Pe pat erau presărate petale uscate de trandafir, peste o cuvertură brodată făcută din aceeaşi catifea albastră ca şi rochia mea. Draperii asortate, tivite cu fir de aur, atârnau din baldachinul de abanos. Perdelele dinăuntru erau din valuri de şifon alb, pliate cu multă dibăcie. Spre sud se vedeau nişte uşi batante care dădeau spre un balcon, am presupus eu.

De o parte şi de alta a patului erau măsuţe; pe una odihnea un lighean pictat cu flori şi plin cu apă îmbătătoare de trandafiri. Deasupra

lui atârna o oglindă ovală. Pe cealaltă, o lampă, o farfurie de argint cu stafide, o carafă cu vin şi un pocal de argint.

Tot ce se găsea în încăpere era nou şi părea făcut în onoarea mea Elena mi-a arătat lanţul care atârna din tavan, în apropierea patului; era legat de un clopoţel care suna în odăile unde locuiau servitorii, de partea cealaltă a holului.

— Mulţumesc, am spus eu vrând să scap de ea. Am tot ce îmi trebuie. Acum am să îmi scot hainele.

A făcut o reverenţă, şi a plecat, închizând uşa în urma ei. Am rămas pe loc şi am ascultat mişcarea botforilor ei pe marmura podelelor, apoi sunetul uşii de pe partea cealaltă a holului: uşă deschisă, uşă închisă.

Zalumma mi-a desfăcut şireturile corsajului. Rochia voluminoasă cu trena ei grea s-a lăsat pe podea şi – acoperită doar de strălucirea vaporoasă a *camiciei* – am ieşit din mormanul de catifea cu un geamăt adânc. Mă simţeam la capătul puterilor.

Şi totuşi, nu aveam stare. Am stat acolo, în dreptul patului, şi m-am uitat la Zalumma cum împăturea cu grijă mânecile, rochia şi le aşeza pe un raft în comoda pântecoasă. Pe urmă, cu blândeţe, mi-a scos plasa de păr şi a pus-o în cufăr, lângă celelalte bijuterii pe care le aveam. M-am aşezat în faţa oglinzii şi am lăsat-o să-mi desfacă părul. Mă uitam la chipul din faţa mea şi o vedeam pe mama, tânără, îngrozită şi cu un copil în pântece.

Şi Zalumma o vedea. A ridicat peria şi a coborât-o, după care a netezit părul cu mâna liberă. Fiecare mişcare a periei era imediat urmată de o mişcare a mâinii, mângâietoare. Voia să îmi aducă alinare şi doar aşa putea să o facă.

În cele din urmă, periatul părului s-a încheiat. M-am întors cu faţa spre Zalumma. De-acum afişa un curaj vesel, în dorinţa de a-l încuraja pe cel de alături.

— Dacă ai nevoie de ceva, orice… a zis ea.

— Am să mă descurc foarte bine.

— Am să fiu chiar lângă uşă, doar dă un semn.

— Ai să vii după aceea? am întrebat. În ciuda spaimei care mă încolţise, observasem că Francesco trecuse cu vederea una dintre cerinţele mele: în cameră nu era nici un culcuş pentru Zalumma. E drept că moda cerea ca servitorii să doarmă separat de stăpânii foarte bogaţi,

dar Zalumma dormise întotdeauna într-un culcuș de lângă patul mamei. După moartea ei, prezența Zalummei fusese o mângâiere pentru mine. Și avea să fie singura mea mângâiere aici, în casa asta lipsită de inimă.

— Încăperea e prea mare, și uită-te la pat; nu pot să suport ideea că am să dorm aici de una singură.

— Am să vin, a zis ea încetișor.

Am dat din cap.

— Am să te chem.

Am întors capul ca să o las să plece.

Francesco a sosit după un sfert de ceas. A bătut la ușă cu oarecare șovăială și, când a văzut că nu vin imediat, a deschis și m-a strigat pe nume.

Stăteam în fața căminului de piatră cu ochii pierduți în vâlvătaia focului, mă făcusem ghem cu mâinile încolăcite în jurul picioarelor, cu obrazul lăsat pe genunchi. Picioarele goale se lipiseră de granitul cald și aspru. Doar puțin de-aș fi fost mai aproape, căldura mi-ar fi pârjolit pielea, dar adevărul era că frigul îmi intrase în oase și nu puteam să scap de el.

M-am ridicat și m-am dus spre el. Încă înveșmântat în hainele de culoarea vinului pe care le purtase la cununie, mi-a adresat un zâmbet sfios.

— Cununia și banchetul au decurs destul de bine. Cred că oaspeții noștri au fost încântați, nu-i așa?

— Da, am răspuns eu.

— Cum ți se par odăile dumitale? Sunt mulțumitoare?

— Sunt peste așteptările mele.

— E bine. Am un dar pentru dumneata.

A băgat mâna în buzunar și a scos o punguliță de mătase. Am întins mâna și am luat-o. Mi s-au încurcat degetele trăgând de șiretel, eram amorțită și îmi simțeam mâinile de parcă abia aș fi ieșit dintr-o apă rece ca gheața. Francesco a râs încetișor și a desfăcut el șiretul: conținutul mi-a căzut în căușul palmei.

Era o broșă mare, făcută dintr-un granat cât o ghindă, înconjurat de perle neșlefuite. Montura era de argint.

— E o... tradiție de familie, a zis Francesco și l-am simțit brusc stânjenit. Și-a prins mâinile la spate. A fost a mamei... și a bunicii.

Piatra era opacă, neatrăgătoare, bijuteria în sine nu avea nimic remarcabil în afară de faptul că era foarte veche. Pete negre se încăpățânau să se arate în jurul fiecărei perle, deşi se vedea că broşa fusese lustruită de curând.

O tradiție, mi-am spus eu. *Pentru toate miresele lui.*

— Mulțumesc, am zis eu rece, şi m-am îmbărbătat la gândul actelor de cruzime care aveau să urmeze, fără doar şi poate.

Numai că s-a întâmplat ceva cu totul neobişnuit; chipul lui Francesco şi-a păstrat expresia blândă. Şi-a înăbuşit un căscat.

— Cu mare plăcere, a zis el cu un aer nesigur. Bine. Şi-a aruncat privirile prin cameră cu stângăcie, după care mi-a zâmbit. Sunt sigur că a fost o zi foarte obositoare pentru tine. Ne vedem mâine-dimineață. Noapte bună.

M-am uitat la el şi nu-mi venea să cred. Era limpede că nu se simțea în largul lui, se arăta neliniştit, dornic să plece.

— Noapte bună, am spus.

Şi dus a fost. Am lăsat imediat broşa din mână, mi-am lipit urechea de uşa închisă şi i-am auzit paşii care se depărtau pe hol şi-apoi coborau scările. Când am fost sigură de plecarea lui, am deschis uşa să o strig pe Zalumma – şi am tresărit când ea a şi apărut în fața ochilor mei.

Avea privirile ațintite asupra scărilor întunecate.

— Se mai întoarce? a şoptit ea.

— Nu, am răspuns şi am tras-o în cameră.

A deschis gura şi a făcut ochii mari.

— Ce s-a întâmplat?

— Nimic.

M-a copleşit sentimentul că spectacolul pe care trebuia să-l dau în noaptea cu pricina se încheiase. M-am simțit dintr-odată stoarsă de oboseală şi abia am reuşit să ajung la pat înainte să cad din picioare. M-am aşezat, cu spatele sprijinit de tăblia de lemn, cu picioarele întinse şi, cu gândul aiurea, am cules o petală uscată şi am început să mă joc cu ea. Zalumma a luat vasul cu vin, a umplut pocalul de argint şi mi l-a dat. Buchetul lui mi s-a părut surprinzător de îmbietor, având în vedere că îmi fusese atât de rău în cursul zilei. Cu grijă, am luat o înghițitură mică şi am savurat-o îndelung. Era unul dintre cele mai delicioase vinuri pe care le gustasem, la fel de bun ca cele care se beau în casa familiei Medici.

Pentru prima oară de la începutul zilei, am avut ochi şi pentru Zalumma. Stătea lângă pat, încruntată, şi mă urmărea cu atenţie să vadă dacă băutura îmi prieşte, dacă n-are să-mi facă rău. Era de-a dreptul frumoasă, în acea zi. După atâtea griji pe care şi le făcuse cu mine ajunsese să slăbească, drept care pometii de sub ochii întunecaţi şi migdalaţi îi împungeau pielea. Părul negru ca cerneala care-i înconjura faţa fusese împletit cu măiestrie şi greutatea lui era prinsă sub un văl de mătase crem; avea o rochie dintr-o stofă plină de lână maronie, tivită cu panglici aurii.

— Ce a spus? m-a întrebat ea, când n-a mai putut să îndure tăcerea mea.

— Mi-a făcut un dar. Am făcut un semn cu capul înspre broşa cu granat de pe măsuţă. Mi-a dat darul şi a zis că probabil mă simt obosită şi s-a scuzat.

Ea a rămas cu ochii la broşă.

— E nebun.

— Poate nu se simte bine, am zis eu. Sau poate că şi el e obosit după atâtea pregătiri. Uită-te la pat. S-a îngrijit de tot ce vezi aici, pentru mine.

— Măcar atâta lucru putea şi el să facă, a răspuns ea.

Am mai luat o înghiţitură de vin şi mi-am dat seama că eram lihnită. M-am uitat la farfuria cu stafide de lângă mine şi m-am încruntat. Servitorii au presupus că am să fiu ghiftuită după ce benchetuisem toată ziua şi lăsaseră stafidele doar pentru că dulceaţa lor mergea bine cu un pocal de vin. Nu aveau cum să ştie de-acum că mie nu-mi plăceau stafidele.

Zalumma a băgat de seamă.

— Ţi-e foame? N-ai mâncat nimic pe ziua de azi.

— Mi-ar plăcea grozav nişte pâine cu brânză.

— Mă duc să caut.

Am făcut o pauză.

— Mai adu un pocal – pentru tine. Şi orice altceva îţi mai poftеşte inima. Nu vreau să mănânc de una singură.

Lui Francesco i s-ar părea că aşa ceva nu se face, dar puţin îmi păsa. Uşurarea pe care o simţeam îmi dădea ameţeli şi, în pofida oboselii, aveam o dispoziţie de sărbătoare. Aveam cel puţin o noapte în care eram scutită de atenţiile lui Francesco.

— Eşti sigură, Madonna?

Am ţâţâit revoltată de o asemenea întrebare şi i-am făcut semn cu mâna să plece.

Cât a lipsit, mi-am ţinut ochii închişi. Nici nu aveam cuvinte ca să-mi rostesc recunoştinţa: fusesem lăsată în pace în noaptea nunţii, cea de-a doua pentru mine. Nu dorisem să profanez amintirea celei dintâi. Cu voce tare, i-am făcut o promisiune lui Giuliano:

— Am să-i povestesc copilului tău tot ce ştiu despre tine, despre bunătatea ta şi despre bunătatea tatălui tău. Am să-i povestesc despre unchiul tău. Şi am să-l învăţ tot ce ştiu despre iubire şi bunătate.

Am închis ochii şi l-am văzut pe Giuliano îngenunchind pe podeaua capelei, după ce rupsese în două ghirlanda cu flori, şi zâmbindu-mi.

Am zâmbit şi eu. Şi, când Zalumma s-a arătat la uşă cu o tavă pe care o ţinea în echilibru, buzele mele erau încă înflorite în zâmbet. Pe tavă adusese trei feluri de brânză şi o jumătate dintr-o pâine rotundă. M-am bucurat să văd că luase şi un al doilea pocal.

— Te simţi mai bine, a spus ea cu un aer mulţumit. N-am mai văzut niciodată o asemenea bucătărie. Cât pe ce să cred că aşteptau o armată întreagă, astăzi.

În voce i se simţea ceva nerostit.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat-o.

Ştiam că descoperise ea ceva, văzuse ceva. A împins cu grijă lampa şi a pus tava jos, pe măsuţa de lângă pat.

— Ser Francesco, a zis ea cu un aer nedumerit. Când m-am dus jos la bucătărie, am văzut că afară, la uşa din faţă, erau lămpi aprinse şi se auzeau voci de bărbaţi.

— Şi?

— M-am apropiat de fereastră. N-aveam lumânare, aşa că n-au avut cum să mă vadă. Băiatul de la grajduri deschidea poarta. Ser Francesco era călare. Vorbea cu băiatul. Cred că îi spunea când să-l aştepte. Şi arunca mereu priviri de jur împrejur ca unul căruia îi era teamă să nu fie văzut.

A plecat, mi-am zis în sinea mea încercând să-mi dau seama ce ar putea să însemne asta. Poate că ar fi trebuit să mă simt îngrijorată, dar eram de-a dreptul fericită să îl ştiu plecat.

— Ei şi? Poftim. Am ridicat carafa cu vin. Bea cu mine şi mănâncă ceva. Am scăpat cu bine după prima noapte petrecută aici.

Am mâncat şi am băut. Când ne-a ajuns din nou oboseala, m-am ţinut de capul Zalummei să se întindă pe pat, lângă mine. Şi ea a descoperit, din postura de sclavă, libertatea de a se sta pe patul nu foarte comod al stăpânei; dar nu îşi dorise una ca asta. Ei i se părea mai mult un semn că şi-ar fi luat nasul la purtare şi îşi dădea seama că Isabella şi Elena aveau să afle că nu dormise în patul ei, din aripa servitorilor. Totuşi, până la urmă a doborât-o somnul.

Am aţipit şi eu o vreme. Am visat că eram undeva, dar ştiam că am greşit casa şi am greşit bărbatul; de durere, m-am trezit din vis. M-am ridicat în capul oaselor. Zalumma sforăia uşurel lângă mine, îmbrăcată tot în rochia ei de lână, cu vălul strâmb. De pe urma focului din cămin nu mai rămăsese decât jarul.

Eram cu adevărat căsătorită cu Francesco, Giuliano murise şi nimic din ce era făcut nu mai putea fi desfăcut. Mi-am dat seama că eram gata să plâng, şi nu oricum, ci în hohote – numai că nu voiam să mă audă sau să mă vadă nimeni.

M-am dat uşurel jos din pat, tremurând de frig, şi m-am grăbit să ies din cameră pe tăcute. Am închis uşa în urma mea şi am coborât până pe la jumătatea primelor trepte. M-am aşezat acolo.

N-am apucat să dau drumul primului hohot care mi se oprise în gât, pentru că m-a oprit un sunet: se auzeau nişte paşi, şovăielnici. Se îndreptau spre mine, parcă. Mult mai jos de locul unde stăteam, am observat lumina clătinată a unei lămpi. S-a întins încet, încet pe perete, ca o pată care se tot mărea.

Am ştiut că era soţul meu. Nesigur pe picioare, s-a oprit să se dezmeticească la catul al doilea; cu doar câţiva paşi mai jos de treapta pe care stăteam.

— Francesco, am spus eu cu voce scăzută. De fapt, vrusesem să vorbesc doar în gând. Nu-mi doream să mă vadă.

Dar mi-a auzit glasul şi s-a uitat în sus, luat prin surprindere.

— Lisa, a spus el cu greutate.

Era beat mort. A ridicat lampa şi a clipit din ochi încercând să mă vadă. Era înfăşurat într-o *mantello* de culoare neagră, azvârlită peste el neglijent. Când a ridicat braţul, marginea a alunecat şi i s-au văzut colanţii şi tunica de mire.

Lângă coapsa dreaptă, marginea tunicii era boţită, la fel şi colanţii – tunica pentru că fusese strânsă în sus, iar colanţii în jos. Lâna albă a cămăşii flutura într-un colţ ca o bucată de steag.

Priveliştea m-a amuzat atât de mult încât am scăpat un hohot înfundat; m-a izbit mirosul iute de lavandă ieftină. Îl simţisem de mai multe ori prin piaţă. Venea dinspre acele femei boite şi cu îmbrăcăminte deocheată, de care Zalumma se grăbea să mă ţină departe.

Mi-a revenit în minte glasul lui Francesco, am revăzut privirea lucioasă şi plină de pofte murdare. *Târâtură. Desfrânată. Târfă.*

Numai că, începând cu acea dimineaţă, eram o femeie căsătorită, o femeie respectabilă. Eram liberă.

— N-am putut să dorm, am spus eu repede. Dar cred că acum am să pot. Noapte bună.

— Noapte bună, a mormăit Francesco şi l-am auzit gemând în vreme ce alergam în sus pe scări.

Când m-am văzut la loc în odaie, am închis uşa după mine, m-am sprijinit de ea şi m-am pus pe râs într-aşa un hal încât am trezit-o pe Zalumma.

LV

A sosit primăvara şi vremea s-a încălzit. În timpul zilei, stăteam pe balcon. La stânga se vedeau grajdurile şi grădina de legume, mărginită de garduri vii de levănţică şi rozmarin. Chiar în faţa ochilor mei, se întindea o grădină-parc după toate regulile artei: alei pietruite, lauri tineri şi merişori turceşti fasonaţi cu migală. Dimineaţa, mă plimbam de una singură prin grădină, pe lângă un leu de piatră încremenit într-un răget: dintre fălcile lui ieşea un jet răcoros de apă care curgea într-un bazin. Mai încolo, era un spalier acoperit cu tulpini ţepoase de trandafiri şi, de acolo, intrai într-o mică grotă a Sfintei Fecioare, care-i întâmpina cu braţele deschise pe toţi cei veniţi să-i ceară ajutorul.

Pruncul din burta mea creştea. Când am intrat în aprilie, nimeni nu se mai putea înşela văzându-mă: mă îngrăşasem, linia obrajilor se îmblânzise. Greţurile lăsaseră loc unei pofte de mâncare atât de mari încât ţineam farfurii cu mâncare pe măsuţa de lângă pat şi mă trezeam des în toiul nopţii ca să mănânc. Francesco mă trata cu grija şi duioşia unui părinte. O instruia zilnic pe Agrippina să-mi aducă un vas mare cu lapte, încă înspumat, care mai păstra în el o parte din căldura animalului.

Soțul meu nu se mai atingea de mine nici un pic. Ne purtam unul cu celălalt de parcă am fi fost niște cunoștințe care se aflau în relații excelente. Și îmi aducea orice i-aș fi cerut. Nu a protestat deloc când am dat ordin să fie adus un culcuș pentru Zalumma, pe care l-am pus la picioarele patului meu. Numai că eram, într-o mare măsură, prizonieră. Prizoniera lui. Nu mă mai duceam la piață. Aveam voie să asist la predicile lui Savonarola și să merg, dacă voiam, până la capela familiei de la Santissima Annunziata. Pentru orice altă ieșire aveam nevoie de permisiunea soțului meu.

Cu Francesco mă vedeam de obicei zilnic, la cină. Tata venea și el. Compania mea părea să-i aducă o mare bucurie și se lumina la față de câte ori venea vorba despre copilul care urma să apară pe lume. Dar slăbise atât de mult încât îmi făceam griji pentru sănătatea lui; iar când stătea la masă și îl asculta pe Francesco, simțeam că era ros de o tristețe adâncă și tăcută. Mă îndoiam că avea să mai fie vreodată fericit.

Nici eu nu mai aveam speranțe să fiu fericită, deși viața nu ajunsese să fie chiar iadul de care mă temusem. Dimineața, Francesco asculta predicile lui Savonarola, iar noaptea își făcea vizita la târfe. Nu părea frământat de deosebirea ca de la cer la pământ dintre viața lui publică și cea privată. După o zi de lucru la *bottega* și la palatul Signoriei, unde ocupa funcția de *Buonomo*, își savura cina și plăcerea de a fi ascultat cu atenție. Tata și cu mine eram atenți și vorbeam puțin, în timp ce Francesco relata noutățile zilei.

Se schimbaseră multe datorită lui Fra Girolamo, care hotărâse că Dumnezeu trebuia să fie mult mai prezent în activitățile Signoriei. Apăruseră legi noi: sodomia era pedepsită prin moartea pe rug, un decolteu adânc aducea dizgrația publică, plus o amendă. Poezia și jocurile de noroc erau scoase în afara legii. Cei care practicau adulterul tremurau de frica morții prin lapidare. (Francesco ne-a comunicat vestea serios; parcă n-ar fi fost cu musca pe căciulă.) Bărbații și femeile care cutezau să se afișeze cu bijuterii riscau să rămână fără ele, pentru că străzile erau patrulate de tineri loiali călugărului, puși pe luat orice aducea a bogăție „de prisos" drept „donație" către biserică. Cetățenii se strecurau afară din case pe furiș, temându-se că orice act negândit ar putea să atragă atenția asupra lor sau că orice vorbă întâmplătoare ar putea fi luată drept dovadă de neascultare față de Dumnezeu.

Frica ne prinsese în gheare pe toți.

Între timp, Dumnezeu decretase că Florența nu mai trebuia să fie guvernată de către cei înstăriți. El prefera un Mare Consiliu cum era cel de la Veneția. Și, dacă orașul nu avea de gând să creeze un asemenea consiliu, brațul lui Dumnezeu urma să-l facă una cu pământul. Maica Domnului era și ea foarte interesată de mersul politicii. I se arătase monahului și îi vorbise despre nevoia de reforme.

Savonarola a început să predice cu virulență împotriva Romei și împotriva purtării scandaloase a Papei Alexandru, care-și adusese metresa – o adolescentă – în palatul de la Vatican.

Francesco m-a învățat un termen nou: *Arrabbiati*, câinii turbați. Erau bărbații care mârâiau la Savonarola, care susținea că un călugăr nu ar trebui să-și bage nasul în politică. Francesco nu avea decât cuvinte pline de dispreț la adresa lor.

Tata, care fusese cândva un adept declarat al monahului, zâmbea vag sau se încrunta când era cazul, dar nu spunea mai nimic. Focul din el se stinsese cu totul, deși se ducea cu Francesco să-l asculte pe Savonarola.

Discuțiile despre profet mă agasau. De-acum predicile lui excludeau prezența femeilor – având în vedere că vorbea mai ales despre chestiuni politice – mai puțin în zilele de sâmbătă. Atunci, predicile erau adresate sexului frumos. Trebuia să mă duc; soțul meu era un *Buonomo*, la urma urmelor. Zalumma și cu mine ne așezam și ascultam într-o tăcere înțepenită.

Câteodată însă vorbeam cu Dumnezeu. Îl iertasem, într-o oarecare măsură, după însănătoșirea tatei. Dar de rugat nu mă rugam decât în capela familiei de la Santissima Annunziata, unde mă simțeam în largul meu. Îmi plăcea pentru că era veche, micuță și simplă.

Între timp, regele Carol al Franței străbătuse drumul până la Neapole, dar acolo îl aștepta doar înfrângerea, în cele din urmă. Armata lui a făcut cale întoarsă spre nord, trecând iarăși fără nici o opreliște prin Roma. Acum, ajunsese aproape de Florența; la nici două zile de mers călare.

Savonarola ne-a avertizat pe toți: era timpul să ne pocăim. De nu, Dumnezeu, întrupat în regele Carol, avea să ne nimicească. În același timp, tot el s-a dus la Siena, a ascultat confesiunea lui Carol, i-a dat Sfânta Împărtășanie și l-a amenințat pe față cu mânia lui Dumnezeu dacă nu preda cheile orașului Pisa în mâinile noastre.

Carol nu a scos nici o vorbă; Savonarola s-a întors acasă fără să fi primit vreun răspuns, iar noi, florentinii, am început să ne îngrijorăm văzând că francezii nu se dădeau duşi de la Siena.

Şi totuşi, eu una nu aveam de gând să-mi bat capul. Stăteam la mine pe balcon şi mă uitam cum înfloreau crinii.

În luna mai, tot grâul tânăr care creştea pe malurile râului Arno a fost inundat. Un semn al nemulţumirii divine, a zis profetul. Dacă nu ne căiam, El avea să-l trimită pe Carol asupra noastră. Am văzut laurii crescând în toată splendoarea şi fluturându-şi în vânt podoaba argintie; i-am văzut înclinându-se sub ploile cenuşii.

În iunie, am privit îndelung trandafirii, roşul lor aprins pe fundalul verde-închis. Am tras în piept miresmele lor, purtate pe aripa brizei. Apa curgea din gura leului cu un susur mângâietor.

În august a fost foarte cald şi m-am simţit rău. Nu puteam să dorm din cauza căldurii, din cauza copilului care mişca mereu, din cauza durerilor de spate.

Nu mă simţeam bine nici când rămâneam în picioare, nici când mă întindeam, nici când stăteam în capul oaselor. Nu mai reuşeam să-mi văd gleznele, nu puteam să-mi scot nici papucii, abia izbuteam să mă ridic din pat sau de pe scaun. Verigheta ajunsese să mă strângă atât de tare încât mă durea degetul. Zalumma a frecat-o cu săpun din belşug şi, când a reuşit în fine să smulgă inelul din deget, am scos un ţipăt.

Şi eu, şi Zalumma socoteam întruna. Aşteptam copilul în prima sau a doua săptămână a lunii. Când am ajuns la ultima săptămână, Zalumma a fost mulţumită – întârzierea copilului nu făcea decât să-i alunge lui Francesco orice urmă de dubiu asupra paternităţii.

În prima zi a lui septembrie, ajunsesem să mă port urât cu toată lumea. Renunţasem să mai cobor la cină. Francesco îmi trimitea mici daruri, dar eram prea ţâfnoasă ca să le bag în seamă.

În săptămâna aceea, a fost o noapte deosebit de fierbinte şi m-am trezit brusc, într-o stare ciudată. Transpiram. Îmi făcusem cămaşa de noapte sul şi o împinsesem sub pernă; cearceaful jilav mi se lipise de burtă atât de mult încât vedeam prin el mişcările copilului.

M-am ridicat greoi şi mi-am tras cămaşa. Zalumma sforăia uşor în culcuşul ei. M-am mişcat cât de uşor mi-a îngăduit burta şi m-am strecurat încet pe uşă. Mi-era sete şi mă gândeam să mă duc jos, unde

era mai răcoare, şi să-mi iau apă de băut proaspătă. Ochii mi se învăţaseră cu întunericul din jur, aşa că nu am mai luat nici o lumânare.

Când am început să cobor treptele, am văzut o lumină care venea din direcţia opusă – Francesco, am presupus eu. Ca o soţie bună, m-am întors, vrând să mă retrag iar în cameră, discret. Dar un chichotit m-a făcut să mă opresc, să-mi lipesc spatele de perete ca să-mi ţin corpul în afara arcului de lumină şi să privesc în jos.

La etajul de sub mine stătea Isabella – tânără şi frumoasă – într-o *camicia* de pânză albă. Avea mâinile ridicate: într-una era o cheie, în cealaltă o lumânare. Chiar în spate, lipit de ea, se vedea un bărbat care-şi încolăcise braţele peste sânii ei, o trăgea spre el şi îşi ascundea faţa în ceafa ei. În timp ce el o săruta, ea se căznea să-şi înăbuşe râsul – şi, cum nu reuşea, el i-a făcut semn să tacă şi ea s-a desprins de el şi a deschis uşa care dădea în odăile soţului meu. Înăuntru ardea o lampă, aşezată acolo să lumineze întoarcerea stăpânului.

Francesco, mi-am zis eu, şi Isabella. Se întorsese cu un ceas, două mai devreme; poate că vreuna dintre târfele lui se îmbolnăvise, pentru că orarul lui era altminteri bătut în cuie. Nu m-am simţit deloc surprinsă sau ofensată de hârjoana lor, deşi recunosc că Isabella mă dezamăgise oarecum.

Dar omul care şi-a ridicat faţa nu era soţul meu.

Nu l-am zărit decât în treacăt, am prins o fulgerare de zâmbet, după care el a întins mâna şi a luat cheia de la Isabella. Avea părul închis la culoare şi era cam de vârsta mea: şaisprezece ani sau pe aici. Nu-l mai văzusem până atunci. Oare Isabella dăduse drumul în casă unui hoţ?

Am rămas acolo nemişcată. Din motive pe care nu le înţeleg nici acum, nu-mi era frică de omul acela.

Isabella s-a răsucit şi l-a sărutat cu foc. Când s-a desprins de lângă el şi a pornit în jos pe scări, luând şi lumânarea cu ea, el i-a dat o palmă peste fund. După care a intrat de unul singur în odăile lui Francesco, ajutat de lumina lămpii care strălucea în interior.

Am ascultat zgomotul paşilor pe care nu-i cunoşteam. M-am strecurat tiptil în jos pe scări, am trecut de uşa pe care pătrunsese intrusul: se oprise în biroul soţului meu.

M-am dus la căminul din bucătărie şi am luat cu mine un ditamai vătraiul, după care am urcat iar scările până la biroul lui Francesco.

Învăluită în umbră, l-am urmărit pe intrus cum s-a aşezat la pupitrul lui Francesco, pe care pusese o lampă aprinsă luată din dormitor. Sertarul era deschis şi cheia era pusă alături. Străinul avea în faţă o hârtie pe care o despăturise şi se încrunta la ea. Buzele lui păreau să rostească vorbe tăcute în timp ce citea. Era un tânăr arătos, cu un nas lung şi puternic şi ochi iuţi, mărginiţi de gene negre ca tăciunele. Chipul oval era încadrat de cârlionţi negri-arămii. Hainele de pe el erau de artizan: o tunică gri, care-i ajungea aproape până la genunchi, acoperind colanţii negri, peticiţi. Dacă l-aş fi văzut cu bijuteriile soţului meu sau cu ceva aur, argint sau orice alt obiect de valoare, aş fi strigat după servitori. Dar nu se arăta interesat decât de hârtia pe care o citea.

Nu m-a văzut până nu am ieşit din conul de umbră şi l-am întrebat:

— Ce faci aici?

S-a oprit, şi-a ridicat bărbia luat prin surprindere şi, când s-a întors să se uite spre mine, hârtia i-a alunecat dintre degete. Am întins mâna şi am prins-o când tocmai flutura în aer, gata să cadă.

El s-a ridicat şi a dat să se apropie să mi-o ia, dar am ridicat vătraiul ameninţător. Mi-a văzut arma şi buzele pline i s-au curbat într-un zâmbet ca o semilună. Era un zâmbet lasciv şi plin de voioşie. Ca şi mine, era un om fără frică. Ca şi mine, ştia prea bine că era de-ajuns să se dea câţiva paşi înapoi ca să poată ajunge cu mâna la vătraiul sprijinit de căminul rece. Şi-a aruncat iute ochii spre el, dar a respins ideea.

— Monna Lisa.

Avea tonul cuiva uşor surprins să descopere un prieten bine cunoscut, dar nu în locul unde s-ar fi aşteptat să-l vadă. Arăta ca un ucenic sărac, iar după vorbă aducea cu un negustor.

— Cine eşti?

— Diavolul însuşi.

Zâmbetul nu i s-a clintit nici o clipă; în ochi i se citea o oarecare buimăceală provocatoare, de parcă eu aş fi fost intrusa, nu el. Era un răufăcător neobrăzat şi vesel.

— De unde îmi ştii numele?

— Soţul dumneavoastră are să se întoarcă acasă curând. Ar trebui să plec, nu credeţi? Dacă nu, o să intrăm amândoi într-un mare bucluc. E mult prea devreme să fiţi surprinsă în cămaşa de noapte alături de un tânăr. Şi-a aruncat ochii spre vătrai, a înţeles că n-aveam de gând să-l folosesc şi a întins mâna spre hârtia împăturită. Aţi sosit într-un

moment nepotrivit. Dacă aş putea să mă mai uit la scrisoare încă puţin, vă rog – nu vreau nimic mai mult – şi-apoi am să v-o înapoiez şi am să-mi văd de drum. Şi puteţi să pretindeţi că nu m-aţi văzut niciodată...

Degetele lui au atins hârtia. Încă o clipă şi o înhăţa. Am luat o hotărâre.

— Ajutor! am strigat din răsputeri. Hoţul! Hoţul!

Zâmbetul i s-a lărgit şi mai mult, dezvelind dinţii albi cu o uşoară strungăreaţă. Nu a mai încercat să pună mâna pe scrisoare, cum mă aşteptam. În schimb, în ochi i-a strălucit aprecierea faţă de tactica pe care o adoptasem.

M-am pus iar pe strigat.

— Am să vă spun la revedere, a zis el şi s-a năpustit în jos pe scări, cu un pas surprinzător de uşor. M-am luat după el cât am putut de repede şi l-am văzut deschizând cu putere uşile de la intrarea principală. Le-a lăsat aşa deschise în urma lui şi am rămas cu ochii după silueta neagră care alerga de-a lungul aleii curbate şi se pierdea în noapte.

Eram uluită şi de-a dreptul curioasă. În clipa când Claudio şi Agrippina m-au strigat, am împăturit repede hârtia şi am strecurat-o sub braţ. Nu se vedea nimic de sub faldurile cămăşii de noapte.

Când au ajuns amândoi la mine, speriaţi, trăgându-şi sufletul de atâta alergătură, le-am spus doar atât :

— Cred că am visat. Mi s-a părut că era cineva aici... dar nu era nimeni.

I-am trimis înapoi în camerele lor şi au plecat clătinând din cap. Claudio a mormăit în barbă ceva despre femeile însărcinate.

Imediat ce i-am văzut plecaţi, m-am înapoiat la biroul lui Francesco şi m-am aşezat în dreptul lămpii. Hârtia era o scrisoare, împăturită în trei, iar sigiliul de ceară întunecată fusese rupt. Scrisul era înclinat spre dreapta şi gros, ca şi cum cineva ar fi apăsat cu putere pana.

Temerile dumitale privind pedeapsa pe care ar putea să o aplice Alexandru sunt nefondate. Excomunicarea este doar un simplu zvon. Când are să fie mai mult de atât, ne vom folosi de ea pentru scopurile proprii.

Între timp, încurajează-l în continuare să predice împotriva Romei şi a celor numiţi Arrabbiati. *Şi să-mi trimiţi o listă cu toate numele de* Bigi...

Bigi. Cenuşiii. Cei mai mulţi erau de o anumită vârstă şi cu o poziţie socială bună – erau bărbaţii care sprijiniseră familia Medici. Auzisem termenul mai demult, din gura soţului meu şi din a tatei.

Dar nimic mai mult. O lovitură în acest moment ar fi nechibzuită. Eu investighez planurile lui Piero de a invada Florenţa. Deocamdată s-a stabilit la Roma şi am găsit agenţi gata să se ocupe de el cum te-ai ocupat dumneata de Pico. Dacă reuşim, nu mai trebuie să ne temem de nimic dinspre partea cenuşiilor.

Ca de obicei, nu vom uita ajutorul dumitale şi îl vom răsplăti cum se cuvine.

Am împăturit hârtia şi am aşezat-o la loc pe birou, în locul unde Francesco îşi ţinea corespondenţa, după care am încuiat biroul. M-am oprit o clipă şi am studiat cheia. Isabella i-o dăduse intrusului; să fi fost cheia soţului meu sau era o copie?

Am rămas cu ea în mână. Dacă Francesco i-ar fi simţit lipsa, cea care trebuia să dea explicaţii era Isabella, nu eu.

M-am întors în cameră. Pe jumătate adormită, Zalumma a murmurat ceva vag despre nişte zgomote care veneau de jos.

— N-a fost nimic. Dormi, i-am spus eu, şi ea m-a ascultat, recunoscătoare.

Am ocolit patul şi m-am dus afară, pe balcon, să chibzuiesc. În atmosferă era o căldură apăsătoare, grea ca o apă. Am tras adânc aer în piept şi l-am simţit cum se lăsa în jos, peste plămâni, peste inimă.

...încurajează-l în continuare să predice împotriva Romei şi a celor numiţi Arrabbiati.

M-am gândit la Francesco şi la felul cum se ducea el, plin de râvnă, să asculte toate predicile lui Savonarola. Cum era atent la fiecare cuvânt. Cum se întorcea la palatul lui somptuos şi mă răsfăţa cu bijuterii. Cum pleca în fiecare noapte să se întâlnească cu târfele lui.

... gata să se ocupe de el cum te-ai ocupat dumneata de Pico.

Mi-am adus iar aminte de Pico, de felul în care ţinea pocalul în mâini şi îi zâmbea lui Lorenzo; şi am revăzut chipul aceluiaşi Pico, dar de-acum avea ochii goi şi obrajii traşi. Mi-am adus aminte de cuvintele lui Francesco, rostite încetişor, *Pico...? Era un apropiat al lui Lorenzo, nu-i aşa? Vai... s-ar părea că nu mai are cum să o ducă mult.*

Crezusem că cel mai mare pericol care mă putea amenința pe mine sau îl putea amenința pe tata era ca Francesco să deschidă gura și să dea la iveală legăturile mele cu familia Medici. Să vorbească.

Ar fi păcat ca tatăl dumitale să treacă prin alte suferințe. Sau să moară.

Crezusem că-l înțeleg pe soțul meu. De fapt, nu înțelesesem nimic.

Lumea era fierbinte și grea și înăbușitoare. Mi-am pus capul pe genunchi, dar n-am reușit să-mi potolesc respirația ca să dau drumul lacrimilor.

Atunci mi s-a deschis corpul; am auzit ceva care curgea și mi-am dat seama că din mine curgea. Scaunul, picioarele, cămașa erau toate leoarcă și, când m-am ridicat, m-a cuprins un spasm atât de violent încât am crezut că tot corpul mi se întoarce pe dos ca o mănușă.

Am scos un țipăt și m-am prins de balustradă. Când a apărut Zalumma, trează de-a binelea și gâfâind, i-am spus să aducă moașa.

LVI

Francesco l-a numit Matteo Massimo: Massimo, după tatăl lui Francesco și Matteo, după bunic. Am acceptat supusă alegerea numelor după modelul patriarhal. Știusem de la bun început că n-am să-l pot numi Giuliano. Am fost încântată când am aflat că Matteo înseamnă „darul lui Dumnezeu". Nici că mi-ar fi putut trimite Dumnezeu un dar mai bun.

Matteo era frumos și uimitor. Datorită lui mi-a revenit inima la loc. Fără el nu aș fi putut îndura ceea ce aflasem în biroul soțului meu; fără el, nu aș fi avut nici un motiv să îmi păstrez curajul. Dar, de dragul lui, am ținut totul numai pentru mine; i-am vorbit doar Zalummei despre scrisoare – dar era necesar, pentru că ea ar fi băgat de seamă prezența cheii, pe care de altfel Francesco nici nu o pomenise.

Când i-am redat partea în care era pomenit Pico, a înțeles pe loc și și-a făcut semnul crucii, cu spaimă.

Matteo a fost botezat a doua zi de la naștere, la San Giovanni, unde mă căsătorisem a doua oară. Ceremonia oficială a botezului s-a ținut după două săptămâni la Santissima Annunziata, care era puțin mai spre nord, în cartierul din vecinătatea Baptisteriului San Giovanni.

Multe generații ale familiei lui Francesco trecuseră prin capela privată pe care o aveau acolo. Biserica se ridica pe o latură a pieței și tot acolo, chiar în fața ei, era orfelinatul, Ospedale della Santa Maria degli Innocenti. Colonadele care se arcuiau grațios – toate purtând amprenta lui Michelozzo – dădeau spre stradă.

M-am simțit bine în acea capelă. În afara unui crucifix de bronz cu un Christos în agonie, erau pereți albi, dați cu var stins, care se ridicau de jur împrejurul unui altar din lemn sculptat, de culoare închisă; parcă era susținut, de o parte și de alta, de două candelabre metalice cât mine de înalte și de două ori mai late. Lumina blondă pe care o dădeau cele douăzeci și patru de lumânări se lupta să compenseze lipsa ferestrelor. Încăperea mirosea a praf, a lemn și a piatră, a tămâie dulce și ceară de lumânări și în aer stăruia ecoul stins al rugăciunilor murmurate vreme de secole.

De la nașterea fiului meu, mă ținusem departe de Francesco; ura, dezgustul și spaima mea erau atât de mari, încât abia puteam să mă uit la el. Purtarea lui a rămas neschimbată – plină de curtoazie și blândă –, dar acum, când îl studiam, îl vedeam în el pe omul perfect capabil să aibă pe conștiință moartea lui Pico, poate și pe a lui Lorenzo. Îl vedeam pe omul care dăduse o mână de ajutor la înlăturarea lui Piero, moment care adusese după sine moartea lui Giuliano al meu.

Mă străduisem să fac în așa fel încât devotamentul meu de mamă să șteargă orice gând despre afacerile necurate dintre soțul meu și Savonarola, de parcă uitarea ar fi putut să-l pună pe Matteo la adăpost de ele. Mă străduisem – dar, stând acolo în capelă și zâmbindu-i radios fiului meu, simplul fapt că îl știam pe Francesco lângă mine îmi făcea rău.

Unchiul Lauro și Giovanna Maria erau nașii. Era de necrezut ce copil mulțumit se arăta a fi Matteo. A dormit cât a ținut ceremonia și, când s-a trezit, a zâmbit. M-am așezat, încă ostenită după o naștere lungă, și am urmărit totul cu bucurie: tata ținea pruncul și Lauro dădea răspunsurile.

Când s-a terminat, în timp ce tata își purta cu mândrie nepotul spre ieșire, urmat de ceilalți, m-am oprit să iau certificatul lui Matteo din mâinile preotului. Era un bărbat tânăr și emoționat; vocea i se frânsese de câteva ori în timpul botezului. Când am luat certificatul, el

nu i-a dat drumul din mână şi a aruncat o privire furişată spre ceilalţi. Când s-a convins că erau preocupaţi doar de prunc, mi-a şoptit:

— Noaptea. Citiţi ce vă dau numai noaptea – la noapte, când sunteţi singură.

M-am tras înapoi... după care m-am uitat în jos. Îmi dăduse ceva în plus faţă de pergamentul pe care era certificatul. Sub el, ascunsese o bucăţică de hârtie, împăturită frumos.

Crezând că era nebun, m-am îndepărtat iute de lângă el şi m-am grăbit să îi ajung pe ceilalţi.

Afară, în *piazza*, eram la câţiva paşi de ai mei când un călugăr tânăr mi-a tăiat calea. Purta rasa neagră a Slujitorilor Sfintei Fecioare, al căror ordin monastic se stabilise acolo, la Santissima Annunziata. Îşi ridicase capişonul, drept care fruntea şi ochii îi rămâneau ascunşi. Pe braţ, purta un coş mare plin cu ouă. În timp ce treceam uşor pe lângă el, mi-a spus din vârful buzelor :

— Un copil frumos, Monna.

M-am întors gata să zâmbesc. Şi m-am trezit faţă în faţă cu Diavolul însuşi, care-mi surâdea plin de el.

— *Dumneata*, am exclamat eu pe şoptite.

I-a plăcut faptul că îl recunoscusem. S-a înclinat ca să-l văd mai bine – în ochi i se citea amuzamentul, bine temperat de neliniştea că ar putea atrage atenţia soţului meu.

— La noapte, a zis el încetişor. Singură.

Şi apoi s-a întors şi s-a îndepărtat cu pas săltat.

Când m-am alăturat celorlalţi, care vorbeau şi se maimuţăreau pe lângă Matteo înainte ca Francesco să se întoarcă la *bottega,* l-am văzut pe soţul meu ridicându-şi ochii de la aşa-zisul lui fiu, cu o privire blândă, absentă.

— Cine era? m-a întrebat el.

— Nimeni, am zis eu apropiindu-mă de el. Ţineam certificatul strâns, în aşa fel încât să fiu sigură că acoperă în întregime biletul care-mi fusese dat pe ascuns.

N-am vorbit cu nimeni despre bilet – nici măcar cu Zalumma. Dar, când ea a coborât la prânz să mănânce cu ceilalţi servitori şi m-a lăsat pe balcon singură cu Matteo, am despăturit bucata de hârtie. Soarele strălucea deasupra noastră dintr-un cer fără nori, dar nu mai

puteam să aştept – şi nici nu vedeam de ce aş face-o. Matteo stătea lipit de mine, cald şi gingaş. Să cutez să mă afund şi mai tare în înşelăciune?

Când m-am uitat atentă la hârtie, am scos o exclamaţie de dezgust. Era goală, dela un capăt la celălalt. Diavolul se ţinea de glume proaste. Dacă ar fi ars focul în cămin, aş fi aruncat hârtia în flăcări. Dar mi-am ţinut firea, am întins bine hârtia şi am pus-o într-un sertar. Mă gândeam să o folosesc pentru corespondenţă, pentru că era de calitate bună, tăiată cum se cade şi de un alb strălucitor.

Noaptea târziu, m-a trezit plânsul lui Matteo venind dinspre camera copiilor. S-a oprit pe loc imediat ce doica a venit să îl hrănească, dar eu n-am mai reuşit să adorm. Aerul era neobişnuit de cald. Zăceam în pat, scăldată în sudori şi nu-mi găseam locul, în timp ce Zalumma dormea în culcuşul ei.

Mi-au revenit în minte cuvintele preotului: *Citiţi ce vă dau numai noaptea – la noapte, când sunteţi singură.*

M-am ridicat. Pe întuneric, m-am strecurat cu mişcări bine calculate, grijulii, în ciuda faptului că Zalumma era greu de trezit. Am aprins o lumânare, am deschis încet, încetişor sertarul de lângă patul meu şi am recuperat hârtia pe care mi-o dăduse preotul.

Mă simţeam ca o proastă, dar mi-era şi frică. Am ridicat hârtia în dreptul flăcării.

M-am uitat stăruitor la albul ei şi m-am încruntat până când mi-a venit inspiraţia. Am ţinut hârtia mai aproape de sursa căldurii, atât de aproape încât flăcăruia s-a întins spre ea şi a început să o afume.

Sub ochii mei literele prindeau contur, transparente, maronii-apoase. Luată prin surprindere, am căscat gura.

Salutări,

Îmi pare rău că nu am putut să dau răspuns scrisorii pe care mi-ai trimis-o mai înainte. Mâine, la ora a şasea, du-te de una singură şi cere răspuns de la Dumnezeu.

De secole întregi, credincioşii împărţiseră ziua în ore dedicate rugăciunii: cele mai obişnuite erau Laudele, în zori de zi, şi Vesperele, în fapt de seară. După răsăritul soarelui, venea Tertae, ora a treia a dimineţii, iar Sexta, ora a şasea, era la miezul zilei.

Am rămas cu ochii la scris: literele perfect verticale, cu f-urile şi l-urile lungi şi pline de înfloriturí, la n-urile înghesuite, ortografia neglijentă. Nu îl văzusem decât de două ori în viaţa mea, dar l-am recunoscut pe loc.

Salutări de la Milano, Madonna...

LVII

N-am mai reuşit să dorm în noaptea cu pricina. Am stat în pat şi am întors biletul pe toate părţile. Du-te să te rogi, scria acolo. *De una singură.* Asta însemna că trebuie să ies din *palazzo*. Numai că erau pe puţin o sută de biserici la Florenţa. Unde se gândise el că ar trebui să mă duc?

În cele din urmă, am hotărât: Santissima Annunziata, capela familiei noastre, unde mi-ar fi fost uşor să mă duc să mă rog şi la ceasul Laudelor şi la Sexta fără să trezesc suspiciuni – şi unde îl întâlnisem ultima dată pe Diavol.

Dimineaţa, m-am trezit şi nu i-am spus nimic Zalummei, dar ea mi-a simţit neliniştea şi m-a întrebat ce mă frământa. Când i-am explicat că aveam intenţia să mă duc să mă rog de una singură s-a bosumflat. Rareori se întâmpla să merg undeva fără ea.

— E ceva în legătură cu scrisoarea, a zis ea. Am tras o spaimă când am auzit-o, până în clipa în care mi-am dat seama că vorbea despre scrisoarea pe care o scăpase tânărul intrus cu apucături diavoleşti, cea despre care îi povestisem. Ştiu că vrei să mă fereşti de rele, Madonna, dar nu am cum să nu fiu îngrijorată. N-aş vrea să te ştiu vârâtă în cine ştie ce afaceri primejdioase.

— N-aş face niciodată o asemenea prostie, am răspuns eu, dar până şi mie cuvintele mi s-au părut nesigure.

A clătinat din cap.

— Atunci, du-te singură, a spus ea cu un aer întunecat. Dar adu-ţi aminte că ai un copil.

— Cum aş putea să uit?

Vizitiul m-a dus la Santissima Annunziata. I-am zis să mă aştepte în piaţa deschisă din faţa bisericii, peste drum de graţioasele colonade ale căminului pentru copiii părăsiţi. Chiar în clipa în care clopotele

s-au pornit să-i cheme pe credincioşi, am păşit pragul, am trecut pe lângă călugări şi alţi oameni care se aflau în sanctuar şi m-am îndreptat spre mica noastră capelă.

Încăperea era goală. M-am simţit şi dezamăgită, şi uşurată. Nu se vedea nici un preot în aşteptare. Lumânările nu fuseseră aprinse, în aer nu era nici fir de tămâie. Nu aranjasem nimic dinainte, doar Zalumma şi vizitiul ştiau că venisem aici. M-am liniştit spunând Rozariul. Când, în sfârşit, am auzit în spatele meu paşi uşori şi iuţi, m-am întors.

Era Diavolul, care se uita la mine zâmbind, îmbrăcat în straiele de împrumut ale Slujitorilor Sfintei Fecioare. Capişonul îi acoperea obrazul. În mâini ţinea o ţesătură neagră împăturită în falduri.

— Vreţi să veniţi cu mine, Monna Lisa? a zis el. Încerca să fie politicos şi prudent, dar nu putea să mascheze cu totul şiretenia care-i răzbătea în priviri.

Drept răspuns, m-am ridicat. Când am ajuns lângă el, a întins spre mine ţesătura pe care o ţinea în mâini. Faldurile s-au desfăcut, dând la iveală o pelerină.

— Asta e o prostie, am spus eu mai mult pentru mine decât pentru el.

— Nicidecum, a răspuns el şi mi-a ţinut pelerina ca să o pot pune pe mine în timp ce privirea îi tot fugea spre uşa capelei. Se va dovedi utilă cât de curând.

L-am lăsat să mă înfăşoare în pelerină, să ridice capişonul şi să-l tragă în faţă – ca să-mi acopere toca şi vălul, să-mi umbrească faţa. Bumbacul negru atârna până jos şi mătura podeaua în urma mea, aşa încât îmi ascundea şi fustele.

— Veniţi, a zis el.

M-a dus înapoi în stradă, departe de locul unde mă aştepta trăsura. În piaţă era mare forfotă: bărbaţi şi copii şi oameni ocupaţi să vândă, drept care nimeni n-a luat în seamă doi călugări. M-a ghidat către o căruţă care abia se ţinea legată de un stâlp. În ham era un cal bătrâior, cam rupt de şale.

— Daţi-mi voie să vă ajut.

Mi-a făcut semn să mă urc pe capră.

— Nu.

Tânărul de faţă fusese în stare să se strecoare hoţeşte în casa mea. De unde puteam să ştiu că n-avea de gând să mă răpească şi să mă ia la întrebări despre activităţile soţului meu?

A ridicat mâinile într-un gest fățiș de inocență indignată.

— Atunci nu veniți. Duceți-vă înapoi în palatul dumneavoastră cochet. Închideți ochii.

Vorbea serios. Se dăduse un pas înapoi. Dacă voiam, puteam să-l las acolo și să mă întorc în capelă. Puteam să traversez piața și să ajung la vizitiul nostru.

— Ajută-mă să urc, am zis.

Așa a făcut, după care a dezlegat hățurile și s-a urcat lângă mine.

— Mai întâi, o simplă măsură de prevedere.

A întins mâna după o bucată de pânză care se afla pe locul dintre noi. Cu gesturi iuți și îndemânatice, a desfăcut-o. Degetele dibace s-au îndreptat spre capișonul meu, mi-au înfășurat pânza peste ochi, și au legat-o chiar mai înainte ca eu să-mi dau seama ce punea la cale.

Eram legată la ochi. Mi-am ridicat mâinile, cuprinsă de panică.

A pocnit din limbă de parcă ar fi vrut să liniștească un animal.

— Gata, gata. Nu o să pățiți nimic rău. E pentru siguranța dumneavoastră, nu a mea. M-am cutremurat când am simțit o atingere moale pe obraz și m-am tras iar înapoi sub imperiul senzației că mi-au fost astupate urechile. Toate sunetele erau înfundate – zgomotul mulțimii din piață s-a transformat într-un zumzet neclar – dar îl auzeam pe Diavol vorbind. Ridicase vocea anume pentru mine.

— Acum ajungem...

Căruța s-a smucit și a luat-o din loc. M-am clătinat și am întins mâna să mă țin de marginea locului pe care stăteam. Am mers așa preț de câteva minute. M-am străduit cât am putut să ascult zgomotele și să-mi dau seama încotro mergeam și atunci am înțeles de ce fusesem chemată la miezul zilei. Clopotele tuturor bisericilor se și porniseră pe cântat; nici unul nu cânta cu voce umană – care să aibă timbrul ei special – și să-mi spună în care parte a orașului ne găseam.

În sfârșit, căruța s-a oprit. Glasul tânărului diavol m-a instruit să mă întorc spre dreapta. Am auzit o oarecare mișcare, am simțit cum cineva îmi întindea mâinile. Cu ajutorul acelui cineva, am coborât pe dibuite din căruță. Cineva, cred că Diavolul, m-a prins de umăr și m-a îndemnat să mă mișc repede; de fapt, pasul nostru semăna mai mult cu o alergare. Mi-am ridicat fustele de teamă să nu mă împiedic. Chiar și așa, fără să mă pot folosi de ochi și cu bucata de lână înfundată

în urechi, am simțit schimbarea: am ieșit din atmosfera încinsă de soare de afară spre un loc unde aerul era închis și răcoros.

Cineva m-a prins de braț și m-a silit să mă opresc; călăuza mea a fluierat. Pauză și-apoi sunetul unui alt fluierat, înăbușit. Ceva ca un trup cald s-a așezat în fața noastră și-apoi s-a întors. Diavolul și cu mine ne-am luat după el. Am mers puțin, după care am urcat un șir de trepte. Am fost din nou oprită și am auzit un scârțâit greu, de lemn tras peste piatră – de parcă cineva împingea un perete. O ușă s-a deschis și s-a simțit un oarecare curent.

De-aici încolo însoțitorul meu a trecut la un pas mai de voie și am pășit pe o podea care scârțâia din pricina urmelor de nisip. Intrasem prin multe *botteghe* de artiști, drept care am recunoscut pe loc mirosul înțepător de ulei de in fiert și var nestins. Am fost îndemnată să mă așez pe un scaun cu speteaza joasă. Pe un ton vesel și mulțumit de sine, diavolul s-a adresat unei terțe persoane. A vorbit suficient de tare încât să pot distinge clar fiecare cuvânt.

— Cere și ți se va da.

— Ai de gând să-mi aduci ce ți-am cerut?

— Dacă trebuie. Și, după aceea, cât timp am pentru mine?

— Să nu ne lași mai mult de o jumătate de ceas, ca să nu apară nici o primejdie. Vocea care vorbea cu el era bărbătească, dar catifelată: Ai grijă să nu zăbovim mai mult de atât.

Când am auzit acea voce nouă, mi-am ridicat mâinile și am tras de cârpa care-mi acoperea ochii până când am scos-o de pe cap în sus.

Diavolul plecase de-acum, îi răsunau pașii pe coridor. Bărbatul care stătea lângă mine, întinsese și el mâna să tragă bucata de pânză, aproape odată cu mine. Era ras; părul, castaniu cu fire de culoarea fierului, îi cădea în valuri ondulate până la umeri. Îl purta cu o cărare pe mijloc. Și el era îmbrăcat în rasa unui Slujitor al Sfintei Fecioare.

Preț de o clipă, nu l-am recunoscut. Fără barbă, bărbia ieșea în evidență, neașteptat de ascuțită, pomeții și falca erau mai colțuroase. Perișorii de pe față luceau în lumina difuză și păreau aproape argintii. Era tot frumos; puțin mai aproape de perfecțiune să-i fi fost trăsăturile – ochii mai puțin adânciți în orbite, puntea nasului mai puțin proeminentă, buza de sus mai strânsă – ar fi doar drăguț și atât. Leonardo

a zâmbit blând în fața nedumeririi mele și-atunci au ieșit la iveală cutele din colțul ochilor de un cenușiu deschis.

Mi-am scos lâna din urechi și i-am rostit numele. Instinctiv, m-am ridicat. Figura lui îmi stârnea amintiri: Giuliano al meu, Lorenzo.

Mi-am adus aminte de scrisoarea lui către Giuliano, în care-l prevenea despre intențiile ducelui de Milano, și m-am simțit plină de recunoștință. Aș fi vrut să-l îmbrățișez ca pe un prieten drag, ca pe o rudă.

Și el era mânat de aceleași sentimente. Am citit-o în zâmbetul lui strălucitor, chiar dacă era cam nesigur, în brațele lui, care atârnau hotărâte pe lângă corp, dar se simțea în ele dorința de a atinge, de a cuprinde. Dacă ar fi putut, și-ar fi apropiat vârful degetelor de fața mea și i-ar fi citit contururile. Mă iubea și nu pricepeam de ce.

În spatele lui era o fereastră acoperită cu o bucată de pânză, atârnată de un băț; două frânghii, făcute să o ridice și să o coboare, serveau ca scripeți. Pânza era ridicată, dând la iveală un strat gros de hârtie cerată îndeajuns de opacă încât să nu dezvăluie nimic din ce era afară, dar îndeajuns de translucidă încât să permită filtrarea unei lumini galbene.

— Te rog, ia loc, a zis el, după care a arătat spre un taburet. Îmi dai voie? Când am dat din cap că da, l-a tras de-a lungul podelei de piatră și s-a așezat în fața mea.

Tot în spatele lui se vedea un șevalet pe care era pusă o placă mare de lemn. M-am aplecat în față și am reușit să văd niște hârtie crem împăturită cu grijă peste marginea de sus a plăcii, bine fixată pe șevalet, ca să stea locului.

În stânga șevaletului, ardea o lampă pe o măsuță cu bucăți împrăștiate de cărbune și o grămăjoară de pene pufoase de pui. Alături, pe podea era un coș cu ouă, o sticlă de ulei astupată și câteva zdrențe mototolite și pătate.

— Madonna Lisa, a spus el cu voce caldă. Negrul sever al rasei îi scotea în evidență scobiturile obrajilor. A trecut multă vreme. Pe neașteptate, și-a luat un aer ciudat: Iertare pentru că a trebuit să facem totul în mare secret. Trebuie să te protejăm și pe dumneata, și pe noi. Sper că Salaì nu te-a speriat.

Salaì: Micul Diavol. Porecla perfectă. Am râs scurt.

— Nu. Nu cine știe ce.

S-a luminat când mi-a văzut veselia.

— Gian Giacomo este numele lui de botez, dar nu i se potriveşte mai deloc. A ajuns la mine când era doar un copil al străzii; de câţiva ani încoace, m-am străduit cât am putut să îl educ. A învăţat literele, chiar dacă abia le buchiseşte, şi e bun ca ucenic. Totuşi, câteodată nu pot să îl învăţ cum să se poarte în lume. Dar este loial pe viaţă şi pe moarte şi asta îl face foarte util.

Tonul i s-a schimbat, a devenit foarte blând.

— Arăţi bine, Madonna. Îţi prieşte maternitatea. Salaì spune că ai un fiu minunat.

— Da, Matteo, am zis eu înflorind.

— Un nume bun. E sănătos?

— Foarte. Mănâncă tot timpul şi încă mai vrea. Şi se mişcă tot timpul, în afară de momentele când doarme...

— Seamănă cu dumneata?

— Cred că da. Are ochi albaştri deocamdată, parcă ar fi nişte agate, dar au să se întunece la culoare, sunt convinsă. Şi are păr mult şi moale ca mătasea, tot numai cârlionţi mititei – îmi duc un deget, uite aşa, în creştetul capului şi i-l răsucesc pe tot într-un inel mare... M-am poticnit când mi-am dat seama ce făceam. Ochii lui Francesco erau de un albastru îngheţat şi avea părul destul de întins. Fusesem cât pe ce să recunosc că fiul meu semăna cu tatăl lui – cu păr cârlionţat şi ochi care sigur aveau să fie închişi la culoare. Cât pe ce să m-apuc să descriu gropiţa dulce pe care o făcea în obraji – gropiţa lui Giuliano.

— S-ar zice că ştiţi o mulţime de lucruri despre mine şi despre soţul meu, am spus. V-aţi întors la Florenţa? Credeam că sunteţi în Milano, la curtea lui Ludovico.

Pe chip nu i se citea nimic.

— Aşa este, dar am venit în vacanţă la Florenţa pentru o vreme.

— Şi m-aţi adus aici, cu atâtea măsuri de precauţie, pentru care motiv?

Nu mi-a dat nici un răspuns, pentru că tocmai a intrat Salaì cu o tavă – vin, brânză şi nuci. Leonardo s-a ridicat şi a luat-o, după care şi-a expediat asistentul. S-a dus cu tava spre o masă lungă şi îngustă care se întindea pe toată lungimea peretelui din spatele nostru. A avut mult de furcă până să găsească un loc liber unde să o poată aşeza.

M-am întors cu gândul să îmi ofer ajutorul, dar ce am văzut m-a fascinat atât de tare încât m-am sculat şi m-am dus până acolo să cercetez. Pe masă erau tăbliţe de lemn cu muchii lungi, ascuţite; piei neprelucrate de hermină, cu găuri în locurile unde blana fusese smulsă fir cu fir, fuseseră aranjate în vrafuri, lângă o foarfecă. Se mai găseau şi grămezi de pene – cele mai întunecate, de vultur, cele de culoare deschisă, de gâscă, cele mai mici şi mai delicate, de porumbel – şi de peri sârmoşi, translucizi, de porc. La capătul cel mai depărtat era o găleată de lemn, stropită cu var nestins şi acoperită cu o pânză. Podeaua de dedesubt era pătată cu ipsos. Aproape de ea, orânduite cu grijă şi precizie, grăunţe de culoare, mici şi rotunde – albe, negre, galben cafeniu, roz – erau întinse la uscat. În apropiere, un mojar şi un pistil, în care străluceau câteva grăunţe minuscule de malachit. Mai era şi o placă mare de piatră roşie, pe care era întinsă o grămăjoară de pudră galben-maronie, o piatră de măcinat de mărimea unei palme şi o spatulă subţirică de lemn cu marginea ascuţită. Se zăreau mai multe pensule încă neterminate: o pană de vultur smulsă, cu vârful tăiat – în deschizătură era vârât cu dibăcie un şomoiog de peri de porc, după care totul fusese prins zdravăn cu aţă cerată. Mai erau şi beţigaşe foarte subţirele în formă de fus; unul dintre ele fusese înfipt în tija cilindrică a penei ca să o ajute să suporte presiunea unei mâini de artist.

— Deci aşa arată atelierul unui pictor, am zis eu, încântată foarte.

Leonardo lăsase tava din mână şi se uita la mine în timp ce turna vin în pocale.

— E un fel de a spune. E doar ceva temporar. Cel de la Milano e mult mai plăcut. Nu te sfii, poţi să atingi ce vrei. Te rog.

Am tras adânc aer în piept. Am întins mâna să iau o pensulă care avea nevoie de un mâner. Era făcută din pene de porumbel. Cel care o lucrase intercalase blană de hermină, fâşiuţă cu fâşiuţă, şi fasonase vârful pensulei. Am atins vârful mătăsos cu degetul şi am zâmbit. Era un instrument numai bun pentru pictat lucruri minuscule: un fir de păr, o geană.

Am pus-o la loc şi am arătat spre grăunţele care stăteau la uscat. Culorile erau de o uniformitate uimitoare.

— Cum sunt făcute? Şi cum se folosesc?

A aşezat un pocal pe masă şi l-a umplut pe celălalt. Întrebarea mea îi făcea plăcere.

— Vezi ocrul de colo, de pe piatra de porfir? A întins mâna spre pudra de pe placa de piatră roşie. Cel mai bun ocru se găseşte în munţi. Pe ăsta l-am găsit în pădurile de lângă Milano. Dacă sapi acolo, găseşti filoane de alb, de ocru şi sinopis în toate nuanţele posibile, de la negru până la brun roşcat. Minereul trebuie spălat de multe ori şi pisat de multe ori, până devine pur şi strălucitor. După care se prepară cu ulei de in – sau apă, dacă preferi – şi se pune la uscat. Negrul pe care-l vezi aici nu este sinopis. E făcut din coji de migdale arse; dau o culoare foarte plăcută şi se lucrează uşor cu ea.

— Şi aici? E tot sinopis? am întrebat eu arătând spre un grăunte de un roz aprins.

— E *cinabrese*. Un amestec de alb din var nestins cu cea mai deschisă dintre nuanţele de sinopis. Se foloseşte la pictarea carnaţiei. Când sunt gata de lucru, strivesc o sămânţă de in şi scot din ea cât am nevoie. S-a oprit şi mi-a aruncat o privire curioasă, ciudat de timidă. Ştiu că avem multe de discutat, Madonna, dar speram...

Mi-a întins un pocal cu vin. Eram prea neliniştită ca să am chef de vin, dar am luat o înghiţitură ca să îi dau libertatea de a bea din propriul pocal. A luat şi el o înghiţitură şi l-a lăsat jos.

— Speram să ne putem linişti puţin înainte de a vorbi lucruri serioase. Şi speram că ai să te învoieşti să-mi pozezi, chiar dacă astăzi avem puţin timp.

— Să pozez?

— Pentru portretul dumitale.

Am slobozit un hohot scurt, neîncrezător.

— Şi care ar mai fi rostul? am întrebat eu sfidător. Lorenzo a murit. Iar Giuliano...

— Eu tot aş vrea să duc portretul la bun sfârşit.

— Şi e limpede că nu o faceţi dintr-o obligaţie faţă de cei duşi, ci din alte motive.

Nu a răspuns pe loc. Şi-a întors faţa spre fereastra prin care nu se vedea nimic; şi trăsăturile, şi părul i s-au muiat în luciul stins, de culoarea untului. Ochii îi erau limpezi ca sticla, aproape decoloraţi, inundaţi de lumină.

— Am văzut-o pe mama dumitale.

A vorbit atât de încet, încât n-am fost sigură că auzisem bine. Mi-am ridicat fruntea.

— Ce vreți să spuneți? Ați cunoscut-o pe mama?

— Am cunoscut-o. Pe atunci, ea și ta... soțul ei, Ser Antonio, erau adesea invitați la palatul Medici. Înainte ca ea să se îmbolnăvească. Ser Antonio nu mi-a fost niciodată prezentat – el era destul de retras și rămânea mai mult pe afară, prin grădină sau se ducea să stea de vorbă cu cei de la grajduri. Dar am stat lângă mama ta la două banchete. Și am vorbit mult cu ea în timpul carnavalului. Ca și dumneata, avea ochiul format pentru artă. O aprecia și o înțelegea.

— Venea des la palatul Medici?

A încuviințat.

— Lorenzo avea o mare slăbiciune pentru ea – ca prieten. I-a arătat colecțiile, firește. Îi respecta părerile. Familia ei fusese întotdeauna în cei mai buni termeni cu neamul Tornabuoni – familia mamei lui Lorenzo – și așa se face că s-au întâlnit. Bineînțeles că prin Lorenzo l-a cunoscut pe Giuliano.

— Ea era... adică toată lumea știa ce se petrecea între ei?

Și-a lăsat pleoapele în jos.

— Nu, Madonna. Mama dumitale era o femeie cât se poate de virtuoasă. Sincer îți spun: nu cred că ea și Giuliano...

S-a oprit brusc. Spre surprinderea mea, s-a înroșit.

— Nu credeți că erau... împreună... până...? am sugerat eu.

Nu voiam să-l stingheresc, dar trecuseră ani de zile de când așteptam să aflu adevărul despre viața mamei mele.

Și-a ridicat privirea, dar nu s-a uitat direct la mine.

— În noaptea de dinaintea morții lui Giuliano – am văzut-o pe Via de Gori, în fața palatului Medici. Urma să se întâlnească cu el. Arăta atât de fericită! Și... lumina era blândă, o învăluia cu blândețe. Era la apus și am zărit-o ieșind din umbră. Eu... Glasul lui părea să-și piardă din putere. Încercarea de a reda ceva ce văzuse cu propriii ochi, ceva trecător, aproape supranatural, îl copleșea. Nu se vedea nici o linie în plus, nici o delimitare clară între trupul ei și aerul care o înveșmânta. A ieșit din umbră și totuși nu se detașa de ea, nici de cer sau de stradă sau de clădiri. S-ar fi zis cumva că... era în afara timpului. A fost un moment uluitor. Părea să fie mai mult decât o femeie. Era o Madonă,

un înger. Lumina era... absolut remarcabilă. S-a oprit iar. S-a reîntors la tonul obişnuit: Te rog să mă ierți pentru asemenea aiureli prosteşti.

— Nu sunt aiureli. Sună a poezie.

— Ştii cât era de frumoasă.

— Da.

— Imaginează-ți-o de o sută de ori mai frumoasă. Imaginează-ți că lumina izvora dinlăuntrul ei. Îmi doream din tot sufletul să o pot picta, dar... Giuliano a fost ucis, cum ştii. Şi Anna Lucrezia s-a îmbolnăvit.

— Nu s-a îmbolnăvit, am zis eu. Soțul ei nu putea să facă copii. A lovit-o când a aflat că e însărcinată.

În ochii lui Leonardo am văzut un licăr de mânie şi durere, de parcă el însuşi ar fi fost lovit.

— Deci a ştiut de la bun început.

— A ştiut de la bun început.

I-a trebuit ceva timp până când s-a adunat.

— Îmi pare foarte rău. În noaptea cu pricina, m-am hotărât să o pictez pe mama ta. Voiam să surprind esența frumuseții ei şi s-o înfățişez în toată bucuria. În toată mulțumirea. Să o arăt aşa cum era atunci, când se ducea la Giuliano, nu aşa cum a fost mai târziu. Avea o lumină aparte, se născuse cu ea – şi dumneata o ai, Madonna Lisa. În dumneata o văd pe ea. Şi dacă mi-ar fi permis să o aştern pe hârtie... Ştiu că e foarte neplăcut să te rog să îmi pozezi acum, dar m-am convins că soarta poate fi capricioasă. Ea era cu Giuliano atunci, era fericită. Şi a doua zi, el se dusese. Cine ştie unde o să fim mâine?

Poate că ar fi continuat tot căutând să-şi susțină cauza, dar l-am oprit punându-mi mâna pe brațul lui.

— Unde ați vrea să mă aşez? am întrebat.

M-a lăsat să mă uit mai întâi la schița în cărbune de pe şevalet, *cartone*, cum o numea el. Era făcută în ziua de după înmormântarea lui Lorenzo şi folosise desenul din grădina de la Santo Spirito. Acum nu mă mai uitam peste umăr, ca în desenul făcut în creion cu vârf de argint. Aveam fața orientată spre privitor, doar corpul şi umerii erau uşor răsuciți. Nu mai eram doar un cap cu o umbră de umeri şi de fileu. Aveam păr lung şi lăsat pe umeri, cum îl țin fetele. Decolteul rochiei ar fi stârnit mânia copiilor militanți ai lui Savonarola. Mi se

vedeau mâinile şi o mare parte din tors – suficient ca privitorul să-şi dea seama că eram aşezată.

Cum stăteam aşa lângă Leonardo, cu ochii la desenul de pe şevalet, mi-a aruncat o privire, a scos un sunet care aducea a dezgust şi, dintr-o singură mişcare, a luat o pană de pui de pe măsuţă. A trecut-o uşurel peste hârtie. Marginile penei s-au înnegrit. Cărbunele de dedesubt a dispărut.

— Aşază-te, a zis el cu gândurile în altă parte. Bărbia, e momentul să o fac cum trebuie.

M-am îndepărtat şi m-am aşezat. Cu pana în mână, a venit în dreptul meu şi mi-a stabilit poziţia cu mare atenţie la amănunte: bărbia perfect dreaptă, nici gând să o înclin în sus sau în jos, capul întors într-un anumit unghi, precis măsurat, faţă de trup. Pe moment, nu-i păsa cum îmi ţineam mâinile. Ba chiar mi-a dat pocalul cu vin şi m-a poftit să beau înainte să înceapă.

Am păstrat tăcerea în timp ce el termina de şters urmele „crimei". După care a luat cărbunele fixat de beţigaş şi, cu o mişcare elegantă şi dibace, a corectat bărbia. Şi-apoi s-a pornit să mă studieze. Mă studia şi verifica: cum era nasul meu faţă de cel din desen, pe urmă ochiul drept, ochiul stâng, sprâncenele şi iarăşi nasul. La un moment dat, am simţit că nu mai am stare şi am început să-mi plimb ochii de jur împrejur. Privirea mi s-a oprit asupra peretelui de lângă şevalet – la un mic panou de lemn care fusese îmbrăcat în ipsos şi lăsat la uscat. Lângă el se vedea o aşchie ascuţită; era clar că fusese folosită la netezirea suprafeţei panoului.

— E panoul pe care o să-l folosiţi pentru portret? am întrebat eu.

S-a încruntat, supărat de întrerupere.

— Da. Mai are nevoie de câteva zile să se usuce.

— Şi suprafaţa e făcută doar din ipsos?

— Ipsos de un anumit fel, a zis el. E un *gesso sottile*, ipsos de Paris, cu nişte îmbunătăţiri aduse de mine. Mai întâi e lemnul de plop alb din care e făcut panoul. Pe el se lipeşte o pânză de calitate bună, ca să fie o bază potrivită pentru *gesso*. După care i se netezeşte suprafaţa, până ajunge să fie ca fildeşul. Când se usucă, pun schiţa pe el.

— Şi o copiaţi?

— Sunt mult prea leneş pentru asta. Iau schiţa, o lipesc de panou şi presar praf de cărbune peste ea. Merge foarte repede. După care

începe pictura. Dar rămâne să o să facem când ne întâlnim data viitoare, dacă soarta ne îngăduie. Te rog să mai bei puțin vin, Madonna.

— Înțeleg să vreți să mă îmbătați, am spus.

În mintea mea era o glumă, dar când m-am uitat la el, am văzut că nu zâmbea.

— Avem destule lucruri grave de discutat, nu eşti de acord?

Drept răspuns, am dat pe gât o înghițitură zdravănă de vin. Era ieftin şi acruț.

— Atunci de ce nu ne apucăm să le discutăm? M-am plictisit să pozez într-o făptură mulțumită de sine. Nu m-ați adus până aici doar ca să lucrați la portret şi să vorbim despre vremuri mai fericite.

— Prea bine. Spune-mi adevărul, Madonna. Te-am văzut... cu Francesco del Giocondo...

Voia să adauge ceva, dar l-am întrerupt.

— Când?

— La botezul copilului.

Aşa deci. Stătuse cu ochii pe mine când Salaì îmi înmânase biletul. A continuat:

— Îl iubeşti?

În glasul lui se strecurase amărăciunea. Am simțit că îmi ard obrajii. Mi-am pironit privirea în podelele de piatră.

A suspinat şi vocea i s-a muiat.

— Greşesc cumva sau relațiile dintre voi sunt încordate, cel puțin dinspre partea dumitale?

Mi-am ridicat fața.

— De unde ştiți?

Răspunsul meu a părut să-l mulțumească.

— Din ce am văzut cu ochii. E din cale-afară de greu să-ți ascunzi în întregime sentimentele. Şi în gesturile dumitale nu am văzut cine ştie ce afecțiune. Nu ar fi prima oară când am detectat... o asemenea nefericire între soț şi soție şi am avut dreptate.

— Eu...

Sentimentul de vinovăție a pus stăpânire pe mine. Mi-am amintit zilele îngrozitoare când m-am sacrificat de dragul lui Matteo, când mi-am călcat pe suflet şi m-am lăsat tratată drept târfă.

— Îl arestaseră pe tata. Francesco s-a oferit să-l salveze dacă...

N-am fost în stare de termin. A dat din cap cum că nu era nevoie să spun mai mult.

— Atunci trebuie să te întreb dacă îți păstrezi loialitatea față de Giuliano. Față de familia Medici.

Dintr-odată, am înțeles totul. Nu avea cum să știe că nunta cu Francesco îmi fusese impusă; nu avea cum să știe dacă eram la curent cu manevrele lui Francesco și dacă eram de acord cu ele.

— Nici în ruptul capului nu l-aș trăda pe Giuliano! L-am iubit...

Mi-am acoperit obrajii cu palma. Stătea nemișcat în fața șevaletului; cărbunele părea înțepenit deasupra desenului.

— Și acum nu-l mai iubești?

— Ba da. Lacrimile s-au pornit și nu s-au mai oprit. N-am făcut nimic ca să le opresc. Bineînțeles că da. Când a murit, am vrut să mor și eu. Și aș fi murit de mâna mea, dacă nu i-aș fi purtat copilul în pântece... Când mi-am dat seama ce am spus, m-a cuprins panica: Nu trebuie să spuneți nimănui – nici măcar lui Salaì! Dacă Francesco prinde vreodată de veste, are să mi-l ia.

— Giuliano... mort. Cu mișcări foarte lente a pus cărbunele la loc pe măsuță, fără să se uite la el. Sunt puțini cei care au auzit o asemenea veste. Cei mai mulți cred că este în viață.

— Nu. Francesco mi-a spus. I-au găsit trupul în Arno... Membrii Signoriei l-au luat și l-au îngropat în afara zidurilor orașului. Le-a fost teamă știind ce s-a întâmplat cu Messer Iacopo.

A cugetat la ce îi spusesem.

— Înțeleg.

A rămas tăcut și momentul de liniște mi s-a părut lung, neplăcut – un moment în care m-am luptat să-mi recâștig stăpânirea de sine, să înăbuș toată durerea pe care nu-mi îngăduisem niciodată să o revărs în voie. După care a spus, căutându-și cuvintele cu mare grijă:

— Prin urmare, își păstrezi loialitatea față de familia Medici. Și nu te-ai da în lături să-l ajuți pe Piero să revină la putere în Florența? Și ești în stare să îți ții gura?

— Răspunsul e da, la amândouă întrebările. Aș face orice, atâta timp cât fiul meu Matteo n-ar avea nimic de suferit.

Mi-am șters lacrimile și mi-am ridicat privirile spre el. În ochi i se citea tulburarea, dar zidul dintre noi începuse să se năruie.

Mi-am dat seama că nu ştiuse. Nu ştiuse să ştiam despre moartea lui Giuliano. Poate că mă crezuse capabilă să-l trădez, să mă mărit cu Francesco deşi primul meu soţ ar fi putut să fie încă în viaţă. Totuşi, continuase să fie cordial; ba chiar îmi ceruse să îi pozez.

— Crede-mă că îţi înţeleg îngrijorarea faţă de copil. Nu ţi-aş cere niciodată să faci ceva care l-ar putea pune în primejdie. Am fost destul de surprins când am primit scrisoarea dumitale, a spus el încet, din respect pentru lacrimile mele. Aveam... motive să cred că ţi-ai găsit sfârşitul în noaptea când fraţii Medici au fugit din Florenţa. Nu-ţi cunoşteam scrisul de mână, e de înţeles. Prin urmare, nu am răspuns. Mai târziu, am aflat că te-ai căsătorit cu Francesco del Giocondo...

— Am citit scrisoarea care a scăpat din mâna lui Salaì, am zis eu întrerupându-l. Cea adresată soţului meu. Până în noaptea cu pricina, nu... avusesem habar că are vreo legătură cu Savonarola. Nici măcar nu ştiu cine i-a trimis scrisoarea.

L-am privit cu atenţie. Voia să mă creadă, dar ceva îl ţinea în loc.

— E adevărat, a spus el mai mult pentru sine decât pentru mine. Când l-ai văzut pe Salaì la botez, ai fi putut să-i spui soţului tău că el era cel care-i luase scrisoarea din scrin. Dar n-ai făcut-o.

— Bineînţeles că nu. Ce ar trebui să fac? M-aţi adus aici dintr-un motiv anume.

— Piero de Medici doreşte să-ţi vorbească, a zis el.

Am rămas cu gura căscată; arătam ca lovită cu leuca.

— Piero? Piero e aici?

— Vrea să pună iar mâna pe putere. Şi are nevoie de ajutorul dumitale. Poate să conteze pe el?

— Bineînţeles.

A plecat de lângă şevalet şi s-a apropiat de mine.

— Prea bine. Du-te la Dom peste trei zile, la ceasul prânzului. Urmează să vă întâlniţi în sacristia din partea de nord.

M-am gândit bine.

— O femeie de una singură, într-o sacristie... Preoţii au să fie suspicioşi. Dacă mă vede cineva aşteptând acolo...

— Preoţii ştiu ce au de făcut. Spune-le că te-a trimis Gian Giacomo. Au să te conducă spre un pasaj secret la care nu se poate ajunge decât prin sacristie.

— Şi de ce nu v-a pus Piero să transmiteţi mai departe mesajul lui, pur şi simplu? De ce să riște venind în persoană la întâlnire?

— Nu sunt decât o unealtă, Madonna. Nu mă încumet să-mi închipui că îl înțeleg.

S-a ridicat şi l-a strigat pe Salaì, după care s-a descotorosit de mine cu o plecăciune. Salaì mi-a legat iar cârpa la ochi şi am fost dusă înapoi la Santissima Annunziata în acelaşi fel în care fusesem adusă.

Zalumma mă aştepta în odăile mele. Ştiam că era pierdere de vreme să încerc să-mi ascund tulburarea. Mirosise faptul că mă întâlnisem cu Leonardo la fel de sigur cum ar fi simțit mireasma uleiului de trandafiri. Dar hotărâsem deja să nu-i dau nici un fel de amănunte, de dragul ei. Înainte să scot o vorbă, mi-a spus cu voce scăzută, în aşa fel încât nimeni care s-ar fi aflat pe coridor să nu audă :

— Ştiu că te-ai dus să te întâlneşti cu cineva şi mai ştiu că are legătură cu scrisoarea pe care a găsit-o intrusul. Nu se cuvine să pun eu întrebări. Dar sunt aici. Sunt gata să-mi ofer ajutorul în orice fel. Spune-mi ce doreşti.

I-am luat mâinile şi am sărutat-o de parcă mi-ar fi fost soră, nu sclavă. Dar nu am rostit o vorbă despre Leonardo sau Piero; asemenea nume îi puneau viața în primejdie.

Şi mie mi-l puneau. M-am dus în camera copiilor şi l-am ținut pe Matteo în brațe. Am rămas aşa multă vreme, mi-am plimbat uşor mâinile peste pielea moale din creştetul capului, peste smocurile de păr pufoase. I-am sărutat obrazul catifelat şi am tras în piept mirosul de lapte şi săpun.

Trei zile s-au scurs repede.

Claudio a ridicat o sprânceană când i-am cerut ceva neobişnuit: să mă ducă la Dom. Am spus-o cu aerul cel mai obişnuit, de parcă ar fi fost vorba de o toană, de parcă n-ar fi trecut ani de zile de la prima şi ultima mea vizită acolo.

Chiar înainte de miezul zilei, pe când clopotele băteau asurzitor, am trecut pe sub cupola masivă şi am îngenuncheat la mică distanță de altarul înalt, dăltuit în lemn de culoare închisă şi pictat în aur.

Am îngânat rugăciunile alături de ceilalți, bolborosind cuvintele pe care le ştiam din copilărie. Am îngenuncheat şi m-am ridicat şi

mi-am făcut semnul crucii. Era puțină lume, pentru că cei mai mulți credincioși preferau să se ducă la San Marco și la celebrul ei prior sau la San Lorenzo, unde el venea adesea să țină predici.

În clipa în care s-a încheiat slujba, m-am ridicat și m-am îndreptat iute spre partea de nord a catedralei, unde se afla sacristia principală – încăperea în care tânărul Lorenzo își căutase adăpost în dimineața asasinării fratelui său. Ușile din bronz incrustat erau atât de înalte și de grele, încât abia dacă s-au clintit când am vrut să le deschid.

Când să încerc a doua oară, am auzit pași în spatele meu și m-am răsucit. Doi preoți – unul tânăr, celălalt cu părul alb și un aer obosit – se apropiau de sacristie, ducând cu ei potirul de aur și o carafă de cristal cu apă.

— Ia te uită, a spus cel vârstnic. Aveți nevoie de sfatul unui preot, Madonna? În glas i se citea o oarecare rezervă. Prezența unei femei în preajma sacristiei era ciudată, dar era limpede că sunt de neam nobil.

A trebuit să îmi dreg vocea.

— Gian Giacomo m-a îndrumat să vin aici.

— Cine?

— Gian Giacomo. A spus că știți despre ce e vorba.

Bătrânul a clătinat din cap. Au schimbat o privire iute, ușor stânjenită.

— Îmi pare rău, Madonna. Nu știu despre ce este vorba. De ce anume te-ar trimite cineva aici?

— Gian Giacomo, am zis eu ridicând puțin vocea. Poate că mai e un preot care m-ar putea ajuta...

Acum, amândoi preoții s-au încruntat.

— Nu cunoaștem pe nimeni cu acest nume, a zis preotul cel vârstnic cu hotărâre. Îmi pare rău, Madonna, dar avem treburi de făcut.

Cu mâna liberă a împins ușa cu toată greutatea ei, i-a făcut loc celui tânăr, după care a intrat și el și a închis ușa în fața mea.

Am făcut câțiva pași în sus și în jos, sperând în apariția unui alt preot. Să nu fi ajuns mesajul? Să fi fost Piero prins? Leonardo nu avea nici un motiv să mă atragă într-o capcană, fără îndoială...

Preoții au ieșit din sacristie și m-au găsit tot acolo.

— Duceți-vă acasă! a poruncit cel tânăr. Acasă la soțul dumneavoastră!

— Nu este deloc cuviincios, Madonna, a zis cel vârstnic. De ce ați venit aici întrebând de un bărbat? Unde vă este escorta?

Mi-a trecut prin cap că cineva şi-ar fi putut închipui ceva simplu: Gian Giacomo era numele iubitului meu, cu care aş fi pus la cale o întâlnire amoroasă. În zilele acelea când domnea Savonarola, acuzaţia de adulter putea fi la fel de periculoasă ca şi adevărata mea misiune. Mi-am cerut scuze şi am plecat în grabă din biserică.

M-am întors acasă, speriată şi furioasă. Leonardo reuşise să-şi bată joc de mine şi nu-mi dădeam seama de ce.

LVIII

Ajunsă acasă, m-am dus direct în odaia copiilor şi mi-am luat în braţe feciorul. Nu voiam să dau ochii cu Zalumma, să fac faţă tăcerii ei scrutătoare acum, când eram mânioasă. I-am poruncit doicii să plece şi am început să-l legăn pe Matteo. Când copilul a întins mâna şi m-a tras de păr – cu atâta putere încât m-a durat de-a binelea – mi-am îngăduit să plâng puţin.

Până acum nu-mi dădusem seama cu câtă ardoare îmi dorisem să fac ceva care să-mi îngăduie să cinstesc amintirea lui Giuliano. De la moartea lui, mă văzusem silită să nu rostesc o vorbă despre el, să mă port ca şi cum cununia mea cu el nici n-ar fi avut loc. Iar acum speranţele mele se transformaseră într-o glumă.

Stăteam cu fiul meu de aproape un ceas când Zalumma şi-a făcut apariţia în tăcere şi a rămas lângă uşă.

— M-am gândit că s-ar putea să-ţi fie foame, a zis ea încet.

Am clătinat din cap. S-a răsucit să plece, după care s-a oprit şi şi-a aruncat privirea dincolo de uşă ca să fie sigură că nu era nimeni pe coridor.

— Cineva a lăsat o scrisoare, a spus ea dintr-o suflare. Pe masa de lângă pat. Elena sau Isabella sigur au s-o vadă curând.

I l-am dat pe Matteo fără să spun nimic, m-am dus în odaia mea şi am închis uşa.

Hârtia era de un alb imaculat, marginile fuseseră tăiate cu grijă şi, aşa cum am bănuit înainte să o desfac, era complet goală.

Dimineaţa fusese rece şi în cămin pâlpâia şi acum un foc. M-am dus în dreptul lui şi am lăsat hârtia în jos, cât mai aproape de flăcări.

M-am ghemuit ca să pot citi literele de un maroniu pal pe măsură ce ieşeau la iveală.

Iertare. Dumnezeu va da lămuriri mâine, când te vei duce la rugăciunea de la miezul zilei.

Am azvârlit hârtia în foc şi m-am uitat cum arde.

Nu i-am spus nici un cuvânt Zalummei. A doua zi, la prânz, m-am dus să mă rog la capela de la Santissima Annunziata.

De data asta, când Diavolul pe post de călugăr numit Salaì s-a apropiat de mine, i-am aruncat o privire fioroasă. Când am ajuns în căruţă, mi-a legat cârpa la ochi şi a şoptit:

— Acum chiar că *este* spre binele dumneavoastră, Madonna. Am păstrat tăcerea. Când, în sfârşit, ochii mi-au fost dezlegaţi şi m-am aflat faţă în faţă cu Leonardo, nu am zâmbit deloc.

În vocea şi în purtarea lui citeai blândeţe şi multă înţelegere.

— Îmi pare rău, Madonna Lisa, a zis el. Stătea în faţa ferestrei acoperite cu hârtie, înalt şi slab, în rasa largă de călugăr. Nu mai avea tuleie pe faţă; se bărbierise de curând şi pe obrajii lui parcă sculptaţi se vedeau urmele roşii ale briciului. Şevaletul era gol. Şasiul de lemn cu desenul pe el, acoperit cu un strat negru de funingine, era aşezat pe masa cea lungă.

— A fost o păcăleală crudă, dar situaţia în care suntem e din cale-afară de primejdioasă.

— M-aţi mințit. Piero nu se afla în Dom.

— Nu, nu era acolo. (S-a apropiat până când a fost la o lungime de braţ în faţa mea. În ochii lui deschişi la culoare am văzut o duioşie adevărată.) Te rog să mă crezi, nu mi-a făcut nici o plăcere să mă port atât de urât. Dar trebuia să te supun la o probă.

— De ce? De ce nu aţi vrut să aveţi încredere în mine?

— Pentru că eşti căsătorită cu unul dintre marii duşmani ai familiei Medici. Şi pentru că, deşi te ştiu de multă vreme, nu te cunosc bine. Şi... mai e faptul că nu pot să mă bizui pe propria mea judecată în ceea ce te priveşte.

Am scos o exclamaţie de dezgust.

— Vă rog. Sper că nu vă închipuiți că mă puteți duce de nas pretinzând că ați avea anumite sentimente față de mine. Știu că nu m-ați putea iubi niciodată în acest fel. Știu ce acuzații vi s-au adus. Știu totul despre dumneavoastră și Salaì.

A făcut ochii mari, i-a îngustat la loc. Furia le dădea strălucire.

— *Știi* deci. I-am văzut pumnii încleștându-se. Te referi la Saltarelli.

— Cine?

— Iacopo Saltarelli. Când aveam douăzeci și patru de ani, am fost acuzat de sodomie – un cuvânt foarte simplu pe care se pare că ți-e greu să-l rostești. De vreme ce par să te intereseze detaliile, am să ți le spun. Am fost arestat și dus la Bargello, unde am aflat că eram implicat într-un denunț anonim. Se presupunea că eu și alți doi bărbați – Bartolomeo de Pasquino, un aurar, și Lionardo de Tornabuoni – ne-am fi dedat la tot felul de împreunări împotriva firii cu Iacopo Saltarelli. Saltarelli avea șaptesprezece ani. Era un destrăbălat și probabil că merita pe deplin acuzațiile – dar mai era și ucenicul fratelui său, un aurar foarte căutat de pe Via Vaccarechia. Pasquino avea și el o *bottega* pe aceeași stradă, iar eu mă duceam la ambele prăvălii pentru că mă angajau adesea ca pictor. Sunt sigur că ai auzit de meseriașii fără succes care scapă de rivali cu o *denuncia* trimisă la momentul potrivit.

— Am auzit că se obișnuiește, am spus eu.

— După spusele proprietarilor de prăvălii de pe stradă, *denuncia* cu pricina fusese scrisă de numitul Paolo Sogliano. Întâmplător, era pictor și ajutor pe lângă un aurar de pe Via Vaccarechia, Antonio del Pollaiuolo. Acuzațiile au fost retrase din lipsă de dovezi, deși au fost chestionați mulți martori potențiali. Și, la câțiva ani după, Sogliano s-a văzut afară, în stradă.

— Deci n-a fost nimic adevărat.

— Nu a fost nimic adevărat. Și îți cer să te gândești cum te-ai fi simțit dumneata în situația mea. Cum te-ai fi simțit dacă ai fi fost smulsă noaptea din pat, dusă la închisoare și luată la întrebări. Cum te-ai fi simțit când i-ai fi spus tatălui dumitale. Cum te-ai fi simțit dacă ar fi trebuit să te bizui pe relația cu Lorenzo de Medici – să îi ceri ajutorul – ca să fii eliberat și să dormi în patul propriu în loc să rămâi în celulă. Dante spune că sodomiții sunt sortiți să străbată de-a pururi un deșert de foc. Ascultă-mă pe mine, nu există nici un deșert mai înfiorător decât interiorul unei celule de la Bargello.

Furia i s-a stins. Următoarele vorbe au fost ruşinate.

— Ceea ce nu înseamnă că nu m-am îndrăgostit niciodată de un bărbat. Nici nu înseamnă că nu am iubit niciodată o femeie.

M-am gândit cum trebuie să fi fost pentru un tânăr să-i spună tatălui său că fusese arestat pentru un asemenea delict. M-am gândit la furia tatălui său şi m-am făcut roşie.

— Cât despre Salaì... E doar un *băiat*, cum poate ai observat. Da, e de vârsta dumitale, aşa este, deşi ar putea la fel de bine să fie cu zece ani mai mic; vezi bine că are mintea unui copil. Încă nu e aşa de copt ca să ştie ce vrea. Eu sunt un om în toată firea şi tutorele lui. Să dai de înţeles că ar mai fi ceva în relaţia noastră este condamnabil.

Când în sfârşit am fost în stare să vorbesc, am spus:

— Îmi cer iertare pentru cuvintele îngrozitoare. Ştiu cum este închisoarea Bargello. Acolo m-au dus în noaptea când a murit Giuliano. Şi tata era acolo. Am fost eliberaţi numai prin intervenţia lui Francesco.

Chipul i s-a îmblânzit pe loc.

— Şi chiar aţi crezut că am să-l aduc pe Francesco cu mine? am întrebat. Să-l aresteze pe Piero? Să vă aresteze pe dumneavoastră?

A clătinat din cap.

— Nu. Te-am considerat demnă de încredere. Cum spuneam, trebuia să-mi spun propria judecată la încercare. Am... (Un licăr de durere i-a străbătut faţa.) Graba cu care m-am lăsat în voia sentimentelor a dus la adevărate tragedii. Un asemenea lucru nu trebuie să se mai întâmple niciodată. S-a apropiat de mine şi mi-a luat mâinile: Ce am făcut a fost jignitor, dar necesar. Şi îmi cer iertare din toată inima. Vrei să mă ierţi, Madonna Lisa, şi să mă primeşti din nou ca prieten?

Prieten, spunea el, dar emoţia din ochii lui vorbea despre un sentiment mai adânc. Înainte să mă îndrăgostesc de Giuliano, aş fi putut cu uşurinţă să-mi dăruiesc inima acestui om. Acum, eram prea îndurerată. Mi-am tras mâinile, cu blândeţe.

— Ştiţi bine că l-am iubit pe Giuliano.

Mă aşteptam ca vorbele mele să fie usturătoare, să înăbuşe afecţiunea care i se citea în ochi. Nu a fost aşa.

— Nu am nici o îndoială, a zis el cu veselie şi s-a uitat la mine întrebător.

— Vă iert, am spus eu şi exact aşa simţeam. Dar, înainte să vin astăzi aici, nu-l aveam decât pe fiul meu. Acum am şi altceva. Înţelegeţi? Aşa că nu-mi luaţi fericirea de a fi de ajutor.

— N-am s-o fac, a spus el încetişor. Ne-ai putea fi de mare ajutor.

— Piero nu e aici, la Florenţa?

— Nu, Madonna. Şi, dacă soţul tău l-ar fi crezut aici, sigur ar fi pus la cale omorârea lui.

— Deci ce trebuie să fac? am întrebat. Ca să fiu de ajutor?

— Mai întâi, a zis el, poţi să-mi spui ce îţi aminteşti din scrisoarea pe care o citea Salaì când l-ai găsit în pupitrul lui Ser Francesco.

Şi i-am spus. I-am spus că soţul meu primise ordin să facă rost de toate numele bărbaţilor cunoscuţi drept *Bigi* şi să-l încurajeze pe Fra Girolamo să ţină predici îndreptate împotriva Romei. Se pare că Salaì se descurca greu cu cititul şi la fel de greu cu memoria. Aş fi fost un informator mult mai bun decât el.

Urma să cercetez biroul lui Francesco noapte de noapte, dacă era cu putinţă, şi, dacă aflam ceva important, să dau un semn aşezând o anume carte din biblioteca mea pe măsuţa de lângă pat. Nu am întrebat de ce. Îmi era cât se poate de clar. Isabella, cea care îi mijlocise lui Salaì intrarea în birou, curăţa odaia mea de dormit în fiecare dimineaţă şi aprindea focul în fiecare seară. Mă îndoiam că ştia până la capăt în ce se băgase şi nu credeam ca Salaì să-i fi spus; probabil îşi închipuia că nu era nimic mai mult decât un *Buonomo* care-l spionează pe un altul.

După ce lăsam cartea, a doua zi trebuia să mă duc la Santissima Annunziata, chipurile ca să mă rog.

Aveam două inimi: una era grea de suferinţa pe care discuţiile şi amintirile despre Medici o stârniseră; cealaltă era uşoară, fericită că sunt în sfârşit în stare să lucrez pentru îndepărtarea lui Savonarola, căderea lui Francesco de la putere şi cea de-a doua venire a lui Piero.

— Mai e un lucru pe care poţi să-l faci ca să fii de ajutor, mi-a spus Leonardo.

M-a dus spre masa lungă acoperită cu resturile muncii sale de artist. Panoul din lemn de plop acoperit cu ipsos era la vedere şi peste el, un *cartone* în cărbune cu chipul meu. Patru pietre netede ţineau în

jos colțurile hârtiei și pe deasupra desenului fusese presărat praf de cărbune lucitor.

— Puțină magie, a zis Leonardo. Tine-ți respirația. A dat pietrele deoparte și, cântărindu-și fiecare gest, a prins hârtia din colțul de sus din stânga și cel de jos din dreapta și a tras-o în sus de pe panou. Cu maximă atenție, s-a îndepărtat de masă și a lăsat pudra să se prelingă de pe desen într-o ladă așezată pe podea. Vârtejuri de praf negru mi s-au așezat pe față și pe haine ca un strat fin de funingine.

Am rămas așa în fața panoului de pe masă, tot cu respirația oprită. Iată-mă acolo pe întinderea neted-ivorie a panoului : trăsăturile neclare, cenușii, fantomatice așteptau să se nască.

Nu am stat mai mult de o jumătate de oră, de teamă să nu-i trezesc bănuieli lui Claudio. Leonardo a luat panoul cu schița și l-a pus pe șevalet. Voia să mă așez pe scaun și să pozez chiar atunci, dar eu mi-am cerut dreptul de a examina uneltele de lucru mai întâi. Acum, pe măsuța de lângă șevalet erau trei pensule subțirele din blană de hermină, așezate într-un vas mic de cositor pe jumătate plin cu ulei – și fiecare avea vârful diferit, dar toate erau foarte fin fasonate. Pe o paletuță de lemn se vedeau grăunțe uscate de culoare, unele pe jumătate zdrobite. Lângă ele, trei vase de cositor, într-unul era negru, în celelalte două nuanțe de un maroniu-verzui noroios.

— E negru din coajă de migdale și *verdaccio*, a zis el. Negrul scoate în evidență trăsăturile, celălalt adaugă umbre. *Verdaccio* e un amestec de ocru închis, *cinabrese,* cu var nestins și o idee de negru, doar atât cât să acopere vârful paletei.

— Dacă pictați contururile, de ce ar mai trebui să pozez? am întrebat.

S-a uitat la mine de parcă aș fi pus o întrebare smintită.

— Trebuie să-mi dau seama cum cad umbrele. Cum se dezvăluie trăsăturile, contururile, cum se estompează. Și trebuie să văd un chip viu – cu o mie de expresii care se schimbă după cum se schimbă gândurile – altfel, cum să-l facă să fie viu în ochii privitorului?

L-am lăsat să mă instaleze pe taburet și să-mi aranjeze – după cum se cerea – poziția mâinilor, capul, partea de sus a corpului, cu mișcări ușoare.

Când a părut mulțumit, s-a dus la loc și s-a așezat în fața șevaletului, după care s-a încruntat.

— E prea întuneric, a zis el. Nu sunt adeptul luminii puternice, care fură din dulceață, dar avem nevoie de mai multă... A făcut câțiva pași până la fereastră și, trăgând de scripete, a ridicat pânza până sus. Când lumina i-a fost pe plac, s-a întrebat cu voce tare dacă n-aș putea să-mi desfac părul, pentru că nu-și dădea seama sigur cum arăta acum – dar privirea ascuțită pe care i-am aruncat-o l-a amuțit. Mi-era ușor să-mi închipui ce-ar fi gândit Claudio dacă m-aș fi întors de la capelă cu părul în dezordine.

În cele din urmă, a luat pensula. Am rămas nemișcată multă vreme, ascultând fâșâitul șoptit al blănii pe suprafața de ipsos uscat și făcând tot posibilul să nu mă fâțâi, să nu mă scarpin la nas. Leonardo lucra iute, era surd la tot ce se petrecea în jur. Se uita la mine, vedea orice rotunjime, orice linie, orice umbră, dar nu mă vedea pe *mine*. În cele din urmă, am întrebat:

— E pentru Piero? O să i-l dați lui?

A ridicat o sprânceană.

— Nu știu sigur cui am să i-l dau. Poate că n-am să-l dau nimănui.

M-am încruntat când am auzit una ca asta. S-a grăbit să mă mustre cu voce scăzută.

— Nu, nu... acum vreau numai zâmbete. Gândește-te doar la lucruri plăcute!

— Care lucruri plăcute? Nu e nici unul în viața mea.

A ridicat privirea din tablou cu o ușoară surprindere în ochii de culoare deschisă.

— Îl ai pe fiul dumitale. Nu e de ajuns?

Am râs scurt.

— Ba da.

— Prea bine. Și mai ai amintirea lui Giuliano, nu?

Am dat din cap că da.

— Atunci închipuie-ți... În voce i s-a strecurat un grăunte de tristețe: Închipuie-ți că ești din nou cu Giuliano, a spus el cu atâta melancolie încât mi s-a părut că vorbea și cu el însuși, în aceeași măsură în care mi se adresa mie. Închipuie-ți că îi faci cunoștință cu fiul lui.

Am alungat tristețea. M-am lăsat în voia închipuirii. Am simțit cum fața mi se liniștește, cum trăsăturile mi se netezesc, dar n-am reușit chiar să zâmbesc de-a binelea.

Am plecat de acolo dornică să fac tot ce îmi stătea în putință ca să ușurez revenirea lui Piero la putere; însă zile întregi după întâlnirea cu Leonardo am scotocit în taină la ceas de noapte și degeaba. Scrisorile vechi dispăruseră din biroul lui Francesco, dar n-a apărut nici una nouă în loc.

Totuși, în cea de-a șaptea noapte, am găsit o scrisoare împăturită în trei, cu un sigiliu de ceară neagră. Sigiliul fusese rupt. Am desfăcut-o cu mâini tremurânde și am citit :

Piero a luat legătura cu Virginio Orsini, vărul lui militar din Neapole. Se pare că strânge trupe, vezi Doamne ca răspuns la cererea Papei Alexandru ca locuitorii din Pisa să fie apărați de o armată la întoarcerea regelui Carol. Dar cine poate spune că, odată adunată, o asemenea forță nu ar putea prea bine să-și croiască drum spre Florența, pentru un alt scop?

Desigur, cardinalul Giovanni susține planurile fratelui său. Papa își pleacă urechile la spusele sale – dar și la ale mele. Sanctitatea Sa a scris o scrisoare care va ajunge curând în mâinile celor de la Signoria. L-a amenințat pe regele Carol cu excomunicarea dacă el și armata lui nu pleacă din Italia; ba a amenințat Florența însăși cu aceeași soartă dacă va continua să-i acorde sprijin lui Carol. Și i-a ordonat profetului să-și înceteze predicile.

Uită de ultimul ordin. De fapt, profetul nostru ar trebui să predice cu îndoită ardoare împotriva familiei Medici. Am să fac în așa fel încât Sanctitatea Sa să se îmblânzească. Cât despre Carol – ar fi bine pentru călugăr dacă ar începe să nu-l mai laude.

I-am scris lui Ludovico. Nu ne putem încrede în el, dar s-ar putea să avem nevoie să ne trimită oameni dacă Piero se hotărăște să încerce să preia orașul în viitorul apropiat.

Îți apreciez mult invitația, dar venirea mea la Florența ar fi prematură. Să vedem mai întâi ce planuri are Piero.

Trimite complimente verilor mei – ce bine este să-i știu din nou acasă, după atâția ani și să văd că Messer Iacopo este răzbunat. Florența a fost și va fi mereu casa noastră.

Verii mei... Messer Iacopo răzbunat.

Mi-am amintit-o pe mama stând în Dom şi plângând, în timp ce vorbea despre moartea mult iubitului ei Giuliano. Am revăzut şi clipa când mă uitam la astrolog, care era aşezat în trăsură.

În stelele tale am văzut un act de violenţă, unul care-ţi este trecut şi viitor... Ceea ce alţii au început tu trebuie să sfârşeşti.

LIX

Cel care scrie scrisorile e din neamul Pazzi, am spus. Leonardo se stăpânea foarte bine. Totuşi, în ziua ploioasă de toamnă în care am rostit aceste vorbe, am văzut limpede că nu era în apele lui. Trecuseră două zile de când găsisem scrisoarea.

Atentă la poziţia mea, m-am aşezat pe scaun în timp ce el s-a aplecat peste şevalet. Stăruisem să văd portretul aşa cum era acum înainte să mă aşez iar şi să pozez. Trăsăturile erau subliniate cu negru şi contururile se estompau în straturile pâcloase de *verdaccio;* pete de umbră se adunaseră sub partea dreaptă a bărbiei, în scobitura obrazului drept, sub nara dreaptă. Mă uitam în ochii privitorului cu ochi albi, dătători de nelinişti. Părul fusese pictat cu negru mat. Am fost surprinsă când am văzut una ca asta – deşi îl purtam răsucit şi prins cu ace, iar de obicei era acoperit de voal – Leonardo îşi amintise cum arăta pe vremea când îl purtam lăsat pe umeri, la Palatul Medici. În portret, apărea aşa cum era, unduit atât cât trebuia şi cu un început de cârlionţi la capete.

Astăzi erau cinci vase mici de cositor pe măsuţă: unul cu ulei în care stăteau pensulele, unul cu *verdaccio* şi trei cu nuanţe diferite ale culorii vag cenuşii căreia i se spunea *terra verde.* Pe cele trei din urmă le-a aplicat pe panou cu o tuşă delicată, fluidă, ca să obţină ceea ce el numea umbre printre umbre printre umbre. Culorile întunecate veneau primele, urmate de tonurile intermediare şi de cele deschise, strat după strat după strat.

Învăţasem pe dinafară ce scrisese corespondentul misterios al lui Francesco. Mi-era frig şi tremuram; umezeala ploii îmi pătrunsese în ţesătura fustelor, în ciuda pelerinei negre pe care Salaì mi-o pusese pe umeri. Încăperea era întunecată, deşi era miezul zilei şi o lampă îşi arunca lumina gălbuie pe hârtia cerată care acoperea fereastra. În cămin

ardea focul, dar nici măcar el nu reuşea să alunge răcoarea. Iarna îşi arăta faţa ameninţătoare.

Leonardo şi-a ridicat ochii şi şi-a trecut gânditor mâna peste faţă, de parcă ar mai fi avut şi acum barbă.

— E periculos să interpretezi ce ai citit, a zis el în cele din urmă.

— Nu am dreptate?

— Răspunsul la întrebarea pe care ai pus-o nu e important. *Important* este ca dumneata să fii în siguranţă.

— Nu-mi pasă. Piero se întoarce. Adună o armată. Şi, când ajunge aici, totul are să se schimbe.

— Poate că se întoarce. Poate că nu... Chiar crezi că i-ar lăsa pe cei din neamul Pazzi să ştie de mişcările lui?

A lăsat mâna în care ţinea pensula şi s-a uitat lung la mine. A vrut să mai spună ceva, dar l-am întrerupt.

— Totul a început cu mult timp în urmă, nu-i aşa? A început de la Lorenzo?

A clipit şi am văzut dezaprobarea ascunsă în acel gest mărunt.

— Lorenzo a făcut o mare greşeală când s-a lăsat mânat de ură la moartea fratelui său. Şi greşeala s-a întors să-l bântuie în ultimii lui ani. Chiar şi acum, când este mort, îi bântuie pe fiii lui. Întrebarea este dacă se poate pune capăt acestui cerc vicios al violenţei.

— Dumneavoastră ştiti cine sunt, am spus eu. I-aţi spus lui Lorenzo. I-aţi făcut un semn, în noaptea când am fost la Palatul Medici, când mi-aţi arătat sculptura cu chipul lui Giuliano.

Vorbele mele l-au făcut să ridice o sprânceană.

— Eşti mult prea isteaţă, Madonna.

— Giuliano *al meu*... ştia?

— Nu când te-ai căsătorit cu el, dar... Şi-a luat seama: Ar trebui să fii cu mare băgare de seamă şi să nu-i laşi pe alţii să-ţi ghicească emoţiile. A ridicat iar pensula, după care a spus încetişor, parcă mai mult pentru sine: Câteodată, îmi doresc să nu-l fi descoperit pe Salaì în biroul soţului dumitale.

— Nimeni n-are să mă prindă.

— Poate că nu. Acum îmi dau seama că eşti la fel de inteligentă ca şi tatăl dumitale. Prea inteligentă. Te îndemn din nou să nu meditezi prea mult la descoperirile dumitale. Dacă o faci, se prea poate să fii descoperită şi asta te-ar putea costa viaţa. Înţelegi?

— Ştiu să-mi ţin gura, am răspuns cam din scurt. Şi sunt, după cum spuneţi, inteligentă. Nu am să mă las descoperită. La urma urmelor, trăiesc alături de un om pe care îl disprețuiesc – şi el nu ştie ce simt.

— Dar eu ştiu. Am citit-o pe faţa dumitale, în fiecare gest al dumitale. Cine poate să spună dacă n-au văzut şi alţii?

Am rămas tăcută. Leonardo a continuat cu un aer mai senin.

— Poftim. Nu serveşte la nimic dacă mă apuc să vorbesc pe un ton sumbru. Te-am făcut să-ţi pierzi zâmbetul. Ştiu că eşti înţeleaptă şi ai să fii discretă. Să discutăm despre ceva mai vesel. Poate despre fiul dumitale? Sunt sigur că îţi seamănă.

Mi-am adus aminte de Matteo şi m-am îndulcit pe loc.

— Creşte văzând cu ochii. Acum merge în patru labe, am zis mândră foc. Uneori se mişcă atât de repede că nu mă pot ţine după el. Şi seamănă cu mine. Ochi negri, gene lungi şi buzele pline ale bunicii lui... Când mă uit la el, îl văd pe tatăl lui, fireşte... are părul moale şi cârlionţat exact ca al lui.

Şi-a ridicat privirea de la şevalet şi pe buze i-a trecut o părere de zâmbet.

— Şi dumneavoastră? am întrebat pe neaşteptate.

— Şi eu ce?

— Când vă uitaţi la mine, îl vedeţi pe tatăl meu? Pe tatăl meu *adevărat*?

I s-a întunecat chipul. În cele din urmă, a răspuns:

— Îl văd, dar mai ales o văd pe mama dumitale. Citesc aceeaşi tristeţe pe care am văzut-o pe faţa ei, când...

— Când? Aţi văzut-o vreodată şi altundeva decât la palatul Medici?

A clipit. Şi-a plecat ochii. Când a răspuns, s-a uitat la portret, nu la mine.

— Am văzut-o la ceva vreme după moartea lui. La Santo Spirito.

— Ce căutaţi de partea cealaltă a râului Arno?

A ridicat din umeri.

— Aveam comenzi în tot oraşul, venite de la multe biserici. Mă duceam să vorbesc cu priorul dominican despre o piesă de altar pentru o capelă...

— Se ruga? Era în timpul slujbei?

— Slujba se încheiase şi pleca. Nu era cu soţul ei, o însoţea o cameristă...

— Zalumma.

— O femeie cu un păr uluitor. Îmi doream mult să o pot desena... Da, camerista era cu ea. Mama ta era însărcinată.

— Cum arăta?

— Era frumoasă. Şi nefericită, a spus el încetişor. Nefericită şi totuşi, cumva, însufleţită de speranţă. I-ai dat o raţiune de a fi şi aşa a putut trăi mai departe, cred eu.

Mi-am întors faţa către fereastra acoperită cu hârtie şi lumina galben-cenuşie.

— Îmi pare rău, a zis Leonardo, ridicându-şi iar ochii spre mine. Nu am vrut să te întristez.

Am ridicat din umeri, tot cu ochii la fereastră.

— Nu pot să nu mă întreb dacă i-a dat voie să se ducă la înmormântarea lui Giuliano.

— N-a avut cum s-o oprească, a spus el şi glasul i-a sunat deodată atât de aprins, încât am întors capul şi l-am privit.

— Aţi văzut-o acolo?

— Da.

Obrajii i s-au împurpurat. M-am gândit la cum trebuie să fi fost ei doi acolo – doi oameni îndrăgostiţi de acelaşi bărbat – şi m-am întrebat dacă mama ştiuse, dacă vorbiseră vreodată deschis despre asta. Am deschis gura să mai pun o întrebare, dar Leonardo a lăsat pensula din mână şi a pus-o grijuliu într-un vas cu ulei; după care a plecat din dreptul şevaletului.

— A trecut aproape un ceas. Nu mai poţi zăbovi. Am să mă întorc la Milano şi am să stau acolo un timp, Madonna. Am obligaţii faţă de patronul meu, Ducele. Mi-a comandat să pictez Cina cea de Taină pentru un refectoriu.

— Plecaţi?

N-am putut să-mi ascund dezamăgirea. M-am ridicat. Mantia neagră şi umedă a lui Salaì mi-a alunecat de pe umeri pe scaun.

— Am să întorc, fără doar şi poate, dar nu pot să spun când. Între timp, Salaì rămâne aici. Vei continua ca şi până acum, doar că ai să-i spui lui conţinutul oricărei scrisori pe care o descoperi. Şi el are să mi-l transmită mie.

— Dar... dacă vine Piero? Ce să fac atunci?

A zâmbit cu bunătate.

— Dacă vine Piero, nu ai de ce să-ți faci griji. Și dumneata, și copilul veți avea parte de siguranță deplină. Cât lipsesc... s-ar putea să afli multe lucruri care să te tulbure sau chiar să te scoată din minți. Te rog să înțelegi că sunt dedesubturi pe care nu ți le dezvălui pentru că ar spori primejdia în care te afli... și în care se află și cei pe care îi iubești din tot sufletul.

— Dacă urmează să vă întoarceți la Milano, am zis eu, și poate că nu o să ne mai vedem multă vreme... trebuie să vă rog să-mi dați răspunsul la scrisoarea pe care v-am trimis-o mai demult.

Știa la ce mă gândesc, dar nu se arăta deloc dornic să răspundă.

— Asasinul de la Santa Maria del Fiore, din ziua când a murit Giuliano, am continuat eu. Primul care l-a atacat și care a scăpat. Giuliano, soțul meu, el mi-a povestit. Mi-a spus că dumneavoastră i-ați povestit lui Lorenzo despre acel bărbat. Că ați fost în catedrală când celălalt Giuliano a fost asasinat.

— Purta o robă de penitent, a spus Leonardo scurt. Cu glugă. N-am avut cum să-i văd fața prea bine.

— Dar trebuie să fi zărit o parte din ea. Giuliano al meu mi-a spus că l-ați văzut. Că unchiul lui și-a dat sufletul în brațele dumneavoastră.

— Am... văzut doar ceva din ea. Numai că toate s-au întâmplat acum mai bine de cincisprezece ani și nu l-am văzut decât preț de o clipă. Nu te poți aștepta să-mi amintesc.

— Ba da, am zis eu. V-ați adus aminte chipul meu după ce-l îl văzuserăți doar o dată la Palatul Medici. L-ați schițat doar din amintire. Și mi-ați explicat *cum să faci* ca să ții minte chipul cuiva. Sunt sigură că ați folosit aceeași tehnică și ca să vi-l amintiți și pe al bărbatului. Aveți mereu la îndemână hârtie. Nu-mi vine să cred că n-ați făcut nici o schiță a acelui chip – sau măcar a părții pe care ați văzut-o.

Pe coridor s-au auzit pași. M-am întors și l-am văzut pe Salaì în prag.

— Nu mai poate să stea mult. Norii s-au învinețit; o să plouă.

— Am înțeles, a zis Leonardo și i-a făcut semn să iasă. Și-a întors iarăși privirile spre mine și a tras aer în piept: Trebuie să îmi iau bun rămas.

I-am răspuns rece:

— Când m-ați întâlnit prima dată aici, mi-ți spus că Piero voia să mă vadă. Și mi-am dorit atât de mult să vă cred, încât n-am băgat

de seamă că mințeați. Dar acum văd cât se poate de limpede că nu spuneți adevărul. Ați *făcut* o schiță a penitentului, nu-i așa? Cred că l-ați căutat ani de zile. Am dreptul să văd chipul celui care l-a ucis pe tata. De ce nu vreți să mi-o arătați?

Fața i s-a împietrit. A așteptat să termin ce aveam de spus și, după o tăcere apăsată, a întrebat:

— Ți-a trecut cumva prin minte gândul că s-ar putea să fie mai bine pentru dumneata să *nu* știi anumite lucruri, Madonna?

Am dat să vorbesc, dar m-am oprit.

— Giuliano a fost asasinat cu multă vreme în urmă, a zis el. Fratele lui, Lorenzo, este mort. Familia Medici a fost alungată din Florența. Asasinul – dacă mai este în viață – nu are cum să mai aibă mult de trăit. Dacă ar fi să ne abatem de la altele și să îl găsim, ce bine ar putea ieși de aici?

Din nou n-am găsit nici un răspuns.

— Prin răzbunare n-am servi nici o cauză nobilă. N-am face decât să zgândărim dureri vechi, o ură veche. Suntem deja prinși în lațul unor împrejurări care s-au născut din greșeli ale trecutului. Să nădăjduim că nu le vom repeta.

— Totuși, merit să știu. Și nu vreau să fiu mințită.

A ridicat iute bărbia.

— Eu n-am să te mint niciodată. Poți să ai deplină încredere. Dar, dacă socotesc că e mai bine pentru dumneata, am să *ascund* adevărul. Și n-am să o fac cu inima ușoară. Nu uita că ești mama unui moștenitor din familia Medici. E o povară uriașă. Dumneata și băiatul trebuie să fiți în siguranță. Și eu sunt legat prin jurământ să am grijă de voi, chiar dacă inima mea n-ar fi dictat-o oricum.

M-am uitat la el. Eram furioasă; totuși, mă încredeam în el tot atât de mult cât mă încredeam în omul care mă crescuse ca pe propria fiică.

— Trebuie să pleci, a zis el cu voce înceată. Nu vrem ca vizitiul să intre la bănuieli. Și mai e ploaia.

Am dat din cap. Am ridicat pelerina umedă de pe scaun și mi-am înfășurat-o pe umeri, după care m-am întors către el.

— Nu vreau să ne luăm la revedere supărați.

— Nu e nici o supărare. Doar bunăvoință. A făcut un semn din cap spre portret. Am să-l iau cu mine și am să lucrez la el, dacă pot. Poate vei mai avea prilejul să pozezi pentru mine.

— Știu sigur că da. Mergeți sănătos. Și să vă fie bine.

— Și dumitale, Madonna Lisa. Știu că zilele prin care treci sunt grele. Pot doar să-ți promit că, la capătul lor, te așteaptă fericirea adevărată.

Părea convins de ce spunea, dar n-am simțit nici urmă de mângâiere. Giuliano al meu era dus; pentru mine fericirea era îngropată undeva în trecut – cum fusese și pentru mama.

Și Salaì mi-a pus iar o cârpă întunecată de bumbac la ochi. Și-a pus mâna pe umărul meu și m-a ghidat. Am păşit încet, nesigur de-a lungul unui coridor, ne-am oprit când ceva mare de lemn – o uşă, mi-am zis eu sau un panou solid – a fost dat la o parte să ne facă loc, ne-am continuat drumul și încălțările ne-au scârțâit, hainele au șters aceeași podea de piatră.

Am coborât un rând de scări – eu, cu mare grijă, ținându-mi cu mâna fustele lungi, rochia grea, marginile fluturânde ale pelerinei. A urmat obişnuita pauză, când Salaì a trebuit să aştepte ca cineva care stătea de pază să-i spună că drumul era liber. Semnalul a fost dat și am păşit încetişor peste nişte podele netede.

Apoi, pentru prima oară, am şovăit – în dreptul unei uşi, ştiu sigur, pentru că se auzea cum ploua cu găleata, la doar câțiva centimetri depărtare de fața mea. Scăpărări răzlețe, purtate de vânt, îmi zgâriau obrajii. Tunetele bubuiau aşa de tare încât pământul de sub picioare se cutremura.

Lângă mine, Salaì s-a încordat, și-a luat avânt și m-a prins de braț.

— Fugiți, a poruncit el și m-a tras după el.

Am fugit orbeşte. Respiram greu de câte ori mă izbeau perdelele de apă rece ca gheața. Ploaia mă biciuia izbindu-mă pe față. Am tras gluga mai în jos, încercând să mă pun la adăpost, dar pânza de pe ochi s-a făcut repede leoarcă. Apa îmi săgeta ochii. Mi-am dus mâna în dreptul lor.

Când am ridicat mâna, un pantof mi s-a agățat de marginea udă a pelerinei. M-am împiedicat și am căzut, smulsă din mâna lui Salaì. M-am căznit să mă ridic. Mi-am sprijinit palma de nişte pietre de

pavaj reci şi alunecoase. În acelaşi timp, mi-am ridicat mâna şi mi-am şters ochii fierbinţi.

Legătura de pânză a alunecat şi s-a dus. M-am trezit că mă uitam la faţa tânără şi chipeşă a lui Salaì, care acum părea speriat.

Lângă noi, am văzut calul şi căruţa. Şi în spatele lui, se ridicau zidurile masive ale unei mănăstiri impozante, pe care o ştiam prea bine. A întins mâna spre mine, a încercat să mă reţină, dar era prea târziu. Mi-am răsucit capul şi, prin perdeaua cenuşie a ploii, m-am uitat spre piaţa care se arăta în spatele meu, la o oarecare distanţă.

Colonadele graţioase de la Ospedale degli Innocenti, spitalul copiilor de pripas, mi-au răspuns la privire de pe partea cealaltă a străzii. Mai jos, pe partea stângă, dar atât de departe încât părea de dimensiunile unei muşte, vizitiul meu Claudio se adăpostise sub o *loggia*.

Salaì şi cu mine eram pe latura nordică a bisericii; Claudio mă aştepta pe cea de apus, care dădea spre *piazza*.

De câte ori mă întâlnisem cu Leonardo, totul se petrecuse la Santissima Anunziata.

LX

Nici Salaì, nici eu nu am scos o vorbă. Rafalele de ploaie împiedicau orice fel de comunicare. M-a ridicat de jos, mi-a tras capişonul la loc pe cap şi am luat-o iarăşi la goană, dar acum ne-am întors să ne adăpostim în mănăstire. Acolo, în holul de intrare care dădea spre un dormitor, presupuneam eu, ne-am tras sufletul. Genunchii şi umărul stâng mă dureau, dar nu păţisem nimic grav.

Salaì nu s-a mai obosit să-mi pună pânza la loc peste ochi. Mai mult, mi-a făcut semn să-mi scot bumbacul din urechi. S-a aplecat şi mi-a şoptit la ureche:

— Acum stă în puterea dumneavoastră să ne trădaţi pe toţi. Rămâneţi aici. N-ar trebui să apară nimeni. Dacă apare cineva, nu spuneţi nimic – mă gândesc eu la ceva când mă întorc.

Am aşteptat. Într-o clipă, Salaì s-a întors cu o cârpă mare. M-a ajutat să-mi scot pelerina veche, udă de tot, după care s-a uitat la mine cum încercam să mă usuc, atât cât puteam.

— Bun, a spus el când i-am dat cârpa înapoi. Mă gândeam cum o să-i explicaţi vizitiului hainele ude.

— Nu e nevoie să-i spui lui Leonardo că ştiu unde vă aflaţi, am spus eu.

A pufnit.

— N-avem nici o şansă să-i ascundem aşa ceva, Monna. Simte o minciună la fel de sigur cum simţim noi sângele când ne apropiem de un măcelar. Şi m-am plictisit să vă plimb prin oraş. Veniţi.

M-a condus pe o scară în sus, pe urmă printr-un labirint de coridoare, am coborât şi am ajuns la nartexul care duce spre altarul principal.

Acolo m-a lăsat şi a plecat, fără să întoarcă măcar o dată capul.

Am deschis uşile, m-am aşezat sub o ieşitură a zidului şi am făcut semn cu mâna în direcţia *loggiei* unde aştepta Claudio.

În noaptea aceea, când Matteo a adormit în camera copiilor, Zalumma mi-a dezlegat şireturile mânecilor. Aveam chef de vorbă.

— L-ai cunoscut pe Giuliano? am întrebat-o. Fratele lui Lorenzo?

Era tulburată dinainte. Venisem acasă zguduită, cu părul ud. Ca şi Leonardo, mirosea imediat înşelăciunea. Când am întrebat-o despre Giuliano, s-a întunecat şi mai tare la faţă.

— Nu-l cunoşteam bine, a zis ea. L-am întâlnit de câteva ori. S-a uitat undeva în sus ca şi cum ar fi privit în trecutul îndepărtat, şi vocea i s-a îmblânzit: Era un om deosebit; dăţile când l-am zărit, puţine, nu prea spuneau mare lucru despre el. Era un om cu o fire fericită, foarte bun. Parcă ar fi fost un copil. Se purta frumos cu oamenii şi atunci când nu avea neapărat nevoie să o facă. S-a purtat frumos cu mine, o sclavă.

— Îţi plăcea?

A dat din cap, gânditoare, în timp ce împăturea mânecile şi le aşeza în comodă. S-a întors iar lângă mine şi a început să-mi desfacă şireturile rochiei.

— O iubea pe mama dumitale din tot sufletul. Ar fi fost foarte fericită cu el.

— A mai fost un bărbat. În Santa Maria del Fiore. Atunci când Giuliano a fost omorât. Cineva... cineva a fost de faţă când s-a întâmplat. Nu erau doar Baroncelli şi Francesco de Pazzi. Mai era un alt bărbat. Avea o glugă, ca să-şi ascundă faţa. El a dat prima lovitură.

— Mai era un alt bărbat? Zalumma părea îngrozită.

— Da, un bărbat care a scăpat. Şi n-a fost descoperit niciodată. Ar putea să mai fie şi acum aici, la Florenţa.

Zalumma a ţâţâit supărată.

— Mama dumitale îl iubea pe Giuliano mai mult decât pe sine. Când el a murit, am crezut că o să moară şi ea...

Încet, încetişor, am zis:

— Cred că... e cineva, cineva care stă la Florenţa... şi care ştie cine era bărbatul. Va veni vremea când am să aflu *şi eu*. Atunci, are să dea în sfârşit socoteală pentru ce a făcut şi are să-şi primească dreptatea din mâna mea, sper.

— La ce ar mai folosi? a întrebat ea. E prea târziu. Viaţa lui Giuliano s-a dus, a mamei tale la fel. Se ducea la el în noaptea asasinatului. Ştiai? Avea de gând să-l părăsească pe tatăl tău şi să plece cu el la Roma... În noaptea aceea, se dusese să-i spună lui Giuliano, şi-apoi el a fost ucis.

M-am dus să mă aşez în faţa căminului ca să mă încălzesc. Nu i-am mai spus nimic Zalummei. Am rămas cu ochii în vâlvăiata focului şi m-am gândit la viaţa mamei mele. Şi am făcut o promisiune tăcută: să găsesc o cale prin care să o răzbun pe mama şi pe cei doi Giuliano ai noştri.

Iarna a trecut încet. În absenţa lui Leonardo, mă duceam aproape zilnic să mă rog la Santissima Annunziata. Mi-era dor de el: fusese singura verigă dintre mine şi tatăl meu adevărat, dintre mine şi iubitul meu Giuliano. Ştiam că deplânge pierderea lor, ca şi mine.

Aproape seară de seară, când era cale liberă – adică atunci când Francesco era plecat în căutare de curve – mă strecuram în jos pe scări şi în biroul lui, scotoceam să văd dacă era vreo scrisoare. Nu găseam nimic. Mă luptam cu descurajarea, zicându-mi că avea să vină Piero. Şi-atunci, la venirea lui, urma să-l părăsesc pe Francesco şi – alături de Matteo, de tata şi de Zalumma – să caut adăpost la familia Medici.

Dar Piero nu venea.

Ca soţie a unui *piagnone* sus-pus, eram silită să mă tot duc la predicile pentru femei pe care Savonarola le ţinea în zilele de sâmbătă. Mă duceam la San Lorenzo cu Zalumma şi ne aşezam în apropierea altarului principal şi a pupitrului, locul rezervat celor care aveau relaţii directe cu profetul. Înduram predica închipuindu-mi cum mă duceam

la Leonardo şi îi comandam să facă un monument frumos în memoria lui Giuliano al meu. La un moment dat, vocea răsunătoare a lui Fra Girolamo mi-a atras atenţia. Se adresa, ca de obicei, unei congregaţii peste care se lăsase tăcerea

— Cei cu iubire pentru Piero de Medici şi fraţii săi, Giuliano şi aşa-zisul cardinal Giovanni...

Şi Zalumma şi eu ne-am uitat ţintă în faţă; nu cutezam să mă uit spre ea. Durerea şi mânia îmi întunecau privirea. Am auzit cuvintele profetului, dar n-am putut să-i văd faţa. *Prostule*, mi-am zis. *Nici nu ştii că Giuliano a murit...*

— Dumnezeu le cunoaşte numele. Dumnezeu le citeşte în inimi! Ascultaţi ce vă spun, oamenii care îi iubesc şi astăzi pe cei din neamul Medici sunt precum ei: bogătaşi care se închină la idoli, care divinizează idealurile păgâne de frumuseţe, arta păgână, comorile păgâne. Şi, în timpul acesta, în timp ce ei aruncă aprinse scânteieri din aurul şi avuţiile lor, săracii flămânzesc! Sunt cuvinte pe care mi le-a spus Dumnezeu – nu de la mine vorbesc: *Priveşte, cei care îi venerează pe asemenea iubitori de idoli merită să simtă pe grumaji tăişul lamei călăului. Se poartă ca nişte descăpăţânaţi; nesocotesc legile Domnului, nu simt milă pentru săraci. Şi-atunci, descăpăţânaţi vor fi cu adevărat!*

Am păstrat liniştea, dar pe dinăuntru clocoteam pentru că îmi amintisem un rând din ultima scrisoare pe care o descoperisem în biroul lui Francesco.

De fapt, profetul nostru ar trebui să predice cu îndoită ardoare împotriva familiei Medici.

Clocoteam. Şi eram cuprinsă de tremur. Mă rugam să vină Piero.

În acea perioadă nu am găsit decât o scrisoare în biroul lui Francesco – cu acelaşi scris apăsat.

Temerile dumitale de excomunicare sunt neîntemeiate. Ţi-am spus şi mai înainte să ai încredere. Lăsaţi-l să predice fără frică! Nu îi tăiaţi avântul. Ai să vezi. Papa Alexandru se va îmbuna.

Anul vechi s-a topit în următorul. Chiar în prima zi a lui 1496, Ludovico Sforza, ducele Milanului, a trădat Florenţa.

Una dintre nestematele pe care regele Carol i le furase Florenței în marșul lui către sud era fortăreața de la Pisa. Pisa fusese dintotdeauna sub stăpânirea Florenței, dar tânjea de multă vreme să fie liberă. De la invazie încoace, se aflase sub control francez.

Iar Ludovico îl mituise pe păzitorul fortăreței și îl pusese să predea cheile cetățenilor din Pisa. Și așa, dintr-o singură mișcare, Pisa și-a dobândit libertatea – față de Carol și față de Florența.

Ludovico, viclean până în pânzele albe, reușise să ascundă rolul pe care îl jucase. Drept urmare, florentinii credeau că regele Carol le-a dat celor din Pisa dreptul de a-și hotărî propria soartă. Carol, proclamat de Savonarola drept campion al lui Dumnezeu care avea să-i aducă cetății Florența mare glorie, o trădase în schimb.

Și oamenii dădeau vina pe Savonarola. Pentru întâia dată, laudele lor s-au transformat în motive de nemulțumire.

Salaì a fost cel care – incapabil să-și stăpânească entuziasmul – mi-a șoptit adevărul într-o bună zi, când îmi terminasem rugăciunile în capela familiei și plecam. Am zâmbit. Dacă așa arătau rezultatele trudei lui Leonardo, atunci puteam să-i accept absența cu inimă mai ușoară.

Iarna i-a făcut loc primăverii, care a adus cu ea ploi necontenite. Zonele mai joase ale orașului au fost inundate, stricând multe dintre ateliere, inclusiv pe cele ale boiangiilor; drept urmare, profiturile prăvăliei de mătăsuri a lui Francesco și celei de lâneturi a tatei au scăzut.

Totuși, deocamdată, aveam mai multă mâncare decât ne trebuia – mai cu seamă datorită relațiilor lui Francesco.

În acele zile, soțul meu se arăta foarte vesel. Nu am aflat de ce până într-o seară, la cină, când se dovedea din cale-afară de vorbăreț.

Furtuna de afară se potolise și cădea o burniță grea, monotonă. După săptămâni întregi de vreme întunecată, în palatul nostru era frig și trăgea curentul, drept care noi trei – tata, Francesco și cu mine – stăteam cât mai aproape de foc.

Francesco își petrecuse după-amiaza la Palazzo della Signoria; era îmbrăcat în cel mai bun *lucco,* tunica lungă de culoarea vinului roșu garnisită cu blană de samur la mâneci și la gât. A sosit acasă cu un zâmbet pe buze și veselia parcă i-a sporit și mai mult cu fiecare clipă. Când a venit vremea să ne așezăm toți trei la masă – în clipa în care se turna vinul – Francesco nu s-a mai putut stăpâni.

— Veşti bune, Ser Antonio! a zis el adresându-i-se tatei – bietul tata, slab şi tras la faţă, care avea aceeaşi vârstă ca şi Francesco, dar părea mult mai bătrân.

Ochii lui Francesco străluceau; obrajii şi vârful nasului erau încă roşii de la drumul călare spre casă prin aerul rece şi ploios. Bobiţe minuscule de umezeală se strânseseră în şuviţele lui argintii şi luceau în lumina focului.

— Vă amintiţi cu siguranţă scrisoarea Papei de anul trecut, care îi cerea lui Fra Girolamo să-şi înceteze predicile?

— Sigur, a răspuns tata fără entuziasm.

Predicile lui Savonarola continuaseră sfidând ordinul. Erau unii care spuneau că excomunicarea nu putea să mai întârzie mult.

— După ce a făcut investigaţii, Sanctitatea Sa şi-a dat seama că lucrul pe care l-a cerut nu era drept. Astăzi, Signoria a primit vorbă de la el că Fra Girolamo poate continua să predice atâta timp cât nu arată cu degetul spre Roma şi mai ales către Sanctitatea Sa.

Francesco plesnea de bucurie. A băut din pocalul cu vin.

Am ascultat, dar mi-am păstrat pe faţă o expresie politicoasă, lipsită de interes. În sinea mea, m-am întrebat dacă Francesco aflase ştirea chiar de la Signorie sau de la corespondentul lui de taină. M-am hotărât să-i scotocesc în birou la vreme de noapte.

— Atunci, a spus tata, cu atât mai bine dacă nu stârneşte mânia celor de la Roma. Oamenii începuseră să se îngrijoreze, ştii bine.

— Asemenea griji nu îşi au nici un temei, a zis Francesco. Iar oamenii uită cu prea mare uşurinţă tot ce a făcut Fra Girolamo pentru Florenţa. Carol ar fi putut să radă oraşul de pe faţa pământului dacă nu era el.

Tata a dat din cap încetişor şi a rămas cu privirea pierdută în flăcările din cămin.

— Dar cum rămâne cu zvonul, am început eu cu un aer de nevinovăţie prefăcută, cum că a fost găsită cândva o scrisoare, trimisă în Franţa... de la Fra Girolamo către regele Carol?

Soţul meu s-a întors fulgerător spre mine.

— De unde ai aflat asemenea lucruri?

— Agrippina spune că aşa a auzit vorbindu-se la piaţă. Lumea spune că dominicanul l-a implorat pe Carol să vină în Italia pentru ca oamenii din Florenţa să creadă în profeţia lui.

— Am auzit şi eu zvonul, dar cum poţi să crezi o minciună atât de gogonată?

— Am adus vorba despre ea tocmai pentru că știam că știi adevărul, am zis eu cu un ton atât de mătăsos încât m-a cuprins și pe mine mirarea. Și am mai auzit că Papa se gândește să iasă din Liga Sfântă: Papa Alexandru formase Liga – care era sprijinită de Neapole, Milano și de Sfântul Împărat Roman – ca să-l alunge pe Carol din Italia. Firește că Savonarola era împotrivă, dar Roma exercita presiuni mari asupra Florenței ca să o determine să i se alăture.

Vorbele din urmă au avut darul să-l liniștească pe Francesco.

— Despre asta nu am auzit nimic. Tot ce se poate. Ar fi o veste bună pentru noi. A făcut o pauză și a luat o altă înghițitură de vin, după care a strecurat o privire ghidușă spre tata. Ser Antonio, mă gândeam că ar cam fi timpul să te bucuri de un alt nepot. (Ochii i-au sticlit spre mine. Și a zâmbit lăsându-și privirile peste pocal.) Nu sunt un om tânăr. Am nevoie de fii care să preia negoțul de familie. Ce părere ai?

Îngrețoșată, mi-am lăsat ochii în jos și mi-am ațintit privirea asupra vinului din pocal. Îmi doream să mă pot îneca în el.

— Cred, a răspuns tata încet, că eu nu am avut decât un singur copil. Și nu am simțit nici o lipsă. Sunt foarte mândru de fiica mea.

— Da, suntem mândri de ea, a spus Francesco dintr-o suflare. Veselia lui nu putea fi întunecată cu una, cu două: Și, desigur, am greșit discutând asemenea lucruri fără să mă consult mai întâi cu iubita mea soție.

Și-a băut tot vinul din pocal și a mai cerut, după care a schimbat brusc subiectul trecând la starea vitregă a vremii și la consecințele ei.

— Prețurile au să crească peste măsură, a zis tata. S-a mai întâmplat și înainte, când eram eu băiat. Dacă nu se oprește ploaia, nu o să avem deloc grâne. Și, dacă se întâmplă una ca asta, are să se dezlănțuie foametea.

— Nu trebuie să ne facem griji, a spus Francesco cu tărie. Dumnezeu privește Florența cu bunăvoință. Ploaia se va opri.

Tata nu s-a lăsat impresionat.

— Dar dacă nu se oprește? Dacă o să ajungem să nu mai avem grâne? Savonarola ar face bine să mijlocească cumva, dacă e să ne bucurăm iarăși de strălucirea soarelui.

Zâmbetul lui Francesco a mai pălit. Și-a întors ochii spre tata.

— Ne vom bucura, Ser Antonio, vă spun eu că așa va fi.

— Inundațiile aduc ciuma, a zis tata. Foametea aduce ciuma. Am mai trăit așa ceva...

Cu gândul la Matteo, am tresărit. Tata a băgat de seamă. M-a luat de mână.

— N-am vrut să te sperii. Ciuma nu are cum să te atingă pe tine, Lisa.

— Așa este, nici vorbă, a zis Francesco. Aici nici inundațiile, nici foametea nu au cum să ne pună în primejdie. Nimeni din casa mea nu va suferi vreodată de foame.

Tata a dat din cap și și-a plecat privirea.

Am mâncat în tăcere, mai puțin Francesco. S-a plâns că țăranii erau încă prea proști ca să-și dea seama de adevărul adevărat: că ducele Milanului, Ludovico Sforza, și nu Fra Girolamo, era cel care le dăduse locuitorilor din Pisa cheile fortăreței. O neînțelegere nefericită, pentru că-i făcea pe oameni să îl vorbească de rău pe cel care îi iubea cel mai mult și se ruga lui Dumnezeu pentru ei. De aici venea singurul motiv pentru care se îngroșase numărul celor care-și spuneau *Arrabbiati*. Ajunseseră să fie aproape un partid politic în toată regula, care se opunea lui Savonarola cu ai săi *piagnoni*.

Mai târziu, Francesco a făcut o aluzie cum că el și cu mine eram obosiți și voiam să ne retragem devreme; tata – care de obicei stătea acolo până mai târziu și se bucura de compania nepotului – a tratat aluzia cu toată eleganța și a plecat.

Când m-am ridicat și am cerut îngăduința să mă retrag în odăile mele, Francesco s-a ridicat și mi-a aruncat o privire plină de înțeles.

— Du-te în camera ta, a zis el cu un ton din care nu lipsea amabilitatea. Și spune-i Zalummei să te ajute la dezbrăcat. Am să vin și eu curând.

Așa am făcut, plină de scârbă.

În timp ce Zalumma îmi dezlega șireturile rochiei, ne-am uitat una în ochii celeilalte cu aceeași spaimă pe care o trăisem în noaptea nunții.

— Dacă te lovește... a murmurat Zalumma cu un aer întunecat.

Am dat din cap. Dacă mă lovea, nici eu, nici ea nu puteam face nimic să-l împiedicăm. Am privit-o cum mi-a pus rochia în comodă și am stat răbdătoare cât timp mi-a periat părul și l-a împletit. În cele din urmă, am trimis-o în camera ei. Așa cum eram, îmbrăcată doar în *camicia*, m-am așezat pe pat și i-am cerut iertare lui Giuliano.

Francesco îmi atinge doar trupul, i-am spus, *n-are să-mi atingă niciodată iubirea pentru dumneata.*

Timp de o jumătate nenorocită de oră, am aşteptat stând singură pe pat. Când s-a deschis uşa, mi-am ridicat ochii şi l-am văzut pe Francesco, cu ochii roşii, nesigur pe picioare. În mână ducea un pocal cu vin.

— Iubita mea soție, a murmurat el. Ce spui despre dorința mea de a mai avea un fiu?

Nu m-am uitat în ochii lui; poate că avea să o ia drept pudoare.

— Eşti soțul meu. Nu mă pot împotrivi dorințelor dumitale.

S-a aşezat lângă mine, dându-şi drumul cu toată greutatea pe pat, şi a pus pocalul pe măsuța de noapte. Vinul s-a revărsat peste margine şi a îmbălsmat aerul.

— Nu ai nici un fel de dorințe? Sunt sigur că *vrei* mai mulți copii. Care e mama să nu vrea?

N-am putut să mă uit la el.

— Sigur că vreau mai mulți.

M-a luat de mână. Mi-am lăsat degetele să atârne în mâna lui.

— Nu sunt prost, Lisa, a zis el.

Am încremenit. Ştia totul? Îşi dăduse seama că îi căutam prin birou? Văzuse Claudio ceva?

Dar el a continuat aşa:

— Ştiu că nu mă iubeşti, deşi am sperat ca într-o zi să ajungi să o faci. Eşti o femeie foarte frumoasă şi inteligentă. Mă simt mândru că eşti soția mea. Şi am tras nădejdea că ai să-mi răsplăteşti bunătatea dându-mi mulți moştenitori.

— Bineînțeles, am repetat eu.

S-a ridicat. Şi-a luat un ton rece, oarecum amenințător, ca şi cum ar fi discutat afaceri.

— Atunci, întinde-te.

A fost ceva ciudat. A rămas complet îmbrăcat, dar şi-a lăsat colanții doar atât cât a fost nevoie. Cu grijă, dar fără vreo urmă de tandrețe, s-a strecurat între picioarele mele, mi-a ridicat *camicia* şi m-a pătruns. Doar că nu era pregătit până la capăt; de fapt, apropierea de mine i-a stins orice ardoare şi i-a tăiat cheful. A rămas nemişcat un moment, gâfâind, după care s-a sprijinit cu palmele de saltea, ridicându-şi trunchiul.

Credeam că vrea să iasă din mine. M-am mişcat imediat, în speranța că se declară învins şi pleacă.

— Ți-am spus să stai întinsă! A ridicat mâna, şi-a răsucit dosul palmei spre mine de parcă ar fi fost gata să mă lovească. M-am ferit iute şi mi-am întors faţa.

Asta i-a făcut plăcere. A închis ochii şi a început să-şi spună în şoaptă:

— Târfă. Căţea obraznică!

Mi-am golit mintea de gânduri. Mi-am lăsat capul să se izbească de tăblia de lemn a patului. Am ascultat zgomotul tăbliei care se ciocnea de zid.

Şi am ţinut-o aşa mult timp; au fost clipe dureroase. Îi era greu, dar s-a îmbărbătat cu tot felul de vorbe murdare până când şi-a atins scopul, în cele din urmă.

Când a terminat, s-a desprins de mine, s-a aranjat din câteva mişcări şi a plecat fără o vorbă, închizând uşa în urma lui.

Am chemat-o pe Zalumma. O soţie bună ar fi rămas în pat şi ar fi făcut totul ca să rămână însărcinată. Eu însă m-am sculat pe loc şi, când a venit Zalumma, i-am spus cu voce tremurată.

— N-am de gând să-i port copilul. Înţelegi? Nu am de gând!

Zalumma a înţeles. În dimineaţa următoare, mi-a adus o carafă cu ceai şi m-a învăţat cum trebuie să-l folosesc.

LXI

Previziunile tatălui meu s-au adeverit. Ploaia nu s-a domolit nici o clipă. La jumătatea lunii, râul Arno a ieşit din matcă şi a spălat toate recoltele. La începutul lui iunie, râul Rifredi a dat şi el pe afară distrugând puţinele câmpii care mai erau întregi.

Când a venit vara şi cerul a secat, peste oraş s-a abătut un val de febră. De dragul lui Matteo, nu doar că am interzis orice fel de vizite în camera copiilor, dar am şi rămas închisă în *palazzo*. Tocmai începuse să facă primii paşi, stângaci; cu cât îi priveam mai mult chipul, cu atât mai mult îl vedeam pe tatăl lui.

Plecam rareori de acasă. Când fierbinţeala s-a răspândit, i-am interzis Zalummei să o mai însoţească pe Agrippina la piaţă. Mă duceam doar când şi când la Santissima Annunziata, pentru că biroul lui Francesco n-a scos la iveală nici o scrisoare nouă în acele săptămâni.

În dorința de a părea o soție bună și de a risipi orice bănuieli, mă duceam totuși la predicile pentru femei pe care Savonarola le ținea în zilele de sâmbătă. Și-a continuat vituperările împotriva familiei Medici și a susținătorilor ei, dar acum erau îmbinate cu o altă obsesie: faptul că Alexandru trăia la Vatican cu tânăra lui amantă, Giulia Farnese, și îi plăcea să cheme prostituate la petrecerile pe care le dădea.

— O, tu, întâi stătător al Bisericii! striga el ieșindu-și din fire. În fiecare noapte te duci la concubina ta și în fiecare dimineață, te împărtășești cu Sfintele Taine. Ai stârnit mânia lui Dumnezeu. Voi, desfrânaților, voi, codoșilor nenorociți, v-ați transformat bisericile în dughene ale târfelor!

Iar când cardinalii bombăneau că nu se cuvenea să vorbească astfel despre Papa, el proclama sus și tare: *Nu eu sunt cel care amenință Roma, Dumnezeu o face! Roma nu are decât să facă ce poftește, dar nu va avea cum să stingă o asemenea flacără!*

După mai multe nopți, când soțul meu se dusese să-și viziteze propriile concubine și servitorii se retraseseră, mi-am făcut drum spre biroul lui Francesco.

Scrisoarea ascunsă în birou era scrisă pe un ton nemulțumit.

Lasă-l să aiureze despre familia Medici, așa am spus. Dar nu l-am încurajat deloc să-l atace pe Alexandru – nici pe departe! Distruge tot ce clădesc eu cu grijă aici, la Roma. Lămurește-i pe toți: dacă nu pun capăt chiar acum acestei purtări prostești, au să plătească cu vârf și îndesat!

Între timp: foametea care face ravagii printre oameni ar putea să ducă la nemulțumiri fățișe. Ostoiește-le. Fă-i să nu se gândească la burțile goale, ci la Cer și la Fra Girolamo.

Am repetat în gând cuvânt de cuvânt, întipărindu-mi-le în minte ca să le pot scoate la iveală când avea să fie cazul.

A doua zi, am lăsat cartea la vedere. Apoi, am luat trăsura până la Santissima Annunziata și am ajuns în clipa în care clopotele anunțau Sexta.

Salaì nu a mai recurs la nici un fel de subterfugiu. Slujitorii Sfintei Fecioare erau cu toții în rugăciune și aveau să se adune curând în refectoriu, la masa de seară. Drumul era liber. Din capelă, am luat-o pe un coridor strâmt și am urcat un șir de trepte de piatră, în spirală.

La capătul lor era un perete fals de lemn. Salaì s-a îndreptat spre un colț și a scos un uguit gingaș ca de porumbel. S-a deschis un panou ascuns în perete. Am pășit înăuntru.

Un artist tânăr, cu tunica lungă, pătată de stropi colorați, tipică breslei sale, a închis panoul în urma noastră. Am străbătut un coridor de-a lungul căruia se vedeau trei încăperi: o chilie de călugăr cu un așternut; o cameră mai mare în care doi tineri, cu urme de ipsos proaspăt pe obraji, pe mâini și pe șorțurile lungi, pregăteau o frescă; și camera în care mă întâlnisem cu Leonardo.

Portretul meu era și acum pe șevalet. Salaì mi-a explicat că, în graba plecării, Leonardo uitase să-l ia cu el. L-am privit cu atenție: în afară de contururi și de umbre, panoul cu stratul alb de ipsos ținea loc de piele. Arătam ca o stafie.

Am zâmbit înspre portret.

Și i-am zâmbit lui Salaì, în timp ce îi redam întocmai conținutul scrisorii. S-a căznit să scrie cuvintele, încet, cu poticneli.

Am plecat de la biserică și mi-era inima ușoară. Eforturile lui Leonardo dădeau roade, mi-am zis eu. Sigur că acum Papa urma să-l reducă la tăcere pe Savonarola. Biciul soartei se abătuse asupra dușmanilor neamului Medici și aveam să-l întâmpin iarăși pe Piero.

Zâmbeam pentru că eram neștiutoare. Zâmbeam pentru că nu-mi dădeam seama care era adevăratul înțeles al scrisorii; nu-mi dădeam seama că era o amenințare la adresa a tot ceea ce îndrăgeam.

Odată cu toamna, a venit ciuma. Savonarola continua să predice, dar Francesco mi-a îngăduit să rămân acasă. Nu i-a mai sosit nici o epistolă de la Roma ca să fiu obligată să mă aventurez spre capela familiei. Lipsită de drumurile la Santissima Annunziata și cu vremea care se tot înrăutățea, nu aveam nici cum să stau pe balcon, nici cum să mă plimb prin grădină. Eram supărată foc.

Pierderea recoltelor de primăvară a distrus Toscana. Fermierii și țăranii au lăsat în urmă ogoarele pustiite și au dat năvală în oraș căutând de-ale gurii. Bărbați și femei stăteau înșirați pe marginea drumurilor, cerșind resturi de la mese. Dormeau pe treptele bisericilor, în fața prăvăliilor. Într-o dimineață, Francesco s-a dus la *bottega* și a găsit o mamă și doi copii, lipiți de ușa prăvăliei. Toți trei erau morți. Pe măsură ce se răceau nopțile, unii au murit înghețați, dar cei mai mulți se prăpădeau

din pricina foametei şi a ciumei. Fiecare dimineaţă aducea cu ea alte şi alte cadavre; nu puteai să le îndepărtezi pe toate, aşa că duhoarea a început să plutească peste Florenţa.

În ciuda avuţiei şi a relaţiilor lui Francesco, şi noi am simţit lipsurile. Mai întâi, Agrippina a rămas fără pâine, apoi fără făină, drept care ne-am lipsit de obişnuita supă cu paste. Vânătorii ne aduceau ce prindeau şi am mâncat vânat până ni s-a aplecat.

Când a venit iarna, până şi pe noi, cei bogaţi, ne cuprinsese disperarea.

A trecut Crăciunul, a trecut şi Anul Nou. A sosit vremea carnavalului – cândva un timp al sărbătorii, al paradelor şi banchetelor; acum, sub domnia lui Savonarola, noii reprezentanţi ai Signoriei scoseseră asemenea manifestări păgâne în afara legii.

În cele din urmă, s-a zvonit că Signoria hotărâse să deschidă hambarele de rezervă: grânele urmau să le fie vândute cetăţenilor la un preţ bun. În Piazza del Grano, în dimineaţa de şase februarie, ultima zi a carnavalului. Postul Paştelui începea în ziua imediat următoare.

Agrippina, bucătăreasa, abia îşi pierduse un nepot din cauza ciumei. De teamă să nu aducă *la moria* în casă, nu se dusese la înmormântare – dar zicea cu glas hotărât că şi-ar găsi mare mângâiere, dacă s-ar putea duce măcar doi paşi până la Dom, să aprindă o lumânare şi să se roage pentru sufletul lui.

Sigur că era de datoria ei să meargă să cumpere grâne şi pâine pentru noi toţi. Părea firesc să se ducă la Dom şi să-şi facă rugăciunile, după care să mai facă alţi câţiva paşi până la Piazza del Grano pentru cumpărături.

Iar eu, neliniştită cum eram, m-am prezentat în faţa lui Francesco şi i-am spus de ce credeam că ar trebui să o însoţesc pe Agrippina până la Dom. Distanţa era mică; nu riscam să dau peste multă lume; eram nerăbdătoare să mă rog. Spre încântarea mea, s-a învoit.

Şi aşa, în joia cu pricina, m-am urcat în trăsură alături de Agrippina şi de Zalumma, iar Claudio a pornit spre răsărit, spre domul de cărămidă portocalie.

Cerul era senin şi de un albastru înverşunat. Aerul era neclintit şi, câtă vreme reuşeam să stau nemişcată sub un petic de soare, îi simţeam căldura; dar orice umbră aducea cu ea un frig pătrunzător. Am rămas cu privirea la prăvălii, la case, la biserici, la oamenii care se mişcau alene pe străzi. Înainte ca Savonarola să pună stăpânire pe inima Florenţei,

carnavalul fusese un timp al frumuseții. Copilă fiind, străbăteam străzile și mă zgâiam la fațadele clădirilor golașe și gri, care se transformau datorită pânzelor alb-roșii, tapiseriilor lucrate în fir de aur, ghirlandelor din flori de hârtie viu colorată. Bărbați și femei dansau pe străzi, purtând măști împodobite cu aur și diamante. Lei și cămile din menajeriile familiei Medici treceau în pas de paradă, spre bucuria privitorilor.

Acum, străzile erau din nou mohorâte și nu se auzea nici un sunet – totul din pricina urii pe care o nutrea profetul.

Zalumma și bucătăreasa tăceau. Agrippina era o femeie cu părul sur, născută într-o familie de țărani, era bondoacă, avea oase mari, fața lată și dinți puțini. Avea ochi căprui, iar unul dintre ei era pâclos și nu vedea deloc. Ochiul bun era ațintit asupra ferestruicii; se vedea că și ea, ca și mine, era însetată după o schimbare de peisaj.

Ne înțeleseserăm că era bine să ne rugăm mai târziu și să cumpărăm mâncare mai întâi, înainte să se împuțineze rezervele. Drept care trăsura a trecut huruind pe lângă Dom, spre sud, către meterezele ascuțite ca niște dinți puternici ale turnului de la Palatul Signoriei. Piazza del Grano, un pătrat de dimensiuni modeste, se afla în spatele palatului, pe latura de est. Lăzi mari pline cu grâu și orz erau proptite de zidul din spate al palatului, dincolo de niște garduri solide de lemn; în fața lor se vedeau tarabele și cântarele. Și mai în față era o poartă joasă, care rămânea încuiată până în clipa când se porneau afacerile.

Claudio a oprit trăsura într-o margine a pieței; nu aveam cum să mergem mai departe. Mă așteptasem să văd lume multă, dar nu chiar atâta câtă mi se înfățișa în fața ochilor: piața era înțesată de oameni. Erau atât de mulți încât nu aveai loc să arunci un ac. Sute de țărani cu capete descoperite, chipuri cu dâre de murdărie și mâini înnegrite, cu bucăți de lână înfășurate pe umeri strigau cerând îndurare, cerând un pumn de grăunțe de pomană. Pe lângă ei, dar trăgându-se înapoi cât puteau, erau femei din nobilime, îmbrăcate în blănuri și catifele, care nu avuseseră încredere în slugi să le trimită după mâncare și servitori cu fețe neîndurătoare, care se împingeau cu umerii încercând să treacă de săraci. Numai că și aceștia se arătau la fel de hotărâți.

Mi-am scos capul pe ferestruica trăsurii. Din locul înalt pe care stăteam, vedeam mai mulți bărbați stând cu capetele apropiate și ținând sfat în spatele porții care continua să rămână închisă. Simțiseră încordarea mulțimii, așa cum o simțiseră și caii noștri, care s-au pornit

să frământe pământul cu copitele. Nici unul dintre noi nu se aşteptase să găsească asemenea puhoi de oameni aşa devreme.

Claudio s-a dat jos de pe locul vizitiului şi a pus mâna pe portiera trăsurii, dar nu a deschis-o. Era posomorât.

— Poate că ar trebui să mă duc eu, a zis el. Agrippina e scundă; n-are cum să se lupte să ajungă până în dreptul porţii.

Ea a pufnit şi s-a uitat la el de sus, cu singurul ei ochi bun.

— Am avut grijă să hrănesc familia vreme de patruzeci de ani. Nici o gloată nu e în stare să mă oprească.

Claudio a rămas cu privirea la mine.

— Vă duceţi amândoi, am spus eu. Aşa aveţi mai mulţi sorţi de izbândă. Zalumma şi cu mine vă aşteptăm în trăsură.

Claudio a dat scurt din cap şi a deschis portiera să coboare Agrippina. Bucătăreasa s-a dat jos cu o oarecare greutate. Îi ajungea lui Claudio până la braţ, dar s-a răsucit şi s-a îndreptat alături de el spre mulţime; el şi-a lăsat mâna pe mânerul cuţitului cu lamă lungă.

M-am uitat după ei cum dispăreau în înghesuială – până când a apărut brusc o faţă în dreptul ferestrei şi m-a făcut să tresar.

Femeia de la fereastră era tânără, cam de o seamă cu mine; părul ei era spălăcit, ochii albaştri îi ieşeau din orbite. Obrajii traşi aveau dâre de funingine. Un copilaş tăcut îi atârna la piept, legat într-o eşarfă.

— Fie-vă milă, Madonna, a zis ea cu un accent greoi, ţărănesc. Fie-vă milă, pentru numele lui Dumnezeu! Daţi-mi un ban, ceva de mâncare pentru copilaşul meu...!

Zalumma şi-a luat un aer neînduplecat.

— Pleacă de aici! Pleacă de lângă trăsura noastră!

Ochii tiviţi cu roşu ai cerşetoarei lăcrimau şi nasul îi curgea din cauza frigului.

— Dumnezeu v-a trimis aici în calea mea, Madonna! Pentru numele lui Isus Christos...

Dacă n-ar fi fost copilaşul la mijloc, aş fi fost mai prudentă. Dar aşa, am bâjbâit după punga de la braţ. Am scos un ban. Am vrut mai întâi să i-l pun în palma murdară şi goală, dar gândul la Matteo şi la ciumă m-a făcut să-l arunc înspre ea.

S-a căznit să-l prindă cu degetele ei îngheţate, stângace; banul a căzut chiar în dreptul ferestrei şi femeia a îngenuncheat în căutarea lui. Nu era singura. Un alt ţăran din apropiere văzuse totul şi s-a

aruncat asupra ei. Ea s-a pornit să chiriie şi curând zarva i-a atras pe mai mulţi.

— Plecaţi de aici! a strigat Zalumma. Lăsaţi-ne în pace!

Dar ei continuau să vină spre noi, bărbaţi şi băieţandri. Unul dintre ei a început să o lovească pe cerşetoarea cea tânără şi ea s-a pornit să urle, după care a căzut la pământ, într-o tăcere prevestitoare de rele.

— A avut un ban – trebuie să fie mai mulţi! a zis cineva.

Caii noştri au nechezat şi au făcut un salt în faţă; trăsura s-a zgâlţâit şi a început să se legene.

— Moarte bogătaşilor! a zbierat un bărbat. Ne iau mâncarea şi ne lasă fără nimic!

La fereastra trăsurii s-au arătat chipuri murdare; braţe ciudate s-au întins spre noi, au început să ne tragă de haine. Cineva a deschis portiera.

Zalumma, care era lângă mine, şi-a băgat mâna în corsaj şi a scos un cuţit subţire, cu lamă dublă. Lama cuţitului a trecut fulgerător peste braţele care ne loveau la întâmplare. Un bărbat a scheunat şi s-a pornit pe înjurat.

Şi atunci, dinspre mulţime s-au ridicat strigăte tunătoare, urmate de pârâitul puternic al lemnului spulberat spintecat şi de un uruit care suna de parcă ar fi anunţat venirea unui cutremur. Cerşetorii care luaseră trăsura cu asalt s-au întors. Într-o clipită au pornit-o şi ei la goană spre locul de unde venea zarva, lăsându-ne în plata Domnului.

M-am agăţat de marginea portierei deschise şi m-am uitat cu atenţie.

Mulţimea dărâmase poarta încuiată şi se năpustea spre tarabe. Cum mă uitam la ei, tocmai atacau gardul care proteja lăzile cu grâne şi îl rupeau cu furie. Doi bărbaţi – unul din ei, era de fapt un băieţandru – s-au căţărat în grabă pe marginea unor lăzi şi au început să împrăştie pumni de grâne spre oamenii disperaţi.

Mâini fără număr s-au înălţat cu pumnii căuş spre cer, încercând să prindă cât mai mult din ploaia întăritoare. În mijlocul nebuniei, se auzeau ţipete – cei mai iuţi şi mai puternici îi călcau în picioare pe cei înceţi şi neputincioşi.

Şi, în timp ce bărbaţii care se cocoţaseră pe grâne râdeau şi, în ropot ca de ploaie, aruncau boabele spre marea de feţe rebegite de frig de dedesubt, am auzit o litanie ritmică şi joasă, care a prins apoi forţă şi a

început să sune tot mai tare, răspândindu-se cu iuțeala focului în rândurile mulțimii:

— *Palle, palle, palle...!*

Am prins-o de braț pe Zalumma și am strâns tare; am început să hohotesc, dar n-am vărsat nici o lacrimă.

Zeci de oameni au murit în acea zi – călcați în picioare – în goana după mâncare. Toți soldații și toate gărzile au fost scoși să înăbușe răscoala și să-i trimită pe oameni la casele lor – dacă le aveau. Agrippina s-a ales cu pieptul și picioarele zdrobite. Claudio s-a întors șchiopătând la trăsură: o ducea pe bucătăreasă pe brațe. Uimitor era faptul că reușise să strângă într-un săculeț o câtime din grânele luate cu japca. M-am așteptat cumva ca Francesco să-i ceară să le ducă înapoi – la urma urmelor, erau de furat –, dar soțul meu nu a spus nimic.

Vestea că mulțimea strigase deviza Medici se răspândise pretutindeni, chiar și pe buzele servitorilor noștri. După-amiază, când Francesco s-a întors de la prăvălie, avea chipul împietrit și era neobișnuit de tăcut. Când a aflat că Agrippina fusese rănită, s-a dus la patul unde zăcea bucătăreasa, a murmurat câteva cuvinte de mângâiere, după care a trimis după doctor.

Nu-l văzusem niciodată atât de supărat. Când Elena a cutezat să întrebe dacă a auzit că mulțimea strigase *Palle!*, s-a întors spre ea și i-a spus amenințător:

— O dată să te aud că mai spui cuvântul ăsta aici, și te trezești aruncată în stradă!

În seara aceea, tata nu a venit la cină, dar Francesco a decis să i-o ia înainte plecând, zicea el, la o întâlnire cu membrii Signoriei.

Nu am schimbat multe vorbe cu Zalumma. Seara, când ne-am retras în odaia de dormit – ea s-a întins în culcușul ei, iar eu în pat. I-am spus încetișor, pe întuneric:

— Aveai un cuțit. Aș vrea și eu unul.

— Am să ți-l dau pe al meu, a zis ea.

Iar dimineața s-a ținut de cuvânt.

Ziua următoare era Miercurea Cenușii. La prânz, Francesco, tata și cu mine ne-am dus la San Lorenzo să-l ascultăm pe Fra Girolamo: ținea o predică la care putea să asiste oricine dorea.

Mi-am ridicat ochii spre profetul aşezat la amvon, spre faţa lui uscăţivă şi urâtă, cu nasul ca pliscul unui şoim, şi m-am întrebat dacă înţelesese că inspiraţia nu-i venea dintr-o sursă divină.

N-a spus nimic despre Papa Alexandru, dar a vorbit despre „acei prelaţi mârşavi care scâncesc cuvântând despre Dumnezeu, dar continuă să se împodobească cu bijuterii şi blănuri". Şi le-a înfierat pe femeile care făceau paradă de rochii „necuviincioase" făcute din ţesături atât de alese încât doar din vânzarea uneia ar putea fi hrăniţi mulţi cerşetori lihniţi, care mureau de foame pe străzile Florenţei chiar în acea clipă.

Mi-am aruncat ochii spre soţul meu, care stătea alături. Părea să asculte cu toată atenţia: fruntea i se încrunta a înţelegere deplină, ochii îi înotau în duioşie şi inocenţă prefăcută.

La apusul soarelui, Zalumma m-a îmbrăcat într-o rochie cenuşie şi mi-a pus pe cap o pânză simplă. M-am ferit de orice fel de bijuterii; nu mai purtasem nici una de teamă să nu dau peste *fanciulli.* Erau „armata" lui Savonarola, băieţi de vreo zece ani şi chiar mai mici; se îmbrăcau în robă albă şi patrulau pe străzile Florenţei în căutarea femeilor care încălcau legile privind ţinuta cuviincioasă. Orice corsaj care sugera sânii, orice sclipire de aur sau de pietre scumpe era o infracţiune. Coliere, cercei, broşe – toate erau confiscate în chip de „ofrande" destinate celor săraci. În lunile de dinainte, copiii străbătuseră tot oraşul intrând din casă în casă şi puseseră mâna pe statuete, picturi, obiecte rare – orice ar fi putut servi, în acea zi de Miercurea Cenuşii, drept pildă.

Dar în palatul nostru nu au călcat niciodată.

Când am fost gata îmbrăcată, am aşteptat să mă cheme Francesco. În timp ce coboram scările, mi-a trecut în revistă ţinuta cenuşie, părul împletit şi strâns simplu pe cap, vălul negru cât se poate de cuviincios şi a spus doar atât:

— Bine.

După care mi-a dat un tablou lat cât braţul meu, de la umăr la vârful degetelor.

— Aş vrea să-l aduci drept ofrandă în seara aceasta.

Mi-am aruncat privirea spre el. Îl văzusem şi mai înainte, pe coridorul din apropierea camerei copiilor. Era un portret al primei soţii a lui Francesco, Nannina, costumată în chip de Atena. Un bust văzut

din profil. Pe cap avea un coif nu prea înalt de argint, de sub care se revărsau buclele lungi, negre, ondulate cu măiestrie. Stilul artistului era lipsit de rafinament, n-avea nici un fel de profunzime. Pielea era de un alb nefiresc, ochii păreau lipsiți de viață, postura înțepenită, deși era clar că se voia demnă.

În casă se găseau multe picturi pe teme păgâne – una chiar în biroul lui Francesco, înfățișând un nud al zeiței Venus – și totuși el alesese una cuviincioasă, poate ca să arate publicului că era obiectul cel mai încărcat de păcat pe care reușiserăm să-l găsim.

Și îl scosese din rama de argint cu înfloriturі.

Am luat portretul și am pornit în tăcere – Francesco era tot în toane rele – spre Piazza della Signoria.

Din pricina cerului înnorat, era foarte întuneric, dar când ne apropiam de piața plină de lume am văzut vâlvătaia. În timp ce trăsura trecea prin fața Palatului Signoriei, peste tot se zăreau torțe: torțe în apropiere de platforma înaltă pe care stăteau profetul și armata lui de *fanciulli* înveșmântați în alb; torțe de-o parte și de alta a intrării la Palatul Signoriei; torțe în mâinile privitorilor; torțe care străjuiau, pe toate cele patru laturi, marele Rug al Deșertăciunilor. La toate ferestrele palatului, la toate geamurile de sus ale clădirilor dimprejur lucea lumina lumânărilor: oamenii priveau în jos, dornici să vadă spectacolul din piață.

Francesco și cu mine am coborât din trăsură și ne-am alăturat mulțimii care stătea în fața rugului. Soțul meu avea o funcție înaltă; cei care l-au recunoscut s-au dat la o parte ca să putem ajunge aproape de foc.

Era o structură masivă – cu înălțimea, lățimea și adâncimea cam cât ale unei prăvălii cu două caturi sau ale unei case de negustor modest – constând din opt șiruri de butuci așezați ca un soi de scară improvizată, în așa fel încât copiii să le poată urca ușor de jos până sus. În vârf se zărea o efigie umflată cu paie a Regelui Carnaval, cu o burtă mare și un cap de pânză pictată. Nu avea fața de monarh binevoitor pe care o văzusem la carnavalurile trecute, ci părea mai curând un demon înspăimântător cu ochi injectați de culoarea sângelui și colți care-i ieșeau din gură.

Așezate de-a valma pe scândurile abia ridicate și negeluite se găseau toate semnele de deșertăciune pe care micii soldați ai monahului le

adunaseră în lunile anterioare: coliere de aur, grămezi de perle, mormane de catifele brodate şi satinuri şi eşarfe de mătase, oglinzi de mână aurite, perii şi piepteni de argint, plase de păr din fir de aur, tapiserii cu ciucuri, covoare persane, vaze şi obiecte de ceramică, statuete şi picturi. Statuete ale lui Zeus, Marte, Apollo, Eros, Atena, Hera, Artemis, Venus şi Hercule – simbolul al puterii oraşului Florenţa. Pictură după pictură, pe lemn, pe pânză, pe piatră. Schiţe desenate pe hârtie în creion cu vârf de argint sau cretă roşie sau cerneală sau creion obişnuit. Delictele de care se făceau „vinovate" erau aceleaşi: teme păgâne şi nuditate. M-am simţit la fel ca atunci când am intrat prima dată în biroul lui Lorenzo: m-a cuprins un val de veneraţie şi teamă văzând atâta frumuseţe, atâta avuţie în toată măreţia ei.

S-a pornit sunet de trâmbiţe. Au început să cânte lăutele. Francesco mi-a făcut semn cu cotul, dând din cap spre portretul pe care-l ţineam în mâini.

M-am apropiat de foc alături de alţi cetăţeni de vază nerăbdători să-şi afişeze pioşenia în public. Treptele improvizate erau pline de obiecte, terebentina se îmbibase în scândurile grosolane. Mi-am întors faţa ca să nu inhalez fumul şi am înghesuit portretul Nanninei pe muchie, între braţele unui candelabru înalt şi greu de bronz turnat, care avea la bază două femei goale cu braţele ridicate.

Când mă întorceam să plec, m-am atins în treacăt de cineva; mi-am ridicat ochii şi am văzut un bărbat mai vârstnic, îmbrăcat într-o haină neagră cu guler înalt. Înfăţişarea lui m-a făcut să mă opresc. Bătea spre şaizeci de ani, avea ochi tiviţi cu roşu pe o faţă palidă, buhăită. De sub bărbia ieşită în afară îi atârna o guşă ca un moţ.

Mi s-a părut că aud iar vocea lui Leonardo, *Sandro*, zicea el. Şi, dintr-odată am avut în faţa ochilor acelaşi bărbat cu câţiva ani mai tânăr, ducând la gură un copan de prepeliţă friptă, zâmbind strengăreşte şi exclamând sarcastic: *Vai, scumpă orătanie...*

Acum, Sandro nu mai zâmbea; lumina torţelor reflectată în ochii lui sălbatici dădea la iveală o suferinţă nesfârşită.

S-a uitat la mine şi n-a ştiut cine eram; atenţia lui era acaparată de pictura pe care o ţinea strâns în braţe. Purta imaginea unei femei – svelte, cu picioare lungi şi pielea de o transparenţă perlată. Era goală; doar o buclă din părul de culoarea ambrei îi aluneca peste un sân. Unul dintre braţele ei se ridica spre un cer încă nedesăvârşit.

S-a uitat la pictură cu tandrețe și durere – și apoi, cu o mișcare hotărâtă, a zvârlit-o în față, spre cea mai apropiată treaptă. A căzut peste o urnă mare și a rămas acolo.

L-am privit cum dispare în mulțime, după care m-am dus lângă soțul meu.

Când clopotul din turnul palatului a început să bată, patru dintre conducătorii armatei „albe" a lui Savonarola au coborât de pe platformă și fiecare a ridicat câte o torță. Sub rug, fuseseră îndesate ghemotoace de paie și iască, în patru locuri: două spre mijloc, în față și în spate, și două aproape de margine.

Trompetele au prins să răsune, lăutele să se tânguiască, cimbalele să spargă aerul. Când mulțimea a amuțit, băieții înveșmântați în alb s-au adunat lângă profet, iar vocile lor tinere și dulci s-au ridicat într-un imn.

Paiele s-au aprins la iuțeală, lujere întunecate care se chirceau în vâlvătaia strălucitoare.

Vreme de două ceasuri, am rămas lângă Francesco și am stat cu ochii pe rugul aprins, am stat cu ochii pe zeița lui Botticelli și am văzut-o cum se înnegrea și se topea. La început, am bătut din picioare ca să lupt cu frigul, dar când treptele de sus ale rugului s-au carbonizat și s-au prăbușit, flacăra a răbufnit în sus cu zgomot șuierător. M-am descheiat la *mantello*; obrajii mi s-au încins atât de mult încât mi-am lipit de ei palmele neînmănușate, ca să mă răcoresc cumva.

În cele din urmă, dogoarea ne-a silit să ne dăm înapoi. Francesco mi-a atins ușor umărul, dar am rămas stană de piatră o vreme, cu ochii la limbile mânioase ale focului, la culoarea lor roșu-portocalie proiectată pe cerul care acum bătea în rozaliu. În inima flăcărilor, zăceau deșertăciunile, înnegrite și scorojite.

Când ne-am întors la trăsură, mă treceau toate sudorile. Pe drumul spre casă, s-a pornit vântul. Scântei încă roșii pluteau prin aer și se lipeau ca un roi de licurici sclipitori de fațadele caselor.

— E posibil să fie incendii la noapte, a zis Francesco.

Nu am răspuns. Am rămas cu fața rezemată de fereastră și m-am uitat la cenușa care plutea în jur, tăcută ca zăpada.

LXII

Un atac din partea lui Piero este iminent. Umblă vorba că are de gând să vină dinspre nord; Siena pare şi ea o posibilitate. Pregăteşte-te – dar să nu te arăţi alarmat prea pe faţă. Nu are de partea lui decât soldaţi de-ai lui Orsini şi mercenari; să tot fie o mie trei sute cu totul. Nu e de-ajuns.

Când are să dea greş, foloseşte-te de prilej şi anunţă componenţa noului consiliu. Arrabbiati *au devenit din cale-afară de zgomotoşi, la fel şi Bernardo del Nero şi ai săi* Bigi. *Consiliul trebuie să îi distrugă.*

Eram în atelierul de la Santissima Annunziata şi recitam conţinutul scrisorii în faţa lui Salaì. El scria aşa cum îi dictam – stângaci, cu o încetineală care mă scotea din minţi şi îmi tot cerea să repet. Când am întins mâna să iau eu pana, s-a tras înapoi.

— Nu, Monna! Scrisul tău ar putea fi recunoscut.

Când în sfârşit a isprăvit şi s-a ridicat să mă conducă, am rămas unde eram.

— Crezi că Piero are vreo şansă de izbândă? Că ar putea să-şi recâştige locul la Florenţa?

Salaì a strâmbat din nas; şi-a trecut degetele prin cârlionţii scurţi şi negri, cu o exasperare jucată.

— Puţin îmi pasă de politică, iar despre manevre militare ştiu şi mai puţin. Dar un lucru ştiu sigur: dacă cineva vrea să-l dea jos de la putere pe profetul nebun, cu tot cu neruşinaţii lui purtători de foc, am să pun mâna pe arme şi am să mă alătur.

— Ştii să mânuieşti cuţitul? l-am întrebat.

— M-am născut cu el în mână.

Cu grijă să nu mă tai am scos cuţitul cu lamă dublă al Zalummei din teaca pe care o ascunsesem bine în corsaj.

Salaì s-a strâmbat.

— Dacă nu vă scrijeliţi coastele mai întâi, duşmanul are să se îndoaie de râs până reuşiţi să trageţi arma din teacă.

— Nu râde pe socoteala mea. Învaţă-mă cum să-l mânuiesc.

— Leonardo nu s-ar învoi în ruptul capului. N-am fost în stare să-l conving nici să se atingă de aşa ceva. Când vine vorba despre astfel de lucruri, e mai rău ca o femeie.

— Leonardo nu este aici.

— Aşa e, a râs el scurt. Mai înainte de orice, nu-l ţineţi în corsaj. Vă încetineşte mişcările. Uitaţi-vă aici: trebuie să întindeţi mâna ca să-l apucaţi. E bine să-l ţineţi la brâu, aproape de talie.

— Dar nu port mereu cingătoare.

— O să purtaţi dacă vreţi să aveţi la îndemână un cuţit. Una frumoasă şi lată – cum este la modă acum, nu-i aşa? Ascundeţi-l sub ea. Dar vă rog, nu-l ţineţi aşa, de parcă aţi avea de gând să mâncaţi cu el.

Am clipit şi m-am uitat la arma din mâna mea.

— Cu permisiunea dumneavoastră, a zis el.

A venit şi s-a aşezat în spatele meu, lângă umărul drept şi şi-a pus mâna peste mâna mea. Ţineam cuţitul strâns, ţeapăn; m-a prins de încheietură şi a mişcat-o de mai multe ori.

— Acum, a zis el poruncitor, îl ţineţi de partea de sus, dar cu vârful îndreptat în jos. E bine să procedaţi invers: ţineţi cuţitul de dedesubt, cu vârful în sus. Doar uşor în sus. Aşa.

Îi simţeam răsuflarea caldă lângă ureche. Mirosea a vin şi a ulei de in. Am aruncat o privire spre el şi, pentru prima oară, mi-am dat seama că, în ciuda lipsei lui de maturitate, era un bărbat în toată puterea cuvântului. Avea vârsta mea şi era arătos, puternic şi vânos. Când mi-a întâlnit privirea, mi-a zâmbit larg, şăgalnic. M-am înroşit, jenată de căldura care se ridicase între noi, şi m-am uitat în altă parte. Dar acum înţelegem prea bine cum de o păcălise pe Isabella.

— E bine, a zis el încetişor. E bine că are două tăişuri; mai puţine griji. Şi-acum, arătaţi-mi cum atacaţi pe cineva. Haideţi, să zicem că vreţi să-l omorâţi.

Am făcut un pas înainte şi am înfipt cuţitul în aerul din faţa mea. Salaì a chicotit.

— E foarte bine şi frumos dacă omul cu pricina rămâne nemişcat şi vreţi doar să-l crestaţi şi să-l lăsaţi să scape. Uitaţi-vă aici.

A venit lângă mine şi, iute ca fulgerul, a scos din faldurile robei de călugăr un cuţit lung şi subţire. Nici n-am apucat să tresar surprinsă, când a făcut un pas înainte şi a înfipt cuţitul undeva jos în faţa lui; pe urmă, cu o mişcare sălbatică, a despicat aerul drept în sus.

— Înţelegeţi? S-a întors spre mine, tot cu cuţitul ridicat. Loviţi-l jos, în pântece; e locul cel mai moale. Uşor de străpuns chiar şi cu forţa unei fete. Inima, plămânii – acolo e prea mult os, e greu. Ţintiţi pântecele, aproape de vintre şi-apoi – ca să fiţi sigură că n-o să aibă

ocazia să vă mai supere – ridicați lama *cu putere*. Până sus, până simțiți că s-a oprit în coaste. Lama sfârtecă tot. Atât aveți de făcut dacă vreți să omorâți pe cineva. Omul sângerează și se stinge aproape la fel de repede ca atunci când îi tai beregata. A zâmbit și și-a ascuns la loc cuțitul: Acum e rândul dumneavoastră.

Nici nu i-au ieșit bine cuvintele din gură, când am țâșnit în față atât de iute încât l-am luat prin surprindere. Am ținut cuțitul cu vârful ușor răsucit în sus. Mi-am amintit că trebuie să-l înfig mai jos și-apoi să-l ridic.

Salai a țâțâit uimit.

— Și ziceți că sunteți o femeie nobilă, dintr-o familie de neam? Prindeți foarte repede, Monna Lisa. Mânuiți cuțitul de parcă v-ați fi născut pe stradă.

În seara aceea, după cină, am ieșit singură pe balcon. Cu arma în mână, vârful ușor răsucit în sus, am exersat. Fandam înainte, implântam cuțitul în față, îl smuceam în sus și auzeam lama retezând aerul cu un șuierat.

Am exersat iar și iar. Am mânuit cuțitul. Am rănit și am ucis. În repetate rânduri, am implântat cuțitul în măruntaiele celor din neamul Pazzi, în măruntaiele celui de-al treilea bărbat.

Piero n-a ajuns niciodată. La două săptămâni după ce-i dusesem mesajul lui Salai, Zalumma a venit în odăile mele; i se citea pe față o înfrângere dureroasă. Vestea se răspândea în tot orașul. Piero și oamenii lui se apropiaseră dinspre Siena și ajunseseră până la San Gaggio. Numai că, pe drum, cerurile se deșertaseră și ploaia violentă silise armata să se adăpostească și să aștepte sfârșitul furtunii; nu putea ataca la adăpostul nopții. Din pricina întârzierii, prezența lor ajunsese la urechile trupelor florentine staționate la Pisa, înspre nord. Piero a fost nevoit să se retragă ca să nu fie copleșit numeric.

Firește, adepții lui Savonarola au pretins imediat că Dumnezeu și-a spus cuvântul. Noi, ceilalți, eram descurajați.

Și aveam un gust amar. Pentru că știam că nu vom afla niciodată adevărul întreg, mulțumită soțului meu și familiei Pazzi. Ziua, îmi țineam în brațe copilul; noaptea, țineam în mână cuțitul.

Având în vedere eşecul invaziei plănuite de familia Medici, mă aşteptam ca Francesco să fie în toane foarte bune – mai mult, mă aşteptam să nu-şi încapă în piele de bucurie. Dar în seara următoare, la cină, părea îngrijorat şi nu a suflat o vorbă despre încercarea lui Piero de a lua oraşul.

— Am auzit, a zis tata, că membrii nou aleşi ai Signoriei sunt cu toţii *Arrabbiati.* Bănuiesc că Fra Girolamo e supărat.

Francesco nu l-a privit în ochi, dar a murmurat:

— Trebuie să ştiţi mai bine decât mine. După care s-a smuls din tăcere şi a zis, ridicând vocea. N-are a face, oricum. Signoria se mişcă mereu ca valul: coboară şi urcă. Vreme de două luni, o să-i suportăm pe *Arrabbiati.* Cine ştie? Poate că data viitoare au să fie toţi *piagnoni.* În orice caz, Signoria n-are cum să ne facă necazuri prea mari. Am reuşit de curând să formăm un Consiliu al celor Opt, ca urmare a ameninţărilor.

Mi-am lăsat privirea în farfurie. Ştiam că vorbea despre Piero; poate că nu rostise cu voce tare numele cumnatului meu de teamă să nu mă ofenseze.

— Cei opt? a întrebat tata nepăsător.

— Opt bărbaţi aleşi să păzească oraşul împotriva ameninţărilor. Au să vegheze în mod special asupra lui Bernardo del Nero şi grupului lui de *Bigi.* Şi vor lua măsuri severe împotriva oricărei forme de spionaj. Toate scrisorile care plecă de la Florenţa şi cele care ajung la Florenţa au să fie interceptate şi citite. Cei care sprijină familia Medici vor descoperi că toate căile obişnuite le-au fost închise.

Mi-am făcut de lucru cu bucata de iepure fript din faţa mea. Grânele erau încă scumpe, iar Agrippina – care rămăsese schilodită şi şchiopăta de pe urma acelei zile cumplite din Piazza del Grano – se bizuia mai mult pe vânătorii locali ca să ne umple cămările. Am cules carnea de pe oase, dar nu am mâncat nici o bucată.

— Şi ce părere are Fra Girolamo? a zis tata.

Am fost surprinsă. Se ducea zilnic să asculte predicile călugărului; uneori stătea de vorbă cu el, după predică. Ar fi trebuit să ştie, fără doar şi poate.

Francesco a răspuns scurt:

— De fapt, a fost ideea lui.

Am terminat masa în tăcere. Zâmbetul gol al lui Francesco nu s-a mai arătat deloc.

În noaptea aceea, am plecat de lângă Zalumma şi m-am dus jos, în biroul lui Francesco. Eram bucuroasă că nu mai venise niciodată în camera mea, după ce se chinuise să mă lase grea. S-ar fi zis că îl dezgusta profund orice împreunare legiuită.

Eram spre sfârşitul primăverii şi vremea se arăta plăcută; toate ferestrele stăteau deschise şi aerul era plin de mirosul trandafirilor şi de fojgăitul insectelor. Şi totuşi, nu mă puteam desfăta de frumuseţea nopţii. Îmi pierise somnul la gândul că poate Piero n-avea să reuşească niciodată să preia oraşul, că aş fi putut să îmbătrânesc şi să mor alături de Francesco, într-un oraş condus de un om nebun.

Am intrat în biroul soţului meu – destul de întunecat, dacă nu socoteai lampa care pâlpâia în încăperea alăturată – şi am deschis iute pupitrul, bănuind că n-am să găsesc nimic şi am să mă întorc tiptil în patul meu.

Dar în sertar era o scrisoare pe care nu o văzusem încă, cu un sigiliu abia rupt.

M-am încruntat. Aş fi preferat să nu găsesc nimic. Nu aveam chef să discut despre eşecul lui Piero cu Salai. Dar n-am avut încotro şi am luat scrisoarea, m-am strecurat în dormitorul soţului meu – pentru că în birou nu era aprins focul – şi am ridicat-o în dreptul lămpii.

Se pare că profetul nostru continuă să înfiereze Roma. Sanctitatea Sa îşi arată nemulţumirea şi nu prea mai am cum să-l calmez. Întreaga noastră strădanie se clatină! Pe seama cui ar trebui să pun acest eşec monstruos? Intenţia mea era doar să-i dau profetului frâu liber împotriva familiei Medici – cum de-ai putut să înţelegi greşit? Ştii că am lucrat ani de zile ca să am drum deschis spre Papa, să-i câştig încrederea... şi acum eşti gata să asişti la zădărnicirea efortului meu? Sau ar trebui să te cred nevinovat şi să pun totul pe seama lui Antonio? Dacă e adevărat că profetul îşi pleacă urechea la spusele lui înseamnă că e un om foarte puternic. Îndeamnă-l să-şi folosească toată puterea de convingere. Dacă dă greş – poate din pricină că profetul şi-a pierdut încrederea în el sau din pricină că nu mai este la fel de hotărât – rămâne să hotărăşti dacă te lipseşti de serviciile lui cu totul sau te foloseşti de fiică şi nepot. Aici mă bizui pe alegerea dumitale, având în vedere că eşti departe de a fi o

parte dezinteresată. Dacă Antonio dă înapoi, bazează-te din nou, cum ai făcut cu mult timp în urmă, pe Domenico; el a dovedit că e în stare să facă orice se cere făcut.

Dacă Papa Alexandru trece la măsuri împotriva călugărului, nu prea avem de ales şi va trebui să recurgem la metode extreme. Poate are să fie cazul să ne servim de Bernardo del Nero şi ai săi Bigi *şi să facem din ei un exemplu în ochii poporului.*

— Antonio, am şoptit eu.

M-am aplecat şi m-am sprijinit de măsuţa de lângă pat. Am rămas cu ochii la scrisoare, am citit-o şi răscitit-o. Crezusem sincer că Francesco se căsătorise cu mine din pricina frumuseţii mele.

Dacă Antonio dă înapoi, bazează-te din nou, cum ai făcut cu mult timp în urmă, pe Domenico...

M-am gândit la tata, un om nefericit, cu o viaţă irosită. Mi-am amintit clipa aceea îngrozitoare din sacristia de la San Marco, când Fra Domenico se lăsase pe trupul mamei. Când înfruntase privirea tatei şi apoi aruncase spre mine o privire cu înţeles.

O ameninţare.

Şi tata se lăsase în genunchi. Furios, dar se lăsase în genunchi.

Mi-am amintit cum, mai târziu, mă implora să merg cu el să-l ascult pe Savonarola. Când am refuzat, a plâns. La fel cum plânsese şi în ziua când m-am căsătorit cu Giuliano, când mi-a spus disperat că n-avea cum să mă mai apere.

Mi-am adus aminte de răceala care a apărut în prietenia tatei cu Pico, după moartea mamei. M-am gândit la moartea lui Pico şi la nefericita prietenie actuală cu soţul meu.

...sau te foloseşti de fiică şi nepot...

Nu puteam să plâng. Eram prea lovită, prea înfricoşată.

M-am ridicat; respirând anevoie mi-am întipărit fiecare cuvânt în memorie. Când am terminat, m-am întors în biroul soţului meu şi am pus scrisoarea la loc, după care am încuiat.

M-am strecurat în sus pe scări spre odăile mele, am luat cuţitul şi mi l-am strecurat la cingătoare. Înarmată, am traversat coridorul spre camera copiilor. Matteo dormea în pătuţul lui. Nu l-am trezit, dar m-am aşezat pe podea lângă el până în momentul când l-am auzit pe Francesco venind acasă, până când am fost sigură că s-a băgat în

pat, până când liniștea s-a așternut din nou asupra casei, până când soarele a prins în sfârșit să se ridice și s-a crăpat de ziuă.

LXIII

Dimineața devreme, am trimis-o pe Zalumma pe jos la atelierul tatei ca să-i spună că voiam să îl văd între patru ochi. S-a întors în nici două ore și mi-a spus că tata nu se simțea bine, că se ducea acasă și spera că aveam să-l vizitez acolo.

Sigur că nu era nici vorbă despre vreo boală. Și, în timp ce alături de Zalumma – cu Matteo așezat pe genunchii ei – ne legănam în trăsură spre casa tatălui meu, ea se uita la mine, fără să clipească. Până când, în cele din urmă, am spus:

— Tata este și el amestecat.

N-avea rost s-o mint. Îi povestisem deja ce conținea prima scrisoare pe care o descoperisem în biroul lui Francesco; știa că soțul meu era mână în mână cu Savonarola, știa că era cumva părtaș în sfârșitul lui Pico. Dimineață mă găsise dormind lângă pătuțul lui Matteo și era departe de a fi proastă. Din clipa în care o trimisesem cu vorbă la tata, tot aștepta să-i aduc lămuriri.

Cuvintele mele nu au părut să o surprindă.

— Împreună cu Francesco?

Am dat din cap că da.

Chipul i s-a întunecat.

— Și-atunci de ce te duci la el?

Mi-am întors privirea spre fereastră și nu am răspuns.

Tata mă aștepta în încăperea mare în care îl primise pe Giuliano, atunci când venise să îmi ceară mâna, aceeași încăpere unde mama se întâlnise cu astrologul. Era puțin după miezul zilei și draperiile fuseseră trase ca să intre soarele; tata era așezat într-o fâșie de lumină crudă. Când am intrat, s-a ridicat. Nu era nici un servitor prin preajmă, iar eu am trimis-o pe Zalumma într-o altă cameră, să aibă grijă de Matteo.

Pe față i se citea îngrijorarea. Nu știam cum formulase Zalumma cererea mea sau la ce anume se aștepta tata. Sunt sigură însă că nu era deloc pregătit pentru vorbele mele.

În clipa în care Zalumma a închis uşa în urma ei, mi-am îndreptat ţinuta şi nici măcar nu am pierdut vremea cu un salut.

— Ştiu că dumneata şi Francesco îl manipulaţi pe Savonarola. Glasul meu era de un calm uimitor. Ştiu şi despre Pico.

Buzele i s-au întredeschis. Fusese gata să se apropie şi să mă îmbrăţişeze; acum, s-a dat un pas înapoi şi s-a aşezat iar pe scaun.

— Christoase! a şoptit el. Şi-a trecut mâna peste obraji şi s-a uitat în sus la mine, ca un om lovit. Cine... cine ţi-a spus toate astea? Zalumma?

— Zalumma nu ştie nimic.

— Atunci unul dintre servitorii lui Francesco?

Am clătinat din cap.

— Ştiu că te duci la Savonarola. Ştiu ce se aşteaptă de la dumneata: să îi spui să predice împotriva familiei Medici, dar nu şi împotriva Papei Alexandru. Numai că rezultatele nu sunt deloc strălucite.

— Cine? Cine anume îţi spune? Şi, când a văzut că păstrez tăcerea, pe faţă i s-a aşternut panica oarbă. Spionezi. Fata mea spionează pentru familia Medici...

Nu era o acuzaţie; şi-a lăsat capul în mâini, într-atât îl înspăimânta gândul.

— Nu spionez pentru nimeni, am spus eu. Nu am comunicat cu Piero de la moartea lui Giuliano. Nu ştiu decât ce ţi-am spus. Am dat peste informaţii din întâmplare.

A scos un geamăt. Mi s-a părut că îi venea să plângă.

— Ştiu... Ştiu că ai făcut totul doar ca să mă aperi, am zis. N-am venit aici ca să te acuz. Am venit doar pentru că vreau să fiu de ajutor.

M-a apucat de mână şi m-a strâns.

— Îmi pare grozav de rău, a spus el. Grozav de rău că a trebuit să afli. Eu ... Fra Girolamo e un om sincer. Un om bun. Vrea să împlinească voia Domnului. Am crezut în el cu adevărat. Am avut speranţe mari... numai că în jurul lui sunt oameni răi. Şi se lasă înrâurit prea uşor. Cândva m-am bucurat de prietenia lui, de încrederea lui, dar acum nu mai sunt atât de sigur.

Am strâns tare mâna care mă ţinea.

— Nu are importanţă. Important e că i-ai nemulţumit pe stăpâni. Eşti în pericol. Trebuie să fugim. Dumneata, Matteo şi cu mine trebuie să plecăm de la Florenţa. Nu mai avem de ce să rămânem aici.

— Tu n-ai fost niciodată în siguranță.

— Știu. Dar acum nu mai ești nici dumneata în siguranță.

M-am lăsat în genunchi lângă el.

— Crezi că nu m-am gândit să plec? Cu ani în urmă – când a murit mama ta, m-am gândit să te duc la fratele meu Giovanni, la țară, crezând că acolo o să fim amândoi la adăpost. Au aflat. Au trimis un asasin acasă la fratele meu; l-a amenințat cu un cuțit. La fel au făcut și cu mine. Ne urmăresc îndeaproape. Chiar acum, când am să te conduc la trăsură, Claudio are să-ți studieze chipul. Dacă ești necăjită, o să-i spună lui Francesco. Sunt lucruri pe care nu ți le pot spune, înțelegi? Lucruri pe care nu ai voie să le știi pentru că Francesco și Claudio au să le citească în ochii tăi. Pentru că ai să te porți necugetat și ne pui pe toți în primejdie. Îl pui în primejdie pe Matteo.

Am șovăit.

— Nu cred, totuși, că Francesco ar îngădui cuiva să-i facă vreun rău lui Matteo.

— Uită-te bine la el, a zis tata și, la început, nici n-am știut despre cine vorbea. E doar un copilaș, dar până și eu văd în el chipul adevăratului tată.

Vorbele lui m-au străpuns. Am rămas neclintită.

— Dar când te uiți la mine, a cui față o vezi?

M-a privit cu iubire și durere.

— Văd o față cu mult mai frumoasă decât a mea... Mi-a ridicat mâna la buze și a sărutat-o, apoi s-a ridicat și m-a tras după el. Nu-mi pasă de amenințările împotriva mea, dar pentru tine și copil am să găsesc eu o scăpare. Au spioni peste tot, în Florența, la Milano, la Roma... dar am să găsesc un loc sigur, undeva. N-ai voie să sufli o vorbă despre asta; n-ai voie să spui nimănui. Vorbim din nou când e sigur. A chibzuit puțin, după care m-a întrebat: A văzut-o cineva pe Zalumma când a venit să-mi trimită vorbă?

Am clătinat din cap.

— Claudio era acasă. Le-am spus tuturor că Zalumma se duce la spițer, trimisă de mine.

Prăvălia spițerului era pe aceeași stradă unde își avea tata atelierul. Tata a dat din cap:

— Bine. Atunci spune-le că Zalumma a trecut pe acolo și a aflat că eu sunt bolnav și m-am dus acasă – iar tu ai venit să mă vezi. Asigură-te

că şi Zalumma spune aceeaşi poveste. Acum eşti fericită pentru că m-ai văzut şi ţi-ai dat seama că nu era ceva grav.

M-a strâns în braţe. L-am strâns şi eu. Nu eram sânge din sângele lui, dar îmi era tată mai mult decât orice alt om.

Pe urmă, s-a smuls din îmbrăţişare şi s-a căznit să pară mai vesel.

— Acuma, pune-ţi un zâmbet pe faţă. Zâmbeşte şi arată-te fericită de dragul lui Matteo, de dragul meu. Zâmbeşte şi fii veselă când te studiază Claudio şi când ai să ajungi acasă, pentru că în casa aceea nu e nimeni în care să te poţi încrede.

Am dat din cap, l-am sărutat pe obraz şi am strigat-o pe Zalumma. Când a sosit, cu tot cu Matteo, i-am spus că nu mai trebuia să stăm cu Francesco decât puţină vreme – dar, până atunci, ar trebui să ne luăm un aer fericit.

Şi aşa am ieşit şi ne-am îndreptat spre trăsură, Zalumma, eu şi Matteo, care păşea cătinel, cătinel pe lângă noi. Am ridicat ochii şi i-am zâmbit lui Claudio, strângând din dinţi.

În ziua aceea, nu am avut de ales şi am lăsat o carte pe măsuţa de noapte, să o vadă Isabella. Oricât de mult m-aş fi temut de întâlnirea cu Salai, informaţia pe care o aflasem era prea importantă. Duşmanii noştri îşi pierdeau influenţa asupra Papei şi asupra călugărului – şi, încă mai important, se gândeau să treacă la acţiuni care să-i lovească pe *Bigi*.

Dar nu aveam de gând să spun tot adevărul. Am stat trează noaptea, repetând în gând conţinutul scrisorii, dar omiţând orice care făcea referire la Antonio, la fiică şi la nepot. Nu era nimic rău: Leonardo şi Piero urmau oricum să afle tot ce era important.

Iar Salai, uşuratic cum era, n-avea de ce să bage de seamă.

Dimineaţa, cu mintea întunecată şi zăpăcită, i-am spus Zalummei că aveam nevoie de Claudio, ca să mă duc la Santissima Annunziata. Nu mi-a pus nici o întrebare, dar din atitudinea ei serioasă şi înnegurată am înţeles că bănuia de ce mă duceam acolo.

Era prima săptămână din mai. În trăsură, m-am încruntat, mijindu-mi ochii din cauza soarelui, şi m-am sprijinit de portieră până când am ajuns la biserică.

Salai şi-a făcut apariţia la uşa capelei; l-am urmat, stând la o distanţă îndeajuns de mare încât să nu stârnesc bănuieli, de-a lungul coridorului, în sus pe scara spiralată. Şi-apoi am aşteptat lângă el, când a bătut în panoul de lemn din perete, care s-a dat deoparte să ne putem strecura înăuntru.

Eram hotărâtă să recit repede conţinutul scrisorii, să nu pierd deloc vremea cu discuţii, ci să mă pretind foarte obosită şi să mă întorc repede acasă.

Numai că Salai a schimbat ritualul obişnuit. El se aşeza imediat la măsuţa lui Leonardo – eliberată de cele necesare picturii, dar împodobită cu un vas plin de cerneală, o pană şi hârtie – şi intra în rolul scribului, în timp ce eu dictam ce aflasem în noaptea anterioară.

În schimb, a făcut un gest spre scaunul meu cu spătar jos, zâmbind cu un aer oarecum entuziast.

— Poftiţi vă rog, Monna Lisa...Vine şi el imediat.

El. Am tras repede aer în piept, surprinsă, şi m-am uitat de jur împrejur. Portretul meu se afla din nou pe şevalet. Lângă el era măsuţa, acoperită iarăşi de pensule noi, vase mici de cositor, un grunte zdrobit de *cinabrese* – folosit la pictarea chipurilor – un vas cu *terra verte* şi unul cu o nuanţă caldă, cafenie.

Mi-am dus mâna la guler. *Nimic nu s-a schimbat,* mi-am spus în sinea mea. *Nimic nu e altfel. Leonardo se află aici şi te bucuri la gândul să îl vezi. Şi ai să zâmbeşti şi ai să spui întocmai ce ţi-ai pus în gând. După care ai să pozezi pentru tablou.*

În mai puţin de un minut, Leonardo a apărut surâzând în faţa mea. Părea să fi prins forţe proaspete; se vedea pe chipul lui că stătuse mult la soare. Părul îi crescuse, trecuse de umeri, şi îşi lăsase iar barbă: era scurtă, tunsă cu migală şi aproape toată argintie.

Am surâs şi eu. Gestul meu a fost uşor forţat, cu siguranţă mai mult neprefăcut decât surâsul pe care i-l adresasem lui Claudio.

— Madonna Lisa, a spus el aplecându-se spre mine şi luându-mi mâna. E o bucurie să te revăd. Îţi merge bine, nădăjduiesc.

— Foarte bine, da. Şi dumneavoastră arătaţi bine. Vă prieşte la Milano. Sunteţi de multă vreme la Florenţa?

— Nici gând. Şi ce face familia? Matteo?

— Toată lumea e bine. Matteo creşte ca din apă. Acum aleargă. Obosim cu toţii încercând să ţinem pasul.

Am râs uşurel, sperând ca Leonardo să pună epuizarea mea pe seama preocupărilor materne. Mi-a dat drumul la mână şi s-a dat înapoi, cântărindu-mă din priviri.

— Perfect. Totul e perfect. Salai spune că ai ceva de transmis astăzi. N-ar fi bine să terminăm repede cu partea asta?

Şi-a încrucişat braţele. Spre deosebire de Salai care scria totul, Leonardo mă asculta pur şi simplu.

— Atunci aşa facem. Mi-am dres glasul; am simţit un val uşor de căldură care-mi inunda obrajii şi mi-am dat seama, cu deplin dezgust, că roşisem. Îmi pare rău, am zis eu cu un zâmbet timid. Nu am dormit bine noaptea trecută şi sunt cam obosită. Am să mă străduiesc cât pot.

— Bineînţeles, a zis el, cu ochii pe mine.

Am tras aer în piept cu hotărâre şi am început. Primele şase propoziţii mi-au venit lesne pe buze. Vedeam cu ochii minţii scrisul întunecat, apăsat, exact aşa cum apărea pe pagină. Şi-apoi, fără să vreau, am început iar: *Şi acum eşti gata să asişti la zădărnicirea efortului meu? Sau ar trebui să te cred nevinovat...*

M-am întrerupt, cuprinsă de panică. Ştiam care era încheierea: *şi să pun totul pe seama lui Antonio?* Dar nu îndrăzneam să rostesc numele tatei; totuşi, eram silită să termin ideea.

— Îmi pare rău, am spus iar, după care am continuat: *şi să pun totul pe seama prietenului nostru?* Din acel moment, ca să dau continuitate scrisorii, am redat toate cuvintele referitoare la tata, dar am avut grijă să înlocuiesc numele lui prin cuvintele *prietenul nostru.* Şi am avut grijă să nu mă poticnesc când am sărit peste *sau te foloseşti de fiică şi nepot.*

Când am încheiat, m-am uitat spre Leonardo. Nu avea nici o reacţie. Stătea acolo cu ochii la mine; părea foarte stăpânit, doar privirea îi era scrutătoare.

Tăcerea prelungită mi-a dat ameţeli. Mi-am lăsat privirea şi iarăşi am constatat cu groază că roşesc.

În sfârşit, cu voce joasă şi fără urmă de reproş, a vorbit.

— Eşti un spion mai puţin înzestrat decât am crezut, Lisa. Nu ştii să ascunzi faptul că minţi.

— Nu mint, am spus eu, dar n-am putut să-l privesc în ochi.

A suspinat. Avea un ton trist, resemnat.

— Bine. Să o luăm altfel: ascunzi adevărul. Cred că ştii cine este „prietenul nostru". Poate că ar trebui să te pun să redai iarăşi şi iarăşi o anumită parte a scrisorii... până când mi-o spui aşa cum a fost scrisă.

Mi-era ciudă pe mine şi mi-era ruşine. Îl trădasem pe omul care avea cel mai mult nevoie de încrederea mea.

— V-am spus tot ce trebuie să ştiţi. Nu puteţi... credeţi că ştiţi totul, dar nu e aşa.

A rămas liniştit şi abătut:

— Madonna... nu o să-mi spui nici un lucru pe care să nu-l ştiu deja. Înţeleg că vrei să-l aperi, dar e prea târziu pentru asta.

Am închis ochii. Când i-am redeschis, am spus:

— Trebuie să-mi promiteţi că nimeni n-are să-i facă rău. Că n-are să păţească nimic. Dacă aş crede că dumneavoastră sau Piero aţi fi un pericol la adresa lui, aş...

— Lisa, a spus el. Încerci să protejezi pe cineva care nu e demn de protecţia dumitale. S-a răsucit cu faţa spre fereastră. Am sperat să nu ajungem niciodată la asta, am sperat că ai să fii cruţată. Acum înţeleg că nu era decât o chestiune de timp.

— Dacă îi faceţi rău, n-am să vă mai ajut, i-am zis cu un tremur în voce.

— Salai! a strigat el cu atâta putere încât m-a făcut să tresar, cu gândul că se răţoia la mine. Salai!

Salai a apărut la uşă imediat. Era cu gura până la urechi. Când ne-a văzut, i-a pierit buna dispoziţie.

— Stai cu ochii pe ea, i-a poruncit Leonardo şi a ieşit din cameră.

După câteva clipe, l-am auzit mişcându-se în încăperea de alături: căuta ceva. Când s-a întors, avea în mână un *folio*; l-a concediat pe Salai cu o mişcare din cap. După care s-a dus cu mapa spre masa lungă de lângă peretele cel mai depărtat şi a deschis-o. A început să caute printre desene – unele erau în cărbune, altele în cerneală, cele mai multe în cretă delicată maro-roşcată – până a găsit ce căuta.

Şi-a pus degetul pe el, cu un aer hotărât, acuzator.

M-am apropiat şi m-am aşezat lângă el; m-am uitat în jos la desen.

— Ai avut dreptate, a spus el. Am făcut o schiţă imediat după momentul acela îngrozitor şi am păstrat-o foarte multă veme. Aici este una pe care am făcut-o de curând, la Milano. Mi-am dat seama că s-ar putea să vină momentul când ar trebui să o vezi.

Era desenul întreg al unui cap de bărbat; gâtul şi umerii erau doar sugerate. Fusese surprins în clipa în care se uita peste umăr într-un punct aflat la mare, foarte mare distanţă de el. Avea o glugă care-i acoperea părul, urechile şi-i umbrea cea mai mare parte a feţei. Doar vârful nasului, al bărbiei şi o parte din gură erau la vedere.

Buzele îi erau întredeschise şi un colţ al gurii i se lăsase în jos în clipa în care îşi întorsese faţa; am avut impresia că îl aud suspinând din rărunchi. Deşi ochii se aflau la adăpostul întunecat al capişonului, teroarea, mânia ostoită, părerea de rău care-l cuprinsese – toate se citeau limpede în strălucita redare a buzei de jos, în grimasa ei îngrozită, în încordarea muşchilor gâtului.

L-am privit cu atenţie. Simţeam că îl cunosc, deşi nu îl mai văzusem în viaţa mea.

— E penitentul, am spus. Bărbatul pe care l-ai văzut în interiorul Domului.

— Da. Îl recunoşti?

Am şovăit şi, după o vreme, am răspuns:

— Nu.

A făcut mai mult loc pe masă, a scos desenul din *folio* şi l-a întins.

— Nu am descoperit lucrul pe care vreau să ţi-l arăt acum până de curând. A înşfăcat o bucăţică de cretă roşie sfărâmicioasă şi mi-a făcut semn să rămân aproape.

Şi a început să deseneze cu acelaşi firesc cu care alţii merg sau respiră. A tras câteva linii scurte şi repetate peste falcă mai întâi şi peste bărbie; mi-a luat o clipă ca să-mi dau seama că desena părul şi o barbă. Sub ochii mei, linia aspră a fălcilor s-a îndulcit, buza de sus s-a făcut nevăzută sub o mustaţă stufoasă. A mai desenat două linii şi colţurile gurii s-au strâns, purtând amprenta vârstei.

Încet, de sub mâna lui, ieşea la iveală chipul unui bărbat pe care-l cunoşteam, pe care-l văzusem aproape zilnic, toată viaţa mea.

Mi-am întors faţa. Am închis ochii pentru că nu doream să văd mai mult.

— Acum îl recunoşti.

Glasul lui Leonardo era foarte blând şi mâhnit. Am dat din cap, orbită.

— Amestecul lui nu s-a datorat naivităţii, Lisa. A făcut parte din conspiraţie încă de la început. Şi nu i s-a alăturat din pietate, ci din gelozie, din ură. Nu merită să-l aperi. El a nenorocit-o pe Anna Lucrezia.

I-am întors spatele lui şi desenului. Am făcut un pas înainte.

— Te-ai dus la el, Lisa? I-ai spus ceva? I-ai vorbit despre mine, despre Piero?

M-am mişcat până în dreptul scaunului meu şi m-am aşezat. Apoi m-am aplecat. Mi-era rău. Aveam cuţitul la mine, îmi dorisem cu sete să ajung aici şi să-l aflu pe cel de-al treilea bărbat.

Leonardo a rămas lângă masă, lângă desene, dar cu faţa spre mine.

— Te rog să răspunzi. Avem de-a face cu oameni care nu se dau în lături de la crimă. Te-ai dus la el? I-ai spus ceva, lui sau altcuiva?

— Nu, am zis eu.

I-am mărturisit doar jumătate de adevăr lui Leonardo – că nu am spus nimic despre el sau despre scrisorile pe care le primea Francesco. Poate că acea jumătate de adevăr mi se oglindea pe faţă, pentru că nu mi-a mai pus alte întrebări. Dar nici măcar el, cu tot farmecul lui, nu m-a putut convinge să pozez pentru el atunci, nici n-a reuşit să mă facă să vorbesc despre tot ce se întâmplase de la ultima noastră întâlnire. M-am întors acasă devreme.

Francesco a venit târziu de la *bottega.* Nu s-a oprit deloc în camera copilului, să ne salute; s-a dus direct în odăile lui şi nu a ieşit de acolo până nu a fost chemat la cină.

Tata a ajuns târziu la masă şi nici el nu a trecut mai întâi pe la Matteo, cum făcea de obicei. Am coborât la masă şi am văzut că Francesco avea chipul împietrit: arăta învins, dar era pradă unei furii reci, neputincioase. Mi-a spus pe nume şi m-a salutat înclinând scurt din cap, dar trăsăturile nu i s-au clintit.

Tata se străduia să zâmbească – numai că, după tot ce aflasem de la Leonardo, îmi era greu să mă uit la el. Imediat ce ne-a fost adusă mâncarea, a întrebat dacă Matteo se simţea bine, dacă eu mă simţeam bine; i-am dat răspunsuri stângace. După ce a trecut de amabilităţi, s-a apucat să vorbească puţin despre politică, cum făceau adesea el şi Francesco, urmând un tipic, în ideea că aş putea să înţeleg şi să învăţ câte ceva.

— Fra Girolamo lucrează la o *Apologia, Triumful Crucii.* Sunt unii care pretind că el ar fi eretic, că s-ar revolta împotriva Bisericii, dar lucrarea despre care vorbesc le va arăta tuturor cât de ortodoxe sunt ideile

în care crede. O scrie special pentru Sanctitatea Sa, drept răspuns la acuzațiile care îi sunt aduse.

Mi-am aruncat privirea spre Francesco: era atent la *minestra* din fața lui şi nu dădea nici un semn că ar avea vreo părere.

— Ei bine, am spus eu, a predicat asiduu împotriva Romei, fără îndoială.

— El predică împotriva păcatului, a răspuns tata cu blândețe. Şi nu împotriva papalității. Scrierile lui au să dovedească respectul pe care îl poartă papalității.

Eram mai bine informată, dar m-am uitat în farfurie şi nu am răspuns.

— Eu cred că e un lucru înțelept din partea lui Fra Girolamo să scrie despre asemenea probleme, a spus tata.

Când nici Francesco, nici eu nu am dat un răspuns imediat, s-a dat bătut şi toți trei am continuat să mâncăm în tăcere. După câteva momente, Francesco m-a luat prin surprindere vorbind brusc şi pe un ton de amărăciune rece.

— Profetul nu are decât să scrie ce doreşte. Sunt unii care consideră că are puține şanse să-l îmblânzească pe Sanctitatea Sa.

Tata şi-a ridicat ochii din farfurie, cu o privire iscoditoare; întâlnind chipul încremenit a lui Francesco, şi-a lăsat iar ochii în jos.

Cina s-a terminat în tăcere. Tata şi-a luat la revedere imediat după aceea – lucru care m-a bucurat, pentru că eram prea tulburată ca să mă mai pot simți bine cu el de față. Francesco s-a întors în odăile lui. Eu am urcat în camera copiluluişi m-am jucat cu Matteo, încercând să mă înveselesc, să şterg imaginea care mi-l arăta pe tata înfigându-şi cuțitul în spinarea lui Giuliano.

Până nu mi-am culcat copilul şi nu m-am întors în odaia mea nu am înțeles deloc furia lui Francesco. Nici n-am apucat să întind mâna spre uşă şi ea s-a deschis; Zalumma m-a apucat de braț şi m-a atras înăuntru. A închis iute uşa în urma noastră, apoi s-a sprijinit de ea, cu un aer tainic, dar agitat.

— Ai auzit? Ai auzit ce s-a întâmplat, Madonna? Tocmai mi-a spus Isabella – vestea se răspândeşte cu iuțeală!

— Ce să aud?

— Savonarola. Papa a făcut-o până la urmă: l-a excomunicat!

LXIV

Vara a venit cu un al doilea val, şi mai crâncen, de *la moria,* Moartea. Florenţa a fost crunt lovită: peste tot vedeai câte o targă transportându-i către spital pe trecătorii care se prăbuşiseră în drum spre casă, spre prăvălie, spre biserică.

Vizitele mele la Santissima Annunziata s-au oprit. Chiar dacă aş fi vrut să-mi iau inima în dinţi şi să o pornesc pe străzile bântuite de ciumă, nu aveam ce veşti să-i transmit lui Leonardo, pentru că nu mai aveam acces la scrisorile soţului meu. De teamă să nu se molipsească, Francesco nu mai umbla noaptea şi rămânea în odăile lui; stătea adesea la birou şi nu ieşea decât până la prăvălia din apropiere şi, doar rareori, când erau probleme foarte importante la mijloc, până la Palazzo della Signoria. Totuşi, în pofida ciumei, niciodată parcă nu primise atâţia vizitatori: priori, *Buonomini* şi alţi bărbaţi care nu-mi erau niciodată prezentanţi şi despre care nu puneam nici un fel de întrebări. Savonarola era în primejdie, iar Francesco încerca cu disperare să-l salveze.

Ca să evite pericolul traversării râului Arno, tata a venit să stea la noi o vreme. Când vizitatorii lui Francesco plecau, îl chema des pe tata la el în birou şi stăteau de vorbă îndelung.

Nu am încercat deloc să trag cu urechea, dar erau dăţi când le auzeam glasurile, suişurile şi coborâşurile conversaţiei. Vocea lui Francesco suna mai mereu poruncitoare, părea pus pe ceartă; tata părea mâhnit.

După o vizită în zori a unuia dintre membrii Signoriei, Francesco şi tata au coborât să mănânce de dimineaţă. Eu stăteam la masă şi Matteo se foia în poala mea. Nu-l mai adusesem niciodată jos la masă, dar de-acum avea aproape doi ani şi speram să-l învăţ să mănânce cu lingura. Când au sosit ei doi, Matteo, în culmea încântării, pocnea cu lingura masa frumos lustruită a lui Francesco. M-am aşteptat să-l văd arătându-şi nemulţumirea, să-l aud vorbind apăsat, mai ales că îi tuna şi îi fulgera mereu, în ultima vreme. Dar Francesco a zâmbit; se întâmpla pentru prima oară după nu ştiu câte zile.

Tata stătea lângă el, cu un aer mohorât.

— O veste minunată! a exclamat Francesco, ridicând vocea ca să se facă auzit peste ţăcănitul pe care-l făcea Matteo; era mult prea vesel ca să-l supere un zgomot. Tocmai am prins un spion al familiei Medici!

Mi s-a tăiat răsuflarea; mi-am îndreptat spatele şi abia am reuşit să-mi feresc faţa de mânuţele lui Matteo.

— Un spion?

Tata a părut să-mi simtă spaima; şi-a tras un scaun şi s-a aşezat lângă mine.

— Lamberto dell'Antello. Ai auzit de el: era unul dintre prietenii lui Piero, a zis el încet, aproape de urechea mea. S-a şi dus la Roma cu Piero. A fost prins încercând să intre în Florenţa cu o scrisoare...

Francesco rămăsese zâmbind în faţa noastră.

— Da, Lamberto dell'Antello. A fost capturat ieri şi acum l-au luat la întrebări. Pentru *Bigi* a sosit sfârşitul. Lamberto vorbeşte, dezvăluie nume. A făcut un pas spre bucătărie. Unde e Agrippina? Vreau mâncare şi o vreau repede. În dimineaţa asta, trebuie să mă duc la Palazzo della Signoria. L-au băgat în închisoarea Bargello.

— Nu crezi că e periculos să ieşi? am întrebat doar de dragul aparenţelor şi nu pentru că mi-aş fi făcut griji pentru Francesco.

— Nu contează – nu pot să lipsesc când e vorba despre o problemă atât de importantă! S-a făcut nevăzut în bucătărie. Agrippina!

În clipa când a plecat, tata mi-a scrutat chipul cu atenţie. Am făcut tot ce am putut ca să par doar vag interesată de vestea despre Lamberto şi să am aerul că mă preocupă plăcerea de a-mi ţine în braţe fiul – care nu se oprea o clipă locului. M-am străduit, dar mă tem că tata mi-a citit frica pe chip.

Ştiu că eu am citit-o pe chipul lui.

Odată ce Francesco a terminat de mâncat şi a plecat cu trăsura, tata şi cu mine l-am luat pe Matteo şi ne-am dus să-l lăsăm să alerge, în grădina din spatele palatului. Grădina era plină de verdeaţă, iar aburul care se ridica din fântâna cu lei plutea răcoros şi mângâietor. M-am plimbat cot la cot cu tata şi l-am lăsat pe copil să alerge; din când în când, strigam după el să nu dea cu picioarele în merişorul turcesc, să nu se atingă de tufele ţepoase ale trandafirilor. Eram încă mânioasă pe tata. Ştiam că nu mi-ar face niciodată vreun rău, dar de câte ori mă uitam la el, vedeam figura penitentului. Cu toate astea, îmi făceam griji pentru el.

— Mi-e teamă, am zis eu. Excomunicarea – Francesco are să spună că i-ai înşelat aşteptările.

A ridicat uşor din umeri ca să pară degajat.

— Nu e cazul să-ţi faci griji din pricina mea. Am vorbit cu Fra Girolamo – şi eu, şi alţii. S-a convins în sfârşit că trebuie să-şi ispăşească greşeala. Ştie că s-a purtat prosteşte – că nu a reuşit să-şi ţină gura şi că vorbeşte ca un apucat atunci când se află în amvon. Dar are să-şi scrie *Apologia*. Şi a trimis de-acum mai multe scrisori private către Sanctitatea Sa, implorând să fie iertat. Alexandru se va îmblânzi.

— Şi dacă nu?

Tata s-a uitat la trupul robust al nepoţelului lui.

— Atunci, Florenţa va fi pusă sub interdicţie papală. Nici un oraş creştin nu va avea voie să facă afaceri cu noi până nu-l predăm pe Savonarola, ca să-şi primească pedeapsa. Dar nu se va întâmpla una ca asta.

A vrut să mă ia de mână ca să mă aline.

Mi-am tras mâna fără să vreau. I-am văzut durerea în ochi.

— Eşti mânioasă pe mine. Nu-ţi fac nici o vină, pentru că ştiu tot ce am făcut – lucruri cumplite. Mă rog lui Dumnezeu să mă ierte, deşi am renunţat de multă vreme la orice nădejde de a vedea Raiul.

— Nu sunt mânioasă, am răspuns eu. Nu vreau decât un singur lucru: să plecăm din Florenţa, cu Matteo. Nu mai pot să stau aici. E prea primejdios.

— E adevărat, a recunoscut el cu tristeţe. Numai că e cu neputinţă, în clipa de faţă. Când l-au descoperit pe Lamberto dell'Antello, parcă au înnebunit toţi priorii. Acum toţi s-au făcut *piagnoni* şi toţi sunt setoşi de sânge. Au închis toate cele nouă porţi ale oraşului şi orice scrisoare este citită. Consiliul celor Opt ia pe toată lumea la întrebări, în căutare de spioni. Dacă nu i-aş fi de folos lui Francesco, ne-ar lua şi pe noi la întrebări. Glasul i s-a frânt: Au de gând să-i distrugă pe *Bigi* – pe toţi cei care i-au privit cu simpatie pe Lorenzo şi pe fiii lui. Şi vor capul lui Bernardo del Nero.

— Nu, am spus eu în şoaptă.

Bernardo del Nero era unul dintre cetăţenii cei mai respectaţi ai Florenţei şi fusese multă vreme în un apropiat al lui Lorenzo de Medici. Era un om puternic şi luminat de şaptezeci şi cinci de ani, văduv şi fără copii, care îşi dedicase viaţa bunului mers al oraşului. Îndeplinise cu onoare funcţia de *gonfaloniere* şi era de o cinste ireproşabilă. Se

bucura de atâta simpatie încât până şi Signoria îi respecta şi tolera poziţia politică de şef peste *Bigi*.

— N-au să îndrăznească să-i facă rău! Nici un locuitor n-ar îngădui una ca asta.

Dar mă îngrijora şi mai mult soarta lui Leonardo, care era prins în oraş ca într-o capcană şi nu putea să comunice cu nimeni din afară.

Tata clătina din cap.

— O să îngăduie, pentru că n-o să aibă încotro. Apariţia lui Lamberto del' Antello a vârât spaima în sufletul fiecărui *piagnone*. După revoltele din Piazza del Grano, Signoria doreşte cu disperare să înăbuşe orice strigăte de *palle, palle*.

— Dar când Piero a fost alungat, am zis eu, Savonarola a cerut milă pentru toţi prietenii familiei Medici. A cerut ca toţi să fie iertaţi.

Tata şi-a aruncat privirea peste grădină, peste poteca pietruită, cu tufe de trandafiri în floare şi merişor de-o parte şi de alta, peste nepotul lui, care necăjea o gâză. Priveliştea ar fi trebuit să-l umple de veselie; dar el avea aerul unui om bântuit de spaime.

— Acum n-are să mai fie nici pic de milă, a spus el cu convingere, ca unul care ştia ceva tainic. Şi nici o speranţă. Are să fie doar sânge.

Îmi doream să mă duc la Santissima Annunziata şi să-l avertizez pe Leonardo că Bernardo del Nero şi partida lui politică erau în primejdie, dar Francesco nici nu voia să audă: să plec de acasă ca să mă rog – mai ales că mă duceam la capela familiei, care se afla peste drum de bolniţa Ospedale degli Innocenti, unde erau adăpostiţi mulţi bolnavi. Şi, oricât m-aş fi răţoit, tot nu l-aş fi convins pe Claudio să nesocotească poruncile stăpânului.

Aşa că am rămas sechestrată în casă. În toate scrisorile lui Francesco se vorbea despre *Bigi* ca despre nişte duşmani care trebuie ţinuţi în frâu; acum devenea limpede că trebuiau distruşi. Nădăjduiam că Leonardo cunoştea pericolul mai bine decât mine.

Între timp, m-am furişat singură pe balcon şi am scos cuţitul din teacă. Cel din faţa mea nu mai era al treilea bărbat, ucigaşul tatălui meu adevărat. Era Francesco; era cel care scria scrisorile – ucigaşul iubitului meu Giuliano. Noapte de noapte, îmi înfigeam cuţitul. Noapte de noapte, îi omoram pe amândoi şi asta îmi aducea puţină mângâiere.

Au fost arestați mai mulți oameni; cei acuzați au fost supuși torturii. Cinci bărbați au fost reținuți și aduși în fața Signoriei și a Înaltului Consiliu de Judecată: augustul Bernardo del Nero, Lorenzo Tornabuoni, vărul mai tânăr al lui Piero, care – deși fruntaș printre *Bigi* – era totuși un *piagnone* plin de credință și foarte îndrăgit; Niccolo Ridolfi, un bărbat mai în vârstă al cărui fiu se căsătorise cu fiica lui Lorenzo, Contessina; Giannozzo Pucci, un prieten mai tânăr de-al lui Piero; și Giovanni Cambi, care avusese afaceri multe cu familia Medici.

Aveți milă! strigau adepții lor, convinși că pedepsele vor fi ușoare și, în cazul lui Bernardo del Nero, comutate. Toți acuzații erau cetățeni integri și lumea îi admira; mărturisirile lor – că erau implicați în acțiuni care puneau la cale revenirea lui Piero de Medici ca stăpânitor autoproclamat al orașului – fuseseră smulse sub cea mai cumplită tortură.

Oamenii s-au întors spre Savonarola ca să-i învețe ce să facă. Neîndoielnic, călugărul avea să predice iertarea, îngăduința.

Dar Fra Girolamo era prea cufundat în eforturile sale de a îmblânzi un Papă furios. Nu mai voia să se ocupe de chestiuni politice.

— Nu au decât să moară cu toții sau să fie trimiși în exil. Mie îmi este totuna.

Vorbele lui au fost repetate de mii de ori; le spuneau credincioșii, cu priviri tulburate și voci înăbușite.

Cu trei ore înaintea răsăritului, în dimineața zilei de 27 august, ne-am trezit brusc din somn din pricina bubuiturilor în ușa camerei. Zalumma a sărit din așternutul ei și a deschis ușa: a dat peste Isabella, despletită și clipind des în lumina lumânării pe care o ținea în mână. Încă buimacă de pe urma somnului, m-am dus spre ea și am privit-o lung.

— Soțul dumneavoastră vă cheamă, a zis ea. Spune să vă îmbrăcați repede pentru o împrejurare tristă, și să coborâți.

M-am încruntat și m-am frecat la ochi.

— Și Zalumma? O auzeam undeva în spate bâjbâind să aprindă lampa.

— Numai dumneavoastră trebuie să coborâți.

În timp ce Zalumma lega șireturile unei rochii cuviincioase de mătase cenușie brodată cu fir negru, am început să intru la idei. Ce fel de împrejurare tristă cerea să fiu trezită în crucea nopții? Poate că murise cineva; gândul m-a dus pe loc la tata. Excomunicarea lui Savonarola

îl lăsase la mila neînduplecatului său stăpân. Se hotărâseră în sfârşit să se descotorosească de el?

Aerul era apăsător, cald şi nemişcat; oricum, din pricina căldurii, avusesem un somn zbuciumat. Când am fost îmbrăcată de sus până jos, deja asudasem.

Am lăsat-o pe Zalumma şi am coborât scările, oprindu-mă o clipă la catul de dedesubt ca să arunc o privire în camerele de oaspeţi, unde dormea tata. În faţa uşii închise am şovăit – dar disperarea a fost mai puternică decât orice curtoazie. Am deschis uşa doar atât cât să văd dincolo de anticameră şi să mă asigur că tata era acolo şi dormea.

Am închis uşa la loc cu fereală şi recunoştinţă şi am coborât mai departe. Francesco se plimba în sus şi în jos prin faţa intrării principale, vioi şi neliniştit. N-aş fi putut să spun că era fericit, dar pe chip şi în ochi i se citea încordarea triumfului, umbra unei bucurii întunecate. Atunci am înţeles că îl aşteptam pe Claudio, că se întâmpla un lucru atât de important încât Francesco era gata să se expună la pericolul ciumei.

— A murit cineva? am întrebat, cu îngrijorarea firească a unei soaţe bune.

— Nu are rost să discut acum cu dumneata; ai să începi să te agiţi, cum fac de obicei femeile când e vorba despre asemenea lucruri. Ai să vezi curând unde ne ducem. Nu-ţi cer decât să te stăpâneşti, să dai dovadă de tot curajul de care eşti în stare. Îţi cer să mă faci să fiu mândru.

M-am uitat la el şi m-au trecut primii fiori de frică.

— Am să fac tot ce pot.

A zâmbit lugubru şi m-a dus până la trăsură, unde Claudio şi caii erau gata pregătiţi. Afară era un aer înăbuşitor şi nu se făcea simţită nici o adiere răcoroasă. Nu am vorbit deloc pe drum. Eu stăteam cu ochii lipiţi de străzile întunecate şi spaima se aduna în mine pe măsură ce ne îndreptam spre Dom şi mai departe, neabătut, spre sud.

Am încetinit în Piazza della Signoria. La ferestrele palatului priorilor ardeau toate lămpile, dar nu ajunsesem la destinaţie. Ne-am oprit cu zgomot în faţa clădirii alăturate: Bargello, închisoarea unde fusesem prizonieră; şi unde gardienii de noapte îl duseseră pe Leonardo. Era o fortăreaţă pătrăţoasă cu aspect ameninţător, încoronată de parapeţi. Pe fiecare latură a uşilor masive ardeau făclii de mari dimensiuni.

Când Claudio a deschis portiera, inima mi s-a făcut cât un purice. *L-au prins pe Leonardo*, mi-am zis în sinea mea. *Francesco ştie totul.*

M-a adus aici ca să fiu supusă interogatoriului... Dar nu am lăsat să se vadă nimic. M-am prins de braţul lui Claudio şi am păşit uşor pe piatra de pavaj. Gândul mi-a zburat o clipă la cuţitul Zalummei: era acasă, sub saltea.

Francesco s-a dat şi el jos din trăsură şi m-a prins de umăr. În timp ce el mă îndruma spre uşi, am zărit mai multe căruţe în apropiere – erau cinci, adunate una lângă alta, şi în jurul lor, grupuri de oameni cu un aer sumbru, înveşmântaţi în negru. Sunetul unei voci care jelea m-a făcut să întorc privirea şi să mă uit la ei mai cu atenţie: o femeie, cu un văl negru, stătea pe capra unei căruţe şi hohotea atât de tare încât putea să cadă în orice moment, dacă vizitiul nu ar fi ţinut-o bine.

Am pătruns înăuntru. Mă aşteptam să fiu dusă într-o celulă sau într-o încăpere plină de priori cu priviri acuzatoare. Gărzi înarmate ne-au scrutat cu pivirea în mersul nostru de-a lungul holului de la intrare şi-apoi afară, într-o vastă curte interioară. În toate cele patru colţuri erau stâlpi solizi, construiţi din aceeaşi piatră de un maroniu mat ca şi clădirea. De fiecare dintre stîlpi era fixat câte un inel de fier înnegrit şi în fiecare inel era fixată câte o torţă, care-şi arunca în jur pâlpâirile portocalii.

De peretele din spate se sprijinea o scară abruptă care pornea de la un balcon, iar la capătul de jos al scării se vedea o platformă lată, înălţată de curând. Maldăre de paie fuseseră împrăştiate pe suprafaţa ei. Dincolo de mirosul lemnului proaspăt tăiat şi al paielor, se ghicea un iz de lături.

Nu eram singuri acolo. Erau de faţă şi alţi *piagnoni* de rang înalt: şapte priori asudaţi, în tunicile lor stacojii, o mână de *Buonomini* şi mai mulţi dintre membrii Consiliului celor Opt. Cel mai de vază era Francesco Valori, *il gonfaloniere,* care se bucura de înalta funcţie pentru a treia oară; un om sfrijit, cu priviri aspre şi cu plete argintii, Valori ceruse sângele celor cinci *Bigi* puşi sub acuzare. Îşi adusese tânăra soţie, o fiinţă drăgălaşă cu zulufi aurii. Am dat din cap, salutând în tăcere, după care ne-am alăturat mulţimii care stătea în faţa platformei. Am oftat atât de adânc încât tot corpul mi s-a cutremurat: mă aflam aici ca martor, nu ca prizonier – cel puţin deocamdată..

Oamenii murmurau unii la urechea altora, dar au tăcut atunci când pe platforma joasă a urcat un bărbat: un călău care ducea o secure mare

cu un singur tăiş. După el venea un alt bărbat, care a aşezat jos, pe paie, un butuc de lemn scrijelit.

— Nu, am şoptit eu doar pentru mine.

Mi-am amintit vorbele tatei despre *Bigi;* refuzasem să le cred. Dacă aş fi găsit o cale să mă întâlnesc cu Leonardo, aş fi putut oare să preîntâmpin momentul cumplit de faţă?

Francesco şi-a plecat capul spre mine, ca să-mi arate că nu m-a auzit, că ar trebui să repet, dar eu nu am mai scos o vorbă. Ca şi ceilalţi, am rămas cu ochii la eşafod, la călău, la paie.

Mai întâi s-a auzit zdrăngănitul lanţurilor; după care, pe balcon au apărut acuzaţii, flancaţi de mai mulţi bărbaţi cu săbii lungi la şold.

Primul era Bernardo del Nero. Fusese de când îl ştiam un om cu păr alb şi aer demn, cu ochi mari, serioşi şi nas drept, proeminent. Acum, ochii erau atât de umflaţi încât aproape că nici nu se mai deschideau; nasul, sucit şi acoperit de sânge uscat, se umflase peste măsură. Nu mai reuşea să se ţină drept şi se sprijinea de temnicerul lui, cu fiecare pas şovăielnic. Ca şi ceilalţi acuzaţi, fusese silit să-şi predea pantofii şi să întâmpine moartea în picioarele goale.

Pe tânărul Lorenzo Tornabuoni nu l-am recunoscut; îi zdrobiseră nasul, iar faţa îi era atât de învineţită şi de umflată încât nu vedea deloc şi au trebuit să-l ducă temnicerii în jos pe scări. După ei veneau alţi trei prizonieri: Niccolo Ridolfi, Giannozzo Pucci, Giovanni Cambi şi toţi erau frânţi, resemnaţi. Nici unul dintre ei nu părea să îi vadă pe cei adunaţi să îi privească.

Când au ajuns pe eşafod, *il gonfaloniere* a dat citire acuzaţiilor şi sentinţei: spionaj şi trădare, moarte prin decapitare.

În semn de milostenie, Bernardo del Nero urma să moară primul. Călăul i-a cerut iertare şi i s-a răspuns, cu un fir de voce, că este iertat. Şi atunci Bernardo şi-a mijit ochii spre grupul privitorilor şi a spus:

— Dumnezeu să vă ierte şi pe voi.

Era prea slăbit ca să poată îngenunchea fără ajutor; un gardian l-a ajutat să-şi aşeze bărbia în lăcaşul stropit cu sânge închegat.

— Să loveşti cum trebuie, a spus el, când călăul şi-a ridicat securea.

Am întors capul şi am închis ochii. Dar i-am deschis aproape imediat, luată prin surprindere de vuietul mulţimii. Cu coada ochiului am zărit trupul îngenuncheat al lui Bernardo căzând într-o parte, sângele ţâşnind într-un arc gros din gâtul lui descăpăţânat şi pe temnicerul care a făcut un pas înainte ca să ridice din paie ceva roşu şi rotund.

Şi deodată mi-am amintit. Mi-am amintit o zi, petrecută cu ani în urmă, în biserica San Marco; mama, cu privirea înspăimântătoare ațintită asupra lui Savonarola, care era în amvon. Şi clipa în care strigase în gura mare:

În flăcări are să se perpelească până au să-i cadă mădularele, unul câte unul, drept în Iad! Cinci bărbați descăpățânați au să-l tragă în adâncuri!

Cinci bărbați descăpățânați. Am făcut un pas înapoi, călcându-l pe picior pe un prior. Francesco m-a prins de braț şi m-a ajutat să mă îndrept.

— Iertare; e din pricina emoțiilor. E tânără şi nu e învățată cu asemenea lucruri. Îşi revine imediat, a spus el în şoaptă către bărbat.

Au venit mai mulți temniceri şi au luat cadavrul. Tornabuoni a fost împins în față, obligat să-şi şoptească vorbele despre iertare, să îngenuncheze şi să moară. Au urmat alți doi. Ultimul a fost Giovanni Cambi. A leşinat de spaimă şi l-au târât până la butuc. A murit urlând.

La sfârşit, paiele erau năclăite. Mirosul de lemn proaspăt tăiat se pierduse în duhoarea sângelui.

Întunericul încă nu se risipise când ne-am pornit înapoi spre casă. Am păstrat tăcerea, dar Francesco a spus pe neaşteptate.

— Iată ce se întâmplă cu cei care țin partea familiei Medici. Se uita la mine cu un aer curios. Iată ce se întâmplă cu spionii.

Poate că paloarea mea îi stârnea suspiciuni; poate că vorbea doar ca să arate cât de mult îşi savura victoria. Oricum ar fi fost, nu am răspuns. Mă gândeam la tata şi la ce avea să se aleagă de el din clipa în care profetul va fi tras în adâncuri.

LXV

Când vremea a început să se răcească, ciuma şi-a slăbit puterea. Tata s-a întors la el acasă, Francesco s-a înhăitat iar cu târfele lui, iar eu am început să mă duc la piață şi la biserică pe cât de des puteam. Într-o dimineață, am pus cartea pe măsuța de noapte, deşi nu găsisem nici o altă scrisoare în biroul lui Francesco. În ziua următoare, m-am îndreptat spre Santissima Annunziata.

Spre uşurarea mea, Leonardo o ducea bine, ba chiar lucrase la portret. Liniile îndrăznețe şi umbrele de pe fața mea se îmblânziseră după ce

le aplicase o nuanță fină de *cinabrese*, ca o perdea de carne translucidă. Începeam să am o înfățișare umană.

Dar, când i-am povestit despre cuvintele tatei care prevăzuse că Cenușiii vor plăti cu capul – despre cum m-am chinuit știind că nu puteam să vin să îl previn – mi-a spus:

— Nu ai nici o vină. Știam de pericol cu mult înainte ca tatăl tău să-ți vorbească despre el. Dacă are cineva vreo vină, eu sunt acela. Nu am fost în stare – nu am putut să schimb lucrurile la timp. Iar partea crâncenă este că și dacă am fi putut pune la cale o scăpare... Nu a avut tăria să continue.

— Chiar dacă ar fi putut fi salvați, nu ar fi fost bine, am spus eu.

— Da, a murmurat el. Aici e partea cea mai cumplită. E mai bine că au murit.

Era adevărat; execuțiile îi revoltaseră pe toți cei din Florența, chiar și pe cei mai mulți *piagnoni*, care considerau că monahul ar fi trebuit să răspândească același spirit al iertării pe care îl proslăvise în zilele de după alungarea lui Piero. Isabella, Elena, ba chiar și cucernica Agrippina, care se temuse mereu să stârnească dezaprobarea soțului meu, îl criticau pe Fra Girolamo.

— Mama a spus... am început eu, dar m-am oprit neștiind cum să-mi exprim gândurile fără să par nebună. Cu ani în urmă, mama mi-a spus... că Savonarola va fi doborât. De cinci bărbați descăpățânați.

— Mama dumitale? Ți-a vorbit despre Savonarola cu multă vreme în urmă?

— Știu că sună foarte ciudat, dar... cred că e adevărat ce a spus ea. Cred că din pricina asta va fi înfrânt Savonarola. Cred că s-ar putea să-și găsească moartea.

A rămas neclintit. I se citea pe față interesul.

— A mai spus veodată și altceva despre Fra Girolamo?

— Am convingerea că despre el vorbea. A spus: *În flăcări are să se perpelească până au să-i cadă mădularele, unul câte unul, drept în Iad! Cinci bărbați descăpățânați au să-l tragă în adâncuri!*

Replica lui m-a uluit.

— Deci are să moară mistuit de foc Și totul se trage de la execuțiile astea. O să așteptăm momentul, o să ne pregătim pentru el.

— Mă credeți?

— O cred pe mama ta.

M-am uitat lung la el, atât de lung încât şi-a lăsat ochii în jos şi a spus, cu o tandreţe neaşteptată.

— Ţi-am spus că m-am întâlnit o dată cu mama dumitale când era însărcinată.

— Da.

— Mi-a spus că poartă în pântece o fată. Mi-a spus că am să-ţi fac portretul. Atunci i-am dat medalionul. Am rugat-o să ţi-l lase ţie spre păstrare.

Am simţit nevoia să plâng. Am întins mâna spre mâna lui.

Signoria a încercat cu disperare să reaprindă iubirea poporului pentru Savonarola. Au comandat o medalie în onoarea lui Fra Girolamo, cu profilul lui cam sinistru pe o parte, iar pe cealaltă, imaginea unei mâini fără trup ridicând o sabie sub inscripţia *Ecce gladius Domini super terram cito et velociter.* Mai rău, l-au încurajat să sfideze porunca papală care-i interzicea să predice. Drept care, Francesco m-a anunţat că el şi cu mine urma să mergem împreună să-l ascultăm pe profet. Tata nu se simţea bine şi a rămas acasă.

Priorii au hotărât că cel mai potrivit loc pentru reîntoarcerea lui Savonarola la amvon este Domul, ca să fie destul loc pentru mulţimea la care se aşteptau; dar când am intrat amândoi în catedrală, am descoperit că era mai mult de jumătate goală. S-ar fi zis că nu toată lumea era dornică să rişte excomunicarea din partea unui Papă furios.

Hotărârea lui Francesco de a lua parte la slujbă îmi stârnise curiozitatea. După executarea celor cinci *Bigi*, se arăta foarte prudent când venea vorba despre Savonarola. Nu mai trâmbiţa succesele grupului de *piagnoni* şi nici nu mai vorbea cu înflăcărare despre profet, iar când Agrippina a lăsat să-i scape o critică la adresa călugărului, nu a scos o vorbă. Totuşi, participarea noastră la o asemenea predică – o sfidare prin ea însăşi – arăta că-l sprijinim. Sau că Francesco dorea să-şi aibă „purtătorul de cuvânt" sub ochi şi să vadă ce zic oamenii.

În ziua aceea, nu s-a auzit nici un plânset sub cupola Domului şi aerul n-a fost încărcat de nici o emoţie; privirile oamenilor erau serioase şi prudente, iar în clipa când Savonarola s-a urcat în amvon s-a făcut linişte.

Fra Girolamo avea o înfăţişare îngrijorătoare. În timpul lunilor de tăcere ţinuse post şi arăta încă şi mai sfrijit decât îl ştiam: ochii

lui întunecați păreau două hăuri adânci pe chipul livid. S-a uitat lung la mulțime. Răzbătea dinspre el o tristețe atât de apăsătoare, o disperare atât de adâncă, încât trebuia să o împărtășească; altfel își pierdea mințile. De unde stăteam, îi vedeam pieptul ridicându-se și coborând; gâfâia.

Când a început să vorbească, am tresărit: îi uitasem vocea ascuțită, care îți zgâria urechile.

A început pe un ton coborât, smerit, rostind cuvintele psalmistului: „Doamne, ce mulți sunt vrăjmașii mei! Și ce mulțime se scoală împotriva mea!"

Și-a plecat capul și, timp de un minut, s-a arătat prea mișcat ca să poată vorbi. În cele din urmă, a spus:

— Nu sunt decât o unealtă în mâinile Domnului. Nu caută faimă, nu vreau glorie; l-am implorat pe Dumnezeu să-mi îngăduie să duc viața simplă a unui monah și să fac jurământ de tăcere, să nu mai prihănesc niciodată amvonul. Cei dintre voi care m-au atacat, care au spus că ar fi trebuit să intervin în politica Florenței, nu văd oare că am stat deoparte din smerenie, nu din cruzime? Nu eu sunt cel care a ridicat securea, nu eu... Și-a închis ochii și i-a strâns tare: O, Doamne, dă-mi voie să închid ochii și să mă odihnesc! Dă-mi voie să mă bucur de un răstimp al tăcerii! Dar Dumnezeu nu mă aude. Nu-mi dă voie să mă odihnesc!

Și călugărul a tras aer în piept cu un fel de hohot.

— E voia Lui să vorbesc, să-mi ridic glasul împotriva prinților acestei lumi, fără teamă de pedeapsă.

Lângă mine, Francesco s-a încordat.

— Sunt lipsit de respect la adresa papalității? a întrebat Fra Girolamo. Nu! Este instituția creată de Dumnezeu. Isus a spus: „Pe această piatră voi zidi Biserica Mea". Și toți creștinii adevărați trebuie să-l cinstească pe Papa și să respecte regulile bisericești. Dar un profet – sau un papă – nu este decât o unealtă a Domnului, nu un idol care trebuie adorat. Iar un profet care se lasă amuțit nu mai poate fi o unealtă... La fel cum un papă care calcă în picioare legile lui Dumnezeu este o unealtă stricată, un instrument fără valoare. Dacă inima lui e plină de răutate, dacă își astupă urechile și nu vrea să audă, cum se mai poate Dumnezeu folosi de el? Nu poate! Un bun creștin trebuie să facă deosebire între legile Domnului și legile omului. Alexandru este o unealtă stricată, iar excomunicarea lui, un act de erezie. Voi, cei care ați venit astăzi aici,

recunoaşteţi acest lucru în inima voastră. Cei care s-au ţinut deoparte de teama Papei sunt nişte laşi şi Domnul are să ia seama la ei.

Am aruncat o privire spre soţul meu. Ochii lui Francesco erau reci şi priveau neclintit în faţă. În Dom se aşernuse o tăcere neobişnuită, iar cuvintele lui Savonarola se loveau de cupola înaltă a catedralei. Predicatorul a suspinat şi a clătinat din cap cu mâhnire.

— Încerc să vorbesc frumos despre Sanctitatea Sa, dar când ajung aici – în casa sfântă a lui Dumnezeu – mă văd nevoit să spun numai adevărul. Trebuie să mărturisesc cuvintele pe care le-am auzit chiar de la Dumnezeu. „Girolamo, a spus El, dacă eşti proscris pe Pământ, vei fi binecuvântat de mii de ori în Cer."

Profetul şi-a ridicat braţele în sus şi a zâmbit înaltului, de parcă l-ar fi ascultat pe Tatăl; iar, când Dumnezeu i-a spus ce avea de spus, călugărul şi-a strigat răspunsul:

— O, Doamne! Dacă vreodată am să caut iertare pentru această excomunicare, trimite-mă Tu drept în măruntaiele Iadului!

Am auzit cum se mişca aerul în interiorul catedralei. Credincioşilor revoltaţi li s-a tăiat răsuflarea. Francesco a fost unul dintre ei.

Călugărul şi-a plecat fruntea cu smerenie. Când şi-a ridicat iar privirea spre congregaţie, a revenit la un ton normal, blând.

— Dar cum să mă adresez celor care mă judecă, celor care spun că nu vorbesc în numele lui Dumnezeu? Vă spun chiar acum: Dumnezeu, în nesfârşita Lui înţelepciune, va da curând un semn care îi va amuţi pentru totdeauna. Nu doresc câtuşi de puţin să-l ademenesc pe Dumnezeu – dar, dacă am să mă văd obligat, am să-i dau Florenţei un miracol.

Cât a durat drumul înapoi până la trăsură, Francesco a rămas pe gânduri. Părea atât de prins, încât atunci când i-am vorbit s-a uitat la mine şi, preţ de o clipă, a părut să nu mă recunoască.

— Fra Girolamo are nevoie de un miracol, am spus cu un ton prudent şi respectuos. Să sperăm că Dumnezeu va îngădui unul cât de curând.

Soţul meu mi-a aruncat o căutătură cercetătoare, dar nu a răspuns.

Naiba să-i ia pe Ascanio Sforza şi pe fratele lui Ludovico! Şi naiba să o ia de scrisoare a profetului către prinţi! Unul dintre agenţii lui Ludovico a făcut rost de ea şi cardinalul Ascanio a pus-o direct în mâinile

nerăbdătoare ale Papei. Controlul pe care îl avem asupra Signoriei nu are cum să mai dureze. Până și între piagnoni *au apărut facțiuni. Dacă monahul continuă așa cum spui, interdicția papală asupra Florenței nu mai poate fi ocolită.*

Am încercat să-i aplic Sanctității Sale metoda pe care am folosit-o cu Pico. Dar Papa Alexandru este prea bine păzit. Nici o speranță să-l înlocuim cu cineva mai înclinat să ne înțeleagă țelurile.

Vremea profetului apune prea curând, iar a mea încă nu a sosit. Nu mă mai pot bizui pe trupele papale; nu am destui prieteni în Signoria. Dar nu am de gând să întorc spatele speranțelor mele! Mai există o cale. Dă-i profetului miracolul pe care-l vrea.

Dacă el dă greș, trebuie să găsim o cale să intrăm iute în grațiile Signoriei și ale poporului. Dacă lui Savonarola îi revine rolul diavolului, atunci eu trebuie să fiu prezentat drept un salvator. Gândește-te la asta și scrie-mi ce idei îți vin.

În studioul de la Santissima Annunziata, m-am uitat îndelung la portretul de pe șevalet. Vopseaua încă se usca – un strat de roz sidefiu foarte deschis, care înflorea delicat obrajii și buzele – așa că n-am îndrăznit să-l ating, deși degetul s-a rotit doritor deasupra unui punct din căușul gâtului.

— Aici e puțin albastru, am zis. Și verde. (Imaginea abia ghicită a unei vene străvezii care se furișa pe sub piele. Am urmărit linia cu degetul; simțeam că, dacă l-aș fi putut așeza pe lemn, mi-aș simți pulsul.) Parcă aș fi vie.

Leonardo a zâmbit.

— N-ai observat până acum? Uneori, am impresia că o văd pulsând. Acolo pielea este străvezie.

— Bineînțeles că nu. Nu m-am uitat niciodată în oglindă cu atâta stăruință.

— Păcat, a spus el fără urmă de ironie. Se pare că cei care sunt dăruiți cu cea mai mare frumusețe o apreciază cel mai puțin.

A rostit vorbele cu atâta onestitate încât m-am simțit stânjenită; am schimbat subiectul pe loc.

— Acum am să pozez.

Și, cum făceam de obicei înainte de a poza, am recitat conținutul scrisorii. M-a ascultat, ușor încruntat, și când am terminat, a zis:

— I-a cuprins disperarea. Dacă Savonarola nu-şi primeşte miracolul, au să-l arunce la câini şi au să caute altă strategie. Omul n-are să renunțe în ruptul capului.

— E clar că el – oricine ar fi – vrea să preia controlul asupra Florenței. Am făcut o pauză. Dar cine *este*? Ştiu că face parte din familia Pazzi, dar aş vrea să înțeleg de ce e însetat de putere?

Leonardo nu a răspuns imediat. Am stăruit:

— Ce rău poate să-mi facă dacă ştiu asemenea lucruri? Dacă mă prind, oricum pot să fiu omorâtă pentru că ştiu de scrisori. La urma urmelor, ştiu că omul cu pricina a vrut să-l omoare pe Papa; ştiu că Ascanio Sforza şi fratele lui, Ludovico, sunt amestecați.

M-a privit o clipă, după care a suspinat uşor. Amândoi ştiam că eu aveam dreptate.

— Îl cheamă Salvatore. Este fiul nelegitim al lui Francesco de Pazzi, a răspuns el. Avea cam zece ani în anul asasinării lui Giuliano, când mulți bărbați din familia lui au fost executați, la ordinul lui Lorenzo, iar restul au fost trimişi în exil. Au pierdut totul: pământurile, celelalte avuții... El şi cu mama lui au fugit la Roma. Cei mai mulți din neamul Pazzi sunt oameni buni, onorabili; au trecut prin lucruri cumplite din cauza lui Lorenzo şi, firește, a rămas în urmă foarte multă amărăciune. Dar nu voiau altceva decât să se întoarcă la Florența, casa lor din moşi-strămoşi. Dar mama lui Salvatore i-a picurat în suflet, de la o vârstă necoaptă, nu doar amărăciunea, ci şi o ură neîmpăcată. A fost un tânăr foarte precoce şi ambițios; de la început şi-a pus în gând să câştige Florența pentru neamul Pazzi, din răzbunare.

— Totul se repetă, am spus eu. Lorenzo s-a răzbunat, iar acum familia Pazzi vrea acelaşi lucru.

— Nu toată familia. Doar Salvatore. S-a folosit de poziția familiei, ca bancheri ai Papei, ca să intre în grațiile Sanctității Sale.

— Atunci de ce... avea nevoie să îl amestece pe Savonarola?

Leonardo şi-a tras un scaun în fața mea.

— E o poveste foarte lungă, a zis el. A început cu Giovanni Pico. În tinerețe, era un mare crai şi un filozof minunat. Papa era pornit să îl excomunice – ba chiar se gândea să-l ardă pe rug – pentru sincretismul lui oarecum necreştin. Lorenzo de Medici a fost cel care şi-a folosit talentele diplomatice ca să-l salveze, în 1490, cu mult înainte ca relațiile dintre familia lui şi papalitate să se răcească. Însă Pico a

dovedit că stătea prost cu memoria. Şi-a luat o metresă din neamul Pazzi, care l-a întors împotriva lui Lorenzo. Când Giuliano a murit şi Lorenzo şi-a dezlănţuit răzbunarea cumplită asupra familiei Pazzi, Pico a început să caute căi de a-i înrâuri pe oameni împotriva familiei Medici, în ideea de a-i aduce înapoi pe inamicii lor.

Când Pico s-a dus la Ferrara să-l asculte pe Savonarola, a dat peste un om foarte înflăcărat care se arăta potrivnic celor bogaţi şi corupţi. A văzut în el o şansă de a-i întoarce pe oameni împotriva lui Lorenzo. Iar Fra Girolamo este un om naiv şi înfocat. Pico şi-a dat seama că îi stătea în putere să-l convingă pe Savonarola să predice împotriva familiei Medici şi, totuşi, călugărul să fie încredinţat că dă glas propriilor lui idei.

— Savonarola ştie ceva despre familia Pazzi? Despre acest Salvatore?

A clătinat din cap.

— Nimic. Savonarola ascultă de tatăl tău şi de Fra Domenico, dar asta e o altă poveste. Cât despre Pico... datorită metresei sale, ştia despre existenţa lui Salvatore, fiul lui Francesco de Pazzi. Când familia a fost alungată din Florenţa, Pico a început să corespondeze cu Salvatore. Şi n-a făcut decât să sporească furia băiatului cu poveşti despre faptele celor din neamul Medici, despre furtişagurile din fondul public. Când Salvatore a ajuns un tânăr în toată puterea cuvântului, nu voia altceva decât să smulgă Florenţa din mâinile familiei Medici. Şi s-a sfătuit cu Pico întrebându-l cum ar putea fi câştigat oraşul.

Pico a sugerat să fie folosit Savonarola, care să îi înrâurească pe locuitorii Florenţei şi a venit cu ideea otrăvirii lente a lui Lorenzo. Cunoştea familia Medici şi ştia că Piero nu e făcut din acelaşi aluat, deci va fi slab şi uşor de îndepărtat. Planul a fost simplu: să-l omoare pe Lorenzo, să-l alunge pe Piero şi să-l instaleze pe Salvatore la cârma Florenţei. Din nefericire – sau din fericire, dacă vrei – Lorenzo a murit înainte ca Salvatore să adune trupe sau să capete sprijin îndestulător din partea Signoriei. Totuşi, Salvatore reuşise să-şi câştige un partizan în rândurile administraţiei: un suporter al familiei Pazzi, Francesco del Giocondo pe numele său. El i-a pus în legătură pe cei doi: Francesco şi Giovanni Pico. Împreună, au pus la cale un plan menit să întoarcă Florenţa împotriva neamului Medici. Sunt convins să reuşita planului a fost cu mult mai mare decât s-ar fi aşteptat ei vreodată.

După o vreme însă, Pico s-a simţit copleşit de vina uciderii lui Lorenzo. Ba chiar a început să creadă în cuvintele lui Savonarola, să

le pună la inimă; a început să se căiască. Prin urmare, era gata să facă mărturisiri. Şi de aceea a fost omorât.

— De tata, am zis eu cu mâhnire adâncă.

— De Antonio di Gherardini, m-a corectat el cu blândeţe. Antonio avea motivele lui pentru care ţinea partea familiei Pazzi. N-a avut nici o clipă de gând să se lase prins în capcana unui joc politic.

Mi-am privit mâinile. Din obişnuinţă, le aşezasem una peste alta, aşa cum îşi dorea Leonardo să apară în tablou.

— Iar Francesco s-a căsătorit cu mine ca să îl poată controla pe tata.

Replica lui Leonardo s-a făcut auzită pe loc.

— Eşti o femeie frumoasă. Soţul tău ştie asta: am văzut cum se purta cu tine la botez.

Nu m-am lăsat măgulită.

— Şi ce e cu scrisoarea profetului? Cum se face că le-a stricat toate jocurile?

Leonardo a zâmbit.

— Savonarola este un om greu de stăpânit. Într-un moment în care s-a simţit stăpânul lumii, le-a scris prinţilor Europei – printre alţii, lui Carol al Franţei, lui Frederic al Spaniei şi împăratului Maximilian – îndemnându-i să se unească şi să scape de Papa. Le-a zis că Alexandru nu este creştin şi nu crede în Dumnezeu.

— E nebun.

— Mai mult ca sigur.

— Şi bănuiesc că aţi avut de-a face cu asta, am zis eu. Cineva i-a dat scrisoarea ducelui Ludovico şi el i-a dat-o mai departe fratelui său, cardinalul Sforza, care i-a înmânat-o Papei.

N-a dat nici un răspuns. Mi-a aruncat doar o privire binevoitoare.

— Dar dacă aşa numitul miracol dă greş, am continuat eu... dacă oamenii nu se unesc sub conducerea lui Savonarola... ce se va întâmpla atunci?

— Cu siguranţă ceva violent, a răspuns el.

— Dacă nu au de ales şi trebuie să-l împingă la pieire pe Savonarola – dacă îl ucid – atunci nu mai au deloc nevoie de tata. De Antonio...

Trăsăturile i s-au muiat; se vedea că îi pare rău pentru mine, dar îmi dădeam seama şi de reţinerea pe care o simţea.

— Ce aş putea să fac? Credeam cu toată fiinţa în spusele mamei, cum că moartea profetului era pe aproape. Cu cât rămân mai mult

aici, cu atât mai periculoase devin lucrurile pentru tata. Trebuie să ne ajutați. Scoateți-ne din Florența. Luați-ne cu dumneavoastră la Milano.

— Lisa... în glas i-am simțit mila. Dacă aș fi putut, aș fi făcut-o cu mult timp în urmă. Dar nu e atât de ușor. Ești dumneata și tatăl dumitale și copilul...și sclava dumitale, presupun. Patru oameni. Îți dai seama, cu siguranță, că vă sunt pândite toate drumurile și la plecare, și la venire. De aceea stau aici la Santissima Annunziata, unde poți să vii fără să trezești bănuieli. Dar n-ai să poți niciodată să treci dincolo de porțile orașului câtă vreme soțul dumitale se bucură de vreo influență.

— Deci trebuie să stau aici până va fi prea târziu, până îmi moare familia? am întrebat eu cu amărăciune.

Cuvintele mele l-au durut, dar și-a păstrat tonul blând.

— Tatăl dumitale nu este un om neajutorat. A supraviețuit până acum. Și va veni vremea să pleci destul de curând. Îți promit. Va veni vremea.

— N-are cum să vină atât de repede pe cât mi-aș dori.

Acum îmi doresc să mă fi înșelat.

LXVI

Florența tânjea după miracolul pe care i-l promisese Savonarola și așa s-a ivit întâmplarea pe care lumea o numește Proba Focului.

Cât a durat tăcerea lui Fra Girolamo, Fra Domenico i-a ținut locul în amvonul de la San Marco. Nu era la fel de îndrăgit ca mai marele său, fiind încăpățânat și oarecum greu de cap – dar era încăpățânat și devotat. Susținea cu dârzenie că fiecare cuvânt care ieșea din gura lui Fra Girolamo venea direct de la Dumnezeu.

Începuseră și alții să predice – între care un franciscan de la Santa Croce, Fra Francesco da Puglia; care a și lansat o provocare:

— Am să trec prin foc alături de orice om care vrea să facă dovada că Savonarola este un profet și dă glas cuvântului lui Dumnezeu. Căci eu unul gândesc că Fra Girolamo nu e decât un mincinos și un eretic – și că oricine care trece prin foc crezând cu tărie contrariul va muri. Nu mă aștept să supraviețuiesc nici eu... dar cel care ar reuși cu bine să treacă prin foc, crezând în Fra Girolamo și în vorbele lui, ar ști atunci pe deplin că ele grăiesc adevărul.

Provocarea a ajuns la urechile lui Domenico. Şi, într-o zi de duminică, călugărul a declarat, din amvonul de la San Marco, cum că el se arăta gata să treacă prin foc. La auzul unor asemenea spuse, congregaţia a fost cuprinsă de o asemenea emoţie, încât toţi cei prezenţi – bărbaţi şi femei deopotrivă – s-au oferit să treacă prin foc alături de el.

Un val de entuziasm sălbatic a cuprins oraşul. Pentru prima dată, *Arrabbiati* şi *piagnoni* au ajuns la una şi aceeaşi concluzie: Savonarola ar trebui să primească provocarea şi să dovedească, mai presus de orice tăgadă, dacă era sau nu unsul lui Dumnezeu.

Ambele partide s-au prezentat în faţa Signoriei ca să-şi expună ideea, iar priorii au încuviinţat pe loc şi au făcut un anunţ: în Piazza della Signoria urma să fie construită o scenă. Spectacolul trebuia să aibă loc într-o sâmbătă, pe 7 aprilie, imediat după miezul zilei. Toată suflarea abia aştepta întrecerea. După cum spunea Leonardo Strozzi, un *Arrabbiato* care se bucura de mult respect:

— Cerem o lămurire a sursei de inspiraţie a lui Savonarola: Dumnezeu sau Diavolul.

Lumea toată aştepta, mai puţin Savonarola. Regreta, spunea el, că susţinătorii lui se arătau dornici să se lase duşi de valul unei încercări care putea pricinui moartea unei alte fiinţe omeneşti; avuseseră, cu siguranţă, prea destule dovezi ale inspiraţiei sale şi nu vedea de ce şi-ar mai dori altele. L-a mustrat public pe Domenico pentru că îl pusese într-o postură care se putea dovedi primejdioasă pentru alţii. S-a străduit – dar fără nici un spor – să-i convingă pe *piagnoni* că încercarea era un spectacol inutil, o paradă a vanităţii.

Dar n-a putut să oprească lucrurile. „Dacă stăpânul meu nu intră în foc, a spus Domenico într-o sclipire de inteligenţă, atunci am să intru eu şi am să dovedesc că este alesul lui Dumnezeu."

Şi aşa, într-o zi de sâmbătă, pe 7 aprilie, la zece dimineaţa, soţul meu şi cu mine ne-am dus cu trăsura la Palazzo della Signoria. Se luaseră măsuri deosebite: străinii fuseseră evacuaţi din Florenţa şi toate porţile oraşului erau închise. De-a lungul şi de-a latul Florenţei patrulau mici grupuri înarmate din vecinătăţi, iar străzile se umpluseră de *piagnoni* care mergeau pe jos spre piaţă. Doar trei căi spre piaţă erau libere; restul fuseseră blocate. Iar cele trei erau şi ele păzite de soldaţii Signoriei.

Femeile nu aveau voie să asiste la spectacol – cel puţin, acele femei care nu aveau nici soţi cu greutate şi nici trăsură. Soţul meu ajunsese

să fie unul dintre cei mai puternici bărbați ai Florenței: fusese în sfârșit ales ca prior al noii guvernări. Am dat și o petrecere ca să sărbătorim evenimentul – și încă una destul de fastuoasă, dar nici unul dintre *piagnoni* care-l înconjurau pe Francesco nu a părut deranjat.

Francesco purta oricând cu mare mândrie tunica lungă, stacojie, de membru al Signoriei, iar dimineața aceea nu făcea excepție. În clipa când au văzut tunica, gărzile s-au înclinat. Francesco i-a salutat la rându-i cu un gest elegant, după care am trecut mai departe. Dispoziția soțului meu era schimbătoare: acum mă învăluia în zâmbetul lui binevoitor și calm; acum se adâncea într-o tăcere încruntată. Cred că nutrea speranța ca împrejurările să se schimbe cumva în favoarea lui Savonarola.

Am ajuns la Palazzo, unde Francesco s-a retras cu scuze ca să se alăture celorlalți membri ai Signoriei; stăteau cu toții în *ringhiera*, un cerdac împrejmuit și acoperit aflat în fața palatului, de unde aveai cea mai bună perspectivă asupra pieței. Eu m-am așezat în apropiere, într-o *loggia* micuță, cu scaune pentru soțiile oficialităților. Erau de față patru asemenea doamne. Lângă mine stătea Violetta, soția cu păr auriu a lui Francesco Valori, cel care ceruse capul lui Bernardo del Nero. Dimineața se arăta răcoroasă, dar Violetta își adusese un evantai pe care-l agita în timp ce vorbea despre minunea care avea să întâmple, fără doar și poate. Ce lucru minunat, spunea ea, să-i vedem pe *Arrabbiati* reduși în sfârșit la tăcere.

Atmosfera părea mai curând de carnaval. Cerul era strălucitor, fără pic de nori, în aer plutea voioșia. Cei care veniseră în piață mai devreme, pe jos, erau veseli, triumfători. *Piagnoni* arătau pe față de partea cui se aflau: purtau în mâini cruci mititele de culoare roșie și cântau imnuri. Pe când *Arrabbiati* și cei care nu făceau parte din nici o tabără lălăiau cântece lumești și își aruncau glume unii altora.

Deși Savonarola le ceruse credincioșilor să postească, din palat au ieșit mai mulți servitori care ne-au oferit nouă, doamnelor, pâine, brânză și vin, de parcă am fi asistat la un duel cavaleresc.

În cele din urmă, au apărut doi bărbați cu niște chiupuri și au început să toarne ulei din belșug peste lemne și paie. Au venit apoi alți bărbați, cu torțe, și în șanțuri s-au aprins flăcări. Mulțimea s-a bucurat zgomotos. Fumul negru s-a ridicat în valuri spre cer. Vreme de un ceas, mulțimea a continuat să urmărească veselă focul care se tot întindea și se întețea, dar apoi entuziasmul s-a domolit și s-a transformat în neliniște.

Mai apoi, ne-am scuturat oarecum de plictiseală la apariția franciscanilor: au sosit împreună, în neorânduială, înveşmântați în rasa lor cenuşie, de parcă ar fi fost un stol risipit de porumbei. Purtătorul lor de cuvânt s-a apropiat imediat de *ringhiera,* unde stăteau demnitarii, şi s-au strâns cu toții să țină sfat. Între timp, ceilalți franciscani s-au aşezat într-o *loggia* din imediata noastră apropiere.

Violetta ne-a făcut să tresărim; şi-a lăsat evantaiul din mână, s-a apropiat de îngrăditura noastră de piatră şi li s-a adresat printre dinți franciscanilor:

— De ce s-a dus să stea de vorbă cu ei? Fratele vostru nu vrea să intre în foc?

Întrebările i-au atras o privire dispreţuitoare din partea unui călugăr tânăr, care s-a şi întors să-i răspundă, deşi sfătuit de cei mai vârstnici să n-o facă.

— Bineînțeles că are să intre. Nu îi este teamă. Dar avem motive să credem că hainele pe care le poartă Fra Domenico – pentru că el era cel care continua să susțină sus şi tare că vrea neapărat să intre în foc – au fost vrăjite.

— Minciuni! a făcut Violetta. Eu şi soția unui *Buonomo* am tras-o înapoi, unde îi era locul.

Dominicanii au sosit cu întârziere; Signoria n-a avut încotro şi a trimis un om înarmat cu un buzdugan să-i însoțească până în piață. Intrarea lor a fost cât se poate de măreață: Fra Domenico se afla în fruntea alaiului, purtând pe umeri crucea martirului; crucea era aproape cât el de mare. După Fra Domenico, venea Savonarola, cu o casetă de argint în care se afla ostia pentru împărtăşanie. Profetul susținuse cu tărie că Domenico nu avea cum să fie în siguranță dacă nu lua cu el în flăcări azima sfântă. În spatele lor, venea congregația bisericii San Marco, cu torțe şi alte cruci roşii, iar ceilalți călugări încheiau procesiunea.

Din mulțime au izbucnit şuierături şi strigăte de batjocură, chiote de bucurie şi hohote de plâns. Bărbații se dezlănțuiau în înjurături, binecuvântări, rugăciuni sau insulte. Şi călugării franciscani şi cei dominicani s-au pornit să cânte.

În cele din urmă, alaiul de la San Marco s-a aşezat la oarecare distanță. Şi atunci, printr-un semn, judecătorul Francesco Valori i-a îndemnat pe Domenico şi Savonarola să se apropie de el.

Am urmărit discuția din ochi, pentru că de auzit nu se putea: Valori i s-a adresat lui Savonarola, care a făcut un gest arțăgos. Domenico – eliberat între timp de povara crucii – și-a pus mâna pe umărul superiorului său, ca să-l liniștească. După care, Valori și soțul meu l-au însoțit pe Domenico în Palatul Signoriei.

Mulțimea a început să bombăne. Așteptarea fusese îndelungată și nu înțelegeau dispariția lui Domenico. Dar noi, femeile, înțelegeam; drept care nu m-am arătat surprinsă când Domenico a ieșit din palat, la scurtă vreme, îmbrăcat într-o rasă de franciscan. Violeta mi-a dat un ghiont și mi-a spus, îndeajuns de tare cât s-o audă franciscanii:

— Vedeți? Dacă haina i-ar fi fost vrăjită, nu ar fi primit atât de repede și cu bunăvoință să o dea jos de pe el. *Lui* chiar nu-i este teamă să intre în foc.

Fra Domenico și Savonarola își croiau acum drum spre platformă, unde se aflau doi soldați și Fra Giuliano, tânărul franciscan care se oferise să intre în foc alături de Domenico. Deodată, tânărul franciscan a făcut un pas înainte și le-a oprit înaintarea – drept urmare, Domenico și Savonarola s-au întors în grabă la *ringhiera*.

Un suspin a străbătut mulțimea.

Valori, soțul meu și alți doi *piagnoni* l-au interceptat pe Domenico și i-au comunicat ceva foarte scurt. Domenico a clătinat din cap scârbit, dar s-a lăsat din nou condus către palat.

Lângă mine, Violetta și-a strâns evantaiul cu zgomot, l-a lăsat să cadă pe scaun și s-a dus iar la îngrăditura de piatră care dădea spre *loggia*.

— Acum ce mai este? a zis ea cu un ton provocator. Presupun că urmează să-mi spuneți că Domenico însuși a fost vrăjit, deci nu poate să intre în foc!

Un franciscan mai vârstnic s-a întors către ea.

— Sigur că nu, Madonna. Dar oare nu e cu putință ca hainele de dedesubt ale lui Fra Domenico să fi fost vrăjite, la fel ca și cele de deasupra? Poate vă este greu să credeți, dar unii dintre noi susțin că puterea lui Fra Girolamo nu vine de la Dumnezeu, ci dintr-o sursă cu mult mai sinistră.

— Ce prostie! Violeta s-a aplecat mult peste balustrada de piatră. Nu faceți decât să trageți de timp pentru că vă este frică!

— Bineînțeles că ne este frică, a răspuns călugărul cu mult calm. Știm că, odată intrat în foc, pe Fra Giuliano îl așteaptă moartea. Dar nu avem decât o singură întrebare.

Violetta s-a încruntat și a așteptat.

— Dacă Fra Girolamo nu se teme – dacă știe că Dumnezeu dorește să-l cruțe și să-l arate lumii în chip de profet – de ce nu intră chiar acum în foc, ca să pună capăt vrajbei?

Violetta s-a retras; s-a așezat iar pe locul ei și a început să-și facă vânt cu evantaiul, bombănind. Dar în ochii ei am văzut primul licăr de îndoială. O adiere răcoroasă mi-a mișcat vălul de pe cap. Mi-am ridicat ochii spre cerul care, până de curând, fusese senin. Vânturi apărute de nu se știe unde adunau nori iuți care aduceau cu ei miros de ploaie.

Și iarăși a ieșit Domenico din palat; pesemne predase orice urmă de îmbrăcăminte care ar fi putut să fie vrăjită. S-a dus în sfârșit să-și ia crucea pe care o purtase pe umeri până în piață.

Gonfaloniere Valori l-a bătut pe umăr și i-a făcut semn să lase crucea jos. Domenico s-a supus în silă.

Dezgustați, câțiva bărbați din mulțime au huiduit.

Între timp, un alt călugăr se apropiase de tânărul Fra Giuliano și amândoi s-au îndreptat pentru a treia oară către oficialii din *ringhiera*. Savonarola aștepta acolo, lângă caseta de argint în care se afla ostia; o așezase cu venerație pe o masă. Când cei doi franciscani au început să le vorbească demnitarilor, Savonarola s-a pornit pe țipat. Cu gesturi largi, arăta când spre caseta de argint, când spre ceilalți călugări, când spre soțul meu și spre Francesco Valori. Profetul s-a întors apoi spre Domenico și, din felul în care masivul călugăr clătina din cap, a reieșit clar că se ajunsese într-un impas.

— Ce s-a întâmplat? Ce este? a strigat Violetta.

Călugării din *loggia* nu au răspuns, dar m-am uitat la gestul emfatic al lui Savonarola și la caseta de argint și am spus:

— Nu vor să-l lase pe Domenico să ia ostia cu el.

Era un lucru asupra căruia toată lumea căzuse de acord, de la început. Un călugăr dominican visase că Domenico avea să treacă prin foc cu bine ducând în mână ostia. Savonarola ținea morțiș ca Domenico să poate face întocmai. Până atunci, franciscanii nu avuseseră nimic împotrivă.

Cu un aer furios, Domenico a înaintat şi s-a aşezat îndărătnic în dreptul locului de unde începea platforma, cu ochii aţintiţi asupra focului. Alura mânioasă a călugărului contrasta puternic cu imnurile dulci pe care le intonau fraţii lui. Vântul îi biciuia poalele rasei. Deasupra capetelor, cerul se înnegura.

Franciscanul care îi vorbise Violettei mai devreme s-a întors iar cu faţa spre noi, femeile.

— De ce se teme Fra Domenico să intre în foc fără ostie? a întrebat el cu blândeţe. Nu îi este de-ajuns credinţa? Şi de ce nu pune Savonarola capăt discuţiilor? Dacă cererile noastre îl fac să-şi piardă răbdarea, de ce nu trece el prin foc, pur şi simplu?

Violetta n-a dat nici un răspuns. S-a încruntat privind spre *ringhiera*, unde soţul ei şi franciscanii stăteau şi discutau cu Fra Girolamo.

— Laşule! a strigat cineva.

Au început să cadă câţiva stropi rătăciţi de ploaie.

— Laşule! a izbucnit o altă voce.

— Îi e frică! a ţipat un bărbat. Nu vedeţi? Îi e frică!

Un tunet s-a spart, înfricoşător de aproape. Violetta a tresărit şi m-a apucat de braţ. Domenico stătea, mare, puternic şi neînduplecat sub ploaia care se întetea, în timp ce Savonarola continua să se certe cu membrii Signoriei.

Un alt tunet, urmat de un strigăt ascuţit:

— Ne-a minţit! Ne-a minţit de la bun început!

Valuri de apă, ca nişte pânze cenuşii, s-au abătut asupra pieţei acoperind-o rapid. Fulgerele îţi luau ochii. Mi-am aruncat privirile spre piaţă: Domenico nu se clintise. Uimitor era faptul că şi mulţimea rămăsese pe loc. Veniseră să afle adevărul despre profet şi nu se dădeau duşi fără un răspuns satisfăcător.

Flăcările care, cu puţin timp în urmă, se înălţau spre cer ameninţătoare se potoliseră; acum, lemnul şi paiele erau mult mai îmbibate de apă decât de ulei.

La fel de repede se stinsese şi entuziasmul oamenilor. Bărbaţii strigau cât puteau ca să acopere răpăitul ploii.

— Şi Dumnezeu se împotriveşte!

— Fra Girolamo a făcut farmece ca să vină furtuna şi să nu fie dat în vileag ca mincinos!

Soțul meu și Valori i-au spus ceva unui bărbat; el a luat-o la goană prin ploaie ca să transmită ordinul către soldați. Drept urmare, soldații au început să-i îndemne pe oameni să se împrăștie și să se ducă la casele lor. Numai că bărbații din piață – mare parte dintre ei aruncaseră pe jos crucile roșii pe care le aveau – nu voiau să plece.

— De ce nu intră în foc?

— Sodomitule!

— Ereticule!

— Mincinosule!

Doamnele s-au speriat; au pornit în grabă spre *ringhiera*, unde erau soții lor. M-am dus și m-am așezat lângă Francesco. Savonarola era și el pe aproape, neatins de ploaie, dar tremurând din toate încheieturile de parcă ar fi fost ud din cap până-n picioare.

— Nu pot să plec de aici fără escortă! Franciscanii i-au întors pe oameni împotriva mea!

— Am să fac rost de o escortă, a zis Valori și a dispărut în palat.

Francesco a trimis un paj în piață să-l cheme pe Claudio.

În timp ce ne îndreptam spre casă, potopul s-a oprit la fel de repede cum se pornise. Francesco s-a uitat pe fereastră și a lăsat să-i scape un suspin ciudat.

— S-a terminat.

LXVII

Ne-am întors acasă și Francesco n-a mai ieșit în ziua aceea. A dat ordin ca poarta să fie închisă și încuiată și a rânduit să fie păzită de câțiva oameni de încredere, înarmați cu săbii; după care s-a așezat în birou și n-a mai coborât de acolo nici măcar pentru masa de seară.

Tata nu a venit nici el la cină, un gest care mi-a stârnit îngrijorarea. Nu-l mai văzusem de câteva zile, dar Francesco nu dădea voie nimănui să plece din palat în seara aceea. Din fericire, pe strada noastră a fost liniște, însă vedeam strălucire de torțe spre partea de vest, unde se aflau mănăstirea și biserica San Marco.

În zorii zilei următoare – din curiozitate, nu din credință – Isabella așteptase cu emoție, alături de femeile de la San Marco, să audă cum avea să fi prezentat rezultatul Probei Focului. Când a sosit, ne-a povestit ea, Savonarola le-a spus femeilor că franciscanii amânaseră atât de mult

încât Îl mâniaseră pe Dumnezeu, care a trimis din cer o furtună. Femeile s-au arătat neîncrezătoare – şi îndoiala a crescut când au apărut soţii lor, furioşi foc pe profet. Isabella ne-a spus că enoriaşii au sărit să-i ia la bătaie pe călugări şi, de frică, a trebuit să plece.

Ziua următoare era Sărbătoarea Floriilor. Francesco nu s-a dus la biserică şi a hotărât să rămână tot acasă; ne-a interzis din nou să ieşim. Totuşi, cât a fost ziua de lungă a avut vizitatori, dar fiecare a venit la altă oră. Francesco Valori, care era şi şeful peste *piagnoni*, a venit dimineaţa devreme şi a vorbit cu soţul meu între patru ochi, în birou; a sosit şi a plecat cu aerul unui om puternic lovit, care tocmai descoperise că tot aurul lui se prefăcuse în nisip. Al doilea vizitator a fost un tânăr mesager cu o scrisoare; soţul meu a ţinut neapărat ca scrisoarea să-i fie înmânată personal.

Al treilea vizitator era un membru de vază al grupării *Arrabbiati*, Benedetto de Nerli pe numele lui. A sosit seara târziu, după cină, şi s-a scuzat pentru ora târzie, dar a explicat că era imperios necesar să vorbească urgent cu Ser Francesco.

Soţul meu l-a primit în cel mai impozant salon. Auzisem zgomotele şi am coborât; deşi nu fusesem invitată să iau parte la discuţie, mi-am făcut de lucru pe lângă uşa deschisă şi am tras cu urechea. Ser Benedetto avea o voce adâncă, răsunătoare şi rostea cuvintele răspicat.

— Aduc veşti rele, a început Ser Benedetto.

Vocea lui Francesco era uşor batjocoritoare.

— Nu-mi închipui ceva mai rău de-atât.

Ser Benedetto a trecut peste comentariu şi a vorbit mai departe, fără să şovăie:

— *Piagnonii* au rămas fără conducător. Francesco Valori a fost ucis în cursul nopţii.

A urmat o tăcere lungă, timp în care soţul meu a luat act de proporţiile tragediei.

— Cum s-a întâmplat?

— Se dusese la San Marco pentru slujba de seară. Nişte bătăuşi au dat buzna în biserică şi au întrerupt slujba. L-au ameninţat pe Valori şi au spus că se duc să-i dea foc la casă. Lucrurile au luat o întorsătură urâtă; l-au scos de acolo pe sus, dar el a reuşit să scape. Când a ajuns acasă, Valori s-a ascuns într-un dulap; numai că derbedeii îl urmăriseră. Au folosit arbaleta şi au lovit-o în cap pe soţia lui Valori. După care

au descoperit şi locul unde se ascundea el. L-au târât după ei spre Signoria...

— Un gest prostesc, dacă avea de gând să-i facă rău, a exclamat soţul meu. Acolo s-ar fi aflat în siguranţă.

Tonul lui Ser Benedetto s-a răcit brusc.

— Poate că nu. S-a oprit o clipă, cu subînţeles. În drum spre Signoria, s-au întâlnit cu Vicenzo Ridolfi şi Simone Tornabuoni...

Cunoşteam numele. Erau rudele a doi dintre bărbaţii decapitaţi, Lorenzo Tornabuoni şi Niccolo Ridolfi.

— E greu să le găseşti vreo vină pentru dorinţa de a se răzbuna pe Valori; el a aprins scânteia campaniei care a dus la decapitarea unora dintre apropiaţii lor. Se porniseră amândoi să bată străzile, cum au făcut mulţi alţii care speră ca Savonarola să fie arestat. Tornabuoni avea la el un cârlig de curăţat arborii...

Am închis ochii.

— ... şi cu el a crăpat în două capul lui Valori, în timp ce Ridolfi striga: N-ai să mai fii niciodată la putere! După câte ştiu eu, trupul lui Valori zace şi acum în plină stradă.

— De ce îmi spuneţi mie asemenea lucruri? a întrebat soţul meu.

— După cum bine ştiţi, în guvernarea actuală Signoria este egal împărţită între partida dumneavoastră şi a mea. Dacă rămâne la fel, nu se va găsi nici o cale legală de rezolvare a problemei numite Savonarola. Totul se va hotărî în stradă, cu vărsări de sânge şi multă suferinţă în rândul locuitorilor. Dar dacă...

Soţul meu l-a întrerupt.

— Dacă unul singur dintre priorii *piagnoni* s-ar hotărî să treacă de partea celor de la *Arrabbiati*...

— Întocmai. Atunci justiţia şi-ar putea vedea de treabă şi multe vieţi ar fi cruţate.

— Ser Benedetto, a spus soţul meu cu aceeaşi voce caldă şi plină de curtoazie pe care o folosea în prezenţa oaspeţilor de onoare, am să mă gândesc la ce mi-aţi spus. Şi am să vă dau un răspuns mâine-dimineaţă, la întâlnirea reprezentanţilor Signoriei.

— Cu nici un minut mai târziu, a răspuns Ser Benedetto şi avertismentul a răzbit limpede din vocea lui.

Am auzit acel avertisment şi m-am simţit fericită. Voiam să-l văd pe Fra Girolamo arzând. Mai mult, voiam ca şi Domenico să ardă odată cu el.

Luni de dimineaţă, soţul meu m-a pus să vorbesc cu servitorii: casa trebuia pregătită pentru sosirea unui oaspete de mare vază, care urma să stea cu noi vreme de câteva săptămâni; după care a plecat la Signoria. Deşi pe străzi domnea un oarecare calm, graţie micilor trupe din vecinătate care menţineau pacea, nu a plecat de unul singur: i-a ordonat lui Claudio să-l ducă cu trăsura şi a luat cu el doi oameni înarmaţi.

Mă vedeam iarăşi închisă în casă, fără vizitiu. Zalumma şi cu mine puteam oricând să mergem călare, dacă vreo nevoie disperată ne împingea să ieşim – dar era mult mai sigur să fim întovărăşite de un bărbat chiar şi în vremuri normale; ca să nu mai vorbesc de perioadele nesigure, ca cea în care ne aflam. Şi fiecare dintre slujitorii care ar fi putut servi drept însoţitor era mult prea ocupat să îndeplinească ordinele lui Francesco: pregătirile pentru sosirea oaspetelui erau în toi.

Fierbeam de mânie, pentru că voiam să-l văd pe tata. Imediat ce se întorcea Francesco, eram hotărâtă să stăruiesc să-mi vizitez tatăl, ca să mă asigur că era bine. Mi-am imaginat discuţia cu Francesco: mă gândeam cum avea el să mă refuze, pe motiv că era primejdios, şi cum aveam eu să insist, spunând că am să fiu însoţită de Claudio şi de cei doi oameni înarmaţi, gata să mă apere.

Am ieşit cu Zalumma şi l-am luat pe Matteo din camera copiilor. L-am dus cu noi jos, în grădină, pentru că vremea era frumoasă. Am alergat după el şi am chicotit, l-am prins de mâini şi de încheieturi şi l-am învârtit roată până i s-au ridicat picioruşele de la pământ.

Voiam să fiu obosită. Nu cunoşteam nici o altă cale de a-mi înseninа gândurile. Numai că, pentru prima dată, Matteo a obosit primul. Cu capul lăsat, a adormit în poala mea – crescuse şi abia mai puteam să-l ţin în braţe. Am pornit-o la pas pe lângă tufele de trandafiri, însoţită de Zalumma.

Ea m-a întrebat cu voce scăzută.

— Ce crezi că are să păţească Savonarola?

— Cred că Francesco se va alătura grupării *Arrabbiati*, am zis eu, şi Savonarola va fi trimis la moarte. Are să piară pe rug, cum a spus

mama. A avut dreptate când a vorbit despre cei cinci bărbați descăpățânați, dacă îți amintești.

— Îmi amintesc. Privirea Zalummei s-a pierdut într-un pâlc îndepărtat de măslini de pe un deal; părea să contemple o amintire secretă. A avut dreptate în multe privințe. Am să mă bucur la moartea lui.

— Numai că moartea lui nu poate să schimbe nimic, am zis eu.

S-a uitat la mine de parcă nu-şi credea urechilor.

— Ce vrei să spui? Are să schimbe *totul*!

Am oftat.

— Aceeaşi oameni rămân să conducă Florența. Deci nimic nu se poate schimba.

Mai târziu, când Matteo dormea în camera copiilor, iar servitorii coborâseră cu toții la bucătărie să mănânce, m-am dus în biroul lui Francesco.

Era o nebunie să intru acolo în plină zi, dar mă rodea neliniştea şi nu îmi găseam starea. Şi nici măcar nu mă gândisem cum aş fi putut să ajung la Leonardo dacă aş fi găsit o scrisoare nouă.

A sosit clipa să te alături partidei de Arrabbiati *şi să-l sacrifici pe profet. Am şi pus în practică sfatul dumitale de a-l ademeni pe Piero să vină la Florența şi de a face din el o pildă pentru popor. Oamenii sunt încă furioşi; le vom oferi un al doilea țap ispăşitor. Altfel, cu dispariția lui Savonarola, s-ar putea să li se întoarcă inimile spre familia Medici. Luăm planul lui Messer Iacopo drept model: am să-l dau în vileag pe trădător prinzându-l asupra faptului, îl voi duce în piață ca să aibă lumea parte de spectacol şi, drept întăriri, am să mă bizui pe trupele de mercenari. Atunci, cu ani în urmă, mercenarii au înşelat aşteptările lui Messer Iacopo – dar ai noştri nu vor face la fel, te asigur.* Popolo e libertà!

Găseşte-i pe priorii care sunt dispuşi să ne sprijine. Oferă-le recompense generoase. Garantează-le funcții înalte în guvernarea care va veni; însă dumneata şi numai dumneata ai să ajungi al doilea om din oraş.

Să nu ne mulțumim cu Piero. Trebuie să scăpăm de toți frații Medici – ajunge ca unul singur să supraviețuiască şi-atunci nu vom fi niciodată eliberați de amenințare. Cardinalul Giovanni este cel mai puțin

primejdios şi agenţii mei vor încerca să se ocupe de el la Roma, unde va rămâne cu siguranţă.

Însă cel mai tânăr este cel mai periculos, pentru că are toată inteligenţa şi agerimea politică de care duce lipsă fratele său mai mare. Iar în casa dumitale doarme ispita care să-l ademenească înspre Florenţa.

Am alunecat încet la pământ, de parcă m-ar fi străpuns un cuţit ucigaş: abia suflam, cu fustele alandala în jurul meu şi cu o scrisoare în poală. Eram prea încremenită ca s-o pot înţelege cu totul. Şi nu cutezam să mă gândesc la el. Tata avusese dreptate: dacă aş fi ştiut adevărul până la capăt, Francesco şi Claudio mi l-ar fi citit în fiecare privire, în fiecare gest.

De dragul tatei şi al copilului meu, am hotărât să mă port ca o persoană amorţită. Nu puteam să-mi îngădui nici să gândesc, nici să simt ceva. Nici să sper, nici să turbez de furie.

M-am ridicat deşi îmi tremurau genunchii, după care am împăturit cu grijă scrisoarea şi am strecurat-o înapoi în plic. Am urcat scările şi m-am dus în camera mea. Am luat o carte din cufăr şi am aşezat-o pe măsuţa de noapte, unde Isabella putea foarte uşor să o vadă.

Pe scări s-au auzit paşi repezi; au răsunat apoi pe coridor. Când m-am dus să deschid uşa, Zalumma o şi împinsese din afară.

Nu a băgat de seamă că eram înlemnită, nu mi-a văzut ochii mari, paloarea. Pe sprâncenele ei negre, pe buze erau săpate urme adânci de durere curată.

— Loretta, a zis ea. Vine din casa tatălui dumitale. E aici. Coboară repede.

Tata era pe moarte, mi-a spus Loretta. Cu trei zile în urmă, măruntaiele i se umpluseră de sânge şi de atunci nu mai putea nici să mănânce, nici să bea. Febra îl făcea adesea să delireze. Nu era ciumă, a zis ea. Ciuma nu ar fi provocat diaree cu sânge. Şi, de două zile, tata întreba mereu de mine.

De câte ori venise până la noi, Claudio sau Francesco sau vreuna dintre gărzile înarmate o alungaseră.

Acum Loretta plecase de acasă de una singură, într-o căruţă. Nu m-am gândit, n-am întrebat; n-am spus nimănui nimic. M-am dus

pe loc spre căruță și m-am suit în ea. Zalumma a venit și ea cu mine. Loretta s-a suit pe locul vizitiului și duse am fost toate trei.

A fost un drum îngrozitor dincolo de Arno, pe Podul Santa Trinità, peste apele întunecate în care Giuliano pasămite s-ar fi înecat. Am încercat să opresc cuvintele care mi se învârteau întruna în minte, dar era în zadar.

Însă cel mai tânăr – el este cel mai periculos...

Iar în casa dumitale doarme ispita perfectă.

— Nu pot, am zis cu voce tare. Zalumma mi-a aruncat o privire plină de îngrijorare, dar nu a scos o vorbă.

Scrisoarea trebuie să fi fost o capcană; Francesco a descoperit pesemne că îi umblam prin birou sau Isabella s-a pierdut cu firea și a dat totul în vileag. Era cu neputință, fără doar și poate. Lumea n-ar fi putut să știe că el era în viață și să nu-mi fi spus nimic.

Am tras adânc aer în piept și mi-am amintit că tata era pe moarte. Se clătina pământul sub picioarele mele, iar eu mă agățam de un punct de sprijin.

Am intrat în odaia tatălui meu, Antonio.

Era miezul zilei; afară se simțea o briză răcoroasă. În camera tatei era întuneric și focul duduia; aerul duhnea, încărcat de mirosuri grele.

Antonio zăcea despuiat sub o cuvertură uzată, pe un pat care se umezise de cât fusese curățat. Își ținea ochii închiși; în lumina care se filtra printre obloanele pe jumătate închise, chipul lui avea o paloare alb-cenușie. Până astăzi, nu băgasem de seamă cât de mult slăbise; puteam să-i număr coastele doar privind la pieptul dezgolit, atât de ieșite în afară erau. La față arăta de parcă pielea de pe oase stătea să se topească.

M-am apropiat de pat și a deschis ochii. Avea privirea pierdută; albul ochilor se îngălbenise.

— Lisa, a spus el în șoaptă.

I-am simțit izul respingător de dulce al respirației.

— Tată, am spus eu.

Loretta mi-a adus un scaun. I-am mulțumit și am rugat-o să plece, dar i-am cerut Zalummei să rămână. M-am așezat și l-am apucat de

mână; era prea slăbit ca să mă poată strânge. Trăgea aer în piept cu precipitare, dar nu din rărunchi.

— Cât de mult semeni cu mama ta... dar eşti încă şi mai frumoasă. Am deschis gura să-l contrazic, dar s-a încruntat: Da, mai frumoasă... Şi-a rotit ochii prin încăpere: E şi Matteo aici?

M-am simţit vinovată; nu-i adusesem singura bucurie – nepotul.

— Îmi pare rău, am zis. Doarme.

— Foarte bine. Aici e un loc îngrozitor pentru un copil.

Nu m-am uitat spre Zalumma. Am rămas cu ochii la tata şi am spus:

— Deci te-au otrăvit.

— Da. S-a întâmplat mai curând decât mă gândeam eu. A clipit din ochi. Abia te văd. Umbrele... Un spasm de durere i-a schimonosit faţa şi, când şi-a revenit, s-a uitat spre mine cu aerul că se scuza: Am vrut să aranjez plecarea de la Florenţa. Aveam un om care ne putea ajuta să scăpăm cu toţii sau aşa am crezut... I-au dat mai mulţi bani decât îi dădusem eu. Îmi pare rău. Nici măcar atât nu-ţi pot da...

Prea multe vorbe dintr-odată l-au obosit; a închis ochii, gâfâind.

— E un lucru pe care poţi să mi-l dai, am spus eu. Adevărul.

Şi-a întredeschis ochii şi m-a privit pieziş.

— Ştiu că l-ai ucis pe Giuliano cel de demult, am zis eu. (În spatele meu, am auzit-o pe Zalumma scoţând un sunet de surpriză amestecată cu furie. Tata şi-a deschis gura să ceară iertare.) Te rog, nu te necăji; nu îţi cer lămuriri. Ştiu că l-ai omorât şi pe Pico. Ştiu că ai făcut tot ce ţi-a spus Francesco ca să mă aperi. Numai că n-am terminat cu secretele. Mai ai ceva să-mi spui. Despre primul meu soţ. Despre singurul meu soţ.

Chipul i s-a boţit; a scos un zgomot adânc care ar fi putut să fie un suspin.

— Vai, fata mea, a zis el. Minciuna asta plină de cruzime mi-a frânt inima.

— E adevărat, prin urmare.

Am închis ochii. Simţeam nevoia să-mi ies din ţâţâni, să dau frâu liber mâniei şi bucuriei, dar nu puteam să scot un sunet. Când am deschis iar ochii, totul în jur părea schimbat.

— Dacă ți-aș fi spus, a șoptit el, ai fi încercat să te duci la el. Și ei te-ar fi omorât. Ar fi omorât și copilul. Iar dacă el ar fi încercat să vină la tine, l-ar fi omorât pe el.

— *Giuliano*, a murmurat Zalumma. M-am răsucit și m-am uitat la ea. Nu știam, a explicat ea. N-am fost niciodată sigură. Un bărbat de la piață mi-a spus odată ceva care m-a făcut să cred că poate... dar mi-am zis că era nebun. Și, de la o vreme, au fost puține persoane la Florența care au îndrăznit să pronunțe numele Medici, asta dacă nu-i vorbeau de rău. Nimeni altcineva nu a cutezat vreodată să spună ceva în preajma mea, în preajma dumitale, pentru că te căsătorișeși cu Francesco. Iar Francesco le-a spus celorlalți servitori să nu pomenească niciodată numele lui Giuliano, ca nu cumva să te necăjească.

Viața mea alături de Francesco fusese îngrădită; îi vedeam pe servitori, pe oaspeții soțului meu, pe asociații lui și mai vedeam interiorul bisericilor. Și nimeni nu-mi vorbise despre Giuliano. Nimeni, în afară de Francesco, nu-mi vorbise pe larg despre familia Medici.

Mi-am întors iar ochii spre tata și n-am putut să-mi stăpânesc durerea din voce.

— El de ce n-a venit la mine?

— A venit. A trimis un om; Francesco l-a omorât. A trimis o scrisoare; Francesco m-a obligat să scriu un răspuns în care să spun că ai murit. Nici măcar atunci nu cred că Giuliano a crezut; Francesco mi-a spus că cineva s-a dus la Baptisteriu și a umblat în registrele de căsătorii.

Salai. Leonardo. Poate că Giuliano auzise ceva despre căsătoria mea și dovezile i-au confirmat-o; se gândise poate că îmi doream ca el să mă creadă moartă.

*Închipuie-ți că ești din nou cu Giuliano,*spusese Leonardo. *Închipuie-ți că îi faci cunoștință cu fiul lui...*

— Vrei să știi tot adevărul... a șoptit Antonio. Mai este ceva. Motivul pentru care eram atât de supărat pe mama ta...

Glasul i se stingea; m-am aplecat mai mult spre el.

— Uită-te la chipul tău, copilă. Chipul tău. N-ai să vezi trăsăturile mele acolo. Și te-am privit de mii de ori, dar n-am văzut nici trăsăturile lui Giuliano de Medici. A mai fost un bărbat...

Am crezut că delira. Și oricum nu am avut timp să mă gândesc la asta, pentru că tata a început să tușească, cu un sunet bolborosit. Pe buze i-a apărut o spumă roșie.

Zalumma s-a şi înfiinţat lângă mine.

— Ridică-l!

L-am apucat de sub braţe şi l-am tras în sus; imediat un jet de sânge întunecat i-a ţâşnit din gură. Zalumma s-a dus să o strige pe Loretta, în timp ce eu ţineam umerii tatei cu o mână şi capul, cu cealaltă. A icnit şi a scos al doilea val de sânge, mai puţin întunecat; pe urmă a părut să se simtă puţin uşurat şi a rămas aşa, respirând anevoie. Am vrut să-l întreb de cine îi reamintea chipul meu, dar ştiam că nu mai era timp.

— Te iubesc, i-am spus eu la ureche. Ştiu că şi dumneata mă iubeşti. Dumnezeu are să-ţi ierte toate păcatele.

M-a auzit. A scos un geamăt şi a încercat să mă mângâie pe mână, dar n-a avut putere.

— Curând, am să plec cu Matteo, am şoptit eu. Am să găsesc o cale să ajung la Giuliano, pentru că lui Francesco nu prea îi mai sunt de folos. Nu trebuie să-ţi faci griji pentru noi. O să fim în siguranţă şi o să ne gândim mereu cu drag la dumneata.

A clătinat din cap, agitat. S-a căznit să vorbească, dar n-a reuşit decât să tuşească iar.

Atunci, a sosit Loretta cu prosoape şi l-am curăţat cât am putut, după care l-am lăsat să stea întins. Din acea clipă n-a mai spus nimic limpede. Ochii i s-au împâclit şi nu a mai auzit nimic. N-a trecut mult şi a închis ochii. Părea că doarme.

Am stat lângă el toată după-amiaza. Am stat cu el când soarele apunea şi mai departe, la căderea nopţii. Când Francesco şi-a făcut apariţia – se prefăcea ca-mi înţelege nesupunerea – nu l-am lăsat să intre în camera tatei.

Am rămas lângă tata până după miezul nopţii şi-atunci mi-am dat seama că nu mai răsuflă de ceva vreme. Le-am chemat pe Loretta şi Zalumma, după care am coborât în sufragerie, unde Francesco stătea şi bea vin.

— A murit? m-a întrebat el, cu voce blândă.

Am dat din cap că da. Aveam ochii uscaţi.

— Am să mă rog pentru sufletul lui. Dar din ce i s-a tras, ştii cumva?

— Fierbinţeală, am zis eu. O boală a intestinelor.

Francesco mi-a cercetat chipul şi a părut mulţumit de ceea ce vedea. La urma urmelor, poate că nu eram o iscoadă atât de nepricepută.

— Îmi pare tare rău. Rămâi să stai aici cu el?

— Da. Până după înmormântare. O să trebuiască să vorbesc cu servitorii, să le găsesc un loc la noi sau la o altă familie. Şi mai sunt alte lucruri...

— Eu trebuie să mă întorc acasă. Aştept o veste despre momentul sosirii oaspetelui nostru şi mai am treburi la Signoria de care trebuie să mă ocup neapărat.

— Da.

Ştiam că Savonarola fusese arestat datorită soţului meu, care trecuse la ţanc în tabăra de *Arrabbiati.* Cel puţin, nu mai trebuia să pretindem că suntem pioşi.

— Atunci, ne vedem la înmormântare?

— Bineînţeles. Fie ca Dumnezeu să ne întărească pe toţi.

— Aşa să fie, am spus eu.

Îmi doream să fiu tare. Trebuia să fiu tare, ca să-l omor pe Francesco.

LXVIII

În noaptea aceea am stat în casa tatei şi am dormit în patul mamei. Zalumma s-a dus până la palatul lui Francesco şi mi-a adus câteva obiecte de toaletă, o rochie de doliu şi un văl pentru înmormântare. La cererea mea, a adus piatra mare de smarald pe care Francesco mi-o dăruise în prima noapte când îmi pângărisem trupul dându-mă lui şi cerceii cu diamante şi opale. Matteo a rămas acasă cu dădaca; nu m-a lăsat inima să-l aduc într-un loc în care domnea nefericirea.

Nu am stat lângă Loretta cât timp l-a spălat pe tata; am rămas să aştept întoarcerea Zalummei. Între timp, m-am dus la biroul tatei şi am găsit o bucată de pergament, cerneală şi o pană.

Giuliano di Lorenzo de Medici
Roma

Iubirea mea cea mare,

M-au mințit cu toții, mi-au spus că ai murit. Dar inima mea nu s-a schimbat, a rămas tot a dumitale.

Ai grijă: Salvatore de Pazzi și Francesco del Giocondo și-au pus în gând să vă atragă aici, pe dumneata și pe Piero, ca să vă omoare. Au început

să strângă oameni ca să-şi facă trupe la Florenţa. Vor să repete – de data aceasta, cu succes – planul lui Messer Iacopo de Pazzi: să-i asmută pe oamenii din Piaţa Signoriei împotriva familiei Medici.

Nu trebuie să vii.

Am făcut o pauză. După atâta vreme, cum putea el să mai fie sigur că avea în faţă scrisul meu? Ce aş putea să-i spun ca să-l încredinţez de autenticitatea scrisorii?

Spun doar atât, cum am făcut şi mai demult: Numeşte un loc, într-un alt oraş, şi un ceas. Oricum ar fi, am să vin la tine curând. Să nu faci greşeala de a-mi trimite vorbă pe căile obişnuite – scrisoarea ar fi confiscată, iar eu şi copilul nostru am fi în primejdie.

O intrigă monstruoasă m-a ţinut departe de dumneata. Acum, când ştiu adevărul, nu pot să mai rabd despărţirea nici o clipă mai mult decât e nevoie.

Soţia ta iubitoare,
Lisa di Antonio Gherardini

Când s-a întors Zalumma, i-am întins pergamentul împăturit.

— Nu pot să o trimit ca pe o scrisoare obişnuită, i-am spus. Consiliul celor Opt ar intercepta-o imediat şi pe urmă mi-ar cere capul. Va trebui să cumpăr serviciile cuiva care să să ascundă scrisoarea undeva, lipită de corp, să o ducă tot drumul până la Roma şi să o pună în mâinile persoanei care este destinatarul. I-am arătat smaraldul şi cerceii şi i le-am dat. Eşti singura persoană în care pot să am încredere, i-am mai spus.

Crezusem că mă pot încrede în Leonardo; acum nici nu reuşeam să-i pronunţ numele fără să mă înveninez. Îmi ascunsese cu bună ştiinţă singurul adevăr care ar fi putut să-mi vindece inima.

Giuliano mort… Sunt puţini cei care au auzit o asemenea veste. Cei mai mulţi cred că este în viaţă.

Acum nu-l mai iubeşti?

Fusese cu băgare de seamă la prima noastră întâlnire pentru că îşi închipuise că m-am căsătorit cu un alt bărbat ştiind că primul meu

soț trăia. Mă crezuse în stare de trădare deplină – pentru că el însuși era în stare de așa ceva.

Zalumma a luat bijuteriile și le-a strecurat cu grijă în buzunarul ascuns între faldurile rochiei.

— Dacă găsesc vreo cale, a zis ea, am să fac tot ce trebuie.

Am căzut de acord ca ea să plece dis-de-dimineață în căutarea unui curier demn de încredere. Scornisem și minciuna menită să-i acopere drumul: atât de mult mă doborâse durerea, încât trebuia să se ducă la un spițer și să caute un leac care să mă aline. Era foarte devreme și mă împingea disperarea, drept care n-am mai așteptat să se trezească băiatul de la grajduri și să pregătească un cal. Am trimis-o la drum pe jos.

Mă îngrozea ideea că o îndemnam să plece la un soi de vânătoare cât se poate de primejdioasă; și mai era ceva care mă umplea de îngrijorare.

— N-am luat cu mine cuțitul, am zis eu.

Dacă l-aș fi luat, i l-aș fi dat ei.

A avut un zâmbet scurt și rău.

— L-am luat eu.

Nu am jelit moartea tatei în noaptea aceea. Am zăcut cu ochii larg deschiși în patul mamei, în timp ce Zalumma dormea în culcușul de la picioarele mele. Tata nu se simțise niciodată în stare să îndepărteze acel culcuș. Acum, când Antonio murise, Francesco nu mai avea nevoie de mine – decât în chip de momeală, un rol pe care nici nu mă gândeam să-l joc. Venise vremea să scap; și destinația era Roma. Am trecut în revistă peste zece feluri diferite în care aș fi putut să trec de porțile orașului – dar, când aveai cu tine un băiețel neastâmpărat de doi ani, nici unul dintre ele nu era sigur.

Un lucru însă l-am hotărât: noi trei – Zalumma, Matteo și cu mine – aveam să plecăm înainte de răsărit, după întoarcerea lui Francesco de la dezmățurile sale, ca să-l pot omorî când zăcea beat în pat.

În liniștea nopții, cu toată lumea încă în pat, a venit clipa și Zalumma a trebuit să plece. I-am luat mâinile într-ale mele și am sărutat-o pe obraji.

— Ai să mă vezi din nou, mi-a promis ea. Nu mai târziu de ziua înmormântării tatălui dumitale. Dacă este să întârzii, am să te găsesc

la biserică. S-a îndreptat spre uşă, cu pas uşor; un gând a oprit-o locului şi a îmboldit-o să se uite peste umăr la mine. L-ai iertat pe tatăl dumitale pentru multe, a spus ea. Prea multe. Poate am să caut să-l iert şi eu.

Când ea a dispărut, am intrat în odaia de dormit a tatei. Părea nefericit şi rece în cămaşa lui albă de pânză, cu mâinile aşezate peste o cruce roşie. I-am luat crucea de pe piept şi am ascuns-o în comodă, sub un teanc de tunici, ca să n-o descopere Loretta. Când să termin treaba, am dat peste un stilet cu mânerul de aur şi l-am vârât la cingătoare.

Înmormântarea a avut loc imediat după Nona, ora a noua, la Santo Spirito. Loretta se dusese într-acolo din vreme, să pună totul la punct; ciuma nu mai era atât de răspândită şi a găsit gropari mai uşor decât se aştepta.

Serviciul religios a fost scurt şi foarte trist.

Francesco s-a prezentat lângă mine , dar abia a reuşit să-şi ascundă nerăbdarea până la sfârşit; după care a plecat, spunând că tocmai apăruse ceva ce nu suferea amânare la Signorie. M-am simţit uşurată. Îmi era tot mai greu să-mi ascund ura faţă de el.

Puţini s-au recules lângă mormântul tatei: doar unchiul Lauro, soţia şi copiii lui, Loretta, grăjdarul, bucătăreasa şi eu. Matteo a rămas acasă cu dădaca. Nu am vărsat nici o lacrimă când am presărat primul pumn de pământ peste sicriul tatei – cuibărit lângă îngeraşii drăgălaşi care o vegheau pe mama.

Poate că spaima mi le furase: Zalumma nu se întorsese. Îmi tot spuneam în sinea mea: a fost o greşeală să o trimit pe străzi de una singură, când avea la ea asemenea bijuterii de preţ; mai cu seama la ceasul la care oraşul era pustiu. Dacă a dat peste vreun hoţ, cine să-i audă strigătele de ajutor?

Venise vremea să ne întoarcem la casa tatei pentru masa de pomenire. Unchiul Lauro şi ceilalţi au încercat, cu binişorul, să mă convingă să mă întorc cu ei, dar eu am spus nu. Îmi doream să stau o clipă cu tata şi mama; voiam să mai zăbovesc, poate Zalumma venea totuşi.

Când ceilalţi au plecat, n-am rămas singură decât pentru puţină vreme. S-a apropiat de mine unul dintre călugării augustini de la Santo Spirito, îmbrăcat în veşmântul lor tradiţional: cu roba adunată în jurul umerilor şi chipul acoperit de capişon.

Am rămas cu ochii la mormântul tatei; nu aveam nici un chef de vorbă. Numai că omul a venit lângă mine şi a spus, încetişor.

— Îmi pare îngrozitor de rău, Madonna Lisa.

M-am simțit scârbită. Mi-am întors fața.

— Ai lăsat o carte, semn că a mai apărut o scrisoare, a zis el, dar văzând că nu vii, am început să mă îngrijorez. Constat că motivul este trecerea la cele veșnice a lui Antonio și îți împărtășesc tristețea.

— Plecați de aici. Plecați și să nu vă mai întoarceți.

Glasul îmi suna spart. Cu coada ochiului, l-am văzut pe Leonardo plecându-și capul.

— Ai tot dreptul să fii mânioasă: n-am putut să-l salvez, deși m-ai rugat. Dar n-am reușit să găsesc nici o cale. Nimic care să nu vă pună în pericol pe dumneata și pe Matteo. Poate când durerea se mai domolește, ai să înțelegi...

— Înțeleg că sunteți un mincinos și că așa ați fost de la bun început. *Știați*... am vrut să rostesc cuvintele, dar am simțit că îmi rămân în gât; m-am răsucit furioasă spre el. Giuliano este viu. Și m-ați lăsat atâta timp să trăiesc în durere. V-ați folosit de mine fără pic de inimă!

Și-a ridicat bărbia. Și-a îndreptat spatele.

— Ți-am spus cu mult timp în urmă că nu pot să-ți spun totul pentru că te-aș pune în mare primejdie. Nu m-am folosit de dumneata. Țin la dumneata mai mult decât îți închipui.

— Aiurea! Nici nu vă pasă! Vă uitați la mine doar ca să puteți visa la iubitul Giuliano pe care l-ați pierdut.

S-a înroșit și am simțit cum se lupta să își păstreze cumpătul.

— Cum ai aflat că trăiește? Din scrisoare?

— Și de la tatăl meu, care mi-a spus totul înainte să moară.

M-a prins de cot cu familiaritatea unui soț sau a unui frate. M-am împotrivit, dar nu mi-a dat drumul.

— Spune-mi cu cine ai vorbit despre vestea asta? Francesco știe? Bănuiește că ai aflat adevărul despre Giuliano?

Am încercat iar să-mi eliberez brațul; m-a strâns și mai tare.

— Nu, am spus eu. Nu sunt chiar atât de proastă. *De ce* nu mi-ați spus? De ce m-ați lăsat să sufăr atâta amar de vreme?

— Uită-te la tine! a spus el cu o voce tăioasă și rece pe care nu i-o auzisem niciodată. Îți răspunzi singură la întrebare. Oamenii ucid pentru că nu-și pot stăpâni emoțiile, oamenii mor pentru că nu-și pot stăpâni emoțiile. Nu mă cunoșteai prea bine când ne-am întâlnit prima dată la Santissima Annunziata. N-aveai de ce să te încrezi în mine.

Dacă ți-aș fi spus că Giuliano trăiește, i-ai fi scris pe loc. Sau ai fi încercat să pleci la Roma ca să-l găsești. Nimic din ce ți-aș fi putut spune nu te-ar fi oprit. Și atunci dumneata sau el sau amândoi ați fi murit. Dacă lui i-aș fi spus vreodată că te-ai căsătorit cu Giocondo pentru că îl credeai mort, ar fi...

— Ar fi venit după mine, nu-i așa? Deci l-ați mințit și pe el. Și de ce ar mai trebui să cred vreodată în ce spuneți? Lacrimile pe care mi le oprisem atâta vreme s-au pornit brusc să-mi curgă pe obraji. De ce ar trebui să vă spun *dumneavoastră* ce conține scrisoarea? I-am scris chiar lui despre primejdia...

— *Dumnezeule*, a șoptit el, și s-a albit de frică.

Văzându-l am rămas fără grai.

— Jură-mi că nu ai încercat să iei legătura cu el, Lisa!

— N-am de gând să fac nici un jurământ. Vor să-l ademenească într-aici, pe el și pe Piero, și să-i omoare. Vor să repete totul, să asmută poporul împotriva neamului Medici, cum și-a dorit Messer Iacopo. Credeți că sunt atât de necoaptă încât să-l las pe Giuliano să se arunce în gura leului? I-am spus să nu vină. I-am spus să stea acolo. Dați-mi drumul!

Mi-am desprins brațul. A întins iar mâna spre mine. M-am dat cu un pas înapoi, spre locul unde stăteau groparii.

— Lisa... Au să descopere totul. Au să te omoare.

— N-au cum să afle. Mi-am luat toate măsurile.

Din depărtare, am auzit pe cineva care-mi striga numele. M-am răsucit și am văzut-o pe Loretta, care venea spre mine aproape în fugă.

— Lisa, *te rog*. Nu-l mai auzisem niciodată vorbind cu atâta disperare. Să nu te duci înapoi cu ea – vor să te atragă în capcană ca să te omoare sau să te folosească împotriva lui Giuliano. Ce trebuie să spun ca să te conving...? Tot ce am făcut a fost doar ca să te știu în siguranță, pe dumneata și copilul dumitale.

I-am văzut o strălucire în ochi. Îi dăduseră lacrimile.

Un spectacol minunat, mi-am zis în sinea mea. Loretta era încă prea departe ca să ne poată auzi, dar îndeajuns de aproape ca să-i citesc teama de pe chip. N-a avut încotro și mi-a dat drumul la braț; un călugăr care se purta atât de ciudat ar fi bătut la ochi.

— Trebuie să mă convingeți repede, pentru că mă pregătesc să plec spre casă.

M-am întors cu spatele la el şi am făcut un pas spre Loretta.

— Lisa, te iubesc, a spus el repede.

I-am aruncat o privire peste umăr.

— Nu la fel de mult cum l-ai iubit pe Giuliano, am spus eu cu răutate.

— Mai mult, a zis el. Mai mult decât am iubit-o pe mama dumitale.

M-am oprit. M-am uitat spre el.

— Nu Giuliano de Medici era tatăl tău, a zis el. Eu sunt.

— Madonna Lisa! a strigat Loretta. Era la poarta bisericii, roşie la faţă şi fără suflare. Matteo e bolnav! Se simte rău; ei zic că ar fi *la moria*! Claudio a venit aici şi aşteaptă să vă ducă acasă!

— Matteo e bolnav, i-am spus eu.

A deschis gura şi a întins iar mâna spre mine, dar, înainte să mă atingă, înainte să poată rosti o vorbă, mi-am ridicat fustele şi am fugit spre Loretta.

M-am repezit în casă pe intrarea principală şi aş fi luat-o la goană pe scări, dacă nu mi-aş fi auzit soţul strigând din sufragerie.

— Lisa! Vino să-l cunoşti pe oaspetele nostru!

După care şi-a făcut apariţia, cu zâmbetul nevinovat pe care-l arbora de obicei, şi m-a luat de braţ.

— Vino, a zis el şi m-a tras după el înainte să apuc să protestez.

La mijlocul mesei lungi stătea un bărbat; când m-a văzut, s-a ridicat şi s-a înclinat. Era cu un cap mai scund ca Francesco şi cu douăzeci de ani mai tânăr. Tunica scurtă, barbişonul ascuţit şi accentul – toate miroseau a Roma.

— Madonna Lisa, nu-i aşa?

— Domnule, vă rog să mă iertaţi. Fiul meu este bolnav. Trebuie să mă duc la el.

Zâmbetul lui Francesco nu s-a clintit.

— Nu e nici o grabă. Vino să stai cu noi.

Nepăsarea aceea era nelalocul ei; am intrat în panică. Oare îmi murise copilul, iar Francesco se pregătea să mă consoleze? Oare străinul era un doctor, venit să-mi ofere mângâiere?

— Unde e Matteo?

— La loc sigur, a zis el şi cele trei cuvinte ascuţite aveau două tăişuri.

N-a încercat să mă oprească atunci când am luat-o la goană pe scări, disperată, împiedicându-mă în rochie. Când am deschis uşa camerei copilului, am găsit încăperea goală – totul era curat, lucrurile lui Matteo fuseseră îndepărtate cu grijă – iar camera dădacei era şi ea pustie. În pătuţul lui nu era nici urmă de aşternut.

Am coborât scările ca o nebună. Francesco mi-a ieşit în cale la primul cat, în faţa odăilor lui.

— Unde e copilul? am întrebat tremurând. Unde l-ai dus?

— Suntem cu toţii în birou, a zis el calm şi m-a luat de braţ cu o clipă înainte să scot cuţitul.

Mi-am rotit privirile prin birou: copilul meu nu era acolo. În schimb, oaspetele nostru stătea la o măsuţă rotundă din centrul camerei, în faţa căminului. De-a dreapta şi de-a stânga lui stăteau alţi doi bărbaţi: Claudio şi unul dintre soldaţii care ne păziseră palatul imediat după Proba Focului.

Soldatul ţinea un cuţit la gâtul Zalummei.

— Cum poţi să faci aşa ceva? i-am zis eu printre dinţi lui Francesco. Cum poţi să-i faci aşa ceva fiului tău?

A scos un suspin dezgustat.

— Am ochi să văd. E la fel ca mama lui: provine dintr-o sursă îndoielnică.

M-a îndreptat spre un scaun aşezat în faţa oaspetelui nostru; m-am lăsat pe el, cu privirea lipită de Zalumma. Avea chipul ca de piatră şi nu părea să simtă remuşcare. Mi-am lăsat ochii în jos. Pe măsuţa din faţa mea stătea scrisorea către Giuliano, deschisă în aşa fel încât să fie mai uşor de citit. Lângă ea, o pană, cerneală şi o bucată de pergament.

Francesco s-a postat lângă mine, în picioare. Şi-a pus mâna pe umărul meu.

— Va trebui să rescrii scrisoarea de faţă.

Am dat înapoi. Am privit-o pe Zalumma în ochi: parcă m-aş fi uitat în două oglinzi negre, tainice. Stimatul nostru oaspete a făcut încet semn cu capul şi soldatul şi-a apăsat vârful cuţitului pe pielea gâtului ei alb, până a făcut-o să scoată un geamăt. Un firicel de sânge a ţâşnit din carne şi s-a adunat la baza gâtului. Şi-a întors capul; nu voia să-i mai văd faţa, să-i văd frica, să văd cât era de conştientă că se află la doi paşi de moarte.

— *Nu,* am spus eu. Am să scriu tot ce doriţi.

L-am măsurat din priviri pe soldat, m-am uitat la Claudio şi la omul cu barbişon, toţi aşezaţi de cealaltă parte a mesei; l-am revăzut pe Francesco, aşezat lângă mine. Dacă duceam mâna după stiletul ascuns la cingătoare, aş fi fost oprită înainte să ajung de partea cealaltă a mesei, iar Zalumma ar fi fost omorâtă pe loc.

Cu un gest plin de graţie, Francesco i s-a adresat omului cu barbişon.

— Ser Salvatore, a zis el.

— Te rog.

Salvatore s-a sprijinit cu coatele de masă şi s-a aplecat spre mine.

— Copiază primele două rânduri, a zis el. Scrisoarea trebuie să sune ca şi cum ai fi scris-o dumneata.

Am înmuiat pana în călimară şi am scris :

Iubirea mea cea mare,

M-au minţit cu toţii, mi-au spus că ai murit. Dar inima mea nu s-a schimbat, a rămas tot a dumitale.

— Foarte bine, a zis Salvatore, după care mi-a dictat următoarele rânduri.

Şi eu, şi fiul tău ne aflăm în pericol de moarte; duşmanii au pus mâna pe noi. Dacă tu şi fratele tău Piero nu veniţi la Santa Maria del Fiore la liturghia din ziua de 24 mai, au de gând să ne omoare. Dacă trimiteţi trupe sau pe oricine altcineva în locul vostru, ne aşteaptă moartea.

Soţia ta iubitoare,
Lisa di Antonio Gherardini

— *Giocondo,* spusese el, dar eu m-am încăpăţânat să nu scriu.

Francesco a împăturit scrisoarea şi i-a dat-o lui Claudio, care a băgat-o în buzunar.

— Şi acum, a spus presupusul meu soţ, întorcându-se către mine, să vorbim despre felul cum m-ai spionat.

— N-am avut de gând să spionez, am zis eu. Eram curioasă şi n-am citit decât o singură scrisoare…

— Curios. Isabella spune altceva. Zice că lași o carte pe noptieră, ca să știe ea și să-i spună unui anume Giancarlo că în ziua următoare ai să te duci să te rogi.

Salvatore vorbea firesc, ai fi zis că e aproape prietenos.

— Cu cine te întâlnești la Santissima Annunziata, Lisa?

— Doar cu Giancarlo, am răspuns eu repede. Mă duc să îi spun ce conține scrisoarea.

— Minte, a zis Francesco aspru; era vocea cu care rostise și cuvântul *târfă*.

Salvatore continua să stea nemișcat.

— Cred că soțul dumitale are dreptate, Madonna Lisa. Și cred că are dreptate și când spune că ții mult la sclava dumitale. A fost a mamei dumitale, nu-i așa?

Am rămas cu privirea la măsuță.

— Mă duc să mă întâlnesc cu un spion, am zis eu. Un om mai în vârstă, cu păr cenușiu. Nu știu cum îl cheamă. L-am descoperit pe Giancarlo noaptea, în biroul lui Francesco, și avea o scrisoare. Am fost curioasă și am citit-o.

— Cât e de atunci? a întrebat Salvatore.

— Nu mai știu – un an, poate doi. Spunea că lucrează pentru familia Medici. M-am hotărât să fac ce spunea el – să mă duc la Santissima Annunziata și să-i povestesc omului mai vârstnic despre scrisori.

Salvatore s-a uitat spre soldatul care o ținea pe Zalumma. O scurtă privire și o ridicare a degetului.

M-am uitat și eu. Dintr-o mișcare fulgerătoare, cuțitul soldatului a spintecat gâtul Zalummei. Iute și simplu; am auzit când a început să curgă sângele. Zalumma s-ar fi prăbușit imediat, dar soldatul a prins-o și a lăsat-o în jos. S-a prelins pe podea lin.

— Cheamă un servitor, i-a zis Salvatore soldatului. Să curețe mizeria.

Eu am țipat și m-am tras înapoi. Francesco m-a împins la loc.

Salvatore s-a întors către mine, acuzator:

— Minți, Madonna Lisa. Știi bine că numele tânărului nu este Giancarlo; este Gian Giacomo. Știi la fel de bine și numele omului mai bătrân.

Am început să plâng în hohote. Nu mă puteam opri, nu puteam vorbi. Zalumma era moartă; voiam să mor și eu.

Francesco s-a văzut silit să ridice mult vocea ca să acopere plânsetele mele.

— Haide, Lisa. Sau să trimit după micuțul Matteo? Putem să-l aducem și pe el aici. Sau ai de gând să ne spui numele omului tău vârstnic?

— Adu-l, am spus eu printre suspine. Adu-l aici și arată-mi că este în viață. Pentru că, dacă nu este, va trebui să mă omorâți.

Francesco a oftat, dar Salvatoare i-a făcut semn din cap să plece. S-a întors după câteva clipe, urmat de o dădacă speriată, care stătea aplecată și-l ducea pe Matteo de mână.

Copilul a început să râdă și a dat să vină la mine; și-a întins brațele spre mine. Dar, când a văzut-o pe Zalumma întinsă pe jos și a băgat de seamă că mama lui plângea, s-a pornit și el pe plâns. Am întins mâna spre el, dar Francesco l-a ridicat și l-a lăsat iar în grija dădacei; degetele mele abia dacă i-au atins palma.

— Gata, a țâțâit Francesco și a închis ușa.

El și Salvatore s-au întors spre mine.

— Vrem numele, Lisa, a zis Francesco.

N-o vedeam pe Zalumma întinsă în spatele mesei, dar îi simțeam trupul cum simți căldura focului. Mi-am plecat capul, mi-am privit mâinile și, încet de tot, am spus:

— Leonardo da Vinci.

LXIX

Când m-au scos din încăpere, nu m-am uitat la Zalumma; nu voiam să-mi amintesc de ea cum îmi aminteam de mama, cu ochii goi și împroșcată de sânge. În timp ce Claudio mă ducea afară, Salvatore și Francesco au și început să discute. Glasul lui Salvatore se înfierbântase.

— Oare nu e cazul să schimbăm planul? Dacă le-a spus totul altor persoane, poate acestui Leonardo...

Francesco părea nepăsător.

— Isabella mi-a spus că n-a avut când să ajungă la Santissima Annunziata. A descoperit scrisoarea înainte să plece să-și vadă tatăl. De atunci nu s-a mai dus nicăieri: doar acasă la el și la înmormântare.

Erau vorbe care atunci nu însemnau nimic pentru mine. Mai târziu, aveau să se dovedească foarte importante.

În cursul săptămânilor următoare, am fost încuiată în odaia mea. Soldații stăteau de pază în fața ușii. Francesco le-a spus servitorilor că mă prinseseră spionând pentru familia Medici și că Signoria nu se hotărâse încă dacă să mă pună sub acuzare sau nu. Din bunătate, îi îngăduiseră să mă țină sub pază, în palatul nostru.

În prima zi când m-au încuiat în cameră, am rămas singură cam un ceas și, cu toată durerea, mi-am dat seama că trebuia să ascund pumnalul pe care-l luasem de la tata înainte să fiu dezbrăcată și luată la puricat. L-am împins în adâncul stratului de puf și pene din salteaua mea, cât mai spre perete. Iar noaptea, când Elena a venit cu o tavă de mâncare și să-mi desfacă șireturile rochiei, am întâmpinat-o fără nici o grijă.

Duse erau și privirea veșnic senină a Elenei și zâmbetul ei; se vedea că prezența mea o tulbura și nu se putea uita în ochii mei.

M-am luptat din greu să vorbesc fără să plâng.

— Vreau să o spăl, am zis eu.

Elena a pus tava pe masa de lângă cămin și mi-a aruncat o privire, după care și-a lăsat imediat ochii în pământ.

— Ce anume, Madonna?

— Vreau să spăl trupul Zalummei. Îmi era foarte dragă. Vreau să o știu înmormântată cum se cuvine. Dacă vrei să-l întrebi pe Francesco – poate să trimită un om de pază cu mine. Ea m-a moșit. Te rog... dacă poți să-l întrebi.

Și-a lăsat capul în jos întristată.

— Am să-l întreb, Madonna. Este un om fără inimă și are să spună nu, dar eu am să-l întreb.

M-am așezat pe un scaun în fața căminului rece, am închis ochii și mi-am ridicat mâinile spre gură, dar eram prea copleșită ca să mă pot ruga.

Elena s-a apropiat de mine și mi-a atins ușor brațul.

— Am să fac tot ce pot, Madonna. E îngrozitor ce i-au făcut Zalummei... Acum ei zic că era spioană, că era periculoasă, dar știu eu bine ce știu. N-am fost mereu în casa lui Ser Francesco. Am venit aici cu stăpâna mea, Madonna Nannina. Am iubit-o atât de mult și când a murit... Elena a clătinat din cap: Am vrut să mă duc în altă casă. Îmi pare rău că nu am făcut-o. Mi-e teamă de el.

— Și Matteo, am zis eu cuprinsă de groază. Dacă aș ști că...

I s-a luminat chipul; atunci m-a privit în sfârşit drept în ochi.

— Copilul e bine. Nu i-au făcut nici un rău – presupun că ceva atât de îngrozitor nu poate intra nici măcar în capul lui Ser Francesco. Îl ţin în partea de jos, lângă servitori.

Durerea din piept m-a mai lăsat. Mi-am dus mâna la inimă. Îmbărbătată, am întrebat:

— Şi Isabella?

— Nu mai este. A fugit…

Apoi s-a întrerupt şi n-a mai zis nimic, dându-şi seama că poate fi în primejdie.

Mi-a dezlegat şireturile rochiei şi a pus totul în comodă. După care am rămas singură.

Afară, pe coridor, am auzit scârţâitul unui scaun şi zgomotul făcut de un corp greoi care tocmai se instala mai bine. Claudio, m-am gândit eu. Sau soldatul.

În acea primă noapte am fost ca lovită cu leuca. Pierdusem atâţia oameni dragi: mama, Giuliano, tata… dar Zalumma îmi fusese mereu alături.

Zalumma ar fi ştiut cum să mă aline acum, când Matteo fusese luat de lângă mine. Îmi tot spuneam că Salvatore ar putea fi în stare să-i facă rău copilului, dar Francesco n-ar îngădui una ca asta niciodată. Dar speranţa pe care mi-o făceam era ca o aţă; dacă mă aninam prea tare de ea, se rupea.

Nu voiam să mă bag în patul masiv. M-am strecurat în schimb în micul culcuş al Zalummei şi am plâns până m-a doborât somnul.

Francesco nici n-a vrut să audă de ajutorul pe care voiam să-l dau la înmormântarea Zalummei sau să mă lase la slujba de la biserică.

Până la moartea tatei şi a Zalummei, până nu-l luaseră pe Matteo de lângă mine, nu ştiam cât de adânc poate ura să cotropească o inimă.

Aşa cum se simţise tatăl meu Antonio la gândul de a-şi pierde soţia din cauza altui bărbat, tot aşa mă simţeam şi eu: mistuită. Ucideam şi în vis. Ştiam că n-am să-mi mai găsesc odihna până nu vedeam pumnalul tatălui meu înfipt în pieptul lui Francesco, până la plăsele.

Eşti un temperament fierbinte, spusese astrologul, *un cuptor în care trebuie făurită sabia dreptăţii.*

Puţin îmi păsa despre dreptate. Eu voiam răzbunare.

În orele lungi de singurătate, scoteam pumnalul și îi simțeam greutatea rece în mână. Îmi închipuiam că e arma care adusese moartea lui Giuliano cel vârstnic, că tata îl păstrase ca să-și aducă aminte de vina pe care o purta. *Totul se repetă*, șoptise mama și abia acum înțelegeam de ce. Nu voia să spună că și eu urma să mă îndrăgostesc, ca și ea, de un bărbat cu numele de Giuliano sau că urma să port în pântece copii care nu fuseseră zămisliți de tații lor oficiali sau că aveam să mă simt prizoniera propriului meu soț.

Ești prinsă într-un cerc al violenței, al vărsărilor de sânge și minciunilor. Ceea ce alții au început dumneata trebuie să sfârșești.

Mi-am pus degetul pe vârful pumnalului și i-am simțit ascuțimea tăcută. A curs un strop de sânge, ca o perlă întunecată, și mi-am lipit gura de el înainte să mi se scurgă pe rochie. Avea gust metalic, ca al unei lame; mi-am dorit să fi fost sângele lui Francesco.

Ce trebuia eu să repet? În ce fel anume eram sortită să termin ce începuseră alții?

Mi-am amintit, atât cât am putut, ce îmi spusese mama despre moartea lui Giuliano; m-am gândit la fiecare mișcare în parte.

Sub cupola Domului, preotul ridicase potirul plin cu vin, oferindu-l lui Dumnezeu spre binecuvântare; era semnalul pe care îl așteptau asasinii gata să lovească.

În clopotnița de alături, clopotul începuse să bată; era semnalul pe care îl aștepta Messer Iacopo ca să pornească spre Piazza della Signoria, călare, și ajuns acolo să proclame sfârșitul domniei neamului Medici; soldații mercenari urmau să i se alăture și să-l ajute să ia cu asalt Palatul Signoriei.

Planul lui Messer Iacopo a dat greș pentru că mercenarii nu au mai venit, iar poporul s-a arătat loial familiei Medici.

În Dom, totuși, planul a fost pe jumătate încununat de izbândă.

În clipa în care s-a dat semnalul – prin ridicarea potirului – tatăl meu Antonio a și lovit, rănindu-l pe Giuliano la spate. A urmat lovitura dată de Baroncelli; la urmă a venit atacul lui Francesco de Pazzi. Dar Lorenzo – aflat în cealaltă parte a bisericii – s-a dovedit a fi prea iute pentru cei care se pregăteau să-l asasineze. Nu au reușit decât să-l rănească ușor, în schimb el s-a luptat până și-a găsit scăparea într-una dintre sacristii.

Dacă Piero şi Giuliano ar fi venit, ei ar fi urmat să joace rolul celor doi fraţi. N-aveam nici o îndoială: Francesco şi Ser Salvatore aveau să aducă în catedrală un număr cât mai mare de asasini, ca să fie siguri. Era limpede că Salvatore visa să preia rolul lui Messer Iacopo: să intre călare, dar victorios de data aceasta, în Piaţa Signoriei şi să anunţe mulţimea cum că tocmai a salvat Florenţa de neamul Medici.

Dar care urma să fie rolul meu? N-aveam de gând să stau cu mâinile în sân aşteptând să fiu omorâtă. Ştiam că viaţa mea nu valora nimic. Nici viaţa fiului meu nu valora nimic, în afară de cazul în care luam măsuri să le contracarez planurile.

Şi apoi mi-am dat seama: eu aveam să fiu penitentul, persoana mânată de o furie personală. Cea care trebuia să dea prima lovitură.

M-am gândit des la Leonardo. În acele zile, lacrimile mele se adăpau de la multe izvoare; vinovăţia pentru faptul că îl trădasem era unul dintre ele. Isabella dispăruse din palat şi Elena nu mai voia să vorbească despre ea. Speram că scăpase şi apucase să le dea de veste lui Salai şi stăpânului lui. Nu puteam decât să trag nădejdea că plecaseră de la Santissima Annunziata cu mult înainte de venirea oamenilor lui Salvatore.

M-am gândit la ultimele cuvinte pe care mi le spusese. *Nu Giuliano de Medici era tatăl tău. Eu sunt.*

Te iubesc, Lisa, spusese el. Tonul vorbelor mi-l amintea pe al altcuiva, cineva care vorbise cu mult timp în urmă, dar nu mi-am dat seama despre cine era vorba decât după ce m-am gândit îndelung.

Lorenzo de Medici, când trăgea să moară, şi l-am întrebat de ce fusese atât de bun cu mine.

Te iubesc, copilă.

Credea că este unchiul meu? Sau Leonardo îi spusese adevărul?

Am ridicat oglinda de mână şi m-am privit cu atenţie, Îl mintisem pe Leonardo când îi spusesem odată că nu mă uit des în oglindă. Din clipa în care am aflat despre legătura dintre mama şi Giuliano, mi-am cercetat cu stăruinţă chipul încercând să găsesc vreo asemănare cu tânărul zâmbitor care pozase pentru bustul de teracotă creat de Leonardo. Şi n-am găsit niciodată nimic.

Acum, când m-am uitat în oglindă, din luciul ei m-a privit Leonardo, neîmblânzit şi şăgalnic.

M-am trezit târziu pe 23 mai, ziua dinaintea celei în care Giuliano ar fi trebuit să vină la întâlnirea din catedrală. Dormisem prost în

noaptea de dinainte: mă trezeam de câte ori răzbăteau până la mine țipetele înăbușite ale lui Matteo. Am plâns și eu până după răsăritul soarelui, după care am căzut într-un somn greu, nefiresc.

Când m-am ridicat, m-am dus pe balcon și am mijit ochii spre soare. Am tresărit când am descoperit că trecuse de mijlocul cerului și se îndrepta spre apus. Era deja după-amiază. Cerul era albastru și fără urmă de nori – mai puțin un fuior de fum negru, lung ca un deget, care se ridica în partea de răsărit.

M-am uitat lung la el, până când a venit Elena. M-am întors în cameră când ea așeza tava cu pâine și fructe pe masă. Când și-a îndreptat spatele, s-a uitat spre mine. Era îngândurată.

— Ați văzut fumul, nu-i așa?

— Da, am spus eu încă amețită de somn. Este...

— Savonarola, a zis ea.

— Deci l-au ars pe rug.

De săptămâni bune, de când aflasem că Savonarola fusese arestat, nu ajunsese la mine nici o veste. Totuși, imediat ce văzusem fumul, îmi dădusem seama.

— Întâi l-au spânzurat, a spus ea cu un aer nefericit. În piață, chiar pe locul unde au fost Rugul Deșertăciunilor și Proba Focului. M-am dus și eu de dimineață. Ser Francesco ne-a îndemnat pe toți să mergem.

— A spus ceva?

— Fra Girolamo? Nu, nici un cuvânt. Era îmbrăcat doar într-o cămașă de lână. A fost urât. Au construit un eșafod rotund, l-au umplut ochi cu lemne uscate și la mijloc au ridicat un stâlp de lemn atât de înalt, încât era nevoie de o scară lungă ca să ajungi în vârf. Călăul l-a cărat până sus și i-a pus ștreangul de gât. S-a zbătut puțin, n-a murit pe loc. După care au aprins focul. Un nebun a pus artificii printre lemne și lumea a fost îngrozită, la început. Pe călugări i-au legat cu lanțuri că să nu le cadă leșurile în foc când se topea ștreangul și să se perpelească încet. Signoria și-a dorit un spectacol cu orice preț. Elena s-a cutremurat.

— Călugării au început să se înnegrească. Și-atunci un *giovano* a aruncat cu piatra într-unul dintre ei și i s-au vărsat mațele cu sânge cu tot... Până la urmă, focul s-a încins tare de tot și s-a ridicat mult; leșurile s-au copt de-a binelea și-au început să le cadă brațele și picioarele...

Am închis ochii.

— Da, am zis eu. Firește. Ai spus „călugării"... deci n-a fost singur.

— Nu. Mai era şi călugărul mătăhălos, care a fost primul la Proba Focului… cum îl chema? Domenico. Fra Domenico a murit alături de el.

— Mulţumesc, am zis eu. Acum am să mănânc ceva uşor, ca de dimineaţă. Am să te chem când sunt gata de îmbrăcare.

A plecat. Nu m-am aşezat să mănânc. În schimb, m-am dus iar pe balcon să stau la soare şi să privesc fumul care se ridica spre Cer. M-am gândit că, odată Savonarola îndepărtat, Fra Domenico devenea primejdios pentru Salvatore şi Francesco.

Zalumma ar fi fost mulţumită.

LXX

În dimineaţa următoare, când Elena a venit să mă îmbrace, ducea în mână o punguţă de catifea. Când i-a vărsat conţinutul pe masă, au ieşit la iveală colierul de safir şi plasa de păr presărată cu diamante pe care le purtasem în ziua căsătoriei cu Francesco.

Nu fuseseră păstrate în cufărul meu. Îl deschisesem în a doua zi a captivităţii mele şi descoperisem că toate bijuteriile îmi erau luate. Le căutasem cu gândul să o mituiesc pe Elena şi să o conving să fugă cu Matteo.

Francesco mă cunoştea bine. Dar nu ştia chiar totul.

Elena a căutat în comodă. A scos de-acolo cea mai fină dintre cămăşile mele şi rochia de nuntă: albastrul catifelei a strălucit în soare.

— Ser Francesco spune că astăzi trebuie să arătaţi cât se poate de bine.

Urma deci să fiu momeală. N-am scos nici o vorbă în timp ce îmi lega şireturile rochiei; de data aceasta, am legat cingătoarea de brocart mai jos, ca să pot duce mâna la ea dintr-o singură mişcare iute.

Am păstrat tăcerea şi în timp ce Elena îmi peria părul. Dar când a început să-l prindă cu grijă în plasa scânteietoare, am spus.

— Nu ai de gând să mă ajuţi în privinţa lui Matteo, deci.

I-am văzut faţa în oglinda de mână; îi era teamă.

— Nu îndrăznesc. Ţineţi minte ce s-a întâmplat cu Zalumma…

— Da, am spus cu voce grea. Ţin minte ce s-a întâmplat cu Zalumma. Nu crezi că acelaşi lucru se va întâmpla şi cu noi, cu mine şi copilul meu?

Şi-a plecat capul, copleşită de ruşine, şi de atunci nu s-a mai uitat la mine şi nu mi-a mai vorbit. Când a terminat şi eram gata cu totul, s-a dus să deschidă uşa.

— Stai, am zis eu şi ea a şovăit. E ceva ce poţi să faci pentru mine. Am nevoie de o clipă. Să fiu singură şi să mă pregătesc.

Fără tragere de inimă, s-a întors către mine.

— Nu am voie să vă las de una singură, Madonna. Ser Francesco...

— Atunci nu mă lăsa, am spus eu repede. Mi-am lăsat şalul pe balcon. Vrei să mi-l aduci, te rog?

Şi-a dat seama. A suspinat uşor şi a dat din cap. S-a îndreptat spre balcon cu paşi înceţi, atentă să stea tot timpul cu spatele la mine.

M-am mişcat mai iute şi mai pe tăcute decât mă crezusem vreodată în stare. Am tras pumnalul tatei din adâncurile pline de pene ale saltelei şi l-am strecurat la brâu.

Elena a venit de pe balcon cu mişcări la fel de încete.

— Şalul dumneavoastră nu e acolo, a zis ea.

— Îţi mulţumesc că l-ai căutat, am răspuns.

Soldatul care o ucisese pe Zalumma – un tânăr ciupit de vărsat – m-a dus până la trăsură, unde mă aşteptau Francesco şi Salvatore de Pazzi. Francesco era îmbrăcat cu cea mai bună robă de prior pe care o avea şi, pentru prima oară de când îl ştiam, avea la brâu un cuţit lung. Salvatore purta un *lucco* de un verde închis foarte discret – o tunică elegantă, dar austeră, pe care ar fi putut-o alege un Lorenzo de Medici. Şi el avea la şold o sabie de toată frumuseţea.

— Minunat, minunat, a murmurat Salvatore când m-a văzut. Mi-a oferit o mână drept ajutor; eu l-am refuzat, eliberându-mă şi din strânsoarea soldatului care se ţinea în spatele meu. M-am prins de marginea portierei şi m-am suit, ridicând odată cu mine greutatea rochiei şi trena lungă.

— Este o apariţie frumoasă, nu e aşa? a spus Francesco plin de mândrie, de parcă aş fi fost creaţia lui.

— Aşa este, a răspuns Salvatore şi ne-a fericit cu un zâmbet trufaş.

Stăteam lângă soldat. Claudio mâna caii; după noi venea o altă trăsură şi m-am aplecat pe fereastră să încerc să văd cine era înăuntru. N-am reuşit să zăresc decât nişte umbre.

— Stai liniştită, Lisa, a zis Francesco tăios şi m-am întors să mă uit la el în timp ce ieşeam pe poartă. Nu e cazul să fii atât de curioasă. Ai să afli curând mult mai multe decât ţi-ai dorit vreodată să ştii.

Îi străluceau ochii de voie bună. M-am uitat la el şi am simţit cuţitul tatei lipit de trupul meu.

Era o zi caldă – prea caldă pentru o rochie grea de catifea – şi totuşi mă simţeam înfrigurată şi amorţită; în aer pluteau şi acum urmele fumului de cu o zi înainte. Lumina era prea crudă, culorile prea strălucitoare. Albastrul rochiei îmi rănea ochii.

În Piaţa Domului era puţină lume; bănuiam că la San Marco era şi mai puţină în dimineaţa aceea. Flancată de Francesco şi de Salvatore, urmată de soldat, am trecut pe lângă Baptisteriul octogonal al Sfântului Ioan, unde fusesem cununată, iar fiul meu botezat. Francesco m-a luat de braţ şi m-a dus drept în faţă, ca să nu pot vedea persoanele care coborâseră din cealaltă trăsură.

Înăuntrul Domului era răcoare şi penumbră. Când am păşit peste prag, contururile clipei prezente s-au tulburat şi s-au topit în trecut. Nu-mi dădeam seama unde se termina unul şi unde începea celălalt.

Am pornit-o aşa de-a lungul unei laturi a Domului: Francesco la stânga mea, lângă el Salvatore. La dreapta mea era tânărul soldat. Mergeam în pas vioi; am încercat să văd ceva dincolo de Francesco şi de Salvatore. M-am uitat cu disperare după un chip mult iubit – când rugându-mă să îl văd, când să nu îl văd.

Dar nu am zărit mare lucru în mersul nostru spre altar. Am văzut că nici măcar o treime din biserică nu era plină. Cerşetori, călugăriţe cu văl negru pe cap, negustori; doi călugări care se străduiau să liniştească un grup de copilaşi neastâmpăraţi.

Când am trecut pe lângă alţi nobili spre locul nostru – al doilea rând de la altar, pe partea unde stătea corul – Francesco a zâmbit şi a salutat. M-am uitat într-acolo şi am văzut câţiva membri ai Signoriei, şase cu totul, stând pe locurile din preajma noastră.

M-am întrebat care dintre ei erau complici şi care victime.

În sfârşit, am ajuns sub cupola masivă. Eram aşezată între soţul meu şi soldat. Am întors capul la dreapta când am simţit mişcare.

Matteo. Matteo mergând pe picioruşele lui zdravene, agăţat de mâna dădacei. Încăpăţânat copil; nu o lăsa să-l ducă în braţe. Când s-a apropiat, mi-a scăpat un mic strigăt. Francesco m-a strâns de braţ, dar am întins mâna cealaltă spre fiul meu. Matteo m-a văzut şi cu un zâmbet zdrobitor, m-a strigat. Şi eu l-am strigat pe el.

Dădaca l-a prins, l-a tras şi l-a dus mai mult pe sus către locul gol de lângă soldat – asasinul Zalummei devenise bariera dintre noi. Matteo s-a zvârcolit, încercând să se strecoare până la mine, dar dădaca îl ţinea strâns; iar sodatul şi-a pus un picior în faţă ca să mă împiedice să-mi ating copilul. Am întors faţa, pradă chinului.

— Ne-am gândit că e mai bine, mi-a zis Francesco încetişor, ca mama să-şi poată vedea fiul. Să ştie unde se află în orice moment, ca să-şi amintească mereu că ar fi de dorit să acţioneze spre binele lui.

I-am aruncat o privire soldatului. Îmi închipuisem că era pus să mă păzească şi să mă omoare. Însă acum îl vedeam cum stătea, înarmat cu un cuţit zdravăn, chiar lângă băiatul meu; ura mă mistuia atât de tare, încât abia reuşeam să mă ţin pe picioare.

Venisem la Dom cu un singur gând: să-l ucid pe Francesco înainte de a se da semnalul. Acum stăteam pe gânduri. Cum să-mi salvez copilul şi, în acelaşi timp, să-l trimit la moarte pe cel care mă chinuia? Doar o lovitură, atâta aveam. Dacă-mi înfigeam cuţitul în soldat, Francesco m-ar fi atacat, iar Salvatore de Pazzi n-avea decât să-şi întindă sabia ca să ajungă la moştenitorul lui Giuliano.

Copilul tău e mort de pe acum, mi-am spus eu, *şi tu la fel.* Aveam, totuşi o portiţă – nu spre eliberare, ci spre răzbunare.

Uşor, am aşezat mâna pe care o întinsesem spre Matteo la brâu, unde era ascuns pumnalul. Mă minunam, în sinea mea, că eram gata să uit de fiul meu şi să ascult doar glasul urii. Cât de mult o luasem pe urmele tatălui meu Antonio! Numai că el avusese de îndurat o singură pierdere, mi-am zis eu cu încăpăţânare. Eu suferisem mai multe.

Mi-am pipăit cingătoarea. Nu ştiam ce să fac mai departe.

A început slujba. Preotul s-au pornit spre altarul pictat cu aur şi încoronat de o sculptură a lui Isus pe cruce. În semiîntunericul plin de umbre, fuioare de fum tămâiat izvorau din mişcarea cădelniţei, înceţoşând şi mai mult totul. Corul a cântat *Introit*-ul şi *Kyrie*[1]. De undeva

1 Cântece din liturghie. (N. tr.)

din spatele nostru, câțiva orfani pușlamale pe chicotit se împingeau de zor să ajungă în rândurile din față și curând s-au amestecat printre nobilii ofensați. După ei a apărut unul dintre călugări, strecurând mustrări șoptite printre dinți. Mirosul acru de copil murdar a ajuns până în dreptul nostru; Francesco și-a dus batista la nas.

Dominus vobiscum, Domnul fie cu voi, a spus preotul.

Et cum spiritu tuo. Și cu duhul tău, a răspuns Francesco.

În timp ce diaconul dădea glas Epistolei, am sesizat o mișcare, cu coada ochiului. Ceva, cineva, o formă întunecată cu glugă pe cap se strecurase printre cei din jur și se așezase în spatele meu. Mi s-a părut că îi aud răsuflarea, îi simțeam căldura pe umăr. Am știut că pentru mine venise acolo.

Nu are de ce să lovească acum, mi-am spus în sinea mea, deși mă mânca palma să pun mâna pe armă. *Nu mă poate omorî înainte de semnal.*

Francesco și-a aruncat privirea peste umăr, în direcția asasinului; în ochi i s-a aprins un licăr aprobator. Totul făcea parte din planul pe care-l gândise. Când și-a întors capul, și-a dat seama că îl urmărisem și spaima mea i-a făcut plăcere. M-a fericit cu un zâmbet rece, care se voia binevoitor.

Corul a intonat *Gradualul*: *Scoală-Te, Doamne, cu mânia Ta! Scoală-Te împotria urgiei potrivnicilor mei.*

De undeva de la distanță, dinspre partea stângă, un freamăt a trecut peste șirurile de priori și nobili iar unda lui a ajuns la Salvatore de Pazzi. El s-a întors spre soțul meu și a început să-i șoptească ceva. Am ciulit urechea:

— ...l-au descoperit pe Piero. Dar nu...

Francesco s-a tras înapoi și, fără să-și dea seama, și-a întins gâtul scrutând șirurile de oameni din partea stângă.

— Unde e Giuliano?

M-am încordat. Știam că în spatele meu stătea un asasin, iar lângă copil aștepta soldatul. Dacă Giuliano nu venise la întâlnire, puteam fi omorâți pe loc. Doi puștani din spatele nostru s-au pornit să râdă de cine știe ce glumă; călugărul i-a potolit.

Nu am auzit nici un cuvânt din Evanghelie. Glasul preotului ajungea până la mine, dar nu eram în stare să deslușesc cuvintele. Degetele mâinii mele drepte își făceau de lucru pe lângă cingătoare. La cea mai mică mișcare a soldatului sau a celuilalt asasin, aș fi lovit orbește.

Un alt val de şoapte s-a pornit înspre Salvatore. El a murmurat ceva pentru urechile lui Francesco şi, din bărbie, a arătat undeva în partea stângă.

— Este aici...

Este aici.

Aici, undeva nu prea departe de mine, într-un loc în care totuşi vederea şi glasul meu nu-l puteau ajunge, unde nu-l puteam atinge în clipa de dinaintea morţii. Când am aflat vestea n-am ţipat, dar m-am clătinat. M-am uitat ţintă la marmura de sub tălpile mele şi m-am rugat. *Să fie ocrotit şi să trăiască. Să fie ocrotit...*

Preotul a trecut la *Oremus*, a luat ostia şi a înălţat-o drept ofrandă înspre Christos cel răstignit.

Offerimus tibi, Domine...

Când s-a aplecat spre Francesco, mâna lui Salvatore a poposit pe mânerul sabiei. De pe buzele lui s-a desprins un singur cuvânt: *Curând.*

Chiar atunci, ucigaşul meu s-a înclinat şi el, călcându-mă pe trenă ca să nu-mi lase nici o şansă de scăpare şi imediat şi-a lipit buzele de urechea mea.

— Monna Lisa, a zis el în şoaptă. Dacă nu ar fi rostit cuvintele acelea, aş fi scos pumnalul. La semnul meu, trebuie să cădeţi.

Nu reuşeam să respir. Am deschis gura şi am tras aer în piept. M-am uitat la diaconul care s-a dus spre altar şi a început să toarne vin în potir. Mâna lui Francesco se mişca pe undeva pe lângă şold.

Un altul dintre ajutoare a făcut un pas în faţă. Avea în mână o carafă cu apă.

— *Acum*, a şoptit Salai şi m-a împuns sub coaste cu un obiect dur şi neted, ca şi cum mi-ar fi aplicat o lovitură fatală.

Fără o vorbă, m-am lăsat pe podeaua de marmură rece.

Francesco a scos un ţipăt şi s-a lăsat în genunchi în timp ce-şi scotea cuţitul; arma s-a lovit de podea şi a zăngănit. M-am străduit să mă ridic în capul oaselor. Copiii străzii, mica armată a lui Salai, s-au repezit în faţă împresurându-l pe soldat. Unul dintre ei i-a înfipt un cuţit în spate şi l-a tras în jos, iar altul i-a tăiat beregata.

S-a stârnit un cor de urlete.

Am rămas o clipă pe podea, în timp ce strigam din răsputeri după Matteo şi-mi blestemam fustele încurcate. Orfanii stăteau roi în jurul lui şi al doicii; am scos stiletul tatei şi m-am apropiat de ei clătinându-mă.

Fiul meu se cuibărise în brațele unui călugăr de la Ospedale degli Innocenti.

— Lisa! a strigat el. Vino cu noi, Lisa.

Clopotele din turnul bisericii au început să răsune. Un nobil disperat și soția lui au trecut săgeată pe lângă mine, cât pe ce să mă culce la pământ. M-am ținut bine pe picioare când a sosit un alt val de credincioși cuprinși de panică.

— Ia-l de aici, Leonardo! am zis cât am putut de tare. Vin și eu, vin imediat, dar acum plecați de aici!

S-a răsucit fără tragere de inimă și a luat-o la goană. Am continuat să mă țin pe picioare, în ciuda oamenilor care alergau nebunește, și m-am întors spre Francesco.

Căzuse pe o parte și se sprijinea în șold. Salai îl rănise și îi azvârlise cuțitul cât colo. Era neajutorat.

— Lisa, a zis el. Avea o privire sălbatică, încărcată de teroare. Spune-mi ce rost are? Ce rost?

Ce rost? M-am îndreptat spre el cu pumnalul ridicat deasupra capului – știind că nu așa trebuia făcută mișcarea. Salai nu ar fi fost de acord. Numai că voiam să-l abat asupra lui așa cum făcuse Francesco de Pazzi când îl atacase pe fratele lui Lorenzo; cu sălbăticie, într-o răbufnire de furie, cu stropi de sânge care să sară împroșcând în jur, cu o mie de lovituri pentru fiecare dintre relele pe care le făcuse. Nu i-aș fi cruțat nici un petic de carne.

L-ai prins pe tata în laț.

I-ai ucis pe cei care mi-erau dragi.

Mi-ai furat viața și copilul.

— Nu ești soțul meu, am zis eu cu furie amară. Și n-ai fost niciodată. De dragul soțului meu adevărat, am să te omor.

M-am aplecat.

Iar el a lovit primul. Cu o lamă foarte mică ascunsă în pumn. Mi-a pătruns în carne puțin sub urechea stângă și era gata să sfârtece până în partea dreaptă. Dar m-am tras înapoi, uluită, înainte ca lama să ajungă la jumătate și m-am așezat iarăși pe vine.

— Cățea ce ești, a croncănit el. Credeai că te las să strici totul?

S-a prăbușit la podea, gâfâind, și mi-a aruncat o privire care mustea de ură. Mi-am dus mâna la gât și am tras-o înapoi. Avea culoarea granatelor – un colier întunecat, darul cel de pe urmă al lui Francesco.

Pot să rămân pe loc şi să sângerez până îmi dau duhul, m-am gândit atunci. *Pot să mă răzbun. Pot să-l omor pe Francesco chiar acum şi să sângerez până mor. Mai târziu, o să mă găsească aici, fără viaţă, deasupra hoitului lui.*

M-am hotărât să nu-l ucid.

În urechi îmi răsuna un vuiet, ca zgomotul apelor care se ridică. Asemenea lui Giuliano în minciuna ticluită de Francesco, mă înecam la fel de sigur de parcă aş fi căzut în Arno de pe Ponte Santa Trinità. Şi m-aş fi prăbuşit în adâncuri. Ajunsesem în sfârşit undeva unde peste toate grijile mele se aşternuse liniştea.

Nu-mi făceam griji pentru Matteo. Ştiam că se afla la loc sigur, în braţele bunicului său. Nu-mi făceam griji pentru mine şi nu încercam să fug de cei care voiau să mă atace. Ştiam că de-acum nu mai eram eu ţinta lor. Nu-mi făceam griji gândindu-mă la Francesco şi la ura pe care i-o purtam. Aveam să-l las în plata lui Dumnezeu. Nu asta era menirea mea. De fapt, abia acum ştiam care mi-era menirea.

Doamne, Dumnezeule, m-am rugat atunci. *Îngăduie-mi să-l salvez pe Giuliano.*

Printr-o minune, m-am ridicat.

Trupul îmi era greu, ca de plumb, mă mişcam ca şi cum aş fi înaintat prin apă, dar m-am oţelit. Am luat-o încotro se dusese Salvatore de Pazzi, am plecat în căutarea iubitului meu. Pumnalul mi se părea greu, îmi tremura mâna în care îl ţineam.

I-am auzit vocea.

Lisa! Lisa! Unde eşti?

Vin spre tine, soţul meu drag. Am deschis gura să rostesc vorbele, dar glasul meu nu mai era decât un şuierat înspăimântat, pierdut în vuietul apelor.

Apele din catedrală erau mâloase; abia reuşeam să zăresc umbrele mişcătoare ale celor care se luptau, pe fundalul nevinovaţilor care abia acum reuşeau să fugă. Îi vedeam pe orfani – puştani jegoşi cu mici lame scăpărătoare – şi pe bărbaţii mânuitori de săbii. Vedeam ţărani şi preoţi şi nobili, dar totul mi se părea fără noimă. Auzul îmi slăbea cu fiecare clipă, până când şi sunetul clopotelor s-a şters de tot. În râu, totul era tăcere.

Razele soarelui au pătruns prin uşa deschisă dinspre Via de Servi şi, la lumina lor, l-am văzut pe Giuliano. Era îmbrăcat în straie de călugăr. Îşi azvârlise gluga pe spate, dând la iveală părul negru, cârlionţat şi barba pe care şi-o lăsase să crească. Era înarmat cu o sabie lungă. Acum era un bărbat în toată puterea cuvântului. Pe chipul lui stăruiau încordarea şi o umbră de amărăciune.

Era frumos şi, văzându-l, mi-am recăpătat puterile.

Dar nu mă mai aflam aici ca să mă las pradă emoţiilor; ci ca să răscumpăr păcatele altora. Mă aflam aici ca să duc la bun sfârşit ceea ce ar fi trebuit făcut cu aproape douăzeci de ani în urmă: să opresc uciderea nevinovaţilor.

Şi l-am văzut pe Salvatore, fiul lui Francesco de Pazzi, croindu-şi cu furie drumul printre şuvoaiele năvalnice de credincioşi care goneau. Îşi ţinea sabia într-o parte. Se îndrepta spre Giuliano.

Dar Giuliano nici nu-l vedea. Giuliano n-avea ochi decât pentru mine. Ochii lui luceau ca luminile unui ţărm îndepărtat. Faţa lui era un far călăuzitor. I-am văzut numele meu pe buze.

Tânjeam să ajung la el, dar nu aveam voie să repet greşeala pe care o făcuseră Anna Lucrezia, Leonardo şi Giuliano cel vârstnic. Nu aveam voie să mă las copleşită de pasiune. M-am forţat să-mi dezlipesc privirea de chipul lui Giuliano şi să rămân cu ochii la Salvatore. Îmi era cu neputinţă să merg şi totuşi înaintam cu hopuri în urma lui. Reuşeam cumva să mă ţin pe picioare, în ciuda valului potrivnic al mulţimii care îşi căuta scăparea. Dumnezeu m-a învrednicit cu o minune: nu am căzut, nu am leşinat, nu am murit. Şi am reuşit să merg înainte aproape în fugă.

În timp ce mă apropiam de ei amândoi, bucuria strălucitoare de pe faţa lui Giuliano s-a prefăcut în îngrijorare, şi-apoi în spaimă. Vedea sângele care-mi curgea din rană. Nu-l vedea pe Salvatore care se apropia dintr-o parte; mă vedea doar pe mine, care eram în urma lui. Nu avea ochi pentru Salvatore care era de-acum la un braţ depărtare şi se pregătea să ridice sabia, gata să o abată, gata să-l ucidă pe fiul cel mai iubit al lui Lorenzo.

Dar eu îl vedeam. Şi, dacă m-ar fi ţinut puterile, m-aş fi aruncat între cei doi bărbaţi. Aş fi primit eu lovitura menită omului pe care îl iubeam. Numai că n-am reuşit să ajung la timp; n-am reuşit să mă

aşez între cei doi. N-am putut decât să ţâşnesc în faţă şi să ajung chiar în spatele lui Salvatore.

Iar când el şi-a ridicat sabia, cu o clipă înainte să o coboare asupra lui Giuliano, m-am întins cât am putut de mult. Am dibuit punctul slab de sub coastele lui Salvatore şi mi-am îngropat pumnalul în el.

Mi-am amintit pictura de pe peretele închisorii Bargello: sfârşitul lui Bernardo Baroncelli. Mi-am amintit desenul în cerneală care-l arăta atârnând în ştreang, cu chipul abătut, cu remuşcarea încă întipărită pe faţă. Şi am şoptit:

— Ţine, trădătorule.

După care am suspinat, uşurată. Giuliano era viu şi stătea pe malul râului Arno, scăldat în lumina soarelui, cu braţele deschise. M-am scufundat în căldura lor şi m-am lăsat în jos, tot mai în jos, unde sunt apele mai adânci şi mai întunecate.

EPILOG

Lisa
IULIE 1498

LXXI

Nu am murit nici eu şi nici Francesco. Lovitura pe care i-am dat-o lui Salvatore de Pazzi l-a doborât şi, cum zăcea acolo, l-a omorât altcineva.

Mercenarii lui, care au intrat călare în Piaţa Signoriei în clipa în care clopotele au prins să bată, s-au trezit că aveau de înfruntat oponenţi redutabili. Când s-au văzut faţă în faţă cu oamenii lui Piero şi când au aflat că Salvatore nu avea să mai vină să stârnească mulţimea împotriva familiei Medici, să conducă asaltul asupra Palatului şi îndepărtarea prin forţă a Signoriei – mercenarii au rupt rândurile şi au fugit.

Messer Iacopo nu a mai avut parte de răzbunare.

Încă nu sosise vremea, după cum m-a lămurit soţul meu, ca familia Medici să revină la putere în Florenţa; nu aveau suficient sprijin în rândurile Signoriei. Piero ajunsese să deprindă înţelepciunea răbdării. Iar vremea potrivită avea să vină. Avea să vină, cu siguranţă.

Am aflat că Francesco spusese peste tot în Florenţa că eu sunt soţia lui, dar m-am dus pur şi simplu să locuiesc la ţară, cu tot cu copil, din pricina spaimei trăite la catedrală. S-a folosit de mintea ascuţită şi de relaţiile pe care le avea ca să scape de ştreang, dar a căzut în disgraţie. Nu are cum să mai ajungă vreodată în frunte.

Mă aflu în sfârşit la Roma, cu Giuliano şi Matteo. Aici e mai cald, sunt mai puţine înnorări şi ploi. Ceţurile apar mai rar decât la Florenţa; soarele înviorează toate lucrurile din jur.

Acum, când m-am mai întremat, ne-a vizitat şi Leonardo. Pozez din nou pentru el – în ciuda feţei de la gât – şi încep să cred că n-are să fie nicicând mulţumit de tablou. Îl schimbă tot timpul, spunând că regăsirea dintre mine şi Giuliano se vede pe chipul meu. Promite să nu rămână la Milano pentru totdeauna; imediat ce-şi va îndeplini

obligațiile față de duce, are să vină la Roma, iar Giuliano are să-i fie patron.

La scurt timp după sosirea lui Leonardo, când am pozat pentru prima oară în palatul în stil roman al lui Giuliano, i-am pus întrebări despre mama. În clipa în care îmi mărturisise că eram copilul lui, ştiusem că spunea adevărul. Din cauză că mă priveam mai mereu în oglindă căutând trăsăturile altui bărbat, nu le văzusem deloc pe ale lui. Şi totuşi mă uitam la ele ori de câte ori studiam chipul din tablou.

Într-adevăr, fusese îndrăgostit lulea de Giuliano – până când, prin Lorenzo, o cunoscuse pe Anna Lucrezia. Nu-şi dezvăluise niciodată sentimentele, pentru că se legase cu jurământ să nu-şi ia soție, pentru a nu-i stânjeni arta sau studiile. Numai că pasiunea pe care o simțea devenise de nestăpânit şi, în clipa în care şi-a dat seama că mama şi Giuliano se iubeau – în seara aceea sub clar-obscurul de pe Via de Gori, când şi-a dorit pentru prima oară să o picteze –, a căzut pradă geloziei. Atunci, după cum a mărturisit, i-a venit să-l omoare pe Giuliano cu mâna lui.

Iar în dimineața următoare, în catedrală, a fost orbit de gelozie şi n-a văzut tragedia care se pregătea.

Din această pricină nu dezvăluise ce aflase la puțină vreme după ce se instalase la Santissima Annunziata, ca agent al fraților Medici: că tata era penitentul din Dom. Cum ar fi putut el să învinuiască un om care nu făcuse decât să cadă pradă geloziei, când el însuşi fusese atât de chinuit de sentimente asemănătoare? I s-a părut că n-ar avea nici un rost; cum la fel de fără rost ar fi fost să mă întristeze dându-mi asemenea veşti.

Când a avut loc asasinatul, Leonardo a suferit nespus. Iar în ziua înmormântării lui Giuliano la San Lorenzo, ieşise copleşit din biserică şi se dusese în cimitir să-şi reverse în liniște durerea. Acolo a găsit-o pe mama, înlăcrimată. Şi i-a mărturisit ei cât se simțea de vinovat şi cât de mult o iubea. Durerea i-a legat şi s-au pierdut amândoi în vâltoarea ei.

— Vezi bine cât de multă suferință v-am adus, dumitale şi mamei dumitale, cu pasiunea mea, a zis el. Nu puteam să te las să cazi în aceeaşi greşeală. Nu aveam cum să-ți spun că Giuliano trăieşte, de teamă că o să încerci să iei legătura cu el şi asta v-ar fi primejduit pe amândoi.

Mi-am aruncat privirea pe fereastră, spre lumina necurmată a soarelui.

— De ce să nu-mi fi spus totul chiar de la bun început? am stăruit eu cu blândețe. De ce trebuia să cred că sunt copilul lui Giuliano?

— Pentru că voiam să te bucuri de toate drepturile pe care le are cineva din neamul lor; ei erau mult mai în măsură să aibă grijă de dumneata decât un artist sărac. Nimeni n-a avut de suferit, iar Lorenzo și-a găsit un motiv de bucurie când era pe moarte. Mai mult decât orice, nu am vrut cu nici un chip să întinez amintirea mamei dumitale. Era o femeie care punea mare preț pe virtute. Mi-a mărturisit că, deși era iubita lui Giuliano, nu împărtise niciodată așternutul cu el – deși toată lumea era convinsă de contrariu. Atât de puternică era loialitatea pe care o avea față de soț; și cu atât mai mare rușinea pe care a simțit-o când mi s-a dăruit mie. De ce aș fi mărturisit că ea și cu mine – care mai sunt și sodomit, pe deasupra – am fost împreună? Puteam să spulber toată cinstirea care i se datorează.

— Eu o cinstesc la fel de mult, am răspuns eu. Și vă iubesc pe amândoi.

Leonardo mi-a zâmbit.

Am să-i trimit portretul înapoi lui Leonardo, când se întoarce la Milano. Și când are să-l termine – dacă îl va termina vreodată – nici eu și nici Giuliano nu avem de gând să-l primim. Vreau să rămână la el. Pentru că el nu-l are decât pe Salai. Dar, dacă ia tabloul, e ca și cum ne-ar avea mereu alături pe mama și pe mine.

Eu, pe de altă parte, îi am pe Giuliano și pe Matteo. Și, ori de câte ori am să mă uit în oglindă, am să-i văd pe mama și pe tata.

Și am să zâmbesc.

Jeanne Kalogridis, pe numele ei adevărat J.M. Dillard, s-a născut în 1954 în Tampa, Florida. Studiază limba rusă la University of South Florida, apoi obține un masterat în lingvistică. După absolvire, predă timp de opt ani engleza la American University, în Washington, D.C., iar apoi se mută pe Coasta de Vest, în California, dedicându-se în exclusivitate scrisului. Semnează cu numele J.M. Dillard o serie de romane *fantasy* și *science fiction* (în principal în seria de cărți Star Trek), dar alege pseudonimul Jeanne Kalogridis pentru a-și publica romanele istorice care îi vor aduce succesul internațional: ciclul „The Diaries of the Family Dracul" – *Covenant with the Vampire* (1995), *Children of the Vampire* (1996), *Lord of the Vampires* (1997) –, *The Burning Times* (1997), *The Borgia Bride* (2005), ***Eu, Mona Lisa*** (apărut în 2006, în SUA, sub titlul *I, Mona Lisa*, iar în Marea Britanie, sub titlul *Painting Mona Lisa*), *The Devil's Queen* (2009), *The Scarlet Contessa: A Novel of the Italian Renaissance* (2010).

Bestseller *New York Times*, Amazon.com, Amazon.co.uk, Amazon.ca, Barnes&Noble și Waterstone's, romanul lui Jeanne Kalogridis este o poveste de dragoste și o cronică a sângeroasei istorii a orașului Florența din secolul al XV-lea, redate prin vocea Mona Lisei, al cărei chip a fost imortalizat de Leonardo da Vinci. În spatele celui mai enigmatic zâmbet din lume se ascund pasiunea, trădarea și crima.

Numele meu e Lisa di Antonio Gherardini, dar cunoscuții îmi spun Madonna Lisa. Am văzut portretul. Nu seamănă cu mine. Mă uit la el și văd în schimb chipul mamei și pe cel al tatălui meu. Le aud glasurile. Le simt dragostea și durerea și sunt martoră, din nou, la crima care i-a unit; crima care i-a legat de mine.

Eu, Mona Lisa

„Jeanne Kalogridis a țesut o somptuoasă tapiserie în care se împletesc caracterele puternice, efervescența artistică, ambiția politică și exaltarea religioasă caracteristice Peninsulei Italice în secolul al XV-lea."

Library Journal

„O poveste inteligentă despre pasiuni mistuitoare și intrigi politice."

Publishers Weekly

„Succesiunea plină de dramatism a faptelor istorice îi oferă cititorului o captivantă experiență a lecturii."

Philippa Gregory

ISBN 978-973-689-517-3